Foucault, Michel میشێل فۆکۆ …

نووسینی : حەیدەر هەمەوەند

میشێل فۆکۆ فەیلەسووفێکی فەرەنسی بوو کە لەنێوان ساڵانی (1984-1926) دا ژیاوە . فۆکۆ وەک فەیلەسوفێکی نوێگەرا (یان پۆستمۆدێرنیست) Postmodernist کاریگەری گەورەی لەسەر فەلسەفەی هاوچەرخماندا هەیە .

کارەکانی/بۆچونەکانی

فۆکۆ پێیوابوو کە ئەرکی سەرەکی فەلسەفە بریتییە لە چاودێریکردنی کۆمەڵگەو یارمەتیدان بۆ ئازادبوونی مرۆڤەکان .هەر لەم رووانگەیەوە فۆکۆ رەخنەکانی ئاراستەی کۆمەڵگەی مۆدێرن Modern و دامودەزگاکانی دەکرد . یەکەم کتێبی گرینگی فۆکۆ کتێبی مێژووی شێتی The Histroy of Madness بوو کە لە ساڵی 1961 چاپکرا . ئەو لەم کتێبەیدا ڕای خۆی دەردەبڕێت سەبارەت بە مامەڵەکردنی کۆمەڵگە و دەسەڵاتداران بەدرێژایی مێژوو لەگەڵ کەسانێک کە لە رووی دەروونییەوە Psychic یان عەقڵییەوە Mental نەخۆشن . لێرەدا فۆکۆ رەخنەی توند دەگرێت لە کۆمەڵگە و دەسەڵاتدارانی مۆدێرن سەبارەت بە شێتەکان و پێیوایە کە لە سەردەمی بووژانەوەدا (یان رێنیسانسدا) Renaissance مامەڵەی کۆمەڵگەو دەسەڵاتداران لەئاست شێتەکان زۆر مرۆڤانەتر (یان ئینسانیتر) بوو چونکە ئەوکات شێتەکان بە نەخۆش لەقەڵەم نەدەدران بەڵکو تەنیا وەکو خەڵکانێکی جیاواز سەیر دەکران و وەک خەڵکانی تریش ئازاد بوون . ئەوکات شێتخانە بوونی نەبوو و کەسیش دەستبەسەر نەدەکرا بە بەهانەی یان پاساوی شێتیەتی .

فۆکۆ دەڵێت کە چەمکەکانی شێت و دەروون-نەخۆش و هتد لە واقیعدا بوونیان نییە بەڵکو ئەم چەمکانە لەسەر بنەمایەکی (یان بۆچوونێکی) کۆمەڵایەتی Social داڕێژراون . ئەو مێژووی پەیدابوونی ئەم چەمکانە دەگێڕێتەوە بۆ سەدەی حەڤدە کە ئەوکات ووردە ووردە ووشەگەلی شێت و سەرشێت و نانۆرمال و هتد کەوتنە سەر زاران . ئەمەش وایکرد کە کۆمەڵگە و کاربەدەستان مامەڵەی جیاواز بکەن لەئاست ئەو کەسانەی کە بە شێت و نانۆرمال لەقەڵەم دەدران ئەگینا پێش داتاشرانی ئەم چەمکانە هەموو تاکەکانی کۆمەڵگە بە کەسانێکی ئاسایی (یان نۆرمال) Normal دەزانران و کۆمەڵگەش دابەش نەکرابوو بە عاقڵ و شێت یان عەقڵ و ناعەقڵ .

فۆکۆ هەروەها دەڵێت کە هەموو پۆلبەندی Categorizations و پێناسەکان Definitions لە جیهاندا دوو روویان هەیە کە یەکێکیان حەقیقەتە The Truth و ئەوی تریان دەسەڵاتە Power . ئەو پێیوایە کە ئەوە دەسەڵاتە کە حەقیقەت دروست دەکات نەک حەقیقەت دەسەڵات دروست بکات . لەبەردا لە مەسەلەی پەیوەندی نێوان هەردوو چەمکی حەقیقەت و دەسەڵات فۆکۆ و نیچە هاوڕان بە پێچەوانەی ئەفلاتوون کە پێیوایە کە حەقیقەت دەسەڵات دروست دەکات .

فۆکۆ دەڵێت کە ڕاددەی کاریگەری لەسەر هەر گوتارێک Discourse وەستاوەتە سەر ڕاددەی هەبوونی دەسەڵات و هەر کاتێک کە دەسەڵات زیاتر بێت ئەوا کاریگەری لەسەر گوتارەکان زیاتر دەبێت . گوتاریش بە گوێرەی پێناسەی فۆکۆ بریتییە لە کۆی ڕوانگە Perspectives و هەڵوێستەکان و ئەو پرسیارانەی کە دەوروژێندرێن سەبارەت بە بابەتێک . ئەو هەروەها دەڵێت کە دەسەڵات لە هەموو شوێنێکدا هەیە ، لە سیاسەتدا ، لە ماڵەدا ، لە هاوڕێیەتیداو هتد و هەر تاکێکیش لە هەمان کاتدا دەسەڵات پیادە دەکات و دەسەڵاتیشی بەسەردا دەسەپێندرێت . دەشڵێت کە ستروکتور (یان بونیادی) دەسەڵات بگۆڕدرێت لە ڕێگەی بەرهەڵستکاری بەردەوام پێویستە کە بەرهەڵستکارییەکە داهێنەرانە و ڕێکخراو بێت .

لای فۆکۆ مەعریفە Knowledge و دەسەڵاتیش بەیەکەوە گرێدراون و لەم بارەیەوە دەڵێت : پیادەکردنی دەسەڵات بە مەعریفە سەرناگرێت و ناشکرێت کە مەعریفە دەسەڵات بەرهەم نەهێنێت .
دووەم کتێبی گرینگی فۆکۆ بەناوی پەیدابوونی کلینیکە The Birth of the Clinic کە لە ساڵی 1963 چاپکرا . ئەو لەم کتێبەیدا باسی کاریگەرییەکانی پێشکەوتنی پیشەی پزیشکی دەکات و ڕەخنەی توند دەگرێت لە نەخۆشخانەکان و سیستەمی چاودێریکردنی نەخۆش بە گشتی و پێیوایە کە سەرەڕای بوونی دەرمان و چارەسەری پێشکەوتوو بەڵام مامەڵەی پزیشکەکان لەگەڵ نەخۆشەکاندا مرۆڤانە نییە بەڵکو ئەوان وا لە مرۆڤ دەڕوانن هەروەک تەنیا بریتی بێت لە کۆمەڵێک ئەندام و کۆئەندام کە بەیەکەوە بەستراون .
لە کتێبی پابەندیەتی و سزا Discipline and Punish فۆکۆ باسی پەیدابوونی زیندان Prison دەکات ڕەخنەی توند لە سیستەمی مۆدێرنی زیندانەکان دەگرێت و پێیوایە کە زۆر نامرۆڤانەیە Inhumane و بەراووردی دەکات لەگەڵ سزای لە سێدارەدانی (یان ئیعدام کردنی) زیندانییەکان بەبەرچاوی خەڵکەوە لە سەدەکانی ناوەڕاستدا . فۆکۆ دەڵێت کە ئەوکات زیندانییەکان ئەگەر تاوانباریش بوونایە ئەوا

لەلایەن بەشێکی زۆر لە خەڵکەوە بەچاوی هاوسۆزی Sympathy یان بەلایەنی کەمەوە بەچاوی بەزەییانەوە سەیر دەکران بەڵام جەللادەکان مایەی بێزاری و نەفرەتی خەڵک بوون تەنانەت باویش بوو کە هەندێک جار خۆپیشاندان بکرایە بۆ ئازادکردنی تاوانباران . لە ڕۆژگاری مۆدێرندا سزاکان بەشێوەیەکی شاراوە و نهێنی پیادەدەکرێن لەلایەن دەسەڵاتەوە و دەسەڵاتدارانیش خۆیان مرۆڤپەروەرانە و دۆستانە نمایش دەکەن . فۆکۆ هەروەها دەڵێت کە لە زیندانەکاندا هەوڵی کۆنترۆڵکردنی بەندکراوان دەدرێت لە رووی کەسایەتییەوە چونکە کاربەدەستان پێیانوایە کە ئەم مێتۆدە کاریگەری زیاترە لە ئەشکەنجەدانی جەستەیی زیندانییەکان . بۆیە فۆکۆ سیستەمی مۆدێرنی سزاکان بە چەواشەکار دەزانێت و پێیوایە کە سیستەمێکی دڕندانە Brutal و دواکەوتووانەیە Primitive و بە پێچەوانەشەوە سیستەمی کۆنی سزادان ئینسانیتر و راستگۆیانەتربوو .

کتێبێکی دیکەی فۆکۆ بەناوی مێژووی ڕەگەزبازییە (یان سێکسوالیتییە) History of Sexuality کە تیایدا باس لە دید و هەڵوێستەکانی تاکەکان و کۆمەڵگە دەکات سەبارەت بە سێکس (یان ڕەگەزبازی) Sex بەدرێژایی مێژوو . فۆکۆ ئەو بانگەشەیە ڕەت دەکاتەوە کە پێیوایە کە کۆمەڵگەی مۆدێرن لە کۆمەڵگەکانی پێشووتر لێبووردەترە لە ئاست مەسەلەکانی ڕەگەزبازی . ئەو دەڵێت کە کۆمەڵگەی مۆدێرن پێناسەی ڕەگەزبازی کردووە هەتا بتوانێت کۆنترۆڵی بکات . هەر بۆ ئەم مەبەستەش چەندین چەمکی نوێی داڕشتووە وەکو جیارەگەزبازی Heterosexuality و هاورەگەزبازی Homosexuality و هتد لە کاتێکدا لە کۆمەڵگە کۆنەکاندا بە نموونە خەڵکانێک هەبوون هاورەگەزبازبوون بەڵام لای ئەوان چەمکی هاورەگەزبازی بوونی نەبووە بەڵکو تەنیا بە پراکتیک خەڵکانێک هەبوون کە هاورەگەزبازبوون . فۆکۆ دەڵێت کە لە کۆمەڵگەی سەرمایەداریدا سەرنجەکان چڕ دەکرێنە سەر هەڵوێست یان مەبەستە سێکسییەکان نەک ڕەفتارە سێکسییەکان چونکە ڕەفتارە سێکسییەکان کۆنترۆڵ دەکرێن لە ڕێگەی هەڵوێستەکانی مرۆڤەوە سەبارەت بە سێکس کە ئەمەش ڕەنگدانەوەی بنچینەکانی شوناسی تاکەکانە ، بۆیە مرۆڤ خۆی لادەدات لە دەربڕینی هەست و ئارەزووی سێکسیانەی خۆی ئەگەر بزانێت کە ئەم هەست و ئارەزووانە لەلایەن کەسانێکەوە بەلادان لە پێوەرە (یان نۆرمە) Norms کۆمەڵایەتییەکان لەقەڵەم دەدرێت بۆ نموونە هاورەگەزبازی کە بێگومان لەم حاڵەتەدا کاردەکاتە سەر پلەوپایە و کەسایەتی مرۆڤ لە کۆمەڵگەدا .

ناسینی کتێب … سەباح ڕەنجدەر

هەر ڕووداوێك، كە ماوەیەكی بەسەردا دەچێت. دەبێتە یادگاری، یادگاریش مرۆڤ بە ڕوونی دەبینێت. لە ماڵەكەماندا پەنجەرەیەكی گەورەی داری بە هێڵەك داپۆشراو هەبوو، بە تەنیشتییەوە دەلاقەیەكی لاكێشەیی نیمچە گەورەی تێدا بوو، بە پەردەیەكی سپی داپۆشرابوو، پەردەكەش بە دەزووی ڕەنگاوڕەنگ وێنەی مانگ و چیا و مامز و كەوی لێ نەخشابوو. ئەم دەلاقەیە تایبەت بوو بە كاكم خالید. تەواو قووڵایی منیشە، بەداخەوە ئەو برایەم لە 25/8/1988دا جەیشی شەعبی، لە هەولێر شەهیدیان كرد.
شەهیدبوونی ئەم برایەم گورزێكی كوشندەبوو بەر ڕۆحی من كەوت و ئازاری هێناكایەوە. لەخۆ ئامادەكردندا بووم، ئەم ڕووداوە لەناو پێكهاتەیەكی كاریگەردا بەكاربهێنم، تا ئێستاش بۆم نەكراوە. لەبەر ئەوەی من لە سەرەتای شیعردا بەدوای ئاكامێكی نەزاندراودا دەڕۆم و لە درێژبوونەوەیدا دەیدۆزمەوە. لە بینینی دۆزراوەكەدا بەئاگادێمەوە، نایابترین دۆزینەوەش ئەوەیە لە ئاكامدا دەربكەوێت.

لە سەرەتادا ئاكامی ئەو ڕووداوەم دەزانی و لە كۆتاییشدا نەمتوانی بیدۆزمەوە. واتە: لە ڕووداوێك دەدوێم هێشتا ڕووی نەداوە. لەوانەیە ڕووبدات. هەوڵ دەدەم ئەو (لەوانەیە) بدۆزمەوە و لە دۆزینەوەیدا بەئاگابێمەوە، دۆزینەوە ڕوونكردنەوەی بیركردنەوەیە.
سەرەتای ڕێگا و بەركەوتنم لەگەڵ كتێبدا، یان ئەو پەیوەندییەی لە نێوان خوێنەر و كتێبدا دروست دەبێت و دەمێنێتەوە. لەم دەلاقەیەوە خاڵی بوون و سەرچاوەی درەوشاوەی وەرگرت و بوو بە ئەفسوونێكی بەهێز و نەشكاو و قەڵای پشت پێدان. كۆمەڵێك كتێب و دوو شووشە مەرەكەبی چینی، یەكێكیان ڕەش و ئەوی دی شین و قەڵەم پاركەرێكی بیست و یەكی ڕەنگ جەرگی تێدابوو، كتێبەكان زۆربەیان عەرەبی بوون. ئێستا نازانم ئەدەبی بوون، یان فەلسەفی، كۆمەڵناسی، سیاسی، مێژوویی، پەروەردەیی، ئایینی …. تاد، لەناو كتێبەكاندا دیوانی: (حاجی قادری كۆیی) بە بەرگ تێگیراوی هەبوو، هەمیشە كەڵەگیای بۆنخۆشی لەناو دادەنا، كە گیایەكە وشك دەبوو، دەیگۆڕی و دووبارە دایدەنایەوە. ئەم كتێبە هی ئامۆزایەكی باوكم بوو، مامۆستای قوتابخانەی گوندەكەمان بوو. لە دامێن و ئەم لا و ئەولا سپییەكانی

بۆنە و ڕێكەوتەكانی بنەماڵەكەمانی هەمووی تێیدا تۆماركردبوو، وەك: ڕێكەوتی مردن و لەدایكبوون و ژنهێنان و چوون بۆ حەج و گەڕانەوە و ناونووسكردنمان لە قوتابخانە …. تاد.

ساڵی 1973 جگە لە كتێبەكانی قوتابخانە، یەكەمین كتێب بەر هەست و نەرمایی پەنجەكانم كەوت ئەم دیوانە بوو. كاكم بە دەنگ و ڕۆحێكی ئاهەنگسازییەوە دەیخوێندەوە. بە وریایی و ئارامی گوێم سووك و ڕوون ڕادەگرت. بۆ ئەوەی هیچ شتێكی واش لە شیعرەكان حاڵی ببم، بەڵام لەناو چێژ و دەنگ و مۆسیقایەكەیدا ون دەبووم و بڕوام بە هەستێكی نادیار دەهێنا، بە دوای گەنجینەی شاراوەی زەینی خۆمدا وێڵ دەبووم، وڕێبوونێك مەگەر ڕێكەوت دەستم بگرێت و بمهێنێتەوە سەرەخۆ، دوایین مانای ژیانم پێ بدات، كە مەرگە. مەرگیش یارمەتی تەواوی ئازارەكان دەدات. ئێستا بە گەشە و خۆشحاڵی و چێژی ئەوكاتم لە كتێبخانەكەمدا لە ڕیزی دیوانی شاعیرانی كلاسیكی كوردیدا، دیوانی حاجی قادری كۆیی یەكەمین دیوان ڕیزبەند كردووە و ئەوانی دی بە دوایدا.

لە سەرەتای منداڵیمدا حەزێكی بێ پێوانە و ئەفسووناویم بۆ گۆرانی تێدا ڕسكابوو، ڕادیۆیەكی نیمچە گەورەمان هەبوو، سندووقەكەی فایبەر بوو، بە پێستێكی قاوەیی داپۆشرا بوو، ئەمیش وەك دەلاقەكە لە قوماش بەرگێكی سپی بۆ كرابوو، بە دەزووی ڕەنگاوڕەنگ وێنەی مانگ و چیا و مامز و كەوی لەسەر نەخش كرابوو، هەمیشەش گوێم لێی ڕادەگرت و لە كەناری مۆسیقاوە دەجووڵام، لە شەڕەبەرد و ئاژاوە و ڕاوە كۆشكە و نیشانەشكاندن بە دارلاستیك و هەڵەپاسی دووری دەكردمەوە، وەك ئەوەی ئەو ئاواز و نەوایەی گوێم نەرمە بارانێك بێت بەسەر خاك و خۆڵی دەوروبەرمدا بڕژێت و هەناوی فێنك و دەموچاویشی نەرم بكاتەوە. زۆر جاران بۆ ئاگاداریی خوشك و برایەكانم بە شانی خۆمەوەم دەكرد و دەڕۆیشتم، بەم كردەیەم لێم تووڕە نەدەبوون و سەرزەنشتیان نەدەكردم، گردێك لە پشت ماڵمان هەبوو، بەدێ گردێكی دێبەربوو، دەچووم لە تەختایی ئەم گردەدا دادەنیشتم و تەماشای ئەم لا و ئەولا و شینایی دەمەوعەسران و زەردەی ئێوارانم دەكرد و گوێم لە بەرنامەی گۆرانی داواكراو ڕادەگرت، هەموو ڕۆژێك دەمەوعەسران دووبارە دەبووەوە و لەگەڵیدا نەرمەبایەكی ڕەحمەت بەسەرمدا هەڵیدەكرد. جیهانێكی بۆ دروست دەكردم، هەستی خۆمم لەناو دادەمەزراند. بڕواشم بە جیاوازیی دەنگەكان دەهێنا، لەم ڕێگایەشدا دەگەڕام، كە پێیدا هاتبووم. واتە: ناخی خۆم. سەگێكی بەوەفاشمان هەبوو، ناوی دەبان بوو، كە لە

ماڵ دەردەچووم لەگەڵم دەهات و پاسەوانی دەکردم.

بە هیچ ئا و نا یەکیش دوو هەنگاو لێم دوورنەدەکەوتەوە. وەك ئەوەی گەورەیەکم بێت و پێی گوترابێ چاودێریم بکات. نازانم ئەم ئەفسوونە چی بوو، کەوتبوومە ژێر ئەفسوونی دەنگی: (سەڵاح داودە)وە، بە تایبەتی گۆرانی کوێستانان خاڵخاڵ، کە لە بەرنامەی گۆرانی داواکراودا زۆر داوا دەکرا. هەرکاتێك ئەو گۆرانی بگوتبووایە ڕادیۆکەم دادەنا و دوومەترێك لێی دەکشامەوە و تەماشای شکۆیم دەکرد. وەك ئەوەی تەلیسمێك بێت ئەم حاڵ و جەزبە و حاڵەتە پڕ لە خۆشی و شادی و ژیانە و داکشانەوە بەرەو ناخەم، تەنیا لەگەڵ لەرەی دەنگی گەرمی ئەم گۆرانیبێژەدا بۆ پەیدا ببوو، پاشان لەناو شەپۆلەکانی بادا بۆی دەگەڕام و لە هەستمدا سۆزی سووتێنەر و پڕ ئومێدم دەدۆزییەوە، ئەو دۆزینەوە و پشووی ناخە ئەوپەڕی تایبەتمەندی بوو. هەر بەهۆی ئەوەی زۆر گوێم لە گۆرانی دەگرت. شارەزاییەکی سەرەتاییم لەسەر چینەکانی دەنگیش پەیدا کردبوو، دەمتوانی لەسەر شێوازی بەشێك لە گۆرانیبێژان گۆرانی بڵێمەوە. هەر شتێك، کە تاسە و خواست و ئارەزووت بۆی هەبوو، تواناشت بۆی پەیدا دەبێت. بەهیچ جۆرێکیش حەزم لە گۆرانی زرم و کوت نەبوو، هەمیشە حەزم لەو گۆرانییانە دەکرد، کە وەك هێڵێك خەیاڵ درێژ دەکەنەوە. ئەم ئەشقی گۆرانییە لەگەڵمدا مایەوە و گەشەی کرد و پێکهاتە و بنچینەی خۆی دامەزراند، ئێستاش گۆرانی هاوسەنگیم دەپارێزێت و لەگەڵ خۆم بەخشندە و شکۆمەند و ئاسوودە و خۆشحاڵ و قووڵم دەکاتەوە، وەك مۆسیقایەکی نەرم بژیم.

ساڵی 1978 لە پۆلی یەکەمی ناوەندیدا مامۆستای وانەی کوردیمان: (شێرکۆ ئەحمەد حەوێز) بوو، لە ڕۆژێکی زستانی باراناوی و سارددا لە پۆل داوای لێکردین داڕشتنێك لەبارەی (سروشتی لادێ) بنووسین. بەو پێودانگەی، کە من کوڕەلادێیی بووم لەوانی دی کەمێك زیاتر شارەزای ئەم سروشتەم. بۆ هەفتەی داهاتوو داڕشتنەکەی هێنایەوە و بۆ هەموو قوتابییەکان نمرەی شیاوی خۆی دانابوو، تەنیا ئەوەی منی نمرە لەسەر دانەنابوو، وەك ئەوەی هەستی بە کارخراپییەکی من کردبێت، بە تووڕەیییەوە گوتی: (سەباح سابیر حەسەن) کێیە و بێتەدەرێ، بۆ ئەوەی هیچ قسەیەك بکات لە تەنیشت تەختەڕەشەکەدا ڕایگرتم. ئەم مامۆستایە، مامۆستایەکی بەجەرگ و دەگمەن و ملاومل پەروەردەکار و خۆش سروشت بوو، تا ئەو پەڕیش دڵبەدەرەوە بوو، لەگەڵ وانەی کوردی و دنەدانی قوتابی بۆ خوێندنەوەی ئەدەب و دامەزراندنی گۆڕانکارییەکی ئەدەبی. بەو بیانووەی وانەی کوردی

زمانی خۆمانە و پێویستە لەناویدا بکوڵێین و بە دۆخەکانی ساردبوونەوە ڕەتببین، لەم نێوانەدا بگەین بە دۆخی دۆزینەوە و باش لە پێکهاتە و بنچینەکانی شارەزابین. زمانیش هەستێکی گەرماوگەرم و خۆڕسك و دەگمەن و پشوودرێژ لە مرۆڤدا دروست بکات. هەر قوتابییەك لە شەست کەمتری وەربگرتبوایە لێی دەدا و لێپێچینەوەی لەگەڵدا دەکرد. دوای ئەوەی ئافەرینی بەشێکی کرد و لە بەشێکیشی دا. ڕووی لە من کرد و گوتی: کێ بۆی نووسیوی. منیش لەو هەستە تۆقێنەرەی چەند چرکەیەك پێشتر تێیدا خولم دەخوارد و بیرۆکەی پەرت و بڵاو گەمارۆی دابووم. زۆر بە ئارامییەوە گوتم: ئەدی مامۆستا لە پۆلدا نەمانووسی. نەختێك چووەوە ناو زەینی خۆی و تووڕەییەکەی خاو بووەوە و خوێنێکی خۆشیی لە دەموچاوی خۆش سروشتیدا گەڕا. ئینجا نمرەی لەسەر داڕشتنەکەی منیش دانا و گوتی: ئافەرین (سەت). ئای چۆن سەرکەوتنێکی بچووك لە دنیای ژێری دەتباتە دنیای سەروو. ڕۆژی دوایی هاتەوە کۆشیعری: (تاریك و ڕوون)ی هێمنی بۆ هێنابووم. منیش هێندە شەیدا و دڵبردە و دڵەدووی ئەو ئافەرینە بووم، نیو هێندە شەیدای شیری ناو گوڵەگەنمی کێڵگەی گوندەکەمان نەبووم. مەگەر ئەو دەمەوعەسران و زەردەی ئێوارانەی لەسەر گردی پشت ماڵمان، یان گردی ئاشناییم گوێم لە بەرنامەی گۆرانی داواکراو ڕادەگرت و دەچوومەوە ناو زەینی خۆم و لە خودام دەخواست ناولەپ و ناوچەوانم ڕێگاوبان بوونایە، گۆرانیبێژەکان بەناویدا هاتوچوویان بکردبووایە.

سەرەتای ڕێگا و بەرکەوتن و یەکەمین پەیوەندیم لەگەڵ خانمی کتێبدا لەم ڕووداو و خۆشبەختییەوە دەستی پێکرد و بووە هێڵ و هێمای بوونم. ئەو هەفتەیە بە هەموو بوونێکمەوە لەناو کۆشیعرەکەدا ژیام، ژیانێك مەگەر بەس متەسەووفەکان لە مانەوەیان لەسەر دووگورد و شەونوێژ و چاوداخستن و وێرد بەرزکردنەوەدا، هێندە چێژیان وەرگرتبێت و لە بوونی خودا و لە خۆیان نزیك بووبێتنەوە و گەیشتبن بە ناخی خۆیان. واتە: یەکبوون لەگەڵ خودا و هێزی ئەدەب. بۆ هەفتەی داهاتوو کۆشیعرەکەم بۆ گەڕاندەوە. گوتی: بۆ ئاوا زوو هێناتەوە. بەدڵت نەبوو، یان لە خوێندنەوەیدا پەلەت کرد. منیش بە بێباکی و نەختێك بە هەوابەرزی و بە خۆهەڵخستنەوە گوتم: مامۆستا زۆرینەم لەبەرە. وەك ئەوەی بڕوام پێنەکات و لە قسەکەم بە گومان و دوودڵ بێت گوتی: دەفەرموو ئەگەر دەمت سپییە وەرە بەر تەختەڕەش و ئەوەی لەبەرتە بیڵێ. منیش گوتم کامە شیعر. دیسان هەڵوەستەیەکی تری کرد و چووەوە ناو زەینی خۆیەوە. وەك ئەوەی بیەوێت بمخاتە بەر ڕووناکییەکی هێمنەوە و لە بڕوا بەخۆبوون و خۆهەڵخستنەکەم دڵنیابێت. لاپەڕەی هەڵدایەوە و ناونیشانێکی دەگوت. تەواوی وانەکە،

چل چرکە بوو. من شیعرم تێیدا خوێندەوە. لە گێڕکردن کەمێك هەڵەم دەکرد، بۆی ڕاست دەکردمەوە، لە کۆتایی وانەکەدا پێمی گوت: بەهرەیەکی دەگمەن و کەم وێنەی، ئەو وزەیەی هەتە باش مشتوماڵی بکە، چالاك نیشانت دەدات. هەر هەمان ڕۆژ منی بە کتێبخانەی (تەئمیم) و خاوەنەکانی: (جومعە و ئەحمەد)، کە دوو مرۆڤی هێمن و لەسەرەخۆ و ڕووخۆش بوون، ئاشناکرد و ناوی ڕۆژنامە و گۆڤارە کوردییەکان و کاتی دەرچوونیانی بۆ نووسیم. یەکەمین کتێبیش، کە کڕیم کتێبی: (کاروانی شیعری نوێی کوردی) کاکەی فەلاح بوو.
لەو ڕۆژەوە لەفە و بەدەمچە و کەوکەو و شەڵغەم و لەوزینەگەزۆ و شەکرلەمە و فەریکەنۆك ..... تاد، خواردن نەما. ڕۆژانەکەم بووە خەرجی ڕۆژنامە و گۆڤار و کتێب، یارمەتی ئەوەی دام توانا لە خۆمدا بدۆزمەوە و ئاراستەی کردم و جیهانی نادیارم کەوتە گەڕ.
لە ناوەڕاستی هەشتایەکاندا: (مەحموود زامدار) نووسینێکی ڕۆژنامەوانی لە ڕۆژنامەی (هاوکاری)دا لەبارەی نوێبەخشی شیعری کوردی و گرووپی (پێشڕەو)دا نووسی. لەو نووسینەیدا دەستەواژەی (کرمی کتێب)ی بۆ من بەکارهێنابوو، ئەو ڕوونکردنەوەشی دابوو: خەونی ئەم لاوە خەونێکی درێژە. ئەگەر پێی لەسەر زەمینەی خوێندنەوەدا لانەدا. حاڵەتێك بە شیعری هاوچەرخی کوردی دەبەخشێت.

شیعرەکانی: (هێمن) چێژی زمانی ئەو گوندەی دەدا، کە خۆی تێیدا لەدایك بووە. بە سادەییش وێنەی ژیانی ئەو خەڵکەی کێشاوە، کە هەستان و دانیشتنی لەگەڵیاندا هەبووە. واتە: دەرەنجامی ژیان و گوزەرانی خۆیەتی. زمان و زمانڕەوانی شیعرەکان کەمێك لادێیی بوون. چاو و زەین و ئەقڵییەتی ئەوسای منی بە پێی ڕادەگرت، تا ئەوپەڕی چێژ، بردمیە وەرگرتنی دۆخی چێژی خودایی. چێژی کتێب لە توانایدایە بیابان بکاتە بەهەشت. ڕەنگە هەر ئەو سادەیی و بریقە و زمان پاراوییە بووبێت زمانی لا کردمە ئەو بەهەشتەی پەرستن و شەونوێژی بۆ دەکەم، بچمە ناوی و بیکەم بە ڕوانگە و گوتاری ناخم و هەوڵی دۆزینەوەی وشەی گونجاوی تێدا بدەم. وەرچەرخانێکی تەواوی ئاراستەکانی ژیان بوو، هەروەها تاڕادەیەك ئەو ئاراستەیەی دامێ، بزانم هێز و بێ هێزی زمان لە کوێی دەقدا دەردەکەوێت و بە ئەدەبیبوونی دەقیش لە چ بەکارهێنانێکدا ئاستەکانی دەردەکەوێت. واتە: ئەوەی بابەتێك دەکاتە بابەتی ئەدەبی، زانیاری و هێزی زمانە، یان هێزی زمان و کاریگەریی بابەت.

شیعر بە تەنیا لە تێڕوانینی زمانەوە ئاستداری دەستنیشان ناکرێت. لە تێڕوانینی بابەتی هەستی و بەکارهێنانی ئەدەبییانەی زمانەوە،

گەشانەوەی هەستی و زمانیی لای خوێنەر گەڵاڵە و بەرجەستە دەبێت. بە شیعربوونی هەر ڕستەیەك مانای ئەوەیە زمان لە بەكارهێنانی زمانی ڕۆژانەدا دەرهاتووە و هێندراوەتە ناو زمانی ئەدەبەوە، هەروەها كارلێكردنی وشە لە دەقی ئەدەبیدا، چۆن هێزی وشە وشەیەكی دیكە ڕادەكێشێت و دروستی دەكات و تۆڕی زمان دەچنێت.
ئەگەرچی (هێمن: 1921 – 17/4/1986) وەك تەمەن حەڤدە ساڵ دوای (گۆران: 1904 – 18/11/1962) لەدایك بووە. حەفت ساڵیش لەم زیاتر ژیاوە، بەڵام نوێبوونەوەی شیعری كوردی چاوگەكەی لە گۆرانەوە دەست پێدەكات. هێمن لە چەمكی شیعری ئاسایی دەرنەچووە، بەو ئاست و ئاراستەیەش دەینووسی. واتە: وەك شێواز كۆنەخواز بوو، بەڵام وەك بیروڕا و دەربڕین نوێخواز بوو، دیوانەكەی لە لام ئامادەیە و سێبەرەكانی بە تەواوی لەناو زەینمدا دەجووڵێن، هیچ خاڵێكی گۆڕانكاری فۆرم و نوێبەخشی و توخمی نوێی شێوازی پێشكێش بە دیوانی شیعری كوردی نەكردووە. لە دەقی: (بەهاری كوردستان)، بە شیعر لەبارەی سروشتی نووسیوە، لەم دەقەیدا بە شاعیر دانادرێت، بەڵكو بە ڕووەك ناس و شارەزایەك لەبارەی ژیانی لادێ دادەندرێت. بەڵام بەشێك لە شیعرەكانی كۆشیعری: (ناڵەی جودایی) شیعری مەیدان كورت نین و لە شیعرە هەرە دەگمەنەكانی ئەدەبی كوردین. بەتایبەتیش شیعری: (ئێوارەی پاییز)، شیعرێكی تەواو هەستییە.

ئەو ئاوە ڕوون و ڕەوانەی ڕشتوویەتی بۆ ئەبەد ڕۆحی تەڕ كردووم و لە ناخی دڵەوە لەگەڵم دەدوێ و ناخی كردووم بە مێزگرد و مێزی گفتوگۆ و ئاهەنگی ژیان، بەڵام هەستی شیعریی من لەسەر هەستی شیعری ئەو دانەمەزرا، هەروەها بەهیچ ڕێبازێكی سیاسی و ئایدیۆلۆژیش كاریگەر نەبوویمە و نەبوونەتە ڕێ ڕوونیم، بێجگە لە شیعر خۆی نەبێت، شیعری بێگەرد. دوای ئەوەندە ساڵە و بڕینی هەزار و یەك ڕێگای دوور و نزیك، نازانم چۆن دەربڕین لە پایە و بەهای تۆ بكەم و پاداشتت بدەمەوە. بە كامی دڵ لە باوەشت دەگرم و دەستت ماچ دەكەم و ڕێز لە سیما و چاوی پڕ لە ڕازت دەگرم، هەروەها هەر لەم بۆنەیدا هەل و بوارێك وەردەگرم تا گوناهێك لەسەر شان و ڕۆحم هەڵگرم و باری گران و بە ئازاری شان و ڕۆحم سووك بكەم. گوناهێك، دواتر بۆ نووسەرەكەی بە خێر گەڕایەوە. لە تەمەنم یەك جار كتێبم لە كتێبخانە لە غەفڵەتی خاوەنەكەیدا بردووە، ئەویش لە 14/10/1985، كۆچیرۆكی: (پێكەنینی گەدا)ی حەسەن قزڵجی بوو، نەمدەزانی بە شەقامدا دەڕۆم، یان بەناو تونێلێك ئاگر، یان لە ڕەوەزە شاخێكی عاسێدا گیربوویمە و هەڵدێران هەڕەشەم لێ دەكات، ها ئێستا نا، دوو هەنگاوی تر دەكەومە ناو چاڵێكی بێئامانەوە. لە

نیوەی ڕێگای گەڕانەوەم بۆ ماڵەوە، یەکڕاست بە ڕەنگی زەرد و هەڵبزڕکاو و دەروونی ماندوو و نیوەڕۆح بوومەوە گەڕامەوە لای: (جومعە و ئەحمەد)، دانم پێدانا ئەم کارە خراپەم کردووە. ئەمانیش دەستیان لەسەر شانم دانا و دڵیان دامەوە و گوتیان: بۆیە دڵمان بە کتێب و ژیان خۆشە، هێشتان مرۆڤی باوەڕ بەپاکیی خۆی وەك تۆی تێداماوە، بە بچووکترین هەستپێکردن لە ناخەوە ئازاری پێبگات. لێیان بووریم و کتێبەکەیان لێ وەرنەگرتمەوە و دیوانی: (مەحوی)شیان بە دیاری وەك ڕەفتار و کردەوەیەك پێدام. لەم بارەی لێبووردنەدا هەر ئەوەتا لە خۆشیدا گەشکە نەیدەبردمەوە، لە قووڵایی بوونمەوە پاك بوومەوە و بەرەو ئارامیی دەروونی ڕۆیشتم.

کتێبەکەم هەر لەلا مایەوە و هەمیشەش لێی دەسڵەمیمەوە. تا ساڵی 2010، پێشنیازم بۆ دەزگای چاپ و بڵاوکراوەی ئاراس: (بەدران ئەحمەد حەبیب) کرد، کە چاپی سێیەمی ئەم کۆچیرۆکە بکەنەوە. هەردوو دەستی لەسەر چاوی ڕەزامەندی دانا و گوتی: شەیدای زمانی ئەو چیرۆکنووسەم و سوودیشم لە پێکهاتە و بنچینەی زمانە ئێجگار زیندووەکەی وەرگرتووە، توانایەکی سەرسوڕهێنەری هەیە لە بەکاربردنی وشەی پەیوەست بە ژیانی کۆمەڵگای کوردییەوە و زمان تائەوپەڕی دەناسێت و باش لە ناوکی وشەش تێدەگات، فەرهەنگی وەك خاکی سوارچاکان پاگژە و دەزانێت چۆن بنووسێت. ئەمانیش دوای هەوڵ و کۆشش و پەیوەندیکردن، شەش چیرۆکی تری چیرۆکنووسیان خستە پاڵ چیرۆکەکانی: چاپی یەکەم: 1967 – بەغدا، چاپی دووەم: 1985 – بەغدا، ساڵی 2010 چاپی سێیەمیان خستە کتێبخانەوە.

هەر بە ڕێ ڕوونی کتێبەوە لەگەڵ خەمی هەستپێکراو و دنیای زەینی زۆرێك لە شاعیر و نووسەران ئاشنا و پێیانەوە پەیوەست بوویمە، کەم و زۆر توانای ئەوان لە خۆڕاچڵەکاندن و گەشە و پەروەردەکردنی ئەقڵ و خەیاڵ و داڕشتنی بینا و بینایی من، گەنجینە و هێزی ڕۆح و پێوانەی شیاو و سەرچاوەی درەوشاوە و سۆزی شاراوە بوونە. هەمیشەش لە ئەزموونی خۆمدا ویستی یەکەم و بۆ پێوانەم ئەوە بووە، بەرهەمێکی خۆکردی حەڵاڵزادەی خۆم بەرهەم بهێنم. چیشم زانیوە، ئەوەم نووسیوە. جەوهەری پێکهاتەی مرۆڤیش ئەوەیە چی دەزانێ ئەوە بنووسێت.

غەریبێك بەدوای نیشتماندا دەگەڕێت … سەدیق سەعید ڕواندزی

خوێنەوەیەك بۆ كۆمەڵە شیعری نیشتمان دارستانی دەم ڕووباربوو

گەڕان بەدوای نیشتمانی ڕاستەقینەدا، كە خۆی لە زێدی ڕەسەنولە دایك بوونی مرۆڤەكان دەبینێتەوە، هەمیشە خەمێك بووە بە كۆڵی تاكی كورد. لە نەبوونی وڵاتدا، مرۆڤی كورد بەردەوام هەستی بە بۆشایەكی دەروونی گەورە كردووە. چونكە نیشتمان لێرەدا هێمایەكە بۆ شوناسی مرۆڤو ناسینەوەی لە ئاستی ئەوانی تردا. ئەوخەمەی مرۆڤی كورد قووڵتر دەبێتەوە، كاتێ ڕووبە ڕووی پرسیاركردن لە بارەی شوناسەوە دەبێتەوە. ناسنامە لێرەدا شوناسێكە بۆجیاكردنەوەی ئەو لەوانی تردا. بۆناسینەوەی ئەو. بەتایبەتیش لە ئاستی نەتەوەییدا. بۆیە دەبینین ڕووبەرێكی گەورە لە گوتاری شیعری كوردیدا هەوڵدانە بۆ وەڵامدانەوەی ئەو پرسیارەونیشاندانی ناسنامە لە ئاست ئەوانیتردا. ئەو ناسنامەش بێگومان لە كوردبووندا خۆی بەرجەستە دەكات.كاتێ وەك گوتارێكی شیعری، لە ئەزموونی شیعری شاعیرانی ئێمەدا ڕەنگدەداتەوە. خودی ئەوگوتارەش زۆرترخۆی بەرجەستە دەكات كاتێ مرۆڤ زێدونیشتمانی ڕەسەنی خۆی جێدێڵێت. مرۆڤی كورد بەو پێیەی بەهۆی بێ دەوڵەتییەوە نیشتمانێكی ئازادو سەربەخۆی نەبووە، ئیدی ئەمە هەمیشە خەونێكی سیاسی گەورەی بووە،كە ڕۆژگارێك دابێتـ ئەویش خاوەنی ناسنامەو نیشتمانی خۆی بێت. لێرەوەش ئەو خەونە دەبێتە بە شێكی سەرەكی لە دیدگای مرۆڤی كوردو خەمێك كە بەردەوام بە كۆڵیەوەیە. ئیدی ڕوو لە هەر شوێنو جێگەیەك بكات،ئەو خەونە بە شێكە لە بیركردنەوەو ڕوانینی. بەتایبەتیش كاتێ لە ئاست كەسانێكی خاوەن نیشتمانو وڵاتدا، هەست بە بێ شوناسی دەكات.

كۆمەڵە شیعری(نیشتمان دارستانی دەم ڕووباربوو) هەڵگری ئەو گوتارەیە كە ئاماژەمان پێكرد. لە دووتوێی شیعرەكانی ئەو كۆمەڵە شیعرەدا، غەریبێك دەبینین كە بەدوای نیشتماندا دەگەڕێتو خەمی نیشتمان لە مەنفادا، بە كۆڵیەوەیەتی. غەریبێك كە جوانییەكانی ئەوێی تاراوگە، خۆشیەكانی ئەوێی تاراوگە، نابنە جێگەی سەرنجیو خەیاڵی هەمیشە بۆ گوندە وێرانكراوەكەی خۆی دەگەڕێتەوە. غەریبێك كە لە تاراوگەشدا، ناتوانێ نیشتمان لە بیر بكاتو بە پێچەوانەوە بە ژیانی ئەوێ ڕانایەتوهەست بە ئاسوودەیی ناكات. بێگومان ناونیشان كلیلی كردنەوەی كۆدەكانی دەقێكە. سەرەتاو دەسپێكی

پەیوەندی خوێنەرە بەدەق. بۆیە ناونیشانی ئەو کۆمەڵە شیعرەوێرای ئەوەی هەڵگری وێنەیەکی هونەری جوانەو بەشێکە لە ئستاتیکای ناونیشانی کتێبەکە، هاوکات دەکرێ ئەو ناونیشانە بە دەلالەتێکی دیکەش بخوێنرێتەوە. ئەویش پەیوەندی نێوان مرۆڤەکانە بە نیشتمانەکەیانەوە. لەمانای دیاری ئەو ناونیشانەدا،هەریەك لە دوو چەمکی سرووشتی ڕووبارو دارستان هەیە. کە هەردووکیان بە شێکی سەرەکیو گەورەن لە پێکهێنەری ژینگەو شوێن.دارستان هێمایە بۆ جوانیو سەوزییوسرووشت.

هاوکات دەلالەتێکیشە بۆ خۆڕاگری لە ئاست باهۆزی سرووشتدا. ڕووباریش کە دیسان چەمکێکی سرووشتییە، هێمایە بۆ بەردەوامبوونی ژیان. چونکە هیچ بوونەوەرێك ناتوانێ بەبێ ئاوبژیتو ئاو هێمایە بۆ ئاوەدانی.کەواتە شاعیر، وێنەی نیشتمانێکمان بۆ دەکێشێت، کە هەمیشە وێرای سوتماککردنو لە نێوبردنی،هەرزیندووە. ئەگەرچی ناونیشانەکە لە ڕووی ڕێزمانییەوە کاری ڕابردووە.بەڵام نابێ ئەوەمان بیر بچێت، کە ئەگەر دارستانێکیش لە نێو بچێت، دارستانێکی دیکە سەرهەڵدەداتەوە. ڕەگی دارەکان هێندە بە زەویدا ڕۆچوون، هیچ هێزێك نییە بتوانێ لە ڕەگەوە هەڵیانکێشێ. ئەمەلەلایەك، لەلایەکی ترەوە دەکرێ ئاماژەیەکی سیاسیش بدەینە ئەو ناونیشانە. کەهەریەك لە ڕووبار هێمایە بۆ ڕووباری خوێنی شەهیدانی ئێمە،دارستانیش ئەو نیشتمانەیە کە بەو ڕووبارە دەژیتو زیندووە. لێرەوەش شاعیر ئاماژە بۆ ئەو هەموو قوربانیانەو خەباتو خوێن ڕشتنە دەکات، کە نەوە لەدوای نەوە لە پێناوی نیشتماندا دەیدات.
ئەو نیشتمانەی بەهەموو سوتماکییەی خۆیەوە، شاعیر نایگۆڕێتەوە بە جوانییەکانی نیشتمانێکی دیکە، کە ئەویش مەنفایە.تیمەی سەرەکی ئەو شیعرانە، هەموویان گوزارشت کردنە لەنیشتمانو دەچنە خانەی شیعری مەنفاوە. ئەو کۆمەڵە شیعرە بەرهەمی دەساڵ ئاوارەییە لە نیشتمانو هەموویان هەڵگری گوتارێکن کە ئەویش غەریبییە بۆ نیشتمان. خەون بینینو تاسەی گەڕانەوەیە بۆ نیشتمان.لەو کۆمەڵە شیعرەدا بەبۆچوونی من، سێ ئاستی گوزارشتکردن لە نیشتمان لە چوارچێوەی شیعرەکان هەیە. لە ئاستی یەکەمدا،شاعیر دوای ئەوەی دەچێتە ئۆکرانیا،ئیدی بۆ ماوەیەکی زۆر ناتوانێ باوەر بەوە بهێنێت کە نیشتمانی جێهێشتووە. لەو ڕوانگەیەشەوە لە زەمینەی واقیعی وڵاتێکی دیکەدا، کە شاعیر تیایدا پەناهەندەیە، بە خەیال وێنەی نیشتمانی ڕاستەقینە دەکێشێت. لەو قۆناغەدا شاعیر دەڵێت:_

ئەوبرینەی لەکوردستان لەدڵم بۆوە…
نەکچی شەنگ. . نەشەوی سەرمەستی ڕەنگاو ڕەنگ. بۆیان تیمار ناکرێ.

شاعیر جێهێشتنی زێدی ڕاستەقینەی خۆی، بە برینێکی دڵ وێنا دەکات. لە سەرەتاشەوە، بەبێ هیچ گومانکردنێكو بە یە قینەوە، باس لەوە دەکات کە نەکچە شۆخەکانی ئەوڕونە شەوی مەست ناتوانن ئەو برینەی سارێژ بکەن. برینی نیشتمان،تەنها بە شادبوونەوە بە نیشتمان سارێژ دەبێت.شاعیر خۆشییو جوانیەکانی ئەوێ نابینێتوخەیاڵی هەر لای ئەو برینەیە کەلە دڵی بێتەوە. برینی دڵ لێرە، لە پاڵ ئاماژەیەکی کەسی کە دڵی مرۆڤەکەو برینداربووە،هاوکات ئاماژەیەکی بابەتیو گشتیشی هەیە، ئەویش سووتاندنی نیشتمانو ئەو هەموو کارەساتو تراژیدیانەی شاعیر لە کوردستان بینیویەتی.بەتایبەتیش کەوەك شاعیر خۆی ئاماژەی پێداوە کە ئەو لە پاییزی 1988نیشتمان جێدێڵێت. ئەو کاتەش قۆناغی خامۆشبوونو شۆکی دەروونی پاش کارەساتی ئەنفالە بەدناوەکانو کیمیا بارانکردنی هەڵەبجەیە. بۆیە شاعیر ئەو تراژیدیانە،بەبرینی دڵی دەزانێت. هاوکات دڵنیاییش دەداتە نیشتمان کە نەکچی شەنگ، نە شەوی سەرمەستەم، ناتوانن ئەو برینەی بۆ تیمار بکەن. لێرەدا شاعیر لە قۆناغی سەرەتایی تێکەڵاوبوون بە دنیای غەریبییە. بۆیە لای وایە تازە هیچ شتێك ناتوانێت، برینی دڵی تیمار بکات. لە ئاستی دووەمدا شاعیر بۆ ئەوەی ئێستای تاراوگە جێبهێڵێتو بگەڕێتەوە نیشتمان، پێویستی بەوەیە نیشتمانێکی بچووك لە خەیاڵی خۆیدا دروست بکات. بە دەربڕینێکی تر، شاعیر دوای ئەوەی دڵنیا دەبێتەوە لەوەی کەئیدی ئەو لە شوێنێك دەژیت کە زێدو شوێنی ڕاستە قینەی خۆی نییە وەك باسمان کرد، بە خەیاڵ ئەوێی نیشتمان دێنێتە ئێرەی تاراوگە. بەڵام بە چ شێوەیەك،بێگومان بەگەڕانەوە بۆ یادەوەرییەکانی نیشتمان.بۆیە ئەمجارەیان دەڵێت:-

بەڕۆژ ئەندێشەیەکی کپ دەست بەسەرم دەکات…
بەشەوتاکو تەنیا لە گەڵ ئازیزانداگفتوگۆمە…
ئەگەر خەون بینین نەبوایە ئێستا کێوی ببووم..

شاعیر خەوندەکاتە جێگرەوەی دنیایێکی واقیعیو ئەوەی بەواقیع بۆی بەرجەستەناکرێت، هەوڵدەدات بە خەیاڵ بەرجەستەی بکات. بۆیە شاعیرخەون وەك جیهانێکی دیکەی جیاواز لەواقیع کەهەر تەنها لە خەیاڵدا بوونی هەیەو بوونێکی بەرجەستەیی نییە،دەبینێت.خەون لێرەدا دەبێتە جێگرەوەی گەیشتنەوە بە نیشتمان بە شێوەیەکی کردارەکی.بەدەربڕینێکی تر. شاعیرخەون وەك فریادرەسێك بۆ تێپەڕاندنی ئەو دۆخە دەروونی و کۆمەڵایەتییەی خۆی دەبینێت، کەلە مەنفادا تیادا ئەژیت. دۆخێك کە تا ئەو ڕادەیە کاریگەریەتی کردۆتە سەر هەست و ڕوانینی شاعیرکەبەرەو کێویبوون کە دەلالەتە بۆ دێوانەیی و پەراگەندەبوون، بیبات.بۆیە خۆشبەختی شاعیر لەوە دایە، کەلەو مەنفایەدا، لەو ژیانە تەنها و بێکەس وبێ ئازیزانەدا، خەون

دەبینێت. ئەگەر خەونیش نەبووایە کێوی ببوو. لێرەدا بەریەککەوتنی شاعیر لە گەڵ دوو دنیای جیاواز، دووکلتووری جیاواز، دوو شێوە ژیانی جیاواز دەردەکەوێت. گەرچی مەنفا بە هۆی پێشکەوتنەکانییەوەو دەستەبەرکردنی ماف و ئازادییەکانی ژیان، ئەستەمە ببێتە شوێنی کۆیکردنی مرۆڤەکان. وەلێ بۆ شاعیر نەجوانییەکانی ئەوێ، نە ژیانی ئەوێ، جێگەی هەڵوەستە کردن نیین.بۆیە پەنا دەباتە بەر خەون بینین.

بەڵام ئایا خەونەکان هەموویان دەبن بە ڕاستی؟ بێگومان مەحاڵە. ئەگەر هەموو خەونبینینێکی ئێمە ڕاستی بووایە، ئێستا چەند ئاسوودە، بەختەوەرو شادومان دەبووین. وەلێ نابێ ئەوەمان بیر بچێت خەونەکان ئەگەرکورت وکەمخایەنیش بن، هێشتا بۆ ماوەیەك چێژو ئارامی بە مرۆڤ دەدەن. لەو ڕوانگەیەشەوە، شاعیر خەون بینین وەك جێگرەوەیەکی جوان دەبینێت، لە پڕکردنەوەی ئەو بۆشاییە دەروونییەی لە میانەی جێهێشتنی واقیعی نیشتماندا، ڕووبەڕووی بۆتەوە.شاعیر دوای ئەوەی نیشتمانی ڕاستە قینەی خۆی جێدێڵێت و دەگاتە مەنفا، ئیدی هەستی بەنامۆبون بە هەموو دیاردەو بووەکانی دەوروو بەری لەلادا دروست دەبێت. بێگومان ساڵەکانی یەکەمی تەناهیکردن لە مەنفاداو لە گەڵ غەریبیدا(گەرچی من مەنفام نەبینیوە وەلێ زۆر بابەتم لەم ڕووەوەو خوێندۆتەوە) ساتەکانی هەست کردنن بە غەریبییەکی گەورەو کوشندە. غەریبییەك، کە ئاسەوارێکی گەورەو قوڵ لە ژیان و ناخی مرۆڤ جێدێڵێ. ئەو ئاسەوارە بەهیچ شتێك(ژدێل_ تەعویزکردنەوە) ناکرێتەوە. بۆیە شاعیر دیسانەوە بەریەککەوتنەکەی خۆی لە گەڵ مەنفادا باسدەکاتو لە کۆپلەیەکی دیکەدا دەڵێت:_

ئەی خانمی نائاشناو شەنگ

کوردێکی ئەوەندە کێویلەم.ئەم شەو لە سەمات ڕانایەم.

شاعیربەبێ هیچ هەستکردن بەشەرمێکی کۆمەڵایەتی و دیدێکی خۆبەکەمزانینەوە لە ئاست ئەوی تری نا ئاشنا، باس لەوە دەکات کە بە سەمای کچەچاوشین و پرچ زەردەکانی ئۆکرانیا(کەهەزارەها گەنج خەونی پێوە دەبینن) ڕانایەت. شاعیر شەرم لەوە ناکات کە باسی نا ئاشنایی خۆی بە سەمای ئۆکرانییەکانەوە بکات. بگرە بە شانازیشەوە باسیدەکات. لێرەدا پرسیار ئەوەیە ئەو هەستەی شاعیر لەکوێوە سەرچاوەی گرتووە؟ بێگومان لە شوناسی کوردبوونی خۆیەوە. واتە شاعیر بە ئەندازەیەك وابەستەیە بە نیشتمانو نەتەوەکەی خۆیەوە، تا ئەو ڕادەیەی باس لەو دیاردانەش بکات کە بۆ ئەو نامۆو پێشتر نەبینراون.بەلایەوە نەنگی نییە وەك ئەوەی کەهەیە پێناسەی خۆی بکات، نەك بە شێوەیەکی ڕتووشکراو، تایبەتمەندییەکی دیکە بە

شوناسی نەتەوەییانەی خۆی بدات. شاعیر لێرەدا بە کچە شێخ و شەنگەکان دەڵێت، کە ئەو ئەوەیە کەهەیە، نەك کارەکتەرێکی تر. بۆیە دەبینین بەو پەڕی ڕاشکاویی و ڕاستگۆییەوە، دان بە نائاشنایی خۆی دەنێت لە گەڵ ئەواندا. ئەمە لەلایەك، لەلایەکی ترەوە ئەو دانپیانانە بۆ ماسکەی شاعیر،گوزارشت لە دوودنیابینی جیاو دوو کلتووریری جیا دەکات، کە هەریەکەیان هەڵگری کۆمەڵی خەسڵەتی کۆمەڵایەتی، پەروەردەیی،خۆزانی وکەسین.کە ئەوانیش کوردو ئۆکرانیەکانن.

شاعیر ڕاستەوخۆ بە کچە شەنگەکان دەڵێت کەکوردێکی ئەوەندە کۆویلەیە، ئەمشەو لە سەمای ڕانایەت.هەرلە سەرەتاوە شاعیر بیانووی ئەو پرسیارکردنە لە کچە شۆخەکان دەبڕێت، کە ڕەنگە لە میانەی ئاواڵزانبوونی لە گەڵ ئەوان ڕووبەڕووی بکرێتەوە.کەئەویش ئەوەیە کە ئەوبۆچی نائاشنایە بە دنیای ئێرە؟بۆچی جوانییەکانی ئێرەو پێشکەوتنەکانی ئێرە نابنە جێگەی تێڕامان و شادومانی. بێگومان لە بەر ئەوەی ئەو نیشتمانێکی جێهێشتووە. نیشتمانێکی برینداروخاپوورکرای بەچەنێکی بەعسی فاشییەوە.ئەو برینەش نەکچی شەنگ، نە شەوی مەست و جوان، ناتوانن بۆی تیمار بکەن. ئەوە تەنها بە شادبوونەوە بە نیشتمان ئەو برینە قەتماغە دەگرێت.لێرەوەش لە ئاستی سێیەمدا، شاعیر نامۆبوونی تەواوەتی خۆی بە ژیانی ئەوێ دەکاتە بەشێك لە ژیانی ڕاستەقینەی خۆی و ئیدی دۆنیایی دەداتە بەرامبەرەکەی کە ئەو ناتوانێت، لە سەمای ئەو ڕابێت. بەم جۆرەش ئێمە ڕووبەڕووی دوو کلتوور، دووشێوە مرۆڤ، دوو شێوە ژیانی کۆمەڵایەتی دەبینەوە. یەکێکیان ئەو شوناسە کۆمەڵایەتییەیە کە شاعیر هەڵگریەتی ئەوی تریش شوناسی بەرامبەرە. شاعیر نەبادا مەنفا ببێتە جێگرەوەی شوێن ونیشتمانی ڕاستە قینەی خۆی، ئیدی هەموو دیاردەکانی بوون و ژیانی ئەو بە نامۆ دەبینێت و ناتوانێ پێیانەوە ئاشنا بێت.ئەمەش لە پێناو هێشتنەوە شوناسی کوردبوون ونیشتمان لە یادەوەری ودڵ و دەروونیدا. لە کۆتاییدا دەمەوێ ئاماژە بەوە بکەم کە نزیکەی شانزە ساڵ لەمەو بەر، کۆمەڵە شیعری(هێلانەی نغرۆ)ی(مارف عومەرگوڵ)م خوێندەوەو چێژو جوانییەکی زۆرم لە شیعرەکان دیت. ئێستا کە دوای ئەو هەموو ساڵانە، جارێکی ترشیعرەکانی(نیشتمانم دارستانی دەم ڕووبار بوو)خوێندەوە،بەرهەمان ئەو چێژو جوانییە کەوتمەوە کە شانزە ساڵ لەمەوبەربینی بووم. بەهیوای سەرکەوتنو بەرهەمی جوانترو شیعری جوانتر بۆ شاعیر.

ڕواندز_پاییزی 2017

پەیامی تاریکی … کارا فاتیح

سەرنجێکی شێواو بۆ دەربڕینی: دەست بە کارەباوە بگرن واتای ئاسایی ئەم ڕستەیە (دەست بە کارەباوە بگرن.) ئاسانە و تێگ□یشتنی جیا و قووڵبوونەوە هەڵ ناگرێت، بەڵام لێرەدا بە ئەنقەست واتای (دەست) کە لەم ڕستەیەدا مەعنەوییە دەخەینەوە جێی خۆی و دەیکەینەوە بە بەرجەستە، واتا ئەو دەستەی کە بەم پەنجانە ئەم پیتانە پێ دێتە سەر شاشەی کۆمپیوتەر.

دەست لە بیردۆزی پەرەسەندندا جێگەی خۆی هەیە، ئەو زیندەوەرەی دەستی خۆی بە کار دەهێنێت، قەد و لقی درەخت دەگرێت، پەلامار دەدات، بەرگریی بۆ لەش دروست دەکات و پێی لە زەوی دەچەسپێنێت، دەمێنێتەوە، دەست پێویستییەکانی ژیان دابین دەکات و یارمەتیی گۆڕان و پەرەسەندن دەدات و قۆناغی مر□قبوون دەهێنێتە پێشەوە (بیرکردنەوەیەکی بچووك و کورتمان لە بیردۆزی پەرەسەندن گواستوەتەوە و کارمان بە وردەکاری و لایەنەکانی تری نییە.) دواتر هەر بەو دەستانە پەلاماری سروشت دەدات و هەموو شت لە ژێر فەرمانی عەقڵ، بۆ خۆی و لە خزمەت بە کار دەهێنێت، ئەم زیندەوەرە مر□ق□، ک□ سەنتەری بڕیاری لە دەستەکانەوە بۆ عەقڵ گواستوەتەوە، ئەوە هۆشیارییە دەستەکان ئاراستە دەکات، دەست بە بەرنامەی عەقڵ دەجووڵێتەوە. ئەی لە ڕستەی (دەست بە کارەباوە بگرن) چی؟ دەست لێرەدا دیسان عەقڵ و جەستە دەکاتەوە بە پاشکۆی خۆی، مر□ق دیسان وەك قۆناغەکانی پێشتر دەبێت چاوی لە دەستییەوە بێت بیپارێزێت و ببێتە هۆی بەردەوامی لە ژیان، دەست وەك دەستەکانی مر□قی نێو ئەشکەوت دەیەوێت ڕێنوێنی مر□ق بکات، چونکە دەزانێت کە کارەبا دەکوژێتەوە ماڵ دەبێتەوە بە فۆڕمێکی تری ئەشکەوت.

دەست بە کارەباوە بگرن، هەر خەریکی هەڵکردنەوەی جۆزەکان بن، زوو زوو بە دەستەکان ژمارەی گڵۆپە داگیرساوەکان کەم بکەنەوە، بۆیلەر و سپلیت و هیتەر و ئامێرەکانی تر بکوژێنەوە و بە چەشنێك لە

کارەبای داببڕن، ئیتر وەك زیادە و ئامێری ناپێویست سەیری بکەن، هەمیشە با پەنجەکان لە سەر سویچپلاکەکان بن، ئیتر بە وێنەی مرۆڤی نێو ئەشکەوت چۆن بە دەستەکان دیوارەکان دەپشکنێت و دەبێتە سەرچاوەیەك بۆ بیر و زانیاری بۆ مێشك، دەبێت لە ژێر سایەی حکوومەتی هەرێمیشدا، دەستەکان بەردەوام کار بکەن و فریا بکەون و کارەبای بەکارهاتوو کەم بکەنەوە تا مێشك لەو بیرە غافڵ نەبێت، کە ئەوەی لە ناویدا دەژی، خانوو نییە بەڵکو ئەشکەوتێکی مۆدێرنە… ڕەنگە دڵمان بە وەسفی (مۆدێرن) بۆ ئەو ئەشکەوتەی تێیدا دەژین خۆش بێت، بەڵام خاڵی جیاواز و ترسناك و تراژیدی ئەوەیە مرۆڤ یان زیندەوەری ناو ئەشکەوت لە پەرەسەندن و گۆڕاندایە بەرەو پێشەوە و بەرەو مانەوە و جێگیربوون، بەرەو بەکارهێنانی سروشت و دابینکردنی پێداویستییەکانی، بەڵام مرۆڤی ناو ئەشکەوتی مۆدێرنی حکوومەتی هەرێمی کوردستان، لە گەشە و گۆڕاندایە بەرەو دواوە، بەرەو دەستبەرداربوون لە خزمەتگوزارییەکانی ژیان و شکانەوە و خ□واردنەوە بەسەر بێهێزی و بێ دەسەڵاتیی خۆیدا، ئەم لە بێهێزەکانە و بە هۆی بێ ئیرادەییەوە شیاوی ژیان نییە، بەڵام وەك ئەوەی مردنی حەقیقی چارەنووسی زیندەوەرە بێهێزەکانە لە پێش مێژوودا، ئێستا مردنی حەقیقی ڕوو نادات و وەچەی ئەم بێهزانە دوایی نایەت، بەڵام هەموو سات و ڕۆژێك بە هۆی ژیان لە ژێر سیستمی خاوەنی (دەست بە کارەباوە بگرن.) دەبێتە مردن و مرۆڤی ئەشکەوتی مۆدێرن بەردەوام مومارەسەی مردن دەکات: مردنێکی ڕەمزی.

ڕۆژمێر و ڕاپه‌رین و خه‌می بێ کۆتایی … جه‌لالی میرزا که‌ریم

1

ئاخۆ! .. شتێ

له‌ دڵی ئاسمانا ماوه‌؟

ئاخۆ! .. شتێ

له‌ سنگی مێژوودا ماوه‌؟

ئاخ! .. شتێ

له‌ کاروانی مه‌رگا ماوه‌؟

ئاخۆ! .. شتێ
لە‌ ساڵنامە‌ی زوڵما ماوە‌؟
بۆ بەهاری: گە‌ڵاڕێزان
بۆ هاوینی: ڕێژنە‌ و لافاوی خوێن هە‌ڵسان
بۆ تە‌نیایی: منداڵانی ناو کوردستان
ببنە‌ پە‌رژین و پشتیوان.
* * *
ئاسمان! .. بۆ تۆ
سواری کام ئە‌سپی بۆراقی،
ئایین ببین؟
تا بنگە‌ینن□؟
مێژووی زە‌مینی ژان! .. بۆ تۆ
ڕێی کام دایکی
ئیفلاتوونی زایین بگرین؟
تا بنگە‌ینن□؟
کاروانی بیست سە‌دە‌ی هیوا و ڕامان! .. بۆ تۆ
چ پە‌یکە‌رێ بۆ هێرۆشیما و هە‌ڵە‌بجە‌ هە‌ڵببە‌ستین؟
تا بتگە‌ینن□؟
ساڵنامە‌ی سە‌ددامی باوکی،
هیتلە‌ری ژین سووتان! .. بۆ تۆ
سنوورە‌کان کیشوە‌ری مردن ئە‌بڕین
تا بتگە‌ینن□؟
تا بتگە‌ینن□ و نە‌خشە‌ی کە‌للە‌ و دڵت بدڕین
تا فرمێسکی چاوی بە‌رلین و کە‌ربە‌لا و
کە‌رکووك بسرین!
ئە‌وسا سروە‌ی
پڕ لە‌ نە‌شئە‌ی
سروودێکی بێ کۆتایی،
ورد ورد بێشکە‌ی
خە‌ونی شایی
باڵە‌فڕێی پە‌ڕە‌سێلکە‌ ڕائە‌ژە□ نێ.
* * *
چیمان .. نە‌کرد!
مە‌گە‌ر .. بە‌ دیواری شە‌وی
زووحاکا هە‌ڵنە‌گە‌ڕاین و
بە‌رە‌بە‌یانی نە‌ورۆزمان
بە‌ ئاورنگی سە‌ر ڕوومە‌تی

گوڵاڵه‌ سووره‌ ئاڵ نه‌كرد.
* * *
چيمان .. نه‌كرد!
مه‌گه‌ر ده‌ستمان
نه‌كرده‌ ملى (سيڤه‌ر) و
ئه‌و لا و ئه‌و لايمان ماچ نه‌كرد.
چيمان .. نه‌كرد!
مه‌گه‌ر به‌ ڕووى
په‌شيمانييه‌كه‌ى (لۆزان)دا
شه‌ڕمان نه‌كرد.
* * *
چيمان .. نه‌كرد!
مه‌گه‌ر ده‌ ئامۆژگارييه‌كه‌ى
(ولسن)مان وه‌ك
ئايه‌تێك له‌ناو قورئانا له‌به‌ر نه‌كرد.
* * *
چيمان .. نه‌كرد!
مه‌گه‌ر پێنج ساڵ
به‌ كۆش، به ده‌ست،
پشكۆى ڕه‌نگاوڕه‌نگمان
به‌ پێپيلكه‌ى ئاگرى داخا
بۆ تاراى بووكى كوردستان
نه‌° .. باڵاى
ئاڵاى شه‌كاوه‌مان .. نه‌برد.
* * *
چيمان.. نه‌كرد!
مه‌گه‌ر پێڵووى چراى ئه‌ستێره‌ى شه‌قامى
كۆماره‌ ساواكه‌ى سابڵاخمان پێ نه‌كرد.
* * *
چيمان .. نه‌كرد؟
هه‌مووويمان .. كرد!
ئه‌وه‌تا .. هه‌زاران ساڵه‌
گوڵه‌ ژاڵه‌
له‌ وه‌رزى حه‌زمانا ئه‌ژى و
پێمان ئه‌ڵێ:
(بۆ ئێوه‌ ڕه‌نگم زۆر ئاڵه‌
بۆ دوژمن تامم زۆر تاڵه‌).

دڵ .. هه‌ر دڵه‌
يه‌كه و.. ئه‌گه‌رچى چوار به‌شه‌
كوردستان هه‌ر كوردستانه‌
گه‌رچى چوار كه‌رتى يه‌ك له‌شه‌
ئا.. له‌م به‌شه‌ى
كانى خوارووى هه‌ڵقوڵانا
نه‌° .. له‌م له‌شه‌ى
ئه‌نجن بوونى شه‌قاو نانا
ئاخ! كه‌ بانگى
سه‌دان نوێژى
راپه‌ڕينى تێدا نه‌درا
ئاخ! كه‌ مانگى
زيبون ڕێژى
هه‌زاران مێشكى تيا نه‌پژا.
* * *
ئاخ! شه‌شى ڕه‌شى ئه‌يلوولى سلێمانى
كام ڕه‌شه‌با
كام قوربانى به‌بێ په‌روا
له‌ ئه‌لبوومى بازيانا هه‌ڵيانسانى.
* * *
شاخ! شه‌شى گه‌شى ئه‌يلوولى خۆڕاگرتن
له‌ عێراقا
له‌ ڕووبارى دوو چاوى بزه و مه‌راقا
ئه‌رێ چۆن بويته‌ ئاوێنه‌ى
ڕووى تريفه‌ى
خه‌رمانه‌ى ڕۆژى مانگرتن.
* * *
تۆش! يانزه‌ى ئه‌يلوولى تفه‌نگ
تێشووى گولله‌.
قوڕگى هاوينه‌ تينووه‌كه‌ى
ته‌مه‌نى هه‌ڵۆى ناو فه‌رهه‌نگ!
چۆن باڵت گرت!
به: بنارى
تارمايى ڕه‌زى گه‌رميانت
به‌: كڕێوه‌ى
پشتێنى به‌فرى كوێستانت

چۆن بۆ كه‌شكه‌ڵانى فه‌له‌ك سه‌ريانتخست.
* * *
چيمان .. نه‌كرد؟
ئه‌وه (30) ساڵى ڕه□ به‌قه‌
ليستى خه‌زانى شه‌هيدان
په‌يتا په‌يتا
به‌ بيلبيله‌ى
ناخمانه‌وه‌ هه‌ڵئه‌واسرێ.
* * *
هه‌موويمان .. كرد!
ئه‌وه‌تا (30) ساڵى ده‌قه‌
كوردستانه‌كه‌ى چه‌ك له‌ شان
له‌ سه‌نگه‌را..
پێشمه‌رگه‌كه‌ى!
گرمه‌ى هه‌ور و برووسكه‌كه‌ى
هه‌رگيز .. هه‌رگيز
ئارام ناگرێ.

3
– وا (30) ساڵه‌ دار به‌ڕوومان
به‌رناگرێ.
گوڵئه‌ستێره‌ى چۆله‌كه‌مان
هه‌ڵنافرێ.
نيگاى وێڵى منداڵانمان
له‌ شه‌پۆلى سۆزى مه‌مكا پێناكه‌نێ.
ئهڵقه‌ڕێزى
شه□قه‌ى به‌رده‌م ده‌رگاكانمان
نۆته‌ى گه‌ڵاى
ئاوازێكمان بۆ ناچنێ.
– وا (30) ساڵه‌
به‌ڕێوه‌ين و
ژوان بۆ ديل دائه‌نێين و
□□ژمه□رى زيندانه‌كان،
پۆڵاڕێژن و
ناكرێنه‌وه‌.
– وا (30) ساڵه‌
ئه‌وه‌نده‌ ڕوو!

له‌ناو تابلۆی
حه‌وزی تێزابا قرچاوه‌
له‌ش وه‌ك ئوردوو هه‌ڵچنراوه‌
وێنه‌ی كه‌س ناناسرێته‌وه‌.
– وا (30) ساڵه‌
له‌ناو دێڕی
ڕۆمانی هه‌موو شارێكا
له‌ ئه‌شكه‌وتی
مێشكی هه‌موو شاعیرێكا
وشه‌ وه‌كو
یاریی قه‌ڵا و چاوه‌شاركێ
جارێ سه‌رنیشانه‌ و دیاره‌
جارێ چاوه‌دزێ و جارێ سه‌ره‌تاتكێ
جارێكیتر خۆشاردنه‌وه‌.
گه‌ر تۆ نه‌بای
ئێستا چریكه‌ی ئه‌م ده‌نگه‌
نووزه‌ی گۆڕی
كێلێكی ڕیسوا و سه‌رشۆڕی
نێو دوو لنگی
سوڵتانه‌كه‌ی به‌غدا ئه‌بوو.
– ئاخ! .. پێشمه‌رگه‌!
گه‌ر تۆ نه‌بای
ئێستاكێ گه‌شه‌ی ئه‌م ڕه‌نگه‌
په‌شته‌ماڵی
به‌ خوێن تاڵی
خوار ناوكی
سه‌رۆكه‌كه‌ی به‌غدا ئه‌بوو.

4
له‌ پڕ چ بارانێ دایكرد؟
گێژه‌لووكه‌ی چ ڕاپه‌ڕینێ هه‌ڵی كرد؟
كۆڵان له‌ خۆیه‌وه‌ هه‌ڵسا
مه‌شخه‌ڵ هه‌ر بۆ خۆی هه‌ڵگیرسا
ئه‌مجاره‌یان
تفه‌نگ به‌خۆی چووه‌ سه‌رشان
جۆگه‌ی هاوار
به‌ ته‌وژم ڕژایه‌ نێو گه‌رووی تینوو

بۆ یه‌كه‌مجار
وڵاتی ترس ئاوا هه‌ڵچوو
تیشكی ئاوێنه‌ی شه‌پۆلی دیجله‌ و فورات
له‌گه‌ڵ له‌نجه‌ی زێ و سیروانا
له‌ ڕه‌وتی بێ وچانیانا
وا له‌ یه‌كتری ئاڵا بوون
وات ئه‌زانی به‌ زگێ بوون
یان بوونه‌ته‌ یه‌ك سه‌رچاوه‌ی هیوا و ئاوات.
* * *
به‌ڵام، ئه‌فسووس
كوانێ حه‌یا .. كوانێ نامووس
ئه‌وه‌ دیسان
ڕه‌وه‌ گورگی زامار و هاری به‌عسیان
پاش ڕاونانیان
سمێڵی به‌ڕێز سه‌رۆكیان
وه‌كو كلكیان
شۆڕكرده‌وه‌ بۆ ناو گه‌ڵیان
كه‌وتنه‌وه‌ خۆر سه‌ربڕین
مانگ سه‌ربڕین
له‌ تۆڵه‌ی دۆڕاندنیانا
له‌ كاتی گیانه‌ڵاویانا.
زریكه‌یان به‌ردایه‌ سه‌ر هه‌موو لێوێ
گڕیان به‌ردایه‌ گه‌ردنی هه‌موو كێوێ
ده‌ستی حه‌سه‌ن و حوسێنیان
له‌بن بڕی
ئه‌گریجه‌ی خورمای به‌سرایان
هه‌موو ڕنی.
* * *
ئاخ! كوردستانی خۆشه‌ویست
چیكه‌ی تریان به□ تۆ نه‌ڕشت
مه‌گه‌ر ڕك و كینه‌ی ڕه‌شیان
به‌ بارووت و خوێن نه‌شێلاو
نه‌یانكرده‌
نێرگزه‌جاڕی ئه‌مساڵی گرانه‌تا و
له‌ بسكی هه‌ڵپڕووزكاوی
دووكه‌ڵاوی
باوه‌ گوڕگوڕ و قه‌ڵای هه‌ولێریان نه‌دا و؟

کردیانە‌ شاپڵیتە‌یە‌کی رە‌ش هە‌ڵگیرساو.

* * *

ئە‌وا لە‌سە‌ر سنگی خۆما
تارای ڕاپە‌ڕینێکت لە‌بۆ ئە‌چنم.
لە‌ناو دڵی پڕ هە‌نسکما
نە‌خشە‌ی شیعری کوردستانت بۆ هە‌ڵئە‌گرم.
لە‌سە‌ر بە‌ردی ناوچە‌وانی زە‌بوونیما
وێنە‌ی تفە‌نگێکی کە‌ت بۆ هە‌ڵئە‌کە‌نم.
لە‌ناو سۆزی تە‌نیاییما
ئاوازی عیشقێکی تازە‌ت بۆ ئە‌ژە‌نم.

5

– ئاخ ..! پێشمە‌رگە‌!
پاش کارە‌سات
لە‌گە‌ڵمان بە‌!
لە‌ناو ئۆردووگای دڵمان بە‌!
چە‌ك دامە‌نێ
خۆت ڕاومە‌نێ
لە‌مە‌ زیاتر!
چاوی ڕە‌شی قە‌رە‌ هە‌نجیریان هە‌ڵكۆڵی!
توخوا.. لە‌ هە‌ڵە‌بجە‌ زیاتر
ئیتر چیتر ماوە‌ بیکە‌ن
مە‌گە‌ر هە‌ر لە‌ پردی دە‌لالی زاخۆوە‌
هەتا دە‌مارە‌کانی نە‌وتی خانە‌قین
خاك و خۆڵی
شیرینیان وە‌ك بێژنگ لێکرد
چە‌ك دامە‌نێ
چاو لێکمە‌نێ
دوێنێ ئە‌وە‌ندە‌یان لێ قە‌ڵاچۆ کردین
نایە‌تە‌ ژمارە‌ و پرسین
بە‌ ملیۆن و
دوو .. سێ ملیۆن
پیر و مناڵانیان بێ سە‌روشوێن کردین
لە‌ ماڵ و حاڵمانیان کردین.
– دە‌سا.. تو خوا ئە‌ی پێشمە‌رگە‌!
کوردستانت
ئیمشە‌و لە‌شی بێ ڕایە‌خە‌..

تكایه‌ گیانتی بۆ ڕاخه‌.

6

دوای هه‌موو ئه‌م به‌سه‌رهاته‌
كه‌چی تازه‌ وه‌فد ڕێكئه‌خرێ
یه‌ك له‌ دوای یه‌ك
بۆ لای قه‌سابه‌كه‌ی به‌غدا
به‌ڕێ ئه‌كرێ
گوایه‌ نوخشه‌ و نۆبه‌ره‌ی مفاوه‌زاته‌.
* * *
لێم ببووره‌!
كووره‌ گڕی شیعری تووڕه‌!
جاره‌ جارێ
داخی دڵم وا به‌ ساكاری هه‌ڵڕێژم
ڕسته‌ جریوه‌ شاكارێ
له‌ زمانی ناو بازاڕا وا بنێژم.
* * *
كونه‌ شاری زه‌رده‌واڵه‌ و
ڕێچكه‌ی ڕه‌ژوو،
لێت ناترسم!
ئه‌م هه‌ڵوێسته‌م بخنكێنی
وه‌ستا و به‌ هه‌رزانی وانه‌ و
قوتابخانه‌ی مژده‌ی سووتوو،
لێت ناپرسم!
له‌ (فندق الرشید)ه‌وه‌ چیم بۆ دێنی.
* * *
خۆتان ئه‌ڕۆن!
چاو به‌سته‌ش بن .. هه‌ر شاره‌زان،
بۆیه‌ سه‌رقاڵی هاتوچۆن،
تا له‌سه‌ر خوانی ئاژانسی
كوشت و بڕ و ده‌نگوباسی
ڕشانه‌وه‌ی سه‌رۆك بخۆن
تا به‌ ئابڕووی تكێنراوی
خۆتان زامی سه‌ددام بشۆن.
* * *
له‌جیاتی كێ؟
ئه‌و مناڵه‌ی له‌ تاوی بێ شیری ئه‌مری

یا ئه‌و دایکه‌ی
تاقانه‌ جگه‌رگۆشه‌که‌ی
به‌ ده‌ستی خۆی له‌ چاڵ ناشت و
په‌نجه‌یه‌ك نه‌بوو ڕه□ه□□ه‌ی
خوڕی چاوی به‌ر په‌نجه‌ره‌ی
له‌بۆ بسڕێ.
* * *
له‌جیاتی کێ؟
باوه‌ش ئه‌که‌ن
به‌ سه‌رتاپای تاوانێکا و
ئه‌م لا و ئه‌و لای
داڕزاوی بۆگه‌نی سه‌ددام ماچ ئه‌که‌ن.
* * *
له‌جیاتی کێ؟
مانگێ زیاتر له‌ باوه‌شی
به‌عسا کڕبوون
نه‌خێر وڕبوون
پێشمان ئه‌ڵێن:
- به‌ڕێز سه‌رۆك لوتفی هه‌یه‌ -
ئه‌مجاره‌یان
له‌ جێی حه‌که‌م
به‌ (مهندس الحكم الذاتی) ناوئه‌برێ.
* * *
له‌جیاتی کێ؟
له‌ جێی قه‌ڵغانی قه‌ڵه‌م و
به‌یته‌ شیعرێ؟
که‌ له‌ داخا سه‌ر و قژی خۆی ئه‌ڕنێ و
هاوار ئه‌کا و ئه‌نهڕێنێ
ئه‌بێ ئێستاکه‌ بنووسرێ.

7
له‌پاش چی؟
گله‌یی له‌ سه‌نگه‌ر ئه‌که‌ن
گله‌یی له‌ خه‌نجه‌ر ئه‌که‌ن
ناوی (شۆڕش)
به‌ - شه‌ڕ - ئه‌به‌ن
ئه‌گه‌نه‌ ئه‌و قه‌ناعه‌ته‌ی

هەر بە‌ ئاشتی
نە‌وە‌ك بە‌ شە‌ڕ
ئە‌م ئاواتە‌ی
كورد سە‌ر ئە‌خە‌ن.
* * *
– شە‌ڕ هە‌ر شە‌ڕە‌
تۆپ و بۆمبای وێرانكە‌رە‌
فڕۆكە‌ی ژە‌هر پڕژینی
خنكێنە‌رە‌
كە‌ڵبە‌ و نوخانی دوژمن و
عە‌زیایە‌كی داگیركە‌رە‌
– بە‌ڵام .. شۆڕش
چۆڕاوگە‌كە‌ی خوێن و كۆشش،
تە‌نیا لێزمە‌ی
بارانێكی داهێنە‌رە‌
تاكە‌ هە‌گبە‌ی
ڕێ بە‌رە‌و لووتكە‌ی سە‌رخە‌رە‌
شۆڕش .. نامە‌ی
گە‌ردوونی ڕزگاریكە‌رە‌
تاقە‌ لانە‌ی
هە‌ڵۆیە‌كی ئە‌شكە‌وتگرە‌
لە‌ بۆ ئاشتیش
لە‌نجە‌ باڵی
شین ساماڵی
پۆلە‌ كوتری ژووررووی هە‌ورە‌.
* * *
خواست و ئامانجە‌كانیشمان
كە‌لوپە‌ل و
هە‌یتو هاواری ناو مە‌زاتخانە‌ نییە‌
خوێن و گۆڕی
هە‌زاران هە‌زار شەهیدی
تێیدا وە‌كو
جاجمە‌شڕی،
قە‌نە‌فە‌ كۆنێ بفرۆشرێ،
یان دووكانی بە‌رگدرووی
ژنانە‌ و پیاوانە‌ نییە‌
جل و بە‌رگی گڕ خڵتانی

کوردستانی
تێیدا وە‌كو
ڕانك و چۆغە‌ و ستارخانی
لە‌م لا قارسكا و
بیداتە‌وە‌ دە‌می ئە‌و لا و
بە‌ مە‌قە‌ستی تیژ دە‌بانی
دە‌رزی و داوی بێ ئامانی
سنوورە‌كانی جە‌ستە‌مان
لە‌ت و كوتكا و
ئە‌وسا ئۆتۆنۆمی خۆیان
بە‌ باڵامانا هە‌ڵكێشێ.

8
لە‌ ئاستی شیعری خە‌مخوارا
قە‌ڵە‌می هە‌نسك ژارا
پە‌ڕە‌ی ڕووی دە‌فتە‌ری كزا
ڕوو لە‌ كام خوا كە‌م بۆ نزا
– بڕۆ بڕۆ…
گوێ مە‌دە‌رە‌ یاساوڵێ، لێت بخوڕێ و داوای شوناسنامە‌ی
دە‌وڵە‌تێكی قە‌حپە‌ت لێ بكا و لێشت بپرسێ:
ناوت چییە‌؟
(ابن العوجە‌) یان (كوردستان)؟
– بڵێً و بڵێ .. دایكم تە‌نیا منی هە‌بوو،
باوكم لە‌من زیاتر كە‌سی تری نە‌بوو،
هەر منیان بوو
منیشیان ناونا كوردستان.
بە‌هاری 1991

• گۆڤاری ڕێگای ئاشتی و سۆسیالیزم، ژمارە (27) 1991.

شەڕی نەوت و کۆمپانیاکان.. شەڕی بەرژەوەندی خەڵکی کوردستان نیە! … نوری بەشیر:

لەبارەی بانگەوازی پارتی بۆ خۆپیشاندان بۆبەردەم بارەگای کۆمپانیای نەوتی بەریتانیا لەشاری لەندەن! …

بەپێی ڕاگەیاندراوێکی لیژنەی ناوچەی لەندەنی پارتی بڕیارە ئەمڕۆ چوارشەممە ڕیکەوتی 29ی نوڤێمبەر، خوپێشاندانێک بۆبەردەم بارەگای سەرەکی “کۆمپانیای نەوتی بەریتانی بی پی”، بەڕێبخات، ئەمەش بەمەبەستی دەربڕینی ناڕەزایەتیە بەرامبەر بەو ڕێکەوتنەی کەکۆمپانیای ناوبراو لەگەڵ حکومەتی عیراقدا بەستویەتی بۆ کارکردن لەگەڵ کێڵگە و بیرەنەوتەکانی کەرکوکدا. گوایە ئەم ڕێکەوتنە بەدژی “بەرژەوەندەیەکانی کورد” و حسابنەکردنی کۆمپنایاکەیە بۆ حکومەتی هەرێمی کوردستان!. کەلەراستیدا خودی ئەم بانگەشە نەتەوەچێتیە پوچەی پارتی، کەساڵانێکی زۆرە خەڵکی پێ فریودەدەن وخودی ئەوەشی کە بۆ دیفاع لەدەسەڵاتە گەندەڵ و دژ بە خەڵکیەکەی کەناویان ناوە “حکومەتی هەرێم”، داوایان کردووە لە کوردستانیانی دانیشتوی شاری لە‌ندەن، لەدژی کۆمپانیای ناوبراو، بەپاساوی ئەوەی کەمامەڵە لەگەڵ حکومەتەکەی پارتی ناکات، بهێننە مەیدانەوە، ئەمە سەرەدەرزیەک پەیوەندی بەژیان و چارەنوسی خەڵکی کوردستانەوە نییە و بگرە ئەمە شەڕو هەرای کۆمپانیاکانی نەوتە لەعێراق و کوردستاندا و خەڵکی هوشیار نابێ ببێتە زەخیرەی ئەم شەڕە. نەوتی کەرکوک و چاڵەکانی کەمادام بەدەست نوێنەرانی هەڵبژێردراوی خەڵکەوە نییە و لەژێر کۆنترۆڵی هێزی میلیشیای حزبە بۆرژوا قەومی و دینەیەکاندا بێت، تەنانەت ئەگەر کۆمپانیاکانی پارتی و یەکێتی بیفرۆشن یان کۆماپانیاکانی حکومەتەکەی عەبادی، خەڵکی کرێکارو زەحمەتکێشی کوردستان و عێراق نابێ ببنە زەخیرەی ئەم شەڕو ململانێیە. بەم جۆرەش نابێ بەپیر بانگەوازێکی لەم جۆرەوە‌ بچن و ڕیزی خەبات وتێکۆشانی خۆیان لەدژی پەلامار وئابڵوقەدانەکانی حکومەتی عێراق بۆ سەرکوردستان تێکەڵ بەسیاسەتەکانی پارتی و یەکێتی بکەن.

شەڕی نەوت و کۆمپانیاکان.. شەڕی بەرژەوەندی خەڵکی کوردستان نیە!

لەڕابردویەکی نزیەکەوە، هەموو دونیاو خەڵکی کوردستان شاهیدی سیاسەتی سەرشۆڕکردن و تەسلیمبوونی حزبە دەسەڵاتدارەکانی کوردستان (یەکێتی و پارتی) بوون و ئەوەیان لەبەرچاوە کەچۆن تەواوی کەرکوک وناوچە جیناکۆکەکان، تەنانەت سەرچاوە ئابوریەکان لەخاڵەکانی سنور و ڕێگای ئاسمانی، تا ناردنەدەرەوەی نەوت و هەموو عەقدەکانی ڕابردوو، هاتوچۆی کۆمپانیاکان و ڕێکەوتنە بازرگانیەکان.. لەلایەن خودی پارتی و یەکێتیەوە تەسلیم بە حکومەتی عێراق کرا، ئایا هەموو ئەمانە کەمترە لەچاو ڕێکەوتنێکی کۆمپانیایەک وا هیچ کاردانەوەیەکی لەبەرامبەردا نەگیرایەبەر؟!، یان مەسەلەکە ئەوەیە کەپارتی دەیەوێت لەبەرامبەر سیاسەتی تەسلیمبوون بەعەبادیدا ڕووی خۆی سپی بکاتەوە و بۆ ئەم کارەش لەلەندەنەوە دەستپێبکات؟.
بەڵام خەڵکی کوردستان ئەو راستیەیان لەلایە کەبەدوای تەسلیمکردنەوەی زۆرێک لەناوچەکانی کوردستان لەلایەن حزبەکانی کوردایەتیەوە بەحەشدی شەعبی و هێزەکانی حکومەتی ئیسلامی شیعی عێراق و هێزە پاسدارەکانی جمهوری ئیسلامی بەسەرپەرشتی قاسم سلەیمانی لە 16ی ئۆکتۆبەردا، لەمێژووی دنیاو ناوچەکەو کوردستاندا، هیچ هێزێک هێندەی حزبە ناسیونالسیتەکانی کوردی و بەتایبەت یەکێتی و پارتی ریسواو ملهوڕو چاو لەدەستی وڵاتانی ناوچەکەو کۆنەپەرستی نەبووە. بۆ هەموو لایەک ڕۆشنە کارنامەی 27 ساڵی دەسەڵاتیان، لەکاری مافیایی و دزی و تیرۆرو چەقۆکێشی بەسەر خەڵکی کوردستان و بوون بەمڵکی بنەماڵەیی چاڵە نەوت و سەرچاوەکانی تری کوردستان، وە جۆرەها ڕێکەوتنی لێرەو لەوێ لەگەڵ دەزگای جۆراوجۆری مافیایی و کۆمپانیایی جۆراوجۆری وڵاتان لەئاستی دنیادا، و بەتاڵان و هەراجکردنی نەوتی خەڵکی کوردستان، بەبێ ئەوەی خەڵکی کوردستان بەهەرەمەند بن لەداهاتەکەی.

ئێستاش هەریەکە لەو دوو حزبە پاڵەوانەی بزوتنەوەی کوردایەتی بەئاگاداری دنیاو بەپێی هەواڵە ناوخۆیی و ناوچەیی جیهانیەکانەوە بەشوێن ئەوەوەن تەنیا عەبادی لەگەڵیان دانیشێت، نەک ئەم دوو حزبە بەڵکو هەر 5 حزبەکەی حکومەتە هەڵوەشاوە بنکە فراوانەکە هەریەکەیان بەجیا بەشوێن ئەوەوەن کە لەگەڵ هێزەکانی حەشدی شەعبی و عەبادی و قاسم سلەیمانی ئاوڕێکیان لێبدەنەوە و لەگەڵیان دانیشن و بەڵکو خێرێکیان پێبکەن و بەشێک لەداهاتی چاڵە نەوتێکیان کەڕۆژانە دەڕوات بۆ ئێران و تورکیا بدەنێ، کەم نین ئەو هەواڵانەی تا چەند راستە یان نا!! کە باڵەکەی ناو یەکێتی ڕێکەوتنی 16ی ئۆکتۆبەریان لەبەرامبەر بڕی یەک ملیۆن دۆلاری چاڵە نەوتێک بێت کەدەڕوات بۆ ئێران. هەواڵی خۆونکردنی وەزیری سامانە سروشتیەکان

دەبیستی، بەدەیان و سەدان بەڵگەنامەی دوو بنەماڵەی حزبەکانی کوردایەتی لەسەر خۆشخزمەتی بۆ عەبادی و حەشدی شەعبی و جمهوری ئیسلامی و ئەمریکا دەبیستی، بەڵام ئەوەی وونە تەنیا یەک هەواڵ لەشەهامەت و دەست پاکی و خزمەتگوزاری ئەم حزبانەی ناسیونالیزمی کورد، کە بۆ نزیکەی سێ دەیە دەبێت نابیستی لەسەر دابینکردنی سەرەتاییترین پێداویستیەکانی خەڵکی کوردستان لەو داهاتی نەوتەی کە بردویانەو ئێستا شیوەن و شەڵو ناڕەزایەتی و خەریکی راکردنن بەشوێن نوینەری ئەمریکاو حزبوڵای لوبنان و ئۆردوگان و قاسم سلەیمانیەوە.

ئێستا دەیانەوێ ئەو چاڵە نەوتانەی کە بەریتانیا لەرێگای کۆمپانیای نەوتی بەریتانیا بی پی لەگەڵ عەبادی رێکەوتون هەر لەکاتی تەسلیمکردنی کەرکوک و دوزو زۆرێک ناوچەی تر، ناڕەزایەتی دەردەبڕن، بەڵام پێمان ناڵێن ئەگەر ئەم کۆمپانیانە عەبادی لەگەڵ بی پی نەیکات، خۆ ئێو کۆمپانیای عەلەنیتان نیە تا لەگەڵ کۆمپانیاکانی ئێوەدا بیکات، ئێوە نەک چاڵە نەوتەکان، بەڵکو هەموو کوردستان و ئیرادەو ژیانی خەڵکی کوردستانتان جارێکی تر تەسلیمی فدراڵیزمە شکستخواردووە قەومی و تایفیەکەی باڵی ئیسلامی شیعە کردەوە. خۆ پێشتر هەموو ئەو چاڵەنەوت و داهاتە گەورانە بەگرێبەست لەگەڵ کۆمپانیای جیهان لەبەردەستی ئێوەدا بوو، دەتوانن بڵێن چەندە بەش و لەسەدا چەندیتان بۆ خەڵکی کوردستان و خزمەتگوزاری خەڵک سەرفکرد!؟ دەکرێ پێمان بڵێن بەرژەوەندی خەڵکی کوردستان لەچیدایە ئەو کۆمپانیانە لەژێر دەستی عەبادی و قاسم سلەیمانی و ئۆردوگاندا بێت، یان بی پی بەریتانی و کۆمپانیاکانی روسی و کەنەدی و یابانی و ئەمریکیدا بێت!

ئەمانە هەمووی بۆ ئێوە دەستگرتنە بە تاڵە پوشێکەوە لەدەریایی کۆنەپەرستی حەشدی شەعبی و عەبادی و ئۆردوگان و قاسم سلەیمانی دا گیرتان کردوە، کە تەنیا ئەوەتان دەوێت جارێکی تر شەریکتان کەن لەداهات و سەروەت و سامانی خەڵکی کوردستان، ئیتر خەڵکی کوردستان چیان بەسەر دێت و ئەو کارەساتە مرۆییەی ئێستا لەو ناوچانەی کەتەسلیمی حەشدی شەعبیتان کردوە، جگە لەپاساوی یەکتر تۆمەتبارکردن بۆ ئەوەی بتوانن ئیدامە بەژیانی حزبەکانتان بدەن چیت نیەێ. بۆیە بەرژەوەندی خەڵکی کوردستان لەو چاڵە نەوتانە نەلەوەدایە لەلایەن ئێوەوە دەستی بەسەردا بگیرێت و خۆتان لەگەڵ کۆمپانیای بی پی رێکەون، نە لەوەدایە عەبادی لەگەڵیان رێکەوێت، تەجروبەو کارنامەی چەندین دەیەی حزبەکانتان نیشانی داوە.

بەرژەوەندی خەڵکی کوردستان لەوەدایە کە هەموو داهاتی کوردستان بەچاڵە نەوتەکانەوە لەژێر دەسەڵاتی نوێنەرانی خەڵکی کوردستاندا و دەسەڵاتدارێتی ئەواندا بەڕێوە بچێت و داهاتەکەی بۆ خەڵکی کوردستان و خزمەتگوزاریەکانی خەڵکی کرێکارو کەمدەرامەتی کۆمەڵگا بێت، ئەمەش بەوە دەبێت دەستی ئێوەو حزبەکانی کوردایەتی بەهەموو شێوەو رەنگەکانتانەوە لەسەر سەری خەڵکی کوردستان وەلابنرێت.

تەرم … چرۆ زەند

بەیانیەکی پایزدا، پایزێکی زەردەپەڕ ، خۆر لە پشت چیای گۆیژەوە بە کزی دەردەکەوت،
گەڵای دارو درەختەکان بە هێوری دەوەرین، ڕەنگاو ڕەنگ هەر گەڵایەو ڕەنگی گوڵێك دەکەوتنە سەر زەوی . پێکانم لێم نەدەگەڕان بە ناویاندابڕێم، لە دڵە ڕاوکێی دابووم، دڵە ڕاوکێی لە کیس چوون.

بڕێك لە هاتوو چۆیەکی بێ هێوربونەوەدابووم. نەمەدەویست ژوورەکەت جێبێڵم. ژووری چاوەڕوانی مەرگ لەو ژوورەکەتدا لە مەڵکەندی لە زێدی باب و باپیر. لە ژوورە کەی کە گوزارشت لە بوونت دەکات، ئەو ژوورەی گەنجینەی ڕەنجی حەفتا ساڵ تێکۆشانتە، لە ئاوارەیی، زیندانی و دەستبەسەری لە بەردەم پێخەفەکەتا ڕاوەستاوم پێم نیە بچمە شوێنێکی تر. ئەو ژوورەی تەرمی مەرگی تێدا برایە دەر. کاتێ هەناسەیەکت هەڵکیشا، جەستەت لە جوڵە کەوت، چاوە زەردە پرشنگدارەکانت بۆ ٢٠ چرکە کرایەوە، پێم وابوو تێم دەڕوانی.
بابە گیان
دڵم بڕوایی نەدێنا کە دەست بەچاوەکانتدا بنێم و دایانخەم بابە گیان، بابە گیان، وەڵامم بدەوە بابە.
دایکم بە قوڵپی گریان و هێواشی دەستی هێنا بە چاوەکانتا، خاڵۆژنم بەدەم هەنسکەوە دەیوت تەواو بوو.
بابە چاوت لێکنا بۆ هەمیشە، ئیتر ناتوانم بیان بینمەوە. بەشینی دایکم تێگەیشتم کە باوکم کۆچی کرد، باوکم بۆ هەمیشە ڕۆی، بەدەم فرمێسك وهەنسکەوە دەستەکانی باوکم ڕاکێشا، قاچەکانی، پاشان دام پۆشی.

وا تەرمێك هات لە دەرگاكەتەوە، تەرمێكی بەتاڵ، دیمەنی تەرم ڕای چڵەكاندم، لە بەردەم پێخەفەكەت دانرا.
باوكم خرایە ناو تەرمەكە و لە دەرگاكەوە بردیانە دەر. تەرم برایە دەرەوەی ماڵ، ئیتر باوكم جارێكی تر بە دەرگای ماڵدا نایەیتەوە، باوكم برایە دەرەوە. من بەراكردن دوای تەرمەكە كەتم، مەڕۆ بابە گیان مەڕۆ، مەڕۆ… مەڕۆ…… بابە مەڕۆ، هاوڕێ مەڕۆ، مامۆستاكەم توخودا مەڕۆ، بێ تۆ ماڵ چۆل و دڵم خاڵی و ژینم تاڵ.
تەرم بە ئوتومبیل برا، پاشان چارێكی تر بۆ ماڵئاوای، بەبەردەم دەرگاكەدا بە ئوتۆمبیلێك تەرمی باوكمیان هێنایەوە بەردەرگا. من پێم وا بوو ئوتۆمبیل بۆ تەرمەكەت نایەتە بەردەرگا.

پێم وابوو قوتابیەكانت بەشان ترمەكەت هەڵدەگرن پێم وابوو خەڵكی شارەكەم بە كۆڵیان تۆ دەبەنە گردی سەیوان، پێم وا بوو دەبێتە قەرەباڵغی لە پایتەختی ڕۆشنیری بۆ ناشتنی مێژووناس. پێم وابوو خەڵكی مەڵكەندی، دەباشان و برایم پاشا گشتیان دێن لەگەڵمان. پێم وابوو، پیادەڕەو پێش بە ئوتومبیل دەگرن. پێم وا بوو زۆر شت ڕوو دەدا، بەڵام كەم لەوانە ڕوویدا.

ئەوەی ڕوویدا، بەردەوام پاڵم پێوەدەنرا تا دوور كەومەوە لەهەڵگرتنی باوكم، لە تەرم، نا من تەرم بەشانم هەڵنەگرم ئەوە باوكمە لە ناویدا من هەڵی دەگرم. ئەوە كەلتورە و من بێئاگام لەم نەریتە، ئەوە ئاینە من پەیڕەوی ناكەم، یان ڕێو ڕەسمی نەتەوەكەم من تێناگەم،
ئەوە تەرمی باوكمە، من دەمەوێ هەڵیگرم بە شانم. هەڵیدەگرم تا ئەو كاتەی بەخاكی دەسپێرم، ئەو خاكەی بست بە بستی شارو لادێت بە ١٣ پیادەڕەو پێیدا ڕۆشتوە.

ئەو خاكەی كە خۆت فەرموت لە هەر شوێنێ بمنێژن گشت پارچەیەكی كوردستان نیشتمانمە. ئەو خاكەی ئاسمانەت بۆ ساغ كردوە، نەخشەت بۆ كێشا. تەرم بەخاك سپێردرا، بە خاكی نیشتیمان. بەردەكان بە چین دادەنران، پاشان بەگڵ دادەپۆشرا،هێدی هێدی گڵی سەر گۆڕەكەم دەكرد بە لاشەی باوكمدا. باوكم ئیتر بە خاكی نیشتمان سپێردرا.

لەو كاتەدا مردنی باوكم نەمری بوو. مردنی باوكم مێژوویەكی سەروەری بوو.

ڕوحی باوكم وەك پەپولەیەكی سپی بێگەرد ڕێی ڕووەو ئاسمان، بوو بە خۆرو تیشكەكانی جارێكی تر دایەوە لە ڕوخسارمان. نەرمە بایەك هەڵی

کرد، لاپەڕەی پەرتووکەکانی ژاکاند، هەر پەرتووکەو لە شەقامێ، هەر لاپەڕەو لە گۆڕەپانی شاری، لە سوچێکی لاکۆلانی دەنیشتەوە. هەر لاپەڕەو بەرز بەرز دەفڕین لەناکاو لەسەربانی مزگەوتێ. لە بەردەم دەرگای کلێسایەك، لە گۆڕەپانی شار یەك یەك دەنیشتنەوە لە بەردەم سپی پێست و ڕەش پێستێكدا لەبەردەم ژن و پیاودا بێ جیاوازی، لە بەردەم قوتابیانی شارەکەم لەکوڕ و کچ لە پیرو جوان. هەر لاپەڕەو گوزارشت بوو لە واتاکانی باوکم لە تێڕوانینی بۆ ژیان. هەر لاپەڕەو سەرگوزشتەی گەلەکەم بوو بە نەخشەوە دەکەوتنە خوار. کەمێ لە لاپەڕەکان دەکەوتنە بەردەم قوتابخانەو زانکۆکان دەکەوتن و قوتانیەکان یەك یەك دەیان گرتەوە پاشان بەڕێز دەیان خوێندەوە.

نوسرابوو من دڵنیام ڕۆژی دابێ، ڕۆژی نەوکانی نوێ، ئەم نەوە ماستاو چیە نا، ئەم نەوە سەرقاڵەی دین و سیاسەت نا، ئەو نەوە ناوشیارە نا، نەوەیەکی ڕۆشنبیر، زۆر ڕۆشنبیر، ڕیزیان بەستوە بۆ وەرگرتنی خوێندنی باڵا لەلای کتێبخانەکەت، هەریەکەیان بابەتێکی پەرتووکەی تۆیان پێیە بۆ نامەی دکتورا، سوود لە زانیاری پەڕتووکەکانت دەبینن.

وەرە بابە گیان وانەیەکی نوێی ژیانم بۆ شیکەوە. من وەك منداڵەکەی جاران ڕادەکەم بەدواتا، تا بە پیادەڕەوی بە پێکانی تۆ بگەمەوە.
وەرە بابە با قۆڵ بکەین بە قۆڵی یەکدا بچینەوە بۆ قوتابخانەی لادێکان.
وەرە بابە گیان با بڕۆین بۆ مەڵبەندی ڕۆشنیری، کتێبخانەو، مۆزەخانەو ئاسەواری کەلتوری کۆن، کۆنفرانس کۆڕو شانۆ ئاشنام کەوە جارێکی تر بە جیهانی وێژەو ئەدەب.
وەرە بابە گیان بابڕۆین بۆ کۆڵانەکانی سلێمانی، مێژوەکەیان تۆمارکەوە.
وەرە ئەم جارەیان نەخشەیەکی دی داڕێژەڕ بۆ نیشتمان.
وەرە بابە گیان گردی سەیوان جێهێڵە، بگەڕێوە بۆ ژوورەکەت لە مەڵکەندی، پەڕتوکە چاپ نەکراوەکانت دەربێنە، ئەمجارەیان تۆمارێکی نوێی تەمەن بنووسەوە.

November 15, 2017

چرۆ زەند
کەنەدا
zandchro@hotmail.com

نیگا و تابلۆ … سەردار جاف

دڵم نایا
بۆ فڵچەی نیگاری دەستم
ناز و مەکری شێتانەی تو
دەسکەنەکەم
تیری برۆت لە کاڵانا دەربێنم و
پشتم لە تۆ
رووم لە خواروو و لە کابەکەم
دڵم نایا

لەرەی تەزووی بۆنی گیانت
بۆ کراس سوورێکی نامۆ
بەرەو دوور دوور پەلکێش بم و
بە مەنزڵی بگۆڕمەوە
گڵێنەی چاو دەك نابینا و کوێرایی بێ
گەر بە رووخساری دوور لە تۆ
بشۆرمەوە
شاژنەکەم
بۆیە دێم و
هەر ئێوارە ....
برژەنگەکان دەکەمە فڵچەی دەستم و
پرچت بە تابلۆی ڕەنگەکان
رووی تۆ کە لە مانگ جوانترە و
خۆریش جورئەتێکی نییە بە رۆژ هەلّ بیّ
دەیکەم بە وێنای بەرگەکان
لە نزیکی ئێوارەیا ...
بەپرتاو دێم و
بە دەم وەنەوزی ڕەنگەوە
سەما دەکەم
لە سادەیی ونبوونتا
لە سەر تەختی ئاوێتە بوونی حەزمانا
شۆڕشی روخساری تۆی گوڵ
بەرپا دەکەم
دەمە دەمی ئەم ئێوارە...
من هەر دێم و ....
چی رەنگ هەیە لە چاوەکانتا دەینیژم
بە مەیلی ئەوینی دڵم
کلی زێوینی سێبەر و ماسکەرای رەشی لی دەدەم
کەف و کوڵی
غەریزەی سەراپا جەستەت
دەخەمە نێو چاوەکانت
مۆنالیزا داچەمێت و
مەستی و مەیلی شێتانەمت تێ بەر دەدەم
هەر ئێوارە ....
زۆر بە زوویی دێمەوە لات
نیگای کوڵمت بۆ دەکێشم
بە سەر ڕووما چۆڕاوگەی شەونمی لێ بێ

ئاوێنەی ڕەنگی چاوت بێ
ناسك ناسك
دەرکەویت و ناخی پڕ جۆشی هەوەسم مەست بکەی و
خوا پەرستیم بیر بەیتەوە
تەنها هزرم
سەرقاڵ و گیرۆدەی باڵا و لای ناوت بێ
ئا لە کاتی زەردەپەڕا ……
ئەم ئێوارە …..
دڵم و دڵم و دەست بەر نادەم …
تا لێوی تۆ بە لێوی پڕ حەزم سەوز نەکەم
تا ئاوی هەناری لێوت بە سەر لێوما نەچۆڕێنم
پڕ ئەوین و سۆزت نەکەم
ئەم ئێوارە …..
خۆرئاوابوون و تاریکی
دیقەت بدە
پەڕەی فڵچەی نیگارەکەم
وەك چاو و دەستم لاسارن
بەر لە وێنای جوتێ مەمکی سەر سینەکەت
تا دوو بەهێ جوان دەرکەون
سوخمەی بەرت
ئەتەك و ستیان دادەدڕن
ئیدی بەسە
حەشاردانیان بسڕەوە
بۆ نازانی نیگاکانم تینووی پڕ لەرز و ترسمن
تەماشاکە فڵچەی نێوان پەنجەکانم
بە کام سەبای نیوە شەوا
وێنەی دەستم و مەمکەکانت پڕ ڕەنگ دەکەن
بە سەریانا دێن و دەچن
ئەوە دەستەمۆکەی خۆتن
دوو سەگی عەجول و دڕن

لیمبۆرگ
2017 / 11 / 28

سەردار جاف
ئەڵمانیا

دوو شیعر ... ستار ئەحمەد

دیوار

لەدەرگای ئەوماڵە مەڕوانە
ژوورەکانی قەتیسن لەژانا
پەنجەرەیەك بکرێتەوە
رۆحێك دەخرێتە چاڵەوە
هاوارێك کپ دەکرێ
داستانێك بۆ خنکان لەدایك دەبێ
ئەم ماڵە سەرابی خۆزگەیە
شەقامێ رادەکێشێ
جمەیدێ لە بازوو
سەرچۆپی کووچەی مەرگ دەگرێ
دەبێتە کچی شار
تینوو بۆ چرای شەوانە
ماندوو بەمێژووی چەواشە
تامەزرۆ بەخەندەو پێکەنین
لەدەرگای ئەو ماڵە مەڕوانە
دیوارەکان لەهزرتا بسڕەوە
رێکەوە بۆشوێنێك
لەجیاتی دیوار
سایەت ئەرخەوانە
گوڵ چرای شەقام و شەوانە
دڵ زاری گوزەرو خەندەیە
خاکێ هەڵبژێرە
گوڵدانی ئاوو
روانگەی نەمام بێ
لەدەرگای ئەو ماڵە مەڕوانە
نەوەکوو گۆڕی لوتکەو
مێژووی تەرم و
خەرمانی زام بێ
ئێمە گیانێکین لەلم و

سەحرایەك بۆ ونبوون
مەگەر كۆچبارو سنگی چیا
بارخانەی سەفەرمان هەڵگرێ
دەروازەیەك دابخە
دەبێتە تەلبەندی كەناری و
نامەی ئەوینی تێدا دەسووتێ
تۆ كچی تریفەو
عاشقی گزنگی
لەدەلاقەی زامەكان مەڕوانە
لەرەنگا بزردەبی
لەتابلۆی بەفرا دەبیتە نیشتمان

نیشتمان …

دەمێكە لە نسێیەك وردەبمەوە
كەچی چیایەك نەبووە سایەم
دیوارێك لە ئۆغرم درزی نەبرد
دەروازەیەك لە دووم پێنەكەنی
لەوەتەی خۆم ناسیوە
فرمێسك دەخەمە گەرووی گوڵەوە
دارێك باوێشكی بۆنەداوم
لانەیەك نیگای تێنەبڕیوم
باڵدارێك فێری فڕینی نەكردووم
هێندە چرۆم لەناخما چاند
بولبولێك نەهاتە سەر پەنجەرەكەم
دڵێك ترپەی هەناوی نەژماردم
هەناسەیەك ڕوومەتی فێنك نەكردمەوە
دەمێكە لە سۆراخی چیایەكا ونم
نە نیشتیمانێك بەخۆی ناساندم
نەخۆم توانیم لەقەرەی دەربەندێكا بسرەوم
نیشتمان كام لەتی دڵمت نیشاندەم..؟
بزانە نەخشەی چەندین شیعر،
پاسەپۆرتی كام ناونیشان
لە قەسیدەیەكا شاباش دەكەیت..؟
بزانە دەمخەیتە كام لیستی سەحراوە
لە كوێی بارێكا ڕووتم دەكەیتەوە..؟
زەمانێكە لە خۆم دەگەڕێم

ناهێڵی بچمەوە نێو مەزرای بوونی خۆم.
ناهێڵی پێ بگرم
چەند مناڵێکی کاڵفام و
گەڕیدەیەکی بێ ئەنجام و
موریدێکی خاناقای تۆم.
نیشتمان
ئەی نیشتمان.

لە قــوولایی ســتراتیژییەوە، بۆ قووڵایی کێشەی کورد -4 … سمکۆ عەبدولکەریم

بەشی جوارەم …

ئۆغلۆ باس لە لێکترازانی باری جیوسیاسی و ئابووری و رۆشنبیری دەکات و لێکترازانی جیوسیاسی، بۆ دابەشبوونە جیوسیاسییەکە و درێژبوونەوەی ئەو هێڵە دەگەڕێنێتەوە کە لە نێوان لایەنە سیاسییە جیاوەزەکاندا هەیە، بەڵام لێکترازانی بارە رۆشنبیرییەکە دەگەڕێنێتەوە بۆ نەبوونی زەمینەی هاوبەش لە نێوان لایەنە سیاسییەکان، هەروەها تێکچوونی ئابورییەکەش دەگەڕێنێتەوە بۆ مەسەلەی دابەشکردنی داهاتە ئابووریییەکان بە شێوەیەکی نایەکسان لە نێوان لایەنە سیاسییەکاندا.
پێشی وای□ ش□و□نەواری لێکترازانی ئەم سێ بوارەی لە سەرەوە باسمانکرد لە خۆرهه□□اتی ناوەڕستدا دەرکەوتوون، بۆیە ئەو سنوورە سیاسییەی لە سەردەمی ئیستعماریەتدا کێشراوە، لە چوارچێوەی کرداری چەکداریدا، بۆ دروستکردنی د□و□□□تی نەتەوەیی و بوونی ئەو دژیەکانەی کە هەیە لە نێوان تێکچوونی جیو سیاسی و جیو رۆشنبیری، وایکردوە ناوچەکە ببێتە یەکێ لەو ناوچانەی پتر لە هەر ناوچەیەکی تر ئامادەگی تێدا بێت بۆ شڵەژانی پەیوەندییە نێود□و□□□تییەکان.

لەم گۆشە نیگایەوە ئۆغلۆ داوادەکات، تورکیا وەك وڵاتێك، کە قوڵاییەکی مێژوویی و جوگرافی هەیە، پەرە بە چالاکی سیاسی خۆی بدات

لەمەدا ناوچەکە و بتوانێ سەرپەرشتی ئەو قەیرانانە بکات کە لە ئەنجامی دابەشکراییەکانی جیو سیاسی و ئابووری و ڕۆشنبیرییەوە دروست دەبن و بتوانێت بە ئارامییەوە هەڵسەنگاندنیان بۆ بکات.
بە پێچەوانەوە، ئۆغلۆ پێی وایە هەر جۆرە هەڵسەنگاندنێکی ناجۆر بۆ ئەم دابەشکارییە، تورکیا رووبەڕووی مەترسی کاریگەری پیوەندیدار بە ئاسایشی ناوخۆ و دەرەوەی دەکاتەوە، سەرەڕای لە دەستدانی کاریگەرییە ئیقلیمییەکەی، بۆیە دەڵێ: ناکرێ تورکیا لە بەرامبەر ئەو لەکترازانانەدا دەستەوەستان و بێلایەن بوەستێت.

ئەمەش بەو مانایەی کە تورکیا خاوەنداریەتی مێژوویی ناوچەکە بۆ خۆی دەگەڕێنێتەوە و خۆی بە میراتگر دەزانێ.
ئەحمەد داود ئۆغلۆ لە درێژەی باسەکەیدا پێی وایە لەبەر ئەوەی، تورکیا خاوەنی مێژوویی دواین قەوارە و کۆکەرەوەی جیو سیاسی و ڕۆشنبیری و ئابووریە لە ناوچەی خۆرهەلاتی ناوەڕاست، لەسەریەتی پشت بە ستراتیژیەتی لەك نزیکخستنەوە ببەستێت و بتوانێ لەکترازانی جیوسیاسی و ڕۆشنبیری و ئابووری تێپەڕێنێ، وەك خۆی بە تەواوی لە ناوچەکە تێبگات، هەروەها لەسەریەتی ئەو لەك نزیکخستنەوەیە بە شێوەیەکی تەکتیکی و نەرم و هەنگاو بە هەنگاو جێبەجێ بکات.

بە بۆچوونی ئۆغلۆ ئەمجۆرە لەك نزیکخستنەوەیە تەنیا نابێتە هۆی پترکردنی کاریگەری تورکیا لە ناوچەکە، بەڵکو وادەکات ڕۆڵی تورکیا بەهێند وەربگیرێ و نەتوانرێت لە هاوسەنگییە جیهانی و ئیقلیمییەکەدا پەراوێز بخرێت. ئەمە لە کاتێکدا ڕۆژانێك تورکیا ئیمپراتۆری ناوچەکە بووە، ئۆغلۆ دەڵێ: تورکیا خاوەنی مێژوویەکە لە ناوچەکە، کە بە هۆی ململانەی نەتەوەیی و دەستتێوەردانی وڵاتانی زلهێز دەوڵەتە زۆ بەلاحەکەی لە دەستدا، کە لە چارەکە یەکەمی سەدەی بیستەمدا چەقی «خۆرهەڵاتی ناوەڕاست» و ناوچەی «بەلقان» بوو.

ئۆغلۆ ئاماژە بە گرنگی و بایەخی ناوچەی بەلقان دەکات، کە پێی وایە بەهۆی تێنەگەیشتنەوە، تورکیا تووشی ئەو بەزینە بوو، دەڵێ: تورکیا ناچار بە پاشەکشەکرا بەرەو ئەنازۆل، ئەمەش دوای ئەوەی بەلقانی لەدەستدا، لە ئەنجامی سەرکەشی دەستبژێرێکی سیاسی، کە لەتوانایاندا نەبوو هەڵسەنگاندنێکی راستی ژێرخانی جیوڕۆشنبیرییەکەی بەلقان بکەن، دواتریش خۆرهەڵاتی ناوەڕاستی لەدەستدا، کە بڕبڕەی پشتی تورکیا بوو، ئەمەش بەهۆی ناکۆکی «تورکی-عەرەبی» کە ئینگلیز دروستی کردبوو.

ئەو قسەیەی ئەحمەد داود ئۆغلۆ ئاماژەیە بۆئەوەی کە تورکیا دەبێت

سوود لە ئەزموونی رابردووی وەربگرێتو کار بۆ ئێستاو ئایندەی بکات، کە خۆی لە قایمکردنیدا دەبینێتەوە لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاست، بەومانایەی کە دەبێت تورکیا وەك وڵاتێکی حیساب بۆکراو تەماشا بکرێ و لەدەرەوەی تورکیا هیچ پرۆسەیەکی سیاسی، یان نەخشەیەکی نوێ بەڕێوەنەچێت، ئەگەر ئەم قسەیەی ئۆغلۆ کە باس لە پاشەکشەپێکردنی تورکیا لەناوچەی بەلقان دەکات وەك ناوچەیەکی ستراتیژی، لەکاتی خۆیدا، ئەوە مانای ئەوە دەگەیەنی، کە تورکیا لەئێستادا خاوەنی تێگەیشتنێکی روونە، کە بەدووری نازانێ، کێشەی کورد بە ئەو لەم قۆناغەدا ببێتە هۆی سەرەتایەکی دیکەی پاشەکشەپێکردنی تورکیا لەناوچەکەداو سەرهەڵدانی لێکترازانی نوێ.

پرسیارکردن لە تاریکی … عەبدولموتەڵیب عەبدوڵڵا

” لە هیچ دنیایەک رەوانە نەکراوم”….

رامبۆ: وەک دەزانین خۆشەویستی دەبێ لە نوێوە دابهێنرێتەوە.
قەسیدەی بەشێک لە دۆزەخ
خوێنەری خۆشەویست ئەو دەقەی بەردەستتان یادەوەری نییە، چونکە گێڕانەوەی ژیانی کەسی نییە، وەک چەمکی یادەوەری داوای دەکات. ژیاننامە نییە، وەک ئەوەی لەسەر راستبێژی وەستا بێت، بەڵکو زمانێکی دیکەیە بەرانبەر زمان و لەگەڵ زماندا! نەک بەو مانایەی کە کاری چارەسەرکردنی یەکێتی زمان بکات، بەڵکو بەو مانایەی کە زمان دەیەوێت.

نیگای هونەر

یەکێک گوتبووی ئەوەی زۆربەی وەرزەکان پانتاییەکی کاوبەی شین و کراسێکی سپی و کڵاشێکی سپی لە پێ دەکا، هەمیشە کتێبێکی بە دەستەوەیە و خەیاڵی لەڕێ نییە، ئەوە موتەڵیبە؟! دەزانم سەرم لە نێو کتێبان دەجولێتەوە، بەڵام وەک (ئەرستۆ)ی گەورە خوێنەری دنیا نا، خەیاڵم بەدوای گرتنی گەردەلوولەوەیە، بەڵام (ریلکە) نیم! ئەوە فیگەری ژیانی رووتی منە بە کەمەکێک دەستکارییەوە، مرۆڤێک کە

نەیتوانی خۆی بکوژێ، نەیتوانی وڵات جێبهێڵێت، مرۆڤێک لە ناخەوە
دژی دامەزراوی سیاسی و پیرۆزی ئیمانی داخراو و لەگەڵ شتە پەراوێز
و بچوکەکاندا دەتەوە... هەموو ئەوانە بە تێپەڕینی ڕۆژگار بە هەندێ
دەستکارییەوە بوون بە شیعر، شیعر پرسیار لە تاریکی دەکات، لە
ماڵی باران لەگەڵ با دەخەوێ... ئەوە منم دەنگەکان بە بەڵەک لە
دەستکارییەوە هاوسەنگ دەکەم، ئەوە منم زەمەنێکە لە تەماشاکردنی
ئاو دەمەوە و کتێبی دەریا لە (سان جۆن پێرس) دەخوازم.
لەسەرەتای حەفتاکان مامان لە هەولێر گەڕەکی (کوران) سەرەتای
جادەی ئێلبان لە قەسران جێگیربوو، چوار ماڵی بە تەنیشت یەک و بە
یەک شێوە دیزاین کراو، خانووی کرێکارانی کارگەی ئێلبان...

دیسان ئەوە سەرەتا نییە، بەڵکو سەرەتایی شەڕەشی ئەیلول بوو، بەهۆی
بۆمبارانی تەیارە سیخۆییەکانی رژێمی بەعسی ئەوسای عیراق بۆ سەر
پێشمەرگە و دێیە سنورییەکانی حاجی ئۆمەران و ئازادی و خەلان...
دایکم و منی تازە لە دایکبوو لەگەڵ خەڵک خۆی و خوای ئەو ناوچەیە دوور
لە باوکم کە ساڵی 1962 پێشمەرگە بوو، دەربەدەری وڵاتی ئێران
دەبین. من لە ئێران بە (محەمەد) ناونوس کراوم، دیسان ئەوە یەکەم
و دوا تامچێشتنی غەریبی نییە، بەڵام دایکم خووی بە گەڕانەوەی
ئەو بەسەرهاتە و ئەو ناونوسکردنە گرتبوو. بەر لە شەش ماڵە
باوانی دایکم کەوتبوونە گوندی خەلانی شێخ عەلائەدین... دەزانم تامی
غەریبی و تامی کتابی هەولێر بە ئاسانی هەستی چێژ وەرگرتنی مرۆڤ
بەرنادات، بەڵام هەر یەکە و وەک خۆی! من و دایکم دوای ئەوەی لە
ئاوارەیی گەڕاینەوە، دوای ئەوەی باوکم چەکی دانا و لە هەتەڵی
(شیرین) -کە دەکەوێتە سەر قاوەخانەی (مەچکۆ)ی ئوستا- دەست بە کار
دەبێت، ئیتر لە هەولێر لە گەڕەکی (تەعجیل) نیشتەجێ دەبین... لە
گەڕەکی تەعجیل بە تەیراوە بە جمهوری و بە حەساری عیزەدین ئاغا و
بە خانوویەکی یەک ژووری کە سەر بە ماڵی (مونعیم محەمەد ئەفەندی)
بوو، لە تەنیشت حەساری عیزەدین ئاغا و بەرانبەر ئاشی ئەحمەد
جەلەبی و دواتریش بە گەڕەکی کوران... ئەمە لە سەرەتای شەستەکان لە
هەولێر نیشتەجێ بووین. داشتنی ئەو هەوایەم لە باوکمەوە بە
ماوەتەوە.

هەشتا سەفییەکان گەڕەکی زانیاری و هەولێرییان جێنەهێشتبوو، من لە
پۆلی یەکەمی سەرەتایی وەرگیرام، بەر لەوەی ساڵ بە نیوە بە، لەبەر
دەرزلەدان بە ئەوەی کەس هەستم پێبکات خەم و خەیاڵی منداڵانەی
سەرم بە تەنیا لە پۆل هاتینە دەرەوە، خەم و ئەو جانتایەی دایکم
بۆی دروست کردبووم بەرەو ماڵ بووینەوە، دایکم لێی پرسیم کە بۆ وا

زوو گەڕامەوە؟ حیکایەتێکی دوور و درێژم لە مێشکمدا ئامادە کردبوو، کەچی بە یەک رستە گوتم: لە بەر دەرزی لەدان.
دوای ئەنفال تازە بە بریاری لێبوردنی دوو سایدی (367) و (737) 8/9/1988 پەیوەست بە لەخۆشبوون لە پێشمەرگە و سەربازانی هەڵاتوو و پاشکەوتوو… وەک پاشکەوتووی سەربازی دوای دە لە دەدان و ململانەی دەروونی و نیگەرانییەکی زۆر لەگەڵ (سەردار سنجاوی) خۆمان رادەستکردەوە، کە رەوانەی سەربازگای کەرکوک کرام، لەوێ لە نەو ئەو هەموو سەربازانەی کە نەرەیان بە خۆنەبەخشینی شەڕی عیراق و ئیران گرتبوو، رامکرد، کەس پرسیاری ئەو خۆدزینەوەیەی لێنەکردم، زۆرانی وەکو من لەوانەش (رەدار ئەنوەر) و (دلشاد خدر) و (حاکم شەرزاد)… خەیان لەو خۆنەبەخشینە دزیبەوە و ئیتر لە دووری خۆنەبەخشەکان بەرە بەرە تەکەڵەی قسان بووین و خۆنەبەخشینمان لە بیر چۆوە و کەوتینە نەو باسی ئەدەب و هونەرەوە.

ئەدەب و هونەر وەک یادەوەری سەرەتا و کۆتایی نییە، فینەس خواوەندی هونەر و جوانی و ئەپۆلۆ خواوەندی شیعر دەکەوێتە ناخی مرۆڤایەتییەوە، ناخی تەمومژاوی، رووناک و تاریکیی سەدەکان و ئومێد و نائومێدی و سەرکەوتن و دۆڕانی لە بنەهاتووەکان…
لە باسی وێنەکێشان و گوناهەکانی وێنەکێشان هەمیشە لە ماڵەوە داپیرەم- دایکی باوکم- کە خەڵکی مهابادی رۆژهەڵات بوو، دەیگوت رۆژێ لە رۆژی دوایی دەبێ رۆح بە بەر ئەو وێنانە بهێنی، بەوایەکی رەهای بەو قسەیە هەبوو، خودا لەسەر ئەو روخسارە دەستکردانە سزای خۆی دەبێت! ئەو بیرکردنەوە و دنیابینییە لەوەوە هاتووە کە تەنها خودا خالقە و هەموو کارەکان تەنها ئەو دەتوانێ خاوەنییان بێت!! بیر لەوە بکەرەوە رەنگە رەنگی خودا دەست و پەنجەی رەنگینی (ئەزمیل فیدیاس) پەیکەرتاشی گریکی، یان (جەواد سلیم) و (شاکر ئالسەعید) و (محەمەد عارف) و… خۆش بێت، بەڵام منی دەست و پێ سپی چۆن دەبەخشێ؟! منی مندالە بە پەروا کاغەزی سپیم بە رەنگ و نیگارەکانم پێ دەکردەوە و لە بری یاری مندالانە لە قوەی دەستکرد و خودا کرد پەیکەرم دەنەخشاند، ساڵی 1974 لە پۆلی چوارەمی سەرەتایی پێش ئەوەی ناوی قوتابخانەکەمان لە بابەتاهیری هەمەدانییەوە ببێتە بابەتاهیری سەرەتایی کوڕان، بەهرەی وێنەکێشانم لە پێشانگای قوتابخانەکان لە قوتابخانەی (ئیبن مستەوفی) نیشاندا! مامۆستا (صدیق رەواندوزی) یەکەم کەس بوو، کە ئەو بەهرەیەی لە مندا دۆزییەوە، ئەگەرچی ئەو مامۆستای وێنەکێشان نەبوو، بەڵام بەو باڵا درێژ و بەو سیسێیەوە مەیلێکی زۆری بە ئەو هونەرە هەبوو، لە رێگای وێنەوە وانەکانی دەخستە مێشکی قوتابیانییەوە. ماڵی مامۆستا صدیق

رەواندوزی دەکەوتە گەڕەکی زانیاری و ئەوبەری قوتابخانەکەمان و ئەوبەری شەست مەتری، کەچی ماڵی مامۆستا (قەرەنی ئەسوەد) راستەوخۆ لە پشت قوتابخانەکەمانەوە بوو، مامۆستا صدیق رەواندوزی کوڕێکی بە ناوی دلێر هەبوو ساڵێک لە پێش ئێمەوە بوو… من هەر لە پۆلی سێیەمی سەرەتاییەوە هەفتانە ئەو وێنانەی دەمکێشان لە رێگای مامۆستا صدیقەوە بە تابلۆی ئاگادارییەوە هەڵدەواسران و وێرای ئەو وێنانەی من دەمکێشان وێنەکانی (دلێر صدیق) و (فەیسەڵ عوسمان)… هەڵدەواسران.

ئەوەی فێری ئەلف و بێی کوردی کردم هەر خەتخۆشی مامۆستا جەبار یاسین نەبوو، بەڵکو سەلیقەی بەدواداچوون و دڵسۆزی ئەو بوو بە جوانوسی و رازاندنەوەی پیتەکان، هەر پیتەی بە رەنگێ دەنەخشاند، پیتەکان بە منداڵان پێدەکەنین، سنوری نێوان خەیاڵی منداڵانەی ئێمە و چیرۆکی پیتەکانی مامۆستا جەبار یاسین رۆژ بە رۆژ لە گەشە دابوو، هەموو پیتێکی بە ژیان دەچووانـد، هەر کە ئەو شتە زیندووانەمان لە دەرەوەی قوتابخانە دەبینی پیتەکانمان بیر دەهاتەوە، بیری منداڵی ئێمە لە نێوان پیتەکانی مامۆستا جەبار و پیتەکانی ژیان دەدرەوشایەوە، لە نێوان پیتە سپییەکانی مامۆستا جەبار و کۆترە سپییەکانی (ئەحمەد)ی هاوڕێم لە شەقەی باڵمان دەدا، هەرگیز (ی)ای مراوی و (ن)وونی مەنجەڵی چێشتم بیر ناچێتەوە، هەرگیز ماڵە قوڕینەکەی ئەحمەدی هاوڕێ و کۆترە خەمگینەکانیم لە بیر ناچنەوە، مامۆستا جەبار تەمەنێکی بەسەر برد، ئەحمەدی هاوڕێم هەر تەنها ساڵێک لە پۆلی یەکەم و لە هاوینی ساڵی دووەم بە نەخۆشی کەچی دوایی کرد، ئەو کۆترە سپییەم هەرگیز بیر ناچێتەوە، وەک چۆن هەتا ئێستاش خشتەی لەکدانم بیر نەچێتەوە، ئەو وانەیە مامۆستایەکی خنجیلانە و وریا و چاپووک پێیدەگوتین ناوی مامۆستا (عەبدولقادر) بوو، ماڵی مامۆستا عەبدولقادر هەر بە رێزی قوتابخانەکەمان و لە تەنیشت ماڵی مامۆستا جەبار بوو، مامۆستا عەبدولقادر ئەوەندە سوور بوو لەسەر دەرخکردنی خشتەی لەکدان، بڕوا ناکەم منداڵێک هەبێ و لای ئەو مامۆستایە خوێندبێتی خشتەی لەکدانی بیر چووبێتەوە، مامۆستا عەبدولقادر بە خۆی و دارە قووتیلەکەی ئەوەندە بە پۆلە جارانی لەدەپرسینەوە نەماندەزانی چۆن لە نێوان پرسیارێک و پرسیارێکی دیکە دەمی دەگاتەوە یەک، وەک چۆن بە پۆلە دەیپرسی بە پۆلەش دارەکەی دەستی لەدەوەشاندین، گرنگ نەبوو بەر کوێمان دەکەوێت! ئەو لەدانە ئەگەرچی بە ئێمە بە تایبەتی زستانان بە ئازار بوو، بەڵام دەرچوونیش لەو دارانە چێژێکی زۆری پێدە بەخشین.

لە سنور بەدەر چێژم لە وانەی هونەری وێنەکێشان دەبینی، ئەگەر کەترە سەرکەشەکانی مامۆستا قەرەنی لە حەوشەی قوتابخانە هەڵبنیشتبان و وانەی نیگارمان هەبایە، ئەوە مامۆستای وانە بیری بە وێنەکێشانی کەتر دەچوو، یان وێنەی ئەو پشیلانەی خۆیان لە کەترەکان دادەنوساند، زۆرجاریش وێنەی ئەو دار و گوڵ و مەرکانانەمان دەکێشا، کە لە حەوشەکە دەکەوتە بەر سەبەری چاومان. بەڵام نە وێنەی کەترەکانی ئەمەی منداڵ لە کەتری (زاجل)ی نەو حیکایەتی جوگرافیا و مێژووی مامۆستا قەرەنی دەچوو، نە پشیلەکانمان لە پشیلەی (شیرازی) دەکرد… وێنەکێشان لە ماڵ و لە قوتابخانە بەشێکی زۆری خەیاڵ و ژیانی من بوو، مامۆستای وانەی نیگارکێشانمان (نەشئەت سەفار) پیاوێکی هێمن و بەدەنگ بوو… زۆر لە مامۆستایانی دیکەش بایەخیان بە وێنەکێشان و چالاکی قوتابخانەکان دەدا، لەوانەش مامۆستای ئینگلیزی (عەزیز بەرخول) زۆرجار منی بە ژووری مامۆستایان بانگ دەکرد تا وێنە بە ڕەنگی زەیتی بکێشم، مامۆستا عەزیز هەموو جارێک کە لە وانەی ئینگلیزی لە (جەباری کوڕی مەلا هەمزە) تووڕەبایە پێی دەگوت خەڵک گووی لە نەو مانگ کرد، تۆ تازە دەڵێی ئەی مانگ من و تۆ هەردوو هاودەردین… جەبار دەیگوت من شاعیرم… بەدران حەبیب میران و جەبار هەمزە و محەدین… بە ئەوەی شەرم بکەن، لە کاتی ریزبوونی قوتابیانی قوتابخانە دەچوونە ناوەڕاستی گۆڕەپان و دوای هەڵکردنی ئاڵای نیشتمانی ڕۆژی پێنجشەممان لەبەر دەمی مامۆستا و بەڕێوەبەر وەک (تاهیر تەوفیق) دەستیان بادەدا و شیعری داری ئازادی بە خوێن ئاو نەدرێ قەت بەر ناگرێ و ئەی وەتەن مەفتوونی تۆم و … دەخوێندەوە. مامۆستا عەزیز بەرخول پیاوێکی تەکسمەڵاوی سوور و سپی بوو، یەکێک بوو لە نەیارانی ڕژێمی ئەوسای بەعس و کاتێک کودەتاکەی (محەمەد عایش) ئاشکرا بوو، ئەو وڵاتی جێهێشت و بە ئەمریکا هەڵات.

ئاداری 1974 ساڵی بەرخودان و هەڵچوون و هەڵایسانی تووڕەیی و خەباتی کوردایەتی بوو، ساڵی بوێریی و چاونەترسی و جەسووری، ساڵی یاخیبوون و بەرەو چیابوونەوە و کەڵەندان… من لە پۆلی چوارەمی سەرەتایی بووم، کە شۆڕش گڕی گرت، لە زۆربەی ماڵان بەینی زیندانی حەرەس قەومی و چوونە چیای پۆلیسان و یاخیبوونی گەنجان… چرپە و باسی زۆری بەدوای خۆیدا دەهێنا. لەو مامۆستایانەی کە شۆڕشیان بە گەرمی وەرگرتبوو مامۆستا قەرەنی و مامۆستا (ئەحمەد) و مامۆستا (زرار)ی کوردی بوون… بزر بوون و هەندێ لە قوتابیان دەیانگوت چووینە سەرێ، بەڵام ماوەیەک ونبوون و گەڕانەوە… ئەوسا بەڕێوەبەری قوتابخانەمان (ناسح داود ئەیوب)، هەتا بڵێی لەسەرەخۆ و هێمن بوو،

مامۆستا عەبدولقادری بیرکاری جێگری بوو. فەراشی قوتابخانەکەمان ناوی (عەباس ئەبو شوارب) بوو، بەخۆیی بە قەڵافەتی تووند تۆڵ و بە پایسکیلە حەدبا شینەکەی یەکەم کەس بوو دەرگای قوتابخانەی بکاتەوە و دوا کەسیش بوو لێی داخستنی. مام عەباس پیاوێکی قسە خۆش و لەبەر دڵان بوو. بەشێکی زۆرمان کە زوو بۆ قوتابخانە دەهاتین لە خۆشەویستیمان بۆ وانەکان نەبوو، بەڵکو دەمانویست لەگەڵ یارمەتیدانی مام عەباس گوێمان لە قسە خۆشەکانیشی بێت. مام عەباس بە (خەلیل یابە) و جەباری مەلا هەمزەی دەگوت بە ئەوەی پرچتان وەک قژی (کامەران حەمە ساڵح) و (ئارام ئیسحاق)… نەرم بێ و بتوانن بە ئاسانی دایبهێنن، پێویستە شەوانە دۆشاوی لێبدەن و بەیانی کە هەڵسان بە ئاو بیشۆن و ئینجا تەماشاکەن لە قژی عەبدولحەلیم حافز جوانتر دادێت… ئەوسا زەمەن زەمەنی فەرید ئەترەش و عەبدولحەلیم حافز و ئوم کلسوم و فاتن حەمامە و سەمیرە تەوفیق بوو، زەمەنی محەمەد گەران و نەسرین شێروانی و عائشە شان و محەمەد عارف و عیسا بەرواری و تاهیر تۆفیق… بوو، زەمەنی عەدنان قەیسی و جەنلیز و شەرە خەلیل و نەجات تەڕەیی… زەمەنی فیلمی هیندی و میسری و کاوبۆیی… زەمەن زەمەنی فرسان و پێشمەرگە و مەلا مستەفای بارزانی بوو.

هەمیشە شتێک هەبوو دڵانی خۆش دەکرد و هەندێ لە باوک و دایکانی تا رادەیەکی زۆر شاد دەکرد ئەویش دەنگی کوردستانی عیراق و تۆپە تەیارە شکێنەکانی شۆڕش و پێشمەرگە و چیرۆکەکانی ئێزگەی تاران و دەنگی زوڵاڵی کاوەس ئاغا… بەڵام ئەوەی کە زۆرێک لە دڵانی پەست دەکرد، گیران و راوەدوونانی کورد و فرمێسکی دایکان و هەناسە حەسرەتیەکانی داریوش بوو، پێشمەرگە و داریوش ئەگەر بە ریشیش نەگەیشتبانەوە یەک، ئەوە بە خەم و حەسرەتەکانیان بە یەک دەچوون، حەسرەت روخساری زۆربەی منداڵانیشی لێڵ کردبوو.
شۆڕش ماڵی زۆرانی کاول کرد، زۆرانی دووچاری گرتن و چەرمەسەری و ئازار و راوەدوونان کرد، زۆرێک لە منداڵانی بێ باوک و خوشکانی بێ برا کرد، شۆڕش قوربانی زۆری لەدوای خۆی جێهێشت، بەڕوا ناکەم هیچ ماڵە کوردێک هەبێ و قوربانی پێشکەش شۆڕش نەکردبێ، شۆڕش زۆر رەمزی دروست کرد، زۆر رەمزی تێکشکاند، زۆر بێ تاوانی کردە تاوانبار، زۆر تاوانباری کردە شۆڕشگێڕ، چیرۆکی زۆری هێنا ئاراوە، خەیاڵی زۆری هەڵفڕاند… شۆڕش هەرەسی هێنا!

شۆڕش هەر تەنها بە شوێن گۆڕینی دەسەڵاتەوە نییە، بەڵکو پرۆژەی جۆراوجۆری مرۆیی لە خۆدا هەڵگرتووە، شۆڕش لەسەر پاشکەیەتی

ڕێنانرێ، بەڵکو دەبێت لە دەخەکی شۆڕشگێڕانەدا بژی، شۆڕش و هەڵچوون لەڕۆدا لەکجیا دەبنەوە، بەڵام هێتا ئێستاش کەس بیری لەو هەموو شکستە مێژوویانە نەکردۆتەوە، کەس نەهات شۆڕش و پاشکۆیەتی بخاتە بەر باس و لێکۆڵینەوە، کەس نەهات راپەڕین و هەڵچوون لەکجیا بکاتەوە، هیچ شۆڕشێک لە دنیادا نابینی هێزی کۆنەپەرست و هێزی بێگانە رابەرایەتی بکات و سەرکەوتن بە گەل بە دەست بهێنێت… شۆڕش هەرەسی هێنا!

بەشێک لە ناسنامەی ئەدەبیم

پوتین، بە ترامپ "پشت لە کورد بکە"! … ئاشتی ئیبراهیم ئەفەندی

میدیا جیهانییەکان، پەنجە بۆ ئەوە درێژ دەکەن کە گوایە لەسەر داوای "پوتین"، سەرۆکی ئەمریکا "ترامپ" بڕیاری کۆتایی هێنانی دا بە بەرنامەی دەزگای (سی. ئای. ئەی) ئەمریکیی، کە تایبەت بوو بە مەشق پێکردن و ڕاهێنانی سەربازیی و پڕچەک کردنی ئۆپۆزسیۆنی سوریا کە یەکێک لەوان "یەپەگە" بوو.

بەرنامەی دەزگای (سی. ئای. ئەی) ئەمریکیی بە ڕەزامەندبوونی ئیدارەی "ئۆباما" بوو لە ساڵی ٢٠١٣دا، کە ئەو کات شەڕی دژ بە داعش و جەنگی سوریا لە ئەوپەڕی گەرمییدا بوو وە ئەمریکا ئەو کات پێداگری دەکرد لە لابردنی "ئەسەد"، وەکو داشەکی "روسیا" و کەسایەتییەکی بەهێز کە داکۆکی لە بەرژەوەندییەکانی "روسیا"ی دەکرد لە ناوچەکە دژ بە بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا.

هەنووکە، "ترامپ" بە نزیک بوونەوە لە "پوتین"، بە پێچەوانەی "ئیدارەی ئۆباما"، دژایەتی هاوڕێی و خوازی "روسیا" ناکات لە "سوریا"، کە ئەویش مانەوەی "ئەسەد"ە لە دەسەڵات. ئەمە لە کاتێکدایە کە تەنها سێ مانگ پێش ئێستا "ئەمریکا" بڵاویکردەوە کە "ئەسەد" چەکی قەدەغەکراوی کیمیاویی بەکارهێناوە دژ بە خەڵکی

سیڤیل لە "سوریا"، بەوهۆیەوە ئەو کات ئەمریکا هێرشی ئاسمانی ئەنجامدا دژ بە بنکەی ئاسمانی "ئەسەد" لە سوریا". "نیککی هالی" سەفیری ئەمریکا ئەو کات ددانی بەوەدا نا و گوتی " بە هیچ شێوەیەک هیوامان نییە کە ئاشتی و ئاسایش بەرقەرار بێت لە ناوچەکە بە مانەوەی "ئەسەد" و ئەو حکومەتەی کە ئێستا لە دەسەڵاتە"!

بەگوێرەی میدیا جیهانییەکان کە ئاماژەیان پێداوە، "ترامپ" ملکەچە بە مەرجی "پوتین" وە "ئەمریکا و روسیا"، ڕێککەوتن کە "ریفۆرم" بکرێت لە دەستوری "سوریا" لە ئاییندەیەکی نزیک دا. بۆ ئەو مەبەستە "پوتین" لە کۆبونەوەی لەگەڵ "حەسەن ڕوحانی و ئەردوغان" کە لە "سۆچی" ئەنجامدرا گوتی " سورییەکان دەبێت چارەنووسی خۆیان و وڵاتەکەیان دیاری بکەن. بێ گومان پرۆسەی "ریفۆرم" ئاسان نابێت و پێویست دەکات هەموو لایەنەکان، لە هەندێک شت ببورن و هەوڵی سەرخستنی بدەن یەکێک لەوان حکومەتی "سوریا"یە.
"ترامپ"، کارتی کورد بەکاردەهێنێت و بۆ گەیشتن بە ڕێککەوتنی فەرمیی لەگەڵ روسیا. بە گوێرەی میدیا جیهانییەکان بێت، هەر دوو لایەن گەیشتونەتە ڕێککەوتن. ملکەچ کردنی "ئەمریکا" بۆ خوازی "روسیا" خاڵێکی گرنگە بۆ ڕێککەوتنی نێوانیان بۆ پاراستنی بەرژەوەندییەکانیان لە ناوچەی رۆژهەڵاتی ناوەڕاست دا. بەڵام هێشتا روون نییە کە ئایا "ترامب" بەرامبەر بەچی ئەو کارتەی بەکارهێناوە؟ هەروها فەرامۆش کردنی "کورد" لەو ڕێککەوتنانە دا تا چ ئاستێکە و ئایا دووبارە "ڕۆحانی و ئەردوغان" لە ئاییندەدا ڕێگەیان بۆ تەخت دەکرێت کە وەک پیشەی هەمیشەیان دووبارە دەستبکەن بە "بەکۆمەڵ بە کوشتندانی میللەتی کورد یان نا" !؟

لە داهاتوویەکی نزیکدا لە ئەنجامی ئەو ڕێککەوتنە دا و چەقۆ وەشاندن لە پشتەوە، ئەگەری ئەوە هەیە کە بزوتنەوەی رزگاری "کورد"، بۆ ماوەیەک تووشی سەختی و بەرزیی و نزمیی بێت، بەڵام بە دڵنیاییەوە، هەرگیز ئەو ڕێککەوتنە لە ڕێگەوە چارەسەرێکی بنچینەیی نەدۆزیوەتەوە بۆ کێشەکانی ناوچەکە وە هەرگیز نابێتە هۆکاری سەقامگیر بوونی ئاشتی و ئاسایش لە ناوچەی رۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا وە نابێتە هۆکاری ئەوەی کە "روسیا و ئەمریکا" بەبێ کێشە تەنها بە کەینی سەڕۆکی وڵاتەکان لە توانیاندا هەبێت بەرژەوەندییەکانیان پیادە بکەن بە بێ گرفت و کێشەی جدی.
کۆتایی جەنگی "داعش"، ئەوە ناگەیەنێت کە دژەکان لە نێوان شەو ڕۆژێکدا بوون بە دەستی یەکتر بۆ تایبەتی دوژمنایەتی "ئەمریکا و روسیا" کە ڕەگێکی مێژووی هەیە. یان کۆتایی هێنان بە گرفتی نێوان

“تورکیا و ئیران”، کە سەدان ساڵە دوو هاوسێی نەگوجا و ناکۆکن ئەوەی ناوی متمانە بێت لە نیوانیاندا نییە! یان گرفتی نێوان “روسیا” و “تورکیا” کە وەک دوو هاوسێ لە میژوودا تەنیا خەریکی کێشە و گرفت و جەنگ بوون. یان ناحەزی نێوان “ئەمریکا و ئیران” و بە پێچەوانەوە، یان ناکۆکی نێوان “ئەمریکا” و “تورکیا” کە تا ئێستا “ئەمریکا” داڵدەی “گولەن”ی دوژمنی “ئەردوغان”ی داوە لە وڵاتەکەی وەک “گیسکەکەی هەیاس” بەکاری دەهێنێت. لەدەرئەنجامدا دەردەکەوێت کە ئەم لایەنانە بە میلیۆنان گرفتیان لە نێواندا هەیە کە هەمووی بە هەڵواسراوەیی ماون.

بە کۆتایی جەنگی “سوریا”، بزوتنەوە ئیسلامییە توندڕەوەکان کۆتاییان نەهاتوە، تا هەنوکە هەن لە ناوچەکە، بەڵام لە ژێر دەیان ئاڵا و ناوی تردا کار دەکەن وە بەکار دەهێنرێن لەلایەن زلهێزە ناوچەییەکان و دنیا وە پشتیوانی ماددی و مەعنەوی دەکرێن بە بە زەبەلاح کردنیان دژ بە یەکتر. کێشەی مەزهەبی و ئایینی تا ئێستا لە ناوچەکە لە لوتکەدایە کە هەمیشە مەترسی تەقاندنەوەی لە دەکرێت بۆ هەڵگیرساندنی شەڕی مەدەنی، سەرەڕای ئەوەش کێشەی سیستەمیی سیاسیی، یاسا و دەستوور لە ژێر فشاری هێزی سەربازیی و بە گوێرەی بەرژەوەندیی دەسەڵاتداران دەنوسرێنەوە.
ئەو ڕێککەوتنە نەیتوانیوە چارەسەرێکی بنچینەیی دروست و تەندروست و ڕەوا بدۆزێتەوە بۆ گرفتی کەمە نەتەوەکان لە ناوچەکە، بۆ نمونە (٦) میلیۆن کورد لە “ئیران”. (٥) میلیۆن کورد لە عیراق. (٢٠) میلیۆن کورد لە تورکیا خاوەن شۆڕش و پارتی ئۆپۆزسیۆنن، کە گوێیان لێ نەگیراوە تا ئەو ساتە لە “جەنگ”ی پارتیزانین دژ بە “تورکیا و ئیران” بۆ ساندنی مافە ڕەواکانیان. لە دەرئەنجامدا دەردەکەوێت کە ئەو ڕێککەوتنە تەنها ڕێککەوتنێکی کاتییە، وە لە ئایندەیەکی نزیک هەمان کێشە و گرفت لە ناوچەکە دا لە فۆرمێکی تردا خۆیان دەنوێنن.
بڵاوکردنەوەی وێنەی “ترامپ و پوتین و ڕۆحانی و ئەردوغان” بە زەردەخەنەوە، تەنیا کارێکی چەواشەکاری میدیاکاران و سیاسییەکانن بۆ ڕای گشتی جیهانی و دژایەتی یەکتر، ئەو وێنانە و ئەو زەردەخەنە ساختانە کە لە میدیاکان دا بڵاو دەکرێنەوە لە توانایاندا نییە ئەو ڕاستییانە بشارنەوە کە ئەم چوار لایەنە بە خوینی سەری یەکتر تینون!

ئەمڕۆ، ئەگەر “پوتین و ترامپ و ئەردوغان و ڕۆحانی” خوازی نەتەوەیی “کورد” ی بەدەسەڵاتی ، وڵات داگیرکراو فەرامۆش بکەن و

بە قوربانی بەرژەوەندییە سیاسیی، ئابووریی، سەربازییەکانی خۆیانیان بکەن وە پێیان وابێت بە ڕێگەی کڕینی “سەرانی کوردی خ□ف□ش” خواست و ئارەزووە سیاسییەکانی ئەو میللەتە زیندەبەچاڵ دەکەن! ئەوا بێ گومان خەیاڵیان خاوە وە ئەو ڕێککەوتنە ئەوا ناگەیەنێت کە لە توانیاندا هەیە دەنگی زوڵالی نەتەوەیەکی “٤٠” میلیۆنی کپ بکەن بۆ خواست و مافەڕەواکانیان، ئەو دەنگەی بە درێژای مێژوو هەوڵی دەمکوت کردنی دراوە بە ئاگر و ئاسن لە لایەن دوژمنەکانی، ئەو دەنگەی لە قۆناغە جیاجیاکاندا سەرانی کوردیی بەکرێگیراو خیانەتییان لێکردوەو فڕۆشتویانە بۆ بەرژەوەندیی، سەڕەڕای هەموو ئەوانەش تا ئەمڕۆ ئەو دەنگە بە زوڵاڵی ماوە و هەر دەمێنێ

-——————

سەرچاوە:

https://www.washingtonpost.com/world/national-security/trump-ends-covert-cia-program-to-arm-anti-assad-rebels-in-syria-a-move-sought-by-moscow/2017/07/19/b6821a62-6beb-11e7-96ab-5f38140b38cc_story.html?utm_term=.d0f6c2eff2ae

http://www.newsweek.com/us-ally-working-russia-iran-talks-assad-syria-721972

http://www.newsweek.com/us-cut-support-moderate-syria-rebels-improve-russia-ties-moscow-639762

http://www.newsweek.com/russia-not-us-calling-shots-middle-east-iran-iraq-646052

کوردانی تاراوگە دەبێت بەشداریی لە کەمپەینی کێشە

لۆکاڵی و نەتەوەییەکانا بکەن … زاهیر باهیر –لەندەن

کۆچکردن و پەنابەریی کورد بۆ وڵاتانی ئەوروپی و ئەمەریکا و وڵاتانی سکەندناڤی و وڵاتانی دیکە ، بە زۆری دەگەڕیتەوە بۆ دوای جەنگی جیهانی دووهەم . کورد کەمایەتییەکی زۆر کەم بوون بەبەراورد بە زۆرێك لە نەتەوەکانی دیکە لە کۆچکردنیانا تاکو ناوەڕاستی حەفتاکان و سەرەتای هەشتاکانی چەرخی ڕابوردوو.
شەپۆلی تەواوی ڕەوی کورد بۆ ئەو وڵاتانەی سەرەوە لە سەراپای کوردستانەکانا کەم و زۆر لە هەمان وەختا کراوە. لە باشووری کوردستانا لە دوای ئاشبەتاڵی بزوتنەوەی کوردیی/کوردایەتیی لە ئازاری سالی 1975 دا ، ل□ □ۆژهەڵاتی کوردستانا لە دوای بەناو شۆڕشی ئێران و لە باکوری کووردستانا دوای بزوتنەوەی پەکەکە و لە ڕۆژاوای کوردستانا لە هەشتاکانا دەستی پێکرد بەڵام بە هێواشی، هەتا سەرهەڵدانی " بەهاریی عەرەبی " .
بەداخەوە کە ئامارێکی ئاوا نییە کە ژمارەی کۆچبەران و پەنابەریی کوردی لەسەرجەمی ئەو وڵاتانەی ناونوسم کردن و وڵاتانی دیکە ،نیشان بدات تاکو ژمارەیەکی کەتواریمان بداتە دەست. بەڵام ئەوەی ئاشکرایە کوردانی باشورو و باکور زۆربەی کۆچبەران و پەنابەرانی کورد لەناو هەموو کوردانی تاڕاوگەدا پێکد□□نن.

کوردانی تاڕاوگە گیروگرفتێکی زۆری هاوبەشیان [کۆمۆن] لەتەك سەراپای کۆچبەران و پەنابەرانی نەتەوەکانی دیکەدا، هەیە. لەمانە: کێشەی زمان ، خانووبەرە، کار، خەمی خێزانی بەجێماویان. هاوکاتیش هۆکاری سەرەکی هاوبەشی نێوان هەموویان لە ڕەوپێکردنیان بۆ ئەم ولاتانە، ڕاستەوخۆ و ناڕاستەوخۆ هۆکاری سیاسییە. زۆرینەیان لەدەست بەندیکردن ، سەرکوتکردن ، نەبوونی ئازادیی و ڕاونانیان، بووە. بەرپاکردنی جەنگ دژ بە نەتەوەکانیان لەلایەن ڕوسیا و ئەمەریکا و وڵاتانی ئەوروپاوە ، یاخود ملکەچکردنی حکومەتەکانیان هەر لە لایەن ئەو وڵاتانەوە تاکو ئارەزو و داخوازییەکانیان بەجێبه□□نن، هۆکارێکی سەرەکین . هەموو ئەو گرفتانە تا ئێستاش لە نێوانی هەموو کەمایەتییە نەتەوەییەکانا ، هاوبەشن و لە ئارادان .
گەر تەماشای تەواوی ئەفەریقا، ڕۆژهەڵاتی ناوین ، ئاسیا ، خواروی ڕۆژهەڵاتی ئاسیا و هەندێك لە وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی ئەوروپا و باشووریی ئەمەریکا، بکەین تێبینی ئەوە دەکەین کە ئەمە ڕاستییە.

لە کاتێکدا هۆکارەکانی ڕەوکردنیان دەزانین بە تایبەت هۆکاری سیاسی و جەنگ بووە بۆ بەجێهێڵانی وڵاتەکەیان و نیشتەجێبوونیان لەم وڵاتانە ، پرسیارێکی گرنگ سەرهەڵدەدا. بۆچی ئەم خەڵکانە لەم وڵاتانەی کە ئێستا تیایدا نیشتەجێن، تێکەڵاو بە سیاسەت نابن ؟ ڕەنگە هۆکارێکی زۆری جیاواز هەبێت، وەکو: هەموویان پاشخانێکی سیاسییان نییە ، هەموویان کێشەی ئاوارەیی و چێشتنی ژیانی ناخۆشییان نابەستنەوە بە کێشەی سیاسی و سیستەمی هەنوکە و حکومەتەکانی وڵاتی نیشتەجێبوونیانەوە ،دەرك بەوە ناکەن کە ڕەنگە ئەوانە هۆکار بن ، یاخود ڕەنگە ترس بێت لە هەر جۆرە هێڕشێك، سەرکوتکردن لە لایەن هەر لایەك و دامەزارەوەیەك بە حکومەتی ولاتانی خۆشیانەوە کە لێوەی هاتوون، زۆرێک لە کێشەی خێزانی ، بڕوا بەخۆ نەبوون ، کێشەی کۆمەڵایەتی، تا ڕادەیەك هۆکارن . لە ڕاستیدا دەکرێت هەر یەك لە ئەمانە کێشەیەك بێت لە بەشداریینەکردنیان لە سیاسەتا ل□□□ . ب□□ام لەگەڵ ئەوانەشدا هەر هۆکارێك بێت، هەر پاساوی بەشدارینەکردنی لانی کەم خەڵکانێکی زۆر کەمیان نادات لەو کێشانەی کە ئەمڕۆ لەم وڵاتانەدا هەیەو سەرودڵی ئەوانیش و خێزانیشیان دەگرێتەوە.

ئاوارە و کۆچبەران لە هەر کوێیەکی ئەم دونیایەوە هەڵهاتبن بۆ ئەم وڵاتانە ، لە کاتێکدا کە هۆکاری ئاوارە بوونیان هاوبەش و چونیەکن ، بەهەمان شێوەش دووژمنەکانیشیان هەر هەمان دوژمنە . هۆکاری ئەو هەموو نەگبەتییەی کە بەسەر ئەوان هاتووە دەولەتە لە ئەوروپا و ئەمەریکا و ڕووسیا و ئەوانی دیکە لەتەك دەوڵەتانی ناوچەکانی خۆشیان کە لێوەی هاتوون. ئەوە ئەم دەوڵەتانەن کە جەنگی جیاواز جیاواز دەخولقێنن ، لەشوێنی خۆیان هەڵیان دەکەنن، کۆمەك و هاوکاریی گروپە تیرۆریستەکان و حکومەتە دیکتاتۆر و فاشییەکانی وڵاتان و وڵاتانی کە لێوەی هاتوون بە هەموو شێوەیەك، لە داپ□سینیانا، دەکەن. ئەوە ئەم دەوڵەتانەن کە بازرگانی چەك و تەقەمەنی لەگەڵ حکومەتەکانیانا دەکەن ، ئەمانن کە سەرچاوەکانی ژیانیان لێ دزیون، ئەمانن کە داخوازی جێ بەجێکردنی سیاسەتەکانی دەزگە دراوییەکانی نێو دەوڵەتی و کۆمپانیا گەوەرەکان دەکەن و کۆمەکیان پێدەکەن کە بچنە ئەوێ و تاڵانیان بکەن ، دیسانەوە هەر ئەمانن کە کار لەگەڵ کۆمپانیا گەوەرەکانا دەکەن بۆ وێرانکردنی زەوییەکانیان و کۆمۆنێتییەکانیان، . هەر ئەمانن کە هۆکاری خاپوری وڵاتیان و ڕاونان و ئاوارەکردنیانن، کەچی دەرگاشیان ب□□رووادا دادەخەن . ئەی کەواتن□ ب□چی ئ□م خ□□کانن□ ، خەڵکانی کۆچبەر و پەنابەر هێشتا هەر بێدەنگن، توڕەیی و هیوایان وەرناگێڕنە سەر

چالاکییەکی بەرهەمهێنەر؟ پێشتر من پەنجەم بۆ وەڵامدانەوەی ئەم پرسیارە بۆ چەند وەڵامێک ، ڕاکێشا، بە دڵنیاییەوە هۆکاری دیکەش کە من لە ئێستادا پەیان پێنا بەم، هەیە.

وەکو وتم ئەوانەی سەرەوە تەنها هۆکارێك نین بۆ ئاوارەبوونی کورد و کەمە نەتەوایەتییەکانی تر، تاکو هانیان بدات دژی دووژمنە سەرەکییەکانیان، بجەنگن کە سیستەمەکە و هێزە تاریکەکانن . هۆکاری تر هەن، کە ڕەنگە هەندێك لەمانە ڕۆژانە ڕووبەرووی ببنەوە ، وەکو : نەژادپەرستی ، ناشیرین مامەڵەکردنیان ، هەڵاواردن ، نایەکسانی و نادادوەریی کۆمەڵایەتیی.

لەم وتارەدا من تەنها جەخت لەسەر کورد لە تاراوگەدا دەکەمەوە سەبارەت بە چالاکییەکانیان و ئاڵانیان بە سیاسەتەوە ، ئەمە لە کاتێکدا زۆرێکیان زۆر چالاکن لە کێشەی کوردا. بەڵام ئەو چالاکیانەیان فراوان ناکەن و گرێی نادەنەوە بە خەبات و تێکۆشانیانەوە دژ بە دەوڵەتانی ئێرە کە تیایدا دەژین هەروەها لە کۆمەککردن و هاوکاریکردنی کەمپەینەکانی کە سەبارەت بە کێشە لۆکاڵی و نەتەوەییەکانن.

ئیمە هەموومان دەزانین کە کەمەنەتییەکانمان لە بریتانیا لەژێر فشار و مەترسییەکی زۆر گەورەدان لە لایەن تەواوی لایەنەکانەوە کە لە دەسەڵاتدان : پارتی لەیبەر [کرێکاران] ، کۆنەپارێز [موحافزین] و حوکمی هاوبەشی لیبراڵ و کۆنەپارێز. ئەمە لەژێر ئەم مەترسییەداین تا ڕادەی لە دەستدانی شووناسنامەشمان ، ئازادیی سیاسی تاکە کەسیمان، لەدەستدانی ئەوەی کە باو باپرانمان بەدەستیان هێناوە. بەڕاستی ئیمە لە بەردەم لە دەستدانی نزیکەی هەموو شتێکداین . با هەر تەنها تەماشای مێژووی ئەم سێ دەیەیە لە بریتانیادا بکەین، کە ئەمە هەندێکیانە: لە تەسککردنەوەی قەبارەی ئازادییەکانمان، دانانی زیاتر لە 15 ملیۆن کامیرای چاودێریکردنمان، سیخوڕیکردن بەسەرمانەوە لە شێوەی جیاجیادا، سەرکوتکردن و هەراسانکردنمان لە ڕێگایی پۆلیسەوە ، دەرکردن و جێ بەجێکردنی زۆرێك لە یاسا لەژێر ناوی یاسای ” دژە تیرۆردا” ، هێڕشکردنە سەر نقابە و مافەکانی کرێکاران ، گەڕانە بەردەوامەکانی یاسا و بڕگەکانی سەراپای بیمە و مافی خانوبەرەو خزمەتگوزارییەکان، هاتنەسەرەوەی ژمارەی کەسان و خێزانی بێ خانووبەرە، فرۆشتنی خانووەکانی شارەوانی ، زیاتر کردنی قوتابخانەی ئەکادیمی ، داخستنی بەشی منداڵبوون و فریاکەوتن (تەواریی) لە گەلێك لە خەستەخانەکانا و هەوڵی بە تایبەتی کردنی

خەستەخانەکانی دەوڵەت و درێژبوونەوەی لیستی چاوەڕوانی بینینی دکتۆرەکان و کاری نەشتەرگەریی ، هەڵوەشانەوەی پارەی خوێندنی خوێندکارانی زانکۆکان و کردنیان بە قەرز، زیادکردنی پارەی کارەبا و ئاو و غاز، سەرخستنی تەمەنی خانەنشینبووون ، زیادبوونی ئاستی پیسیی ژینگە، دانانی یاسای زیرۆ گرێبەست بۆ ئەوانەی کە کار دەکەن [واتە نەبوونی هیچ مافێک] ، هەبوونی 6.5 ملیۆن کرێکار کە هەقدەستیان لەژێر لانی کەمی کرێوەیە، نزیکەی 4 ملیۆن منداڵ لە هەژارییدا، دەژین . نزیکەی 600 هەزار کەس لەسەر بەخشینەوەی خواردن دەژین کە بەشێکیان کاریش دەکەن . بە کورتی ئەمە کۆیلایەتی مەدەرنمان هەیە و ئەم لیستە دەتوانرێت بە دەیەها خاڵی دیکەش درێژبکرێتەوە.

ئەو گرفتانەی سەرەوە هەموویان یا زۆربەیان کارایی خۆی لەسەر کوردانی بریتانیا وەکو هەموو کەمە نەتەوایەتییەکانی دیکە هەیە . هۆکاریی هەژموونیشی بە هۆی بوونی : قەوارەی گەورەیی خێزانییان ، گرفتی زمان، تێنەگەیشتن لە کارکردنی سیستەمی ئەم وڵاتە ، هەبوونی گرفتی خێزانی لەڕە و لەوە، نەخۆشی سایکۆلۆجی و دەروونی و نەخۆشی دیکە بە هۆکاری بارودۆخ و پاشخانی سیاسییانە و کۆمەڵایەتی و زۆرێکی تر .
بۆ هەر کام لەو کێشانەی کە لەم وڵاتەدا هەیە و لەسەرەوە ناوم هێنان لە هەموو شارەوانییەکان لە لەندەن و لە شارە سەرەکییەکانی بریتانیا گروپگەلێکی زۆر دروستکراوە و دەستبەکاربوونی کۆمپەینێکی بە ئەژماریش دژ بە هێرشەکانی حکومەت و کۆمپانیا گەورەکان ، ڕێکخراوە . ئەم گروپانە دژ بە دەوڵەت و کۆمپانیا گەورەکانن بەو ئامراز و ڕێگایانەی کە خۆیان پێیان باشە ، لەم تێکۆشانانەدا هەندێکیان زۆر سەرکەوتوو بوون . لێرەدا ئەوە دەبینین کە هیچ گومانێك نییە سەرکەوتنەکانی هەر کۆمپەینێك لەو کۆمپەینانە زۆر سوودبەخشترن بۆ کەمەنەتەی کوردی و کەمەنەتەی کەمە نەتەوایەتییەکانی دیکەش زۆر زیاتر لە خەڵکە بنەچەییەکەی [ئەسڵییەکەی] بەهۆکاری بارودۆخی تایبەتییەوە.

کورد لەو ولاتانەی کە ئێستا لێی نیشتەجێن باشترە بەشداریی لەو کۆمپەینانەدا لەڕیزی خەڵکانی دیکەوە بکەن. ئیتر کاتی ئەوە هاتووە خۆیان لە پەراوێزیی ڕزگار بکەن ، وەختی ئەوەیە کە ڕۆڵێکی گەورە لە کۆمپەینە لۆکاڵییەکان و وڵاتا بگێڕن ، کاتی ئەوەیە کە کێشەکانی خۆیان بەخەڵکی ئیرە لە ڕێگەی چوونە ناو کۆبوونەوەکان و بەشداریکردن لە خۆپیشاندان و دەربڕینی ناڕەزاییەکان بناسێنن و

هاریکاریی و هاوکاریی خۆیان پێشکەش بە خەڵکە لۆکاڵەکە بکەن و هەمان شتیش بەدەستبهێننەوە.
کورد لێرە دەبێت کێشەکانی خۆیان لە ئاستی لۆکاڵ و وڵاتدا هاوبەش بکەن بیکەنە کێشەیەکی لۆکاڵیی و وڵات. کردنی خۆپیشاندان بە تەنها بۆ کێشەی خۆیان و هەر بە تەنها خۆیان ، یاخود گردبوونەوە و دەربڕینی ناڕەزایی تەنها بۆ کێشەی خۆیان و بەخۆیان ، کردنی نەڕە نەڕ و قاو و قیژ ، بەرزکردنەوەی چەند دروشم و وێنەی ئەم ڕابەر و ئەو سەرکردە بە تەنها، کافی نییە . گەر چاوەڕوانی ئەوە بکەن بە تەنها کردنی ئەوانە و هەر بە خۆیان ، وا بزانن ئەم چالاکییانە تەواو و بەسن کە لە لایەن میدیا و دەسەڵاتدارانەوە ببیسترێت، بە دڵنیاییەوە نایان گەیەنێتە ئەو ئامانجەی کە هەیانە.
ئەگەر دەیانەوێت دەنگیان لە لایەن خەڵکەوە ، لە لایەن دەوڵەت و دەسەڵاتە لۆکاڵییەکانەوە ببیسترێت ، ئەوە دەبێت تێکەڵ بە کۆمەڵی ئێرە ببن تاکو سۆز و کۆمەك و هاریکاریان حاسڵ بکەن . ئەوە ڕاست نییە کە چاوەڕوانی خەڵك بکەیت کە یارمەتیت بدات بەڵام خۆت هیچ یارمەتییەك نەدەیت ، ئەمە لە کاتێکدا دەزانین کە هەموو کەسێك بەری بردن□وەی کەمپەینەکان دەچنێتەوە .
لەگەڵ وتنی ئەوانەی سەرەوەشدا ئەمە مانای ئەوە نییە کورد لێرە کێشەکانی خۆیان پشتگوێ بخەن و چەق لەسەر ئەو کێشانەی کە لێرە هەن ، ببەستن . بەڵام ئەمە ڕاستییەکە گەر بتەوێت کۆمەک و هاریکاریی زیاتر بەدەستبهێنیت ، دەبێت لە چالاکییەکانی ئەو وڵاتەی کە لێی نیشتەجێیت بەشداریی بکەیت . خەڵکانی کورد دەبێت دەرک بەوە بکەن کە هاوکارانی دوژمنەکانیان لە وڵاتانی خۆیان ، دەوڵەتە لێرە و کۆمپانیا گەورەکانە . چەندێك دەوڵەت و کۆمپانیا گەورەکان لێرە لاواز بن ، حکومەتی وڵاتانی خۆشیان لاواز دەبن و کەیسەکانی ئەمانیش بەهێزتر دەبێت سەرکەوتنیش بەسەردوژمنەکانیانا خێرا تر دەبێت.

بایاخنەدانی کورد بە کێشە سیاسییەکانی لۆکاڵی و وڵات نەك هەر لە بریتانیادا کێشەیە ، من لە ڕێگای هاوڕێیان و برادەرانەوە ئەوە دەزانم هەمان کێشە لە وڵاتانی دیکەی ئەوروپا و ئەسکەندناڤیا و ئەمەریکا و وڵاتانی تریش ، هەن ، کە بە دەگمەن خەڵکی کورد بەشداریی چالاکییەکان دەکەن ئەگەر بزانن ئەو چالاکییانە ، سەبارەت بە کێشەکانی خۆیان و وڵاتانیان نییە .
لێرە ، لە بریتانیا، بەتایبەتی لە لەندەن کە من بۆ ماوەیەکی درێژە لێی دەژیم، ئەوە دەزانم ک□ ژ□ر□ك لە شارەوانییەکان، کورد تیایدا ژمارەیەکی گ□ور□ پێکدەهێنێت لە نێوانی کۆچبەران و و پەنابەرانی نەتەوەکانی دیکەدا. لەو شارەوانییانە کێشەی گەورە

گەورە هەیە و کوردیش ڕاستەوخۆ یاخود ناڕاستەوخۆ ڕووبەڕوی دەبێتەوە، کەچی هێشتا کورد لەوێدا بێ دەنگە و چاوی تەنها خستۆتە سەر شتە تایبەتییەکانی خۆی، وەکو ئەوەی کە ئەو گرفتانە هیچ پەیو□ندییان بەوانەوە نەبێت.

Zaherbaher.com
ئۆکتۆبەری 2017

ژن و پیاو لە هونەری کاریکاتێردا … هەندرێن خۆشناو

هەروەک ئاشکرایە هونەری کاریکاتێر هون□r□کی کاریگەر و زیندووە، و کاریگەری خۆی هەیە لەسەر هەموو بوارەکانی ژیاندا جیا لە هونەرەکانی تر. یەک لەو بوارانەش کە کاریکاتێر کاریگەری خۆی هەیە لەسەری بواری کۆمەڵایەتیە، بەتایبەتیش لەسەر پەیوەندی نێوان ژن و پیاودا.

هونەری کاریکاتێر پەیوەندیەکی یەکجار زۆری هەیە لەسەر پەیوەندی نێوان ژن و پیاودا، روخسارەکانی پەیوەندی ژن بە پیاوەوە راگیردەکات، لە رووی توندوتۆڵی و راکێشان بەلای یەکتریدا و دەسەڵاتداریەتی و خۆسەپاندن و چاودێری کردن و سەرداری کردن و هەروەها ملکەچی و خۆبەدەستەودان لەلایەن هەردوو رەگەزەوە.

چەندین ت□و□ژینەوەی زانستی ئەو کاریگەرییەی هونەری کاریکاتێریان وەدەرخستووە و سەلماندووە لەسەر پەیوەندی نێوان ژن و پیاوەوە، جا بە ئەرێنی یان نەرێنی بێت. کاتێ کە بزانین لە رێگای ئەو هونەرە زیندووە کە هونەری کاریکاتێرە، رۆژنامەگەریی دەتوانێت وێنەیەک یان چەند وێنەیەکی دیاریکراوی کۆمەڵایەتی لە خەیاڵ و ئەندێشەی هەردوو رەگەزدا بچەسپێنێت لە ئایندەدا.

زۆر جار بیستوومانە کەوا وێنەیەک کاریگەریی زیاترە لە نووسین، ئەوەشمان بیستووە کە وێنەیەک جێشوێنی هەزارەها ووشە دەگرێتەوە، نەخاسمە ئەو وێنەیەش تابلۆیەکی کاریکاتێریی بێت. کە یەکێک لە خەسڵەتەکانی کورتی و چڕی لە مانا بەخشینە، و توانج و تەشەری

گاڵتەجاڕیی هاوشانی وێنەی کاریکاتێرییەکە و چەندین هۆکاری تری سەرنجڕاکێش و کاریگەریی ئەم هونەرە لە هەموو جیهاندا وەدەردەخات، بە تایبەتی لەنێو ئەو کۆمەڵگە و گەلانەی کە حەزیان لە نوکتە و گاڵتەجاڕی و تەنزە، ئەم هۆکارانەش بەکاردێنن بۆ دەربڕینی ئەو هەستانەی کە ناتوانن راشکاوانە دەریانببڕن.

پیشاندانی مەسەلەی پەیوەندی نێوان ژن و پیاو لە روانگەی هونەری کاریکاتێرەوە، توانی سەرنجی بینەران بە توندی رابکێشێ بۆ خەسڵەت و سیفەتەکانی هەردووکیان بە تایبەتی ژن، بە نمونە توێژینەوەیەک لەسەر هەمان بابەت، لە وڵاتانی ئەوروپای رۆژئاوا و وڵاتە یەکگرتووەکاندا ئەنجامدرا، ئەوەی وەدەرخست لەو کۆمەڵگایانەی کە ئەو ژنانەی دەیانەوێ سەد دەر سەد وەک پیاو بن، و لە هەموو شتێکدا لاسایی پیاو دەکەنەوە، تەنانەت لە جلوبەرگ و قژتاشین و جگەرەکێشانیشدا، کاریکاتێریستان ژنانیان وا نیشاندەدا، کەوا خاوەن ماسوڵکەی گەورە و پتەون و موودارن و ورگن و ناشیرین و زمانیان توندە و خۆویست و خۆسەپێنەرن بەسەر پیاوان و هاوسەرەکانیاندا، هەروەها زۆرجاریش بە مادی و پوڵەکی و حەز لە خەرجکردنی پارەی پیاوەکانیان دەکەن بە شێوەیەکی رادەبەدەر، لە بەرامبەریشدا پیاو لە کاریکاتێرەکاندا وا بەدەردەکەوتن کە ملکەچن و گوێڕایەڵی داخوازی ژنەکانیانن و لە ژنەکانیان دەترسن و رۆمانسین و فیداکار و خۆنەویستن لە پێناو هێنانەدی ئامانجی ژنەکانیان، تا رادەی گێلی و دەبەنگی، بەڵام لەلایەکی تریشەوە لە بەرامبەر ئەو خەسڵەتانەی ژنەکانیان، پیاوان چاو لەدەرن و دەستبازی و چاوبازی لەگەڵ ئەم و ئەودا دەکەن، تەنانەت لەگەڵ خزمەتکارەکانیشیان پەیوەندی دەبەستن.

ئەو توێژینەوانە ئەوەشیان وەدەرخست کەوا هونەری کاریکاتێر وەک مادەیەکی هونەریی و بیروڕا دەربڕین، وێنەیەکی هزری و زرنگی وا پیشاندەدات، بەهۆی دووبارەکردنەوە و نمایشکردنی رۆژانە لە رۆژنامە و گۆڤارەکاندا، ئاراستەکانیشی رووەو کەرتێکی گەورە و کاریگەریی کۆمەڵگە برەودەکات، ئەویش ئافرەتە بە شێوەیەکی گشتی و هاوسەر و خێزانیش بە شێوەیەکی تایبەتی، هەروەها کاریکاتێر وێنەیەکی ناشیرین بە پیاوانی ئەو کۆمەڵگایانەش دەنەخشێنێت، کە وەک کاردانەوەیەک لە بەرامبەر ئەو خەسڵەتانەی ژنانی ئەو کۆمەڵگایانە کە هەیانە، ئەمەش وایکردووە هەردوولا لە شێواز و روخساری سروشتی خۆیان دەرچن و لادەن. تەنانەت ئەمە ئەگەر بە گاڵتەجاڕی و کۆمیدیاشەوە بێت، هەر رووە خراپەکانی ئەو پەیوەندیە گرنگەی نێوان

ژن و پیاو دەخاتەروو کە لەم کۆمەڵگایانەدا هەیە، بەهۆی پێچەوانەبوونەوەی دۆخەکان، ئەمەش بۆتە هۆی ئەوەی کە بە زەقی لە هونەری کاریکاتێردا رەنگ بداتەوە.

رەنگدانەوەی پەیوەندی نێوان ژن و پیاو لە هونەری کاریکاتێردا، هاوڕا و هاوشانە لەگەڵ ئەنجامی توێژینەوە کۆمەڵایەتیەکان کە تێکچوونی پەیوەندی نێوان ژن و پیاو وەدەردەخەن لە کۆمەڵگادا، و رێژەیەکی مەترسیداریشیمان نیشان دەدەن لە دیاردەی تەڵاقدان و دەست لەیەک بەردان تا رادەی زیاتر 40%، تەنانەت ئەگەر بزانین لەم کۆمەڵگایانەدا پیاوان باجێکی زۆر دەبەخشنە ژنان لەکاتی تەڵاقداندا، کەچی ئەمەش نەبۆتە رێگر ل□ بەردەم زیادبوونی ئەم دیاردەیە لەم کۆمەڵگە پێشکەوتووانە لەرووی تەکنەلۆژیاوە و دواکەوتوانەش لەرووی کۆمەڵایەتی و پەیوەندیە کۆمەڵایەتیەکانەوە.

کەس ناتوانی هونەری کاریکاتێر تۆمەتباربکات بە پیشاندانی ئەم بوارە گرنگە، ئەویش پەیوەندی نێوان ئافرەتان و پیاوانە، بەڵکو ئەو پەیوەندیە ناسروشتیەی نێوان ئافرەتان و پیاوانی ئەم کۆمەڵگایانە، وایان کردووە کەم بوارە زۆر بەزەقی لە هونەری کاریکاتێردا بەرچاوبکەوێت.

عەلی عەبدوڵاکانی یەکێتی و کۆنگرەی چوارەم … عەلی مەحمود محەمەد

لە ناوەڕاستی چلەکان پارتی لە لایەن دوو گەنجی مارکسی کوردەوە دامەزرا بە ناوەکانی هەمزە عەبدوڵا و عەلی عەبدوڵا, هەمزە عەبدوڵا لەساڵی 1959 مەلایی و جەلالیەکان پێکەوە کودەتایان بەسەریدا کرد و لە سکرتێری لایانداو کۆتایان بە رۆڵی پێشەنگی لە ژیانی سیاسیدا هێنا, عەلی عەبدوڵا مایەوەو بەردەوام بوو تا لە کۆنگرەی 13ەمینی پارتی کە لە 12 بۆ 18ی نۆڤەمبەری 2010 بە بەشداری 1501 کەس لە شاری هەولێر بەسترا دوای 11 ساڵ لە کۆنگرەی 12ی, کشی لێکرا و لە جێگیری سەرۆکی پارتی وەلا نراو ئیتر ببڕای

ببڕ لەناو پرۆسەی سیاسی کوردستان نەبینرایەوە, تەنانەت وا لە سیاسەت غەریب ببوو لەکاتی بەشداریکردنی لە ریفراندۆم بە پەنجە مۆرکردنێك راچەڵەکی, لە کۆنگرەی 13ەی پارتی 13 بارزانی پیاو بۆ کۆمیتەی ناوەندی دەرچوون دەیکردە 23%ی ئەندامانی کۆمیتەی ناوەندی,ترس هەیە لە گەڵ هەر کۆنگرەیەکدا ژمارەیەك زیاد بکەن, سەرجەم پلە سیادییەکانی حیزب و حکومەت لە پشکی پارتیان گرت, پەرلەمانیشیان بۆ حەزلێکەرانی شەڕە چەلەحانێ و دەرچوون لە کەناڵەکانی راگەیاندن بەجێ هێشت, کۆنگرەی 13 یەکەم کۆنگرەی پارتی بوو لە دوای روخانی بەعس و فرۆشتنی نەوت و بارینی دۆلار بەسترا,لە 2003 ەوە حیزب لە کوردستان بووە ئامرازێکی گرنگ بۆ دەستکەوتی مادی, کورسی و دۆلار دەست لە ملانێی یەکتر بوون و چینێکی سەرمایەداری ئۆلیگارشی گەندەڵی بەهێزیان لە کوردستان بەرهەم هێنا, کە ئێستا کایەی سیاسەتیان لە هەردوو بەرەی دەسەڵات و ئۆپۆزسیۆن کۆنترۆڵ کردووە, بۆیە بارزانییەکان لە رێگای کۆنگرەی چەپڵەوە ویستیان شەرعیەتی دەسەڵاتی حیزبی بدەنە خۆیان و جومگە گرنگەکانی حیزب کۆنترۆڵ بکەن خۆیان بڕیاردەرو جێبەجێکەر بن لە یەك کاتدا.

لەم رۆژانەدا مشتومڕ گەرمە لەسەر بەستنی کۆنگرەی چوارەمی یەکێتی لەسەرەتای ساڵی 2018, کە بۆ ماوەی 8 ساڵە ئەم حیزبەش وەك پارتی کۆنگرەی نەبەستووە, گەرمبونی باسی بەستنی کۆنگرەی ینك بەدوای روداوە تاڵەکانی کەرکوك تێوە گلانی چەند کەسایەتیەك لە بنەماڵەی خوالێخۆشبوو تاڵەبانی دێت لە گرتنەوەی کەرکوك, ویستیان لەو رێگایەوە پێگەی خۆیان بەهێز بکەن, وەلێ شانس یار نەبوو روداوەکان پێچەوانە کەوتنەوە, کە ئێستا لە دەرەوەی شەرعیەتی حیزبییەوە یەکێتی بەڕێوە دەبەن و بڕیارە کاریگەرەکانی دەدەن, ئەم باڵە جگە لەوەی ئابووری و رێکخستن و سپۆنسەری ینك واتا ئێرانیان لە پشتە , هاوکات دەزگا هەواڵگرییەکان و هێزی مەعنەوی بنەماڵەشیان لە پشتە کە لە مانگی رابردوو لە کۆچی تاڵەبانی زۆرترین جەماوەری کورد لە مێژووی باشوری کوردستاندا بەشداری بە خاك سپاردنەکەیان کرد.

تاڵەبانیی□کان لە بەرەی ئەنجومەنی ناوەندی و ئەنجومەنی سەرکردایەتیەوە فشاریان دروست کردووە کەمپەینی بەهێزیان پێکەوە ناوە بۆ بەستنی کۆنگرە لە سەرەتای ساڵی داهاتوو, بەتایبەتیش لە ئێستادا کۆسرەت کە دوا کارێزمای ناو ینك ە نەخۆشە, هاوکات پسپۆری کتلەکاریشە, بۆیە جادەیان بۆ چۆڵکراوە کودەتایەکی نەرمی سپی رەنگ لەناو ینك ئەنجام بدەن بێ بوونی تارمایی کۆسرەت, کە بە دووەم

دامەزرێنەرەوەی ینك دەتە ژماردن لە دوای 31ی ئاب, لێرەدا دەپرسین ئایا کەنگرەی ینك یش وەك کەنگرەی پارتی بە چونە پێشەوە هەردوو بنەماڵەی تاڵەبانی و ئیبراهیم ئەحمەد و بە دەستەوە گرتنی جومگەکانی دەسەڵاتی حیزبی کۆتایی دێت؟, ئیتر ئەو ڕۆژە دێتە پێشەوە, سەڵقیەکان لەناو هەڵەی ئەنجومەنی سەرکردایەتی و مەکتەبی سیاسی بگرن؟, لە کەنگرەی چواری ینك چەند نازناوی تاڵەبانی لە ریزی یەکەمە دەرچوەکانەوە دەبن بە ئەنجومەنی سەرکردایەتی و چەندیان لەسەر کورسی مەکتەبی سیاسی و کەسی یەکەمی حیزب دادەنیشن, ئایا کەنگرەکە دەکەنە کودەتا بەسەر عەلی عەبدوڵاکان ناو ینك و چەند عەلی عەبدوڵا و مەلا قادر دەنەرنەوە بە ماڵەوە لە سیاسەت خانەنشینیان دەکەن؟, چەند مانگێك ماوە و چاوەڕوانی دووەم پارتی بنەماڵە بن لە کوردستان, ئەگەر لە جیهان کەمپانیا بنەماڵەییەکان باون, ئەوا لە کوردستان لەبەر ئەوەی سیاسەت باشترین ئامرازی پەیدا کردنی پارەیە لای ئەلیگارشییەکان, ئەوا پەك هێنانی حیزبی بنەماڵە پرسەیەکی زەرورییە.

دەم وەك نیشتیمان تێرا و لە کاولەی روح داێدەی نییە … چنوور نامق

لەنەخشەکەت بمسڕەوە
چیتر ئەو شارە دوورە نیم
ئەستێرەکانی بینینت زاخاو بدەن…
لەشاری عەشقم دوور کەوە
خەون بەماچی بیرەوەرییەوە مەبینە
من شارێکم پڕ لەتاوان و
لەکوشتن
لەناپاکی.....
پەنایەکم لە بۆ پیاوە زلهێزەکان
هەموو ساتێ دەستم هەیە لەکوشتنی خەونی مانگ و
لەڕێکردنی چاوی مناڵانی شار و

چۆڵکردنی ئاوەدانی و
شکاندنی دڵی ئازیز……
لە نەخشەکەت بمسڕەوە
دڵم وەك نیشتیمان تۆرا و
لە کاولەی روح داڵدەی نییە!
قەفەسێکم ئاوازی هەڵبەستەکەی خۆم ئەشارمەوە
نۆتەکانی ئەکەمە قوتوی ژەنگاوی و
ئەیدەمە دەم دەریای بیری پوچەڵەوە

لەنەخشەکەت بمسڕەوە
ئاسمانێکم پڕم لە گرمەی هەورە پیاو
تاوانبارێکی بێ مانام
تا ئێوارە سەماکانم لەژێر پەردەی عورفی سپی ئەشارمەوە
تاکو سەحەر پێکی خەم ها بەدەستمەوە و گۆرانی خۆش ئەخۆمەوە
تاوانبارێکی بێ مانام دەستم هەیە
لەچۆڵکردنی دڵی یار و ئاوەدانی
لەنەخشەکەت بمسڕەوە !

‌27-11-2017

ڕەنگە دوایین نامەی تەمەن بێت..! … سەروەرکەریم

مردن دواین هەناسەی مرۆڤە نازانی ،لەکوێی زەمەندا بیسپێرێ ..من نازانم بۆد□ بێت ئەم نامەیە بنوسم ..دەمەوێت بڕۆم بۆلای ناوکم ،یان هەستێکی سەیرە .دایم چاوەڕیم دەکات بەرلەسپاردنی دواین هەناسەی پێڵوەکانی هەڵبڕی و تەماشایەکم بکات بزانێت من هەر کۆمۆنیستەکەی جارانم ..یان پەشیمانم؟ ..ئاخر دایکم هەرگیزنەیزانیوە کۆمەنیزم چی یە ،یان بۆ نوێژدەکات .ئەو تەنها دەزانێت لەیەزدانی خۆی بپارێتەوە ئێمەباش بین ..ئەوە دڵی ئەوە .تەمەن سەبوری بێت بۆ ئازارەکانی ..
ئیتر دەبێت بوونی فیزیکی ئێمە کۆتابیت ،سەرەتایەکمان دەست پێکرد

بۆ ژیانی ئینسانی نەگەیشتین ،ڕێگاکانمان تارومارکرد ، بەبرسێی
ه□زاری خەباتی بەردەوام ئازاردانی دلی هەمووان ..دایک باوک
هاوڕێیان نەگەیشتین ..ئێمە هەلە نەبووین ،وەلی نەگەیشتین .
ئەم ژیانە زۆری پێناساندنی ،لەهەمووجۆرەکان ،لەبەد بەخت و
سەرسەریەکان.بەد بەختەکانمان خۆش ویست وسەرسەریەکانمان بۆژیانی
خۆیان ناسی ،بەڵام هیچمان نەکرد جگە لەخۆشەویستی ئەوان ..ژیانی
هەموان بەد تر بوو کاسەی پریانمان خاڵی کرد،ئومێدیانمان بەبابرد
،بەدرۆکانی شۆڕش و ڕزگاری .دایکم زیاتر لەچارەکەسەدەیەک بەهیوای
ژیانێکی شایستە بوو ،بەلام ئێستا بێ ئاوکارەبا و بێ نان چاوەکانی
کزبوون ،جەستەی لاواز.نەک نەگەیشت بەوانە ..ئێستا پیروکەنەفت .

ئەودەمانەی خۆمان پێ شۆڕشگێڕبوو دەبووینە پاڵەوانی رۆمان و
چیرۆکەکانی شۆڕشگێڕی و نواندنی جۆراو جۆرمان دەکرد ..واماندەزانی
بەیانی کۆتایی بە نادادی دێت و هەمووان ،لەبەری خەونەکانی ئێمە
دەخۆن و ستەم کۆتایی دێت ..ئەوانە تەنها خەونی پاڵەوانانەی
دۆنکیشۆتی بوو،بە سمشێری دارینەوە بڕوامان وابوو کۆتایی بە
نەهامەتیەکان دەهێنین .
زەمەن دەڕوات و ژیان بەدتردەبێت و هیچمان بەئاگا ناهاتینەوە
،کەئێمە جگەلە لەخۆبەپاڵەوانکردنێکی وەهمی دەست و پێ سپی
خۆبەشۆڕشگێڕ هیچی ترمان بۆ ژیانی شایستەی ئینسانەکان دەست نەخست
. بۆ هەموو شکستەکانیشمان دنیایەک درۆمان ڕێک دەخست و خۆمان بێ
بەری دەکرد ،لەوەی کەئێمە جگە لەژیان ،لەناو وەهمی پاڵەوان و
شۆڕشگێڕی دا هیچی تر نەبووین .

چەند بەدبەخت بووین ،کاتێک دایکمان دەیووت ڕۆڵە ئاخر ژیان
پێویستی بەنان و ئاوکارەبا و خۆش گوزەرانی ڕۆژانەهەیە ،ئێمە
پاڵەوان ب□□□□نی ب□ه□شتی و□هیمان پێدەدان و ،لەچاوەڕوانی بەگەیشت
بەژیانێکی شایستە دا ڕاماندەگرت و ئەوانیش ڕۆژدوای ڕۆژ ،بەرەو
پێری و هەڵوەرین دەڕۆیشتن و نەیانتوانی لەزەت ،لەیەک ڕۆژی
شایستەی ئینسان وەرگرن و جەستەیان لاوازترو چاوەکانیا ن کزتر و
ڕەنگیان زەردتر دەبوو.
ئێمەی پاڵەوان هەستمان بەو هەموو ئازەرە نەدەکرد و هەربەشوێن
وەهمی شۆڕشەوە بووین ..ڕاستی ئەوە بوو ئێمە شۆڕشگێڕو پاڵەوانی
هەربەناوو بووین ،بەژداری کردنمان لە کاری شؤڕشدا تەنها نمایش و
خۆبەناوکردنی گەورەبوو..

نەمان توانی بە زیاتر لەچارەکەسەدەیەک بچوکترین گۆڕانکاری
بەخواستی دایکەکانمان بکەین ،ئەوەی دەگۆڕا وەرزانە ژیانی دایکێک

هەڵدەورەی و لەسەر نەخشەی بوون دەسڕایەوە ، بەبێ ئەوەی ڕۆژێک بگاتە ئەو وەهمەی ئێمە بۆمان دروستکردبوو.
بەدبەختی لەوەدا بوو هەموومان خۆمان دەشاردەوە ،لەحەقیقەت و هەمیشە بۆشاردنەوەی وەهمی شؤڕشگێڕیمان چیرۆکی پاڵەوانی ناوڕۆمانەکانمان بۆ دایکەکانمان دەگێڕایەوە فریومان دەدان بەڕزگاری و ئاسودەیی .هەرگیز جارێک نەمانتوانی بەدایکەکانمان بڵێن ئێمە جگە لە دروستکردنی وەهمێک لە خەیاڵدانی ئێوەدا ،هەرگیز ناتوانین ببینە پاڵەوانی ڕاستەقینەوە ژیانی ئاسودەو ئارام و شایستەتان بۆ دروست کەین .

ژیان بەردەوامەو درۆو وەهمی پاڵەوانەکانی بەناوشؤڕشگێر بەردەوامە ،هەرجارەی چیرۆکێکی درۆد□ بەخشێتە دایکان و ناتوانێت بەڵێنی درۆینەی بەهەشتی ئاسودەیی و ژیانی شایستە بەدی بهێنن ،چونکە قەت دۆنکیشۆتی خاوەن شمشێری دارینە نابێتە پاڵەوان و کۆتایی بە نادادی بهێنێت و دایکەکان بەژیانی شایستەو ئاسودەیی شاد بکات.

هۆڵەندا

تێبینی :
ئەم نامەیە تەنها گوزارشتێکی سادەیە بۆ ڕوانینی پاڵەوانە سادەکانی ژیان ،کە چەکی دەستیان بۆ ئازادی دادپەروەری چەکی دەستیان تەنها شمشێرە دارینەکەی پاڵەوانی ڕومانی دۆنکیشۆتەی سێرڤانتسە.

بەم شێوەیە سزای خیانەتکاران دەدرێت؟ … عیماد عەلی

خەتەرناکترین دوو روداوی ئەم چارەکە سەدەیەی دەسەلاتی کوردستان، 16ی ئۆکتۆبەر و 31ی ئابە و هەریەکەو بەجۆرێك لێیان دەروانێت. نەوەکانمان بە چی چاوێکەوە تەماشای دەکەن و چۆن سزای بکەرەکانی دەدەن . دوو بەرواری زۆر سەیر و ناوەخن هەمەجۆر و بۆچون و مەرام و ئامانج تێکەڵ و هاوشێوە و جیاواز لە یەك کاتدا. چۆن پێناسەی بکەیت و ناوی چیی لێ بنێیت؟ کەتن یان ناپاکی کەوتن یان هەرەس و

دەستکێشان یان ریبەر و خۆخەڵەتاندن و رقەبەری رکابەری یان ململانێی حزبی و بنەماڵەیی و کەسی؟ ئەمە و چەندین پرسیار کە پێویستە بە جوانی دراسە بکرێت و بخرێتە بەردەم نەوەی نوێ بۆ ئەوەی توێژینەوە لەسەر پەروەردە و ئەخلاق و ئەدەب و فکر و بۆچون و مامەڵەی کەسانی هەمەجۆری سەر ساحەی سیاسی کوردستان لەمەر ئەم دوو روداوە لە گەڵ پرسی کوردا بکەیت کە لەرووی ئەدەب و ئەخلاق و پەروەردەوە چۆنن و چۆن تەماشای پرسی کورد دەکەن.

بەڵام ئەوەی یەکلایین و هیچ گومانی تێدا نیە لەوبارەوە کە کاریگەریە بەردەوامەکان و ئاسەوارە فرەلانەکانی لە یادەوەری و ویژدانی میلەت و مێژووەکەیدا دەمێنێتەوە. جیاوازیەکی گەورەی ئەم دوو رووداوە ئەوەیە کە یەکێکیان بکەرەکەی بەهێزتر و دەست فراوانتر کرد و شاریکی گەورەی کوردستانی خستە ژێر رکێفیەوە و قازانجێکی حزبی لێکرد و ئەویتریان بکەرەکەی هەرچەند کۆمەڵێك سەرلێشێواو و ناخاڵە بن بەڵام خۆیان و حزبەکەیانی لاواز و پەرشوبڵاوتر و لاتەریك کرد و شارێکی گەورەیان لەدەستی حزبەکەیان دەرکرد و زیانێکی گەورەیان لێکرد.
بۆ تێپەراندنی ئەم قۆناغە راگوزەرەی ئەم کاتە ئەولەویەتی سەرکردایەتی کوردستان چیە و حزبەکان چی بکەن بۆ پەندوەرگرتن لەم دوو روداوە قێزەونە بۆ دووبارە نەکردنەوەی. ئایا هەڵسەنگاندنی ئەکادیمی و زانستیانەی بێلایەن دادی گەل دەدات یان گرنگ و پیویستە کە قسەکردن لەسەر ئەم مەسەلەیە دوابخرێت و ئەمەش وەك 31ی ئاب دۆزە بدەرخێنە بکرێت و بە پێچەوانەوە لێکبدرێتەوە سەرەرای ئەوەی رۆژنامەکانی عیراق بەڵگەی یەکلاکەرەوەی خیانەتی 31 ئابی دەرخستووە و تا ئێستا بەڵگەی ئەو ریککەوتنە ژێربەژێرەی هەندێ ناخاڵەی بوغرای 16ی ئۆکتۆبەری دەرنەخستووە جگە لە قسەو چاوپێکەوتن و لێدوانی سەرکردایەتی حزبەکان لەمەر ئەو کردەوە زۆر قێزەونە، کە تا ئێستا ناتوانیت بڵێیت پێناسە و ناوی راستەقینەی چیە، سەرەرای ئەوەی زیانەکانی لە 31ی ئاب زۆر قورستر و زۆرتر و کاریگەرتر و قوڵتر بوو لەسەر گەلی کوردستان بە گشتی. ئەوەش روونە کە ئەم کۆمەڵە خۆ بە بەرپرسزانە لە ناخیاندا پشت بە رکابەری و کێنەقین و ململانێی نابەرپرسانەدەبەستن و بە رەفتاری هەرزەکارانە و بە دوور لە دوربینی و بەرژەوەندی باڵا و خەتی سوور و لەبەرچاو نەگرتنی خودی قەزیەی گەلی کورد بەگشتی و بە خێلبینی حزبیانەی تەسك رەفتاریان کرد و میلەتیان بەم دەردە برد .

بۆیە پێویستە هەردوو رووداوەکە وەك خۆی و زانستیانە هەڵسەنگێنرێت

و بخوێنرێتەوە و کۆن و تازە بەیەکەوە ببەسترێتەوە و دەرئەنجامە گشتیەکەشی لەسەر کۆی پرسە سەرەکیەکە وەك خۆی دەربخرێت و سزای شایستە و تایبەتی خۆی بەسەر بکەرانیەوە بسەپێنریت.
لەلایەکی ترەوە، هەروەها زۆر پێویستە لەگەڵ بکەرانی راستەوخۆی هەردوو رووداوەکەش سەرجەم ئەو هەڵسوکەوت و رەفتارانەی ناخاڵەی رق وکینە لە دڵی بەناو ئۆپۆزسیۆنیشمامەڵەی دروست بکرێت و سزای تایبەتی خۆیان وەربگرن، کە جگە لە دژایەتی و بەدوور لە پرسی کورد و کوردستان هیچ شتێکی تریان لە کەلەدا نیە و، ئەوانیش بەقەد زیان و زەرەر و رەفتارەکانیان لەبەردەم داداگای میلەت ملکەچ بکرێن، ئەگینا ئەو رەفتارانەی کە دەستی عەبادی وایـاکرد بۆ زیاتر قوڵبونەوە لە سزادانی گەلی کوردستان و تەنانەت ئیهانە کردنی کورد رەفاری ئەم تەسکبین و کورتبینەی ئەم ناخاڵانەن، کە بزانن یان نا کەوتونەتە خانەی دوژمنانی کوردەوە و بە هەمان شێوەی خاوەنەکانی 31 ی ئاب و 16 ئۆکتۆبەر شایانی دادگایی کردن و سزادانن و پێویستە نلۆ پاك بکرێتەوە، بە هەموویان بی جیاوازی. پرسیارەکە ئەوەیە، کە ئەمە بکرێت ئەلەتەرناتیڤەکە چی دەبێت؟

بێگومان لەم کاتەدا ناتوانرێت لەسرەر ئەرزی واقیع ئەڵتەرناتیڤێکی ریشەیی رەها و کتوپر لە بری گەندەڵکاران و بۆ دەردانی گەورە و پشێوی دروستکردنی ئەم دەسەڵاتە دابنرێت و بەم کەرەستانەوە سەرکەوتو بێت کە سەرجەم بنەما و پێداویستیەکانی بەرێوەبردن لە لایەن دەسەڵاتی ئێستاوە قۆرخ کراوە و ناتوانرێت دەستەبەری ئەوە بکەیت کە بە ئاسانی دەستەبرداری ئەو بنەمایانە بن و، لە لایەکیە ترەوە لەم کاتەدا وڵاتانی دەرەوەش مامەڵە لەگەڵ ئەوان دەکات لەم قۆناغە راگوزەرەدا و بۆ ئەم ماوە زۆر کورتە ئەڵتەرناتیڤی نێوخۆیی زۆر عەمەلی نیە و تاوەکو هەڵبژاردن جێبەجێناکرێت. بۆیە سەرجەم کارتەکانی کوردستان کەوتۆتە دەست میلەت کە لە هەڵبژاردنی داهاتوودا ئەڵەتەرناتیڤی واقعیانەی راستەقینە بخەنە بەردەست و رۆڵی ئەم حزبانە بە ئاشتی و بە دەنگدان وسندوقەکان نەهێڵن و گۆرانکاریەکی تەواو عەیاری ملیانە بکەن، هەرچەند رێژەییش بێت. ئا لەو کاتەشدا دەتوانرێت دەسترۆیشتوانی خیانەتکار لەبەردەم گەل و نیشتمان و دادگایەکی دادپەروەردا سزای شایستەی خۆیان وەرگرن .

کۆمەڵکوژی کوردان لە ڕوانگەی یاسای نێودەوڵەتییەوە

کتێبی کۆمەڵکوژی کوردان لە ڕوانگەی یاسای نێودەوڵەتییەوە لە لایەن بەڕێز (ئیبراهیم فەرەهمەندنیا)ەوە نووسراوە بەزمانی فارسی و لە ئێران بڵاو کراوەتەوە.
بابەتەکانی ئەم کتێبە لەسەر داعش، سەدام و دەرسیمی تورکیایە.
شایانی باسە ئەمە یەکەمینجارە کتێبێکی لەم شێوەیە سەبارەت بە جینۆسایدی کورد لە ئێران دەنووسرێت و بڵاو دەکرێتەوە.

نووسەر دانیشتوی شاری مەریوانە و خوێندکاری ماستەرە لە یاسا نێو دەوڵەتەکان.

ئاگاداریك بو گشت كوردانی ئ￼نتاریو و ت￼ر￼نت￼…

به ریزان دوای سلاو و ریزیكی به رز له هه موو لایكتان, كۆمیته ریكخستنی هه لمه تی فریاكه وتن له قوربانیانی بوومه له رزه كه ی رۆژهه لات و باشوری كوردستان . ئه م هه لمه ته كه له رۆژی 14 مانگی نۆفه مه ره وه ده ستی پی كرد بوو و له 19 نۆفه مبه ر كۆتایتی پی هات ,,لیره دا بیمان باشه كه ئاكادارتان بكه ین كه بری یارمه تیه كان به كۆی (29,643.00)دۆلاری كه نه دی بوو, ئه ندامانی كومیته ی ریكخستنی فریاكه وتن به كۆ ده نگه وه بریاریان دا كه بری ئه و یارمه تیه راده ستی هاوریانی بنكه ی كولتری ئه نه تۆلیا(كه ریكخراویكی خیرخوازی باوه ر بی كراوه له لایان حكومه تی كه نه داوه ,,واته ریكخراوی ACF)كه ئه وانیش(واته ACF) به ریگای خۆیانه وه یارمه تیكه بگه ینن بۆ جیگای مه به ست بۆ یارمه تی دانی خه لكی لی قه وماوی رۆژهه لات و باشوری كوردستان …ئه م ده رفه ته به ده ست ئه هینین بۆ سوپاس كردنیكی بی پایان له گشت ئه و ئازیزه خو به خشانه ی كه به دریژای گشت ئه و روژانه كاتیان دانا و زه حمه تیان كیشا له پیناوی ئه م هه لمه ته گرنگه دا, هه روه ها زۆر گرنگه سوپاس و ده ستخۆشی ریز خۆشه ویستی خۆمان ده ربرین ئاراسته گشت ئه و خه لكه ئازیزانه ی یارمه تی دارایيان پیشه كه ش كرد به مه بستی فریاكه وتنی خه لكی ئازیزی كرمانشان و سه رپیلی زه هاو و ده ربه ندیخان,,,له كۆتایدا سوپاسی هاوریانمان ده كه ین له ریخراوی(ACF) كه ئه ركی ناردن و دابه شكردنی یارمه تیكه یان به ئه ستۆی خۆیان كرت……پر به دل سوباس بۆ خه لكی به شه ره فی كوردی تورونتو.

له كاتیكی نزیكدا هه موو به لكه كان بلاو ده كریت به شیوه كی فه رمی له بلاوكراوه كانی مالی كورد و كۆمه له ی كولتری كوردی تۆرۆنتۆ و فدراسیۆنی دیمكراسی كورد له كه نه دا .

ده سته ی ریكخستنی هه لمه تی فریاكه وتن /تورونتو

کەمەکی خەڵکانێک لە کەنەداوە بۆ زەمین لەرزەکەی کوردستان

بە ماوەی زیاتر لە هەفتەیەک بەشێک لە خەڵکی خۆبەخشی نیشتەجێی کەنەدا کەمپەینێک مان ڕاگەیاند کە بریتیبوو لە بەخشینی پێنجا دۆلار
لەلایەن هەر کەسێک یان خێزانێکەوە.

خۆشبەختانە ئەمڕۆ هەینی ٢٤ی نۆڤەمبەر، بە شێوەیەکی شەفاف و سەرکەوتوو کۆتایی قۆناغی یەکەمی کەمپینەکە کە کۆکردنەوەی پارەکەیە ڕادەگەیەنین و لەم لیستەدا ناوی ئەوانەی بەشداریان کردووە بڵاو دەکەینەوە..

قۆناغی کۆتای ئەم پڕۆسەیە ناردنەوەی پارەکە و بەخشینی بە خەڵکی شایستە و زیانلێکەوتوو، هیوادارین هاوڕێیانی کوردستان سەرکەوتووانە ئەو ئەرکە ڕاپەڕێنن.لێرەوە دەستخۆشی لە ڕۆحی هاوکاریی هەموو ئەوانە دەکەین کە لەگەڵمان بەشدار بوون.

بەشداربووان:

سەرگوڵ و کاوە ٥٠
جەمال مەحمود٥٠
شێروان عوسمان٥٠
عەبدولڕەحمان مەولود٥٠
ئەرخەوان٥٠
جوتیار محمد ٧٥
گۆرانی دەنگەکان٥٠
خەبات و دڵسۆز ٧٥
کاردۆ حەسەن ٥٠
سەران غەریب ٥٠
کاردۆ ساڵح ٥٠
دلێر مەحمود ٥٠
مینا حەمە فەرەج٥٠
شنیار مستەفا ٥٠
فاروق هەمەر و چیمەن ١٠٠
یوسف غەریب٥٠

سەمیر نووری ٥٠
ڕێباز سەمیر٥٠
سەباح مستەفا ٥٠
هەڵشۆ جەمال ٥٠
باوان شێروان ٥٠
جەمال سەیدسادقی ٥٠
شاڵا و ئەحمەد٥٠
عومەر قادر٥٠
شیرین مستەفا٥٠
ڕێباز ئەرسەلان٥٠
هاکار ڕێبوار٥٠
سەرمەند٥٠
کەژاڵ و سەلمە و ئەحمەد ١٠٠
ئیدریس مستەفا ٥٠
جەلال میران٥٠
سەلاح مستەفا ٤٠
کاوە جەباریی ٥٠
گەشە و تۆرین ١٠٠
گەڵا و لاریا١٠٠
گوڵزار و مەریوان١٠٠
کاوە و ڕێزان١٠٠
سنور و تیلا ولیسا١٠٠
شلێر و عیرفان١٠٠
محمەد حسەین ١٠٠
سوهەیلە و حەمە دوزی ١٠٠
تاڤگە و دڵشاد١٠٠
چیا. م ٥٠
عەتا عەزیز٥٠
مامۆستا عوسمان ٥٠
گەزیزە٥٠
سەڵاح ڕەفعەت ٣ کەس ١٥٠
ڕێباز ڕانیەیی٥٠
ڕێبوار ئەوڕەحمان٥٠
فەهمی بێدار٥٠
وڵات نانەکەلی٥٠
سامان مەلا گچکە ٥٠
دیلمان عوسمان ٥٠

سالار یاسین ٥٠
حەوێز محەمەد ٥٠
سۆران ئیسماعیل٥٠
هێمن فەرید٥٠
د.ئیبراهیم عەزیز و خوناو حاجی٥٠
زانا تاهیر ٥٠
ئەحلام شەمعون ٢٠
مازن فەرەنسی ٢٠
هەژار شەبیب ٥٠
د. کاوە ئیبراهیم١٠٠
د. جەمال حسن٥٠
ساڵح حسین٥٠
ئاسیا حسین ١٠٠
کمال جەلال ٥٠
هۆگر سدیق٥٠
نهرۆ ڕەسوڵ ٥٠
کان باتاسی٢٥
نیاز حامید ٥٠
تاڤگە ئیبراهیم٥٠
نەژاد سیوەیلی ٥٠
کاروان ئیبراهیم ١٠٠
د.فەرهاد عەزیز١٠٠
فەرەیدون بانەیی ١٠٠
دارا نادر ١٥٠
بەهار عەوڵا و ڕێبوار عەبدلڕەحمن ٥٠
تەحسین فارق٥٠
عەبدوڵا قادر دەربەندی ١٠٠
موستەفا میکایل موسی ٥٠
ئاری گەردی ٥٠
دالیا عەلی ٥٠
لوقمان وەردینە ٥٠
ئیسماعیل زاخۆیی٥٠
شادمان نەوزاد ٥٠
فریاد محەمەد٥٠
کۆمپانییەکی نەناسراو ١٠٠٠
دارا ی محامی٥٠
چیا نەوزاد٥٠

چرا نەوزاد٥٠
هێمن ڕەئووف٥٠
....

کۆی گشتی:
٦000دۆلاری کەنەدی

لە قـوولایی ستراتیژییەوە، بۆ قووڵایی کێشەی کورد-3 … سمکۆ عەبدولکەریم

بەشی سێیەم ….

داود ئۆغلۆ لە درێژەی باسەکەیدا لە کتێبی قوڵایی ستراتیژی، زۆر لەسەر لایەنە ڕۆشنبیرییەکە دەوەستێت، بە تایبەتی ڕۆشنبیری سیاسی، کە هەموو توێژەکانی کۆمەڵ بگرێتەوە، ئۆغلۆ پێی وایە بەبێ پێشخستنی ڕۆشنبیری سیاسی کە هەموو توێژەکان و ناوچەکانی وڵات بگرێتەوە، لە چوارچێوەی بە یەکەوە بەستنەوەی هاووڵاتیان وەك یەك، ناتوانرێ لەسەر بونیادی ناوخۆ رووبەڕووی هۆکارە کارلێکەرە دەرەکییەکان ببنەوە.

هەروەها دەڵێ ئەمەش لە کاتێکدا کە زلهێزەکان جۆرێك لە هاوسەنگیان لە ناوچەکە دروستکردوە، بە قسەی ئەو، ئەمەش دۆخێکی جیوسیاسی کوردی پێکهێناوە، کە دەرگای واڵاکردوە لەبەردەم هەر جۆرە بەکارهێنانێك، بەڵام ئۆغلۆ پێی وایە لە گەڵ ئەوەشدا دۆخی جیوسیاسی کوردی پێدەنێتە نێو کردار گەلێکی تەواوکراو لە گەڵ هێزێکی ئیقلیمی، کە ئامادەکاری دەکات بۆ هۆشیاری مەرجەعییەت بۆ ماوەیەکی درێژخایەن، یانی بۆ ماوەیەکی دوور و درێژ کورد دەست بە تورکیاوە بگرێت، ئەمەش لەو هەست و ڕۆشنبیرییەوە سەرچاوەی گرتووە، کە ئۆغلۆ بە هۆشیاری مەرجەعییەت وەسفی کردوە، وەك ڕێگاچارەیەك بۆ چارەسەرکردنی کێشەی کورد لە مەودای دووردا و لە ڕوانگەی یەك

چارەنووسیدا. ئەمەش بە جەختکردنەوە لە تاك مەرجەعییەتەوە، لە لایەن هاووڵاتیانی ناوچەکە، کە جگە لەو هەست و هۆشیارەییەی کە لە بیری هەر تاکێك دروست دەبێت، هیچ مەرجەعیەتێکی دیکە کاریگەری نەبێت لەسەر تاك.هەروەها ئۆغلۆ نزیککەوتنەوە رۆشنبیری و سیاسی و ئابوورییەکان لە تورکیا بە پێویست دەزانێ و دەخوازێت تورکیا ئەم نزیکخستنەوەیە بە خۆو□ بگرێت و جیاوازی بکات لە نێوان تیرۆرستان و میللەتی کورد، هاووڵاتیانی بێوەی ناوچەکە خۆیان قایم کەن ئەمەش لە رێگەی هۆشیارییەکی نوێی مەرجەعییەوە.

لەم خاڵەوە تورکیا سوود لە چەند شتێکی گرنگ وەردەگرێت، بە بەراورد لە گەڵ وڵاتە زلهێزەکان، کە دەیانەوێ بێنە ناوچەکە، هەروەها بە بەراورد بە وڵاتانی دیکەی ناوچەکە کە کوردی لێیە.
ئۆغلۆ ئەوەش دەگەڕێنێتەوە بۆ ئەو پێکەوە ژیانە دوور و درێژەی کورد و تورك، کە پێی وایە بە درێژایی هەزاران ساڵ لەم بە یەکەوە ژیانەیاندا هەرگێز رووبەڕووبونەوەیەك، کە بۆنی رەگەزپەرستی لێبێت، لە نێوانیاندا رووی نەداوە، بەڵکو پێکەوە بەرگریان لە دەوڵەتی عوسمانی کردوە، هەروەها ئەم تێکۆشانە هاوبەشەیان بەردەوام بووە، هەتا لەشەڕی سەربەخۆیی تورکیاشدا.

داود ئۆغلۆ پێی وایە پێکهاتە مێژووی و جوگرافی و دینی و رۆشنبیرییە هاوبەشەکەیان بوونێکی بنەچەیی جێگیرە، هەر ئەمەش وای کردوە ئەو خەڵکەی لە ناوچەی ئەنادۆڵ ژیاون بە یەکەوە بگونجێن و هەڵکەن.
ئەمەش بۆ ئەو هۆشیارییە مەرجەعییە کۆمەڵایەتییە هاوبەشە د□گ□□□ن□تەوە کە پێی وایە بە درێژایی ئەو مێژووە لە نێوان کورد و تورکدا هەبووە.
بە قسەی داود ئۆغلۆ پارتی کرێکارانی کوردستانیش نەیتوانی وێڕای هەموو هەوڵێکی، پشتیوانی هەموو کوردەکان بەدەستبێنێ، پێشی وایە ئەمەش بە تەنیا بۆ گرتنەبەری رێوشوێنی سەربازی ناگەڕێتەوە، بەڵکو ئۆغلۆ ئەمە بۆ ئەو هەست و هۆشە هاوبەشەی نێوان کورد و تورك دەگەڕێنێتەوە، کە سەرەنجام یەکێتییەکی هۆشیاریی و مەرجەعییەتیشی لێکەوت□وە.

لەم گۆشەنیگایەوە ئەحمەد داود ئۆغلۆ ئەم هۆشیاری مەرجەعییە، کە زۆر بە گرنگ دایناوە و پێی وایە ریشەیەکی مێژوویی هەیەو بەشەو و رۆژێك دروست نەبووە، بەڵکو کەڵەکە بوویەکی مێژووییە، لاواز بوونی زۆر بە مەترسیدارتر لە پارتی کرێکارنی کوردستان داناوە، بۆیە ئۆغلۆ هۆشیاری هاووڵاتیبوون دەگەڕێنێتەوە بۆ هۆیە سەردەمییەکان،

کە هۆشیاری مەرجعییەتیان لە خاوەنداریەتی تەقلیدیەتەوە هەڵێنجاوە، کە لە نێو کۆمەڵگادا کۆبۆتەوە. بە بڕوای ئۆغلۆ ئەوەیش هەستکردنە بە هاووڵاتیبوون، پێشی وایە هەستی مەرجعییەتی کۆمەڵایەتی ناگوازرێتەوە بۆ مەیدانی سیاسەتێکی شەرعی، بەبێ دروستکردنی هۆشیاری هاوڵاتیبوون.

لەم بارەیەشەوە وای داناوە، کە قانوونی هاونیشتیمانی بوون، هەر هەموو کۆمەڵگا لە خۆدەگرێت بەبێ جیاوازی، یان لایەنگیری. لە پەراوێزی ئەم تێگەیشتن□شدا ئۆغلۆ دوو پێشنیاز بۆ چارەسەری رۆشنبیری و ئابووری و سیاسی دەخاتەڕوو:
1- بەهێزکردنی هۆشیاری مرجەعییەتی کۆمەڵایەتی، بەو مانایەی کە لێك جیانابنەوە، هەروەها پشتیوانیکردن لە پێکهاتە مێژوویی و ئاینی و رۆشنبیری و جوگرافییەکەی کە جەخت لەو هۆشیارییە دەکاتەوە.
2- دڵنیاییدان لە مافی یەکسانی هانیشتمانیان، وەك بنەمایەك بۆ شەرعییەتی سیاسی، بەبێ هەستکردن بە پێویستی، هیچ جۆرە دەست تێوەردانێکی دەرەکی.

ئۆغلۆ دەڵێت: تورکیا بەقۆناغێکی زۆر تەنگدا تێدەپەڕێت، چ لەڕووی دۆخی دەرەوەدا، یان دۆخی رۆشنبیری سیاسی ناوخۆییدا، بۆیە پێی وایە بەرزبوونەوەی هەر دەنگێك، یان وتاردانێك، کە ببن□ت□ هۆی دروستکردنی هەرجۆرە شڵەژانێکی کۆمەڵایەتی، نابن□ت لە لایەن خەڵکی ژیرەوە گوێی لێبگیرێ، دیارە بەلای ئۆغلۆوە ئەوە، ئەو مەرجەعییەتەیە کە بەلایەوە زۆر گرنگە، بەشێوەیەک گرنگتر لە هەر شتێکی تر.

کوردی هائیم و حەیران … هێمن عومەر خۆشناو

هەموو ڕۆژێ لەگەڵ گەردی بەیانی د□بینم، جلێکی درێژی لەبەرە و خۆی دەمامك دایە و تا چۆکان خۆی هەڵکردووە و لەبن دیوارێك لە دیار ڕۆژێ هەڵکوڕماوە. لە دوور ڕا کە چاوی دەدەمێ وەك هەژارێکی

بە دەرەتان دیارە و بەسەر گۆچانەکەی چەمیوەتەوە و ڕیشەکی سپی، سپی دەڵێی کڵوە بەفری کوێستانانە، بەسەر سینگی دا هاتۆتە خوارێ، کە لیشی نزیك دەبیتەوە ئەو ڕیشە سپییە دەبێتە ڕیشەکی ڕەشی قەترانی، هەر دەڵێی سیحربازێکە و هەر جارە بە ڕەنگێك خۆی نیشان دەدات و چەند جار لەبەر دەرگای زانکۆ دیومە، ئەو خەلکە دەیبینن و خەیان لە گوورێ نا بەن، ئەویش بە نیگایەکی قووڵ لەیان دەڕوانێ و جاری واش هەیە هەر ئاخان هەڵدەکێشێ و لە حەسرەتان پەشتەماڵەکەی بەسەر سەر و چاوی خۆی دادەداتەوە و لەبن ئەو پەشتەماڵە سەری دەلەقێنێ و کەس لیی حاڵی نا بێت چ دەڵێ و مەبەستی چییە!

دوو مانگ زیاترە دیقەتی دەدەمێ، دەچمە هەر شوێنێ ئەو پیرە پیاوە لەوێندەرە، بە بەردەمی قوتابخانەیەکی سەرەتاییدا ڕەت بووم، لەبەر دەرگای ئەوێش هەڵکوڕمابوو، دەچمە ناو بازاڕ لەناو میوەفرشاندا سەرنج دەداتە دەمی میوەفرۆشان و لە زمانیان ورد دەبێتەوە و هەر هەناسەی سارد هەلدەکێشێ.
چەندی لیی نزیك دەبمەوە گەشتر دەیبینم، هەتا دووردەکەومەوە وەك ئەو کزتر دەبە و وا هەست دەکەم پارچەیەك لە جەرگی من دەبات و بەو گەرمایە لەبەر ڕۆژە جار جار پیاسان دەکات و جاری واش هەیە لەبەر ئەو تاوە سەرە دادەنیشە و لەو خەڵکە ڕادەمێنێ و بە نیگایەکی دوور دوور ئەو چاوە ڕەشە قەترانییانە نانووقێنێ و ئەو برۆیە ئەستوورانە هاتوونەتە سەرچاوەکانی و وەك ساباتەك بەسەر ئەو چاوانە و وەك سەبەری دار چنارێکن و دوو چاویش وەك دوو مرەی ماندوو لەژێریدا نە سەرخۆوەك دەشکێنن و نە لە ئامان و وردبوونەوەش دەکەون!

مانیفێستی بزوتنەوەی گەڕان لە دیدی شەقامەوە … سامانی وەستا بەکر & فەرەیدون

کــونــجــرینــی

لە نــوێ بــوونەوەی شۆڕش و خەبــاتی شاخــدا چەنــد حیزبــی کــوردی ئۆپۆسیزیۆنی پارتیزان بوونی هەبووبەت لە پێناو رزگاری خاك و بەئازادی ژیانی هاوڵاتیانی دژبە ڕژێمی بەعس بوو ، دوابەدوای ڕاپەڕین و گۆڕانکاریەکانی ناوچەکە تا ئەم وەرزە چەندین پارتی نوێ بونی هیە، ئەو پارتانەی ١٩٩١و ساڵانی دوایی دامەزراون بەدرێژایی بوونیان نەیان توانیوە درزێك لە کەلێنی کەمەڵگەکەماندا پڕبکەنەوە یان ببنە هەکاری باشبوون و بەرەوپێشچوونی سیستەمی حوکمڕانی، بەجۆرو نەـــــــیەتێك دانـــەمـــەزراون کەتای بەهەژاری و برسێـتـی و نەمانی چەوسانـــدنەوەی چیانـــایەتی بهێــنــن، بەڵکــو بە پاڵپشتــــی کردن و بەهێزکردنی دوولایەنی دیاری باشور دروستبوون یان دروستکراون و دواتر قەوقەپیان پێکراوە و ڕازامەندبوون بەو سیستەمەی بەدرێژای 26 ساڵ پارتی و یەکێتی حوکمی تاکڕەوی و تاک لایەنەی دەسەلاتیان گۆشەی پێکـــــردووە، لە ئەســــتاشا دوو قەوارەی نـــــوێ بەشــــداری لە هەڵبژاردنەکاندا ئەکەن بەیە لەڕەوە بەدواوە ئەبە گۆڕان ووردتر و ڕژدتر داخوازییەکانی خەڵک بەدیدبگرێت و ئەقوال بگۆڕێ بۆ ئەعمال.

لەدامەزراندن و هاتنە کایەیی سیاسی و بەشداربوون لە حکومەتدا پێویستـــە پێـــش پشتیــــوانی لە هەرقەوارەیەك، بیەوێ بەشــــداربەت لە هەڵبژاردنەکاندا یان هەر لایەنەکی ئۆپۆسزیۆنی دامەزرێ مەبەست لە ئامانجەکەی بۆ هەند وەرگیرێ، لە ڕوانگەیەکی دی لەوەدەنیابن ئایا قەوارە نوێکان هاوشێوەی ئەو حیزبانە نابن کەلە پاش بەهاری ١٩٩١و ساڵانی دواتر دامەزراون ؟

بزوتنەوەی گۆڕان لەسەرەتای دروستبوونی لەڕوانگەی ناوەکی جیاواز لە هەرپـــارتەکی نـــوێ دامەزراوەو پشتبەســـتوتر لە دەســەڵاتداران بە واقعی کۆمەڵگەی کوردی کاری کردووە و بەتەنها ی کەمکردنەوەو ڕێگیری لە نەیارانی خەڵکی هەژار و توانیویەتی وەك بزوتنەوەیەکی ڕادیکاڵ و ڕاستگۆ لە پێناو مافی هاوڵاتیانا خەبات بکات. لە چوار ساڵی ئۆپــۆسیزیۆن بـــوون و ســاڵە و نیـــوەک بەشـــدار لە دەســـەڵات تونـــدو چاونەترسانە بەپێــی خواستــی هاولاتیان کەم تا زۆر چالاك بووە، لە دەســەڵاتیشدا هـــاوشێوەی ئۆپـــۆسیزیۆن کـــاری کـــردوەو ڕێگیربـــووە لە بەرفراوانی گەندەڵی و دەستەوەردانی حیزب لە حکومەت بەناو هێزی نەیارانی لەسەرەوە بووەو نەتوانراوە پەچەوانەی ئاڕاستەی دەسەڵاتی پارتی و یەکێـــتـــی کار لەســەر بەرنامەکانی بکات بەڵکو زرمەزلــــی سیاسی ئەو دوو لایەنە ترس و تەقاندنیان گۆیشتەتە ئاستەکی خراپ

تەنانەت ئاڕاستەی مەکۆ و بازنە و بنکەکان لەڕێی سوتان و تاڵان و دەسبەسەراگرتن مەبەستبوە لە شەڕەنگێزی و دوپاتکردنەوەی جەنگی ناوخۆ کە ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ نەبوونی دادگاو دادی گشتی بە لایەن بەواتای نەبوونی سەروەری یاسا.

لێرەوە پوخت و چڕ هەوڵئەدەین ئەو خاڵانە بخەینە ڕوو کە کەی گۆڕانخوازان و شەقامی کوردی چاوەڕێی ئەکا لە گۆڕان لەسەر هەردوو ئاستی نیشتمانی و حیزبی:

ئەکرێ کەی کیشەکانی هەرێم لەسەر ئاستی نیشتمانی لە ڕێگەی دوو چاکسازییەوە چارەسەر بکرێ کە ئەمە بەناوی "دایکی ڕێفۆرم" ناوزەندی ئەکەین ئەوانیش.

یەکەم: "دامەزراوەی دادگای گشتی بە لایەن و پڕاوپڕ سەربەخۆ"یە، ئەو دادگایە لێکۆڵینەوە بکات لە هەر بابەتێکی نیشتمانی، نەتەوەیی، حیزبی و ڕێکخراوەیی تا بچوکترین تاوان و ئەکتیف کردنی سەرجەم دادگاکانی هەرێمی کوردستان، بوونی دادگای نیشتمانی بەپەیوەندی کردن لەگەڵ دادگای فیدراڵی گرنگیەکی هەنووکەییە.

دووەم: هەڵوەشانەوەی میلیشیای حیزبی لەژێر هەر ناوێکابێ و دروست کردنی هێزێکی چەکداری پڕ چەکی نیشتمانی لەژێر چەتری وەزارەتی پێشمەرگەدا بەمەرجێک وەزیری پێشمەرگە کەسێکی قاڵ و پرۆفیشناڵ و مەدەنی بێ لایەنبێ. بە ئەم کارانە گۆڕان ئەبێ هەموو ڕێگاکان بگرێتەبەرو سڵ نەکاتەوە لە هانا بردن بۆ زلهێزەکان و فشارو پەستانی شەقام سوود لێوەرگرێ.

لەدیدی شەقامەوە: گۆڕان لەرابوردوا باشتر و چالاکتر لە ئێستا کاریکردووە هەرگیز وەک هەنوکە چەقبەستوو نەماوەتەوەو لەژێر فشارو ڕەخنەدا نەبووە بەتایبەت لەم وەرزەدا وەڵامی نیە بە هەڵسوڕاوو ڕەخنەگران! واتا بزوتنەوەی گۆڕان لە چاوەڕوانی پشتیواناندایە تا خۆی قوتارکات لە ڕەخنەدیدی هاوڵاتیان کە تەوەرێکی گرنگە بۆ هەڵبژاردنەکان و چوونە ناوخەڵك بەکاری نوێوە.

ڕەخنەگرتن لەناوخۆو پەیڕەوی سیستەم بەربەستە بۆ خراپ بەکارهێنانی پلاتفۆڕمی بزوتنەوەی گۆڕان و هەڕەشەیە بەسەر هاوڕێیانی ڕێگــــــ
، مەبەستمانە گۆڕان چەنی هەناوە باشتریکا لە رابوردوو، ناکرێ لێرەدا باس لە هەموو شتێك بکرێ بەڵکو بە هاودەنگی و هاوڕەنگی پشتیوانان یاداشتێکی تایبەت بە هەردوو جڤات و ژوورەکانی بزوتنەوەی گۆڕان تا ڕێکخەر وەك مانیفێستێک لە دوو توێی پڕۆژەیەکدا هەموو ئەو پێشنیازانە ڕەوانە دەکەین.

تیندا نەوە بە گۆڕان لەسەر ئاستی حیزبی، بەدیوەرگرتنی هاوڵاتیان لە ڕێگەی هەڵسوراوو چالاکوانان ڕەچاوکرێ، دروستکردنی پردی پەیوەندی نێوان گۆڕان و خەڵک لە قۆناغێکی باش بێ (زۆرباش) وەک ئەوەی ئەمڕۆ هاوڵاتیان مەبەستیانەو دەیانەوێت هەبێت. هاوڵاتی پرسگەی دەوڵەتە هەر بڕیارێکی حکومەت دەرچێت دەبێت پێشوەخت پرسی هاوڵاتی تێدابێت چونکە هاوڵاتیان دەتوان بڕیاربەن و بەرپەرچی هەرهەڵەیەکی حکومەت بە نەوە.

گرنگە بزوتنەوەی گۆڕان پێشنیارو یاداشتی هەرتاکێکی ناو بزوتنەوەکە بەگرنگ بزانێت و پرۆژەو پێشنیاری نێردراوی هەڵسوڕاوان ڕادەستی ژووری مەبەست بکات پاش شرۆڤە وەڵامی گونجاو بنێرێتەوە بۆ هەڵسوڕاو گۆڕانخوازان چونکوم پێشنیارو پرۆژەکانی ئەوان هەڵقوڵاوی ئازارو دەنگی ناڕەزای خەڵکن. بە دیدگرتنی خەڵکی بەلایەن و ڕەخنەی لایەنگرانی پارتەکانیتر و دانیشتوانی هەرێم ئەکرێ بکرێ بە کەکی نیشتمانی، هەروەك چۆن لە ڕابوردووا گۆڕان جیاوازی لە ئایینی و ئیتنیدا نەکردوە دەشکرێ جیاوازی لەناوخۆو پلە بەندی هەڵسوڕاوەکانیشیا نەکات و بەدەم داواکاری و پێشنیاری گۆڕانخواز و هەڵسوڕاو هاوڵاتی ئاسایشەوە بچێت.

نەوشیروان مستەفا پێیخۆشنەبوو لەسەر شکۆی خەباتی شاخ بژی بەڵکو ئەو بڕوای بەو تیۆرییە هەبوو "ئایا لە ئێستایا چیت بۆ ئەکرێ و چی نوێت پێیە"؟ گرنگە گۆڕان بەو ئاڕاستەیە کاربکات کە (دوێنێ فەرگایە بۆ ئەمڕۆ و ئەمڕۆ کاری نوێ ئەکەین و هەڵسەنگاندن بۆ کارەکانی دوێنێش ئەکەین و پلان بۆ سبەینێش ئەکێشین) واتا ئەمڕۆ گرنگترینە!

ئەوەی کە ئێستا کەوتەتە سەر شانی گۆڕان داهاتووی بزوتنەوەکەی لەسەر بەندە هەربۆیە ئەرکی گۆڕان ئاسان نیە بەڵام کارکردنیش لەسەری گران نیە! گۆڕان ئەبێ سەرەتا گوێ بۆ دەنگە ناڕازییەکانی خوارەوە بگرێ تا لەسەرەوە بڕیارەکان لە بەرژەوەندی گەشەی حیزب بێت. ئەبێ گوێ بۆ ڕەخنەگرانی یارو نەیار بگرێ و نە بەپیاهەڵدانی دەست شاگەشکە بێ و نە بەڕەخنەی نەیاریش گۆشەگیربێ. ئەبێ گوێ بۆ دەنگ و هاواری شەقام بگرێ تا پردی پەیوەندی لەگەڵ هاوڵاتی ئاساییا نەپچڕی و هەمیشە کارو فرمان و بڕیارەکان لە بەرژەوەندی مافخوراوانبێ، هەڵسوراو و پشتیوانان لەدیدی خەڵکەوە ڕەخنە ئەگرن، ئەبێ بزوتنەوەی گۆڕان گرنگی بدات بەنوسەران و ڕەخنەگران ئەوانەی بیروڕای خەڵك وەرئەگرن لە گوزەرانیان گەیشتون و داواکاریەکانیان بەدیدی خۆیان ئاشکرا ئەکەن.

وێڕای ئەوەی گۆڕان سەرکرادەیەتی لە کۆنگرەیا هەڵنابژێرێ بەلام دواخستنی کۆنگرە کە ئەبێ دوو ساڵ جارێ ببەسترێ و لە ئێستایا دواکەوتووی ئەبێتە هۆکاری چەقبەستوی، کۆنگرە گرنگە بۆ نوێکردنەوەو ژیانەوەی دەستوری ناوخۆی گۆڕان و گونجاندنی لەگەڵ سەردەمی نوێ. هەڵبژرادنە ناوخۆییەکانی ناوەوەو دەرەوەی گۆڕان یەکێکە لە گرنگترین کارەکانی گۆران کە نابێ لەژێر هیچ پاساوێکا دواخرێ کە لە ئێستایا بۆتە هۆکاری باش بەڕێوەنەچوونی ڕێکخستنەکانی گۆڕان، هەروەک چۆن حیزب کاری ڕاهێنان و پەروەدەکردنی کادێرە تا لە کاتی وەرگرتنی دەسەڵات و چوونە ناو حکومەتەوە ئاوێنەی سیاسەتی حیزبن هەرواش گرنگ و ئەرکی ئەخلاقی حیزبە کە هەڵبژاردنی ناو خودی حیزب لەکاتی خۆیا ئەنجام بدات تا هەڵسوڕاوانی تووشی پەتای "ماوە بۆ درێژکردنەوە" نەبن و ڕانەهێنرێن لەسەری و ببێ بە کلتورێکی بێ کەڵک لەناو حیزب و حکومەتا.

ئاشکرایە کۆڵەکەکانی دامەزراندنی گۆڕان کە لەناو ناوەرۆک و پەیڕەو هەیکەلی دروست بوونی حیزبەوە و پست بەستنە بە دەنگدەر نەک شەڕکەر "هێزی چەکدار"، ئەمە مۆدێلێکی نوێ بوو کە نەوشیروان مستەفا لە دنیای سیاسی کوردا دایهێناو لە یەکەم تاقی کردنەوەو بەشداری کردنی هەڵبژاردنەکانا بوو بە دووەم گەورە حیزبی هەرێم، هەرێمێک کە هێزی چەک لە ناو حیزبەکانا باڵادەستە نەک لۆژیک. ئەوەمان لا ڕوون و بێ تەمومژ ئەکا کە گۆڕان لە دامەزراندن و ئامانجدا سەرکەرتوو بوو بە پلەی نایان بۆیە لادان لە بیرو بڕواو ئامۆژگاری و وەسیەتی بیرمەند و داهێنەر نەوشیروان کارێکی مەترسیدارئەبێ هەربۆیە جێبەجێکردنی یەکێک لە گرنگترین وەسیەت و ئامۆژگارییەکانی بە تێکەڵ کردنی خوێن و توانای نوێ بە ئەزموونی ڕابردوو بۆ دامەزراوەکانی دامەزراندنی گۆڕان بە پێویست ئەبینین.

دووپاتی دیدو شرۆڤەمان لە ئامانجە نیشتمانی و نەتەویییەکان ئەوەیە هەروەک چۆن گۆڕان پەیامێکی پشتیوانی بوو بۆ ئازادیخوازان، شکاندنی دیواری ستەم، ستۆپی زەوتکاری داهات، ئاشکراکردنی موڵکی هاوڵاتی، گەڕانەوەی شکۆ بۆ پێشمەرگە و ئازادکردنیان لەدەس حیزب و بەنیشتمانی کردنیان هەرواش گۆڕان ئامانجی کۆتای هێنانە بە قۆرخکاری ئازادی و کردنەوەی گرێی خراپ بەکارهێنانی دەسەڵات هەروەک چۆن لەسەرهەڵدانیەوە بەڵێنی گەڕانەوەی مافی تاکیدا بۆ خاوەنەکەی، دەستەبەرکردنی دادی کۆمەڵایەتی، نەهێشتنی مەحسوبیەت و مەنسوبییەت، توانای گونجاو بۆ شوێنی گونجاو، ڕیزگرتن

لە پەرەنسیپی بەڕێوەبردن، پوختی دیموکراسی، درێژنەکردنەوەی ماوەی تەواوبووی سەرۆکی وڵات یان کادێرێکی حیزبی و….هتد هەرواش ئەبێ گۆڕان بەردەوامبێ باشتر و هۆشیارتر هەنگاو بنێین لە ڕابردوو، بۆ گەشتنیش بەم ئامانجانە گرنگە و ئەشبێ سیاسەتی لەگوتارەوە بگۆڕێ بۆ کردار.

کۆڵان کۆلان گێڕانەوە – 71 – …. کەریم کاکە

عەلی عاشق درەنگ لە گەلی عەلی بەگ دەنگیدایەوە.
وەستا رەجەب ئەیگۆ: خەرەندێ خۆ بە تەرمێ لەشکری رۆم و عەجەم پڕ ئەکەینێ.

… 71

بە گوێرەی ڕۆژمێری نەورۆز بێ، هێشتا دوو حەفتەیەکمان لە بەهار ماوە، بابم ساقۆ درێژەکەی فڕێنەداوە، بەڵام من دەمێکە بە توێی کراسێکەوە دەگەڕێم، بابم گوتی:
کوڕم ئەوێ سارده، بە جلکی هاوینیەوە ناتبەم..
لە قسەی دەرنەچووم و بە ڕێکەوتین، بیرمە لە پێچەکانی پیرمامێ، بەر لە گەیشتن بە لێفەی کەریم حەشاش، هەرچی سەرنشینە ورد ورد کەوتنە وێرد خوێندن، منیش چاوم لێیان کرد، ئەو تامپۆنانەی کە لەو جێیە کرابوون و من بیستبوومن، یەك یەك هاتنەوە بەر چاوم، تەواوێك ترسام، دەرفەت نەبوو، دەنا خۆم دەخستە بن ساقۆکەی بابم، سەرکەوتین و شۆڕبووینەوە، لەو ڕێیە تا شەقڵاوەم دیتووە.
پیاوەکەی لە پێشە من دانیشتووە بە دەنگی بڵند بۆ پیاوەکەی تەنیشتە خۆی قسان دەکات، هەر من نا، هەستدەکەم بابیشم تامەزرۆی قسەکانیەتی و هەناسەی لە خۆ بڕیوە، دەگەینە هەر ئاواییەك و هەر چیایەك ، هەر دۆڵێك دەردەکوێت، ئەو پیاوە ناویان دەڵێ:
ئەوە کۆڕێ، ئێتە شەقڵاوە، ئەوەیان سەفینە، ئەوێهێ چیای هەورێیە، ئەها چیای بەنی هەریرە و هەریریش لە بنی، ئەها کۆڵەك سەری گەیشتۆتە ئاسمانێ، لێرێهێوە دۆڵی بالیسانە دەچێتەوە… ئەو چیایە

دەبینن سپی دەچێتەوە؟ ئەوە چیای…
لە زاری پیرێژنە بسك سۆرەکەوە ناوی کابرام زانی:
عەلی گەڵیدە، دەڵێی لەو گوندانە دەرۆزەت کردووە، وا شارەزای.
کابرا بە پێکەنینەوە دەڵێ:
چما لێرەش لەگەڵمی! پیرێژن لەبیرت کرد، ئەو ساڵەی تۆم هەڵگرت، ئەو ناوەمان هەموو کرد!
بسکسۆر: هەی لە دەوت ریم عەلی گەڵیدەی داك بە دووکەتی.
ئەو دووە پێدەچوو تەمەنێك بۆ یەکتر بناسن و لە گاڵتەش هێندە لێکدی نزیکبن، دەستنوێژیان لە ئێکدی نەشکێ، عەلی گەڵیدە لەگەڵ ناوهێنانی جێیەکانیش جاروبار کورتە سەرهاتێکیشی دەگێڕایەوە:
ئەها، لەو ملەیە، سێ فیشەکیان بە کاوێزاغاوە نا، بەڵام بەر نەکەوت.
لەو سەرە رێیە، رێگر رێیان لە حەسەن سیساوە گرت و رووتیان کرد و حەیرانیشیان پێگۆت.
ساڵەکی لە دەو زێی بادینان- ئەها، ئەو رێیە دەتباتەوە سەر زێ- بەرازێك هێندەی هێسترێك روو بە روو بۆم هات، تفەنگم لە شانە، بەڵام سام گرتی بووم و دەستم بە خۆمدا شۆڕکردەوە، خودا خێری بەراز بنووسێ، زگی پێمسووتا، سەرێکی راوەشاند، وەك ئەوەی سڵاو بکات، بە رێی خۆیدا رۆیشت.
لەو پێچە بسووڕێینەوە، ئامێکانە، جێی ژنهەڵگر و پیاوکوژانە.
لە سەر ئەو قسەیە پیاوێك لێی هاتە دەنگ:
کوڕە کابرا، لۆ وا بە پێخواسی بە ناو کەوتی؟ ئامێکان جێی مێرخاس و عەگیدانە.
لەوەبوو پیس تێکبگیرێن، بابم و بسکسۆر کەوتنە نێوانیان، ناوبژیان کردن و ساردبوونەوە. عەلی گەڵیدە واز لە ئامێکان ناهێنێ، سەربردەی قورئانەکەی گێڕاوە کە من پێشترێ لە پیاوەکەی دەو زێ بیستبووم، گەڵیدە لەو سەری تووڕەیوونەوە، بە لای پێکەنیندا بایدایەوە و گوتی:
لە سەرانسەری وڵاتێ، یەك قورئان هەبوو، ئەویش لە نزیك ئامێکان چێڵە سۆری پلکە فاتێ، لەگەڵ پووش و پەڵاش لوولی دا و قووتی دا، بۆ سوێندیش پەرەکی نەهێشتەوە، تا ئێستاش خەڵکی ئەو ئاقارە کاتێ سوێند دەخۆن دەڵێن: بە قورئانی ناو زگی چێڵە سۆرێ، خۆ ناڵێن ئەوەش درۆیە؟!
کەس قسەی نەکرد، بسکسۆریش نەیگوت درۆیە.
بڕێ، هەوراز و نشێومان زۆر بڕی، لە بڵندبوونەوەیەك لە دوورەوە دوندێك لە شێوەی ملە گا دەرکەوت، عەلی گەڵیدە گۆتی:
سەرکەوە سەر ئەو دوندە هەرچی چیای دنیا هەیە، لێتەوە دیارە.

لە شۆڕبوونەوەیەك ئاواییەك دەركەوت، خەلیفانی دەڵێنێ، پێشترێ بە بیستنی ئەو ناوە نازانم بۆ بیرم بۆ كۆڕی خەلیفە و دەروێشان دەچوو، بۆیە لەوێ چاوەڕێبووم بە دەف و شیر و پرچكردنەوە بێنە سەر رێ و بە دەوری ترومبێلدا (هەلقەی زیكر) ببەستن، گەیشتین و خەلیفەیەك چیە دیار نیە، لە هیكڕا رەوەیەك رەشەوڵاخ بە جادە وەربوون، زرم، زرمەیەك دەتگوت شاخ رووخا، هەژانێك لە بوومەلەرزە دەچوو، هەموو كەوتنە ناو باوەش و سەر پشتی یەكتر، (یا ئەلڵا یا ئەلڵا) لە چیاكان دەنگیدایەوە، خۆمم لە بن لچكی ساقۆكەی بابم دیتەوە، هەست لە خۆ رادەگرم، چ جێم نایەشێ، بابیشم دەڵێ:

چ نیە، چ نیە..

دڵنیابووم ساقۆی بابم دەمپارێزێ، لە كۆپتەر و جاشانی پاراستووم، لە ترومبێل نامپارێزێ! بۆیە لە چاو زرمە و لەرزەكە چی وا نەترسام، هەموو ساغ و قیتن، كەس كەپووشی خوێنی لێنەهات، دابەزیین، چ ببینم باشە! بەر لە هەر جێیەكی چاوم كەوتە سەر گوانی، گوانی وا گەورەم نەدیتبوو، لە گوانی چێڵە شینی گۆرینیش گەورەتر، لە چواران دوو گۆی لە منەوە دیاربوون، لە لوقمی درێژی لوولەیی دەچوون، چێڵە سپی لاتێ عەردی گرتووە، لەگەڵ سەر جوولاندن، قۆچێكی دەلەقێ، پێدەچێ لە بنەوە شكابێ، لە زار و كەپوویەوە خوێن دێ، گوێملێیە:

مرداردەبێتەوە، سەریبڕن.

پیاوێكی خڕكەڵەی جەمەدانی خڕی كڵاو بە گوڵینگ، كێردێكی لە دەستە نیوە شیرێكە، سواری سەری چێڵە سپی بوو، كێردی بە ملدا هێنا، وەك بڵێی كانیی خوێن لە ناو جادە تەقیبێتەوە وابوو، خوێن جۆگەلەی بەست.

بیرمە لە ساتی سەربڕین بە هەردوو دەست چاومم گرت، بەڵام لە كەلێنی پەنجەوە دیمەنەكەم دیت، دیمەنێكی بەسام، پیاوە كێرد بەستەكە لە جێی چێڵەكە با، هەر هێندە تێكدەچووم، لەو تەمەنە سەربڕینی چێڵ چی لە سەربڕینی مر□ق كەمتر نەبوو، هەرچەندە هی مر□قم نەدیتبوو، بەڵام گریانی ژنەكە جیاوازیی نێوان چێڵ و مر□قی كالكردەوە، چاوەنێ، ژنێكی شینپۆش بە سینگكوتان و دەست هەڵشەقاندن گەیشت، خۆی بە سەر كەلەش دادا، سەری بە زگیەوە ناوە و گوانی ماچ دەكات، شیوەنێكی گێڕا، چ ژنێ لە سەر تەرمی خوشكی شینی وای نەگێڕاوە، ژنە سەردوولكەی بە سەر چێڵەكەیدا دەگۆ، بە (خوشكان)یش ناو دەهێنا، من پاشترێ پێكەوتم چێڵ هەیە، وەك مر□ق ناوی هەیە، ئەوەیان ناوی خوشكان بوو.

دیتم ژنە شینپۆشەكە سەری بڕاوی خوشكانی بە سینگی خۆیەوە نا، خۆی لە خوێن هەڵێنا، ئەها دەستی پاڕانەوەی بۆ ئاسمان بڵند كرد:

ئەوەی تۆی وا لێکرد، وەك تۆی لێبێ.
پیاوێکی کەڵەگەتی چوارشانە دەڵێ:
خوشکم، وا مەڵێ، بێت دەبژێرم، زار هەڵێنە، چەندت دەوێ دەتدەمێ.
ژنی شینپۆشی لە خوێن هەڵکێشراو بە گریانەوە:
گوو بە بژاردنت، بە بەڵێك و پارەت، من خوشکانی خۆم دەوێتەوە.
باشە ئەو پیاوە کێیە و بۆچی خوێنی چۆڕە سپی دەدا، ئەدی لە سەر شوفێرەکە نیە؟ تاهوو واهـ! دۆشاو بە گونم لەو جێیە بێ ئاوە، لەو ساتە هەوکم وشك ببوو لە تینوێتی، ئێ، بزانن رووداوەکە کوو بووە:
کابرای چوار شانە شوفێری ئەو قەلابەیەیە کە لەدەو جادەکە راوەستاوە، رووە و ئێمە دێ، کاتێ گاگەل دێتە پێشی خۆی پێناگیرێتەوە، خۆ بە خوشکاندا دەدا چەند تەقلەیەکی پێلێدەدا، لە دوا تەقلە بە ترومبێلەکەی ئێمە دەکەوێ، ئەوەتا لایەکی، لای پێشێی کەمێك قۆپاوە..
ژنەی شینپۆشی خوێناوی لە شین ناکەوێ، پیاوێ دێ بە خەڵکەکە دەدا، پیلی ژنە دەگرێ و رایدەکێشێ و دەڵێ:
دادە، ئەو شینە چیە؟ خۆ خوشکانە، خوشکت نیە.
دووریخستەوە، ئەوەشم لەبیرە، پیاوێك دەیگوتە بکوژی خوشکان:
تا بەشە خۆری خۆت نەبەیت، ناڕۆیت.
ئێمە سواربووینەوە و وەڕێکەوتین، بسکسۆر دەڵێتە عەلی گەڕیدە:
چیدی زمانت نەگەڕێ، با تووشی بەڵایەکیدی نەبین.
بەڵام گەڕیدە گوێی ناداتێ، ئای، ئێرە بە سامە، چیا و دۆڵ لێرەوە سامی خۆیان نیشان دا، ترسم لێنیشت، ئەوەتا وا بە قوڵگی زەویدا دەچینە خوارێ، خوایە، ئێرە کوێیە، تا کوێ شۆڕدەبینەوە، سەر لە جامی جێب دەردەهێنم، ئاسمان هێندەی ئەو دووکەڵەی لێ ماوەتەوە کە فڕۆکەی قوونبەدووکەڵ لە دوای خۆی بەجێیدەهێشت، هێشتا شۆڕدەبینەوە! زوو زوو تەماشای ساقێکەی بابم دەکەم، دامناوە شتێك بقەومێ خۆم بهاومە بنی، قورسایی ترس نیشتووە لە سەرم، هەناسەبڕکێمە، دڵم هەزارە دەکات، شاخی هەزار بەهەزاری وام لە چ جێ نەدیتووە، نە لە تەلەڤزیۆنێ، نە لە خەونێ، نە لە قسەکانی مام تۆفیقی جەڵەبوانەوە ئەوەی لە سیپانێ هەڵدێرا، ئێرە هەبێ نەبێ جێیەکە لە جێیەکانی ناو هەقایەتبێژەکەی سەیداوە، لەوێ جێی وا هەیە..
لە بنەوە، لە لای خوارێوە رووبارێکی تیرە ماری بە بن ئەو ئاسمانە باریکەدا نازانم روو لە کام لا دەڕوا، لەجێیەك راوەستاین وەك بڵێی نێوان زەوی و ئاسمان بێت، ئێرە رێی یەك ترومبێلی هەیە، رۆیشتن و هاتن بە نۆرەیە، نۆرەمان هات و لە رێی باریك دەرچووین، ئاهێکم هاتەوە بەر و گەڕامەوە کن قسەکانی عەلی گەڕیدە، حەیف لە دوادوایی

سەربردەی دوو عەلیەکە سام بەری دام و هاتمەوە ناو ترومبێلەکە، ئەوەتا باس لە عەلی بەگ و عەلی سەودا دەکات، سەودایەکە لە دەو جادە دانیشتبوو، بەڵام من نەمدیت:

ئەو پیاوەی دیتتان، عەلی ناوە، شێت و سەودایە، کچێك بەو دەردەی برد، حەزیلێکرد و نەیاندایێ، لە داخا سەری خۆی هەڵگرت، وازی لە دنیا هێنا، پەنای بۆ گەلی عەلی بەگ هێنا، ئەوتا لێرە تەمەن بە سەر دەبا..

درەنگ، زۆر درەنگ ئەو دێوانەیە ناوی بە عەلی عاشق لە گەلی عەلی بەگ دەنگی دایەوە و ئەویندار نەما نەیبیستێ…

عەلی گەڕیدە لە بارەی عەلی بەگەوە گۆتی:

عەلی بەگ میری ئێزدیان بوو، لەگەڵ پاشای کۆرە بەگژ یەکدا چوون، شەڕ کەوتە ئەو (گەلی)یە، عەلی گەلەك ئازا بوو، خوا لێی نەهێنا و لە شەڕێ شکا، بەڵام هەڵنەهات و شەڕی کرد، بە دەستی سوارانی پاشای کۆرە کوژرا، ئیدی ئەو گەلیە بە ناوی ویەوە ناو نرا.

لە سەرهاتی زاری ئەو عەلیەوە نازانم بۆچی سۆزم بۆ عەلی بەگی میری ئێزیدیان جوولا- دیارە لە ڕێی ئیزدیەکەی گۆرینەوە من ئیزیدیم خۆشدەویستن- و رقم لە پاشای کۆرە بۆوە، دواتر لە خوێندنەوەی کتێبە دیرۆکیەکانیش چەندی کردم و کۆشام پاشای رەواندزێم خۆشنەویست.

بیرمە پیاوەکەی تەنیشت عەلی گەڕیدە کە لە شارەوە تا ئێرە ورتەیەکی لێوە نەهاتبوو گوتی:

گەلی عەلی بەگ نابێ بێ عەلی بێ..

بسکسۆری نەیاری عەلی گەڕیدەش گوتی:

عەلی، تۆش بە دەردی عەلی بەگ بچی.

بیرم نیە عەلی گەڕیدە چۆن باگۆی داوە، بەڵام حەزدەکەم گوتبێتی:

عەلی بەگ نا، عەلی سەودا بێ.

ئەمن پاشترێ لە شێوەی دوو عەلیەکەی حاجی قادر(دوو عەلین شاعیر وەکو حەسسان..) شتێکی وام لە دەفتەرە شەستپەڕیەکەی خۆم نووسیبوو:

گەلی دوو عەلی تێدایە

یەکیان بەگ و یەك سەودایە

ئیدی بە عەلی گەڕیدەوە لە گەلی عەلی بەگ، تێ بڕێ لە ناو زگی زەوی، یان حەزیا دەرچووین و عەلیە سەودایەکەمان بەجێهێشت.

لە چوونە دەرێ چ ببینم، ریزە شاخێ بە ئاسمانەوە، چما زەوی شاخی وا بڵند و سەرکەشی هەیە! عەلی گەڕیدە یەك یەك ناوی چیا و دۆڵ و ئاواییەکانی دەگۆت، لە ناو ناوان (حەسەن بەگ)ەکە لە خۆوە بۆ من بووە پرسیار، چەند جارێ هاتە سەرم بۆمە بابم کە بە گەڕیدەکە بڵێ، داخوا حەسەن بەگیش وەك عەلی بەگ بە فیتی پاشا کوژراوە؟

نازانم بۆچی نەمپرسی.
گەڵیدە ئەوەشی گۆت:
لەو حەسەن بەگە، ساڵێ تەلەزمە ئاسنێ لە ئاسمانەوە هات، پێی پێشمەرگەیەکی لە بنەوە برد و کەس نەیدیتەوە، ئێستاش پێشمەرگە یەك پێیەکە بە دوای پێی فڕیویدا دەگەڕێ..
لە زگی زەوی تەواو هاتینە دەرێ و تەواوێك دوورکەوتینەوە، چیاکان جوانتر دەرکەوتن، تەماشادەکەم دیوی نسێ، جێ جێ پەلەی سپیان پێوە، بابم گۆتی:
کوڕم، نەمگۆت ئێرە ساردە، ئەها چیا بەفری پێوە ماوە.
دیتنی بەفر لەو دەمەی ساڵ بۆ من زۆر تازە بوو، لە دیمەنی چیاوچۆل و گەلی عەلی بەگ تازەتر، زۆری نەبرد گەیشتینە ئاواییەك، عەلی گەڵیدە کە لە شارەوە هەر خۆی قسە دەکات و نەیهێشت کەس زار بکاتەوە، رێینەدا بسکسۆریش دوو قسە بە دڵی خۆی بکات، گوتی:
ئەوەش دیانە، دیانەی دیانان، سەردەمەکی لێرە بۆ دەرمانیش موسڵمانەك دەستنەدەکەوت.
بسك سۆر، مستەکی لە سینگی خۆی دا:
ئەی لە هەشێت نێم، لەوەتەی دنیا هەیە، بوسرمان لە دیانە هەن.
بەدەم پێکەنینەوە هەموو دابەزیین، ئێخەیش گەیشتین، پێم گۆد بووە.
بابم پرسیاری ماڵی (عەلی)یەکەی برادەری کرد، من بۆ جیاکردنەوە لە سێ چوار عەلیەکەیدی، قەردارێکی پێوە دەنێم، عەلی گەڵیدە دیاربوو دەیناسی، گوتی:
بە دوایدا مەگەڕێ، لێرە نەماوە.
ئەوە خۆشە!ئێمە ئەو هەموو رێیەمان بۆی بڕ دیداری عەلی قەردار، ئەویش... ئێ، لە عەلی گەڵیدە و بسکسۆر و ئەوانیدی دابڕاین، پرسیار پرسیار، پیاوێك گوتی:
پێش پێی تۆ لێرە بوو.
ماڵەکەشی نیشانداین، لە دڵی خۆم گۆتم، کەواتە قسەکانی عەلی گەڵیدە هەمووی درۆ بوون، دەمە دەمی نیوەڕۆیە، زگم قڕڕەی دێ لە برسان، خوایە شیوێکی خۆشیان هەبێ.
خانووێك رووی لە چیایە، جا چ خانووێکی دیانە هەیە رووی لە چیا نەبێ!
+ عەلی لە ماڵێیە؟
– لە ماڵێ نیە.
ژنێکی رووخۆشی زار شەکر، فەرمووی لێکردین، بابم خۆی ناساند، گوتی:
تێکەولێکەیەکم لەگەڵی هەیە، بۆیە هاتمە سەردانی.
ژنە بە دەم پێکەنینەوە:

دەزانم، قەردارتە، تووشی کێشەیەك بوو، ساڵێك پتر ئێرەی جێهێشت، حەفتەیەك نابێت هاتۆتەوە.

عەلی گەڵیدە دەڵێی درۆی نەکرد!

ژنە کێشەی مێردەکەی باس نەکرد، لە بەر بێرایی روو لە چیا دانیشتین، چایە و ژاژی پەنیر و ئەو شتانەی هێنا، گەلەك خۆش بوو، کەوتینە سەری، رەنگە هێندەی هەمزە پاڵەوانم خواردبێ، باپیرم راستی فەرموو:

بە دیار چیاوە نان پتر دەخورێ.

ئێ، پیاوە قەردارەکە پێش پێی ئێمە دەرچووە، چۆتە کوێ؟ رەواندزی پاشای کۆرە، بابم ناونیشانەکەی وەرگرت و هەستاین و هەیپەمان لێکرد، وا تێگەیشتم نزیکە و بە پێیان دەچین.. لە پشتەوەی پیکابێکی گەورە سواربووین، ئەو ترومبێلە لەگەڵ ئەویدی وەك حەوشە و دوێ ژێرێ وابوون، لە ناو جێبەکە لە جامەوە شتێك لە دەرێم دەدی، بەڵام لێرە دنیا لە بەر چاومە، لێرە زەوی و ئاسمان وەك خۆیان دیارن، خۆزی گەڵیدەکەمان لەگەڵ دەبوو، کەس نیە ناوێ جێیەکمان پێبڵێ، بابیشم ناوەکان نازانێ.

باژێ، بە هەر چوار لادا دەڕوانم، جۆ جۆ چاوم دەخەمە سەر چیاوچۆڵ، گەلی و شیو و دۆڵ، کەند و لەند، دار و بەرد، بە چاوی من چاودەنێ، بەو دەمەو هاوینەی چیا، دنیا چەند رەنگینە، جۆ جۆ سپی، قانگ قانگ کەسك، ئەویدی زەرد، چەمەکەی خوارێش رەنگی ئاسمانی گرتووە.

رێگاکە خۆش نیە، ناوە ناوە دەگاتە تاسەی وا، بستێ دوو بڵند دەبین و بە ئاسنی رەق دەکەوینەوە، بابم زوو زوو دەڵێ:

توند خۆت بگرە، نەکەوی.

پێ پێ، تۆ بڵێ گوریس گوریس بەرزدەبینەوە، هەستدەکەم نیو ئاسمانێك لە زەوی دوورکەوتووینەتەوە، تەماشای سەرێش دەکەم، هێشتا نیو ئاسمانێ ماوە بگەینە شانی چیا، تۆ بڵێی جێی پاشای گەورە هێندە بڵند بێ، یان من سەرم گێژ دەخوات و دنیا وا بڵند دێتە بەر چاوم! تێنەگەیشتم.. لەوە گەڵێ، ئێستا من لەگەڵ سرووشت تێکەڵ بووم، کەوتوومەتە دنیایەك، پێشترێ نەمدیتبوو، دنیایەك شاگەشکەم دەکات و وا خەریکە دەبمە کۆترە شینکەیەك لە پشتی پیکابەوە هەڵدەفڕمە ناو سرووشت، لە سەر فڕین بووم، دیمەنێك خۆشیەکانی پێهێنامەوە، لە شاگەشکەییەوە هاتمە دۆخی گەشکەگرتن، دەستم بۆ لچکی ساقۆکەی بابم برد، هێندەی نەمابوو بزیڕێنم، ئەوە چیە خوایە! لە تەنیشتمان دێو دەوی کردەوە، سوێندتان بۆ دەخۆم دێوە، دێوی ناو هەقایەتەکانی هەقایەتبێژ، ئەوەتا لێرەیە، دێوەکەی ئەو دەناسمەوە، دەیگێت:

کاتێ زاری هەڵدەپچڕێ، چیای سەفینی پێوە دەچێ.

وایە، ئەوەتا لە پێش چاومە، ئەو چیایەی وا دیارە، لە سەفینیش

بێندترە، ئەگەر بیخەیتە زاریەوە، هێشتا جێی سەفینێکتری تێدا دەبێتەوە، هەر دەبێ زاری دێو بێ، هەر جارەی لە لایەکەوە دەردەکەوێ، چەپ و راست دەکات، تۆ بڵێی خەون نەبینم، نا خەون نیە، تۆ بڵێی شێت نەبووبم! چ دوورنیە..چاو دادەخەم و دەیکەمەوە، ئێ خوایە ئەوە رێشکەوپێشکە بێ، نا وێنەکە روونە و دەوی دێوە، چەند قووڵە قووڵ، بنی دیار نیە.

دێو خۆ بزردەکات و دەردەکەوێتەوە، سەرەدیقانێم دەگەڵ دەکات، دەمەوێ چاوم داخەم و واز لەگەمەی سەرەدیقانێ بێنم، بە چاوی خۆم ناوەستم، نا، دەوی دێو هێزی راکێشانی نیگای هەیە، سەرت بخەیتە ناو توورەگەی رەوندانیشەوە، رێ لە دیتنی دەوی دێو ناگیرێ.

ئەها، ئەو ژنە رەوەندەش وا دیارە وەك من لە زاری دێو دەترسێ، ئەوەتا، ناوە ناوە سەری دەخاتە ناوە توورەگەوە، کەسێ دەپرسێ:

+پوورێ، بۆ وا دەکەیت؟

– کوڕم، لە ناو ترومبێلێ، تێکدەچم، وا نەکەم، دەڕشێمەوە.

نا، دڵنیام لە ترسی زار و زگی دێوە، لە سەر ئەوە بوو زراوم بڕژێ، ساقۆکەی بابمم بیرکەوتەوە، دێو کەمێك دوورکەوتەوە، ترس تۆزێك رەویەوە، ئاخر ساقۆی بابم لە لوولەی کۆپتەر و چنگی ئیزرائیلی پاراستووم، تۆ بڵێی لە زاری دێو نەمپارێزێ!

بیرمە، خۆم خزاندە بن ساقۆکەی، بابم دەڵێ:

دەڵێی سەرماتە؟ هەستە گەیشتین..

ئێخەی، گەیشتین و نەکەوتینە زاری دێوەوە، ئەوەش رەواندزی وەستا رەجەب، تۆ بڵێی هی پاشای گەورە، بە پرسیار گەیشتینە پێش ماڵی خانەخوێکەی عەلی قەردار، رۆژ نازانم لە جێیان بەڵام لە شاری وەستا لە سەر ئاوابوونە، ئاوابوون لە چیاکەی پشتەوە، بە گوێرەی ئەو هەموو بەرزبوونەوەیە، دەزانی ئێمە لە کوێوە هەر لە بەرزبوونەوەداین، رەواندز لە ئاسمانێیە، بەڵام لە چاو چیاکانی چواردەوری، لە زەوی نەبێتەوە.

شاری وەستا و پاشا، بەو دەمەو هاوینە لە بن زەردەپەڕێ، دەڵێی بووکی بەهارە، دەڵێی فۆتەی لەگەڵ پرچ تێەکەڵبووی ئەو کیژە نازدارەیە کە لەو سەرەوە دیارە، کیژێك ئەگەر سێ چوار ساڵێك لە خۆی گچکەتر با، دەمگوت کەویارە، وای خوایە لە جوانیی رەواندزێ، نە چاو لێی تێر دەبێ، نە دڵ دەڵێ زێ، تۆ بڵێی لە دنیایێ جێیەك هەبێ، لێرە دڵنشینتر، تا پێم نەخستە دیوی حەوشە بۆ دەرگاکەوە و لە دیوارە هیشکە کەڵکەکەی ئەودیو نزیکنەبوومەوە، رەواندزم وا دی.

وای خوایە، دێو پەیدابێوە، بە تەواوی زگی کردێتەوە، زەوی و ئاسمانی پێوەدەچێ، رەویمەوە، رەوینەوەیەك جاشکێڵە وا لە گورگ ناڕەوێتەوە، منداڵێکی ماڵەکە:

مەترسێ، ما ئەتو لە خەرەندێ ئەترسی؟!
دیارە، دێوی ئێرە ناوی خەرەندە، ئەو ئێوارەیە زۆری برد، تا تارمایی و سامی دێو رەویەوە و باوەڕم هات کە خەرەندە و دێو نیە، بەڵام خەرەند جێی دێوی گرتەوە، ترسی خەرەند چی وای لە دێو کەمتر نیە، ترسی بەربوونەوەی ئەو خانووانەی بە سەر خەرەندەوەن، ئەو ماڵە چۆن دەوێرن لێرە بژین؟ خۆ لەگەڵ هەر کۆخە و پژمینێکی خەرەند، غلۆر دەبنەوە و تا بنەبانێ گیرنابن، ئەرێ خەرەند بنی هەیە، من چەندی ملم هەڵبڕی بنیم نەدی، پێدەچێ هێشتا پەیوەندیەك لە نێوان دێو و خەرەند مابێ، ئەوە نیە باسی پژمینی خەرەند دەکەم!
تۆ بڵێی ئەوشێ لە ترسان چاوم بچێتە خەوێ! دەترسم بخەوم و لە خەوێ بڕۆم، وەك ئەو جارەی رۆیشتم و بابم لە کۆڵانێ گرتمیەوە، بەڵام ئەگەر لە خەوی ئێرە بڕۆم خەرەند دەچم و بابم لەو دنیاش نامبینێتەوە، ئێ، جارێ لە خەوێ گەڕێ، مانگەشەوێکە لەو دوورەوە مامز بە شاخانەوە ببینە، کێوەکەی ئەوبەر نازانم هەندرێنە، زۆزگە، کیهەیە، مانگی زۆر نزیککردێتەوە، هەستدەکەم دارلاستیقی ئەنێی بەلاشاوەی دەگاتێ، ئەمن لە هەولێرێ مانگم وا بە نزیکی نەدیوە، ترسی خەرەندە دێو نەبا، لەگەڵ منداڵان دەچوومە کۆڵانێ و لە بن تریفەی زیوینی شاری پاشا، چاوشلکانێم دەکرد، زۆریان هەوڵدا بچم، لە ساقۆکەی بابم دوورنەکەوتمەوە، گوێم بۆ باسوخواسی دانیشتنە مانگەشەویەکە راگرتبوو، پیاوێك سمێڵ کلك مشکیی ردێن تەپشوولەیی دەڵێ:
لەو هەندرێنەی دەیبینن، پێشمەرگە شەڕێکی کرد، لەشکری پاشای گەورەش نەیکردووە، ئەسحابەش نەیانکردووە.
عەلی قەردار پێدەچوو پاشای زۆر خۆشبوێ:
لەوەتەی دنیا هەیە، پیاوی وەك پاشا ئازا نەبووە و نابێتەوە، ئیمامی عەلیی زەمانە بوو، بەڵام حەیف شیرەکەی دەستی وی لە دەست نەبوو.
ردێن تەپشوولەیی:
ئەدی تۆپەکەی وەستا رەجەبی نەبوو؟
قەردار قسە دەباتە لایەکیدی، بەڵام ردێن تەپشوولەیی و یەك دوانێك دەیهێننەوە تۆپخانەکەی وەستا رەجەب.
لەو مێوانداریە مانگەشەویەی سەر لێواری خەرەندێ، تۆ بڵێی زگی دێو، من وەستا رەجەبم بە تۆپخانەوە لە نزیکەوە دیت ((رەجەب پیاوێکی بە خۆوەی تێکسمراوە، باسك ئەستوور لە عەدنان قەیسیش ئەستوورتر بوو، گەلەك لە هەمزە پالەوان دەچوو، زۆرانێ لەگەڵ ئیمامی هەمزە بکات، پشتی لە زەوی دەدات، وەستا چاو گەورەی برژانگ رەشی برۆ پڕ، سمێڵ گەورەی بابێ، ئەوەتا لەو کۆلەکانەی خوارێ بە دیار تۆپەوە

دانیشتووە، بە دەنگێکی قەبە و گڕ، دەڵێتە پاشای گەورە:
گەورەم، یەکەم بە خودا، دووهەم پشت بەو تۆپە ببەستە تۆ، پشتت بە عەرد ناکەوێ، گەورەم، خەرەندێ خۆ، بە تەرمی لەشکری ڕۆم و عەجەم پڕ ئەکەینێ..))
پیاوی بالیف لە سەر کۆشێ کە هەردوو ئانیشکی بە سەر دابوون، بە شێوەیەکی ئەوتۆ وەسپی وەستا رەجەبی دەکرد، ئەمن ئەو وەستایەم لە بەر دەمی خۆم دیت و هێندەی نەمابوو لە بەری هەستمەوە، پێشترێ ناوی ئەوم نەبیستبوو، لەوێ بیستم و دیتم و خۆشمویست، بەڵام چەندی کردم، پاشای گەورەم نەکەوتە بەر دڵی، میری ئێزدیان کوو ئەو پاشایەی لە کنە من رەشکرد!
لەو دانیشتنە قسەیەکی بابمم بیرکەوتەوە:
پیاو ئەگەر لە حوکمەت یاخی بێت، بێتە ئێرە باشە، بە هەزار لەشکر ناگیرێ.
ئێ، لەبیرمچوو بۆچی هاتبووین، قەرد بوو، وانەبوو؟ ئا، عەلی قەردار روو لە بابم:
بەهار بوو بیست سەر بزنەکەم بەقەردی هاوینێ برد، چاو بەرەژێرتم، گەیشتینەوە بەهار و وا دەچینەوە هاوین.. بەڵام ئەوەی بە سەر من هات، بە سەر دوژمنت نەیەت، ئەوەتا پارەکەتم لە بەڵکێیە، دەمویست سبەی بێت بهێنمەوە.
کابرا تووشی کێشەیەك ببوو، لە دیوی ڕۆژهەڵاتێ نزیکەی ساڵێك کەوتبووە زیندانی شای ئێرانێ، بابم کە بەوەی زانی، گۆتی:
کا عەلی، هاتنەکەی من بە سەردان وەرگرە، قەرد لەبیرخۆت ببەوە.
ئێ، واز لە تێکەولێکەی بابم بهێنە، ئەو شەوە بایی نیو تەمەن خەونم دیتووە، هەمووی هەڵات هەڵات بوو، هەڵاتن بە ناو زگی دێودا، لە ناو زگی دێوێ لەو سەر غاردە ئەو سەری، دێو هەموو دەرگاکانی زگی خۆی بە سەرمدا داخستووە، دەگەمە هەر دەرگایەك زرم زرم، بە مست و پێلەقە لێیدەدەم، کەس نایکاتەوە، هاواردەکەم، لە ناو زگی دێوێ دەنگدەداتەوە، کەس بە هاوارمەوە نایە، لە هیکڕا زگی دێو درزێکی گچکەی تێکەوت، ساقۆی بابم دەرکەوت، کەمێکی مابوو دەستم بیگاتێ بە ئاگاهاتمەوە..
لە سەر هاتنەوە، هەواڵێکی جەرگبڕ لە با خێراتر بە کۆڵانەکانی شاری پاشا بڵاوبۆوە:
کچێك خۆی هەڵداوەتە خەرەندێ.
تۆ بڵێی ناو زاری دێو، کێیە؟ زوو پێکەوتم، کچەکەی ئێوارێ بوو، ئەو کچەی لە پرچ و فڕتە لە زەردەپەڕ دەچوو، بەڵام نەمزانی لە سەر چی، کچە زەردەپەڕی ناو زگی دێوێ کە لە نیوەی ڕێ گیانی دەرچووبوو، ئێمەی تا نیوەڕۆ لەوێ هێشتەوە، لە هاتنەوە لە ناو ترومبێلێ، ژنێك

لە بن لێوانەوە دەڵێ:
خودا بیانگرێ، بۆچی نەیاندایێ، لەو پیاوتری دەدیتەوە!
ئەها، بەزمەکەیە، کچە حەز لە کوڕێك دەکات و نایدەنێ، لە داخا خۆ داوێتە ناو دەوی دێوێ.
لە گەلی عەلی بەگێ، لە نزیکەوە عەلی سەودام دی، لەوێ پرسیارەکم بۆ هات، بەڵام لە کەسم نەپرسی:
کچەی فێتە و پرچ زەردەپەڕی، بۆچی وەك عەلی نەکرد و نەهاتە گەلی؟
منداڵیش پرسیاری سەیر و سەمەرەیان بە مێشك دادێ!
ڕێی گەڕانەوەش پڕە وردە سەربردە، ناسکترینیان لەو جێیەیە، کە ڕێ هێند تەسك دەبێوە، جێی یەك ترومبێلی لێدەبێوە، شاخیش هێند نەوی بوو لە سەر پشتی پیکابێ دەستت دەگەیشتێ، من ترسم شکابوو، لەوێ دەستم دەگەیاندە باڵێزە و گیای بن شاخێ، لەو گابەردەوە کە عەلی عاشق شانی پێدابوو تا گەیشتمە لێفەی کەریم حەشاش و شۆڕبووینەوە بۆ ئاوی بەستێڕە و لەوێ منداڵەکە کێترەکەی لە دەست فڕی و هێندەی نەمابوو بە دوایدا لە ناو ترومبێلەوە خۆی هەڵدا، سەربردە زۆرن، بەڵام با بمێنن بۆ سەردانەوەکیدی، لێکیان گرێدەدەمەوە.
گەشتی ناو زگی دێوم بۆ ئازاد و فازیل ڕێحانە و کەویار و کوڕان گێڕایەوە، کەسیان باوەڕیان نەهات، لە دنیایێ جێی لەو شێوە هەبێ.

بەدوویدا دێ

ئۆگۆست کۆنت Comte ,Auguste … حەیدەر هەمەوەند

ئۆگۆست کۆنت فەیلەسوف و کۆمەڵناسێکی فەرەنسییە بوو کە لەنێوان ساڵانی (1798-1857) ژیاوە . کۆنت بە دامەزرێنەری زانستی کۆمەڵناسی دادەندرێت .

کارەکانی / بۆچوونەکانی

کۆنت زانستێکی نوێی داهێنا بەناوی کۆمەڵناسی Sociology . کە بەڕای ئەو پێویستە پشت ببەسترێت بە سەرنجدان و توێژینەوە لە ئامارەکان لەبارەی ڕەفتارەکانی مرۆڤەوە . ئەم زانستە نوێیە

پێویستە تەنیا وەسف بکات نەک لێکدانەوە یان تەفسیر بکات . مەبەست لە کۆمەڵناسی ئەوەیە کە پێشبینی و کۆنترۆڵ بکات و پێویستە وەک ئەندازیاری کۆمەڵایەتی بونیادی کۆمەڵگە دابڕێژێت .
کۆنت کۆمەڵگە دابەش دەکات بەسەر دووبەشی سەرەکی کە بریتین لە :
١- ستاتیکای کۆمەڵایەتی (یان نەجووڵاوە کۆمەڵایەتییەکان) Social Statics
ئەم بەشە بایەخ دەدات بە شتە نەجووڵاوەکانی کۆمەڵگە کە بریتین لە زمان ، ئاین و دابەشبووی کار .
٢- دینامیکای کۆمەڵایەتی (یان جووڵاوە کۆمەڵایەتییەکان) Social Dynamics
بایەخ دەدات بە جووڵاوەکانی کۆمەڵگە ، واتە پێشکەوتنی کۆمەڵگە دەگرێتەوە چونکە کۆمەڵگە هەمیشە لە گۆڕاندایە .
کۆنت لە بیردۆزەکیدا بەناوی یاسای سێ قۆناغ Law of Three Stages ڕووانگەی خۆی دەخاتە روو لەسەر بنەمایەکی مێژوویانە بە پرۆسەی پەرەسەندنی کۆمەڵایەتی Social Evolution. ئەو هەروەک هیگل و مارکس پێیوابوو کە گەشەی کۆمەڵگەی مرۆڤایەتی بەستراوەتەوە بە حەتمییەتگەرایی مێژوویانە Historical Determinism . کە تێیدا بیرۆکەکان و دامەزراوەکان هاوشانی یەکترن و هەر قۆناغێکیش بە شێوەیەکی زەروری بەندە بە قۆناغی پێش خۆی .
کۆنت هەر لەم ڕووانگەشەوە بۆچوونی خۆی دەردەبڕێت سەبارەت بە پرۆسەی گۆڕان بەدوای مەعریفەدا ، بێگومان لەم بوارەشدا ڕەهەندی مێژوویی ئامادەیە ولە هەر قۆناغێکدا بیروبۆچوون و باوەڕەکان ڕەنگدانەوەی هەمەلایەنەو راستەوخۆیان هەبووە لەسەر چۆنییەتی و ئاستی مەعریفەی مرۆڤ سەبارەت بە دیاردەکانی سروشت و کۆمەڵگەدا .

یاسای سێ قۆناغی کۆنت هەروەک بەناوەکەیەوە دیارە بەسەر سێ قۆناغدا دابەش دەکرێت کە ئەمانەی خوارەوەن :

یەکەم : قۆناغی ئاینناسی The Theological stage

لەم قۆناغەدا مرۆڤ هەموو جۆرە دیاردەیەکی سروشتیان بە دروستکراوی خوداکان یان هێزەکانی سەرووی سروشت دەزانی و هەموو مەعریفە و ڕوونکردنەوەکانیش هەر لەسەر ئەم بنچینەیە دامەزرابوون .

کۆنت ئەم قۆناغەشی کردبوو بە سەر سێ قۆناغی کورتتر کە ئەمانەی خوارەوەن :
1- بتپەرستی Fetishism ، لەم قۆناغە سەرەتاییەدا مرۆڤەکان

ساکاربوون و باوەڕیان وابوو کە ماددە مردووەکان گیانیان هەیە و هێز و دەسەڵاتیان هەیە بەسەر دیاردەکانی سروشت و گیاندارەکاندا .بۆیە ئەوان ماددە مردووەکانیان دەپەرست بۆ نموونە دار و بەرد و ئاگر و هتد .

2- فرەخودایی Polyteism , لەم قۆناغەدا مرۆڤەکان لە یەک کاتدا باوەڕیان بە زۆر خودا هەبوو چونکە پێیان وابوو کە هەر خودایەک لێپرسراوە یان دەسەڵاتی بەسەر دیاردەیەکی دیاریکراودا هەیە لە سروشتدا . بۆ نموونە ، خودای باران ، خودای دەریا ، خودای هەوا و هتد .

3- یەکتاپەرستی Monotheism ، واتە باوەڕبوون بە یەک خودا .لەم قۆناغەدا مرۆڤەکان باوەڕیان وایە کە تەنیا خودایەک لێپرسراوە و دەسەڵاتی بەسەر هەموو گەردووندا هەیە .

دووەم : قۆناغی میتافیزیک The Metaphysical stage

لەم قۆناغەدا چەمکە میتافیزیکیەکان برەویان پەیدا کرد بەتایبەتی ئەو چەمکانەی کە لە رۆژگارە کۆنەکانی یۆنان و رۆمانەکان لەلایەن فەیلەسوفەکانەوە بەکار دەهێنران بۆ نموونە چەمکەکانی (مافی سروشتی) و (دیموکراتی) و (جەوهەر) و هتد . بەجۆرێک کە ئەم چەمکە داماڵراوانە Abstract Terms زیاتر لە چەمکە ئاینیەکان بەکاردەهێنران لە توێژینەوە و دەربڕینەکان سەبارەت بە پرسگەلێکی جیاواز لە بوارەکانی مەعریفە سەبارەت بە سروشت و کۆمەڵگە . بەڵام کۆنت پێیوابوو کە ئەم چەمکانە مانایەکی بابەتیان نییە بەڵکو هۆکار بوون کە گریمانەی هەڵە لەبەرچاو بگیرێن . ئەم قۆناغە لە رۆژگاری رۆشنگەرایی Enlightenment دەستی پێکرد و دواتریش بەردەوام بوو.

سێیەم : قۆناغی پۆزیتیفیەتی The Positivity stage

ئەم قۆناغە بە دوا قۆناغ دەژمێردرێت و کۆنت وەکو بەرزترین قۆناغ و پشت بەستوو بە زانستی دەزانێت چونکە زانست لەم قۆناغەی پەرەسەندنی کۆمەڵایەتی لە ئاستێکدایە کە مرۆق دەتوانێت لە رێگەی چاودێریکردن Obseravtion ، تاقیکردنەوە Experiment و بەراووردکردن Comparison روونکردنەوە و پاساوی زانستیانە بەدەست بهێنێت بۆ رووانگە مەعریفیەکانی لە هەموو بوارەکاندا .

بیردۆزی دووەمی کۆنت بریتیە لە هەرەم یان پایەبەندی زانستەکان The Hierarchy of the Sciences . ئەو لەم بیردۆزەیدا زانستەکان بەشێوەیەکی هەرەمی لە خوارەوە بۆ سەرەوە دابەش دەکات بۆ سەر چەند

پایەیەک ، لە خوارەوە ماتماتیک ،ئینجا ئەستێرەناسی ، فیزیک ، کیمیا ، زیندەوەرزانی و لە کۆتاییدا کۆمەڵناسی .ئاشکرایە کە کۆنت یەکەم کەس بوو زانستی کۆمەڵناسی داهێنا .

ئەم جۆرە ڕێکخستنە یان دابەشکردنە هەرەمییەی زانستەکان پەیوەندییەکی نزیکی هەیە بە یاسای سێ قۆناغەکە چونکە هەروەک چۆن هەریەک لەو قۆناغانەی مرۆڤایەتی پێیدا تێدەپەڕێت لەسەر قۆناغی پێشتر بنیات نراوە بەهەمان شێوە هەر زانستێکیش لەسەر زانستەکەی پێش خۆی بنیات نراوە ، بەڵام زانستە جیاوازەکان بە تەووژمی جیاواز گەشە دەکەن . هەرفۆرمێکی مەعریفەش دەگاتە قۆناغی پۆزیتیڤیەتی بەگوێرەی گشتگیری ، ئاسانی و پشت نەبەستن بە بەشەکانی دیکە .

کۆنت پێیوایە کە لە قۆناغی پۆزیتیڤیەتی پەیوەستە پایەبەندی زانستەکان جێگەی ئاینناسی و میتافیزیک بگرێتەوە ..

هەروەک لەم ڕێکخستنەی کۆنت بە زانستەکان دیارە هەر زانستێک لەسەر زانستەکانی پێش خۆی بنیات نراوە ، بۆ نموونە کیمیا لەسەر زانستەکانی فیزیک ، ئەستێرەناسی و ماتماتیک بنیات نراوە . کۆمەڵناسیش لەسەر هەموو زانستەکانی ژێر خۆی بنیات نراوە .هەروەها لە بنکەی هەرەمەکەوە کە بە ماتماتیک دەست پێدەکات تا بەرەو باڵاتر بڕۆین گشتگیریەتی زانستەکان کەمتر دەبێت و هەر زانستێکیش تایبەتمەندتر و ئاڵۆزتر دەبێت .بۆیە بەڕای کۆنت زانستی کۆمەڵناسی کە دەکەوێت بەرزترین ئاستی هەرەمەکە تایبەتمەندترین و ئاڵۆزترین زانستە.

خودی ڕووانگەی پۆزیتیڤیزم Positivism کە ڕووانگەی کۆنتە لەسەر چەند پرینسیپ (یان بنەما) Principle و چەند ڕووانگەیەکی فەلسەفی دیکە دامەزراوە کە دەتوانین لە چەند خاڵێکدا ئاماژە بە گرینگترینیان بدەین :

1- سروشتگەرایی Naturalism:

واتە پەیوەستە پرینسیپەکانی زانستە سروشتیەکان پەیڕەو بکرێت لە بواری زانستە کۆمەڵایەتیەکان .

2- دیاردەگەرایی Phenomenalism :

تەنیا ئەو دیاردانەی کە مایەی چاودێری کردنن دەتوانن زانیاری بڕوودارمان پێ ببەخشن .

3- ناوگەرایی Nominalism:

ئەو ووشانەی هەڵگری بایەخی زانستین پێویستە بچەسپێنرێن و مەرج نییە بوونی ووشەیەک بەڵگە بێت بۆ بوونی ئەو شتەی کە وەسفی دەکات یان ئاماژەی پێ دەکات .

4- ئەتۆمگەرایی Atomism :

دەتوانرێت کە شتەکان بۆبچوکترین پارچە پێکهێنەرەکانی ووردبکرێن یان شی بکرێنەوە ئینجا لێکۆڵینەوەیان لەسەر بکرێت (چونکە گشت بریتییە لەسەرجەمی پارچەکانی).

5- قانوونە زانستییەکان Scientific Laws :

مەبەستی زانست خولقاندنی یاسای گشتێنراوە کە لە خزمەت پێشبینییەکاندا بێت .

6- فاکتەکان و بەهاکان Facts and Values :

گەڕان بەدوای فاکتەکان Facts پێویستە . بەهاکان Values هیچ بایەخی زانستیان نییە .

مردوویەك ئاگای لە هەمووانە … سەباح ڕەنجدەر

تاج سەر گران دەكات

تاج چاوی لەو درەختانە ڕوون بووە لێرە ئاو دەخۆنەوە
بۆنی گیای لاڵۆیانیشی بەئاگا هێنا
ئەوەشی گوت ڕۆح گۆشت و ئێسکی نییە
دوای ماوەیەکی کورت
کەوتە سۆراخکردنی ونبووەکانی و بریقەی چاویلکە و دۆنیایی
ئەسپی جڵەو زیوینیشی لە گۆڕەپانی شێوە پەرستگا خەڵات کرد بە زوو
ورووژانی پەپوولە
ئەفسوونێکی لە چەکەرە و نەرم و شلی گوان

دا بە گژوگیای ئاڵوودەی نیاز و مراز لەسەر خوێندراو
گژوگیا کەسوکاری منن
ڕزگاریان کردم لە گەمارۆ و داوی فریو
مەرەکەب و کاغەز و یاد خۆیان لەناو ڕێکخست
ئەم سرووشەیان هەڵدا
ژیان و مردن بردنەوە و دۆڕان نین
شیر و
قاوە و
دیوان و
مۆمی دەم بەسووراو و سپیاو
سۆز و سەبووری و بێ پەروایییان تا گەیشتن بەخێت بەرز بووەوە
هاوارە بەهانا هاتووەکانت کە بەدڵێکی بەهێز شوورە دراوە
هەڵدە سەرە ڕێگاکان
نە لەگەڵ سەرەتا کاروانت دەجمێ
نە لە کۆتاییی واق وڕمانێکی لەناکاو و لەبیرنەچوو
گیانت دەکات بە قۆزاخەی حەکایەت و ئەفسوون
لە نامەیەکی تایبەتیدا داوا بکە
پێویستیم بە دەستەیەك پێغەمبەر هەیە
لەناو گەرمایی دێڕەکانم
هونەری پێگەیینی میوە بکەن بە بیرکردنەوە و خولیا و ڕژانی تاڤگەیەك
ئەی سەمای ڕێشمە و زەنگوڵەی نەرمی کۆچی بەختەوەری
ئەستێرە بڕیەکراوەکانی ناو ڕستە سێەکان لە خەودا بێژێنە
هەنگ هەنگوینیان بڕییەوە
نەمانزانی ئەو تەشتە ئاوەی حەوشەمان خۆش بوێ
کە تریفەی مانگی بۆ پاراستین
سڵاوت لێ دەکەم ئەی ئاسوودەیی
بەدڵ ئاوڕێك لە پاشماوەی برینەکانمان بدەرەوە
کولانەوەیان کێڵگەیەکە مەست و ڕازدرکێن
مۆم تێکۆشەری بنەماڵەی ڕووناکییە
جەنگێکی گەورەی بردووەتەوە
نیشانەکانی خاڵبەندیی ژیان
گوێ لەو دەنگانە ڕادەگرن دەبنە ئاواز
نیشانەکانی خاڵبەندیی مردن
گوێ لەو دەنگانە ڕاناگرن نابنە ئاواز
گوێ گرتن و نەگرتن بردنەوە و دۆڕان نین
خانەی دوو گوێن چاوەڕوانین ببنە شانەی هەنگوین

دەتوانین پێیدا بڕۆین و بێینەوە
بازێکی ڕاونەکراو لەناو ڕەزێکی خان و مان
لە باوەشی درەختێکی نزم خۆی هەڵدا
پێشنگی بەهرە دانەوێڵە و ئومێدی لە نزیك دەنووك و باڵی دانا
بۆنی حاجیلەی کوتراویش لەناو گۆرەوی و ئاون دەنیشێتە شوێن پێیەکانی
وەك پڕووی دەجریوێنن
بۆ چرا کتێب کەسێکی لە بیرکراوە
شەوقی ڕووداوەکانی ساڵ چەشنی باران
ئاوی سەر بە شەختە بەئاگا دەهێنێت
بۆن و بەرامەمان بۆ دەنێرێتە ماڵەوە
قەڵەمکێشی کۆچکردووان و گڵۆپی سەر حەوزی ماسی و چەتری گوڵفرۆشان
پەڕەی زمانن قەت دەماری درۆ لەدەمیان لێنادا
وایان کردووە بە وچان و درەوشانەوە تەماشامان بکەن
درەختی بڵند و لك بەهێز
بۆ جۆلانە خۆیان هەڵدەخەن و ڕەگیان بە ناوچەوانمانەوە گرێ دەدەن
ئاڵۆزیی ژیان و سادەیی مردن کە بەهرەی تیشك و سێبەرن
ناکۆکییەکانیان خاو دەبێتەوە
نیشانەکانی خاڵبەندی دەبنە مۆسیقایەکی دەوڵەمەند و خۆدەکێشن بە هەورێکدا لە دڵدا دەبارێ
کتێبەوانێك لەو گەڕەکەی چاو داناخا و وشەکان بە ڕێگادا دەڕۆن
چووە ناو دواین جەنگی ڕەش و سپی و خۆی تەنیا کرد
بە تاجی کتێبەوە هاتەوە یەکەم کۆڵانی شار
تێگەیشت ئاووهەوا و ئاوێنەی بەرانبەری
ڕوخساری ڕۆشنی ئەسپە یان هێزی ڕاوچیی ڕێوی
تاج ناوی تاجدار دەزانێت
خۆرێکی سادە هەڵیگرتووە و بەسەر ناوچەوانی دنیا ڕەتدەبێ

تشرینی یەکەمی 2005 هەولێر

زمان و دڵی مانگ

پەپوولەیەك لەسەر شانی پێغەمبەرەوە فڕییە سەر شانی من
تەپەی باڵ و نیشتنەوە بۆنی خۆشی گڵەسەرن لە پرچێکی خورمایی کاڵدا
پێویستییەکانی ڕۆژ هەمووی جوانین و لە ڕۆژمێردا بە دێڕێك ئاماژەی پێدراوە
کاتژمێری قورمیشدار ئامادەت دەکات بۆ بێدارکردنەوەی پەردە
تیشك بەشی خۆی بداتە ژوورەکان

جۆشی قۆریە کە بەناو دڵی هەڵوەدای کازێوەدا ڕەت دەبێت
باوەشی ماڵ پڕ دەکات لە شیرینی
کرێسك و ددانی شیری تێیدا گەشە دەکەن
داوەڵ پشووی بێستانەوانە
مەیموون و کەروێشك خەیاڵیان دەمرێ و بارکەوتوو دەبن
نامەی جەنگاوەرێك لەناو دەست و پەنجەی پێستەچیی شار بانگی کەڵەبابە
ئەستێرەی تاریك و ڕوونی لێ بەگرشە گرش کەوتووە
مێرگی ئەسپەکان و ڕۆژی سپیی سەر چیاکان
گیان و لێکدانەوە دەدەنە نازی ڕەنگ لەناو پەلکەزێڕینەدا
پەلکەزێڕینە جوانیی سەرزەمین بۆ ئاسمان دەبات
پێچکەی گالیسکە لەناو فریز پەڵەکانی جەستەی بە خوناوی شادمانی لادەدات
سەرنشینەکانی نقێمی ئەنگوستیلەیان چاون
لە کاتی دەستگیران هەڵبژاردندا کە سروە و ڕشێنەی باران پەرژینی دارین دەشکێنن
گوڵەجۆ و گەنم لە ناوچەوانی کار و بەرخ شەپۆل دەدەن
ناز و فیزی شێر لەو کاتەدا گەرم دەبێت
کە تەرمی نێچیر لەناو دەستەکانی دەشێلێت و گۆشت و ئێسك لێك جیا دەکاتەوە
تەنیا مرۆق پێویستی بەئاسوودەیی ناو ئاوێنەیە
دەزانێت کە ناشیرین بوو ئیدی تەواو بەهرە و بەرهەمی لە نوێوە دەست پێناکاتەوە
ژیانیش بەردەوام خوان پڕ بەهرە و بەرهەم دەکات
بوێری باڵندە بەرز دەکاتەوە
ئەوانیش لە مەستیی فڕینێکدا ئاسمان خاڵی دەکەن لە برووسك و پاشماوەی
نەرم نەرم لە ئاسۆی پێی سپێدەدا دێنە خوارێ
بەسەر گۆچانی پیرەکان دەنیشنەوە
پیرەکانیش ترپەی لێدانی دڵی خۆیان گرێ دەدەن بەباڵیانەوە
باڵ ئەی پشت و پەنا و جوامێری ناو دانیشتنە تایبەتییەکان
ڕەوانبێژ و سەروا و کێشدارمکە بە تکای گوڵەباخ لە دەست و پەنجەی دڵ
خەریکە ڕووناکی لە چاوانم کۆ نابێتەوە
ئەلفوبێی ژیانی خۆم لە بەرزاییەکان هەڵدایە دەستی خوداوەند
ڕەشنووسی بەخت و ناوچەوانیشم دوور لە نزرگایەك شاردەوە
ئەی دەریای نوستووی خەونی خۆ ئاشکرا کردوو

بەرپا بووە زەبر و زەنگ و جەنگی جودایی
دەستەودامەن و فریا
جامی ئەفسووناوی گیانم پڕکە لە بەهرە و بەرهەمی خودایی
مانگی لە دەست مەرگ هەڵاتوو
شانمی بە قەڵا و مۆزەخانە و ئاوێنەی بنەماڵەی زانی
زمان و دڵی لەسەر پەروەردە بکات
تریفەیەك لەناو جامی ئەفسووناوی خودادا
برژانگی چاوە گەورەکانی کردنەوە
بە وریاییيەوە دوا
دوای چەند چرکەیەکی خوماری
گەشتوگوزار و غەزەلی ئەسپ و بریقەی چاوی پێغەمبەرەکان لەسەر زەوی دەگۆڕێن
هەندێك زمان و دڵ پەیدا دەبن
سێبەریان ڕۆحی تێدایە
ئەرێ سێبەری ڕۆح تێدا ئاسوودە
زەبر و زەنگەکانی داهاتوو لە پێناو چیدا دەبن بە جەنگ
کوکوختی هۆگر بەحەوشە و ماڵ و سەر ئالێری تەلەفزیۆنەکانمان
لە وشەی هەڵکەندراوی ناوچەوانی خانووی باپیران دێنە دەرێ
لەناو فەخفووری ماستی منداڵەکانمان
لە ڕەنج و ڕاز و هەوای بێباکی نقووم دەبن
دەست بە سەری ئاگرودوو دادەهێنن
گەرمایی دەبەخشنەوە بە دەرگا کردنەوە و پەیوەندییە هەستییەکان
پاشان لەسەر ئاڵای داگیراو پاشەڕۆ دەڕێژن
ئەرێ مانگ لە زەماوەندی جاویدانی زمان و دڵدا
چ شەربەتێك دەخورێتەوە
مەشخەڵی سەرشانم فڕییە ناو چاوی پەپوولە
ئەو چاوە ڕەنگی خودا و ڕەنگی ئاو و ڕەنگی شیعری پاراست
بەهرە و بەرهەمی لە نوێوە دەست پێدەکاتەوە

تشرینی دووەمی 2005 هەولێر

ڕێوڕەسمی کردنەوەی پەیکەرێك

بەچاوی گایەکی قوربانی تەماشای باڵندەی دەنووك لەناو ئاو دەکەم
خودا بەنیازی سڵاو چاوی داوەتە دەستێك
دەبدەبەی ڕەنگاوڕەنگی پێوە بشەکێتەوە
قوماشی ڕەش و سپی بڕی
پرسە و کفن

پیت ڕژانە ناو دەمم
توانیم وشە لێکدەم و داوا بکەم
مانگ بەسەر هەولێرەوە پڕ و نارنجی و لە گڕوگاڵدا بێت
بەو نازەی داویەتییە ئاوی ڕژاوی حەفت چیایان
چەتر هەڵدا و شەڕی باران بباتەوە
چەتر شەڕی باران دەکات
پەیکەرێك حەفتا ساڵ پیاسەی بەسەر پردی ئەم دیو و ئەو دیوی ڕووباردا کردبوو
پاشان لەسەر گردی بە ئاڵا داپۆشراو دانیشتووە
ئاوێنەی دابووە ژن و شووشە بۆنی وەرگرتبوو
سەیری پەند و وێنەی سەر قەڵغانی کردبوو
قسەی توندیشی لەگەڵ وەردیان کردبوو
نامەی لەسەر باڵی بە ناز و فیزی کۆلارە نووسیبوو
سەرسام بوو بە
گوێی کەروێشك و
گوارەی شۆڕ و
پیاڵەی چا و
ڕوونا کی ڕووی زەوی
بلووری لامپای سڕیبووەوە
تووتن و پایپی خۆش کردبوو
زۆر تەماشای ڕوخساری دایك و باوکی کردبوو
وایدەزانی دەمرن و بەجێی دەهێڵن
پەیوەندییەکانی نێوان درەخت و باڵندە و هێلانە و هێلکەی باش ناسیبوو
گڕوگاڵ و دارە دارەی منداڵیی دەبێتە کاروانسەرا
یەکەم هێلکە لەوێ دەترووکێ
یەکەم ئاو لەوێ ڕووندەبێتەوە
یەکەم باڵ لەوێ دەفڕی
یەکەم شیر لەوێ هەوێن دەکرێ
لە بریقەی خان و مانی ڕەش و سپی
ڕەنگەکانی دی لەواندا دەڕژێتە سەر نۆتەی سروودەکانمان
سروود بووە پشتی ئەسپ
پشتی ئەسپ بوو بە زێد و ماڵ و لەدایکبوونمان
بەکامی دڵ سۆز و ئاوازی گیان دەدا بە پاڵەوانی هیوا و سەرپێخستنی خەونەکانمان
باڵندەی هەمەجۆری شادمانی لەشکری بوون
پەلکەزێڕینەش بیر و بۆچوونی

لەشکر کە دەڕژێنە بڵندایی دەموچاوی
بەنیازی ناسکبوونەوەی نیشتنەوە و بڕیاردان لەسەر مانەوە و باڵ گەرمبوون بۆ کۆچ
بیر دەکەنەوە و قسە و باس بۆ یەکەم پەڕەی ساڵ دەدرکێنن
ئێمە زۆر پێویستمانە بیزانین
گوڵەکانی لە ڕێوڕەسمی لەدایکبوون و مردنی دەخرێنە سەر پەیکەری
تەنیان وەك تەڵە شخارتەی بەکارهاتوو بۆ داگیرسانی مۆمی سێبووری
بولبول لە پاڵیان بانگی بە چل باڵفڕین و نیانی جۆلانە و جەژنی گەڕانەوەی ون کردووە
دوای سەرگەرمی دیتەنییەك
گۆشەنشین و خەواڵوو هەناسەیەکی دایەوە
ماسوولکەی جەستەی بەشڵەژاوی و گەروو وشکییەوە سەیری دەمی ڕاهێنەری وەرزشوانی دەکات
چێژ لە یەکەم ڕووبەڕووبونەوەی کۆڕوەی گەڕا و ئەو ڕۆژانەی دەزانێت ژیان چییە وەرناگرێت
بەڵام خەیاڵ کە دووڕوویی مرداندووە
بۆ بگرە و بەردە بە هەموو شتەکانی دەگەیەنێت
لە بۆنەی ئاشقبوونی شەونمی سەر گیا و شەڕی چاوەزار
دەبێتە دەستێك لەناو قۆزاخەدا ژیاو بۆ خۆشی و ناخۆشییەکان
هەڵیدەداتە ناو ئاهەنگەکانی کۆچەرییان
بیرەوەری گوڕڕایەڵی دەبێ و سوودی پێدەگەیەنێت
هەڵە و نوێژە درێینەی لە بیر دەباتەوە
دەستێك لە گێڕانەوە ڕاستگۆ و ناهێڵی وەخت بەسەرچێ
نامەکانی دەخاتە پێستەوە
نامە هاتووەکانیشی وەردەگرێت
ڕێگا پێچاوپێچەکان هەموو شتێکیان پێدا دێت و تێدەپەڕێ
ڕۆژی هەمیشە بۆنخۆش بەشەقبوونی خاك
کاتێك دومبەڵان خۆی دەناسێنێ
لێدەگەڕێ ئاقیق و نووسراوی ناوچەوانی هەر هەموو پێغەمبەرەکان تێکەڵی بن
لە گەرمەی سەما و ناخ جریواندن و دیتەنی خودا
دڵی دەشوات و دەڵوا
پێ دەستمان کێڵ شەکر و مۆری بەخت دەکات
دەتوانین کەلوپەل و وێنەی بەهرەمەندەکانمان بکڕین
دەستەسڕی تەنکیش لەگەڵ خۆمان هەڵگرین
بۆباکی بڵندبوونەوەی چنار
دەبێتە شوێنێك وەك قۆزاخەی ئاوریشم

جوانكراو بەسپێنەی هێلكە
ئاسوودە و پڕ بەهرە و پەیماندار
هەموومان شەقامێكمان دەبێ تێیدا بچینە سەردانی خزم و كەس و برادەرەكانمان
ڕۆژ كە ئاوا دەبێ
تەواو ئەڤینی خۆی كردووە
سڵاو
سڵاو پەیكەری پەروەردەی شیر و شەكری دایك و باوك و بارانی سێبووری
تێگەیشتنی بۆ جارێ نامری
ئەو درەختەی تۆ تێیدا گەشەت كردووە
دەبێتە درەختی بنەماڵەی شیعر
ئەو هەموو وزەی تیشك و ئاو و پەین و ڕووخۆشی خۆڕەت پێشكێش دەكەین
كە خوداوەندی بەهرە و سرووش ڕسكاندوویەتی

كانوونی یەكەمی 2005 هەولێر

ڕژانی موورووی بەخت

گردێكی پەرژینكراو بەهونەری دەستنووسەكانی پەیام
خودا هەمیشە دانیشتنە تایبەتییەكانی تێدا ئەنجام دەدات و چاوەڕوانە گەورەتر بێت
درەختی زمانیش بەگۆپكەی نەكراوە لكی گران بوو
دەنگی پێغەمبەرەكانی لەوێ
یەك بەدوای یەك ئاوازدار كرد
دەستی بەڕوخساری سادەیماندا هێنا و قووڵاییمان درەوشایەوە
موورووی بەختی ڕشت
دێوانەیەك لەسەر ناوچەوانی كە مۆسیقا و ئاوێنەیە بۆ ڕێگاكان
ئاڵای ئاشقبوون و مشتومڕكردنی یادداشتەكانی پیشان داین
بای بەزەبر و بێ پەرواشی ڕاهێنا
ئاراستەی تەواوی بخاتە سەر
بۆ شەكاندنەوەی بەردەوام و پێوانەكردنی نازی چاوی باڵندەی سەر هێلكە
چاوی لە گۆی سەیوان گۆڕپی ڕەنگاوڕەنگ بوون
ئەوەی ئامانەتمان لای داناوە وەك سپێدەی ڕۆژی بەهار
چاكەی بۆ هەموو كەس دەوێ
گەنجینە و خرۆشانی لە سێبەری تەنكی كەلوویەك هەڵگرتەوە
پێش خۆی بەڕوونی بینی

زانی پێیەکانی لەسەر
کونی باڵەبان
توولەی شفتی
بڕکی گندۆرە
لاسکی لۆبیا
چێورمەی گۆڕ غەریب
قەڵەمکێشی ئەسپ
برینی قوربانی
مەتارەی شوان
قەڵەشی کوارگ
دانەنێت و گرەوەکانی کە باپیری لەگەڵ نەوەکانی خۆی کردبوونی بباتەوە
سۆز و بەهرەی بەهێزی تێدایە بۆ ناسین
شوێنی حەسانەوە زۆرن
بەرانبەریشی تابووت
مرۆڤ بەدڵێکی خومار چاویلکەی فڕێ دا و جوان خولیاکانی چاوی جێبەجێ کرد
هیواکانی لەناو دانەنا
شەپکەی تابووتیش لە درەختیدا گەشە ختووکەی سووڕی خوێنی داوە
ڕازاندوویەتیەوەش
تەمێك لە مەمکی دێو پەیدا بوو
بووە تانەی چاویلکە و پەنجەرە
ئەلف و یێ
بەیەکەوە لەسەر زەوی و زمان نیشتەجێن
تەمەنی زەوی و زمان بەو نیشتەجێبوونە درێژ دەبێت
ماوەتەوە ئاوێنە بەدیوارەکان هەڵبواسین
باڵندەی پەڕ چەور
ڕۆژانی پشوو لە گۆمەکان بێنە دەرێ
لە ناوی بیر بکەنەوە و چرا و ئەلبووم بهێننە سەر مێزی ژوورەکان
وەرزی نیشتنەوە و هەڵفڕین و توانای باڵیان بناسن
پاشان بەڕەنگی شاد و بیری هێمن و بێگەردەوە بنوون
نووستن فریای
ناخ و
گیان و
ویژدان و
خوێن دەکەوێت
لە حەوشەی پشتەوەی خانووە دێرینەکەی ماڵی باپیرم

که بەهەشت حەزی دەکرد بۆ کاتییش بێت
چەند ڕۆژێك خەڵکی هەڵبژاردەی خۆی بهێنێ
بە نەخش و نیگاری خەریکیان بکات
هێشووە ترێیەك دەمی لەناو کەپر شۆڕ کردووەتەوە ناو ئاوی ڕوونی کووپە
دەڕۆن باڵندەی پەڕ چەور
هێلکەکانی دەهێنێتە ناو کتێبخانەی
ئەو شاعیرە سادەیەی ئاوازی بۆ ئەم سەرزەمینە دانا
پەلەشی نەبوو لە پێگەیشتنی میوەکانی حەوشەی
بەدەستنووس و پرچی کیژەکانی دایدەپۆشێت
لە کوێ لاشەی مردوو
گیان گەڕایەوە ناوی
کێ چاکەکاری گیان چاندنەوە دەکات
ماسی بەناو جێگەکاندا هاتن
بۆ سەردان و یارمەتیدانی ڕووبار
قولابی چاوداری ڕاوچییانی سەر ئاو خست
پێنج پەنجەی دەستی ڕاستیش
سامان و سەروەری بۆ ئاشقبوون بەهێز دەکەن
وەك ئەوەی لە بوێرییەك
دەستی خۆشەویستێکی دوورە دەست بگوشێت
مرۆڤ بە شکۆ و خانەدانی و بوێرییەوە
ئاوی ڕژاو کۆبکەرەوە و پاراوبە بە هونەری دەستنووسەکانی خودا
ئەشق بەناوی خۆتەوە
بانگت دەکاتە ناو ڕووناکییەکانی پیت و ناولێنان و قووڵاییت دەدرەوشێتەوە

کانوونی دووەمی 2006 هەولێر

کووپە لە مێوانداریی ماسیدا

بەهێزکردنی چاوی کوشتن و بڕین هەمووی بەویستی ئەون
ئەرێ خودا بۆ تەنیایی بۆ خۆی هەڵبژارد و بەرەو لای ئێمە خاك هەڵدەکۆڵێ
دەست و پێوەندەکانیشی وەك چاووڕاو و چاودێر بەناو خەڵکدا بڵاوکردوونەتەوە
هەڵوەدا و دڵبەدەر و کەم خەون
پێیەکانی لە ئاوی چەور و لێڵ تەڕن و گیانی تا ئەوپەڕی پەرێشان
نوێژ و ستایش و پاڕانەوە یارمەتی دەروونین بۆ گیانی تا ئەوپەڕی

پەرێشان
بەتوندوتیژی و زەبر و زەنگ و زاڵی داوای یارمەتی لە ناسراو و دەستوپێی کردوون
باڵندەی قاچ ڕووت و دەنووك درێژ باڵەکانیان دەخورێنن داوای باجیان لێ کردوون
جەنگ لەو پێناوەدا هاژەی هات
لاشە کەفی هەڵدا
لاشەش ئاوێنەیەکی پەڵەداری پێشکێش کرد
باڵندەی تەمەن کورت ببینێ
لە پشتی خۆشی هیچ لە دایك نابێت
تەپەدۆری لە پەنجەرەی بیستن ناوە
داویشی لەسەر کورسی شەیتان و فریشتە داناوەتەوە
کتێبی نائومێدی و گریانی جیهان لەم چاویەوە گواستووەتەوە ئەو چاو ڕەوانبێژ و
هەواڵدز و
خۆویست و
خۆشدووە
تەمەنی بەشی ئەوە دەکات لە هەموو شەقامەکان بپەڕێتەوە
مردنی پەنجەی کەمانچەژەنەکانیش ببینێ
بە ئاگر و دەموچاوی ترشهەڵگەڕاوی مانگم مەسپێرن
پشت و پەنایەکم هەیە هەمیشە بەبیر خۆمی دەهێنمەوە
بەهرە و پەیژە و دەفتەری پڕ ئەستێرەی هەڵفڕیوی مەحاڵ دەهێننە دی
کارتی جەژنانە فڕێ دەدەنە ماڵەکانمان
وێنەی کچێکی مۆم لەسەر داگیرساویش دەگرێ و بەیادگاری دەیداتە نەوەکانمان
وەك شاعیرێکی دەموچاو درەوشاوەی بەختیار
چوارخشتەکی لەسەر شیعری باوکی نووسیوە
غەزەلیش چاوی بە پەڕپەڕەی مانگەوە هەڵواسی
لە پێچی شەقامێکدا ونی کرد
پێنج خشتەکی و بەهرە وەرگرتنیشی مایەوە
چرای هەڵگربوونی بەدەستەوەیە
بەدوای لەپکە شینەی دیاری داپیری چاوی دەڕوا و دەگەڕێتەوە
هێزی چاو بەشی شکانی لەشکری هەڵپەدار دەکات
ڕۆژنامەنووسی بەرەکانی شەڕ
بۆ ماوەیەکی کورت
لە خۆشییاندا لە هۆش خۆ دەچێ
شیعرێکی ڕۆمانسی دەموچاوی ئاوپژێن دەکات

مۆم و شخارتەی لە دەم دەڕژێ
گیانی زیو و ئاوریشم و فەنەر لە ناوی
مردوویەکە بەندی جەرگی هەمووان
ئەو مردووەی بەندی جەرگی هەمووانە و هەستی بۆمان قوڵپ دەدا
لە دۆزەخ هێلکەی نەکوڵاندووە
ئاوی پاش هێلکە کوڵانیشی بەسەر خاولی برادەرانی نەڕشتووە
لەسەرخۆتر بەرەو لام وەرە ئەی پیری
بلیتی سواربوونی چەرخ و فەلەك
هێشتان سووڕی خۆی تەواو نەکردووە
بۆنی ڕازیانە و نان ڕشاندنی دایکیشم هێلکەم دەترووکێنن
سەمەندەر برای شیریم بوو
دوای ماوەیەك پێکەوە ژیان هاتە ناو خوێنم و ئێسکمی توند کرد
باڵندە بەناو خۆر بڵند بووەوە
بە دەنووکی تووڕەی پشتی گای هاری بریندار کرد
بینینی خوێنی ئەو برینە چاوی گای ڕوونکردنەوە
ئەرێ باڵندە بەئاسمانەوە چیت پێدەڵێت
میوە ڕوومەتیان بە ناز و شکۆوە هەڵدەخەن
ڕێبوارانیش بۆینباخی قاوەیی بەسەر کراسیان شۆڕ دەکەنەوە
شەپقەی خوریان دادەنێن
ماست و زەیتوون و کەرە و هەنجیری وشککراوە
لەناو سینی چینکۆ شەڕیانە لەگەڵ لێوی بە بار
شەڕ بە تاو هات
ئەو مردووەی بەندی جەرگی هەمووانە و هەستی بۆمان قوڵپ دەدا
لەناو شووشەی مەرەکەب
یەکەم شت کە بینی ڕستەیەکە بۆ گیان و دیوان دەدوێ
ئەرێ گوڵ بۆ هاوسەروای
دڵ و
کول و
چڵ و
بولبولە
ماسی بەناو ئەڵقەی نارنجۆك قەڵەمبازی دا و خۆی سپاردە کووپەی
ماڵی من
کووپە و ماڵی هۆگر بە فڕین و بۆنی خەنە و مێخەك
گوڵەبەڕۆژەی نیگا ئاڵاو بە پەیمانی نەمری پاسەوانیەتی
بەرانبەر قسە و هەڵەوەڕی و دەمهەڵبەست
شارێك چاو ناترووكێنێ
درەوشانەوەیەك لە دەموچاومدا بەهرەمەندی کردم بە هێز و خۆبوونی

خودایی
خۆر ڕووی خۆی بۆ ڕاگرتم پێویستییەکانمی تێدا بنووسم
دەستنوێژ دەگرم و خۆم تەنیا داوا لە خۆم دەکەم ئاسوودە بمرم
چاوم لە نەخشە نقووم دەکەم و گیاکانی لەناو دیواری کۆندا شینبوونە
باوەڕت بە ژیانی دووبارە پێدەهێنێ و بیریش لە لەناوچوونی بنەچەی دایناسوورەکان بکەیتەوە
پێش چوونە گەشت خەون وریام دەکاتەوە
کێ دەبینم و ئاو بەدەموچاوی کێ بپژێنم
لەناو شووشەبەندیش گوێ لە گۆرانی نەگرم
پارچە قوماشێکی خنکێنەر بەسەر زایەڵەدا دادەکێشێت
زایەڵە سەرەتای هەموو دەست گوشینێکە لە مشتووی خەنجەر
بەخانومانی بەرەو ئێرە دێ
حەکایەت بۆ باپیرەی سەمەندەرمان بکات
سەمەندەر یەك دوو ڕۆژە مێوانی منە و کەسێکی چاوەڕێیە
لێشی دەپرسێت چاوی پڕ تاسە
تاسەی لە کوێ و لە چی دەشکێت
ئێمە مەلەوانین و ڕووباری گەرمیش تا قووڵایی دەڕوا و ڕاکەڕاکەیەتی
بێزاریشە لە دەست خڕیی زەوی

ئاداری 2006 هەولێر

سووڕی پاراوبوونی بۆن

پەری بە بەخششی زەردەخەنەی
خۆی دەکات بە ناسیار و بەهەشت دەهێنێتە سەر سینییەکی مسین
تەمەنی ئاڵەکۆکیش بەشی شەڕی مانەوە لەگەڵ ژیان دەکات
تەم لەسەر هێڵکارییە سەرەتاییەکان لادەدات
وێنای هەفتەیەکی پڕ جموجووڵ و دەستنووسم دەداتێ
سەرەتای لەناو دروست بکەم
چەکەرەی زەمینیم و گوێشم لە ئاواز و ئاهەنگی بەهرە و سرووشە
بەهرە و سرووش ئاهەنگیان لە ماڵی دڵە
دیوار و تاق و پەنجەرەی ماڵی دڵ
شێوە و شکۆیان داوە بە کتێبی ئاماژەکان
سروەیەك بەسە بۆ گەشبوونەوەی چرا و خوان گەرمبوونی
چ دەدۆزمەوە ئەی کڵاو و گۆچان و خۆزگەی ئەسپ کە لە خرۆشانی جەنگاوەران پشوو دەدا

درەخت لە دڵەوە دوا سەمای دەکرد
لك و پۆپی سەرگەرم بەیاداشتی خانەوادەی ڕەنگی سەوزێکی پاراوبێت
بۆن و شیلەش بەسەر زەویدا بڕێژێ
پاشان لە قۆزاخەی ئاوریشمدا
سووڕی مانەوەی تەواو بکات و بەر جەستەمان بکەوێ
لە بەخت و بینینمان بیکاتە شاخی کەڵەکێوی
ناوچەوانی بەردی پێهەڵواسین
گڕوگاڵی گزنگ و زەردەپەڕ لاپەڕە نوستووەکانی هەڵدەنەوە
بەرد ئێسکی زەوییە
نیشانەی سەرسامییەك لەناو چاوی بریسکەی دا
ڕەزێکی گیان پەڕەکراو
کە دەستی لەسەر دڵی لاچووە
گۆپکە کەم هۆگرن بە لکەکانی
گەڵا پیتێنیش تێیدا ساردوسڕ
ناوی میوەکانی خۆشی لە یاد کردووە
بەڵام گەشە لێوی بەخێر جووڵاون
هەمیشە خۆیان بەبیر دەهێننەوە
دەکەونە بیرکردنەوەش
ئەگەر ئارەزووی گۆرانی گوتنم هەبێ دەتوانم بیڵێم
ڕەنگەکان لە زمانێکی ڕەوا دەهێنم کە دەمی لێ تاریك نابێ
بەرزیان دەکەمەوە تا ئاستی سەر
لە ئاستی سەرم شاری یەزدان دەردەکەوێ و دەبێتە ئەو شوێنە
بەهرەمەندیان خانووی لە دەفتەری یاداشت و گوێچکە ماسی دروست کراوە
کاتژمێری ناوەندی شار لێی دا
سمۆرە
باڵندە
مرۆڤ
بەرەو ئێرە پێ و باڵ و چاویان کردەوە
تەپوتۆز تێیان ئاڵا
لەم حاڵ و بارەدا بزر دەبن یان سەریان لەناو زەرفی نامەیەکدا
بەلێوی منا□ بە مەمەی شیرەوە داخراوە
دایك و باوکیش لە نووسینەوەی ڕێگا نەبوونەتەوە
ڕێگای دیکەش بەلێوی تەڕ و جوانەوە بەرەو ڕوویان دێن
نووسینیشیان هەمووی دەبن بە ئەمەکی پیری پیرۆز و دێنە دڵ و چاومانەوە
وشەکانی ناو فەرهەنگ بەشی نووسینەوەی ڕێگا ناکەن

پەپوولە بەسەر تەرمەوە نیشتوون
ئارەقەی بن باڵیان ئاسوودەیی دوای گەشت و بۆنی نەگەچڵانە
لە هەموو شوێنێك تێكەڵبوون بە ئاهەنگی سرووش و بەهرە ئامادەیە
دەتوانم لەسەرە ڕێگاکان بوەستم
فەرامۆشیشی بکەم
بەڵام سەرمام دەبێ
چاوێکی تا هەتایەی لە ناوچەوانم بەهێز کردووە
تێکەڵبوون بە ئاهەنگی سرووش و بەهرە یاداشتی هەمووشمانە
لە ناوچەوانی تەڵی خانووەکانمان شەوقێکی بێ پەروایە
هەمیشە لێمان نزیکە
لە دەنگی نەرمی قورینگ دەگەڕێ
بەهۆیەوە بێتە ناو دڵمانەوە
بەگەیشتنی درەختی ناو شەقامەکانی شار ڕەنگیان پاراو دەبێت
ئەرێ بۆ بەس خودا دەزانێ بەهەشت لە کوێیە
خودا پیاڵەی منی پڕ کردووە
دایك و باوکم و دایك و باوکیان
چرا و شەربەیان لە سێبەری قەڵا بۆ دانام
سێبەر گەورە بوو
خۆشی هێنا ناو خۆی و تارمایی لادا و لوورەی دوورخستەوە
بە ئارامیی کۆترێك بیر لە قوربانی بکەرەوە
قەڵا تاجی سەری بە ئومێدی چرادان هەڵدایە سەر شووشەی ڕوونی چاویلکەکەم
لە بری ئاسۆی کوڵمە پڕ دەماری چالاك
خۆر تەنیایی خۆی تێدا دەتوێنێتەوە
یاداشتی شارێك کە سڵاو لە ئەستێرەی هەڵاتوو وەردەگرێتەوە
لە کەی ژیانیدا چاڵە ڕەشەکانی لە مەدالیای سینگی ناشتووە
هەولێر دانەوێڵە و میوە و ئاوی بۆ هەمووان هەیە
کراسی بابە نوئێلی بۆ ڕادەگرین تا بەتەواوی دێ
هەڵی دەبژێرێ و لەبەر هەموومانی دەکات
فڕین بە باڵ و پێ و دڵ
خۆری مەزەدارە پڕ بە ئاسمان وچان دەگرێت
ئاسمان چ هەڵبژاردن و سرووش و بەهرەی تێدایە
دێتە ناو هەستەکانمانەوە
هەڵفڕیوێك خۆشحاڵ و مەستی ناو زایەڵە و ڕووناکی زەماوەندی پەریانە
لە تەك مانگ دادەبەزێ
دەچێتە ماڵی ئاسوودەیی

ئەرێ دەرگای ماڵی ئاسوودەیی کلیلی فڵچەی هونەرمەندە یان پووشی ناو دەنووکی باڵندە
تاووس سیمینارێك لەبارەی جەژنی شارێك دەگێڕێت
کە کراسی لەبەر هەموومانە
لەناو کتێبخانە خوێن خەست و خۆڵەکەم
موسا و عیسا و محەمەد ئومێد وەك خۆیان دەهێڵنەوە
قۆپچەی کراسیان مۆری مێژووە
لە کۆشکەکانیان هاتوونەتە دەرێ
دەست بە چەقۆ دەمەبۆڵەیانە
ڕەنگەکان بریقەیان پێچایەوە
بە پەلە و هەڵەداوان ئەم دەوروبەرەیان کردە ئەفسانەیەکی واق وڕماو
هیچی لێ بەدەرنەکەوێت
جەماوەر و ناوبژیوانیش تەنیا منم
مەلوول و جەرگسوتاو لەسەر بەردێکی خاڵخاڵدا
کە پێشتر موسا و عیسا و محەمەد لەسەری زۆر تەماشای گەردەنی ئاسۆیان کردبوو
دانیشتووم و هاواری ناوی خودا دەکەم
دەنووکی سووری باڵندە یارمەتیم دەدا و لاپەڕە نوستووەکانم بۆ هەڵدەداتەوە
ژنێکی خانومان و حەکیمی قەتارچییان
کووپێك شیری لەدەستی ڕوونی چارەنووس بە خەڵات وەرگرتووە
لە دڵنیاییدا دێت و دەچێت
پیتەکانی ڕێگا و پێشبینیی دەمودوو
جوانتر دەبنە وشە و ڕستەی خورپەدار
ڕەز گوێ لە دەنگ و ئاوازی پەرییان دەگرێ
ئەوجا بەری دەڕسکێ و بۆن و شیلە دەڕێژێت
ئاو و باخم ڕوون بوونەوە
دڵۆپێك خوێن لە دەنووکی هەڵۆ تکا
ئەو دڵۆپە
ژوور و بەرژوورێکی لێ ڕسکا
لە بلوور و چاو
نازی دەرگا کردنەوە و لێدانی کاتژمێر و لە ناز نەکەوتنی
تەندوورێکی بۆ خانومانانی شار ئاگر دا
وشەکانی کردە ئاردی گەنمەشامی
زایەڵەی دەنگی ئەو ماڵانەی دەموچاویان باخن
لە دەمارە هەستیارەکانی مەمکی خانومان و حەکیمی قەتارچییان

تێر شیر و هەنگوین بوون و چاویان بەرز هەڵێنا
ڕەچەڵەکی یەك لەدوای یەکی پێغەمبەرەکانیان ناسی
ئەو تاجبەخشەی ڕەچەڵەکی پێغەمبەران بناسێت
لەبن باڵی مەل ماندوو نەبووە
چی تفری تەنك و ئەستوور هەیە لە زمانت لایدە
شێرەی ئاو بە زمان جوان دانانە ناو جێگە جەزبەدارە
منی تاجبەخش و عەوداڵی
با و
ئاگر و
خۆڵ و
ئاو و
ئەشق
خودا نیشانەیەکی لە یەکەمین بانگی خۆی پێشکێش کردم
خەم لە ئەستێرە هەڵاتووەکانم بخۆم و لێیان بدوێم
دڵۆپێك خوێن لە دەنووکی هەڵۆ تکا
ئەو دڵۆپە
ژوور و بەرژوورێکی دامێ لە ماڵی خوداوەندان
شاعیران بەناو کڵاوڕۆژنەیدا هاتن
سەکۆیەك گوڵی گیان و سەروا و کێشیان بەدەستەوە بوو
نان و ئاوم لەگەڵ بەش کردن
پاشان بەهرە و سرووش

تشرینی دووەمی 2006 هەولێر

ئاهەنگی ناولێنانی درەختێك

ڕۆژ خۆر لەدایك دەبێ
شەویش مانگ
گەنجینەی ئومێد و ئەشقی درێژخایەنیش لەو شووشەیەی چاو تێیدا خۆڵاوی نابێت
شووشەی بە تووکی کەروێشك شێراو ئەی دەفتەری یەکەم پێشنگ هاوێشتن
سەرڕۆژ لە هەنگی لە شانە هاتووەدەر و بێنی خۆشی خودا و دەنگی لاواندنەوەی کێتەڵی سواران
زەوییەکی بێ هاوتا و پاراو و سرووشدەریت
هەموو خەنجەر بەدەستە کەمیندارە ڕووزەردەکان دەبەزێنیت
کێ ئاماژەیەك بۆ ئەوە دەکات
ئێرە هەوای بە پیتە و دەڕژێتە هەستی گۆپکە و شکۆفەوە
پڕ دیوان و بادەی هەنگوینیش

ئەو خانووەی منداڵ□ەکانم بە تەمان تاجداری بکەن
لە چاوانیان بئافرێنن و بیکەن بە پەیمانی پیرۆز و کتێبی شانازییان
بە نەرمەغار جارێك بەدەوریدا سووڕامەوە
ئەسپەکەم کەوتە ناو خۆرەتاوێکی سەرگەردانەوە
کەلوپەل و بەرد و بناغەی
دەبن بە تیپی مۆسیقا و کۆرسی گۆرانی سەرسامیم و گەڕانەوەم بۆ
قسەکردن لەگەڵ مانگ و ختووکەدانی
لە گۆرانیدا پشووی خێزانیی بەرپا دەبێت
بازاڕی گەورەی پڕ شتومەك و پێویستی
دار هەنجیریش ڕەگی لە سرکە لادەدات
باڵندەیەکی چاوڕەش کە باڵی مووتوربە بوو لە
گیای سەر گۆڕی قوربانی و
دەمودووی سڵاو کاتێك دەبێتە خۆشەویستی و
دەمارە باریکەکانی دڵی دایکم و
سێبەری ڕوونی برۆی پێغەمبەر و
فڕینی چاوی باپیرانم
لە پەنجەرەی ماڵی من باڵی ڕاگرت
بیری زۆر هێنا و برد
ڕەنگی تێکەڵ بە هەستی شینایی دەریا و گەشبوونەوەی ئاسمان کرد
بەخشندانە خێزانەکەمی هاوێشتە ناو گلێنەی
چۆن سۆبەکە گەرم دەکات
منداڵ□ەکانم کاتێك دەنکە قاوە لە ئاون دەکوتن و گەنمەشامی دەتەقێنن
زرینگانەوەی کلیلن هەڵدەدرێنە دەستمان
دەمەوێت بیهێنمە ناو شکۆی هێلکە تررووکانی کەوێکەوە
لە تررووکاندا داوای خۆی لە ڕوو دەڵێت
چەند
وزەی تیشك و
ئاو و
خۆڵ و
پەروەردەی دەوێت
بۆ گەشە و بەهێزبوونی چاوی
باڵندەی چاوڕەش هەر زۆر لێمانەوە نزیکە
لکێك لە درەختی بنەماڵەکەمانی هەڵبژاردووە بۆ بەهرەی باڵ
بەختمان باشە و قەت □ومان لێ لانادات
تابلۆی ڕاڕەو لە سڕینەوەیدا ئاوازی بۆ گوتراوە

لەناو ڕووناکیی هاتوچۆکەران
ڕەنگەکانی پێ بە چاو پێشنگ دەدەن
ئاوازی باڵی مراوی کێوی دەکات بە برادەری ڕێگای دوور و ئەمەکدار
لە ئارەزووەکانمان بدوێ
ڕاڕەوەکەش لێوڕێژە لە دەنگی
ئەوە ئێستا دەژیم و خەم دەخۆم و زەوی گەرمبوو بە خرۆشانی ڕەگ ماچ دەکەم
شێوەکارێك تابلۆکانی خۆی دەهێنێتە بازاڕێکی نزیکە دەستەوە
ئێمە دێینە باخچەی ماڵەکەمان
باران دەست بە ڕەنگ و ڕووی زەوی دادەهێنێت و دەیلاوێنێتەوە
درەختێك بەناوی منداڵەکانمەوە دەچێنێت
ڕەگ و چرۆی دێتەوە ناوچەوانمان
ئەی لای چەپی سینگم
بۆن بە کام گوڵی پێشکێش کراوتان دەکەن
درەخت لەجیاتی ئێمە دەژی و شەڕی مان و نەمان دەکات
هەزاران شت لە بەری یەکەمی دەردەکەوێت
بە گەنجبوونەوەش
دروود بۆ درەختێك
گیانمی فێری گیانبینین کرد
گیانم چەند ڕووناکی منداڵەکانمی تێدایە
گوێڕایەڵی ڕووناکیم و دەستم بۆی درێژ کردووە
نیازی دڵی خۆمم بۆ هەڵێشت
گوتی خۆشەویستی لە بەرزی ڕوانینە لە ماڵەکەی خۆتدا
ژوور و هەیوانێکم بۆ دانێ ئەی خودا
ئەو کتێبانەی لەبەر نازی پەلکەزێڕینە و شەڕی چاوەزاردا ڕستەکانیم
هێڵ بەژێردا کێشاون
ئاڵای بەختن لە سەکۆی ماڵ هەڵدراون
ئەوانەی نەشمخوێندوونەتەوە
ئاگرودوویان لەناو چاوم تریفەی مانگی سەرگۆمێکی بەستووە
خافڵمان ناکات لە شینایی دەریا و گەشبوونەوەی ئاسمان
ڕووگەنمای ئەشق ڕوو لە شینایی دەوەستێ
ئاکام پەیدا دەبێت و ڕووناکییەکانی ماڵ دەناسێت
دوو دەست هێزیان لە زەردەی ئێوارەدا بوو
پەیژەیەکی داریان لە حەوشە دانا
کێشی هەموو ئەندامی خێزانەکە دەزانێت
بۆ ئەوەی تەماشای گەشەی منداڵەکانم بکەم
دەبێ خرۆشی قەتماغەی برین

بەڕوومەتی لایەك هەنار و لایەك سێوی زەوی بچووێنم
با كەس نەزانێت هەنار و سێوی زەوی ڕژاوە
دەنگەكانی چەشەی ژیانمان نەنیشنەوە
نیشتنەوە وشكبوونی دەماری سەرە
لەبەر خۆرێكی سەرگەرداندا
لە نێوان قڕەی قەلەڕەش و جریوەی هەڵخەڵەتێنەری ئەستێرەی كاروانكوژەدا
بۆنی كەلوپەلەكانی مۆزەخانە و ڕۆح وەبەرهاتنەوەیان و چرای وچان و خولیای
پەپوولەوانی دەرچووی خولی فێربوونی مۆسیقا و دلۆڤان لە كوێیە
ئەی هێڵی ناو دەست و دوا نهێنیی دیوانی خامۆش
ئای دیوانی خامۆش
ئاشقەكانی بەهەشت دەڕژێنە ساتی ناسكبوونەوەی ژیانەوە

كانوونی یەكەمی 2006 هەولێر

بارانی وشە سوورەكان … عەبدوڵا سڵێمان(مەشخەڵ)

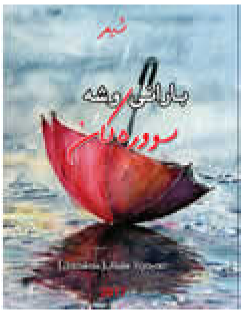

[بۆ خوێندنەوەی ئەم كتێبە كلیكی ئێر□ بكەن ....]()

گۆڤاری هانا ژمارە 3

بۆ خوێند□ن□وەی ژمارە 3ی گۆڤاری هاناکلیکی ئێر□ بکەن ......

مردووی دەستی ئاو ... جەلال عەبدوڵا ساڵح

ئەو ڕۆژانەی بێکارم
سەرم کێژە و گیرفانم خاڵی
حەزم لە ترێ و پەنیرە
□گو ل□ گۆرانی با دەگرم
بیر لە دانیشتنی
شەراب و زەردەپەڕ دەکەمەوە
دەمەوێت لە هێزی کار دووربم
جگەرەیەکی بێزاری بکێشم و
کەمێکیش پێبکەنم
لەکەناری شەقامێک
دەبمە هاوڕێی سۆزانی□ک
ئەو باسی لەزەتی
جگەرەی شوم□ ب□ دەکات
منیش چیرۆکی بێتاقەتی
کیسەڵێکی کوێری بۆ دەگێڕمەوە
پێی دەڵێم کیسەڵ بەوتەمەنە زۆرەیەوە
نە حەزی لە تامی ئاوە
نە لە هەناسەی زەوی

ئەی تۆ چیت پێیە بۆم باس بکەی؟
سۆزانییەکە جڕتێکم بۆ لێدەدات
منیش قاقا پێدەکەنم
کەسمان ل□ یەکتری ناگەین
زمانی فەلسەفە وادەڵێت
…
هەنگاوی غەریبی دەنێم
بە کچێکی ئەفغانی دەگەم
بۆنی پیچک و ڕێحانەی لێ دێت
ڕۆحم پڕد□ بێت لە گۆرانی
بەدەم زەردەخەنەوە پێێ دەڵێم"سەلام"
ئاوڕم لێئەداتەوە و
وەک کچێکی کەنەدی بەدەستی
جنێوێکم پێئەدات
شەقامەکە پڕە لە پێکەنینی ژیان
لە ڕووم نایەت هەمووی بگێڕمەوە
لەوانەیە پۆلیس بمگرێت
لە کارگەش دەر بکرێم
…
دەڕۆم و هەنگاو دەنێم
لەدوورەوە دووکەڵی
جگەرەی پیاوێکی پیر دەبینم
لەگەڵ باسەما دەکا
دەمەوێت بڵێم ماندوو نەبیت
ئەی دڵی پیری
گوڵی فەرش
دەمەوێت لێی بپرسم
چۆن لە پەیوەندی گۆچان و هەنگاو بگەم؟
لەپڕ سەرێک بادەدا
دەڕشێتەوە بەسەر لاشەی سپی زەویدا
ئای بۆنی ڕشانەوەی پیری چەند پیسە؟
پێش ئەوەی بەجێی بهێڵم
فیکەیەک بۆ گەمژەیی خۆم لێئەدەم
....
دەکەومەوە هەنگاونان
لەپڕ سەگێکی تووکنی چاو کز
بەرەوڕووم دێت

بۆنی پانتۆڵی ڕۆژه□اتیم دەکات
لەوەدەچێ بمناسێتەوە
بە سمێڵ و کلکیدا
لە سەگەکەی بۆژێنا دەچێت
بۆژێنا مەسیحییەکی سپی بوو
من مووسووڵمانێکی بێنیشتمان
هەموو شەوێکی هەینی
کاتێک دەبوو بەشەڕمان
سەگەکەی دەبووە ناوبژیوان
…
لە تەمی تەنیایی خۆم دا وندەبم
دەگەمە کەناری چەمێک
بەفڵچەی ئاو
وەک مناڵ خۆم ژیردەکەم
باڵای دیواری با ڕەنگ دەکەم
نەخشەی جیهانێکی نوێ دەکێشم
بە گەورەیی ناوی خۆم دەنووسم
مردووی دەستی ئاو
ژەهری ناودەمی نەهەنگ
تا ماسییەکان تێر پێکەنن
بۆقەکانیش
تاهیلاک دەبن
گۆرانی بڵێن
…

جەلال عەبدوڵا ساڵح

سیانەی گێڕانەوە … سۆران
محەمەدە سوورە

1
من لە کەڵکەڵەی جەفتی بەڕووێك کەوتوومەوە

تا نەدۆزمەوە چاوی ئەم پێدەشتە
هەر بەرەو خلۆربوونەوەم.

هۆ ساڵوەگەڕە پیرۆزەکانی زیۆس
وا کوشتار دەسپێدەکات*:
گۆرگۆنەکان چوارمشقی دانیشتوون و چیرۆکان دەگێڕنەوە.
ئەی نەتەوەی کۆچڕەو و کوشتارلێکراو؛
گوناهی زایەندکارێکم،
دەبێ نەزانم چ شتێك لەگەڵ خودا کۆنینەکان،
چارەنووسمانی ل□ککگرێداوە!

جوانیی؛ ئەوەی لە مەرگەوە دێی،
بۆ گەیین دەبێ وێرانە بسازێنرێ.
ئەی مەرگ؛ هەموو شتێ لە بەردەوامی تەواوبووندا، تەواو نابێ.

2
ئەوەی بەدواتدا وێڵم؛
بەرەو ڕێبڕینە نیگا و
خەیاڵیش مەلەی سەهەندەیی.
خەون برینی بڕینی مەوداکان نەخش دەکاتەوە،
خەمی گەیشتنیش بە دیوی خێرایی، تێڕامان وێنا دەکات.
ئەوها ئەو منە، ڕەگی دووجای دووبەرەکی و
فراژووی لەرەلەری کوفرە‌.

تەنیا شەوە بێباوێشك بمه□□تەوە.
تاریکی پەنا. وەزانینم تۆی.
بێخودا و ئەستێرە، ژینێ شك نابەیت؟

هۆ شەیتان؛ خشپەی شەقاوەکانی ڕۆیشتنت دێتەوە بەرگوێم.
بوونت زێڕکفت بکە، لە تاریکییان بدرەوشێوە،
مامەڵەیەك، کە هەمان بێت سەرپێچیکردنە.
تۆش؛ لە بەخشراوانت وەدەرم بنێ؛
بە ئازارەوەش بمکوژە،
مرۆڤ سوپاس نەکراوە،
لەهەڵەش زێتر ناسنامەی تری نییە.

3
کات؛ بوخچە غەریبییەکەی نالی و حاجییە.
شوێن؛ بەبەردبوونی چیرۆکی گۆرگۆنەکانە لەبەردەم حەڕامدا.

چارەنووس؛ بێچارەیی خەونی خانی و زێتر لێکترازانی نەتەوەیەک.
خواست؛ بوون نمایش دەکات؛
بوون خۆی، ڕسکاوی وێرانکارییە.

دەبا خودایەك بسازێنین
گۆڕان لە بێنوێژییدا سیما دەکرێت.
جەنگ ناسنامەی بوونێکی هەستبەخۆکردووە.

لەگەڵ کوشتار، هرووژمی یادەوەریی و
ئێشی ژووری جووتبوون زێتر دەبن.
لەگەڵبوون؛ چەوساندنەوەیەکی تری ڕەگەزییە.

4
شتێك کردمیە دێوانەی ڕێگە چۆڵەکانی مەترسیی.
ناشزانم چ دەنگێك
بێ نشێو و هەڵدێرگەکان ڕێنموونم بوو.

هەڵدێرام. مشتی بەردێك خۆی کردە باوەشم.
هەڵدێر قووڵ بێ چاوەکانمی ڕووانی.
پێم لێسەنرانەوە.
خوداکان دوا ئاوڕدانەوەیان کردم.
چیاییش: کوڕەتیمە. دەستی ڕاهێشتکرد یان نا، هەر دەبێ بیڵێم؟
جارێکی تر، ڕێگەکانم خستەوە بەر سێرەی پێملنەبوونم.
دەست نەبوو، ئەی خواست وەملیایی خستمەوە؟ دەبێ نەزانم؟

تا ئێرە ئەی دوو سێ، حەوت و پێنجی بەیانیم،
ئەو گۆرانییەی بە هەڵدێرانم نەدات، کوا قەرەجییە.
زرینگانەوەی دەنگی مەزهەر و زریانێك لە خۆرایی..
پێهەڵدێنم. ئەوە بۆ ڕێگەکان ناجمێن؟!
دەبێ لە هەناوی وێرانبووندا؛ گۆرانیی ئاژاوە بچڕین.

5

گۆرانی خۆم دەڵێم و
ڕێ بۆ ئاژاوە خۆش دەکەم؛
شتێك، کە دەبوو زووتر بمکردبا.
هاتووم؛ ڕووحی شەیتانم و
بێدەستی و غەریبی چارەنووسمەک.
چارەنووس و غەریبیم، ماڵی خەون و نەگەیشتنە.

کوا ماڵ پێم ئاوەدانە و سەهەندییم دەناسێت.

شەیتان لەسەر زمانم، گۆرانییەکە بەرەو کۆتایی دەبا:
من ئەودیوی ڕووناکییەکەتم،
کە گۆڕان و بەدکرداریی، تێمدا ئاوسەن.

من ئەودیوی ڕووناکییەکەتم
بە نەفرەتی ناسنامەم سوێند
گەڕاومەتەوە نێوت، بڵێی ئەوە نەزانیت؟

مانگی 10و 11ی 2016

* "ئەم ئاژاوەیە گوناهی هزرەکانە، دەبوو کوشتارێك دەستپێبکا."سکاندینافیا دوورگەیەکی تر لە بخوور، هەندرێن.
** ئەم شیعرە لە گۆڤاری "کەلێن"، ژمارە (2)ی هاوینی 2017، بڵاوکراوەتەوە.

لە نێوان سیاسی و فەیلەسوفدا … هیوا سەعید

سیاسی: بۆچونێک هەیە دەڵێ ئەوەی بزانێ دیالێکتیک چییە فەیلەسوفە.
فەیلەسوف: لە دیالێکتیکی هیگڵ هۆش لەخۆی دادەبڕێ و دەبێ بە دوو بەش، دواتر لە نێوان ئەو دوو بەشە ململانێ سەرهەڵدەدا، سەرەتا بەشێکیان دەبێ بە چاودێر بەسەر ئەویتر، بەشەکەی دیکەش دەبێ بە کەرەستە و بابەتی لێکۆڵینەوە بۆ ئەم.

سیاسی: پێش سەرهەڵدانی ململانێکە ئەو دابڕانە لە ناو هۆش چۆن ڕودەدا؟
فەیلەسوف: سوکرات دەڵێ خۆت بناسە، مەبەستی لە خۆناسین ئەوەیە خۆت فێری زانین بکە بەڵکو بە زانین هۆشت لەخۆی دابڕێت و ببێتە دوو بەش، بۆ ئەوەی بە بەشە دابڕاوەکە لەخۆت بە ئاگا بی و هۆشیاریت لە بارەی خۆتەوە هەبێ.
کەچی لە ڕوانگەی سارتەر بەشی دووەمی هۆش لە ڕێی زانینەوە دروست

نا بێ، چونکە بەشی دووەم بە دابڕان لە بەشی یەکەمی هۆشەوە پەیدا دەبێ.

سیاسی: هێشتا وەڵامەکە ڕون نییە، دیسان ئایا هۆش چۆن لەخۆی دادەبڕێ و دەبێ بە دوو بەش؟

فەیلەسوف: ئەلبێر کامۆ پێیوایە مرۆڤ بەرلەوەی یاخی ببێ هەست بە چەوسانەوەیەک لەلایەن ئەوانیتر یان نامۆبوون و دابڕانێک لەوانیتر دەکا، ئیدی لەو دۆخە هۆشیار دەبێتەوە و بە هەلومەرجی خۆی دەزانێ. بەو مانایەی خۆی دەناسێ و لەخۆی بە ئاگا دەبێ. واتا هۆشی لێک دادەبڕێ و دەبێ بە دوو بەش، بە بەشە دابڕاوەکە لەخۆی دەکۆڵێتەوە و تێگەیشتنی لەسەر خۆی دەبێ.

سیاسی: هەتا هۆش لەخۆی دانەبڕێ و نەبێتە دوو بەش ئەو هۆشە زانین وەرناگرێ، بۆچی فەیلەسوف ئەوەندە قسەی خۆی لای ئەو کەسانەی تێناگەن بە خەسار دەدا؟

فەیلەسوف: ڕەنجەبەرێکی ماندوو بەلای فەیلەسوفێکدا تێدەپەڕێ، ئەویش داوای ئەوەی لێ دەکا کەمێک لەکنی پشوو بدا. دوای ئەوەی ڕەنجبەرەکە دادەنیشێ فەیلەسوفەکە دەڵێ بۆ ئەوەی لەو چەوسانەوەیە ڕزگارت ببێ گوێ بگرە لەو زانینەی فێرت دەکەم.

یەکەم: پرسیارێک لە تۆ نەکرا لەخۆتەوە وەڵام مەدەوە، دووەم: شتێك لە تۆ داوانەکرابوو مەیدە.

ڕەنجبەرەکەش بە پێکەنینەوە دەڵێ چاک نەبوو زانینەکەت بەخۆڕایی بوو ئەگەرنا پارەکەشم دەچوو.

سیاسی: فەیلەسوفەکە بەو گاڵتەپێکردنە هەستی نەڕوشا؟

فەیلەسوف: بە تێگەیشتنی هایدگەر ئەو ڕەنجبەرە لەبەرئەوەی هۆشی لەخۆی دانەبڕاوە بۆیە بوونیشی لەناوخۆیتی و خۆی دەرنەخستووە. ئەو جۆرە بوونەش بوونێکی ناڕەسەنە و توانای تێگەیشتنی لە زمانی ئەو مرۆڤە ڕەسەنە نییە کە بوونی خۆی دەرخستووە و قسەکانی تێگەیشتن دەدا بەدەستەوە. کاتێکیش فەیلەسوفەکە هەموو ئەو شتانە دەزانێ و ئاستی زانینی ئەو هەڵدەسەنگێنی نەک خەم لەو سوکایەتییەی ئەو بە زانینەکەی کرد ناخوا، بە پێچەوانەوە جارێکی تر لە بازاڕ ڕێکەوتی دەکاتەوە دەبێنێ ڕەنجبەرەکە دەستگیرکراوە لەسەر ئەوەی کەسێک ویستویەتی کاڵەک بخوا ئەم لەخۆیەوە چەقۆی پێداوە. کەسەکەش کە چاوی بە چەقۆیەکە کەوتووە‌ هاواری کردووە ئەو چەقۆیە لە من دزراوە ئەو دزە بگرن. فەیلەسوفەکەش لەوە بە ئاگایە ئەو ڕەنجبەرە بوونێکی لەناوخۆ و ناڕەسەنی هەیە‌، زمانە لەکارکەوتووەکەی تێگەیشتن نادا بەدەستەوە و هی ئەوە نییە بتوانێ بەرگری پێ لەخۆی

بکا، بە بن گوێیدا دەچرپێنێ: کاتی خۆی فێرم کردی شتێک لە تۆ داوانەکرابوو مەیدە گوێت لێم نەگرت. ئەمجارە جوان گوێبگرە، بڵێ: نازانم ئەو چەقۆیە هی کێیە و دەمێکە بەدوای خاوەنەکەی دەگەڕێم لەبەرئەوەی بەو چەقۆیە باوکم کوژراوە.

سیاسی: فەیلەسوفەکە پێشتر لە فێرکردنی ڕەنجبەرەکە ئەوەی ئەزموون کردبوو زانین بە زانین دروست نابێ و دەبێ هۆش لەخۆی دابڕێ ئینجا زانین وەردەگرێ.
فەیلەسوف: فەیلەسوفیش لەگەڵ ئەوانیتر فێر دەبێ.

سیاسی: دووبارە بە هانای ڕەنجبەرەکەوە چوو ویستی چی فێر بکا؟
فەیلەسوف: زانین چاکەیە.

سیاسیی: ئەو هۆشی لەخۆی دانەبڕاوە، فێرنابێ.
فەیلەسوف: ڕەنگە دوای ئەو ڕوداوە هەست بە چەوسانەوەی خۆی بکا و ئەو هەستەش ببێتە هۆکارێک هۆشی لێک دابڕێ و بەخۆیدا بچێتەوە.

سیاسی: کەواتە دەبێتە فەیلەسوف.
فەیلەسوف: ئەو هۆشەی لەخۆی دادەبڕێ و دەبێتە دوو بەش ڕاستە لەمەودوا ئامادەیی تێگەیشتنی هەیە، پێویستە زانینیشی تێبکرێ.

سیاسی: بۆ تێگەیشتن و زانین یەک شت نین؟
فەیلەسوف: ژمارەحیسابی توانای لێکدانەوەی سەدان و هەزاران ژمارەی هەیە یانی باش تێدەگا، بەڵام تا ژمارەی پێنەدەی هیچی پێ لێکنادرێتەوە، بە مانای ئەوەی تا زانینی پێنەدەی توانای تێگەیشتنی نییە.

سیاسی: مرۆڤ بۆ ئەوەی ببێ بە فەیلەسوف جگە لە تێگەیشتن دەبێ زانینیشی هەبێ؟
فەیلەسوف: ئەوانەی بەبێ زانینی هۆشەکی تێگەیشتنیان هەیە کەرەستەی زانینیان زۆر نییە و هەر ئەو بەشە هۆشەی بۆتە بابەت بۆیان و ئەو دەوروبەرەی لە ڕێی هەستەوە پێیاندەگا لەبەردەستیانە، ئەوەندەش پانتاییەکی کەمە بۆ ئەوەی لێیبکۆڵێنەوە، دواجار ئەوانە مامەڵەکردنیان لەگەڵ زانین دەبێتە مامەڵەیەکی بەرژەوەندخوازانە.

سیاسی: بۆ؟
فەیەلەسوف: ئەوان هەر لەبارەی ئەو شتانەوە دەزانن کە لە دەوربەریان ئامادەیی هەیە و لە ڕێی هەستەوە پێیدەگەن، ئەوەش وادەکا ئەو زانینەی هەیانە لەپێناو چاکەی خۆیان و ئەوانەی خۆیان

بڕوایان پێی هەیە بەکاری بێنن.

سیاسی: چیکەن بۆ ئەوەی زانینەکەیان لە بەرژەوەندی گشتی بێ؟
فەیلەسوف: دەبێ بەهۆی هۆشەوە شتە هەمەکییەکان بناسن و لە چەمکەکان تێبگەن، بۆ نموونە بزانن چاکە مانای چییە یان ئەخلاق چی دەگەیەنێ.

سیاسی: بە فێربوونی ئەو شتە هەمەکییانە و تێگەیشتنی چەمکەکان چی دەگۆڕێ؟
فەیلەسوف: کاتێک زانیان ئەخلاق چییە، ئەوکاتە ئەخلاق زانینەکەیان پابەند دەکا لەپێناو چاکەی هەموان بێ نەک هەر خۆیان و ئەو هەندەکەی خۆیان دەیانەوێ.

سیاسی: ئێستا تێگەیشتم بۆ ئەفلاتون لە کۆمارەکەی فەیلەسوف دەکا بە سەرۆک.
فەیلەسوف: فەیلەسوف دەزانێ ئەخلاق چییە، ئەخلاقیش زانینەکەی ناچار دەکا بەوەی خەڵک لە خزمەت خۆی و بەرژەوەندییە تایبەتەکانی ئاڕاستە نەکا، ئەگەر ئاڕاستەشیان بکا دەبێ لەبەر خاتری چاکەی ئەوان بێ نەک خۆی.

کێ لەم وەزعەدا کوردستان رزگار دەکات؟ ... عیماد عەلی

پێش هەموو شتێك، گرنگترین شت ئەوەیە تۆ کێشەکە لەسەر واقیعەکەی کوردستان وەك خۆی و بەهەمان زەمینەی ئێستایەوە بخوێنیتەوە و، چارەسەری نێوخۆیی و دوور لە تیۆری بەرهەمی عەقڵی دەرەکی یان لاساییکردنەوە لەسەر زەمینەی بارودۆخی دەوڵەت بنیاتنراو و دوور لە وەزعی کوردستان و بە رووکەشی و بەدەر لە توانا و بواری جێبەجێکردن باسکراو کار بکەیت، بۆ ئەوەی کلیلی کردنەوەی یەکەمین دەرگای هەنگاونان رووە و کردنەوەی سەرجەم دەرگا زۆرەکان بدۆزیتەوە.
دیارە قسە لێرەدا لەسەر کەس نیە وەك سەرکردە بتوانێت هەرقل ئاسا رەفتار بکات و زەمانەکەش وەك ئەو رۆژانە نیە پاڵەوان ئاسا بە

رەهایی شتەکان بگۆرێت و هەموو دەسەڵاتەکان ژیراوژور بکەیت، بەڵکو پرسیارەکە ئەوەیە ئایا حزبێك یان هاوپەیمانێتیەك هەیە لە کوردستاندا بە سەرکردایەتیەکی دووربینەوە کە لەو ئاستەدا بێت و بەتەنها بتوانێت قۆناغە قورسەکەی سەر هاولاتیان بەکەمترین زەرەرتێپەرێنێت و ئەڵتەرناتیقی دەسەڵاتە بەردەوامە کۆنەکەی کوردستان بنیاتبنێت، یان لەم وەزعە کۆمەڵایەتی و سیاسی و رۆشنبیریەدا باشترین بژاردە یەکگرتوویی و پێکەوەیی کارکردنە، بۆ لەسەرخۆ هەڵسانەوە و بەرزکردنەوەی روحی نەتەوەپەرستی و نیشتماندۆستیە .

وەزعە سیاسی و ئابووری و رۆشنبیریەکە و کارو رەفتاری سەرجەم حزبەکان لە ئاستێکدان کە ناتوانرێت کردەوەی رزگارکردنی رێژەیی تەنانەت قۆناغە راگوزەرکەش بە کەمترین زەرەرەوە بە هیچیان بسپێریت و پشتی پێ ببەستیت کە میلەت لەم لێقەومان و میحنەتە رزگاربکات. تۆیەك کە نەتوانیت ئۆپۆزسیۆن لە دەسەڵات و رەفتاری سەرکردەی هیچ حزبێك لەویتر و بیروبۆچون و تایبەتمەندی هەریەکە لەگەڵ ئەویتر و رەفتار و کرداری ئەم لەگەڵ ئەو و پاك و ناپاکی هیچ لایەك، جیابکەیتەوە، چۆن دەتوانیت لایەن و کەسێکی سەرکردە یان سەرکردایەتیەك لەم بارودوخە قورس و زۆر ئاڵۆز و نالەبارە دیاری بکەیت کە بتوانێت بەتەنها و بە کەمترین زەرەر رێگەیەك بگرێتەبەر بەو ئاراستەیە بێت قۆناغەکە بپەرینەوە. دیارە هۆکارە سیاسیەکەی ئەم بارودۆخە روونە کە لە رووی خودی و بابەتیەوە لە کەڵەکەبونی هەڵە کوشندە سیاسی و فکری و ئابووریەکانەوە بووە.

بۆچی خەڵکی مەبدەئی لە پاشەکشە دایە لە کوردستان؟

حزبەکانی کوردستان کاریگەریەکی سەلبی رەهایان لەسەر تەنانەت منداڵی نێو بێشکەش هەیە و هەموو کوردستانیان کردۆتە یەکپارچە سیاسەتی بێ بنەما و دوور لە هەموو فکر و بیروبۆچونیك بە گشتی و، ئەوەی پیادە دەکرێت پەیرەوکردنی کاری حزبی سیاسی رووت و وەك زۆرێك لە سیاسیەکان بە ئاشکرا و نهێنیەوە باسی ئەوە دەکەن، کە ئەوان سیاسەت دەکەن و هیچ کارێکیان بە مەبدەئەوە نیە!!
لێرەدا ناتوانین بڵێین لەنێو ئەم هەموو حزبانە سەرکردە و کادری مەبدئی بونی نیە، بەڵام ئەو ژمارە کەم و دەگمەنانە لە ژێر قورسایی کاری سیاسی و زاڵبونی زۆری ئەوانیتر و بەرژەوەندیدا وا ونبوون بە هیچ شێوەیەك ناتوانیت جیایان بکەیتەوە و رۆلیان دیاری بکەیت.

چارەسەر؟

چەندین پرسیار دەکرێت لەبارەی ئەم وەزعە و چۆنێتی گۆرانی ئەم سیاسەت کردنە و فاکتەرە سەرەکیەکانی. بەڵام گرنگترین هۆکاری گەیشتن بەم حاڵە لەمانەدا خۆی دەبینێتەوە و لە نێو سەرجەم حزبەکاندا بۆ بەدەرکردنی هیچ لایەك بونی هەیە، بەڵام بە ڕێژەی جیاواز:

*پابەندنەبون بە هیچ ئامانجێکی گەورە و نەبونی ستراتیج و پشت بەستن بە گۆرانکاری لە ئامانج بەپێی گۆرانکاری بارودۆخی هەنوکەیی سیاسیی کوردستان و ناوچەکە و، نەبونی پلانی سەر ئەرز بۆ گەیشتن بە واقعێك کە توشی شکست نەبین لە هەر هەنگاویکی مەدروسدا و دەرئەنجامەکان نەخەینە دەستی قەدەر و ئەگەر و مەگەر.

*گۆرینی کتوپری خەباتی شاخ بۆ شار و زاڵبونی سیاسەت و کاری حزبی بەعەقڵیەتی عەسکەرتاریەوە کە لەشۆرشدا ئەولەویەت بوو، هەر ئەمەش سەرکردەکانی توشی شۆك کرد و خۆیان لە ناوەندی دونیایەکی تردا بینیەوە کە وەك نەدیوبدی رەفتار و مامەڵەیان لەگەڵ گۆرانکاریەکاندا کرد و کورسیان کردە ئامانجی پیرۆزی خۆیان .

*خۆفەرزکردنی بەرژەوەندیە مادیەکان و لەزەتی ژیاندۆستی و لەبیرکردنی زۆرێك لە پیرۆزیەکان و تا رادەیەکی زۆر لەخۆگۆرینی تەنانەت کادرە رەسەنە مەبدەئیەکان.

* هاتنە سەر ساحەی راوبۆچونی تازە و نەوەی نوێی پشتبەستوو بە پێشکەوتنە تەکنولۆجیەکانی تێکەڵ بە حزبایەتی و دوور لە ڕێبینینی راستەقینە و بێباوەری بە خەباتی عەسکەری و پشت بەستن بە کارو رکابەری سیاسی مەدەنی پاش شەری نێوخۆ.

* زیادبونی مەحسوبیەت و مەنسوبیەت لەسەرجەم حزبەکان بە هەموو جۆرەکانیەوە بۆ دەرکردنی تەنانەت تاکە لایەنێکیش لە چەپ و لە راست.

*نزیکبونەوەی هاوشێوەبونی کاروخەباتی سەرجەم حزبەکان و ئینتمابون لەسەر بنەمای ناسیاوی و خۆزانی و بەرژەوەندی مادی بەدوور لە هەموو فکر و ئایدیۆلۆجیایەك لەسەر ئەرزی واقیع، ئەمەش وای کردووە گۆرانکاری لە ژمارەی ئەندام و هەوادارانی حزبەکان پاش دامەزراندنی گۆران بە گۆرانێکی کەمەوە تا رادەیەك جێگیر بێت.

*شێواندنی تەنانەت بیروعەقڵی خەڵکە ئاساییە رەسەنە خاوەن بیرو مەبدەئەکە بە ترساندن و تۆقاندن و لەزەت بەخشینی ژیان و لەخشتەبردنی زۆرێك بە چەندین رێگە و رەفتاری دوور لە هەموو بەهایەکی نەتەوەیی و نیشتمانی و ئەخلاقی.

* پشت بەستن بە بنەمای بەدەستهێنانی دەنگ بە دوور لە هەموو

پیرۆزیەك و زۆربونی رەفتاری پۆپۆلیستی لەسەر سەرجەم حزبەكان بە دەسەڵات و بەناو ئۆپۆزسیۆنیشەوە.
*نەبون و نەهێشتنی مەیلی خۆفیداكاری و لە خۆبردویی لە لایەن سەركرادیەتی و نەمانی روحی خاكپەرستی و كزبونی گیانی نەتەوەیی و نیشتمانی.

بە كوێ گەیشتین؟

بەم كەرەسە و پێكهاتە و حزبانە و بەم زەمینەوە كە لەكوردستاندا هەیە و بە دوور لە باسكردنی گیانی مشەخۆری خەڵك و پشتبەستن بە مەعاش و رەیعیەتی نەوت و لەناوبردنی ئەو رۆژە كەمەی خۆژێنی كە لەناو كورددا بە تایبەتی لە لادێكاندا هەبوو لە رووی ئابووریەوە، سیاسەتی خستە دوور ریانێكی بەرژوەنخوازی تەسكەوە كە خەڵك ناچاری زۆرێك لە سیفەتی ناباو كرد و وایكردووە كە رووبەرووی شتگەلێك بێت تا رابردوویەكی نزیك لەناو كوردەواریدا نامۆبوون، وەك مەرایی و خۆبەدەستەوەدانی ئەخلاقی و خۆفرۆشتنی كەسی لەپێناو بەرژەوەندی مادی لە ناو حزبەكان و دەسەڵاتەكانی كوردستاندا، ئەمەش بووە هۆكاری ئەوەی گەورەترین تەگەرە لەبەردەم هەنگاونان بەرەو پێشەوە بۆ پێشخستنی هەمەلایەنەی كوردستان و بنیاتنانی دەوڵەت دروستبێت و ناپاكی بە ئاسایی وەربگیرێت.
لەرووی تیۆریەوە ئەمە حاڵی كوردستان بێت و لەسەر ئەرزیش پشێوی وای كردووە كەلە وەزعێكی نالەباری ئاساییشدا رووبەروی شێەژانێك دەبیتەوە كەس لە چۆنێتی قوتاربوون لێی سەردەرنەكات. لەوبارەوە میلەتێك خاوەنی ئەم حزب و سەركردە و بارودۆخە بابەتی و خودیەی دسەڵاتەكەی بێت و هەڵەكان وای كردبێت كەوتبێتە چاڵێكی قورسەوە، چۆن رزگاری دەبێت، بەتایبەتی عاقڵمەندی دیاری تێدا نەبێت و هەریەك لە دۆیكدا بخوێنێت.

ئەی كوردستان چۆن و كێ رزگاری دەكات؟

بۆیە پرسیار لەوێدایە كێ لەم جەنجاڵیەدا كورد رزگار دەكات و ئایا بەهەمان عەقڵیەتەوە هەنگاو دەنرێت یان كەرەسەی نوێی دەوێت، ئایا قۆناغەكە ئەوە هەڵدەگرێت گۆرانی ریشەیی شۆرش ئاسا لەبوارەكاندا بكرێت یان واقعخوێندنەوە خۆی فەرزدەكات و لەپێش هەموو شتێكەوەیە؟
ئەگەر بە واقعیانە قسە بكەین، لەم كاتەدا لە رووی سیاسی و ئابووری و تەنانەت یاساییشەوە، هیچ بوارێك نیە بە كردەوەیەكی عەسكەری سیاسی نێوخۆیی كتوپر دەرئەنجامی باشی لێبكەوێتەوە، لە كاتێكدا داری دەستی دوژمنان بەرزكراوەتەوە و كوردستانیان خستێتە

ژیر رەحمەتی خۆیانەوە و لە چەندین لاوە ئابڵوقەیان داوە. لە لایەکی ترەوە هەر حزبەو دەیەوێت قازانجی تایبەتی لەم وەزعە ببینێت و هەلپەرستانە هیچ بەرژەوەندیەکی میلەتی لە پێش چاو نیە و باش دەزانێت کە قازانجی خۆی بە مردنی کەرە دێزە دەکەوێتەوە. لە هەموو خەتەرناکتر بەرزبونەوەی دەنگی کورتبین و ناخاڵەی تازەپێگەیشتووە کە تەنها مەبەستیان خۆدەرخستن و لاساییکردنەوەی بێ بەرهەمە.

بۆیە، تاکە رێگای واقعیانە و ناچاری ئەوەیە تاوەکو هەڵبژاردنی عیراق و کوردستان بەوەی هەیە و بە یەکگرتوویی ململانێی دەرەکی بکرێت و، لە نێوخۆشدا تا دەکرێت بە هەموو لایەك بە دەرس وەرگرتن لە هەڵەکان نزیکبونەوە دروست بێت و روحی گیانی هاوپەیمانێتی فەرزبکرێت و بەیەك دەنگ بەرامبەر ئەوانەی دەیانەوێت کوردستان لەناوبەرن بوەستن و لە کاتی تێپەراندنی قۆناغەکە دەست بکرێت بە گۆڕانکاری ریشەیی و میلەت بە دەنگ و سندوقەکان خەڵاتی حزب و لایەنە میلەت پەرستەکان بکات و سزای حزب و لایەنە خودپەرستەکانیش بدات و، دواتر لەسەر ئەرزی هێزی پێکهاتەی پاش هەڵبژاردن بارودۆخە سیاسیەکە بە شێوەیەکی واقعی رێکبخرێتەوە. لەبەر ئەوەی دوور لە سنوور و کیانی چەسپیو کوردستان بەرگەی شۆرش و گۆڕانکاری ریشەیی ناگرێت و دەبێتە ساحەی دەستوەردانی دەرەکی و ئەو تۆزقاڵەش ماوە لەناودەچێت و زیاتر توشی ماڵوێرانی دەبین و بە یەکجاری دەکەوینە حاڵەتی ژێردەستەییەوە. ئەوەی عاقڵانەیە گۆڕانکاری لەسەرخۆ و دوور مەودایە، پاش ئەم بارودۆخە نوێیەی لەدەرئەنجامی ریفراندۆم و درندایەتی دوژمنان بینیمان. بە هیچ شێوەیەك لاساییکردنەوەی دەوڵەتان و بە دوور لە پێداویستیە بابەتی و خودیەکە سەرکەوتن بەدەست نایەت و کاری هەرزەکارانەی هیچ لایەن و کەسێك دادی ئازار و مەینەتیەکانی گەلی کوردستان نادات و بە پێچەوانەوە بارەکە لە رێژنە دەردەچێت و زیاتر دەچینەوە ژێر دەستی دوژمنان و ملکەچدەبین.

ساڵی خوێندن ...

فەرهاد ئەحمەد بەرزنجی

خەندە و خۆشی منداڵە
چەندخۆشە ئەم هەواڵە؟!
واساڵی نوێی خوێندنە
کاتی کۆشش کردنە
دەڕۆین بۆ قوتابخانە
کەماڵی دووهەممانە
پشووی هاوین بەسەرچوو
پڕلەسەیران وگەشت بوو
بەشداری خولەکان بووین
بۆیە وا ڕۆشنبیربووین
کاتی زێڕینی خۆمان
بەفیڕۆنەچوولێمان
ئێستاش وەرزی خوێندنە
دیدەمان پێی ڕۆشنە
هەموو بڕیارمان داوە
کۆشش بکەین لەئێستاوە
دژی نەزانین دەبین
خەمخۆری وڵات دەبین
لەژێر ڕۆشنایی خوێندن
بەدەست دێنین سەرکەوتن.

لە قووڵایی ستراتیژییەوە، بۆ قووڵایی کێشەی کورد … 2 … سمکۆ عەبدولکەریم

بەشی دووەم …

کە ئەگەر وادابنرێ کێشەی کورد لە تورکیا بریتییە لە کێشەی تێکچوونی ئابووری لەخۆرهەڵاتی تورکیا، یان کێشەیەکی ئاسایشی

سیاسییە و پەیوەندیدارە بە پارتی کرێکارانی کوردستان و تیرۆر، ئەوە ئۆغلۆ وای نابینێ کە بە ئیحتیواکردنی ئەم دوو بابەتە، وەك دوو مەسەلەی گرنگ، بە تەنیا بەس بێت بۆ گەیشتن بە چارەسەرێکی بەردەوامی ماوە درێژ، هەتا ئەگەر توانرا کۆتایی بە هەڕەشەکانی پارتی کرێکارانی کوردستان، لە نێو سنووری تورکیایش بهێندرێت.
بۆیە ئەحمەد داود ئۆغلۆ پشتگوێ خستن و فەرامۆشکردنی کێشەی کورد بە قورس دەبینێ و دەڵێ: “قورسە چاوەڕوانی ئەوە بکەین کە کێشەی کورد لە بەرنامەی کاری تورکیا و ناوچەکە رەشبکرێتەوە، لە کاتێکدا ئەو دۆخە ناهەموار و ناڕوونییە لە عیراقدا بەردەوامە و رەنگە گەڕانکاری بەسەرناسنامەی باکوری عیراقیشدا بێت”.

لەڕوویەکی ترەوە ئۆغلۆ ئاماژە بە ئەوە دەکات کە بەچوونێك هەیە پێی وایە بووژاندنەوەی ئابووری لە ناوچەکە، دەکرێ ببێتە هۆی چارەسەری کێشەکە بە ماوەیەکی دوورودرێژ، بەڵام ئۆغلۆ وەڕای بەڕاست زانین و باوەڕپێبوونی چەند لایەنێکی ئەم بەچوونە، کەچی ئەم تێگەیشتنە بە خۆش باوەڕییەکی ئەنجام نادیار لە قەڵەم دەدات.
ئۆغلۆ هەر لەم روانگەیەوە باس لە سوود وەرگرتن لەو ئەزموونە مێژووییەی دەوڵەتی عوسمانی خۆیان دەکات، کاتێك لە ولایەتی «تەنە و بەغداد» پڕۆژەی بووژاندنەوەی ئابووری هەرێمایەتی جێبەجێکردوە، بەڵام لە گەڵ ئەوەشدا عوسمانییەکان بەهۆی بوونی ناکۆکی و گێرەشێوێنی لەو دوو رووبەرە ناوخۆییەدا و بەکارهێنیان و فەستنەوەیان لە لایەن هێزی دەرەکییەوە، ئەو دوو ویلایەتەیان لە دەستداوە.

ئەحمەد داود ئۆغلۆ پێی وایە چونی پارتی کرێکارانی کوردستان بۆ چوونە نێو یەك بەرە، لە گەڵ یۆنان و ئەرمەن و قەستنەوەی گرفتەکانی خەڵك لە ناوچەکە، کە ئەو پێی وایە ئێستا لە ژیانەکی باشتردان، دیاردەیەکە پێویستی بە هەڵوەستەکردنێکی وریایانەو وردەوە هەیە.
ئۆغلۆ باری ئابووری بە هۆکاری یەکەم نازانێ، هەرچەندە پێی وایە هۆکارێکی گرنگە، ئەو ئەم بابەتە دەبەستێتەوە بە هۆکارە ناوخۆیی و دەرەکییەکان.

هەر بۆیە لەم بارەیەوە ئۆغلۆ گەیشتن بە چارەسەرێکی بەردەوام بە ئەم کێشەیە دەبەستێتەوە بەوەی چەند دەتوانرێ و لە توانادایە جارێکی تر بە شێوەیەکی هەمەلایەنە هەڵسەنگاندن بە لایەنە رۆشنبیری و ئابووری و سیاسی و هەروەها لایەنی دیپلۆماسییەکەی بکرێت.
لەم ڕوەشەوە ئۆغلۆ هەسیاری مەرجەعییەت بە بەشێکی بنچینەیی

بنەماكانی رۆشنبیری و ئابووری و سیاسی دادەنێت و پێی وایە بە تەنیا پەنابردنە بەر یەك لەو چوار بنەمایانە (رۆشنبیری و ئابووری و سیاسی و دیپلۆماسی) بەس نین بۆ چارەسەركردنی كێشەكان، بەڵكو چارەسەری بنچینەیی كە هاوكارە بۆ ئەم چوار بنەمایانە، دامەزراندنی هۆشیاری مەرجەعیەتی كۆمەڵایەتییە لەسەر زەمینەیەكی ساغ.

ئەغلە مەبەستی ئێوەیە كە بوونی ئەو هۆشیاری مەرجەعییەتە، وادەكات كورد بیر بە یەكپارچەیی خاكی توركیا بكاتەوە و بەرژەوەندییەكانی كۆماری توركیا لە بەرچاو بگرێت و هەرجۆرە دەست تێوەردانێكی دەرەكی لە دژی توركیا رەتبكاتەوە، بەو مانایەی كە كورد ببێتە خاوەنی ئەو هەست و هۆشیارییەی كە خۆی بە توركیایی بزانێت و هەر ئەو هەستەش مەرجەعی بێت و بە هیچ مەرجەعێكی تر نەگۆڕێتەوە.
لەم گۆشەنیگایەوە ئەغلە وای بۆ دەچێت، ئەگەر سیستمێكی سیاسی و ئابووری، هاوكات لەگەڵ ناوەندێكی رۆشنبیری نەبێت، كە ببێتە هۆی بەرهەمهێنانی هۆشیاری مەرجەعییەت و بتوانێ دەورەی هەموو توێژەكانی كۆمەڵگا بدات، ئەوە عەنتیكە نییە ئەگەر نەتوانرێ شەڕژانە ناوخۆییەكان خەفە بكرێن، كە پشتیوانی لە پێكدادانی بەرژەوەندییە جیوسیاسییە دەرەكییەكان وەردەگرن.

هەر لەم بارەیەوە ئەغلە ئاماژە بە ئەوە دەكات، كە لە وەها دۆخەكدا لەسەر توركیا پێویستە، لەمەڕ پڕۆسەی چاكسازی بەڵێن بدات، جەخت لە یەكپارچەیی خاكەكەی بكاتەوە، لە چوارچێوەی تێگەیشتنێكی روونی شەرعییەتی سیاسی راست و دروست. هەروەها هەنگاونان بەرەو گرتنەبەری سیاسەتێكی دەرەكی ستراتیژی، لەرێگەی پاراستنی هاوسەنگی وڵاتە هەرێمییەكان لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاست، ئەمەش لە چوارچێوەی پلانێكی بەرفراوانی جێبەجێكار، بە پێچەوانەوە تەوژمی نوێ لە ناوخۆ و لە دەرەوە، دەبێتە هۆی دروورستكردنی دوژمن، كە توانای ئەوەی دەبێت، ئەوە جیا بكاتەوە، كامەیان زیاتر خراپكار و جودا خوازترە.

ڕێککەوتنی "پوتین و ترامپ"، ئاسۆیەکی نادیارە بۆ کورد! ... ئاشتی ئیبراهیم ئەفەندی

مریکا و روسیا، لە نووسراوێکی فەرمیی دووقۆڵییدا لە بەرواری ۱۱/۱۱/۲۰۱۷، دا ڕایانگەیاند کە (چارەسەری جەنگ لە سوریا، بە هێزی سەربازیی ناکرێت، بەڵکو تەنها چارەسەر دانیشتنە لەسەر مێزی گفتوگۆ وە هێزە سەربازییە فەرمیی و گروپە چەکدارە نافەرمییەکان دەبێت لە سووریا بکشێننەوە. بە گوێرەی بڕیاری ماددەی ۲۲۵٤ ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان کە لە بەرواری ۱۸/۱۲/۲۰۱۵ دا ناسێندرا، دوای ڕاگرتنی جەنگ لە سوریا، هەڵبژاردنێکی دیموکراتیی ئەنجام بدرێت لە ژێر چاودێری "ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان" بۆ دەستنیشان کردنی سەرۆکی ئەو وڵاتە).

واشینگتۆن و مۆسکۆ، لەو ڕێککەوتنەدا کۆکن لە سەر مانەوەی "ئەسەد" لە دەسەڵات! سەرەڕای ئەوەی کە بە سەدان دۆکیۆمێنت لە بەردەست نەتەوە یەکگرتووەکاندا هەیە کە دەیسەلمێنێت "ئەسەد" چەکی کیمیاویی بەکارهێناوە دژ بە خەڵکی سیڤیل لە شەڕەکان لە سوریا! هەروها دیار نییە کە ئایا دوای تەواو بوونی جەنگ، "ئەسەد" وەک تاوانباری جەنگ دەدرێت بە دادگایی نێو دەوڵەتی؟ یان وەک سەرۆکێکی دەستپاک و حاکمێکی عادل ماف و هەقی ئەوەی پێدەدرێت دووبارە خۆی هەڵبژێرێ بۆ پۆستی "سەرۆکایەتی"! یان ئایا "سوریا" بەجێدەهێڵێت و دەچێت لە وڵاتیکدا وەک ملیاردێرێک لەگەڵ خێزانەکەی ژیان و گوزەرانی شاهانە بەسەر دەبات!؟
ئێران، دەستێکی باڵای هەیە لە فیتنە و گرفتەکانی ناوچەکە. لە سەرەتای جەنگی دژ بە "داعش" "تاران" پشتیوانیی لە مانەوەی "ئەسەد" کردوە و دەکات وە درێخی نەکردوە لە یارمەتیدانی بە چەک و تەقەمەنیی و ناردنی هێزی سەربازیی و ساڵانە ب
ە سەدان میلیۆن دۆلار دەبەخشی بە "ئەسەد".

تاران، بە ئاشکرا پشتیوانیی لە "حزبوڵا" دەکات، کە لە ساڵی ۱۹۸۰دا لە "لبنان" دروست بوو، لەو کاتەوە دژ بە "ئیسرائیل" کار دەکات. لەو چەند ساڵەی رابردوودا "حزبڵا" بووە بە هێزێکی چەکداری سەرەکیی لە ناوچەکە، لە بەرەیەکدایە لەگەڵ "ئیران" و ساڵانە ۸۰۰میلیۆن دۆلاریانی بۆ بڕیوەتەوە. ئێران، ساڵانە ۷۰میلیۆن دۆلار

دەدا بە ڕێکخراوی "حەماس". هەر دوو گروپی چەکدار لە جەنگی "سوریا" پشتیوانییان لە مانەوەی "ئەسەد" دەکرد، جگە لە بەشداری ڕاستەوخۆی سوپای پاسداران و پشتیوانیی "روسیا" بۆ ئەو مەبەستە. لەو ڕێککەوتنەدا ڕوون نییە کە ئایا "روسیا" بەردەوام دەبێت لە پشتیوانی کردنی "ئەسەد" و "تاران" و ئەو گروپە چەکدارانە و ئەوەی پێدەگوترێت "هیلالی شیعی" یان نا!؟

"تاران" و "مۆسکۆ"، هیچ بنەمایەکی کاتییان دیاری نەکردووە بۆ کشانەوەی ئەو هێزە چەکدارانەی کە لە نێو سوریادا هەن. لە میدیا بیانییەکان بڵاوکراوەتەوە کە گوایە هەواڵگریی ئیسرائیلیی ئاماژەیان بەوەداوە کە بە سەتەلایت وێنەی "ئیران"یان گرتووە و هەنووکە خەریکی دامەزراندنی بنکەی سەربازییە لە نزیک شاری "دیمەشق". ئەو هێزە چەکدارانە تەنها (٢٠)کم دوورن لە سنووری ئیسرائیل لە هەندێک ناوچەدا تەنیا (٥)کم دوورن لە سنووری "ئیسرائیل"، لە کاتێکدا پێشوەخت ئیسرائیل داوای کردبوو کە "حزبوڵا و سوپای ئیران" دەبێت (٨٠/٦٠) کم دوور بن لە بەرزاییەکانی "جولان" و ئەو دووڕیانەی کە شاری "دیمەشق" و "ئەلسویدە" دەبەستێتەوە بە یەک، بەڵام "روسیا" ڕێگری کرد لەو داوایەی ئیسرائیل و تەنها ڕەزامەند بوو لەسەر دووری (٥)کم ئەو هێزانە لە سنووری ئیسرائیل. لە دەرئەنجامدا دەردەکەوێت ئەو ڕێککەوتنە دەرگا ئاوەڵا دەکات لە سەرهەڵدانی گرفت و کێشەی تر لە ناوچەکە بە تایبەتی لە نێوان "ئیسرائیل" و "سوریا/حزبوڵا".

ئیسرائیل، هەمیشە کاتێک بە ئاشکرا ددانی بەوەدا ناوە کە موشەکەکانی ئیران و سوپاکەی بە مەترسی دەزانێت لەسەر ئاسایشی نیشتمانیی و نەتەوەیی خۆی، هەروەها نیگەرانی ئەوەیە کە ئیران پشتیوانی لە "حزبوڵا" بکات و بەرزاییەکانی "جولان" بەکاربهێنێت بۆ هەڵدانی موشک لە کاتی چڕبوونەوەی گرژییەکانی لەگەڵ "سوریا" و "حزبوڵا". لە ئەنجامدا دەردەکەوێت کە ئەو ڕێککەوتنەی نێوان "ئەمریکا"و"روسیا"، ڕوون نییە کە لە توانایدا هەیە ببێت بە هۆکاری سەقامگیر بوونی "ئاشتی و ئاسایش" لە ناوچەکە یان نا!

ئەردوغان، لە سەرەتادا کە گوێبیستی ئەوە بوو (ئەمریکا و روسیا) بڕیاری کشانەوەی هێزە سەربازییەکانیان داوە، (ئەردوغان) بەبێ شەرمی کەوتە دوان لە میدیاکان و گوتی "ئەوەی بڕوای بەوەیە کە چارەسەر بە هێزی سەربازیی ناکرێت، با خۆی هێزە سەربازییەکانی لە سوریا بکشێنێتەوە". بەڵام دوای کۆبونەوەی "ڕەجەب" لەگەڵ "پوتین"، تورکیا هەڵوەستی گۆڕاوە بەرامبەر بەو ڕێککەوتنە، کە ئەمە

ئاماژەیەکە ئەو ڕێککەوتنە دەبێت بەگەڵ نهێنیەکانی بە دەی ئەو بێت، کە بێگومان هیچ شتێک نییە بە دەی "ڕەجەب" بێت ئەگەر بەرژەوەندیی نەتەوەیی کوردی تیاددا دیاری کرابێت!
لەو ڕێککەوتنەی ئەمریکا و روسیا دا، دیار نییە کە هەژماریان کردوە یان نا بە ڕاوبۆچوونی پارت و گروپە چەکدارەکانی کە بە سونی ناسراون لە ناوچەکە و "سعودیە و وڵاتانی کەنداو و ئوردن و مسر" پشتیوانییان لە دەکەن، و هەر یەک لەو گروپانە لە ناوچەکە خۆیان بە خاوەنی ناوچەیەکی جوگرافیای دیاریکراو دەزانن؟ هەروها لەو ڕێککەوتنەدا ڕوون نییە کە چارەنووسی کەمە نەتەوەکانی نێو سنووری جوگرافیای "سوریا" ئاییندەیان چۆن دەبێت؟ نمونە نەتەوەی کورد.

لە سەرەتای دوو هەزارەکان، گۆڕانکاری بنەڕەتی ڕوویاندا لە دەسەڵاتی کۆمەڵێک لە سەڕۆکە خوێنمژ و دیکتاتۆرەکانی وڵاتانی "ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست"، لە ئەنجامی گۆڕانی بەرژەوەندی و ئیکساپایەر بوونی ویست و خواستی زلهێزەکان بە ئەو جۆرە کەسایەتیانە.
زەرینەی سادە، خەڵکی سەر شەقام، لەو وڵاتانە ئەو کات هیوا و ئاواتی زەریان لەسەر ئەو گۆڕانکاریانەدا بینا کرد. چاوەڕوان بوون کە رووخانی ئەو دیکتاتۆرانە و هاتنی زلهێزەکان، کۆتای بە ناسەقامگیریی سیاسیی بهێنێت و باری ئابووریی باشتر بکات و ژیانێکی پڕ لە بەختەوەریی و خۆشگوزەرانی فەراهەم بکات بۆ میللەتانی ئەو ناوچەیە! یەکێک لەو میللەتانە، نەتەوەیی "کورد" بوو لە باشووری وڵات کە خوێندنەوەی بە دۆخەکە وابوو کە ڕۆژی ڕووناک هەڵهات و کۆتایی هێنا بە شەوەزەنگ و ژیانی پڕ لە نەهامەتیی وە سەرانی پارتی و یەکێتی بە جۆرێک سیاسەتیان کردەو و پەیوندیە دەرەکییەکانیان ئیدارە داوە کە مسۆگەری هێنانە دی خەونی لەمێژینەیان بێت کە ئەویش "ئازادی" و دیاری کردنی سنووری جوگرافیای کوردستانە!

ئەمڕۆ، هەمان ئەزموون دووبارە بۆتەوە، "واشینگتۆن" و "موسکۆ"، دوای بە کوشتنندانی ملیۆنان مرۆڤی بێتاوان، گەیشتوون بە قۆناغی دابەشکردنی پشک، لە ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست"دا بە تایبەتی لە "سوریا" و "عیراق". لە دەرئەنجامدا ڕوون نییە کە چارەنووسی میللەتانی سوریا چۆن دەبێت! سیستەمی دەسەڵاتیی سیاسیی چ جۆر سیستەمێک دەبێت و چی کەسانێکی گەندەڵ دەهێنرێنە پێشەوە و دەبن بە خاوەن دەسەڵات و خۆ ڕێهەڵدەکەن لە دزی و بە پراکتیک کردنی بەدڕەوشتی وەک (عیراق) ی ئەمڕۆ ئاسا!

لە ئەنجامی شەڕفرۆشتن و گرفتەکان و تەماح و بەرژەوەندییەکانی زلهێزەکان لە سەر ئاستی دنیا و وڵاتانی ناوچەکەی وەک "تورکیا و ئیران" و هەڵگیرساندنی جەنگ، نەتەوەی کورد، دووچاری نەهامەتیی و سەرگەردانیی بوو، لە هەمان کاتدا وەک هێزێکی چەکداری کارێگەر بەشدار بوو لە جەنگی دژ بە "داعش" و خاوەن شەهید و قوربانییەکی زۆر، بەڵام لەو ڕێککەوتنەدا ڕوون نییە کە ئایا چارەنووسی نەتەوەیی کورد لە "سوریا" ئایندەی چۆن دەبێت؟ وە ئایا هەژمار دەکرێت بە گوتە و خواست و ئارەزووەکانیان!؟ یان نا؟

لە بیرت ناکەین هەمیشە لە دڵماندایت … کارا فاتیح

کە دەڵێیت لە بیرت ناکەین، یان بە کەسێك دەڵێیت بیرت دەکەم، ئەو کاتە بیرت دەتەوێ بە ئەوەی بیری بکەیت، یان بیرت دەتەوێ بە کە بیری بکەین، بیرکردنی کەسێك بە ئەوە نییە ڕا بگەیەنرێت، بکرێتە هەرا، بە ئەوانی تر جاڕ بدرێت، بیرکردن دوای جەبری دابڕان دەتە ئارا، لەوەوپاش بەهێزیی سونبولەکانی یاد لە نەستی مرۆڤدا کاریگەریی خۆیان لە ئاگایی مرۆڤ دادەنێن و لە ڕێی هەستەکانەوە دەبنە بەشێك لە کاراکتەری ئەو کەسە، کردار گوزارشت لە بیرکردن دەکات، نەك بیرەکە… بە بۆچوونی فرۆید بیرەکە لە پانتاییی ئاگایی (الشعور)دا سیفەتێکی کاتیی هەیە و ناتوانێت هەمیشەیی بێت، لەحزەیەك دەردەکەوێت و دواتر ون دەبێت، دەیشکرێت هەمدیس بێتەوە بەڵام خەسڵەتێکی هەمیشەیی نییە و بەشێك نییە یان بەشێکی سەرەکی نییە لە کاراکتەر و کەسێتی.

پرۆفایلەکی زۆر لە فەیسبوك وێنەی سەرکردەیەکە و لە نووسراوە لە بیرت ناکەین، هەمیشە لە دڵماندایت… لە بیرت ناکەین واتە بیرت دەکەین، لێرەدا بیرت دەکەین کردارێکە بەردەوام ڕوو نادات، بەڵکو بەردەوام ڕادەگەیەنرێت، کارێکە لە ناو هۆشیاریدا نییە و لە دەرەوەی هۆشیاریدا دەبێت و ئامانجی تر دەیسەپێنێت، چونکە ماهیەتی (کردن) تێیدا زاڵە تا (بوون)، ماهیەتی (کردن) پرۆسەی لەبیربوون، کە پرۆسەیەکە سەرەتا لە نەستدا ڕوو دەدات، لە ماهیەتی (بوون)

دادەماڵێت و لە ناو هۆشیارییەوە دەهێنێتە دەرەوە و دەکاتە پرۆسەیەکی داسەپاو و وەك دەمامکێك لە دەرەوە بەسەر هۆشیارییدا دەدات، بۆیە کە دەڵێیت لە بیرت ناکەیت، لە ڕاستیدا خەریکی لەبیرکردن و لەبیرنەکردن نییت، بەڵکو خواستێکی دەرەکی یان نواندنێك هەیە، ئیتر موجامەلە و وەڵائە و خۆبردنەپێش بێت، یان هەر جۆرێك لە گەمژەیی، ئەم ڕاگەیاندنە بە سەر هۆشیاریدا دەدات و دەکەوێتە جاڕدان. پرۆسیسەکانی (بوون) خۆ بەخۆن و لە ناوەوە بەرەو دەرەوە دێن و جووڵە و ڕوودانیان لە ناو هۆشیاریدایە (لەبیربوون یەکێکە لەوان) دواتر هەر خۆی لە کەناڵ و ڕێی جۆراوجۆرەوە خۆی ڕادەگەیەنێت، بە ئەوەی خۆی قسە لە ڕوودانی خۆی بکات و پێویست بکات جاڕی بۆ بدات.

بە شێوەیەکی تر دەتوانین بڵێت دەستەواژەی (لە بیرت ناکەیت، هەمیشە لە دڵماندایت) بە سیفەتی دەمامکە درۆزنانە و نواندنئامێزەکانی، پرۆسەیەکە لە وێنەی پەرچەکردار نەك کردار، هەر خۆی بە خۆی دەبێتە پەرچەکرداری (بیرکردن و لەدڵدابوون) واتە مانای حەقیقیی ئەم دەستەواژەیە (لە بیرت ناکەیت، هەمیشە لە دڵماندایت) بە تەواوی ئەوەیە کە (لەبیرمان کردوویت و لە دڵماندا نیت) بەڵام نامەوێت بیری خۆم ئازاد بکەم و دڵی خۆم بە دونیا بکەمەوە، لێرەوە کاری ڕاگەیاندن و جاڕدانی (لە بیرت ناکەیت، هەمیشە لە دڵماندایت) تەنینەوەی پرۆفایلی زۆرێك، بە ڕاکردن و بە واقیعی وەرنەگرتنی (لەبیرکردن و لە دڵدا نەبوونە) بەڵام بەو پێیەی بیرکردنەوەی هزرێك کە هەر بە شوێن خۆبەکەمزانین و کۆیلەیەتی و پاشکۆیی عەقڵەوەیە، گەر هیچیشی دەست نەکەوێت، بەردەوام لە ڕێی دەستەواژەگەلی وەك (لە بیرت ناکەیت، هەمیشە لە دڵماندایت) ئەم هەستانەی خۆی دەمەزێد دەکاتەوە و بە بیانووی ڕێز بۆ سەرکردە و شتی تر، بیر و دڵی خۆی دەخاتە ژێر پێوە.

خولانەوە لە ناوکلتوری شۆڕشی

شاخدا ... بەیان ئیبراهیم .

نەتەوە ژێر دەستەکان ئەو کاتانەی بەهۆی بەریەککەوتن و گۆڕانکاریە جیهانی و ناوچەییەکانەوە لە قۆناغی شۆڕشی بەرگری و چەکداریەوە دەچنە قۆناغی بەڕێوەبردنی شارەکان ، دەکەونە بەردەم هەستیارترین جۆری خەبات ، بە مانایەکی تر شاخ و شار دو نیای تەواو جیاوازن ، خۆ ئەگەر لە شاخ خەباتی چەکداری و پارتی زانی لە پەناو بەرگریکردن بوبێت لە سڕینەوەی نەتەوەیەک و گوشار خستنە سەر ڕژێمە دەستەڵاتدارەکان تا دان بە مافی نەتەوەکاندا بنێت ئەوا خەباتی شارەکان بە پلەی یەکەم جۆری بەڕێوەبردنە ، بەم مانایانە چەمکی تێگەشتنی شار ڕەهەندی خۆی هەیە و چەمکی خەباتی شاخەکان ڕەهەندی خۆی هەیە ، بە درێژایی مێژو کورد لەهەر چوار پارچەکە ، بەردەوام لە خەباتی ڕزگاری نیشتمانیدا بوە ، بەڵام کاتێک دێتە سەر حکومداری و خەباتی شارەکان بە جۆرە لە جۆرەکان ناتوانن ئیدارەی شار بدەن ، ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی ئەم شۆڕشانەی ئێمە کاتێک لە شاخ بون لە هەناوی شۆڕشدا چەمکی بەڕێوەبردنی شارەکان غایب بوە ، واتا لە پاشخانی شۆڕشەکانی ئێمەدا هەڵگری خۆ بەڕێوەبردنی شارەکان نەبوە ، بە پێچەوانەوە ئەوانەی کە پارتی زان بون کاتێک دەبنە شارەکان لەبەر ئەوەی تێگەشتنیان بۆ چەمکی شار سفرە ، بە هەمان ئەقڵیەتی شاخەکانەوە دەکەونە ناو شارەکان و کۆی پرۆسەی شارەکان تێک دەدەن ، هەتا دەگاتە ئەوەی یەکە ئیداریەکان و ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگای مەدەنی و شارەوانی و خزمەتگوزاری دەبەستنەوە بە بەرژەوەندی خێڵانەوە ، لەبەر ئەوەی لە شاخدا پێیان وابوە کە شۆڕشەکەیان سەری گرت دەبنە خاوەن کۆی شار و نیشتمان ، ئەمە وای کردوە کە هیچ بوارێک بۆ تێکنۆکرات نەمێنێتەوە و کۆی سەکتەرەکان ئیفلیج بێت ، تا ئەو ئاستەی کۆمەڵگا وەک سەربازگەیەکی بێ بەرنامەی هەتا سەربازیش لێ دەکەن .

ئا لێرەوە کۆی کۆمەڵگا و ئەوەی پێ ی دەوترێت ئالیەتی میکانیزمی جوڵەی کۆمەڵایەتی تێک دەدەن و سەر لە تاکەکان دەشێوێنن ، تا دەگاتە ئەو ئاستەی پەروەردە غایب دەبێت و لێرەوە کارەساتەکان ڕو دەدات ، ئەمەی لە باشور ڕو دەدات بە تەنها ئەوە نیە پێمان وابێت بەریەککەوتنی ناوچەیی و بەرژەوەندی وڵاتان خولقاندویەتی ، نەخێر .. بە پلەی یەکەم دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی ئەم شۆڕشانەی ئێمە لە باشور لە باکگراوندی خۆیاندا هەڵگری بەڕێوەبردنی شار و دەوڵەتداری و حکومەتی هاوڵاتی نەبون ، بە زمانێکی سادە هەر چەکدارەکانە حکومی

شارەكان دەكەن ، بۆیە ئەم دەستەڵاتەی ئەمە ناتوانرێت بە حكومەت و سیستەم ناو بنرێت ، جگە لە هەڵگری كلتورێكی پارتی زانی و شۆڕشی شاخ و بونیەی خێڵەكی نەبێت .

كە دەتوانین بڵێین هێشتا جگە لە كۆمەڵەی ڕەنجدەران (كە هەوڵێكی سەرەتای دا ، دوای كاك نەوشیروان ئەویش بەرەو كۆتا دەچێت ، هەر چەندە لە ڕابردوەوە تا ئێستا تەنها كۆمەڵەی ڕەنجدەران بوە هەوڵێكی سەرەتایی دا بێت دژی كلتوری چەكداری خێڵەكان شۆڕشی شاخیش هەر نەیتوانیوە تەواو هەڵگری مەفهومەكانی شۆڕش و پارتی زانی بێت ، كە دەتوانین بڵێن ئەمەی ڕودەدات بە پلەی یەكەم دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی كە تا ئێستاش خولانەوەیە لە ناو هەمان بازنەی شۆڕشێكی خێڵەكی و پارتی زانیەكی خێڵەكیدا ، نەتوانراوە ئەم بازنەیە ببەرێت ، ئەوەی ئەمڕۆ خوێندنەوە بۆ دەوڵەتداری دەكات و ئەو ڕەخنە باوەی كە هەیە ، جگە لە خوێندنەوەیەكی كاڵ و كرچ هیچی تر نیە ، ئەگەر نەتوانرێت بگەینە سەر ڕەگی كێشەكان ، خۆ ئەگەر شۆڕشەكانی ئێمە هەڵگری مفهومی دەوڵەتداری و حكومەتی هاوڵاتی و ستراتیژی نەتەوەیی و ئاسایشی نەتەوەیی بونایە ، ئەوا دابەش نەدەبون بەسەر ولاتانی ناوچە و دەیانزانی چۆن مامەڵە لەگەڵ پەیوەندیەكاندا بكەن ، دوا جار لە بەر ئەوەی شۆڕش كارگەیەك بوە بۆ بەرهەم هێنانی ئەقڵی پارتی زانی و شۆڕشی چەكداری خێڵەكی و پاشان ئەم بەرهەمەی خستوەتە ناو دەوڵەتداری و حكومەتەوە ئەوا ئەمە بەرهەم دەنێت كە دەیبینین ، بۆیە ئەمەی ڕو دەدات چاوەڕوان كراوە و دەكرێت لەوە زیاتریش ڕو بدات ، چونكە ئەوانەی لە شاخ هاتونەتە خوارێ توانای بەڕێوەبردنی تەنها یەك گەڕەكیان نیە نەك شار و هەریمێكیش ، وە دەرئەنجام دەركەوت هێشتا لەسایەی شۆڕشی شاخەوە ئەمە لە بازنەیەكی داخراوی كلتوری پارتی زانیەكی نەخوێنەوار و كۆمەڵە چەكداردا دەژین و مەدەنیەت و دەوڵەتداریش توشی ئەم نەخۆشی شەرپێنجەی ئیداریە دەبێت كە دەیبینین .

سیاسەت وەك ڕەنگدانەوەی شەڕی

بەرژەوەنــدیەکان ! … عەبــدوڵا ساڵح

ڕوداوەکانی دوای ١٦ ئوکتۆبەر کوردستانی خستە قۆناغێکی نوێ ، چ حزب و لایەنە سیاسیەکان ، چ ڕۆژنامەنوسان ، شیکەرەوە سیاسیەکان ،نوسەر و ڕۆشنبیران ، هەر یەکە لە ڕوانگەی خۆیەوە ، یاخود دروستتر بیڵێن لە ڕوانگەی بەرژەوەندی سیاسی خۆیەوە ئەم بارو دۆخەیان دایە بەر باس ولێکۆلینەوە ، ئەوەی زۆرینە پێداگری لەسەر دەکا ئەم ووشەی (کورد) بوونەیە ! بۆیە زوربەیان بە (شکستی کورد) ی ناو دەبەن ،ئەم ووشەی (کورد) ە‌ پرسیارێکی گرنگ دەوروژێنێ ، ئاخۆ مەبەست لە کورد کێیە ؟ هیوادارم لەو چەند دێڕەی خوارەوەدا وەڵامێکی ئەم پرسیارەم دابێتەوە بەخوێنەر، دڵنیاشم وەك چۆن هاوڕام هەیە هەروەها دژی ئەم بۆچونەش کەم نین .
ئــابوری بنەمــا و ژێــر خــانی سیاســەتە ، سیاســەتیش بــە ڕۆڵــی خۆی دەشکێتەوە بەسەر ئابوریدا و هەردووك لە پەیوەندیەکی دایلەکتیکیدا کاریگەریــان لەســەر یــەکترە ، ئەمــە تێزێکــی زۆر ســادەیە زوربــەی خوێنەران باشتر لە من لێیحاڵین .هەموو سیاسەتی دنیا بۆ ئەوە داڕێژراوە من چۆن بژیم وتۆ چۆن بژی ، واتە سیاسەت بە مانا گشتیەکەی بۆچۆنیەتی دابینکردنی ژیانی تاکە لە نێو کۆمەڵگادا ، دەوڵەت بەهەموو دام و دەزگاکانیەوە ، کاری سەرەکی ڕاگرتنی ئەم بار و دۆخەیە لە بەرژەوەندی لایەنێك دژ بەلایەنێکی کە ،ئەم چۆنیەتی ژیانە هیچ پەیوەندیەکی نیە بە نەتەوە ، ئایین ، ڕەگەز ، پێست ..هتـد، واتــە جەوهــەری باســەکە ژیــانە وتــوێکڵەکەشی ئــەو زاراوە عاتیفیانەن .

ڕیفراندۆمەکەی ئەم دواییە وئەو شکستەی بەدوای خۆیدا هێنای، کاریگەریەکی بەرچاوی هەبوو لەو پێشهاتانەی ئەمڕۆ، ئەگەر شەخسی بارزانی پێشەنگ و ئالا هەڵگری ئەم شکستە بوو، ئەوا بە هەمان ئەندازە هەموو ئەوانەی هاوهەڵوێستی بوون هەر یەکە لە شوێنی خۆی و بەگوێرەی بەرپرسیارەتی خۆی ئۆباڵی ئەم شکستەو ئەم بارو دۆخەی دەکەوێتە ئەستۆ، بەڵام ئەوە هەرگیز ئەو ڕاستیە ناشارێتەوە کە ئەم شکستە ،لەسەر بنەمای سیاسەتە فاشیلەکانی ئەو دەسەڵاتە ،هەر بەڕێوە بوو، بەڵام ڕیفراندۆم پرۆسەی ئەم شکستەی پێشخست.
من پێم وانیە خاڵی لاوازی ڕیفراندۆم تەنیا شەخسی بارزانی بووبێ، چونکە‌ بارزانی بەر لەوەی کەسایەتیەك بێ ، تاکێك بێ ،دیاردەیەکە

، بێگومان تاك دەوری هەیە لە ڕێڕەوی مێژوودا ، لینین – گاندی – ماندێلا وەك نموونە ، بەڵام تاك خۆی زادەی واقعێکی ئابوری سیاسی کۆمەڵایەتیە وئەوکەسایەتی و تاکانە لە مانگەوە نەهاتۆتە خوارێ ! بارزانی تاکیشە و دیاردەشە – پەدیدەیە – ئەم دیاردەیە لەشکرێکی بە دواوەیە و هەر یەکەش لەئەندامی ئەو لەشکرە‌ لەشکرێکی دیکەی لەگەڵدایە‌ بەجۆرێك شەکڵێکی قوچمان – هەرەم – مان بۆ دروست دەکا کە شەخسی بارزانی لە سەری ئەو قوچەکەیە قەراری گرتوە، بەشی هەریەك لە ئەندامانی ئەو لەشکرە بەندە بە دوور و نزیکی لەم قوچەکەیە . ئەو ڕایەڵە سەرەکیەی هەموو ئەوانەی کۆکردۆتەوە، بەرژەوەندی ئابوریە، دابەشکردنی سەروەت و سامانە لە ڕێگای کۆنترۆل کردنی دەسەڵاتەوە، واتە دابەشکردنێك لەسەر بنەمای ،هەموو شتێك بۆ ئەوان وچیش دەمێنێتەوە بۆ باقی خەڵکەکە . ئەگەرئەم وێنایە وەك دەسبیحێکی هەڵڕژاو سەیر بکەین، ئەوا بەرژەوەندیە ئابوریەکە ئەو داوەیە کە ئەو دەنکانە کۆدەکاتەوە وەك دەسبیح ڕێکیان دەخا . (کورد) بوون چەترێکە خۆیانی تێدا وێنا دەکەن دەنا فڕی بەسەر بەرژەوەندی هەموو کۆمەڵگای کوردزمانەوە نیە، ئاخۆ بەرژەوەندی سکێکی برسی ، کرێکارێکی بێکار، دەست فرۆشێك ، فەرمانبەرێکی بێموچە چی بی تاکو بیخاتە ژێر چەتری ئەم (کورد) بوونەوەو لەگەڵ ئەندامانی ئەو لەشکرەی باسم کرد کۆیبکاتەوە‌ !؟ ڕەنگە تەنیا ئەوەی بەیەکزمان دەدوێن بیانخاتە ڕیزی ئەوانەوە دەنا من شتێکی تر شك نابەم ، کەمێك تێڕامان لەو تەڕحە و پێداچونەوە بە مێژووی ئەم دیاردەیەی ئەو دەسەڵاتەی بەرهەم هێناوە ڕاستی ئەو بۆچونەمان دەخاتە بەر چاو .
ئەگەر ئەم تێزە پڕاوپڕبێ بە بارزانی و لەشکرەکەی ، ئەوا بێ سێ ودووبۆ تاڵەبانی ولەشکرەکەی ئەوانیش بەهەمان شێوە ! گۆڕان و ئیسلامیەکانیش ئەگەردەسەڵات بگرنە دەست سیاسەتێك پیادە دەکەن لە ناوەرۆکدا هەر هەمانە بەڵام لە شکلدا ڕەنگەجیاوازی هەبێ .

ئاخۆ چ بەرژەوەندیەك شاسوار عەبدولواحد و ئەو گەنجانەی ئەو ڕوی دەمیان تێ دەکا کۆدەکاتەوە، ئەگەرچی من دیاردەی فرەدەنگی وفرە گروپ بە حاڵەتێکی پۆزەتیف لێکدەدەمەوە، لانی کەم لە خیتابی سیاسی و ڕەوشی کۆمەڵایەتی شتێکی جیاوازتر لەو حاڵەتە تەقلیدی و سونەتە دواکەوتوانە تەڕح دەکەن ، بەڵام ئەگەر بنەما ئابوریەکە لەبەر چاو بگرین دەردەکەوێ کە لەشکری ئەو گەنجانەی ئەو ڕوی دەمی تێکردون لەکاتی گرتنی دەسەڵاتیدا جگە لە بوون بە خاوەنی سەهمێك یا چەند سەهمێك لە سەروەت وسامانی گۆمەڵگا هیچی تر نابێ ، ئەوەی کە شاسوار پێیان دەڵێ : هەموتان دەتوانن وەك من بن لە خەون بەولاوە

شتێکی تر نیە !

هەموو ئەو دەسەڵاتدارانەی ئێستاو ئەو دەسەڵاتخوازانەی داهاتو شەڕی دەست بەسەرداگرتنی سەروەت وسامانیانە و هەریەکە بۆ لەشکرەکەی خۆی ئیتر مەسەلەی (کورد) بوون و کوردایەتی جگە لە سەرپۆشی ئەم تاڵان و بڕۆیە هیچی دیکە نیە ! بەکورتی دەسەڵاتی کەمینە بەسەر زۆرینە داو لەو ڕێگایەوە دەست بەسەر داگرتنی سەروەت و سامانی هەموو کۆمەڵگاو دابەشکردنەوەی بەو پێوەرەی کە ئەوان دایدەنێن ، نمونەکەشی زەق و ئاشکرایە، ئەم کۆمەڵگایەی ئەمڕۆی ئێمەیە !
ئەگەر پێچەوانەی ئەم حاڵەتە بهێنینە بەر چاو ، واتا دەست بەسەرداگرتنی سەروەتو سامان لەلایەن زۆرینەوەو دابەشکردنی ،تا ئەندازەیەك ،بە یەکسانی بەسەر هەموو تاکێکی کۆمەڵدا، یان لانیکەم هێنانە کایەی سیستمێك هاوشێوەی وڵاتانی ڕۆژئاوا ، ئەوا دەبینین ئەم ژیان و گوزەرانە چۆن سەر لەبەر قڵپ دەبێتەوە ، ئەمە خەون نیە واقیعە ، بەڵام بەندە بە ئیرادەی ئینسانەکانەوە.
لەڕاستیدا دەبوو چەپ و کۆمۆنیستەکان بەو کارە هەستابان ، بەڵام ئەوەی ئێمە ئەمڕۆ دەیبینین جیاوازە ، بەداخەوە ئەوان لە پەراوێزی کۆمەڵگادا قەراریان گرتووە ! لەبری ئەوەی لەسەر بنەمای ئەم واقیعە ئەوان ڕوداو بخوڵقێنن ئەوەتا چاوەرێ هێزەکانی کەمینە ن تاکو ڕوداوێکیان بۆ بخوڵقێنن و ئەوانیش بەیاننامەی لەسەر دەربکەن !
بە بۆچونی من هەموو ئەو تەرحانەی ئەمڕۆ خراونەتە ڕووبۆ چارەسەری ئەم شکستە، هەر لە حکومەتی کاتی تا حکومەتی ڕزگاری نیشتمانی دەچنەوە خانەی دووبارە بەرهەم هێنانەوەی ئەم دەسەڵاتە ماوەبەسەرچوە بەڵام لە شکڵ و شێوازێکی تردا!
خۆڕێکخستنی خەڵك و هێنانە مەیدانی ئیرادەی سەربەخۆی خۆیان و خەبات بۆ بەدەستەوە گرتنی دەسەڵات ودوور خستنەوەی ئەم چڵوچاوە شکستخواردوانە ، بەدووریش لەو تەرحانەی ئەمڕۆ وەك بەدیل باسیان لێوەدەکرێ، تاکە ڕێگایە بۆ دەرباز بوون لەم بار ودۆخە ، گومانم نیە ئەوە کارێکی سەختە بەڵام موستەحیل نیە !

عەبدوڵا ساڵح
2017 / 11 / 20

تەمەن بەسەر باڵام چەمایەوە … عەلی مستەفا

حەزم لە نهێنیەکانی باران بوو
کاتێک بەسەر پشتی بێهودەیی
تۆنەکانی عەزف دەکرد
لە درزی نهێنیەکانی گەڵای پایزدا
دەمڕوانیە باو
چاوشارکێم بوو
ل□گ□□ □شبەڵەکی سترانی با
بێدەنگ
بۆنی گوڵم دەکرد نەبادا
سترانی منداڵی و
بەستەی لاولاوە و□ نەوشەییەکان و
کەژاوەی پڕ لە جوانی دایکم و
نیگا ماندووەکانی باوکم
بکەونە بەر توڕەیی باو ڕێگای سێبەر بشکێتەوە
من هاوکاتم لەگەڵ شینی خەزانی با
ڕەنگم ترێی درەنگی پایزە
نیگام خەمی سێبەری هەڵکشاوی دایکمە
جەستەم لە پایز دەچێ
با نایەڵێ هەموو تۆنەکانی بارانم بەرکەوێ
سپێدە باش گوڵم لە مەراقی با نەچیەسەفەر
من لەگەڵ چرۆی هەرسێبەرێ دێمە سەفەر

عەلی مستەفا/ 2016

چۆنیەتی دەرمان خواردن … فەرهادئەحمەد بەرزنجی

بڕیار نەخۆشکەوتبوو ‘هەرچەندە چووبوو بۆلای پزیشك و دەرمانیشی بۆنووسرابوو بۆچارەسەرکردن‘ بەڵام گوێی نەدەدا بە دەرمانەکان بۆیە هەردەکۆکی و چاك نەدەبووەوە.

هەتاڕۆژێکیان کۆکین زۆری بۆهێناوتەنگەنەفەس بوو‘بەپەلە لەگەڵ باوکی چووبۆلای پزیشك وکەمتەرخەمی خۆی بۆباسکردلەکاتی پێشوودا.پزیشکەکەش پێیوت:بەڕاستی هەڵەیەکی گەورەت کردووەکەدەرمانەکانت لەکاتی خۆیدابەباشی بەکارنەهێناوە‘چونکە میکرۆبی نەخۆشیەکەت زیاتربووەوزیانی زۆرتری پێگەیاندویت.

بەڵام ئەگەرئەودەرمانانەت هەرشەش کاتژمێرجارێك بەکاربهێنایە ئەوا بەبەردەوامی لەناوخوێنتا چالاکییان دەبوو لەمیکرۆبەکانیان دەداولەناویان دەبردن و لەنەخۆشیەکەت ڕزگارت دەبوو،چونکە ئەم دەرمانانە وەکو پێشمەرگە لەناوخوێنتا پارێزگاری لەلەش و خوێنت دەکەن ولەشکری میکرۆبەکان لەناو دەبەن. ئینجابڕیار تێگەیشت لەگرنگی دەرمان خواردن وچۆنێتی خواردنی لەکاتی نەخۆشیدا .

ئیترلەکاتی خۆیداوهەرشەش کاتژمێرجارێك،ئەگەر لەخەویشدابوایە بەخەبەردەهات و دەرمانەکانی بەباشی دەخوارد،بۆیە هەرزوو چاکبووەولەنەخۆشی ڕزگاری بوو.

خەڵکی کوردستان دژ بە بڕیاری دادگای فیدراڵی عێراق دفاع لە بریاری سه ربه خۆیی ده که ن

ڕێگا نادەین ماف و بڕیاری سەربەخۆیی خەڵکی کوردستان زەوت بکەن ئێمە وەک خەڵکی کوردستان مافی سەربەخۆیی بە مافی ڕەوا و بەپێگەنەویستی خۆمان دەزانین و لە رفراندۆمیشدا خەڵکی کوردستان بە دەنگی ٣،٥ ملیۆنی هاوڵاتیان ئەم مافەمان بەدنیا و حکومەتی عێراق

ڕاگەیاندوە. ئێستا حکومەتی میلیشیا شیعەکان دوای لەشکرکێشیان بەسەر کەرکوک و ناوچە کوردنشینەکان بەهاوکاری باڵەکی یەکێتی و تە سلیمکردنی ناوچە کانی تریش لە لایە ن پارتیە ،دەیانەوێ خەڵکی کوردستان لەژێر فشاری ساسی و ئابوری و سەربازیدا ناچار بە تەبەکردن و پاشگەزبونەوە لە مافی سەربەخۆیی خۆی بکەن.

هەربۆیە هەوڵی بەردەوام دەدەن کە لەڕێگەی حکومەتی هەرێم و حزبەکانی کوردستانەوە قەوارەی پاشگەزبونەوەیان پێ پێبکەنەوە و بڕیاری حکومەتی هەرێمیش بە ڕیزگرتن لە بڕیاری دادگای فیدراڵی عێراق نیشانەی ملکەچکردنی دەسەڵاتدارانی کوردستانە بە حکومەتی عەبادی.

ئەمە ڕایدەگەیەنین کە رفراندوم و سەربەخۆیی کوردستان بڕیار ومافی بە قەیدوشەرتی خەڵکی کوردستانە و هیچ کەس و لایەنێک و حکومەتی هەرێم بۆی نیە بەناوی خەڵکی کوردستانەوە بڕیاری هەڵوەشانەوە و قبوڵکردنی زەوتکردنی ئەم مافە لەلایەن حکومەتی عێراقەوە بدات.

ئەمە هەر بڕیارێک لە هەر لایەن و دەسەڵاتێکەوە لە کوردستان بدرێت بە قبوڵکردنی ژێردەستەیی خەڵکی کوردستان و دەست هەڵگرتن و پەشیمان بونەوەی لە بڕیارومافی سەربەخۆیی شەرمەزار دەکەین و دژی ڕادەوەستین و هیچ شەرعیەتێکی نیە . ئەمە بەرامبەر بە حکومەتی مەزهەبی شەڤینیستی عێراق ڕایدەگەیەنین کە خەڵکی کوردستان تەسلیمی فشارەکانیان نابێ و بەپێداگری لەسەر بڕیارومافی سەربەخۆیی دژی داگیرکاری و ژێردەستەیی دەوەستێتەوە. ئەمە لە ئاستی نێودەوڵەتیشدا بەردەوام دەبین لە ڕاکێشانی پشتیوانی نێونەتەوەیی بۆ گەیشتنی خەڵکی کوردستان بە ئازادی و سەربەخۆیی خۆی و سەرکۆنەکردنی پیلان و دەستدرێژیەکانی حکومەتی میلیشیا شیعەکانی عێراق و بەڕەسمی ناسینی بڕیارومافی سەربەخۆیی کوردستان لەلایەن نەتەوەیەکگرتوەکان و چارەسەری کێشەکان لەگەڵ حکومەتی عێراق لەڕێگەی کۆنگرەیەکی نێودەوڵەتیەوە.

٢٠ نۆڤەمبەری ٢٠١٧

واژۆکان

1-ناوەندی سەربەخۆیی کوردستان

2-ئاسۆکمال- بەریتانیا

3-بەختیار مستەفا - سلێمانی

4-عەلی محمود- هەولێر

5-محسن کەریم- سلێمانی

6-نامیق ڕەشید- پێنجوین

7-سەردار عەبدوڵا حەمە –کەنەدا

8-حەسەن مارف – ئوسترالیا

مستەفا باهیر- فنلاند-9
دەشتی جمال – بەریتانیا-10
بەڕێز علی ش□ق□-سوید-11
باران یادە- بەریتانیا-12
جەلال هۆرینی – قانک□ق□ر- کەنەدا-13
عبدالرحمن رسول /نووسەروڕۆژنامەنووس/فەرەنسا-14
خەبات عەبدوڵا – هەولێر نووسەر-15
سوران حمه امین عبدوالله / مهندس / انگلیس-16
شاباز محمود/سلیمانی/جالاکی مه ده نی-17
جمال جميل مسته فا / سليماني / فه رمانبه ر-18
ابراهیم احمد ساڵح (هاوڕێ سەنگاو) / سلێمانی / ماستەر لە
زانستە سیاسیەکان-19
ئالان محمد /هامبورگ/ ئەڵمانیا-20
میهرەبان علی ڕەسوڵ لە فینلند / فرمانبەر-21
جلال سۆفی- هولەندە-22
جمیل خوانچه زر / بریتانیا-23
حسین ساڵح سادق- هەڵسوڕاوی کرێکاری-24
فینک عەزیز/ بەریتانیا-25
ئەکرەم میهرداد ، سلێمانی-26
سەلاح فەتحوڵا – فینلاند-27
نه وزاد صالح – هــه لّسورای چه پ – سوید-28
موزەفەر عبدالله/ ئوسترالیا-29
ناهید محسین- سلێمانی-30
عه لا نیزامه دین/ سلیمانی-31
ناهیدە مستەفا- سوید-32
پشتیوان کەریم ئەڵمانیا-33
سه مير نوري / تورنتو / كه نه دا-34
هيوا ره ش / سليماني-35
ستار اوي هه نك / تورنتو / كه نه دا-36
توانا حه مه نوري / به ريتانيا -37
که مال فه ره ج- نەرویج-38
هیوا ئەحمەد/ هەڵسوڕاوی سیاسی/بەریتانیا-39
رحمه ت فاتحی. تیکوشه ری سیاسی-40
هیوا زه بیحی- چالاکی سیاسی/دانمارك-41
مه حمود حه لاق / سليماني-42
شةمال رؤوف گرمیان-43
به ختیار پیرخضری / بریتانیا-44

هاوژین ڕەشید/ بەریتانیا-45
سەمیرە حەمە سالح – هلسنکی – فنلاند-46
یاسین علی/ سلیمانی-47
ئاسۆ زەند /سوید-48
ابراهیم حسین/فینلند-49
عادل عبدالله سلیماني ماموستا-50
مژدە رووف نوری سوید – ستۆکۆڵم-51
فه ریده ره زایی هه لسوراوی سیاسی و چالاکی بوار ژنان-52
-53ستار کوڵه جۆیی که نه دا
-54ڕۆژ عەزیز …. تورکیا
-55ڕۆڤان انور احمد / کفری
-56مصلح رێبوار-سوید
-57دیدار عوسمان. ڕۆژنامەنووس.
-58وه فیق زامدار .هونه رمه ندي شیوه کار …که نه دا
-59رعد سلیم \ سوید
-60محمدعبدالله قادر/سلیماني /هه لسوراوي کریکاري.
-61وشیار فرج/California. U.S.A-Trucking company owne
-62روخو ًش احمد عبدالرحمان / سلیماني
-63 مەریوام محسن – بەریتانیا
-64کاوه محمود –کوردستان(حزبی شیوعی)
-65وریا حەمە تاهیر _ سوید
-66کاوە عومەر- کەنەدا
-67هیوا عمر- هەولێر
-68مریوان ڕحیم هۆڵندا
-69ڕوناک مولود- هولندا
-70کامه ران داود- بەریتانیا
-71شیرین احمد/سوید
-72صباح علي پیرۆزی _ باشوری کوردستان
-73قاسم نۆکانی پێشمه رگه ی دیرین .که رکوک
-74نەوزادئەسعەد..سلەیمانی ..سیدصادق
-75ئاریان ئەکرەم – سلێمانی / کوردستان
-76هیرو محمد فرنسا
-77بابکرحمە بابکرمحمود قە ڵادزێ
-78احمد سیدە – پشدەر
کامران. لەتیف /مامۆستا-79
-80سەرداری مەحموی حەمەمراد-هۆڵەندا
-81أمیر محمد علي (حەمەڕەقی بانی بی) أحمد /دەربەندیخان

-82عمار علي..هولندا
-83كاروان عەبدوڵلا..نووسەر ورۆژنامەنووس..هەولێر
-84مهداوى محمد ئەحمەد -خانە نشينى پێشمەرگە –دەربەنديخان
-85شاخه وان حه ساري هه ولير ئازادي پيشمه رگه ي ديرين
-86جوان على ش□قل ستۆكهۆڵم سويد
-87ئارام هەورامانى ستۆكهۆڵم سويد
-88ئاژين امين -ستۆكهۆڵم سويد
-89ئاگرين امين -ستۆكهۆڵم سويد
-90ئەڤين امين – ستۆكهۆڵم سويد
-91حكيم على عزيز – ئەڵمانيا
-92خالد بيشوا /ماموستا زانكو
-93دانا عومه ر فه رە ج له فينلاند
-94سەرهـەد تۆفيق معروف.نوسەر..هەولير..
-95فاضل عثمان رسول (ف.. ڕۆژ)- سه رۆكى ده زگاى ڕۆژ له كه ركوك
-96سه ميره عبدالله نادر- نه رويج
-97حمه على محمد معروف- كوردستان
-98ابوبكر محمود امين- كوردستان
-99توانا توفيق حەمە ــ دەربنديخان ــ پارێزەر
-100پرشنگ سعيد/دانمارک
ليستى دووەم:
1. عبدول على ئەورەحمان بەريتانيا
2. عثمان توفيق- نمسا
3. هاورى پێشرەو-كومةلةي داكوكي لة فوربانيان و ئةنفالكراوةكان / كةرميان
4. دانا عومه ر فه ره ج ــ فينلاند
5. شوان نورى -هه له بجه
6. شيلان جه بار- كوردستان
7. غازى هادى حمه جوان / هه ولير
8. هەواڵ زێوەر عزيز ــسويد
9. ديلان زێوەر عزيزــ سويد
10. دانا شوانى- ئوسلو
11. عادل نوري عارف / پيشمه رگه
12. كەريم قادر – نەمسا
13. ئاشتى عارف هۆڵەندا
14. پێشەنگ براخاس هۆڵەندا
15. پەيوەند براخاس هۆڵەندا
16. دلخواز حسين محمد سليمانى

17. بيشة وا محمد – ئيتاليا
18. سه مير جلال هه ولير
19. همزەسلێمان حارس – هەولێر- پارێزەرى ڕاوێژكار
20. هاوارعبدالقادر فارس، پێشمەرگەى دێرين ،هەولێر.
21. ياسين على – كوردستان
22. -جەلال سۆفى – هولندا
23. -ابراهيم احمد سالح
24. -وەستا كاميل
25. -سەوسەن مەولود
26. –گەلاوێژسالح- كوردستان -سلێمانى
27. -ئالان دانيار- فنلند
28. -ناديە ئازاد – سويد
29. -ئەنوەر نورى عارف- نەرويج
30. -ناهد محسن سلێمانى..
31. -حاجي حسين صالح- زاخۆ
32. -تابان ياسين □بەريتانيا
33. -ڕۆڤان انور احمد / كفرى
34. -سالارى ئاسنگه ر /سليمانى
35. -ديدار عوسمان. ڕۆژنامەنووس.
36. -شياو نوري / شاعير و هونه رمه ند/ شارى ليل ولاتى فه ره نسا
37. وه فيق زامدار .هونه رمه ندي شيوه كار/كه نه دا
38. – عوسمان ئه حمه د /دانمارك
39. – حەميد ڕسوڵ عبدللە(قەڵادزەيى) /قەڵادزێ
40. -بارزان احمد
41. -اسماعيل حەمەدەمين /باشوورى كوردستان
42. -فواد احمد – سليمانى
43. -چيمەن سالح /هەولێر
44. – جاسم خيلانى- سويد
45. -هاوڕێ پێشڕەو- كومةلةي داكوكي لة فوربانيان و ئةنفالكراوةكان / كةرميان
46. -هۆشمەند سيدەكەيى
47. -محمد حاجى سالح
48. -ڕێبوار عبدالقادر
49. -بەيان فروغ زادە
50. -ڕزگار گۆپتەپەيى
51. -ڕەمەزان خدر
52. -سەميرە عبداللە

53. -دڵسۆزفتاح
54. -ئومێد سەرهاد
55. -شۆرش كوردى
56. -فێنک تاهير
57. -سەلام على- مامۆستا
58. -احمد خێلانى
59. -مها على
60. -بڕيارحيدەر
61. -شوان نورى
62. -فلاح احمد
63. -شۆرش قەرەداغى
64. -ئەميرمحمد
65. -نەسرين شجاعى
66. -دلێر محمد شەريف
67. -جەوهەرسيادە
68. -بورهان احمد
69. -هاوڕێ عوسمان
70. -كمال مستەفا
71. -سەرداركەريم
72. -زانا زەنگەنە
73. -جێگرجەواد
74. -فەرهاد تامەر/كۆيە
75. -نيشتمان ئەميرى
76. -مەجيد حەمەفەرەج
77. -نەبيل محمد
78. -ئومێدبابان
79. -دڵخوازحسين
80. -سامان حوێز
81. -عارف رۆستى
82. -كاروان قادرعزيز
83. -دەون فواد
84. -ريان خدر
85. -شنۆمحمد/ زاخۆ
86. -كەژى شقان
87. -مستەفا ياسين
88. -محمد عمر
89. -عوسمان محمد خان

90. -ژاڵەجاف
91. -ڕێکەوت حامید
92. -عمربـەرزنجی
93. -بـێستون عبداللە
94. -محمد سابیر
95. -جمال قامیشەیی
96. -ئاماد حەمە
97. -فرمێسک مستەفا
98. -شوان ڕامیار
99. -نەوزاد فواد
100. -ئاسۆ بیارەیی
101. -سامان احمد
102. -شوان شێخانی
103. -فەرهاد رسول
104. -تەرزە نوری هەورامی
105. -جلیل عباس
106. -سۆران زەندی
107. -تەنیا عزیز
108. -کوردە اسماعیل
109. -تەیب کاکەیی
110. -پێشەوا جاف
111. -حیدەراحمد
112. -جمال امین
113. -سعیدی شێخ محمدی
114. -کاروان عبداللە
115. – محمود احمد / نووسەر و سیاسی / سلێمانی
116. -سەلام زیجی حیزبی سۆسیالیستی شۆڕشگێری ئێران
117. – روخوًش احمد عبدالرحمان / سليماني
118. -ئاسۆجبار نوسەروڕۆژنامەنوس لە USA
119. -رعد سليم_ عضو اللجنة المركزية للحزب الشيوعي العمالي العراقي
120. جبار محمد /ايتاليا

“حەڵقەی ونی کۆمەڵگای مەدەنی کوردی وەک مێنتالیتە”… شاهۆ حوسێنی

بوومەلەرزەی بیست و یەکی خەزەڵوەری کرماشان لەتەنیشت مووسیبەت و داغی کەچی ئەزیزان و ماڵوێرانی، دەرکەوتەیەکی گرینگی هەبوو، ئەویش نیشان دانی هێزی جەماوەری و قوڵایی بەرپرسیارەتی نەتەوەیی کورد لە رۆژهەڵات بوو.
ئەگەر قەبووڵ بکەین کە کۆمەڵگای مەدەنی لەخۆ گری چوار تایبەت مەندی: عەقڵی گشتی، خواستی گشتی، کرداری گشتی و هەواهەنگی گشتیە، ئەوا لە رۆژهەڵات هەم عەقڵی گشتی، هەم خواستی گشتی و هەم کرداری گشتەکە دیتران. هەر ئەوەش وەهای کرد کە لە زووترین کات و هەر لەیەکەم ساتەکانی بوومەلەرزەکەدا، بیر و رای گشتی و مەدەنی کوردستان بە هۆی تەلەگرام و باقی رایەڵە گشتەکان، بەخێراییەکی زۆر ئاگاداری دۆخەکە کرا و حەول و جمووجۆڵی خۆ رێکخراوەکان هەم لەلایەن ئێن جی ئۆکان و هەم لەلایەن کۆڕ و کۆمەڵە مەدەنیە خۆبەخشەکان دەستی پێ کرد، بەڵام هەمووی ئەو تایبەت مەندیانە لە غیابی هەواهەنگی گشتی و رێککەوتنێکی سەراسەری لەنێوان ناوەندە جۆراوجۆرەکانی مەدەنی کۆمەڵگای کوردی، جۆرێک نارێک و پێکی لەگەیاندن و دابەش کردنی پێداویستەکانی خەڵکی بوومەلەرزە لەدراوی لێکەوتەوە، لەوەها بۆشاییەکیش دابوو کە سووپای پاسداران و ئاستانی قوودسی رەزەوی بە داگیرکردنی یارمەتە مەدەنەکان بەشێک لەوانی بەناوی خۆی و لە بەرژەوەندی دەسەڵاتا بڵاو کردوە. بە گوومان هەموو تایبەت مەندەکانی پێرەی کۆمەڵگایەکی مەدەنی بەهێز لە رۆژهەڵات بوونی هەیە، بەڵام هێشتا رێککەوتن و هەواهەنگی لەناو ئۆرگانەکان و پێکهاتەکانی مەدەنی دا غایبە، ئەو بۆشاییە بەربەستێکی گرینگە بە سەر هەڵدان و پێرەی مێنتالیتەی کۆمەڵگایەکی مەدەنی کوردی.

دیارە لەبەر مەبەست لە مێنتالیتە مانا و دەرکەوتە مۆدێرنەکەیەتی، بە گومان کورد و کوردستان لەبەردەم ئەزموون و تەجرووبەیەکی گرینگی مێژوویی دایە کە لەسەرەتای سەدەی بیستەمەوە دەستی پێ کردوە، ئەم ئەزموونە شتێک نیە جگە لە رووبەروو بوونەوەیەکی درووست و ناوەرەک تەوەرە (نەک هەر بەتەنیا رەواڵەت تەوەرە) ئەو جۆرەی کە کورد تا ئەمڕۆکە لەگەڵی رووبەروو بۆتەوە) لەگەڵ

م□د□□رنیتەیە. کورد بۆ زاڵ بوون بەسەر کێشە ناوخۆیی و دەرەکێکانیدا چارەیەکی نیە جگە لە رووبەروو بوونەوە لەگەڵ مۆدێرنیتە.

بێ گومان یەکێک ل□ کۆڵەکە گرینگەکان و بنەما سەرەکێکانی مۆدێڕنیتە زەینییەت یان مێنتالیتەیە، مێنتالیتە نەک بەمانی نەریتێکەی کە بریتیە لە شێوەی بیرکردنەوە یان جۆری هزر و ئەندێش□، ب□ک□ ب□مانای ک□ک□ بوونی ئەزموون گەلێکی مێژوویی لەهەناوی کورد و بوون بە هێزێکی کۆڕگێر و کارتێکەر، واتە هێزێکی مەعریفی و هزری لە رەوتی ژیانی کردەوەیی و زەینی تاکی کورد کە هێز و ئیرادەیەک بە تاک دەبخشێت بۆ کارتێکەر بوون لەسەر رەوتی ئاڵوگۆرێکان، دەرکەوتن وەک هێزیکی ئاڵوگۆری خوڵقێن، بوون بە کۆرگێڕێکی زانستمەند و پێش گرتن بە دووپات بوونەوەی ڕابردوویی□کی مێژوویی هەم لە ئاستی مەعریفی، هەم لە ئاستی رواڵەتی و هەم لە ئاستی کردەوەییدا، مێنتالیتەی مۆدێرن بە مانای بەهێز بوونی تاک لەبەرامبەر دەسەڵات و هەرجۆرە ناوەندێکی دەسەڵات سەپێنە، واتە بەهێزی بوونی تاک لەسەر بنەمای هزری شارومەندی و پێوەندێکی موازی نەک هیرارشیک و توولی. بەواتایەکی تر مێنتالیتە لەخۆگری تایبەت مەندی گەلێکی تاکەکانە، تایبەت مەندی گەلێکی وەک سووژ بوون، ئاگایی و سەربەخۆ بوون لەخۆ پێناسە کردن و خۆ ناساندن.

ئەو مێنتالیتەیە دەبێتە هۆی سەرچاە بوون، سووژە بوون، کۆرگێر بوون و زاڵ بوون بەسەر ئەو کەرەسانەی کە خۆی خۆڵقاندوویی□تی بۆ خزمەت بەخۆی کە بریتین هەم لە پێکهاتە ماناییەکانی وەک هزر و ئایدۆلۆژی و هەم پێکهاتە رواڵەتێکانی وەک دەوڵەت و حکوومت.
لەوەها دۆخێک دا کۆمەڵگای مەدەنی وەک مێنتالیتە کە پێکهاتوە لە تاکی سەربەخۆ و سووژە، دەبێتە پێکهاتەیەکی گشتگیر، دەسەڵات رەمێن و سووژە کە پەرە پێدەری عەقڵی گشتی، خواستی گشتی، کرداری گشتی و هەواهەنگی گشتیە، واتە کۆمەلگای مەدەنی وەک مێنتالیتە دەبێە کەسایەتیکی گشتی سەربەخۆ کە پێکهاتوە لە مێنتالیتەی تاکی کورد و درێژەی رەوتی مێنتالیتەی تاکی کوردە بۆ بەهێزتر کردن و پاراستنی لە هەرجۆرە دەسەڵاتێکی هێژمۆنی سیاسی و نامەدەنی.

دەشێ بگوترێت کە ئەگەر مێنتالیتە بەمانای تاکی سەربەخۆ، خۆپێناسەکەر و وریا دێتە ئەژمار ئەوا گشتێتی بەمانای ناسینەوە و بەفەرمی ناسین و قەبوڵی کردنی مێنتالیتەکان لەلایەن یەکترەوە لە پێکهاتەی کۆمەڵگای مەدەنیدا وەدی دێت، واتە کۆمەڵگای مەدەنی وەک مێنتالیتە، مەکۆ و بەستێنی بەفەرمی ناسین و قەبوڵی تاکەکان وەک

مەنتالیتە و ئاستی پێشکەوت و گەشەی زیاتری تاک، پشتیوانی‌کەری تاک و مسۆگەرتر کردنی شوناسی تاکەی سەربەخۆ و پێناسە کەرە، ئەو ڕەوتە لەڕاستی‌دا تەواوکەری ڕەوتی بە مەبەست گەیشتنی تاکە کە لە ڕەوتی مێژوویی خۆی‌دا بە گەیشتن بە ئامانج، لە قۆناغی سرووشتی‌دا، دەوڵەت و سیاسەتی بنیاد نا و پێی نایە قۆناغی سیاسی و لەپاش قۆناغی سیاسی بە بنیادنانی کۆمەڵگای مەدەنی دەگاتە قۆناغی مەدەنی

لە قوولایی ستراتیژییەوە، بۆ قووڵایی کێشەی کورد ... 1 ... سمکۆ عەبدولکەریم

بەشی یەکەم ....

سیاسەتی ئەم قۆناغەی تورکیا ڕەنگدانەوەی ئەو سیاسەت و تێڕوانین و تێزانەی ئەحمەد داود ئۆغلۆن، کە خۆی لە کتێبەکەیدا دەبینێتەوە بە ناوی «قووڵایی ستراتیژی».
بە خوێندنەوەی ئەم کتێبە دەکرێ لەوە تێبگەین کە تورکیا لە سایەی فەرمانڕەوایی پارتی داد و گەشەپێدان «ئاکەپە» و کەسایەتی ڕەجەب تەیب ئەردۆغان و ئەحمەد داود ئۆغلۆ لە ڕابردوودا چۆن لە هەوڵی ئەوەدا بوون تورکیا بکەنەوە بە چەقی ستراتیژی ناوچەی خۆرهەڵاتی ناوەڕاست. لەم کتێبەیدا ئەم بابەتە زۆر بەڕوونی ڕوونکراوەتەوە، بە تایبەتی لەو بەشە دیاریکراوەیەدا کە تایبەتە بە کێشەی کورد.

ئەوەی وایکرد بگەڕێمەوە سەر ئەم کتێبەی داود ئۆغلۆ، ئەو سیاسەتەی کرانەوەی تورکیا بوو بەڕووی کورددا، بە تایبەتیش بەرامبەر بە هەرێمی کوردستان، کە جۆرێك لە سیاسییەکانی کورد و ڕۆشنبیران بەگەشبینییەکی زۆرەوە لێیەدەڕوانی و بە وەرچەرخانێکی گەورەی سیاسەتی تورکیایان دانا، لە مێژووی ئەم وڵاتەدا.

بەڵام ئەگەر بەوردی چاو بەم کتێبەی «ئەحمەد داود ئۆغلۆ» دا بخشێنینەوە، لە ستراتیژییەتی ئەو کرانەوە و سیاسەتە تازەیەی

تورکیا تێدەگەین، کە بە شێوەیەکی زۆر ستراتیژی خۆی لە سیاسەتی ئیحتیواکردندا دەبینێتەوە و زۆر بەڕاشکاوی ئەوە دەخاتەڕوو، نایشارێتەوە کە تورکیا بە گەیشتن بە «ستراتیژیەتی قووڵایی» پێویستە پشت بە ستراتیژییەتی ئیحتیواکردن ببەستێت، بە تایبەتیش لە بەرامبەر کورد.

ئەمەش بە لەبەرچاوگرتنی هەرسێ بنەما سەرکییەکانی، کە ئۆغلۆ وەك بنەمای ئەم سیاسەتە تازەیەی ئاماژەی بۆ کردوە، وەك «جیورۆشنبیری و جیوئابوری و جیوسیاسی، ئۆغلۆ وەك پێکهاتەیەکی کاریگەر دەڕوانێتە کورد و پێی وایە لەم قۆناغەدا کورد بە وڵاتە زلهێزەکان، هۆکارێکی باش، لەبەرامبەر چۆنیەتی مامەڵەکردن لەگەڵ هەریەك لە سێ پێکهاتە سەرەکییەکەی خۆرهەڵاتی ناوەڕاست، تورك و عەرەب و فارس».

ئەمەش وادەکات بە شێوەیەك لە شێوەکان لەم هاوکێشە ستراتیژییەدا، بە پشت بەستن بە هۆکارەکانی وەك “جیو سیاسی و ئابوری و جیو دووانییەکە و رۆشنبیرییەکەی” سوود لە کورد وەربگیرێ.
ئۆغلۆ پێی وابوو لە داهاتوویەکی نزیکدا ئەم بنامایەی «جیو دووانییەکە» لە هەریەك لە وڵاتەکانی تورکیا و ئیران و دوو وڵاتە عەرەبییەکە، گۆڕەپانەکە لە بەردەم هەر جۆرە دەست تێوەردان و بەکارهێنانێك واڵا دەکات.

ئەمەش بە مەترسی دەزانێ و پێی وایە کورد دەخاتە بەردەم مەترسی بەکارهێنان (الاستغلال) لە لایەن وڵاتە زلهێزەکانەوە، لە چوارچێوەی ئەم گەمە ستراتیژییەشدا، بە تایبەتی لە سەروبەندی تیربوونی ناکۆکی نێوان وڵاتەکان، کورد بەدەڵاو دەزانێ.
ئۆغلۆ لەو کتێبەیدا «قووڵایی ستراتیژی» ئاماژە بە دوو گۆشەنیگای سیاسی جیاواز دەکات سەبارەت بە کێشەی کورد، لە لایەن هەریەك لە ئەمریکا و ئەورپا، پێی وایە ئەمریکا هەر لە سەرەتاوە کێشەی کورد بە بەشێك لە کێشەی عیراق دەزانێ، بە پێچەوانەی ئەوروپا، کە کێشەی کورد بە کێشەیەکەی بنچینەیی تورکیا دەزانێت.

لەم روانگەیەوە ئۆغلۆ قەتیس کردنی کێشەی کورد لە سنووری عیراق، یان سنووری تورکیا، بەشێوەیەکی گشتی بەیارمەتیدەر نازانێت بۆ دیاریکردنی بەرژەوەندییەکانی ئەوروپا و ئەمریکا لەو کێشەیەدا، بەڵام لە گەڵ ئەوەشدا، دان بەوەدا دەنێ کە هەمدیسان تورکیا هەست بە بێزارییەکی مەترسیدار دەکات، لە بەرامبەر هەریەك لەو دوو هەڵویستەی ئەمریکاو ئەوروپا.

«ئەغلە»پێی وابوو ئەم جۆرە تێڕوانینەی ئەوروپا کار دەکاتە سەر پەیوەندییە دووقۆڵییەکانی تورکیا و وڵاتانی ئەوروپی، بە تایبەتی وڵاتانی وەك یۆنان و ئەڵمانیا، دواجار ئەمەش بە یەکێ لە بنەماکانی گفتوگۆکانی نێوان تورکیا و یەکێتی ئەوروپا دادەنێ.
بەڵام سەبارەت بە تێڕوانینی ئەمریکا بۆ کێشەی کورد، کە لە چوارچێوەی عیراقدا لێیدەڕوانن، ئەغلە پێی وایە لە هەنگاوی یەکەمدا ئەم مەسەلەیە نابێتە هۆی راستەوخۆ بە یەك هەڵپژاندا.
بەڵام دیسان تورکیا بە وریایی و گومانەوە دەڕوانێتە ئەو هەڵوێستەی ئەمریکاش.
پێویستە بووترێ ئەو تێڕوانیانەی تورکیا بۆ کێشەی کورد بەر لە رووخاندنی سەددام و دەستگیردنی ئۆجەلان دەگۆڕێتەوە، چونکە بە دەستگیرکردنی ئۆجەلان تورکیا ئاهێکی فێنك بە گیانیدا هاتەوە، بە تایبەتی کاتێ ئەمریکا دەستگیرکردنی ئۆجەلانی بە کردارێکی ناوخۆیی تورکیا لە قەڵەمدا.

لە درێژەی پەرەسەندنەکاندا، بە تایبەتی دوای دەستگیرکردنی ئۆجەلان، داود ئەغلە پێی وایە کێشە سیاسییەکانی ناوچەی خۆرهەڵاتی ناوەڕاست بەرەو چارەسەرکردن دەچن، بەڵکو بە پێچەوانەوە پێی وایە، لەڕەوە گەمەیەکی تازەی زۆر مەترسیدار دەست پێدەکات.
هەرچەندە ئەمریکا لە هەموو بۆنەیەکدا لە بەرامبەر پارتی کرێکارانی کوردستاندا، پشتیوانی خۆی بۆ تورکیا دەردەبڕێت، بەڵام لە بەرامبەر ئەوەدا داوا لە تورکیا دەکات لە بەرامبەر هەر هەنگاوێکی نوێی ئەمریکا لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا پێویستە تورکیا سیاسەتی نزیك بوونەوە پەیڕەو بکات.

داود ئەغلە پێی وایە ئەو داواکاریانەی ئەمریکاش کاتێك ڕوو لە پتربوون دەکەن کە مەسەلەی چارەسەرکردنی کێشەکانی عیراق و فەڵەستین دێنە پێشەوە.
بە دیوەکەی دیکەشدا ئەغلە هەرچەندە دەخی دوای دەستگیرکردنی ئۆجەلان بەجۆرێك لە باکێشانی ئارامی بەسەر وڵاتانی ئەوروپادا وەسفدەکات، لە هەمان کاتدا بە جۆرێك لە قورسترکردنی داواکارییەکانیشیان بەسەر تورکیا لە قەڵەمدەدات.
چونکە پێشتر لەترسی ئەوەی بە پشتیوانیکردن لە ڕێکخراوی تیرۆرستی تۆمەتبار نەکرێن، وڵاتانی ئەوروپی دەبوایە بە وریایی و لەسەرخۆ و بە نەرمی فشار بخەنە سەر تورکیا، ئەمەش زیاتر لە دوای کۆبوونەوە لوتکەی یەکەی هلسنکی و لە چوارچێوەی پێوانەکانی کۆپنهاگن جەختی لەسەر کرایەوە، کە وڵاتانی ئەوروپا لە خۆرهەڵاتی

ناوەڕاستدا بەو شێوەیە دەیانڕوانییە کێشەی کورد، کە کێشەیەکی تورکییە.

سەرەنجام ئەحمەد داود ئۆغلۆ لەچوارچێوەی فەلسەفەی ئیحتواکردن و پشتبەستن بە ڕەهەندەکانی ڕۆشنبیری و ئابووری و سیاسی و دیپلۆماسی، پێی وابوو دەکرێ کۆتایی بە کێشەی کورد لە تورکیا بهێنرێت. کە بەلای منەوە مەسەلەکە کۆتایی پێهێنان نییە، لە روانگەی چارسەرکردنەوە، بەقەد ئەوەی گەمارۆدانی کوردە لە هەموو لایەکەوە، بۆ ئەوەی لە لایەن وڵاتانی زلهێزەوە لە دژی تورکیا بەکار نەهێنرین.

کتێبی جەوهەری زمان و فەلسەفەی تەئویل … د.سەعید تۆفیق

چاپکراوی نوێ

کتێبی جەوهەری زمان و فەلسەفەی تەئویل
د.سەعید تۆفیق
عەبدولموتەڵیب عەبدوڵڵا
لە عەرەبییەوە کردوویە بە کوردی و پەراوێزی بۆ داناوە
چاپخانەی دەزگای چاپ و پەخشی سەردەم- سلێمانی 2017

ئەو کتێبە لەو بابەتانەی خوارەوە پێکهاتووە:
- پێشەکی نوسەر:
(1) زمان و بیرکردنەوەی شیعریی لای هایدگەر.
لە زمانی هایدگەرەوە بۆ فیکری هایدگەر، لە بارەی زمان و بیرکردنەوە
(چەند سەرنجێکی سەرەتاییانە)
- شارەزایی زمان.
- زمان و شیعر (شارەزایی زمان لە شیعردا)
-زمان/شیعر/بیرکردنەوە (زمان وەك بنەمای فیکر و بیرکردنەوەی شیعریی).

(2) بنەماکان و ئاسۆی هیرمینۆتیکای فەلسەفی لای گادامێر.
– سەرەتایەك لە سەرچاوەکانی فیکری گادامێر و بەرەوپێشچوونەکانی.
-بنەماکانی هیرمینۆتیکای فەلسەفی:
1- هیرمینۆتیکا وەك ئاراستەیەك لە راڤەکردن:
2- تێگەیشتن و راڤەکردن:
3- هونەری دیالۆگکردن:

-سەرچاوەکانی توێژینەوە.

3- هیرمینۆتیکای دەقی ئەدەبی لە نێوان هایدگەر و گادامێردا.
– قەیرانی تازەگەری: قەیرانی فۆرم و میتۆد.
– هیرمینۆتیکای هاوچەرخ ئەوەی دەکەوێتە پشت فۆرم و میتۆدەوە.
– یەکەم: هیرمینۆتیکای دەق ئەوەی دەکەوێتە پشت فۆرمەوە.
– دووەم- هیرمینۆتیکای دەق ئەوەی دەکەوێتە پشت میتۆدەوە.
1- وەهمی بابەتگەرایی… وەهمی میتۆد.
2-ڕۆڵی خود لە کردەی راڤەکردندا.
راڤەکردن وەك دیالۆگکردن لەگەڵ دەقدا.
ا-دیالۆگ بەو وەسفەی کە پەیوەندی نێوان من و ئەویدیکەیە.
ب-دیالۆگکردن لەگەڵ ئەویدیکە بەو وەسفەی کە دیالۆگە لەگەڵ دەق.

[بۆ خوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئێرە بکەن ...]

کورد لە هاوکیشەی میحوەربەندی ...... ستار چاوشین

پێش رووخانی بلۆکی سوسیالیستی، دوو میحوەری سیاسی هەبوو، یەکێتی سۆڤیەتی جاران و ولایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا، ئەم میحوەر بەندی یە بەجەنگی سارد دەناسرا، ولاتان دابەش بوبوون بە سەر دوو زلهێزی جیهانی، پاش هەڵوەشانەوەی یەکێتی سۆڤیەت لە سەرەتای نەوەتەکانی

سەدەی بیستەوە، ئەمریکا وەك هێزی یەکەمی دونیا مایەوە، تەنیا لە ڕێگەی بریارەکانەوە بە ڤیتۆ ریگری لە هەژمونی ئەمریکا دەکرا ئەویش بە کەمی، ئەمە ئەگەر ئەمریکا پێویستی بە بریار ببایە لەو ئاستە، پاش بەهاری عەرەبی بە تایبەت لە گەڵ جەنگی ناوخۆی سوریا، رووسیا وەك جێگرەوەی یەکێتی سۆڤیەتی جاران، لە جاران باشترنا بەڵام هاوشێوەیەك لە جاران لە جەمسەری پێشووی خۆیەوە دەرکەوتەوە، توانی رووبەرووی ئەمریکا ببێتەوەو دەست لە کارو باری جیهان وەربدات، بێتەوەو ناو هاوپەیمانێتی یەکانەوە، لەشکرکێشی بکات، باڵا دەستی سەربازی هەبێت لە ناوچەکە،

تا یەکێتی سۆڤیەت وەك محوری رۆژهەڵات هەڵنەوەشاوە، کورد وەك هێزێك لە نێوان ولاتانی دابەشکراودا لە سەدەی رابردوو هەمیشە قوربانی بوو، لەگەڵ هەڵوەشانەوەی باشور بە راپەرینێك بوبە خاوەنی زەوی، کارگێری و حکومرانی، دەسەڵاتی خۆی، لە بەرنەبوونی دوو جەمسەری کورد وەك هێزێکی نوێ ی لۆکاڵ وە لە بەر باردۆخی ناوچەکە زۆربەی ولاتان بە تایبەت ئەمریکا پشتیوانیان کردو مایەوە،
رووخانی بلۆکی سۆشیالیزم، بۆشایی محوەری رۆژهەلاتی دروست کردبوو ئەم بۆشاییە رێگەی خۆش کرد ئێران وەك دەوڵەتێك لە ناوچەکە خۆی نمایش بکات و دەربکەوێت، رەنگە ئەو کات و ئێستاش ئێران نەوەك هێزی سەربازی و ئابوری وە نەوەك خاوەن پێگەی نیو دەولەتی توانای رووسیای نەبێت، بەڵام نکوڵیش لەوە ناکرێت لە ململانێکاندا توانای هەژمونگەرایی هەبووە لە ناو چەکە،
پاش بەهاری عەرەبی و مانەوەی سوریا و سەرۆکەکەی لە سەر دەستی ئێران و رووسیا، وەك ریسکێك هیشتنەوەی لە بەرامبەر ئەمریکا سوریا و ئەسەد مایەوە، جارێکی تر رووسیای گەیاندەوە ئاستی بلۆکبەندی رۆژهەڵات لە بەرامبەر ئەمریکا، لە هەمان کات پێگەی ئێرانیشی لە ناوچەکە بە هێزکرد،

ئێران لە شوێنێك نەوەستا، لە وڵاتانی دراوسێ یەوە پێگەی خۆی و پانتایی دەسەڵاتی سیاسی گەورەترکرد، لە لوبنان سەرەتا حزب اللە، پاشان تەواوی وڵات، حکومەت و سوپا، لە یەمەن حوسیەکان، لە لە ئێراق(حکومەت، پەرلەمانی زۆرینە، مەرجەعیەت، هێزی سەرباز بە ناوی حشد)ەوە هەمووی لە قازانجی خۆی هێنایەوە، لە سوریاش خودی دەولەت خۆی بە تەواوی لە ژێر فەرمانیدایە،
ئەم باڵا دەستی و هەژمونگەراییەی ئێران، ترسی خستە سەر وڵاتانی کەنداو، لەگەڵ تەواو بوونی جەنگی داعش ئیدی ئێران خەریکی پەرینەوەیە بۆ سنورەکانی ولاتانی کەنداو، بە تایبەت عەرەبستانی

سعودیە،
ئەمرۆ ولاتان لە رۆژهەڵات لە نێوان دوو محوەر دابەش دەبن، ئێرانی شیعەو عەرەبستانی سوننە، بە تەواوەتی ئەوە ساغ نەبۆتەوە ئەمریکا بە تەواوی لەگەڵ محوەری عەرەبستانی سعودیەو کەنداوە یان نە، ئەگەر چی سەردانی ترامپ بۆعەرەبستانی سعودیەو رێککەوتنی ئەو وڵاتە ئەوەمان پێ دەڵێ ئەمریکا خۆی سەرپەرشتی محوەری سوننە دەکات، لە لایەکی ترەوە گومان لە ئێدارەی نوێ ی ئەمریکا دەکرێت لە ئیراق، چونکە لە ئێراق رێگەی خۆش کرد بە دروست بوونی حشد لە ماوەی جەنگی داعش هاوشێوەی دروست بوونی حزب اللە لە لوبنان و حوسیەکان لە یەمەن،

هەموو ئەو باسانەی سەرەوە بۆ ئەوە بوو بڵێم ئێمەی کورد لە کام محوەری سیاسین..؟ بوونمان ئەندامێتی محور بەندی یە، یاخود سەربازی محوری بەرژەوەندی دی و ولاتی دین..؟
بۆ وەڵامی ئەم پرسیارە دەبێت بگرێینەوە بۆ رووداوی 16ئۆکتۆبەر،

بە هەموو پێوەرێك ئێمەی کورد دەبوو لە محوەری ئەمریکا بین، بەڵام دابەش بوونمان و لایەنگری بەشێکی سەربازی و سیاسیمان بۆ ئێران و بێدەنگی ئەمریکا بە گرتنەوەی کەرکوك، ئەوەمان پێدەڵێت هێشتا ئێمەی کورد لە ناو محوەر بەندی ئەمریکا نەبووین وە نین، وە نەبوینەتە بەشێك لەو دوو محوەری یە، ئەمەش هۆکارەکەی روونە، ئەمریکا لە ئێراق کەسێتی تری لامەبەستە لە محوەری ئەو دابێت، بەو نیازی تەواوی ئێراق وەك محوەری خۆی بهێڵێتەوە، ئەمریکا لە 16ئۆکتۆبەر ماسیەکی گچکەی کوردانەی هاوپەیمانی کرد بە قوربانی ماسیەکەی گەورەی عەرەبی هاوپەیمانی ئێراقی(عبادی وەك وەهمی ئەمریکا)،
دوای لێدانی ساروخە بالیستیەکەی حوسیەکان لە یەمەنەوە بۆ ریاز ناوچەکە بۆ جەنگێك خۆی ئامادە دەکات،کورد ئەگەر لە محوەر بەندی یە ئەوا دەبێت نیشانەکانی دەربکەون، پشتیوانی و پشتگیری هێزە سەربازی یەکەی بکرێت،ئەگەر وا نیە، چۆن دەتوانێت خۆی لەم جەنگە بپارێزێ.؟ ئەگەر توانی خۆپاراستنی نیە،چۆن دەبێتە ئەندامی چالاکی ئەو محوەر بەندی یە بە پرۆژەی سیاسیەوە..؟ دواتر وەك ئەنجام سود مەند بێت،؟!

بە دیدی من دوو کێشەی بنەرەتی هەیە کە کورد ناتوانێت وەڵامی ئەو پرسیارانە بداتەوە، بۆ ئەوەی بتوانێت بریار بدات، سەربازی محوەری دی نەبێت، یاخود سود لە محوری سەرکەوتوو وەربگرێت لە ئەنجام،
یەکەم: کورد توانای یەکگرتنی هێزەکانی نیە لە ناو یەك محوەر دا،

سلێمانی وەك جوگرافیاو دەسەلاتی سیاسی، لە ژێر هەژموونی ئێران کەرکوکیش نمونەی زیندووە، دووەم: هەولێریش وەك ناوەندی بریاری سیاسی کورد(بە بۆ سلێمانی) توانای بریاری محوەر بەندی نیە، چونکە نیوە توانا معنوی و سەربازی یەکەی لە دەست ئەدات، قورساییی سیاسی و سەربازی کەمدەبێتەوە،

لە لایەکی ترەوە هێشتا روون نیە ناوەندی هەولێر وەك بریاری سیاسی کورد و هەرێم وەرگیراوە وەك ئەندامی چالاکی ئەو محوەرە ئەمریکیە، سعودیە، سوننی یە، یاخود هێشتا ئەمریکا پێگەی عبادی بە گەورەتر لە کورد دەزانرێت، وە دەبێت کورد لە ژێر چەتری ئەودابن.؟
ئەگەر ئەمە نەکرا، پرسیارێکی تر دێتە پێشەوە چۆن کورد خۆی بپارێزێت.؟ چۆن بە چ شێوەیەك نابێتە سەربازی محوری تری سیاسی ولاتان، خاکەکەی ناکاتە گۆرەپانی جەنگی وڵاتان، چاڵدێرانی تر بە شێوازی تر دوبارە نابێتەوە،
کورد لەم قۆناغە سیاسیە وا باشترە لە ناو حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ ئەوەی خۆی لە لەتبوون خۆی بپارێزێ دە سەیرکەر بێت، وا باشترە خۆی لە محوەر بەندی بپارێزێ، چونکە ئەگەر بەشدار بوو ئەوا بە یەکگرتووی نامێنێتەوە، لەت دەبێت وەك ئەوەی لە شانزەی ئۆکتۆبەر لەت بوو،

ئەگەر نەتوانرا ئەمە بکرێت، بە دیدی من هەردوو لا هەول بدەن لە ناو هەردوو محور وەك خاوەن بەرژەوەندی هەرێمی خۆیان بمیننەوە، بەڵام نەبنە دوژمنی یەکتر، تا دوای جەنگە چاوەرانکراوەکە.

ببورن من وشەی محوەرم بە کار هیناوە لە جیاتی جەمسەر.

ڕاڤیارنەوزاد لەنێوان (باوکی خۆی وباوکی سەردەم) لەشانۆی (پرتەقاڵەی خۆین) دا

نوسینی یاسین سعید …

شانۆی پرتەقاڵی خوێن دوا کاری شانۆی گرووپی پانتای شانۆی واڵا بوو کە لە بەرواری 11-11-2017 لە هۆڵی پەیمانگای هونەرەجوانەکانی هەڵەبجەی شەهیدهاتە نمایش کە لە نوسین دەرهێنانی ئاڤیار نەوزاد نواندنی کۆمەڵێک کوروکچی پەیمانگا .... هەرچەندە ئاسان نیە لە بینینی یەکەم ڕۆژی نمایشدا پێی بەهەمووئەونهێنیانە ببەیت بیگەیەنێتەمنی بینەرمنیش حەزدەکەم وەک بینەرێکی نمایشەکە تێڕوانین وتێگەشتنی خۆم لەسەرنمایشەکە شرۆڤەبکەم بەڕەچاوکردنی شێوازی ئیشکردنی ئاڤیار چ لەڕووی فۆڕمەوە بێت یان شێواز کە نامەوێت هەندێک شتی تەقلیدی وبەسەرستافی ئیشەکەوە ئاڤیاریشدا بسەپێنم بۆیە هیوادارم دونیابینی منی بینەرفراوانتروکراوەتربێت کەلەسەرئیشەشانۆییەکانی بەردەوام دەیەوێت شتێکبەرێت بەتایبەت وتەکشکاندنی کەدوپەندەکانی تێکبشکێنێت کەهەست بەوردبینی دەکات بەئەوەی لەڕووی فۆرم وپانتایەوونبوەکان بدۆزێتەوەکەدیگاوخەیاڵ وواقیع وگریمانەکان ناتوانێت وەک کەرەستەیەکی تەواوپێوانەبکات من لەم نمایشەدا هەم چێژوهەم جوانیم بینی بێگومان بەبینەرێکی ترگۆڕانکاری بەسەردادێت وئەوی بینەربینەری خۆی هەیەوکەهەرکەسەوبەپشت بەستن بەئاستی معریفی وجوان بینی خۆی دەکرێت بەشێوازی جیاوازلە نمایشەکەی پرتەقاڵی خوێن تێبگات وقسەی هەبێت لەم نمایشەدا تەکنیکی گێڕانەوچیرۆک بەشێوەیەکی(تەشبیهی) واتالێکچویان بەخستنەبری ناوچیرۆک کە تەوصیف کردنی باوک بەسەردوولایەنی ناجۆری (خێزانی وحیزبی)یان سیاسی دابەشکردبوو هەردووباوک هۆکاری نەهامەتی وپەروەردەی وبەهەدەردانی مادیەتی ژیاری کۆمەڵایەتین بۆیە ئاڤیارلە تەواوی نمایشدا زیاترپەنای بە تراژیدیا بردوە هەروەک چۆن شکسپیرلەزۆربەی شانۆگەریەکانیدا پەنای بە تراژیدیا بردوە کەلەڕووی بونیادی درامیەوە ڕەخنەگرەکان شکسپیردەبەستنەوە بەئەرستۆوە بەڵام ئاڤیارخۆی هەڵواسیوە بەئەنتەنەی ئارتەدا کەلەڕووی ئامادەبوونی دەقەوەهێماکانی لەسەر بونیاتناوە کەهەموو ئەکتەرەکانی خستبوەناو تراژیداوە کەسەرجەم هەڵچوون وقیژەوهاوارەکان ومردنی باوک ومراهیقیەتی کوڕو عەشقی کچ کەلە پێناوبەدەستهێنان وخۆگونجاندنی لەگەڵ جیهانی مۆدێرنەدا بۆیە ئاڤیار نەی دەتوانی لەنێو ئەم گێژاوەزۆرەدا چارەسەرێکی درامی بدۆزێتەوە بەنمایشەکە وەک پرسیاردایە دەستی بینەر کەواتە وەزیفەی باوک کەتایپەهات ئەگەرلەجەنگەی کوڕە گەورەش بێت یان باوکەحیزب هەروەک چۆن سەرجەم دایەلۆکەکانی نێونمایش دەرهاوێشتەی خەیاڵ نین ولەواقیعدا بوونی هەیە بەڵام ئاڤیار ویستی ڕوداوەکانی نێو نمایش بکاتە یەکەمین فاکتەر لای بینەرو.

وروژاندنی هەست وخەیاڵی بینەرلەناویدا زۆر جاردڵ ڕەقی مرۆڤەکانی وانیشان ئەدا کەدەگاتە ڕادەیەک کەپەنا بۆ هەندێک شتی نامۆ ببات وەک کوشتن وسوتاندن کەنەبوو .. من لە تەواوی نمایشەکەدا جوان وبێگەردی مرۆڤم بەدی نەکرد کەچۆن خۆشەویستی دەکات یان پرۆسەی خێزان زیاد دەکات کەخۆی بۆخۆی خێزانێک بوو جگەلەکۆتادا لەڕێگەی دانەوەی کارەساتی قیستی موبایلەکەوە.. وەک وەڵامێک بۆ خاوەن قیست وتەواوی کۆمەڵگــا وخێـــزان کەئیترئەوئـــازادەو وەک پیـــاوان جۆن لەهەڵپەی وەڕیندان ودەچنەپێستی سەگێکی برسیەوە.ئەویش باکی نیە بەوەڕینـــی کۆمەڵـــایەتی بۆئەوەی گومانەکـــانی نـــاوخێزان وکۆمەڵگـــا خەفەبکات وبوونی خۆی بسەلمێنێت جگەلەم هەموو جوانیە نازانم ب□ □اقیار نەی دەتوانی گرێی دەروونی لەم نمایشە تراژیدیەدا دروست بکات کەپێمان بڵێت حاڵەتەدەرونیەکان چەند کاریگەری هەیەلەژیانی مـــرۆڤ وخێزانـــدا کەمـــرۆڤ چۆن دەبێتەهۆی هۆکـــارێک بۆ ڕوخانـــدن وهەڵتەکانـــدنی ژیـــان کەلەئەنجامی دەرهاوێشتەکـــانەوە دروست بــوە ڕاستەســـەرجەم دایەلۆگەکـــانی نێونمـــایش ڕەنگـــدانەوەی ئەم سەردەمەبووکەپەیوەندی توندوتۆڵیان پێکەوەهەیەودەقی نمایش لەکاتی پرۆڤەدابونیات نراوە بەڵام بەزۆر هەوڵی ئەداببێتەدەقێکی ئەدەبی وڕۆح بکات بەبەریدا بەڵام بەبڕوای من نەی ئەتوانی چونکەبەجۆرێک لەماناکان تێکستکەی لەسەربنەما بونیات نەنابوو واتە(بنەمای خێزان کەبـــاوک گەورەیەوبنەمـــای حیـــزب کەئەمڕۆجێگەی بـــاوکی گـــرتۆتەوە) کەشۆڕشگێربوەو شانازی بەخۆیەوەدەکات .. بەڵام ئەوەی کەسەرنجی منی ڕاکێشابوو کەسێکی نادیاری وەک خاوەن مۆلید□ بۆکۆکردنەوەی پارەی کارەبا.

لەگەڵ تێپەڕبوونی کات وگۆڕانکاری □وناکی ناوخێزان بەنەبوونی پارەی مۆلیدە ئەو ڕوناکیە پێکەوەژیانەی ناوخێزان کز د□بوو ک□ش□ک□انی ســـ□ری ه□□□ـــد□دا … کەلەم نمـــایشەدا هەمـــوو ترادســـێۆنەکۆمەڵایەتی سیاســـی وتەکنۆلۆژیـــا تێـــدا ڕووخـــاوە. بۆیە لەڕوانگەی ئەنتۆنێۆ ئارتۆوە هەوڵیداوەشتەکانی نێو نمایش هەڵماڵێت لەگەڵ سەرجەم خوارو خێچیەکان وەک خراپ بەکارهێنانی ئایدۆلۆژیاو تەکنۆلۆژیا لەسەرئاستی تاک وکۆ دەخاتەڕوو جگەلەوەی ک□ه□□□ی سەرکی نمایشەکە بریتی یە لەخزاندنەناوچەمک وفەلسەی ئارتۆی وکەشانۆ خۆی بۆ خۆی دەرگایەکەبۆ شتەخەفەکراوەکانی ناخی مرق .

دیموکراسیەتێك بە هەوای ئیمام …!! … جوتیار

ئەوەی کە مرۆڤ ناتوانێت بڕوای پێبکات ئەو چیرۆکە خەمبارەیە کە ئەمریکا و ڕۆژئاوایەکان لە دوای ڕوخانی دەسەڵاتی سەدامەوە بە ناوی دیموکراسی و ئاڵوگۆڕی تەوژمە نوێکانی بنیادنانەوەی سیاسی بۆ کۆمەڵگای عێراقیان هێنا؛ ئەو چیرۆکە کەمێك بە چیرۆکە خەیاڵیەکەی (ساندەرێلا) دەچێت کاتێك ژنە دەوڵەمەندەکە دەیەویست پێڵاوەکەی (ساندەرێلا) بە زۆری زۆرداری بە پێی کچەکەی خۆیدا بکات و بۆ شازادە بیسەلێنێت کە کچەکەی ئەو خاوەنی ڕاستەقینەی ئەو پێڵاوە سیحریەیە.. دیموکراسیەتیش بۆ کۆمەڵگای ئێراقی لە سایەی ئەو حوکمە هەزەلیەدا لە ئەقلی پاکتاوکراوی سیاسی و کۆمەڵایەتی ئێستای کۆمەڵگای عێراقیدا لە وانەیە بۆ ئەمریکیەکان و خودی خەڵکی عێراقیش لە خەونێك بچێت تا ئەوەی لە ئەلتەرناتیڤێکی واقیع و جێگیر، کێشە گەورەکە بۆ خەڵکی عێراق لەوەدا خۆی دەبینێتەوە کە بە درێژایی هەبوونیان لەسەر ئەو بەشە جیۆگرافیایەی زەویدا هیچ کات وەکوو ئێستا غەرقی ئەو وێرانیە کۆمەڵایەتی و جەهلە سیاسیە نەبونەتەوە؛ من پێم وایە ئەو کۆمەڵگایە لە ئێستادا لە سایەی ئەو کەشە سیۆکراسی و ناچارکراوە بە سونەت و دەلالەتە مەزهەبیەکان خراپترین و تاریکترین ڕۆژەکانی مێژوو و بوونی خۆی تێدەپەڕێنێت و بە بەرچاوی هەموو دنیاوە لە ژێر سێبەری یاسا مرۆییی و نێونەتەوەیەکانەوە لاقە دەکرێت.

ئەو ڕەوشە دراماتیکیە و ناسەقامگیرەی سەپێندراوە بەسەر خەڵکی عێراق دا لە لایەن کۆمەڵگای نێودەوڵەتی و وڵاتانی ئاڵودە بە نەوتی ڕەش؛ دیدگایەکی بۆ ئەوە نەهێشتۆتەوە کە مرۆڤ بتوانێت لێیەوە لە نزیکمەودادا چاوەڕوانی هیوایەك بێت، ئەوەی کە ئێستا بە ناوی دیموکراسیەتی ڕۆژئاوا لە هەناوی دەستەڵاتی سیاسی ئێراقیدا خۆی دەنوێنێت پێمان دەڵێت ئەو پرۆسەیە لە گەمەکردنێکی نایەکانگیری سیاسی ناڕەوا زیاتر مەدلولاتێکی تری نییە.

ڕادیکالیزمی ئیسلامی گەیشتۆتە ئاستێك خەریکە هەڕەشە لە بوون و ناسنامەی مرۆڤبوونی خەڵکی عراق دەکات، خەریکە دەستکەوتە جوان و پڕ بەهاکانی شارستانیەتی ئەو کۆمەڵگایە لە بنەڕەتدا دەسڕێتەوە، ڕۆژك بە ناوی خوداو ڕۆژێك بە ناوی پێغەمبەر؛ ڕۆژێك بە ناوی محمدو ڕۆژێك بە ناوی علی، ڕۆژێك بەغدادی و ڕۆژێك سیستانی،

تازەترینیشیان یاساو بنەماکانی جەعفری کە لە ڕیگایەوە ئەوەندەیتر ژن دەخرێتە ناو بازنەی دەستدرێژیە بە یاساکراوەکان و ئەوەندەیتر سوك و هەزیل دەکرێت ، کە لە فەرزکردنی واقیعێکی لەو جۆرەدا لە لایەن نوێنەرانی حەوزەو حوسەینیەکانەوە لە ناو پەرلەمانی ئێراقدا ئیتر هیچ کەسێك لە تەماشاکارێك زیاتر ناتوانێث دەورێکیتر ببینێت و با هیچ ژنێکیش لەوە زیاتر تێنەگات کە ئیسلام لەو یاسایە زیاتر شتێکیتر نییە بۆ ئەو.

یاساکانی خوداو پێغەمبەری ئیسلام (قورئان و شریعە) لە ڕژێمە ئیسلامیەکاندا یاسای جێگیرن، ئێمە کاتێك دەڵێین قورئان و شریعە واتا کەلامی خودا، کەواتە ئیتر ئەوە بڕاوەتەوە کە تۆ بیر لە گۆڕین و هەموارکردنی بکەیتەوە، کەلامی خودا ناتواندرێت دەستکاری بکرێت چونکە ئەوان لە سیستەمدا دەبن بە یاسا ، بنەماکانی قوڕئان ناتواندرێن بگۆڕدرێن و بەسەردەم بکرێن چونکە ئەوان دەبن بە ڕێسای پەیوەندیەکانی کۆمەڵگا بە تایبەتیش لە ژێر سایەی سیستێمی فیقهی ئیسلامی و شیعەگەرادا ، ئەوەی باس لە ڕیفۆرم و ئینتێگراسیۆنی ئیسلام و سەوابتەکانی بکات لەگەڵ سەردەم و ژیانی مۆدێرن ئەوە درۆیەکی زۆرگەورە لەگەڵ بەها ئینسانیەکان دەکات، دەستەڵاتێك چۆن دەتوانێت بەو هەموو یاسا ڕەهاو بیڕوباوەڕو ئیدۆلۆژیا شمولیەوەی کە دەیەوێت تێکەڵ بە سەرتاپای ژیانی ئینسان ببێت لە گەڵ بنەما دیموکراسیەکانی لیبڕاڵیزمی ڕۆژئاوایی هاوتەریب بکرێت و بگونجێندرێت ؛ مەگەر مۆدێلێکی لەو جۆرەی دیموکراسی تەنها لە ستراتیژ و سەوابتەکانی دنیای سەرمایەداری و سیاسەتی پێنتاگۆندا جێکەوتە ببن.

ئەوەی کە لە ئێستادا جێگای تێڕامان و ئیست لەسەرکردنە؛ ئایا تەوژمی چەپ و ئازادیخوازی لەو کۆمەڵگایەدا دەتوانێت چی بکات؟! دەتوانێت ئیرادەی ئەلتەرناتیڤێکی ڕاستەقینەو ئینسانی بکاتەی ڕۆژەڤ ، ئایا ئەوە بەڕاستی بۆ چەپ و ئازادیخوازەکانی ئەو کۆمەڵگایە تاکو ئێستا بۆتە ئەو پرسیارە واقیعی و ڕیشەیەیەی کە لە نێوان سەرکەوتن و دۆڕانێکی سیاسی درێژخایەندا دەتوانن چی هەڵبژێرن؟! ، من ئەو پرسیارە جێ دەهێڵم بۆ ئەو مەودایەی کە شانسێك بۆ گشت لایەك دەخوڵقێنێت تا ئیرادەی خۆی تێدا تاقیبکاتەوە بەر لە ڕودانی ئەو ئاڵوگۆڕه ترسناکەی کە هیچ کەسێك نازانێ کێ تیایدا بە دۆڕاو و کێ تیایدا بە براوە دێتە دەرەوە.

نەوەی ئایندە و هەڵە سیاسییەکان … ئارام ئازاد

کە دەربارەی دەسەڵاتی ڕەها دەخوێنینەوە ڕەنگە پێمان وا بێ شوناسی ئەو دەسەڵاتە لە هەموو وڵاتێکی دنیا وەک یەک بێ و پێناسێکی گشتی هەبێ بەدەربڕینی ، بەڵام لە ئەرزی واقیعدا ئەم دەسەڵاتە لە وڵاتێک بۆ وڵاتێکی تر جیاوازە ئەوەش بە جیاوازی ئاستی ڕۆشنبیری و مەعریفی و توانا یدەسەڵاتدار بۆ بەڕێوەبردن ، دەسەڵات ڕای میللەت دروست دەکا بە باش و بە خراپ ، باش و خراپیش وەک دوو پەیکەری پەرستن وان ئەوەی باش تاماوەیەکی درێژ لە بیر و هزران دەمێنێتەوە و ئەوەی خراپیش بە شکاندن و مەرگی ئەو پەیکەرە بە کۆتا دێ .
جۆرج ئۆرویل لە کتێبی ١٩٨٤ دا جوانترین وێنای دەسەڵاتداری و سیستەمی بەڕێوەبردنی کردووە ، کاتێک کە کۆمەڵێک کەس دەست دەکەن بەدروست کردنی وڵاتێک لەسەر خاکی بەریتانیا ، دەسەڵاتی ئەم وڵاتە نوێیە ژیانێک بۆ خەڵکەکە دروست دەکەن بە فرو فێڵ و درۆ ، لە هەموو شوێنێکتی ڤی گەورە دادەنێن بۆ ئاراستەکردنی خەڵک ، ئەوەی ئەم ئاراستەیەش بەڕێوە دەبا دوو پارتن یەکیان پارتی (ناوەخۆ) و ئەوەی تریان پارتی (دەرەوە)و لەسەروی هەموشیانەوە (برای گەورە) یەک هەیە کە ئاراستەی دوو پارتەکە و گشت دەکا ، وەزارەتی راستی کاری تەنها بڵاوکردنەوەی بابەتیناڕاستە ، وەزارەتی ئاشتی گرنگی تەنها بە شەڕ دەدا و وەزارەتی خۆشەویستی تەنها کار لەسەر ئازاردانی ناخ و دەرون و مێشکی خەڵک دەکا.لەمەودای ئەم کتێبەوە دەتوانین وێنای بارودۆخی کوردستان بکەین کە چۆن بەڕێوە دەبردرێین لەلایەن پارتی ناوەخۆ و دەرەوە و چۆن تی ڤی یەکانکاتێک هەواڵێک دەخەنە بەر گوێمان بۆ ئە کەی یەکی باوەڕ بەخۆهێنەر وەڵامیان دەدەینەوە و هەواڵەکەیان لێوەردەگرین و چۆن وەزارەتەکان درۆ وشەڕمان توش دەکەن و خەڵکەکی هەژار دەبێ باجەکەی بدا ، هەرچی وشەی خۆشەویستیە بوونی نەماوە و لە شوێنی ئەو سیاسەتی چەوت و بێ دەنگکردن بە کوشتن لە هەمبەری هەیە .

ئەم دەسەڵاتەی ئەمڕۆی کوردستان بەڕێوە دەبا شکستی خۆی ڕاگەیاندووە ، نزیک ٢٠ ملیار دۆلاری قەرز بۆنەوەی دوای خۆیان لە دەسەڵات وەک میرات دەهێڵنەوە ، نیوەی خاکی لەدەست دراو و نیوە لە

ئەگەری هەموو خولەکێک حازری شەڕ بە دەهێڵنەوە ،لە هەمویشی گرنگتر کۆمەڵێکی گەنج کە مێشکیان جگە لە چەک قسەی تر وەرناگرێ دەهێڵنەوە ، لەنێو ئەم هەموو گێژاوە سیاسی و ئابوری و فیکریەنوقتەیەک لە هیواش نابینرێ لەم هەموو ڕەشبینی و تاریکیە بۆ نەوەی ئایندە لە حوکمڕانی کوردستان چونکە هەڵە سیاسیەکان هێندە زەق و ئابوریەکانهێندە بێ ئومێدی و فیکری گەنج هێندە شەرمهێنەرە کە نازانی کام ڕێگایە بەرەو ئاسۆیە ، وەک دکتۆر ئەحمەد زوەیل ڕوو دەکاتە کۆمەڵانی خەڵکیعەرەب بە تایبەتی گەنج و لەدژی دەسەڵاتدارانی عەرەب پێیان دەڵێ (ڕۆژئاوا زیرەک نین ، ئێمە گێلین ، ئەوان تەنها دێن پشتگیری دەسەڵاتی شکستخواردوو دەکەن تا سەرکەوێ ، ئێمەیش دژایەتی سەرکەوتوو دەکەین تا بکەوێ).لە کۆتایی دا پێویستە ئاماژە بەو بدەم کە چەمکی شکستم هێنا پێویستبوو ببێ بە جۆرێکی فەلسەفە و فەلسەفەزانان لێکدانەوەیەکی باشیان بۆ کردبا بۆ ئەوەی دەسەڵات هەرگیز پێی شەرم نەبوایە بڵێ شکستم هێنا .

کاریکاتێر .. وێنەکێشانی ئازادییەکان … هەندرێن خۆشناو

تۆوی ڕەخنە بە گشتی، و ڕەخنەی گاڵتەجاڕی بە تایبەتی، پێویستی بە خاکێکی بەپیت هەیە بۆ ڕوان و گەشەکردن، ئەویش خاکی ئازادی ڕادەربڕینە، ڕەخنە و ڕەخنەی گاڵتەجاڕی (النقد الساخر) کە هونەری کاریکاتێر و کارتۆنیش دەچێتە ئەو خانەیەوە، کە ستایلێکی زۆر تایبەتە لە ڕەخنەگرتن، بەداخەوە زۆرێکمان هەرسی ناکەین و لێی تێناگەین، لە بوارێکی برسی و تینو بۆ ئازادییەکان، ئەو هونەرە ئاسۆی بەرفراوان نابێت و لە بازنەیەکی تەسکدا قەتیس دەبێت، ڕۆڵی پێویستی خۆی ناگێڕێت، لەوانەیە بەخۆی ببێتە مایەی گاڵتەجاڕی دژانیەوە.

هونەرمەندی کاریکاتێریست ئەرکێکی قورسی لەسەر شانە، بۆیە دەبێت بە روحێکی شۆڕشگێڕانە بەردەوام بێت لە کارکردنیدا، بەتایبەتی لەو و□تانەی کە ئازادی ڕادەربڕین و بواری داهێنان و ئەفراندن تێیاندا زۆر بەرتەسک کراوە، و تێگەیشتن لەو هونەرە زیندووە ڕەخنەگرە زۆر ڕووکەشیانەیە.

ئەوەی کە ئاشکرایە هونەری کاریکاتێر بەتایبەتیش کارتۆنی ڕۆژنامەوانی یان که هەندێک جار بە کارتۆنی سیاسی ناودەبرێت، کۆڵەگەیەکی بنەڕەتییە لە کاری ڕۆژنامەوانی سەردەمدا، ئەو ڕۆژنامەوانییەی کە بەبێ کاریکاتێر پێش ناکەوێت و توانای بەردەوامی و ململانێی لە بازاڕکردندا زۆر لاواز دەبێت، لە کاتێکدا کە بزانین هونەری کاریکاتێر بەهۆی ئەو جیاکاریانەی کە هەیەتی، دەتوانێت ببێتە مایەی سەرنجڕاکێشانی خوێنەر، و گەیاندنی پەیامەکەی بە شێوەیەکی خێرا، و چەسپاندنی ئەو پەیامە لە هزر و مێشکی خوێنەردا، جیا لە هەموو هونەرەکانی تری ڕۆژنامەوانی لە نووسین و وتار و ڕاپۆرت و شیکار و وتوێژ ...هتد.

بۆیە زۆر گرنگە کە کەناڵەکانی ڕاگەیاندن دەرگاکانیان واڵا بکەنەوە بۆ ئەو هونەرە کاریگەرە کە هونەری کاریکاتێرە، بەتایبەتی ڕاگەیاندنی کوردی، بۆ ئەوەی بتوانن شانبەشانی ڕاگەیاندن لە وڵاتانی تر هەنگاوبنێن و دوانەکەون، مخابن که ڕاگەیاندنی فارسی و تورکی و عەرەبی بەتایبەتی ڕۆژنامەوانیان، لەوبارەیەوە زۆر لە پێشترن و زیاتر هەستیان بە کاریگەریی هونەری کاریکاتێر و کارتۆن کردووە، و مەودایەکی فراوانی شایستەیان بە ئەم هونەرە فەراهەم کردووە.

ئاشکرایە کە کۆمەڵگە لە هەر وڵاتێکدا پێش ناکەوێت، ئەگەر مەودای ڕەخنەگرتنی تێدا نەبێت، ڕەخنەش بەبێ کاریکاتێر ئامانجی خۆی ناپێکێت، کاریکاتێریش بەبێ ڕۆژنامەوانی پەیوەندی لەگەڵ وەرگردا دەپچڕێت و کاریگەریی لەسەر کۆمەڵگەدا لاواز دەبێت، هەتا ڕۆشنبیری قبوڵکردنی ڕەخنەش و سنگ فراوانی بۆ قبوڵکردنی ڕەخنە بەرپانەبێت، ئەو ئامانجە ئەرێنییە نایەتەدی کە پێشکەوتنی کۆمەڵگە و وڵاتە، ئەویش ئەستەمە بێتەدی هەتا کەناڵەکانی ڕاگەیاندن لەژێر دەسەڵاتی حزبی سیاسیدابن، مەودای ئازادییەکان بەرتەسکتر دەبن، کاتێک ئەو مەودایەش بەرتەسک بوویەوە، ئاسۆی بەرەو پێشوەچوونی هونەری کاریکاتێر ڕۆشن نابێت، بۆیە ڕاگەیاندن هۆی سەرەکی پێشنەکەوتنی هونەری کاریکاتێر و کارتۆنە لە کوردستاندا.

لە کۆتاییشدا دەبێت ئەوە لەبیرنەکەین، کە چەند ڕەخنەگرتنی هونەری کاریکاتێر و کارتۆن توند بێت، ئەوە نیشانەی خۆشەویستییەکی توندە بە کۆمەڵگە، و خەمخۆرییەکی دڵسۆزانەیە بۆ بنبڕکردنی ئەو کەموکوڕیانەی کە بوونەتە هۆی دواکەوتنی ئەو کۆمەڵگەیە.

سینەما چاوی مرۆڤایەتی و داهێنانە

بە دروشمی (سینەما چاوی مرۆڤایەتی و داهێنانە)، کۆمەڵەی هونەرە جوانەکانی یۆتەبۆری چوارەمین دیداری فیلمی کوردی لە وڵاتی سوید ئەنجام دەدات، بڕیار وایە لە ڕۆژانی (24 تا 26)ی نۆڤەمبەری ئەمساڵ دیدارەکە لە شاری یۆتەبۆری بەڕێوە بچێت، لەم دیدارەدا شەش فیلمی کوردی نمایش دەکرێت و چەند سیمینارێک بەڕێوەدەچێت،

فیلمی سینەماییەکان بریتین لە:

فیلمی (تونێلی مەرگ) دەرهێنانی (عەدنان عوسمان)

فیلمی (سیمای خۆڵەمێش) دەرهێنانی (شاخەوان ئیدریس)

فیلمی (پەڕینەوە لە غوبار) دەرهێنانی (شەوکەت ئەمین گورگی).

کورتەفیلمەکان بریتین لە :

کورتەفیلمی (مایکرۆفۆن) دەرهێنانی (کەریمەک)

کورتەفیلمی (سەرەک) دەرهێنانی (ڕزگار حسەن)

کورتەفیلمی (خەش) دەرهێنانی (سەرکەوت مستەفا)

ناونیشان :

FOLKETS HUS HAMMARKULLEN

گەشبین و باوەگوڕەگوڕە ... نووسینی/ ڕەزا شوان

چیرۆک بۆ منداڵان..

گەشبین کچۆڵەیەکی زیرەک و ڕووخۆشە، ئەمساڵ لە پۆلی شەشەمە، لە (قوتابخانەی قەندیل)ی بنەڕەتی لە گەڕەکی ڕەحیماوا، لە شاری کەرکوک، لە باشووری کوردستان.

گەشبین لە بەرەبەیانی رۆژی دووشەممە (١٦ي/ ئوکتۆبەر/٢٠١٧) لە زرمەی تۆپ و لە نەڕە و هەڕەی تانک و زرێپۆش لە خەو راپەڕی.. بینی دایک و باوک و دیاکەی برا گەورەشی لە خەو هەستاون و هەموویان بە دڵتەنگی و بە خەمبارییەوە دانیشتوون، رەنگ بە روویانەوە نەماوە.
گەشبین: باوکە، دایکە گیان، چی روویداوە؟ ئەم زرم هەڕە و تەقەکردنە چییە؟!

باوکی: کچم هێزێکی زۆری سەپای عێراق و پاسدارانی ئێران و حەشدی شەعبی، بە تازەترین تانک و زرێپۆش و تۆپی قورسەوە، ئەمشەو پەلاماری شاری کەرکوک و دووزخورماتوو و چەند شوێنێکی تری پارێزگای کەرکوکیان داوە و داگیریان کردوون.
زۆر دڵڕەقانە و بێبەزەییانە، گەڕەکە کوردییەکانی شاری کەرکوک بۆردوومان دەکەن.
گەشبین: بۆ بابە گیان.. چیمان کردووە؟
باوکی: کچی شیرینم ئێمە هیچ تاوانێکان نەکردووە.. تەنها لەبەر ئەوەی کە کوردین و کەرکوکیش شاری کوردستانییە.. دەیانەوێت بمان کوژن و کەرکوکیش داگیربکەن.
گەشبین خەمێکی قووڵ دایگرت و سوێ چووە دڵییەوە و متقی بردەوە.
بەیانی کە خۆرهەڵات، تەقەکردن و تۆپ گرتنە گەڕەکە کوردییەکانی ناو شاری کەرکوک نەوەستابوون.. باوکیان وتی: ئەم داگیرکەرانە نە ویژدان و نە رەوشتیان هەیە.. تا زوو با لە کەرکوک دەربچین، ئەگیان دەمان کوژن.. دەی خۆتان ئامادە بکەن با دەربچین .
دایکیان بە پەلە هەندێ جل و بەرگ و شتی پێویستی پێچایەوە، خستیانیە سەنووقی ئۆتۆمبیلەکەیانەوە. سواربوون و لە کەرکوک دەرچوون.. رێگای شوان و کۆیەیان گرتەبەر.. تا گەیشتنە شارۆچکەی تەق تەق کە لەسەر زێی بچووکە.. لەوێ دوو رۆژ لە ماڵی خزمێکیان مانەوە. ئەو دوو رۆژە لە خەفەت زیاتر، دڵیان خواردنیشی نەدەبرد.
بۆ رۆژی سێیەم گەشبین بە باوکی وت: بابە گیان من بەبێ کەرکوک ناتوانم بژیم.. گەر بشمان کوژن، پێمخۆشە بگەڕێینەوە بۆ شارەکەمان.
باوکی: ئافەرین کچە ژیر و شیرینەکەم.. ئەوەی تۆ وتت لە دڵی منیشدایە.. کەرکوک زێدی هەزاران ساڵەی باوک و باپیرانمانە.. چۆن دەبێت بە داگیرکەران چۆڵی بکەین.
دوای ئەوەی سوپاسی ماڵی خزمەکەیان کردن، کە بە ئەوپەڕی رێز و خۆشەویستییەوە پێشوازیان لێکردن.. سواری ئۆتۆمبیلەکەیان بوون و گەڕانەوە بۆ کەرکووک.

لە خاڵی پشکنینی ڕێگای نێوان کەرکوک و هەولێر، کۆمەڵێک تانک و تۆپ و حەشدی شەعبی، جێگای پێشمەرگەیان گرتبوونەوە، بە ڕوویەکی زۆر گرژ و ڕقەوە لەو خەزانە کوردیانەیان دەڕوانین و تەشقەڵەیان پێدەکردن، کە دەگەڕانەوە بۆ کەرکوک.. چونکە ئەوان نەیان دەویست کورد بگەڕێنەوە بۆ شارەکەیان. ترس و تۆقینیان بڵاودەکردەوە، بۆ ئەوەی کورد لە کەرکوک هەڵبێن و نەگەڕێنەوە.
کە گەیشتنەوە ناو گەڕەکی ڕەحیماوا، ماڵەکانی کپ بوون.. شەقامەکانی بۆنی خوێنیان لێدەهات.. لە ترسی کوشتن و تاوانە قێزەوەنەکانی حەشدی شەعبی خەڵکی نەیاندەوێرا لە ماڵەکانیان دەربچنە دەرەوە.. بە دەیان تانک و تۆپ، بە هەزاران حەشدی شەعبی و سەرباز بە چەکەوە کەوتبوونە ناو گەڕەک و کۆڵانەکانی شاری کەرکوک.. بە ئاشکرا و بێشەرمانە خەریکی تاڵانکردن و دزینی ئەو ماڵە کوردانە بوون کە لە ترسی تاوانەکانی حەشدی شەعبی نەگەڕابوونەوە ماڵەکانیان.
گەشبین کە ئەو کارە قێزەوەنانەی بینی، هەندەی تر سوێ چووە دڵیەوە، هەندەی تر خەم و خەفەت دایگرت.. پیشی بردەوە و هەناسەیەکی زۆر قووڵی هەڵکێشا و ئاخێکی کرد.. بازاڕەکەی ڕەحیماوا و کۆگانی داخرابوون.. تاک و تەرا خەڵکی لە دەرەوە دەبینران.
گەشبین: ڕۆژ باش ڕەحیماوا.. ئەی گەڕەکە شیرینەکەمان.

ڕەحیماوا: تا داگیرکەر لەم شارەدا بێت.. ڕۆژمان باش نییە.
گەشبین سەیرێکی قەڵاکەی کەرکوکی کرد: ڕۆژ باش قەڵا سەرکەش و دێرینەکەمان.
قەڵای کەرکوک: تا داگیرکەر لە کەرکوک دا بێت.. ڕۆژمان باش نییە.
گەشبین: ڕۆژ باش کەرکوک.. ئەی شارە خۆشەویستەکەمان.. زێدی باوباپیرانمان.
کەرکوک: تا ئەم داگیرکەرە دڕندانە لێرەدابن.. نە ڕۆژمان و نە ژیانمان باش نین.
گەیشتنەوە ماڵی خۆیان، وا هەستیان دەکرد کە دار و دیوارەکانی ماڵەکەشیان خەمبارن.
ئێوارەی هەمان ڕۆژ، گەشبین چووە سەربانی خانووەکەیان، بە غەمگینییەوە سەیرێکی مەشخەڵە هەمیشەییەکەی باوەگوڕگوڕي کرد.. کە لە لای کەرکوکییەکان زۆر پیرۆزە و سیمبولی شاری کەرکوکە.. چاوەکانی پڕبوون لە فرمێسک.. هێن هێن بەسەر ڕوومەتە ئاڵەکانیدا دەهاتنە خوارەوە.. بە قوڕگێکی پڕ لە گریانەوە: ئێوارەت باش باوەگوڕگوڕی پیرۆز و خۆشەویستمان.
باوەگوڕگوڕ: ژیانت باش کچی شیرینم.. دەزانم بۆ خەمباری و ئەسرین

دەڕژی.. تکایە مەگری و خەم مەخۆ چاکتان کرد کە گەڕانەوە، هەواڵ بنێرە بۆ خزمان و ناسیاوەکانتان، با بە زووترین کات بگەڕێنەوە بۆ شارەکەمان.. گەشبین گیان ئومێدەوار و گەشبین بە.. دڵنیاشبە نە گڕ و کڵپەی مەشخەڵەکەی من خامۆش دەبێت.. نە داگیرکەرانیش دەتوانن ناسنامەی کوردستانییەتی کەرکوک بسڕنەوە.. هیواداربە و درێژە بە خوێندن بدە.
ئەم قسانەی باوەگوڵگوڵ، هیوایەکی تازەی بە گەشبین بەخشین.. بڕیاری دا کە درێژە بە خوێندن بدات و، بە ئەوپەڕی تواناشیەوە، بەبێ وچان و کۆڵنەدان، زیاتر تێبکۆشێت بۆ رزگارکردنی شاری کەرکوکی خۆشەویستمان لە داگیرکەران.
گەشبین ئەو وتەیەی مامۆستای زمانی کوردیشیان هاتەوە یادی، کە زور جار لە پۆلدا دووپاتی دەکاتەوە و دەڵێ:" قوتابییە دڵسۆزەکانمان ئێوە هیوای داهاتووی کوردستانن"

نەرویج: ۲۰۱۷

یادەوەریەکان دەبنە هاودەنگ ... جەلال بەرزنجی

ساڵی ۱۹۸۵، سێ برام، دایک، خوشکم و خۆم، لە گەڵ چەندەها کوردی تر لە حەپسخانەی ئەمنی هەولێر لە سەر ۳۵ سانتی مەتر دەخەوتین.
ئەو دوو شیعرە کورتە ڕەنگدانەوەی هەستمە لە سەر ژیانی سەختی ئەو ڕۆژانە. لە ۱۹۹۶. لە شەڕی پارتی و یەکێتی هەڵاتم. دوای زەحمەتیەکی زۆر گەیشتمە کەنەدا. باسی ئێستا ناکەم. باسی ئەو کاتە دەکەم کە حکومەتی هەرێمی کوردستان، بە تەزکیەی حزبی، بە پارەی نەوت و گاز، ڕێژەیەکی زۆری لە خەڵک بە پلەی بەرز.خانەنشین دەکرد. فەرمانبەری بن دیواری دادەمەزراند. کە بەسەردان دەچوومەوە، دایکم دەیبینی، ئەو وەزیفەی دوای زەحمەتی چەندەها ساڵ بە دەستم هێنا، لەدەستم داوە، دەیگووت”کوڕم لە ناخۆشیەکەی لێرە بوویت و لە خۆشیەکە بێ بەشیت.
بە زندی چاوان خێت لە گەڵ نایە”
۱- یادەوەریەکانم، بە ئاسانی دیواری ئەستووری زیندان. دەبڕن. لە

شوێنە تابوت ئاساکەم دەبنە هاودەنگم !
٢-- پۆلیسێ ئەمنەکە زوو دێت. تەپەکلیلەکی بەدەستەوەیە. هەر بە رێگاوە، کلیلی دەرگای ئەو ژوورەی، سێ کیلۆمەتر دوور لە ماڵەوە، لێی زیندانی کراوم ئامادە دەکات. دەرگا،لە پشتەوە اە1987. دادەخات.

مافی منداڵ … ڕۆستەم خامۆش

ئەمڕۆ جاڕنامەی جیهانە
ڕۆژی مافی منداڵانە

بیستی مانگی نۆڤەمبەر بوو
بەڵێ ، چەند ساڵ لەمەوبەر بوو

ئەو ڕۆژە بوو بڕیار درا
مافی منداڵ دیاری کرا

بەڵێ ، بەڕاست ، کە ڕۆژێ بوو
زۆر ، زۆر پێویست و لەجێ بوو

ئەمەش دەڵێین : لێتان پیرۆز
منداڵانی دڵ پڕ لە سۆز

گیانی ئێوە پڕ هیوایە
مافەکانتان گشت ڕەوایە

ڕۆستەم خامۆش
هەولێر 2012/11/7

ئەمریکاو نەوەی نوێ ... سمکۆ عەبدولکەریم

یەکێ لە بنەما فەلسەفی و سیاسی و فیکری ئەمریکا خۆنوێکردنەوەیەتی بە شێوەیەکی بەردەوام، بە ئامانجی درێژکردنەوەی تەمەنی سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتی ویلایەتە یەکگرتوەکانی ئەمریکا، لەم ڕێگایەشەوە دەیەوێ هەموو ئەو تێگەیشتن و دەربڕینانەی هەندێ لە توێژەرانی سیاسی و ئابوری ئاوەژوو بکاتەوە، کە چارەنووسی ئەمریکا بە چارەنووسی بەریتانیای گەورە دەشوبهێنێ، ئەو بەریتانیایەی ڕۆژێ لە ڕۆژان خۆری لێوە ئاوا نەدەبوو.

ئەمریکا تا گەیشتن بە لوتکەی ئیمپڕاتۆرییەکەی بەردەوام دەبێ، بۆ ئەم بەردەوامییەشی پێویستی بە ئالوگۆڕی نەوەکان هەیە، چونکە مومکین نییە لەمەودوا بتوانێ لە ڕێگەی پیرەکانەوە ئەو ڕێیە دورودرێژەی لەبەردەمیدا ماوە بیبڕی، وەك چۆن دەمێکیشە تێڕوانینی سیاسی ئەمریکا بۆ تەواوکردنی ئامانجە ستراتیژییەکانی گۆڕاوە، ئەگەر لە رابردوودا تەنیا پشت و پەنای سەرە زلەکان بووبێ ئەوە لە ئێستادا و دەمێکیشە وازی لەسەر زلەکان هێناوە و زیاتر بایەخ بە بەدەست هێنانی متمانەی گەلان دەدا، ئەمەش زیاتر لە ڕێگای هەڵسوکەوتکردن لەگەڵ نەوەی نوێدا، بۆیە هەموو ئەو وڵات و لایەنە سیاسیانەی نەتوانن ئەو نەوە نوێە بێنە پێشەوە، ڕۆژ بە ڕۆژ خۆریان ڕوو لە ئاوا بوونە.

ئەمریکا زۆر بەوردی سەرقالی تێفکرین و لێکۆڵینەوەی وردە لەسەر سروشتی کۆمەڵگاکان و جۆری ئەو گۆڕانکاریانەی لە سەروشتیاندا ڕوودەدەن.
هەموو ئەو تێگەیشتنە تازانەش زیاتر لە دوای ڕووداوەکانی 11-ی سپتێمبەری 2001 –وە هاتنە پێش، لەوێوە قۆناغێکی نوێ و وەرچەرخانێکی ریشەیی لە زهنی ئەمریکییەکان سەری هەڵدا.

لە دوای ئەو مێژووەوە “تۆماس فریدمان” لە وتارێکیدا لە سەر نەوەی سێیەمی ئێران ئاماژە بۆ خاڵێکی زۆر گرنگ و هەستیار دەکات کە دەکرێ بە تێگەیشتن لەو ئاماژەیە، تێبگەین ئەوەی ئێستا لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاست ڕوودەدات لە کوێوە سەرچاوەی گرتوە، خوێندنەوە و تێگەیشتنی ئەمریکا بۆ ئێران و سعودیە چییە؟ هەریەك لە مەزهەبەکانی سوننە و شیعە لە زهنی ئەمریکادا چ گۆڕانکارییەکیان

بەسەردا هاتوە؟

تۆماس فریدمان لەو وتارەیدا بەدوو ڕستە جیاوازییەکانی نەوەی نوێی ئێران و سعودیە دەخاتە ڕوو، فریدمان نەوەی سێیەمی ئێران زۆر جیاواز لەگەڵ هاوسێکەی سعودیە نیشان دەدات، بە شێوەیەك پێی وایە سعودیە ڕۆژ بە ڕۆژ گەنجانی هەژار و توندڕۆ و دوژمن بە ئەمریکا زیاد دەکات. ئەمەش بۆتە هۆی ئەوەی ئەو گەنجانە ڕژێمی وڵاتەکەیان بە ڕژێمێکی گەندەڵ و نا ئاینی و سەر بە ئەمریکا بزانن.
لەبەرامبەردا ئێران ڕۆژ بەڕۆژ گەنجانی هەژار و کەمتر ئیسلامی و کەمتر بە چاوی دوژمن سەیرکردنی ئەمریکا زیاد دەکات، بەشێوەیەك ناڕەزاییەتییەکانی گەنجانی ئێرانی لە بەرامبەر ڕژێمەکەیاندا زیاتر لەوەوە سەرچاوەی گرتوە، کە وەك ڕژێمێکی "سیوقڕاتی" بووەتە زیاتر دوورخستنەوە و دابڕانیان لە جیهان.

بە وردبوونەوە لەو بەراوردەی تۆماس فریدمان، دەتوانین لەو تێگەیشتنە نزیك ببینەوە کە لە ناوچەکەدا ڕوو دەدات، چونکە تەنیا خاڵی هاوبەش لە نێوان سعودیەو ئێراندا لایەنی هەژارییەکەیە، کە ئەمەیان بۆ ئەمریکا خاڵێکی ئیجابی هاوبەشە، بەڵام بەشەکەی تری ڕۆحی ئیسلامیەتی و رق و قینەی زیاتر بەرامبەر بە ئەمریکا، ئەمەیان ئەو ستراتیژەیە کە لە قۆناغی نوێی ئێستادا ئەمریکییەکان کاری لەسەر دەکەن، ئەمریکییەکان لە دوای 11-ی سپتێمبەرەوە بەدوای وەڵامی ئەو پرسیارەدا دەگەڕێن کە (ئەو ڕق و کراهییەتەی گەڵانی ئیسلامی لەبەرمبەر ئەمریکادا لە کوێوە سەرچاوەی گرتوە؟)
بۆیە هەمووان دەبێ لەوە تێبگەن ئەمریکا سەرقاڵی لانی کەم کەمکردنەوەی رق و قینەی گەلانە لەبەرامبەر خۆیدا، بۆیە ئەگەر ئەوە نەکات نەك هەر ناتوانێ ببێ بە ئیمپراتۆر، بەڵکو ناشتوانێ بە کردەوە ئەو تێگەیشتنانەش بەڕەونێتەوە کە باس لە چارەنووسی ئەمریکا دەکەن، کە دوور نییە بە دەردی ئینگلیز بچێت.

لێرەوە ئەوەی مەن تێیگەیشتبم لەو گەمە سیاسییە گەورەیەدا ئەمریکا دەبێ ئێران بباتەوە، سعودیەش ئەگەر نەتوانێ ئەو تێگەیشتنەی تۆماس فریدمان ئاوەژوو بکاتەوە چارەنووسەکەی جگە لەبەر یەك هەڵوەشانەوە شتێکی دیکە نابێت.
سەرکردایەتی کوردیش دەبێ لەوە تێبگات نەوەی یەکەم کۆتاییان هاتوە.

پرسەی بیرمەند مامۆستا کەریم زەند

شوێن: ماڵی چرۆ زەند — تۆرۆنتۆ

Date: 18/11/2017
Time: 2:00 to 7:00
Place: 45 Silver Springs Blvd
Toronto, Ontario,
M1V 1R2

گۆڕان … ستار ئەحمەد

بازێك لەنمەی عەشقم دەترسێ
چونکە زۆر تیری راوکەری دیوە
دەمێکیش بازگەی چەقۆو داو بووە
تەنانەت تۆڕو تەپکەی چنیوە

....

ماران گەستەیەو لە باسێ دەکا
لەخشپەی هەستی مەلیش دەتۆرێ
بۆیە شەوانە لانەی لەناخم
بەگەڵاو لاسکی عومرم دەگۆڕێ

....

باز ئەدا بەسەر برینی خاکا
لەتیشکی ئاسمان زاڵەی دەتەقێ
نسرمی ئەشکەوت بەچاك دەزانێ و

بۆ چرکەساتێك نایەتە سەر□ێ

....

ئیتر من لەکوێ گوێم لەدەنگی بیت
یاخود لەسەماو دیمەنی تێربم
بەکێ رەوایە هەتاکوو دەمرم
لەچاوەڕوانی ژوانیا کوێر بم

....

ستار ئەحمەد

چوار ڕیان ...!! … مەولود ئیبراهیم حەسەن

بێ تاق□ت بووم
هێندە ی
لە چوار ڕیانان
بنێشت
بکڕم و نە یکڕم !!
***
بێزار بووم
هێندە ی
لە چوار ڕیانان
فرمێسکی وشک
بە کڕێن و نە کڕینی
کلینیکس
بسڕم و نە یسڕم !!
***
هیلاک بووم
هێندە ی
لە چوار ڕیانان

من بیدە م و
خودا نە یدات
خودا بیدات و
من نە یدە م !!
***
شە کە ت بووم
هێندە ی
لە چوار ڕیانان
دە ستی بچوک
ببێنم
جامی سە یارە کە م
پاک بکاتە وە و
ڕە نگی سە وز
لینە گە ڕێ
دە ست بکە م
بە باخە لما !!
٢/٢٠١٦
****
خوێندن.. !!
****
کتێبە کانم،
ماندوون
نامگە یێننە سە ری ساڵ ..!!
***
جانتاکە م ،
باری گرانی خوێندنی
بۆ هه ڵناگیرێ
تا بە ردە می پۆڵ..!!
***
باوکم..
ئە مساڵ
دڵگە رم نیە
بۆ بانگ کردنم
بە یانیان زوو..!!
***
مامۆستا کە م ..
گە رووی نووساوە

دە نگی ناگاتە
کۆتایی پۆڵ..!!
***
چاو دێر
خە ڕکە
زە نگی ژیان لێدە دات ..!!
****
قوتابی..!!
****
کتێبە کانم
گۆڕیە وە
بە فلچە ی سڕینـە وە ی
ماشێنـە جام رە شە کان ..!!
***
پۆلم گۆڕیە وە
بە غارە غاری سە رشە قام
بە دوای نانی دزراودا ..!!
***
قوتابخانە م
گۆڕیە وە
بە کۆمە ڵگایە کی
بێ مامۆستا
بێ سنوور ..!!
***
دواڕۆژم
گۆڕیە وە
بە کاسبی بێ سە رمایە
بە سوکایە تی هه رزان ..!!

***
خە ونم
گۆڕیە وە
بە جوانیە کانی ڕابردوو
بە تالیە کانی داهاتوو..!!
***
ڕۆژگارم
خە ریکە

زۆر زوو تێدە پە ڕێ..!!
١٥/٦/٢٠١٦ – هه ولـير
****
نە گونجان ..!!
****
منداڵێک لە ناخمدایە
توڕە نا بێت
بە ڵام ، ماندە گرێ ..!!
***
منداڵێک لە ناخمدایە
بڕوام پێ ناکات
کە چێ لە ناخمدا دە خە وێ ..!!
***
منداڵێک لە ناخمدایە
نا بیـتە هاوڕێم
کە چێ دوژمنایە تیم ناکات ..!!
***
منداڵێک لە ناخمدایە
خۆشی ناوێم
بە ڵام ، ڕقی لێم نا بیـتە وە ..!!
***
منداڵێك لە ناخمدایە
ژیانی لێ تاڵکردووم
کە چێ خۆشم دە وێ..!!
***
بە م سە ری سپیە وە
منداڵێک لە ناخمدایە
نە جێم دێلێ
نە لە گە لـم دە گونجێ،
منداڵێک لە ناخمدایە ..!!

****** ٣٠/٥/٢٠١٦ – هه ولـير

کچە نەساڵییەکان و پیاوە شەهوانییەکان

نووسینی سیراون عوسمان عەلە ...

ئەو یاسایە لە عێراق دەرچووە کە کچ لە تەمەنی نۆ ساڵاندا بە شوو بدرێت. ڕاستترە بوترێ بە پیاو بفرۆشرێ بە هیچ شیوەیەک نوێ نییە. عائیشەی کچی ئەبوبەکر لە شەش ساڵی دراوە بە پێغەمبەر. بە قسەی هەموو مێژونووس و موفەسیرەکان لە نۆ ساڵیدا نیکاحی لەگەڵ کردوە. نیکاحی ڕاستی دەنا پێشتر (مفاخذە)ی لەگەڵ کردووە. مانای ئەوەیە ئەندامی پیاوەتی خۆی لەنێوان ڕانەکانی ناوە. ئەو کاتەی عائشە بە پێغەمبەر دەهێنن لەسەر جۆلانە دانیشتوە و بووکە پەڕۆینەی لە باوەش بووە. مانای وایە هێشتا کچێکی بچووک بووە. بەپێی هەموو مەزهەبەکان پیاو دەتوانێت هەر کچێک بکڕێت کە تەمەنی یەک ڕۆژە.

هەر هەندە زانرا ئەوەی لە دایک بووە کچەو کوڕ نیە باوک دەتوانێت نرخی لەسەر دابنێت و بە هەر پیاوێکی تری بفرۆشێت با ئەو پیاوە تەمەنی هەشتا بێت و سێ ژن و دەیان کەنیزەی هەبێ. ئەمە شەرعی ئیسلامەو لە قوتابخانەکاندا دەخوینرێ. پارتی و یەکێتی ئەوەیان لە قوتابخانە بە قوتابی خوێندووەو ڕێگای مەلایان داوە لە مزگەوت بە شانازیەوە باسی بکات. ئەمە یەکێکە سەوابتەکانی ئیسلام. نەوشیروان مستەفا هەموو جارێ تەئکیدی لەسەر سەوابتەکان دەکردەوەو دەیوت لێیان لانادەین. ئەمە یەکێکیانە. ئایا یوسف محەمەدی سەرۆکی پەرلەمان و هەموو ئەو ئیسلامیانەی وەک ڕاوێژکار لای خۆی دایمەزراندوون باوەڕیان بەو شەریعەتە نییە؟ باوەڕیان پێیە و کاری بێ دەکەن. ژن لە ئیسلامدا نرخی نیە و ناشبێت هەیبێت. ڕاستە ئەمەڕۆ هەندێک لەو ئیسلامیانەی هەست بە شەرمەزاری دەکەن دەیانەوێت پینەی بکەن و سەتان پاساوی بۆ بێننەوە گوایە ئایەت و حەدیسەکان بەو شێوەیە نین بەڵام بەشێکی هەرە زۆریان بە شانازییەوە دەڵێن ئەوە دینەکەمانە و هەر ئەوەش ڕاستە.

زۆر جار گوێمان لێدەبێت دەڵێن ئەو پایەیەی ئیسلام بە ژنی داناوە زۆر بەرزەو لەهیچ دین و باوەڕێکی ترا ئەو پایەیەی نییە. مەلاکان ئەڵێن لێدانی ژن هەر خۆی گەورەترین ڕێزە ئیسلام بە ژنی دانابێت. پێشتر لەو بارەیەوە گوتارێکم نووسیوە، کە لێرەدا پوختەکەی

دەخەمەوە بەرچاو. با بزانین ژن لە شەریعەتی ئیسلامدا چ پایەیەکی هەیە:
ژن و سەگی ڕەش و کەر ئەگەر بەپێش پیاودا هاتن و ئەو پیاوە خەریکی نوێژ بوو ئەوە نوێژەکەی قەبووڵ نییەو دەبێ دەستپێبکاتەوە.
پیاو بۆ دوو شتی تر دەستوێژی دەشکێت یەکەم بە گوو (پاشەڕۆ) و دووەم ئەگەر دەستی بە دەستی ژن بکەوێت.

بۆ شایەتی دوو ژن بە یەک پیاو حیساب دەکرێن با ئەو دوو ژنە نووسەر و بلیمەت بن و پیاوەکە گەمژە بێ.
ژن لە میراتدا نیوەی پیاو وەردەگرێ.
لە منداڵی بۆ ئەوەی هیچ پرسێکی پێ بکرێت بۆیان هەیە بیدەنە پیاوێکی پیر.
ئەگەر ژن یەک شەو بە قسەی پیاو نەکات و ئارەزووە سێکسییەکانی تێر نەکات بەدرێژایی شەو فریشتە نەفرەتی لێ دەکەن.
پیاو دەتوانێ لە ژن بدات و پشتی تێبکات (لەگەڵی نەخەوێ) بەڵام ژن هەر بۆ ئەوەیە خزمەتی پیاو بکات.
هەر ئەمەتێک ژن بەڕێوەی ببات ئەوە نابێتە هیچ چونکە ژن ئەقڵی کەمە.
دینی ئیسلام ڕێگای داوە موسڵمان لە سێ حالەتدا درۆ بکات کە یەکێک لەو حاڵەتانە ئەوەیە پیاو درۆ لەگەڵ ژنی خۆیا بکات.

داستانی دایکێکی ئازا – هاوارێکی کاسکەر دژ بە جەنگ.. ئەمە لە کوێیداین !

نووسینی: عەبدوڵا حبە
لە عەرەبییەوە / نەجات عەزیز ....

گۆڤاری "تیاتر"ی ڕووسی نمایشکردنی شانۆگەری "دایکە کەراژ و کوڕەکانی" لەسەر هۆڵی شانۆی دەیچە تیاتر لە بەرلین بە یەکێ لەو دە شانۆگەریانەی کە جیهانیان هەژاند داناوە. وادیارە ئەم داستانە

مرۆڤایەتیە وێناکردنێکی زیندویانەی جەنگە، تەنانەت لە جیهانی عەربی خۆیشماندا لەم دەیانەی دوایدا کە ئاگری کۆمەڵێک جەنگ کەوتۆتەوە کە هیچ بەرژەوەندیەکی دانیشتوانی ناوچەکەی تێدا نیە جگە لە تیاچوون و ماڵوێرانی و کاولکاری بۆ ناوچەکە.

برتۆڵت برێخت (١٨٩٨-١٩٥٦) ئەم شانۆگەریەی لە سوید نوسیوە کاتێک هەڵهاتبوو لە ئەڵمانیای نازی لەگەڵ ڕۆشنبیرانی تری ئەڵمان، دوای ئەوەی هتلەر دەستی بە کتێب سوتاندن کرد لە گۆڕەپانە گشتێکاندا وکەوتە ڕاوەدونانی هەموو ئەوانەی دژ بە ڕژێمە فاشێکەی بوون. برێخت وای دانابوو شانۆگەرێکەی کە هاوارێکی هەورە گرمە ئاسای دژ بە جەنگە، کەسێک ئەدۆزێتەوە بیباتە سەر تەختەی شانۆکانی ئەوروپا و میللەتانی ئەوروپا وەئاگا ئەهێنێ لە مەترسی چارەسەرکردنی ناکۆکێکانیان بە جەنگ. بەڵام برێخت دواکەوت لە بڵاوکردنەوی شانۆگەرێیەکەی. کاتێك بۆ یەکەم جار نمایشکرا لە ساڵی ١٩٤١ لە سویسرا کار لە کار ترازابوو جەنگی جیهانی دووەم دەستی پێکردبوو کە بە ملێۆنەها قوربانی و وێرانبوونی سەدەها شار و هەزاران گوند و لادێی لێکەوتەوە. بۆیە، کەس نەبوو لە ئەوروپییەکان گوێی لە ئاگادارکردنەوەکەی بگرێت سویسرێکان نەبێت، کە خۆشیان زوتر شەری سی ساڵەیان کردبوو بەڵام دەرئەنجامەکەی دامەزراندنی سویسرای فیدراڵ بوو.

بەم شێوەیە بڕێخت نەیتوانی بینەری ئەوروپی بۆ شانۆگەری□کەی بدۆزێتەوە هەتا ساڵی ١٩٤٨ کاتێك داوای لێکرا هەستێ بە دەرهێنانی کارەکەی لەهۆڵی شانۆیی “دۆیچە تیاتر” دوای جەنگی جیهانی دووەم. ئەویش ڕازی بوو بە دەرهێنانی شانۆگەریەکەی و یەکەم نمایشی لە ساڵی ١٩٤٩ کرا. لەسەر شانۆ، جلە کۆن و شڕەکانی ئەکتەرەکان، کە لە سەدەی ح□قد□هەمدا ژیابوون لە جلی خەڵکی ئەڵمانیای ئەوکاتە ئەچوو. بینەرانی شانۆ بەتەواوی ئاوێتەی ڕووداوەکانی شانۆگەریەکەی بوون و بەدەمەوەچوونێکی تەواویان هەبوو لەگەڵ دایکە ئازاکە-(کوراژ)- کە هێلینا ڤایگل هاوسەری برێخت ڕۆڵەکەی بینیبوو. چونکە واقعی خۆیانی بیر ئەخستنەوە.

برێخت تەنها چاوەڕێی دەربڕینی هاوسۆزی نەئەکرد لە جەماوەرەکە لەگەڵ پاڵەوانی شانۆگەریەکە، بەڵکوم□ بەستی تێگەیشتنیان بوو لە مانا شاراوەکانی بیرۆکەی شانۆگەری□کە. واتە وەستانەوە دژ بە جەنگ و بەهانەکانی هەڵگیرساندنی. بۆیە دەستکاری کرد لە هەندێك بەش لە تێکستەکە و هەندێک داهێنانیشی کرد لە کاری دەرهێنانەکەی. ڤایگل ڕۆڵێکی یارمەتیدەرانەی زۆری هەبوو لە گەیاندنی مەبەستی

نوسەرلە ڕێی بەرجەستەکردنی ڕۆڵەکەی بە شێوەیەکی وشك و دوور لە هەڵچوون بەشێوەیەک کە هیچ بوارێکی بۆ بینەر نەهێشتەوە جگە لە هاوسۆزی لەگەڵ دایکە کۆراژ. بیرۆکەی داوای ئاشتی بەتەواوی دەستی بەسەر نمایشکردنی شانۆگەرییەکەدا لە ساڵی ١٩٤٩ دا کێشابوو، دەنگدانەوەیەکی گەورەی هەبوو لای جەماوەر لە سەردەمی هەڵکشانی مەترسی شەڕی سارد. هەروەها بە ڕوونی پاڵنەرە ئابوریەکانی جەنگی ئاشکرا کرد و پێویستی ئاشکراکردنی تاوانەکانی شەڕ پەیوەست بە ئاید□ل□ژیای دوژمنکارانە و پاڵنەرە داراییەکان بۆ هەڵگیرساندی جەنگ. ئاشکراکردنی ئەوەی کە بزنس لە پشت هەموو شەڕکانەوەیە لەم سەردەمەماندا.

هەرچەندە دەسەڵاتی داگیرکەری ئەو دەمەی س□ق□ت خۆشحاڵ بوو بە نمایشکردنی شانۆگەرێیکە بەوەی کە دژ بە بیرۆکەی جەنگە و کۆمەکی برێخت و شانۆکەشی ئەکرد ئەکرد، بەڵام هەندێک لە رەخنەگرانی س□ق□ت پێیان وابوو شانۆی داستانییانەی برێختی ناگونجێت لەگەڵ یاساکانی ڕیالیزمی سۆسیالیستی. ئەمەش دواتر بو بە هۆی ساردی هەڵوێستی و□تانی بلۆکی سۆسیالیست لە کارەکانی برێخت بەشێوەیەکی گشتی. بەڵام برێخت سەرکەوتنێکی گەورەی لەلای جەماوەری پێشکەوتنخوازی دژبەجەنگی ئەوروپای خۆرئاوا بەدەست هێنا پاش نمایشکردنی شانۆگەریەکانی لەلایەن تیپە شانۆیەکەیەوە- برلینەر ئنسابل- لە پاریس ١٩٥٤ و لەلەندەن لە ١٩٥٦.

برێختی شانۆنووس، دەرھێنەر، شاعیر و ڕەخنەگر، لەسەرەتای تەمەنی لاوێیتیدا خۆی بۆ خوێندنی پزیشکی ئامادەکرد بوو بەڵام بەرەو ئەدەب وەرچەرخایەوە، عەوداڵی ئەدەبی یۆنانی کۆن بوو، درامای داستانی یۆنانی زۆر کاری تێکرد. گەلێک شانۆگەری نوسی لەوانە: “کردەوە” و “تەپڵ لە شەودا” و “ئەم سەربازە چیە و ئەویتریان چیە” ئۆپێرای سێ پێنی” و “ترس و ڕەشبینی لە ڕایخی سێیەم” و “پیشەی ارتۆرۆ وی” و “دایکە کۆراژ و کوڕەکانی” و بازنەی تەباشیری کەوکازی” و “ژیانی گالیلۆ” و بڕێکی تر. بەڕاستی هەموو کارەکانی داستانی ئەدەبی شانۆیی سەردەمن.
ڕوداوەکانی شانۆگەری “دایکە کۆڕاژ و کوڕەکانی” ئەگەڕێتەوە بۆ سەردەمی جەنگە ئایینێکانی ئەوروپا، بەتایبەتی بەهاری ١٦٢٤ کاتێک سوپای شای سوید خۆی ئامادە کردبوو بۆ داگیرکردنی پۆڵەندا، شارەزایانی سوپا کە شەڕ بە تاکە ڕێگا دائەنێن بۆ سەپاندنی ” سیستەم و شارستانیەت”، هەڵئەستن بە کاری سەربازگیری گەنجان و ئامادەکردنیان بۆئەرکەکانی داهاتوو. بەڕای سوپا، بەبێ شەڕ و توند

و تیژی هیچ ڕەوشتێك نابێت- بەبۆچونی ئەوان ئەگەر سیستەمی سەربازی باڵادەست نەبێ ئەوا تاک بە گوێرەی حەزی خۆی ئەسوڕێتەوە و بەکەیفی خۆی هەموو شتێک ئەڵێت و بەئارەزوی خۆی ئەخوات. کەواتە ئەمە چ سیستەمێکی دەوڵەتە کە بەبێ فەرمان و بێ بەشکردنی ئازوقە و لێپرسینەوە بەڕێوە ئەڕوات!.

شانۆگەری دایکی ئازا

لە شانۆگەرەکە، دوو گەنج عەرەبانەکەی دایکە ئانا ڤیرلینگ ڕائەکێشن کە فرۆشیارێکی گەڕۆکە (بە ڕەچەڵەك خەڵکی باڤاریای ئەڵمانیایە) و نازناوی “کۆڕاژ” واتا ئازای لێنراوە، چونکە لە بۆردمانی تۆپەکان و گزەی گوللە نائەترسا. بەعەرەبانەکەیەوە کە هەردوو کوڕەکانی ڕایان ئەکێشا لەگەڵ کەتیبەی فنلەندی دووی سوپاسی سویدیدا ئەسوڕایەوە و شتی پێ ئەفرۆشتن. هەردوو کوڕە گەنجەکەی و کچە ڵاڵەکەی نازناوی جیاجیان هەبوو چونکە کەس بە دەقیقی نەیئەزانی باوکەکانیان کێیە، سەربازی سوپای جۆراوجۆر بوون و لەوانەیە لەشیان کوژرا بێ یان بێ سەروشوێن بووبێ. هەر لەو کاتانەدا فەرماندەی کەتیبەکە کوڕە گەورەکەی، ئیلیف، ئەباتە ڕیزەکانی کەتیبەکەوە و لە یەکێک لە شەڕەکاندا ئەکوژرێ. بەو شێوەیە دایکە یەکێک لە کوڕەکانی لە دەست ئەدات. دوای تێپەر بوونی سێ ساڵ لە شەڕ، دایکە دیل ئەکرێ لەلایەن سوپای دوژمنانەوە بەڵام بە گۆڕینی ئاڵای سەر عارەبانەکەی کە ئاڵای لوسەرەکان بوو و دانانی ئاڵای کاتۆلیکەکان و خۆی لە مەترسی ڕزگار ئەکات. کاتێك سوپای دوژمن داوا لە کوڕە بچوکەکەی، شڤیتسەرکاش، ئەکەن شوێنی گەنجینەی کەتیبەکەیان پیشان بدات و ئەویش ڕەتی ئەکاتەوە تەقەی لێ ئەکەن ئەیکوژن. لاشەکەی پێشان دایکە ئەدەن نکولی لە ناسینی ئەکات بە ئەوەی عەرەبانەکە و شتومەکەکانی لەدەست نەچێت. بەو شێوەیە شەڕ جەند ساڵێک بەردەوام بوو دایکەش بە وڵاتانی پۆڵۆندا و مۆراڤیا و باڤاریادا سوڕایەوە. لەکۆتایشدا سەربازەکان بەزۆر لاقەی کچەکەیان کرد و دەمچاویشیان شێواند بەڵام دایکەی ئازا دانی بەخۆدا گرت بەتایبەتیش پاش ئەوەی کە لەو کاتانەدا لە تروپکی سەرکەوتنی بازرگانەکەیدا بوو.

لە ساڵی ١٦٣٢ پاشای سوید، گۆستاف ئەدۆلف ئەکوژرێت و ئاگربەست ڕائەگەیەنرێت، بازرگانەکەی دایکەی ئازاش هەڕەشەی مایەپووچی دێتە سەر. ئەو پەیوەستی بە ئاشتی نەبوو، شەر سەرچاوەی سەرەکی بژێوی بوو، خەزگەی هەڵگیرسانی شەڕی ئەخواست. شەڕی نێوان کاتۆلیکەکان و

پرۆتستانتەکان ١٦ ساڵی خایاند، نیوەی خەڵکی ئەڵمانیا تیاچوو، وێرانی و برسێتی هەموو لایەکی گرتبووەوە، لەکۆتایی شانۆگەرییەکەدا سەربازەکان کاترینی کچی ئەکوژن چونکە خەڵکی گوندی وەئاگا هێنا لە هاتنی سەربازەکان بۆ لێدانی تەپڵ بە مەبەستی ڕزگار کردنیان لە کوشتار. بەم شێوەیە جەنگ هەموو مناڵەکانی دایکە کۆڕاژی قووتدا بەڵام ئەو هەشتا بەردەوامە لە ڕاکێشانی عەرەبانەکەی بەتەنیا و سەربازەکان بەلایدا تێئەپەڕن و ئەویش هاواریان لێ ئەکات: " بمبەن لەگەڵ خۆتان"

بەرێخت لە شانۆی داستانییدا فایلەسوف و شانۆنوسیشە لە هەمانکاتدا؛ چونکە کارەکانی پێناسە ناسراوەکانی شانۆ تێئەپەڕێنێ. لە نوسینی شانۆگەرییەکانیدا زۆری لە کارە درامییە یۆنانییە کۆنەکان وەرگرتوە بەتایبەتی لە شانۆگەرییەکانی سۆفۆکلیس کە زۆر پێیان سەرسام بوو. ئەم نوسەرە هەڵکەوتووە گرنگی زۆری بە ڕووداوە مێژوییە مەزنەکان ئەدا، ئەم گرنگیپێدانەش مەودایەکی کۆمەڵایەتی و ڕەخنەگری بە کارەکانی ئەبەخشێت. کۆمەڵێک پێکهاتە کارەکانی جیا ئەکاتەوە، لەوانە گەیشتن بە تروپکی ڕووداوە درامەکان چەند جارێك و چارەکردنیان و جیاکردنەوەی سەردەمی ڕووداوە درامەکە و سەردەمی نوسەر. بە شێوەیەک کە نووسەر لەسەر تەختەی شانۆ گێڕانەوەیەکی بەسەرهاتەکان پێشکەش ئەکات بەڵام کۆتاییەکەی زانراوە. بەبۆچونی برێخت ژیان لە شانۆی ئاساییدا بینراوە، بەڵام ڕوون نیە. بۆیە لە شانۆگەرییەکانیدا کەسایەتی گێڕەرەوەی داهێناوە. واتە ئەکتەرێك کە کۆمێنت لەسەر ڕووداوەکان ئەدات بەبێ ئەوەی یەکێک بێت لە پاڵەوانەکای شانۆگەرەکە و ئەکتەرەکان لە نمایشەکانیدا پێویستیان بە بنینی ڕۆڵ نیە.

شانۆی عەرەبی ئەمڕۆ پێویستی بە داهێنانی برێخت و بلیمەتانی تری جیهانی شانۆییە بۆ سود وەرگرتن لە شارەزاییان لەپێناو دەرچوون لە دۆخی چەقبەستوو لەم سەردەمی پاشەکشەکردنی ڕۆشنبیرییەی کە جیهانی عەرەبی گرتەتەوە بەگشتی. ئەمڕۆ ڕۆشنبیرانی عەرەب خۆیان دان بە خراپبوونی کاری داهێناندا ئەنێن لەناویشیاندا داهێنان لە بواری شانۆ، وەکو بەڵێی ئەم وڵاتانە کەسایەتی بەهرەمەند و داهێنەری وەکو نجیب مەحفوز و مهدی جەواهری و غایب گعمە فەرمان وجواد سەلیم و محمود سەبری و دەیانی تری وەکو ئەمانی بەخۆوە نەدیبە. سەبارەت بە عێراق، ئەتوانین بڵێین وڵاتەکە پاش ئەو هەموو شەڕەی توشی میللەتەکەی بوو، سینەما و شانۆ و هونەری تەشکیلی و میوزیک و هونەری فۆلکلۆری، تەنانەت شیعر و چیرۆک و ڕۆمانیش لەئاستێکدا نیە

کە بەرزی بکاتەوە بۆ ئەو پایەیەی کە شایانی بێت. نەک تەنها لەسەر ئاستی جیهانی، بەڵکو لەسەر ئاستی ناوچەیی و ئاستی وڵاتانی جیهانی سێیەمیش بە شێوەیەکی گشتی.

شانۆگەری "دایکە ئازاکە"، گرنگییەکی تایبەتی هەیە بۆ ئەمڕۆی ناوچەی عەرەبی کە جارێك بە چەندەها جۆر شەڕی تایفەگەری و جارێکی تر بە شەڕی دەستەوەردانی دەرەکی بە بیانوی بەرگری لە دیموکراسیەتدا تێئەپەڕێ. چین و توێژانێکی دیاریکراو لە کۆمەڵگا هەڵکەوتون هیچ لاریەک نابینن لە بەکوشتدانی ڕۆڵەکانی لەپێناو سەروەت و ساماندا. کە هیچ بەهایەکی نیە لەپاش تیاچونی ئەو ڕۆڵانە. لەم توێژانەدا بەها مرۆڤایەتیەکان وون ئەبن و چەمکانێکی وەک نیشتمان، ئازادی، شکۆی مرۆڤایەتی، مانای خۆیان لەدەست ئەدەن.

لە عەرەبیەوە / نەجات عەزیز -١/٧/٢٠١٧

-————————————

سەرچاوە:

الحوار المتمدن -ژمارە 3881-١٥/١٠/٢٠١٢

لە ژمارە 3ی گۆڤاری هانا بڵاو بۆەوە

ئەو ڕۆژانەی نیشتمان هی هەموان بوو … عەزیز ڕەئووف

هەمیشە سەرسام بووم بە شتە بچوکەکان، ئەوەی بۆ من گرنگە بینینی شتە وردەکانە لە سەردەمێکی دیاریکراودا هیندەی ڕووداوە گەورەکان. بۆ من گرنگە بزانم لە سەردەمی خەباتی چەکداریدا ڕووداوە بچوکەکان چۆن ڕوویانداوە، بۆ من گرنگە لەو عەسرەدا دۆخی خەڵك چۆن بووە؟ کچان چۆن عاشق بوون؟ بۆنی دیواری خانووە قوڕەکان و دەنگی کەڵەشێر و بەرامەی خۆڵی دوای باران. بۆ من گرنگە بزانم پێشمەرگە لەدەرەوەی چالاکی چی کردووە؟ چۆن دابەش بوون بەسەر ماڵەکاندا و هەستی خاوەنماڵ بۆ پێشمەرگە چۆن بووە؟ بۆ منی فزولی ئەوە گرنگ بووە چۆن بەرپرسەکان بۆڵەیان کردوە و چ فسکەفسك پیلانی ژێربەژێر و کوتلەیەکیان دروست کردووە کە خاڵی بووە لە فکر و زیاتر

دەنگەدەنگی پێست و کورسی بووە ئەوەندەی مەبدەئو بیر و باوەڕ بێت. ئەوەی بۆ من لە کتێبی ” ئەو ڕۆژانەی نیشتمان هی هەمووان بوو” گرنگە ئەوە بوو تێ بگەم لەو عەسرەدا بۆ بزوتنەوەی حەقە دەتوانێت بە یەکسانی لە ئازادی ژن بڕوانێ بەڵام پارتێکی چەپی وەك کۆمەڵەی ڕەنجدەران توانای ئەوەی نەبێت ژن لە ڕیزەکانی دروست بکا؟

هەڤاڵ کوێستانی، ئەو ناوەی بۆ ئێمەی هەرزەکار لە سەرەتای نەوەتەکاندا ناوێکی دیارە. خوێندکاری ناوەندیم لە ئۆردوگای تەکیەی کاکەمەند و هاوڕێیەکم کتێبێکی ڕەش و سپی چاپێکی ناشرینم بۆ دێنێ ” ئافرەت و ژانی لەدایکبوونێکی نوێ” نوسینی هەڤاڵ کوێستانی ، بە چاپی کۆن نوسراوە و نوسینەکە لەناوەوە ئەوەندە کاڵە زۆرێك لە وشەکانی بە قەڵەمی جافی شین تۆخ کراونەتەوە تا بتوانرێت بخوێندرێتەوە. زانیم لەبەردەم کتێکی تەواو گرنگدام، زانیم لەو عەسرەدا لەشاخ کەسانێك هەبوون خەونی گەورەیان هەبووە و شۆڕشیان تەنها لە یاخیبوونی چەکداریدا کورت نەکردۆتەوە. تەلەفزیۆنە تاقانەکەی گەلی کوردستانیش جارجار سرودێکی ئازاد خانەقینی دوای یادی شەهیدێك یان یادکردنەوەی شەهید ئارام یان هەر پاڵەوانێکی تر بڵاودەکاتەوە و نوسراوە: هۆنراوەی هەڤاڵ کوێستانی.

ئەم ناوە ئیتر ون دەبێت و هیچ یادەوەرییەکم نیە لەگەڵ ناوی ئەم نوسەرەدا تا ساڵی 2008 ناوی هەڤاڵ کوێستانی لەگەڵ چەند کەسێکی تردا دێت کە شۆڕش لە ڕیزەکانی خۆی دەریاندەکات و ئەو پارتەی کە گەنجێتی تیا سەرف کردووە بە بڕیارێك لە ڕیزەکانی دووری دەخاتەوە. منیش ئەوکاتەی پێم وابوو دەبێت هێزێك بێت دنیای ئێمە بگۆڕێت، لە ڕۆژنامەی بزوتنەوەی گۆڕان بابەتێك لەسەر هەڤاڵ کوێستانی و هاوڕێکانی دەنوسیم بەناوی ” شۆڕش کوڕەکانی دەردەکات” و هەر ئەو کات ڕەوانشاد نەوشیروان مستەفا بە کاك عەدنان عوسمانی سەرنوسەری ڕۆژنامەکە دەڵێ ئەو کوڕە کێیە ئەم نوسینەی نوسیوە؟ کاك عەدنانیش دەڵێ ئەوە عەزیز ڕەئووفە و برای محەممەد ڕەئووفی خۆمانە، کاك نەوشیروان دەڵێ پەیوەندی پێوە بکە با بیبینم. کاك عەدنان تەلەفۆن دەکات و بەیەکەوە بە گردەکەدا هەڵدەزنێین بۆ بینینی کاك نەوشیروان.

پێش ئەوەی بگەینە لای کاك نەوشیروان هەر لەسەیارەکەی کاك عەدناندا خەیاڵم دەڕوا (ساڵی 1987 ە، ئەوکاتەی منداڵ بووم لە لادێ و تراکتۆرێکی پڕ لە چەکی ئێرانی کە چەند پاسدارێکی سەرتاشراوی تێدایە بەناو گوندەکەمان “بێدەر” لە نزیك چیای خاڵخاڵان تێدەپەڕێت و لای ئێمەی منداڵ ئەم وێنەیە تەواو غەریب بوو، لەپێ

گوێم لە دەنگێك بوو وتی: ئەوە كاك نەوشیروان لە پشتەوە بە پێ دەڕوات، بە گردەكەی پشت ماڵی خۆماندا هەڵدەزنێین تا كاك نەوشیروان ببینین و كە چوینە سەر گردەگە پیاوێكی بەژن باریك لە ناوەڕاستی دوو سێ پێشمەرگە بە خێرایی بە پێ دەڕوات و تەنها لە پشتەوە دەیبینین). ئێستا لەگەڵ كاك عەدناندا بە گردەكەدا هەڵدەزنێین و ئەم جارە ڕووبەڕوو پیاوێك دەبینین كە پشتی لە هەموو سەروەری و خەبات و ماندووبوونی ڕابردووی خۆی كردووە و لەسەرەتاوە دەستی پێ كردووە و نوسینێكی من دەخوێنێتەوە كە كەم تا زۆر كۆمەك بە بزوتنەوەكەی بكات. كاك نەوشیروان بە قاتێكی كوردی خاكیەوە توند دەستەكانم دەگوشێت و لە دانیشتن لەگەڵماندا بێتاقەت نابێت تا خۆمان كاتمان درەنگ كرد و پێویست بوو بڕۆین ئەو پیاوە بێتاقەتی بە ڕوخساریەوە دیار نەبوو، كە هەڵدەستین جارێكی تر دەستەكانم دەگوشێت و دەستخۆشیم لێ دەكات و تا دەرەوە لەگەڵم دێت كە بۆ من زۆر تازە بوو سەركردەیەك ببینم ئەوەندە خاكی بێت و قەدری نوسەری لابێت. بەڵام پاش ماوەیەك كە هەڤاڵ كوێستانی و هاوڕێكانی بوون بە گۆڕان، ئینجا زانیم بۆ كاك نەوشیروان نوسینەكەی منی بەدڵ بوو.

من هەڤاڵم وەك نوسەر خۆش دەوێت كە پیاوێكە پڕە لە ئەدەب و میهرەبانی و چاوە شینەكانی ئێستاش دنیایەك خەون و ئومێد، لەگەڵیدا ماندووبوون و مەرگی عەشقی "كاڵێ"ی تێدا شاردراوەتەوە كە كاڵێ بۆ یەكەمجار لە لادێ دەیەوێت ئەم پێشمەرگە تێزاویە ماچ بكات بەڵام هەڤاڵ شۆڕشی لە ماچ و عەشق و دڵداری لا پیرۆزتر دەبێت و ڕێگە بە كاڵێ نادات ماچی بكات.

كۆتایی كتێبەكەی هەڤاڵ كوێستانی (ئەو ڕۆژانەی نیشتمان هی هەمووان بوو) كاسم دەكات، هەناسەم پێ نادرێت. لەو عەسرەدا كە چەندین هەڵە و كەم و كوڕی لەناو شۆڕشدایە سەركردەی شۆڕشەكە شاعیرێك لە ژوورەكەی خۆی دەخاتە بەردەم لێپرسینەوە. نامەكانی پیشان دەدات كە بۆ هاوڕێكانی ناردووە و چۆن كۆپیان كردووە و وەك ڕاپۆرت ناردویانەتەوە بۆ سەركردەی شۆڕش. سەیری ئەم هەموو جاسوسیكردنە بەسەر یەكتردا. ئەم هەموو تاڵانی و ناشرینكردنەی شۆڕش كە پێشمەرگە سەلاجەی تاڵانی دەدات بە كۆڵدا، كەچی شاعیرێك وەك ئەوەی تاوانی گەورەی كردبێت لەبەردەم سەركردەی شۆڕشەكەدا هاواری بەسەردا دەكرێت و وەك خائینێك مامەڵەی لەگەڵ دەكرێت.

دوای ئەوەی كاك نەوشیروان بەڕێم دەكا و دەسخۆشیم لێ دەكا لەسەر نوسینی "شۆڕش كوڕەكانی دەردەكا" كە بەرگریكردنە لە هەڤاڵ

کوێستانی و هاوڕێکانی هەست دەکەم سەرکردەیەك قەدری نوسینی لایە، بێئاگا لەوەی کە قەدری ئەو نوسینانەی لایە کە بەدڵی ئەو دەنوسرێن لە دوای هەڤدەی شوباتی 2011 کە هەست دەکەم گۆڕان ناتوانێت هیچ لە دنیای ئێمە دەسکاری بکات، لە ڕۆژنامەی “هاوڵاتی” و “ئاوێنە” چەند نوسینێکی ڕەخنەئامێز لەسەر بزوتنەوەی گۆڕان و خودی کاك نەوشیروان دەنوسم، بەڵام چونکە بەدڵی کاك نەوشیروان نیە نە حەز بە بینینم دەکات و نە وەك یەکەم جار بەدوامدا دەنێرێت، بەپێچەوانەوە بەشێکی زۆری گوڵانخوازانی تەنیشت ژوورەکەی، هێرشی ناڕەوا و تەنانەت بوختانی شەخسی دەخەنە پاڵم، بەشێکیان ئەوانەبوون کە دەیانویست لەسایەی گۆڕاندا پێستێکیان دەسکەوێت و دەستیشیان کەوت. دوای ئەوەی کارکردنی من و هەردی مەهدی هاوڕێم وەك نوسەر لە ڕۆژنامەی ڕۆژنامە کۆتایی پێدەهێنرێت و دوو هاوڕێ لەوێ کاردەکەن کە لە ئێمە دڵسۆزتر خۆیان بۆ گۆڕان و نەوشیروان مستەفا نیشان دەدەن، دواجار ئەو دوو برادەرە ڕوو دەکەنە کەناڵی ” ڕووداو”ی پارتی بۆ کارکردن و من بەرەو دورگەی قوبرس و هەردی بەرەو تاران بۆ مەبەستی خوێندن سەری خۆمان هەڵدەگرین.

ئیدی یەکێك لە ئیشکالە گەورەکانی دنیای ئێمە ئەو بەرپرسانەن کە تەنها دەنگی خۆیان و دەوروبەریان دەبیستن و تەنها ئەوکات دەنگی تۆیان لا گرنگە کە وەك ئەوان بیر بکەیتەوە. دواجار لەڕۆژی 20ی مایسی ئەمساڵ لە مزگەوتی گەورەی سلێمانی بەچاوی پڕ فرمێسکەوە چاوم بە کاك نەوشیروان دەکەوێ بەڵام ئەو لە تابوتێکدا ڕاکشاوە و بۆ هەتاهەتا چاوەکانی لێکناوە.

لە چاوەڕوانی جەنگێکی تردا …
شەرزاد وڵاتدۆست

ڕەنگە مێژوویەکی زێدە دوور بێت ئەو ناوچەیەی پێی دەوترێت “ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست” ساڵان و سەردەمێکی بێ جەنگ و ئاژاوەی بەخۆیەوە بینی بێت ، ساڵانی ئاشتی و خۆشگوزەرانی لەم ناوچەیە هەردەم ساڵانێک بوون زۆر زوو تێپەڕیون و هەمدیسان جەنگ و کاولکاری بەرۆکی وڵاتانی ناوچەکەی گرتووتەوە ، ڕەنگە هۆکارگەلی

زۆر لە پشت بوون بە گۆڕەپانی جەنگی ئەم ناوچەیەوە بن ، بەڵام دەکرێت دیارترینیان لە دوو هۆکاری سەرەکی کۆبکەینەوە ، کە لە پشت زۆربەی ململان□کانی ناوچەکەوەن ، ئەوانیش جیاوازی قوڵی ئاینی لە نێوان ئاینە جیاوازەکان هەم لە نێوان مەزهەبە جیاوازەکانی یەک ئاینیش ، هەروەها دوەڵامەندی ناوچەکە بە زۆر بەی سامانە سروشتەیەکان بە تایبەت نەوت وای کردووە بێتە شوێنی چاوتێبڕین و پەلاماردان و دەستێوەردانی و□□اتانی ئەم ناوچەیە لەلایان زۆربەی زلهێزەکانی جیهان.

ئەوەی ل□وردە پێویستە تیشکی بخەینە سەر داهاتووی ناوچەیەکە ، کە ئاخۆ دوای کۆتایی هاتنی بە جەنگی "داعش" و لەناوبردنی ئەو گروپە چ جەنگێک چاوەڕێ ناوچەکە دەکات ، ئاخۆ ئەمریکا و هاوپەیمانەکانی بەرامبەر بەهێز بوونی هەژموونی ڕووسی و ئێرانی لە ناوچەکە بێدەنگ دەبن ، کە دەکرێت لەمەڕ گۆڕانکاریە خێراکانی لەم ماوەیە دا لە چەند و□□اتێکی عەرەبی روودەدەن بە تایبەت و□□اتی سعودی□ و هەڕەشەکانی ئەمریکا لەسەر ئێران و گرووپە شیعە چەکدارە هاوپەیمانەکانی بەتایەبەت لە نیزیک بوونەوە لە کۆتایی هاتنی "داعش" دەگەینە ئەو دەرەنجامەی بەڵێ جەنگێکی چاوەڕوانکراو لە داهاتوو□کی نزیک لە نێوان ئەو دوبەرەیە ڕوودەدات ، کە ئامانج لە جەنگە بچووککردنەوەی هەژموونی ئێرانە ل□ و□□اتانی ڕۆژ هەڵاتی ناوەڕاست ، ئەمەش دەکرێت لە ڕێگای بچووککردنەوە یان لاناو بردنی ئەو گروپە چەکدارن□ دەبێت کە هاوسۆزن لەگەڵ ئێران ، بەتایبەت لە لوبنان و سوریا و عێراق و یەمەن ، هەرچەندە ئەو جەنگە ئاسان نابێت کاتێکی درێژ و دارایەکی زۆر زیاتری لەوەی لە "داعش" ی پێویست دەبێت ، کە تێچووی ئەم جەنگە دەبێت و□□اتی سعودیە و و□□اتانی ناوچەکە لە ئەستۆی بگرن و هەرخۆشیان لە ڕێگای جیاوازەوە بەژداربن ، دیارە ئامانج لەم جەنگە چاوەڕوانکراوە لەناوبردنی دەسەڵاتی ئێستای ئێران نیە ، بەڵکو ئامانج لێی بچوکردنەوە ئەوە دەسەڵاتی□ بەمەبەستی هاوسەنگ بوونەوەی بەرەی شیعی و سوننی لە ناوچەکە.

لەناوبردنی لاوازکردنی زیاد لە پێویستی ئێران رەنگە خۆی زیان بە بەرژەوەندیەکانی خۆی بگەینە لەم ناوچەیە ، چونکە لە بەرژەوندی ئەمریکا دایە ئەم دوو بەر□ی□ ناودەبرێت بە شیعە و سونە لە ئاستێکی یەک دابن ، چونکە بەلاوازبوونی تەواوی هەرلایەنێک ئەوا ئەگەری پێکدادان و شەڕ کەم دەبێتەوە ،کە ئەمەش لە بەرژەوەندی ئەمریکا و و□□اتانی زلهێزی دوونیا نیە ئەم ناوچە دەوڵەمەندە بە

نەوت ئارامی بە خۆیەوە ببینێت.
ئەگەر باسی لێکەوتەکانی ئەو جەنگە بکەین بۆ گەلی کورد ، ئەوە بۆمان دەردەکەوێت ، کورد بەهۆی پێگەی جوگرافی کە خاکی کوردستان دەکەوێتە قوڵایی ئەم ناکۆکیانە ، ئەگەر بێت و ژیرانە مامەڵە نەکات هاوسەنگی ڕانەگرێت لەنێوان ئەم دووبەرەیە ، ئەوا وەک مێژوو دووبارە بووەکەی ئەم جارەش هەمدیسان دەبێتەوە سەرە ڕمی ئەم جەنگە و هەم خاکی کوردستانیش دەبێت بە بەشێک لە گۆڕەپانی ئەو جەنگە .

هەر بۆیە زۆر گرنگە هەموو لایەنە کوردیەکان لە پارچە جیاوازەکانی کوردستان بەتایبەت لە باشور و ڕۆژئاوای کوردستان زۆر بە ووردی مامەڵە لەگەڵ هەموو ئەگەرێک بکەن ، کە لەم ماوەیە ڕووبەڕووی ناوچەکە دەبێتەوە و بە چاوێکی سیاسی درێژ بینەیەوە سەیری هەر گۆرانکاریەک بکەن ، بەڵام دەبێت دان بەو ڕاستیە تاڵە دابنێین بەهۆی ناکۆکی ناخۆیی ناو ماڵی کوردی هەم لە هەرێمی کوردستان هەم لە پارچەکانی تری کوردستان بەتایبەت بەهۆی شکستی ڕوودا□کانی 16ی ئۆکتۆبەری ئەم مانگی ڕابردوو، ڕەنگە دەرباز بوون و خۆ دوورگرتن لەم جەنگە چاوەڕوانکراوە کارێکی ئەستەم بێت ، بەڵکو زۆربەی ئەگەرەکان وابیشان دەدەن هەمیسان گەلی کورد و خاکی وکوردستان دەبنەوە قوربانی دەستپێکی جەنگێکی مەزن لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست.

ڕێوڕەسمی کردنەوەی پەیکەرێك … سەباح ڕەنجدەر

بۆ نەژاد عەزیز سورمێ…

خودا بەنیازی سڵاو چاوی داوەتە دەستێك
دەبدەبەی ڕەنگاوڕەنگی پێوە بشەکێتەوە
قوماشی ڕەش و سپی بڕی
پیت ڕژانە ناو دەمم
توانیم وشە لێکدەم و داوا بکەم
مانگ بەسەر هەولێرەوە پڕ و نارنجی و لە گڕوگاڵدا بێت

بەو نازەی داویەتییە ئاوی ڕژاوی حەفت چیایان
چەتر هەڵدا
پەیکەرێك حەفتا ساڵ پیاسەی کردبوو
ئاوێنەی دابووە ژن و شووشە بۆنی وەرگرتبوو
سەیری پەند و وێنەی سەر قەڵغانی کردبوو
قسەی توندیشی لەگەڵ وەردیان کردبوو
نامەی لەسەر باڵی بە ناز و فیزی کۆلارە نووسیبوو
سەرسام بوو بە
گوێی کەروێشك و
گوارەی شۆڕ و
پیاڵەی چا و
ڕووناکی ڕووی زەوی
بلووری لامپای سڕیبووەوە
تووتن و پایپی خۆش کردبوو
زۆر تەماشای ڕوخساری دایك و باوکی کردبوو
وایدەزانی دەمرن و بە جێی دەهێڵن
پەیوەندییەکانی نێوان درەخت و باڵندە و هێلانە و هێلکەی باش ناسیبوو
گڕوگاڵ و دارە دارەی منداڵیی دەبێتە کاروانسەرا
یەکەم هێلکە لەوێ ترووکا
یەکەم ئاو لەوێ ڕوونبووەوە
یەکەم باڵ لەوێ فڕی
یەکەم شیر لەوێ هەوێنکرا
لە بریقەی خان و مانی ڕەش و سپی
ڕەنگەکانی دی لەواندا دەڕژێتە سەر نۆتەی سروودەکانمان
سروود بووە پشتی ئەسپ
بەکامی دڵ سۆز و ئاوازی گیان دەدا بە پاڵەوانی هیوا و فەرموودەکانمان
باڵندەی هەمەجۆری شادمانی لەشکری بوون
پەلکەزێڕینەش بیر و بۆچوونی
لەشکر کە دەڕژێنە بڵندایی دەموچاوی
بەنیازی ناسکبوونەوەی نیشتنەوە و بڕیاردان لەسەر مانەوە و کۆچ
بیر دەکەنەوە و قسە و باس دەدرکێنن
ئێمە زۆر پێویستمانە بیزانین
گوڵەکانی لە ڕێوڕەسمی لەدایکبوون و مردنی دەخرێنە سەر پەیکەری
تەنیان وەك تەڵە شخارتەی بەکارهاتوو بۆ داگیرسانی مۆمی سێبووری
بولبول لە پاڵیان بانگی بەچل باڵفڕین و نیانی جۆلانەی ون کردووە

دوای سەرگەرمی دیتەنییەك
گۆشەنشین و خەواڵوو
ماسوولکەی جەستەیان دەمەتەقێی لەگەڵ هێز بە کۆتا دەگات
چێژ لە زوڵاڵی ئاو و ئەو ڕۆژانەی دەزانن ژیان چییە وەرناگرن
بەڵام خەیاڵ کە دووڕوویی مرداندووە
بێ بگرە و بەردە بە هەموو شتەکانی دەگەیەنێت
لە بۆنەی ئاشقبوونی شەونمی سەر گیا و شەڕی چاوەزار
دەبێتە دەستی لەناو قۆزاخەدا ژیاو بۆ خۆشی و ناخۆشییەکان
هەڵیدەداتە ناو ئاهەنگەکانی کۆچەرییان
بیرەوەری گوێڕایەڵی دەبێ و سوودی پێدەگەیەنێت
هەڵە و نوێژە دروێنەی لە بیر دەباتەوە
دەستێك لە گێڕانەوە ڕاستگۆ و ناهێڵی وەخت بەسەرچێ
نامەکانی دەخاتە پۆستە
نامە هاتووەکانیشی وەردەگرێت
ڕۆژی هەمیشە بۆنخۆش بەشەقبوونی خاك
کاتێك دومبەڵان خۆی دەناسێنێ
لێدەگەڕێ ئاقیق و نووسراوی ناوچەوانی هەر هەموو پێغەمبەرەکان تێکەڵی بن
لە گەرمەی سەما و ناخ جریواندن
دڵی دەشوات و دەڕوا
پڕ دەستمان کڵۆ شەکر و مۆری بەخت دەکات
دەتوانین کەلوپەل و وێنەی بەهرەمەندەکانمان بکڕین
دەستەسڕی تەنکیش لەگەڵ خۆمان هەڵگرین
بێباکی بڵندبوونەوەی چنار
دەبێتە شوێنێك وەك قۆزاخەی ئاوریشم
جوانکراو بەسپێنەی هێلکە
ئاسوودە و پڕ بەهرە و پەیماندار
هەموومان شەقامێکمان دەبێ تێیدا بچینە سەردانی خزم و کەس و برادەرەکانمان
ڕۆژ کە ئاوا دەبێ
تەواو ئەڤینی خۆی کردووە
سڵاو
سڵاو پەیکەری بەرتیشك و بارانی سێبووری
تێگەیشتی بۆ جارێ نامری

کانوونی یەکەمی 2005 هەولێر

گۆڕان لە هێزێکی پڕ جوڵەوە ب□ گ□ر□و لەسەر ئەسپی تۆپیو…. ئیبراهیم مەجید

بۆ مێژوو بەخەڵکی کوردستان دەڵێم کە گۆڕان تەنها کائینێکە سواری ناڕەزایەتیەکانی خەڵک بوو، ئەگەر پێشتر هیوا بەم هێزە بوبێت ئەوا لەسایەی کۆمەڵێک خەڵکی کۆنە زەرفاتیف لە ئێستادا ناڕەزایەتی خەڵکی کپ کردەوە.
سەرانی گۆڕان (واتە خانەی ڕاپەڕاندن کە بوونەتە دیواری ڕاگری دەسەڵاتی داڕوخاو بەڵام دەنگدەرانی و هەڵسوڕاوەکانی هەمان هێزی یاخی بونی جارانی هەیە وە بۆشاییەکی گەورە هەیە لە نێوان خانەی راپەڕاندن و خوارەوەیدا، ئەوان ناتوانن ببنە میراتگری نەوشیروان مستەفا و ئەو یارییە سیاسیانە بکەن کە پێویستن و کەمێک خۆیان پاک بکەنەوە) هەمان سیاسەتی فەشەلی ناو یەکێتی پیادە دەکەن ، سەرکردایەتی بڕیاردەری گۆڕان، یەکێتی، یەکگرتو، پارتی، کۆمەڵ. هەمان سیاسەتی پاراستنی بەرژەوەندیەکانی سەرانیان هەیە لەژێرەوە ، بەڵام لەسەرەوە گوایە دژایەتی یەکتر دەکەن و جیاوزن ل□ پرۆژەو بەڕێو□ بردندا.

پێش ١-١١-٢٠١٧ مەسعود بارزانی دەستی کێشایەوە لە پۆستە ناشەرعی و نایاساییەکەی ئەگەر دەستی لەکار نەکێشایەتەوە وەک ئێستا چۆن پەرلەمان و حکومەت و کۆمسیۆنی باڵا بە پێی یاسا هیچ شەرعیەتێکی نەماوە ئەویش هەروەها.
تەنها لایەنێک کە کەمێک شەرعیەتی ماوە ئەنجومەنی پارێزگاکانە بەڵام ئەوە بوو ویستیان کارێک بکەن ل□ بەرژەوەندی خەڵک بۆ هێنانی موچەی فەرمانبەران ڕاستوخۆ لەعێراقەوە، بەڵام سەرانی بەژەوەند خوازی حیزبەکان ڕێگەیان لێگرتن بۆ ئەوەی پارە بکەوێتەوە دەست نێچیر بارزانی و قوباد تاڵەبانی بەڵکو لەژێرەوە بەبێ چاودێری خەڵک بەشە تاڵانی سەرکردەی حیزبەکان نەفەوتێ.

ئێستا ئەگەر ئەنجومەنی پارێزگاکان یەک تۆز خۆیان لە قوڕاوی حیزبەکان پاک بکەنەوە نوێنەرایەتی خەڵک بکەن دەتوانن لە زوترین

کاتدا موچە بۆ فەرمانبەرانی مەدەنی وەربگرن و لیستی فەرمانبەران پاک بکەنەوە کە لە لیستی بایۆمەتریکەدا بەردەوامی هەیە، بەهاوکاری نوێنەرانی کورد لە پەرلەمانی عێراق، بە هاوکاری و چاودێری دیوانی چاودێری حکومەتی عێراق و نوێنەری نەتەوە یەکگرتووەکان هەتا حکومەتی نوێی هەرێمی کوردستان دادەمەزرێت.

لەبەر ئەوەی کۆمسیۆنی هەڵبژاردنەکانی کوردستان شەرعیەتی نەماوە ئەنجومەنی پارێزگاکان ئەگەر ئیرادەیان هەبێت دەتوانن هەڵبژاردنی ڕاستەوخۆ بکەن لە گوندو شارو شارۆچکەکان و نوێنەرایەتی خەڵک هەڵبژێرن بۆ دروستکردنی پەرلەمان و حکومەتی هەرێمی کوردستان و خۆ بەڕێوەبەرێتی دروست بکەن وە هەڵبژاردنی ڕاستەو خۆ پێویستی بە کۆمسیۆن و پاککردنەوەی ناوو پارەی زۆر نیە ، تەنها سەرپەرشتی و چاودێری ناوخۆیی و نەتەوە یەکگرتووەکانی دەوێت ، وەک دەرچەیەک بۆ دەربازبون و ڕابەرایەتی کردنی دەخەڵکی دروستکراوی سەرانی شکست خواردو دەتوانرێت سنوری ئەم حیزبانە ببڕین خۆمان بۆ خۆمان بتوانین ڕابەرایەتیەک دروست بکەین و ئیرادە و بژێوی بۆ خەڵکی ئەم دەڤەرە بگەڕێنەوە ، بۆیە گرنگە هەر لە ئێستاوە نەهێڵین حیزبە مردو خۆرەکان جارێکی تر ببنەوە بە نوێنەری ئێمە و نەهێڵین جارێکی تر هاوارگەی دزیەکانیان لەسەر گیرفان و داهاتی ئێمە هەڵدەن .

ئێمە دەمێکە جواب کراوین … وریا مەعروف

هەموو شتێکمان ڕاونا، ئەوانەی مانەوە و سۆز و بەزەییان هەبوو هیچ ئومێدیکیان بە ئێمە نەما، بەجێیان هێشتین، هەموو شتێک ڕوودەدات، ئێرە بۆ پاسەوان و بۆ پارێزەر و بۆ ڕێگریە، ژیان گوستراوەتەوە ڕێنگە تەرابەت و، هەڵفەیبەت، هەموو وەڵامەکان پاڵنەرن- هاندەرن بۆ ئەوەی ڕێگایەکی تر بگرینەبەر، ڕێگای مرۆڤ.. ڕێگای ژیان.

سزا دۆزەخیەکانی دونیا سەرپشك کراون چۆن و چ کاتێك و بە چی قەبارەیەك بەسەر ئەم بەشەی زەمیندا ببارن.

شەپۆلە بۆ ڕەحمەکانی ژیان کە دەڕژێن- دادەبارێن، جێگەیان

نابێتەوە، دەگەڕێن و دەگەڕێن هیچ کوێ نادۆزنەوە و پێی بێهیچ بێشاییەک نابێن، دواجار دەگەنە ئێرە تەختاییە ڕێگاییەکی کراوەیە، دادەبارێن نەهامەتییەکان ئازارەکان. چ خواستێکە ئێمە لێرە بکەوین؟. چ ئارەزوویەکە؟ ئێمەیان فڕێدایە زبڵدانی ژیان و، لە ڕابردوودا زیندانیان کردین، ڕابردوو وەک ژەهر وەک شێرپەنجە کەم کەم لەناومان دەبات، ئەمەش هەموو جوانییەکانمان کوشت، هەموو پیرۆزییەکانمان تەراند.

ئێمە ئەو چەقۆیەین گوڵەکان دەبڕینەوە، تیر دەگرینە خۆر و پشت دەکەینە مانگ، مرۆڤە باش و چاك و جوان ڕۆحەکان گۆشەگیر دەکەین ئەنجن ئەنجنیان دەکەین، ئەستێرەکان تووڕ هەڵدەدەین، تەنیا قەوزە و کەڕوو بەم خاکە ڕەوا دەبینین، مەکینەیەکی گەورە- کارگەیەکی پلە یەکی مەوادی خراپین. کە مرۆڤ بوویت دوورت دەخەنەوە، ناچارت دەکەن گۆشەگیربیت – تەنیابیت، دوور دوور کەویتەوە، قەهر و ژان دادەبارێ بێت، ڕێگاکانی مرۆڤ بۆ ژیان داخراوە، کۆنکریتیە.
خۆشەبەختی زۆر دووربوو هەر بیریشمان لێ نەکردەوە، تەنها ویستمان داشکاندنێکی کەم لە ئازارەکان بکەین- زیاتربوون دادەبارێ، وەك موژدانە دادەبارێن…

ئیسرائیل چی بۆ ئێمە کرد … لوقمان بەرزنجی

هەموو شت بۆ خۆیان حەڵاڵە بەڵام بۆکورد حەرامە. ڕۆژگارێک ئێران وتورکیا تاکە دۆست و پشتیوانی دەوڵەتی ئیسرائیل و بوون .لەهەمان کاتیشدا بیست و دوو دەوڵەتی عەرەبی دوژمنی ئیسرائیل بوون ، ئیستا هەردوو وولاتی ئێران و تورکیا یەکەمیان خۆی بەدوژمنی سەرسەختی ئیسرائیل دەزانێت و ئەوەی دووهەمیش خۆی بە نەیار و پتر لە شەش تا حەوت دەوڵەتی عەرەبیش بە دزی بە ئاشکرا پەیوەندیان لە گەل ئیسرائیل هەیە تا پلەی هاوپەیمانی سەربازیش ، بۆ کوردی هەموو ئیستا ڕۆژێک لە ڕۆژان دۆستایەتی و هەقابەندیان لەگەل ئیسرائیل هەیە و هەبووە، ، بەڵام کە بەرپرسێکی ئیسرائیلی دێت، باسی لەئەگەری هەر کاتێک دەوڵەتی کوردی جاڕ بدرێت ئەوا ئەوان پشتیوانی

لەو دەوڵەتە دەکەن دونیا و قیامەت هەڵدەستێ بەسەر سەری کورد و هەزار ناو و ناتۆرەی بۆ دەدۆزرێتەوە . تەنیا ئەو داخویانییەی یەک تا دوو بەرپرسی ئیسرائیلی وایکرد کە ئێران و تورک و هەموو عارەب و دەوڵەتی ئینگلیزیش هارو شێت بکات و وایان لێبکات بکەونە هێنینەوەی بەو بوختان بۆ گەلی کوردستان و هەریەک بەجۆرێک باس لە پەیوەندی کوردو ئیسرائیل بکات و ئەو جۆرە باسکردنانەش ئەصل و ئەساسی نییە و نەبووە ، بەڵێ لەوانەیە ئیسرائیل بۆ خۆی باس لەو شتە بکات بەڵام هەرگیز لەو باوەڕەدا نیم کە سەرکردایەتی کورد بەتەنیا داوای لە حکومەتی ئیسرائیل کردبێت پشتیونیمان لێبکەن . بەڵی ئیسرائیل بۆ ئەوەئ ناووچەکە ئارامی بەخۆیەوە نەبینێ لە خاڵە لاوازەکانەوە ئاژاوەی خۆی دەنێتەوە بە نیزامێکی تایبەتی خۆی ، ئەگیان خۆرە سەرەتا دەیان هەواڵ بڵاو بۆوە گوایە ئیسرائیل وا خەریکە لە ڕێگەی لوبی جولەکە لە ئەمریکا خەریکی جموجۆڵن بۆ ئەوەی قەناعەت بە ئەمەیکا بێنن دەوڵەتێکی کوردی لە ناووچەکە درووست بکەن. دەیان هەواڵی لەو جۆرەیان بڵاوکردوەو تا کار گەیشتە ئەوەی هەرچی دەستی کوردیش بوو لە بەر ناوی ئیسرائیل یا بوو بە دوژمنی یا بە نەیاری و حەزنکردنی بە جیابوونەوە لەعیراق. لێردا کە هەموو وولاتانی عەرەبی و ئێران و تورکیا و ئینگلیز و ئەمریکا و نەتەوە یەکگرتوەکان و ئەنجومەنی ئاسایشی نێودەوڵەتی زۆرێک لە وولاتانی دونیا هەڵویستیان نەرێنیان بەرامبە ر بە ڕیفراندوم نیشاندا ، ئێرە خەربوو حکومەتی ئیسرائیلی ئەویش هاتە سەرخەت و گوتی ئەگەر سەرۆک حکومەتی ئیسرائیل یا هەر کەسایەتییەکی وەک بنیامێن نەتنیاهو هەر قسەیەکیان لەسەر دامەزراندنی دەوڵەتی کوردستان کردوە ، ئەوە ڕای شەخسی خۆیانە هیچ پەیوەندییەکانی بە حکومەتی ئیسرائیلەوە نییە ئێمە لە حکومەتی ئیسرائیل هەموو هەوڵێکمان بۆ ئەوەیە کە ناووچەکە بەئارامی بمێنێتەوە و تا بتوانین بە هەموو لایەک شەڕی تیرۆرستانی داعش بکەین ، لەدوای ئۆپەرسیونی 16 ئوکتوبەر دیسان حکومەتی ئیسرائیلی رایدگەیەنێ ئەو ئۆپەراسیونە کێشەیەکی ناوەخۆی عیراقە و نەدەبوایە کوردەکان هێندە ساکار سیاسەتیان بکردایە ، باشە ئیسرائیل ئەگەر مەبەستی شێواندنی بارودۆخی ناووچەکە نەبێت ئەو هەموو یاری و چاوشلکانە تەم توماویە چیە بەکوردی دەهێنێتەوە . بۆ ئەوەی نە کورد و نە حکومەتی هەرێمی کوردستان داوایان لە ئیسرائیل کردبێت ئەو بەندو باڵەرەیان بۆ بخوێنێت ، ئاوا بەو گەرم گوڕیە هاوکاریان بێت و هەرچی ووڵاتی ئیسلامی لە ناووچەکە هەیە لەکوردی هەڵگەڕێنیتەوە، لێرەدا پرس ئەوەیە ئایا دەبێت دوای ئەو هەڵوێستە جیا جیانەی ئیسرائیل لە سەرکردایەتی کورد چۆن کارە دبلۆماسییەکانی خۆی بە ئەنجام بگەیەنێ و بەرپەرچ دانەوەی ئەو پڕوپاگەندانەی

لەدژی حکومەتی هەرێم ئەنجام دەدرێت بەوەی کوردستان بە پشتیوانی ئیسرائیل دەخوڵی و هەڕەشە لە یەکپارچەیی عیراق دەکات ، بەڕای من کاتی ئەوە هاتووە حکومەتی هەرێم ئەولەویاتی کارەکانی ئایندەی ناردنی شاندێک بێت بۆ تورکیا و ووڵاتانی میسرو سعودیە و کەمکاری عەرەبی بۆ ڕوونکردنەوە و خستنەڕووی ئەو هەواڵە ناڕاستانەی کە بەو حکومەتانە گەیشتەوە دەربارەی پەیوەندی نێوان کورد و ئیسرائیل ، بەئەوەی تا ڕادەیەک ئەو فشارە ناشەرعیە تاڕادەیەک لەسەر خەڵکی کوردستان و حکومەتی هەرێم کەمتر بێتەوە چونکە ئەو واقیعەی ئیستا بەسەرمان دێت بەشێکی زۆر بۆ ئەو هەواڵە ناڕاست و نادروست و بۆ هەڵویستەی ئیسرائیلە کە ئەمە ئەمڕۆ لەدوای ڕیفراندوم باجەکەی دەدەین ، پێویستە هەرچی زووە ئەو هەواڵە و هەڵە تێگەیشتنانە بۆ ووڵاتنی ناووچەکە ڕوون بکەینەوە بۆ ئەوەی سنورێک هەڵە تێگەیشتن قسە گەورە بۆ کردارەکانی ئیسرائیلیش دابەنێن دەربارەی کێشەی کور

ئەڵمانیا

دانپێدانانی حکومەتی هەرێم بە بڕیاری دادگای عێراق بەقەدەغەکردنی سەربەخۆیی کوردستان مایەی شەرمەزاریە

ئەمرۆ لە بەیاننامەیەکی پڕلەشەرمەزاریدا حکومەتی هەرێم ڕایانگەیاند کە " ڕێز لەو ڕاقەکردنەی دادگای باڵای فیدراڵی دەگرین"کە دەڵێ "دادگا بڕیاری دا کە جیابونەوەی هیچ ناوچە و پارێزگایەکی وڵات مومکین نیە".
ناوەندی سەربەخۆیی کوردستان دژ بەم بڕیارەی دادگای باڵای ئیتحادی عیراق و دژ بە سەرشۆڕکردنی حکومەتی هەرێمە بۆ ئەم بڕیارە شۆڤینسیستیە. ئەمە بڕیارێکی دژی سەربەخۆیی و ئازادی خەڵکی کوردستانە و دژی بڕیاری زۆربەی خەڵکی کوردستانە کە لە رفراندومی ٢٥ سەپتەمبەردا بڕیاری سەربەخۆیی کوردستانی داوە. ئەمە بەشێک لە

درێژەی ئەو سیاسەتە داگیرکاریانەی حکومەتی میلیشیا شیعەکانی عێراقە ،کە لە ١٦ ئۆکتۆبەری ٢٠١٧ دەستی پێکردوە ،وە جێبەجێکردنی دەستوری کۆنەپەرستانەی عێراقە کە خەڵکی کوردستان و چارەنوسەکەی کوردۆتە پاشکۆ و کۆیلەی یەکپارچەیی خاکی عێراق و دەسەڵاتی شۆڤینستە ئیسلامیەکەی. هەربۆیە لای خەڵکی کوردستان ئەم بڕیارەی دادگای عێراق هیچ ئیعتبارێکی نیە و بڕیاری پێشوازی حکومەتی بنەماڵەی بارزانی و تاڵەبانیش شەرمەزار دەکرێ.

حکومەتی هەرێمی بنەماڵەی بارزانی و تاڵەبانی دەیانەوێ بڕیارە شەرمەزاریەکەیان بشارنەوە و دەڵێن ئەم بڕیارە سەبارەت بە مادەی یەکی دەستورە. ئەمە لەکاتێکدا کە ئەم دادگایە باسی مادەی یەکی نەکردوە و بەڵکو زۆر بەڕۆشنی دەڵێ ” دادگا بڕیاری دا کە جیابونەوەی هیچ ناوچە و پارێزگایەکی وڵات مومکین نیە”و”ئەم بڕیارە وەک وەڵامێک بەداوای حکومەت هاتوە کە داوای کردوە سنور بۆ لێکدانەوەی هەڵەی دەستور دابنرێ و جەخت لەسەر یەکێتی عێراق بکرێتەوە”.
کەواتە ئاشکرایە کە دادگا و حکومەتی عەبادی بڕیارێکیان دژی سەربەخۆیی داوە و حکومەتی بنەماڵەی بارزانی و تاڵەبانیش ڕێزلەو بڕیارە دەگرن و دژی بڕیاری ٣،٥ملێون خەڵکی کوردستان دەوەستن کە لە رفراندومی ٢٥ سێپتەمبەری ٢٠١٧ بەڵێی بۆ سەربەخۆیی کرد. بەڵام حکومەتی بەنماڵەکان لە ترسی خەڵک و شەرمەزابونیان لەلای خەڵک شەرم دەکەن کە ئەم ڕاستی□ ب□□□ن.

ئاشکرایە ئەم مامەڵە و سەوداکردنەی یەکێتی و پارتی بە ماف و بڕیاری خەڵکی کوردستانەوە بۆ سەربەخۆیی لەپێناو گێڕانەوەی پلەوپۆست و پارە و پاراستنی دەسەڵاتی میلیشیایی خۆیاندایە. تەسلیمکردنەوەی خەڵکی کوردستان و ژێردەستەکردنەوەی وەک هەمیشە کاروسیاسەتی یەکێتی و پارتی بوە و بۆیە ئێستاش زۆر بۆیان ئاسانە سەردانەوێنن لەبەرامبەر بڕیاری داگیرکەرانەی ئاشکرای لەم چەشنەی قەدەغەکردنی سەربەخۆیی لە خەڵکی کوردستان و ڕایدەگەیەنن کە ئەوان سوپاسی سیستانی و ئێران و قاسم سلێمانی دەکەن کە ئەمجارەش ڕێگەیان داوەتەوە بەم میلیشیا کوردیانە ببنەوە بە خزمەتکاری یەکپارچەیی عێراق و حکومەتی میلیشیا شیعە دەسەڵاتدارەکان.

ئاشکرایە یەکێتی لە ١٦ ئۆکتۆبەردا کەرکوکی فرۆشت تەنیا بۆ ئەوەی ئاغاکانی ئێران ڕازی بکا و ئێستاش لەگەڵ پارتیش بەهەمان قیمەت ئاماد□یان دەربڕیوە کە ببنەوە پاشکۆی دەسەڵاتی میلیشیا شیعەکان. ئەم دوو میلیشیایە هەرچۆن لە ٢٠٠٣دا خەڵکی کوردستانیان تەسلیمی

فیدرالیزمی قەومی و ئیسلامی عێراق کردوە و بەپێی دەستوری عێراق خەڵکی کوردستانیان کردەوە کۆیلەی یەکپارچەیی عێراق ، ئێستاش هەر بەو نەفەسەوە باسی ملکەچیان بۆ ئەم دەستورە داگیرکەرانە و بڕیاری قەدەغەکردنی سەربەخۆیی دەکەن.
ب□استی ئەمە شکست نیە ئەمە هیچ ناوێکی تری نیە جگە لە بونەوە بە پاشکۆی حکومەتی میلیشیا شیعەکانی عێراق. هەربۆیە عەبادیش ئەمڕۆ بەرامبەر بەم میلیشیا کوردیانەی بونەتە پاشکۆی ڕایگەیاند کە خاڵە سنوریەکانیشیان لێ دەسەنێتەوە و چیتر چاوەڕوان ناکا. هاوکات مامەڵەش لەگەڵ دەسەڵات لە کوردستان وەک مامەڵە لەگەڵ کۆمەڵێک لایەن و چەند پارێزگایەک دەکا و هیچ ئیعتبارێک بۆ ئەم حکومەتەی بنەماڵەی تاڵەبانی و بارزانیش دانانێت.

ئاشکرایە زۆربەی خەڵکی کوردستان ئەم سەرشۆڕیەی یەکیتی و پارتی قبوڵ ناکا و ئەم خەڵکی ئازادی خوازە بە دەنگی زۆرینەی خواستی سەربەخۆیی خۆی بە دنیا و عەبادی و ئێران و تورکیا ڕاگەیاند.
هەموو ئەم هەوڵانەی دەسەڵاتدارە میلیشیا شیعەکان و ئەم دەوڵەتانەش بۆ سزادانی خەڵکی کوردستان و شکاندنی ئەم ئیرادە وبڕیاری سەربەخۆییەتی. ڕێگای ئاسانیش بۆ ئەم هێزە داگیرکەرانە میلیشیا پاشکۆکانی یەکێتی و پارتیە کە هەمیشە ئامادەن خەڵکی کوردستان و ژیان و ماف و چارەنوسی لەپێناو پلە و پۆست و پارەی خۆیاندا هەڕاج بکەن. بێگومان ئەم ساتوسەودایانەی یەکێتی و پارتی خەڵکی کوردستان دەکاتەوە ژێردەستەی حکومەتێکی ئیسلامی و قەومی لە عێراقدا کە هەمان سیاسەت و بەرنامەی بەعسی بەرامبەر خەڵکی کوردستان هەیە و ئەمەش قوربانی و ستەم و ماڵوێرانی و بێ مافی زۆری بەدواوە دەبێ. هەربۆیە تەنیا ڕێگا چارە بۆ ڕزگاربون لەدەست ئەم ژێردەستەیی و کۆیلایەتیە هەر ڕێگای سەربەخۆیی کوردستانە لە دەوڵەتی شۆڤینیشتی ئیسلامی عێراق و نەهێشتنی دەسەلآتی ئەم میلیشیایانەی یەکێتی و پارتیە کە بازرگانی بە ماف و ژیانی خەڵکی کوردستانەوە دەکەن. خەڵکی کوردستان وەک هەمیشە لەسەدەیەکی ڕابردودا نیشانی داوە لەم خەباتە بۆ گەیشتن بە ئازادی و سەربەخۆیی دەست هەڵناگرێ و بڕیاری شەرمەزارانەی حکومەتی هەرێمیش دەخاتە زبڵدانی مێژوو□. دەبێت حکومەتی عێراق باش بزانێت کە هەرکات خەڵکی کوردستان فرسەتی بۆ هەڵکەوتەوە و لەدەست میلیشیا بازرگانەکانی یەکێتی و پارتی ڕزگاری بوو،ئەوا ئەو بڕیارانەی دادگای عێراق و حکومەتەکەی عەبادی ڕەوانەی لای بڕیارەکانی مەجلیسی قیادەی ثورەی بەعس دەکا.

ناوەندی سەربەخۆیی کوردستان کە لە ١٨ ساڵی ڕابردووەوە دژ بە حکومەتی بەعس و حکومەتی میلیشیا شیعەکانی عێراق لە پێناو سەربەخۆیی کوردستاندا خەباتی کردووە، لە ئێستاشدا دژ بەم بڕیارە شۆڤینستانەی حکومەت و دادگا و پەرلەمانی عیراق دەوەستێتەوە و بەیانی پێشوازی حکومەتی هەرێمیش شەرمەزاردەکا.

ناوەندی سەربەخۆیی کوردستان
١٤ نۆڤەمبەری ٢٠١٧

خۆپاراستن ...
فەرهاد ئەحمەد بەرزنجی

منداڵی ئاقڵ وژیر
ئەی بچکۆلەی ڕۆشنبیر
لەبەفرولەبا □ێزە
لەسەرما خۆت پارێزە
زستان وەرزی سەرمایە
سەرماوەك دڕك وایە
کەهەڵچەقی لەلەشت
سیس دەبێ ڕەنگی گەشت
وریابیت لێدەسێنێ
تواناوهێزت نامێنێ
وەك کاسەیەکی بۆشی
هەستدەکەی کەنەخۆشی
جاچاك وایە وریابیت
زستان دوورلەسەرمابیت
لەجل وبەرگی گەرما
خۆت پارێزە لەسەرما.

مارتین لۆتەر : شۆڕشگێڕێک لە بەرگی ریفۆرمخوازێکدا … ئەردەڵان عەبدوڵڵا

جیهان یادی 500 ساڵە بەسەر ریفۆرمەکانی مارتین لۆتەر دەکاتەوە

لە مێژووی مرۆڤایەتیدا چەند کەسێک هەبوون، کە توانیویانە لەرێگەی پڕەنسیب و بۆچوونەکانیانەوە، تەواوی مێژووی مرۆڤایەتی لە قۆناغێکەوە بگوازنەوە بۆ قۆناغێکی تر، یەکێک لەو کەسایەتییانەش، زانای ئایینی و بیرمەندی گەورەی ئەڵەمانی ، مارتین لۆتەر کینگە. هەفتەی پێشوو لەتەواوی جیهاندا یادی 500 ساڵەی یادی بڵاو بونەوەی کتێبە بەناوبانگەکەی مارتین لۆتەر کە بە پڕەنسیبە 95 بەندەکە ناسراوە، لەئەڵەمانیا و جیهان کرایەوە. ئیتر لێرەوە و لەرێگەی تێزەکانی مارتین لۆتەرەوە، کڵێسای مەسیحی جیهان درزی تێکەوت و دواتریش پاش سەد ساڵ، جەنگ لەنێوان برا مەسیحییەکان لەسەر مەزهەبی کاتۆلیکی و پرۆتستانتی دروستبوو، کە بە جەنگی سی ساڵە دەناسرێت. بەڵام بەکۆتایی هاتنی ئەو جەنگە، قۆناغێکی نوێ لە پێکەوە ژیانی ئایینەکان سەریهەڵداو تێزی لێبووردەییش ، بەناو ئەوروپادا بڵاوبوویەوە.

لەتەواوی جیهاندا یادی تێزەکانی مارتین لۆتەر کرایەو، بەڵام لەئەڵەمانیادا یادەکە لەچاو وڵاتانی تری جیهان بەهێزتربوو، چونکە مارتین لۆتەر کوڕی ئەم وڵاتەیە. هەربۆیە بەچەندین شێوە ئەم یادە کرایەوە. ئەنجیلا مێرکلی راوێژکاری ئەڵەمانیا لەیادەکە جگە لەوەی ستایشی رۆڵی مارتین لۆتەری کرد لە بڵاوکردنەوەی گیانی لێبوردەیی و پێکەوەژیانی ئایینەکان، لەهەمانکاتیشدا رایگەیاند: لێبوردەیی رۆحی ئەوروپایە.
لێ پرسیاری گرنگ لێرەدا ئەوەیە، ئاخۆ ئەم هەموو گرنگییە چییە کە بەم پیاوە درا؟ مارتین لۆتەر چیکردووە تاوەکو تەواوی جیهان بەمشێوەیە رێز لە تێزو بۆچوونەکانی بگرن؟ وە ئەو بۆچوونانە کامانەن، کەوایکردووە ئەم هەموو رێزە بەم پیاوە ببەخشرێت؟ لێرەدا هەوڵ دەدەین بەکورتی و پوختی وەڵامێکی دروستی ئەم پرسیارانە و کۆمەڵێک پرسیاری تریش بدەینەوە

مارتین لۆتەر کێیە؟

مارتین لۆتەر لە ساڵی 1483 لە شارۆچکەی ئایسلیبین لە رۆژهەڵاتی ئەڵمانیا لەدایک بووە. لەساڵی 1505 چۆتە قووتابخانەی کڵێسای ئۆگوستینی لە شاری ئیرفۆرت. هەر لەمنداڵییەوە مارتین لۆتەر، باوەڕێکی تەواوی بە خودا و مەسیحییەت هەبووە، لەهەمانکاتیشدا خاوەن شارەزایی و زانیاری زۆری لەبارەی ئایین و لاهوت و زانستەکانی ترەوە هەبووە.

سەرەتای گومانەکانی

بەڵام لەگەڵ کامڵبوون و خوێندنەوەی زیاتر، لای ئەم گەنجە مەسیحییە کێشەیەک دروست دەبێت، ئەویش گوومانکردن لەبارەی ئەوەی، ئایا چۆن دەکرێت خودا لەرێگەی چەکی غوفرانەوە لە کەسێک خۆشبێت؟! کەلەوکاتەدا تەواوی پیاوە ئایینەکانی ئەوروپا، ئەم چەکی غوفرانانەیان بەخەڵکی ئاسایی دەفرۆشتەوە. هەروەها چۆن دەبێت قسەو ووتەکانی پاپای فاتیکان لەسەر هەموو شتێکەوە بێت و تەنانەت لە ئینجیلیش گەورەتر بێت؟ هەمووئەمانە بوونە سەرەتای گوومانی لۆتەر لەسەر کڵێسای کلاسیکی مەسیحی و دەسەڵاتی پاپای فاتیکان.
پیاوێکی ئەکادیمی پلە بەرز
لەساڵی 1512 لە زانکۆی فێتینبێرگ، شەهادەی دکتۆرا لەبارەی ئوسوڵی ئایینەوە دەهێنێت، دواتریش لەساڵی 1517 نازناوی پرۆفیسۆر دەهێنێت و لەهەمان زانکۆدا دەبێتە مامۆستا لاهوت و زانستە ئایینییەکان.

رووبەروبونەوە لەگەڵ پاپای فاتیکان

لەکۆتایی ساڵی 1516 دا، پاپای فاتیکان قەشە دۆمینیکان وەکو نوێنەری خۆی بۆ ئەڵمانیا دەنێرێت، تاوەکو کۆمەڵێک چەکی غوفران بفرۆشێت، بەو ئامانجەی کە پارەیەکی باش کۆبکاتەوە، تاوەکو دواتر بتوانن کڵێسای کاتیدرائی قەدیس بوترس لە رۆما نۆژەن بکەنەوە.
جێگەی ئاماژەیە لەوکاتەدا کڵیسای پاپایی فاتیکان، باوەڕی تەواوی بە فرۆشتنی ئەم چەکی غوفرانە هەبوو، هەروەها پێیان وابوو، ئەوە واجبی ئیماندارانە، کە کڵێسا دروستبکەن و یان کار لە دروستکردن و نۆژەنکردنەوەی بێ بەرامبەر بکەن ، ئەم کارەشیان، بەکارێکی پیرۆزیان دادەنا .
دیارە پێشتر لۆتەر لەناخی خۆیدا گوومانی لەبارەی فرۆشتنی چەکی غوفران پەیداکردبوو، ئەو لەوباوەڕەدابوو، کە تەنها خودای مەزن

دەسەڵاتی لێخۆشبوون و بەخشندەیی هەیە و هیچ کەسێکی تر مافی ئەوەی نییە بەناوی خوداوە ئەم کارە بکات. ئەوە بوو لە 31 ئۆکتۆبەر 1517 نامەیەکی بۆ قەشە ئەلبەرت ماینزی کە قەشەی باڵای شاربوو نارد، لەو نامەیەدا ناڕەزایی خۆی دەربری بەوەی کە قەشە ئەلبەرت چەکی غوفرانی پاپایی فرۆشتووە. لە نامەکەیدا مارتین لۆتەر ناڕەزایی لەم کارە دەربڕیی و جگەلەوەش ، نوسخەیەکی لە کتێبە بەناوبانگەکەی کەبە ” پرەنسیبە 95 بەندەکە” ناسراوە بۆنارد.

لە نامەکەیدا لۆتەر لە قەشە ئەلبەرت دەپرسێت: بۆچی پاپای فاتیکان دەیەوێت لەڕێگەی پارەی خەڵکی هەژارو دەستکورتەوە کڵێسای قەدیس بوترس نۆژەنبکاتەوە؟!، ئەی باشە بۆچی ناچێت لە پارەی خۆی یان پارەی فاتیکان ئەو کارە بکات؟!
دیارە خۆی لەخۆیدا ئەم پرسیارە کوفرێکی گەورەبووە لەوکاتەدا، هەربۆیە تەواوی پیاوانی ئایینی لەم کارەو لەم پرسیارەی لۆتەر تووڕە دەبن. ئیتر لێرەوە سەرەتای راپەڕینی لۆتەر دەستپێدەکات و لەهەمانکاتیشدا غەزەبی پاپا و پیاوانی ئایینی لەناو ئەڵمانیاو دواتریش ئەوروپا، سەرهەڵدەدا و رووبەرووی کێشەی گەورە دەبێتەوە.

کتێبی 95 بەندەکە

لۆتەر لەساڵی 1517 دا لەهەموو روویەکەوە تەواو کامڵ بوو بوو، لەرێشەوە هەوڵیدا بۆچوون و گوومانەکانی هەمووی کۆبکاتەوە لەکتێبە بەناوبانگەکەی دا کەلە 95 بەند پێکدێت و باس لە ئایینی مەسیحیی و زانستی لاهوت دەکات ،هەروەها رەخنە توندەکانی خۆی ئاڕاستەی دەسەڵاتیی پاپایی و کڵێسای ئەوکاتە بکات. ئەمە یەکەم هەنگاوی لۆتەر بوو بە دەرچوونی لە قۆناغێکی پڕ لە گوومان و دوودڵی، بە قۆناغێکی تر کە ژیانی بەرەو ئاڵۆزیی و ناڕەحەتی دژاوریی برد.
دەرکردن و راونانی لە کڵێسا
دیارە رەخنەگرتن لە کڵێسا و پاپا و پیاوانی ئایینی لەسەدەکانی ناڤیندا، یەکێک بووە لە کوفرە هەر گەورەکان و زۆرجاریش مرۆڤەکانیان لەسەر سووتاندووە، لە مارتین لۆتەر بەحوکمی ئەوەی زانایەکی گەورەی بووە، هەندە سزای توندیان نەداوە، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا رووبەرووی ئاڵۆزکاری گەورە دەبێتەوە.

لەسەر داوای خۆی ، لەساڵی 1521 دا لە شاری فۆرمز، داوای بەستنی ئەنجومەنێکی دەکات کە تێیدا کۆمەڵێک پیاوی ئایینی لەشاری فۆرمز و دەوروپشتی ئامادە دەبن، هەروەها قەیسەر کارلی پێنجەمی ئیمپراتۆری رۆمانی پیرۆزیش ئامادەی کۆبوونەوەکە دەبێت، تاوەکو تەزو

بەچوونەکانی خۆی بەیان بکات، ئەم کۆبوونەوەیە لە دادگاییکردن نزیک بوو.، تاوەکو کۆبوونەوەی پیاوانی ئایینی.

تەواوی پیاوانی ئایینی لەو مەجلیسەدا دژی لۆتەر دەوەستنەوەو دواتر وەکو کەسێکی مورتەد دادەنرێت و لە کەنیسا دەریدەکەن، هەربەمەش وازی لێناهێنن و دواتریش شاربەدەری دەکەن، دواتر قەیسەر بڕیار دەدات کە مارتین لۆتەر لە قەڵای فەرتینبێرگ دەستبەسەر بکات.

لە ئەم زیندان و دەستبەسەرکردنە بەخێر بەخێیی و مێژووی مرۆڤایەتی دەگەڕێتەوە، چونکە لەوێوە هەندەی تر کاتی زیاتری دەستدەکەوێت، تاوەکو هەنگاوی گەورەتر بنێت.

یەکەمین ئینجیل بەزمانی ئەڵمانی

لەساڵی 1521 کاتێک لە قەڵای فەرتینبێرگ دەستبەسەر دەکرێت، لەم قەڵایەدا داهێنانێکی ئێجگار گەورە دەکات، ئەویش وەرگێڕانی کتێبی پیرۆزی ئینجیل لەزمانی لاتینییەوە بۆ زمانی ئەڵمانی، ئەمەش یەکەمجارە کارێکی لەوجۆرە بکرێت.

جێگەی ئاماژەیە پێشتر لە تەواوی جیهاندا، ئینجیل تەنها بەزمانی لاتینی بەڵاودەکرایەوە، زمانی لاتینیش، زمانی نووسین و نوخبەی ڕۆشنفکری ئەوروپا بوو. هەروەها وەرگێڕانی کتێبی ئینجیلی پیرۆزیش، بەکارێکی کوفر دادەنرا، پێشتر لەسەدەی 13 دا لە ئینگلتەرا هەوڵێکی لەمجۆرە درا، بەڵام هەر زوو شکستی هێنا.

داهێنانی ئامێری چاپ

زۆرکەس لە مێژوونوسانی جیهان، هۆکاری سەرکەوتنی پەیامەکەی مارتین لۆتەر دەگەڕێننەوە بۆ داهێنانی ئامێری چاپ لەلایەن زانای ناسراویی ئەڵمانی گوتینبێرگ، چونکە لەڕێگەی ئەم ئامێرەوە ئیتر توانرا کتێب نووسخەی زیاتری لێ چاپ بکرێت.

لەوکاتەدا کتێبەکەی مارتین لۆتەر لە ئەڵمانیادا، زیاتر لە 60 هەزار دانەی لێفرۆشرا، هەروەها کتێبەکانی تریشی، لەڕێگەی ئامێری چاپەوە، زیاتر بڵاوکرایەوەو بووە هۆی ئەوەی کە پەیامەکەی باشتر بەناو ئەڵمانیاو ئەوروپادا بڵاوبێتەوە. ئەمەش یەکەمجارە کە داهێنانی تەکنیکی خزمەتی داهێنانی ڕۆحیی و فکری بکات.

بزووتنەوەی ریفۆرمی ئایینی

بزووتنەوەی ریفۆرمی ئایینی لسەدەکانی ناڤینەوە لەناو کەنیساکانی ئەوروپەدا پەیدابوو، سەرەتای ئەم بزووتنەوانەش بە گوومان و پرسیارکردن بوو لەبارەی دەسەڵاتی پاپا و دەسەڵاتی خودا

دەستیپێکرد، دواتریش دروستبوونی چەکی غوفران ئەم پرسیارو گوومانانەی زیاتر کرد. لە ئەوروپادا تێزەکانی لۆتەر بەسەر وڵاتانی : ئەڵمانیا و ئەسکەندەنقیا و دەوڵەتانی بەلتیق و هۆڵەندا" زاڵبوو. " لە سویسرا و فەرەنساو تاراددەیەکیش بەریتانیا ، تێزەکانی قەشەی ریفۆرمخوازی فەرەنسی یوهانس کاڵفین زاڵبوو، کەدواتریش تەوژمی ئەم بزووتنەوەیەوە گەیشتە باکوری ئەمریکا.
ئەم بزووتنەوە ئایینییە ریفۆرمخوازانە هەموویان دژی دەسەڵاتی پاپا و چەکی غوفران وەستانەوە، لەهەمانکاتیشدا پێیان وابوو، کەلەنێوان عەبد و خودادا هیچ کەسێکی تر نییەو مرۆڤ دەتوانێت راستەوخۆ لەگەڵ خودای خۆی بدوێت و هەر خوداش لەکارو چالاکییەکانی مرۆڤ بەرپرسە. هەروەها پێیان وابوو، مرۆڤ لەرێگەی کاری چاکەوە،دەتوانێت بەخشندەیی خودا دەستبکەوێت، نەک لەرێگەی چەکی غوفران و پیاوە ئایینییەکانەوە. جگە لە وەستانەوە بەرامبەر هەندێک طقوساتی ئەو سەردەمە کەبریتیی بوو لە زیارەتکردنی قەبری پیاوە ئایینییەکان. هەروەها پرۆتستانتەکان تەنها ئینجیلیان بە مەرجەعی ئایینی مەسیحی دادەنا و دژی دەسەڵاتی پاپا و فاتیکان وەستانەوە.

هەموو ئەمانەش ئاگرێکی گەورەی لەناو کۆمەڵەی ئەوروپیدا دروستکرد. ئەم بیروبۆچوونانە بە تایبەتی کتێبەکانی لۆتەر لەسەرووهەموشیەوە، 95 تێزەکەی، لەماوەیەکی ئێجگار کورتدا بەناوتەواوی ئەورپادا بڵاوبوویەوە، هەرئەمەش وایکرد لە پاش سەد سال لە بڵاوبونەوەی تێزەکانی لۆتەر، لەساڵی 1618 تاوەکو 1648، جەنگێکی خوێناوی سی ساڵە لەتەواوی ئەوروپادا لەنێوان پرۆتستانت و کاتۆلیکەکان سەرهەڵبدات و ئەم جەنگەش بووە هۆی کوژرانی ملیۆنان کەس و وێران بوون و سوتاندنی سەدان شارو گوند. لە دواتر لەساڵی 1648 جەنگەکە کۆتایی پێهات و لەرێشەوە لێبوردەیی ئایینی لە ئەوروپادا سەریهەڵدا.

بۆچوونەکانی مارتین لۆتەر

ئەوەی وایکردووە کە مارتین لۆتەر کینگ بەمەزنی بمێنێتەوە، بۆچوونە فکریی وئایینی و سیاسیی و کۆمەڵایەتییەکانیەتی، کە توانی گەورەترین شۆرشی فکریی و ئایینی لە کۆمەڵگەی ئەوروپیدا بکات، کەدواتر کاریگەری گەورەی بەسەر تەواوی جیهانەوە هەبووە.
گەورەترین شۆرشی فکری ئایینی کە مارتین لۆتەر کردی، بریتییە لە وەستانەوەو دژایەتیکردنی فرۆشتنی چەکی غوفران لەلایەن کەنیساوە، ئەمە خۆی لەخۆیدا لەو سەردەمەدا وەکو کوفرێکی گەورە سەیر دەکرا، چونکە هەر دژایەتیکردن یان رەتکردنەوەی شتێکی لەو جۆرە لەلایەن

خەڵکی، مایەی قبووڵکردن نەبوو، بگرە تەواوی خەڵکی لەرێگەی ئەو چەکانەوە، دەیان بەوەخۆشبوو کەئەوان دەچنە بەهەشتەوە.

خاڵیکی گرنگی تر وەستانەوەو داژیەتیکردنی دەسەڵاتی رەهای پاپای فاتیکان و قەشەکانی بوو. لە پاش بڵاوبونەوەی مەسیحییەت لەئەوروپادا و دروستبوونی دەسەڵاتی پاپای لە رۆما، تەواوی کۆمەڵگەی ئەوروپی بە مەلیک و ئیمپراتۆر تاوەکو خەڵکی جووتیارو کۆیلەکان، هەرهەمویان لەژێر فەرمانی پاپای رۆمادا بوون. هیچ کەسێک نەیدەتوانی دژی فەرمانەکانی بوەستێتەوە. لە کاتێک مارتین لۆتەر هات، تەواوی ئەو دەسەڵاتەی رەتکردەوەو رایگەیاند: لەنێوان مرۆڤ و خودادا، هیچ لایەنێکی سێهەم نییەو مرۆڤی مەسیحی دەتوانێت لەرێگەی خودا پەرستییەوە بە ئامانجی خۆی بگات و چارەنوسی خۆی دیاریبکات. ئەمەش چ لەرووی ئاینی و چ لەرووی فکریی و عەقڵییەوە، لەو سەردەمەدا گەورەترین شۆرش بووە.

بیرمەندی ناسراوی عەرەبی هاشم صالح لەبارەی لۆتەرەوە دەڵێت: مارتین لۆتەر دژی دەسەڵاتی ڕەهاو پیرۆزی پاپا و کڵێسا و پیاوانی ئاینی وەستایەوە، تەنها دانی بە دەسەڵاتی ڕەها وپیرۆزی خودا دانا و ئەوانی تری ڕەتکردەوە.

لۆتەر گووتی: دەستبکەن بە پشکنین و لێکۆڵینەوە لەسەر هەموو توراسەکی کڵێسایی، تەنها توراسە چاکەکان قبووڵ بکەن ، واتە : ئەوانەی کە لەگەڵ ووتە و فەرمایشتەکانی خودا یەکدەگرنەوە.

بە واتایەکی تر هیچ یاسایەکی ئاینی نامانبەستێتەوە بە فەرمان و فەرمایشتەکانی پاپا وە، واتە مەسیحیەکان مافی ئەوەیان هەیە کە هەموو فەتوایەکی کڵێسایی پاپاوی ڕەتبکەنەوە، گەر بزانن ئەو فەتوایە هیچ پەیوەندی بە ڕۆحی ئینجیلەوە نییە. (لێرەدا مەبەستی ئەو فەتوایە یە ، کە لە ناو دەقی ئینجیلدا نەبێت،،،، و. ک.)

هەرلەبەرئەوە لۆتەر هەموو نوێنەرایەتیکردنی پیاوانی ئاینی بەسەر خەڵکەوە ڕەتکردەوە یان بە شێوەیەکی تر ، هەموو شێوە واسیتەکردنی نێوان مرۆڤی مەسیحی و خودا ڕەتکردەوە ، کە زیاتر پیاوانی ئاینی دەیانوسیت خۆیان وەکو پردی پەیوەندی نێوان مرۆڤی مەسیحی و خودا دابنەن ، بەڵام لۆتەر دژی ئەمە وەستایەوە. بگرە لۆتەر پێی وابوو ، کە هەموو مەسیحییەک بە خۆی ” پیاوەکی ئاینیە” ، وە ئەو کەسە دەتوانێت ڕاستەوخۆ پەیوەندی بە خودای پەروەردگارەوە بکات ، بەبێ ئەوەی پێویستی بە واسیتەکردن و پردی پەیوەندی هەبێت.

هەروەها کەسەکی مەسیحی بە خۆی دەتوانێت ، بە شێوەیەکی ڕاستەخۆ کتێبی ئینجیلی پیرۆز بخوێنێتەوە ، وە هیچ مەرجیش نییە کە دەبێت سەردانی پیاوەکی ئاینی بکات ، هەتاوەکو فێری بکات و شرۆڤەی

ئایەتەکانی بۆ بکات ، یان پرس بە پیاوانی ئایینی بکات ، ئینجا کتێبی ئینجیل بخوێنێتەوە. ئەو " واتە مر□ق" و□کو ئەوان " پیاوانی ئایینی " مەسیحییە و هەمان پلەو پایەشی لای خودا هەیە ، بگرە لەوان□ بێت لەوانیش باشتر و شەریفتریش بێت .
بەمشێوەیە لۆتەر هەموو پلە هەرەمییەکانی ناو کڵێسای کاتۆلیکی لە پاپا سەندەوە و پاشانیش هێنایە خوارەوە. هەربەمشێوەیەش گەورەترین زلەی توندی لە ملهووڕیی و دواکەوتوویی کڵێسا وەشاند و کۆتایی بە بازرگانیکردن بە ئیمان و چەکی غوفران هێنا، کەلەوکاتەدا پیاوانی ئایینی دەستکەوتی زۆریان لەم بازرگانییە وەردەگرت.

پرسی ژن

خاڵێکی گرنگی تر ئەویش پرسی ژنهێنان بوو. هەتاوەکو مارتین لۆتەر نەهات، دەبوایە قەشەکان هەموویان رەبەن بوونایە و دژی فکرەی ژنهێنان یان ژنانی پاکیزە دەبوایە بە پاکیزەیی بمانایەتەوە، لێ مارتین لۆتەر دژی ئەمە وەستایەو□ و ساڵی 1525 لەگەڵ ژن□ □□ پاکیزە کاترین ڤۆن بورا خێزانی دورستکرد. ئەمەش بووە سەرەتای جیاکردنەوەی قەشەی پرۆتستاتن و کاتۆلیکی، چونکە کاتۆلیکەکان بەتوندی دژی شووکردنی پاکیزەکان و ژنهێنانی قەشەکانن.
کاریگەری لۆتەر بەسەر ئەدەب و هونەری ئەوروپییەوە
دیارە مارتین لۆتەر لەبارەی هونەرەوە بەتایبەتی رازاندنەوەی کڵێساکان بە وێنەو تابلۆی هەمەڕەنگ بۆچوونێکی تەواو پێچەوانەی هەبوو، ئەو دژی ئەم دیاردەیە بوو، هەربۆیە هەتاوەکو ئەمڕۆش کڵێساکانی پرۆتستانەکان بەپێچەوانەی کڵێسا کاتۆلیک و ئەرتەدۆکسەکانەوە، دژی رازاندەوەی کڵێساکانن ، بگرە زیاتر قاڵبێکی ئاسایی لەخۆدەگرێت. بۆیە زۆرکەس لۆتەریان بەدوژمنی هونەری تابلۆکێشان وەسفکرد.
بەڵام لەرووی هونەری گۆرانی ئایینییەوە، مارتین لۆتەر شۆڕشێکی گەورەی خوڵقاندوە ، چونکە دەیان ئاوازی بۆ گۆرانی ئایینی داناوە، ئەمەش لەرووی هونەرییەوە شۆڕشێک بووە لەگۆرانی ئایینی کەلەو کاتەدا کراوە.
کاریگەری لۆتەر بەسەر فکری ئەڵمانیی و ئەوروپییەوە.

هەموو مێژووناسان و بیرمەندانی جیهان لەسەر ئەوە کۆکن، گەر ریفۆرمی ئایینی لەئەوروپادا نەکرایە، ئەوا بەهیچ شێوەیەک ڕێنینساز سەری هەڵنەداو دواتریش شۆڕشی فکری لەدایک نەدەبوو. ئەمەش بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە، چونکە پێش ئەوەی فەیلەسووفانی قۆناغی ڕێنینساز لەسەروو هەمووشیانەوە" دیکارت، سیپۆنزا، رۆسو، ڤۆلتێر و

لۆک وکانت، هیگل" دەستبکەن بە شرۆڤەکردنی جیهان و پەیوەندی مرۆڤ بەسروشتەوە، لەسەدەکانی ناڤین، مارتین لۆتەر سەرەتا دەستیکرد بەرەخنەگرتن لەدەسەڵاتی پاپایی، کەهەتاوەکو دەسەڵاتی پاپای فاتیکان نەخرایە ژێر گوومانەوە، نەتوانرا، رەخنە لەدەسەڵاتەکانی تر بگیرێت.

لەم بوارەشدا کتێبەکانی مارتین لۆتەر بەتایبەتی کتێبی " ئازادی مرۆڤی مەسیحی" کاریگەری زۆری هەبووە لەسەر فکری ئەوروپیی بەتایبەتی لەرووی ئازادیی سیاسیی وفکریی و ئایینییەوە. بگرە زۆرێک لەمێژوونوسان ئەم کتێبە بەسەرەتای بڵاوبونەوەی فکری ئازادی سیاسیی وئایینی دادەنێن.
لەلایەکی ترەوە لۆتەر زۆر دژی توندڕەویی ئایینی بووە لەهەمانکاتیشدا داوای لێبوردەیی و فکری ئازادی ئایینی کردووە. هەربۆیە دیسانەوە فکری ئازادیی سیاسیی و ئایینی و لێبوردەیی دەگەڕێتەوە بۆ لۆتەر، کە دواتر بووە یەکێک لە بنەماکانی فکری مۆدێرنی ئەوروپا، هەروەک ئەنجیلا مێرکلی راوێژکاری ئەڵمانیا لەپاش سوپاسکردنی لۆتەر، رایگەیاند: ئەمڕۆ فکری لێبوردەیی بۆتە رۆحی ئوروپا.

لەلایەکی ترەوە کاریگەری گەورەی بەسەر بڵاوبوونەوەی فکری ئازادی هەبووە، هەروەک هاشم صالح دەڵێت: ئامانجی یەکەمین پرۆسەی ئازادی ئەوەبوو، کە مەسیحیەت لە بیروباوەڕی خراپ و خورافات پاکبکاتەوە، بەڵام بە بێ ئەوەی لە چوارچێوەی گشتی ئاین دەربچێت، هەرلەبەرئەمەش ناویان لەم پرۆسەیە نا (پرۆسەی ڕیفۆرمی ئایینی). بەڵام پرۆسەی دووەمی ئازادی کە خۆی لە فەلسەفەی ڕۆشنگەری دەبینێتەوە، خۆی لە مەسیحیەت ڕزگارکرد و سەربەخۆیی فەلسەفی ئیعلانکرد و لە لاهووتی مەسیحی خۆی جیاکردەوە.

لێبوردەیی و جیاکردنەوەی ئایین لەدەوڵەت

لەلایەکی ترەوە زۆرێک لە نووسەران و مێژوونوسان و بیرمەندان، تێزەکانی مارتین لۆتەر و ڕیفۆرمەکانی، بەسەرەتای جیاکردنەوەی دەسەڵاتی ئایینی و دەسەڵاتی سیاسی دادەنێن، ئەو بەیەکەم کەس دادەنێن کەداوای جیاکردنەوەی دەوڵەت لە ئایینی کردبێت. پێشتر جۆرێک تەزاوج لەنێوان دەسەڵاتی ئایینی و دەسەڵاتی پاپای فاتیکان هەبوو، لە کاتێک لۆتەر دژی دەسەڵاتی فاتیکان وەستایەوە، وایکرد کە دەسەڵاتی ئایینی لەناو ئەو شوێنانەی کە مەزهەبی پرۆتستانتاین هەڵبژاردووە، کەمتر بێت. لەرێشەوە ئیتر فکرەی جیاکردنەوەی دەوڵەت

لە ئایین لە ئەوروپادا سەریهەڵداوە.

لۆتەر و جوولەکە

یەکێک لەو ڕەخنانەی کە ئاڕاستەی مارتین لۆتەر دەکرێت ئەوەیە کە دژی جوولەکەکان بووە، هەرچەندە سەرەتا دۆستیان بووە، بەڵام دواتر دژیان دەوەستێتەوە و هەمان فکری ناحەزی کاتۆلیکی بەرامبەر بە جوولەکەکان هەبووە.

لۆتەرو سیستەمی بازرگانیی و سەرمایەداریی

یەکێک لەجیاوازییە بنەڕەتییەکانی نێوان کاتۆلیک و پرۆتستانەتەکان ئەوەیە، مەزهەبی پرۆتستانت زۆر گرنگی بەکاری تایبەتی مرۆڤەکان دەدات و داواش لە مرۆڤەکان دەکات، سوود لە سامانی سەرزەویی و ژێرزەوی وەربگرن بۆ ئاوەدانکردنەوەی زەوی، ئەمەش بەکارێکی چاکەی دادەنێت بۆ مەسیحییەکان، بەتایبەتی لای کالڤینەکان. بەپێچەوانەی کاتۆلیکەکانەوە،زیاتر دەیانەوێت مرۆڤەکان لەخۆشی ژیان دووربخەنەوەو گۆشەگیربن. هەربۆیە لەزۆربەی ئەو ناوچانەی کەسەر بەمەزهەبی پرۆتستانت بوون گەشەیەکی ئابووریی و بازرگانی گەورەی تێدا بەدیدەکرا، بەتایبەتی لە هۆڵەندا، کە دواتر بووە بووکی بازرگانی ئەوروپاو بەهێزترین ناوچەی ئابووری جیهانی ئەوکات بووە. بەپێچەوانەوە وڵاتە کاتۆلیکەکان، لەرووی بازرگانی وئابوورییەوە دواکەوتوو بون. هەربۆیە زۆرێک لە فەیلەسووفەکان، یەکێک لەخاڵەکانی بەهێزبوونی سیستەمی سەرمایەداری ، دەگەڕێننەوە بۆ بڵاووونەوەی مەزهەبی پرۆتستانتی.

تێڕوانینی ماکس ڤیبەر لەسەر لۆتەر

ماکس ڤیبەر(1864 -1920) کۆچی دوایکردووە. بەیەکێک لەزانا گەورەکانی بواری زانستی سۆسیۆلۆگی دادەنرێت و زۆرجاریش بەیەکێک لە دامەزرێنەرانی ئەم زانستەش دادەنرێت. دیارە ئەم کەڵە فەیلسووفە ئەڵمانییە، کۆمەڵێک کتێبی گرنگی لەبارەی فەلسەفەو ئابوورییەوە هەیە، لە یەکێک لەگرنگترین کتێبەکانی ” ئەخلاقی پرۆتستانیی و ڕۆحی سەرمایەداری” کەلە ساڵی 1905 چاپ و بلاوکرایەوە. ئەم کتێبە بەیەکێک لەسیما گرنگەکانی فکری ڤیبەر دادەنرێت.
ماکس ڤیبەر پێی وایە، پەیوەندییەکی ریشەیی لەنێوان مەزهەبی پرۆتستانتیی و سیستەمی سەرمایەداریدا هەیە، دەشڵێت: بزووتنەوە

ریفۆرمیستەکانی لەبواری ئایینی و مەزهەبی پرۆتستانتی، کاریگەری گەورەیان بەسەر بەهێزبوون و پێشکەوتنی سیستەمی سەرمایداری لە ئەوروپادا هەیە. بەڵگەشی بۆ ئەمە ئەوەیە، مەزهەبی پرۆتستانتی داوا لە مرۆڤەکان دەکات ڕێز لە کارکردن بگرن و هەوڵ بدەن لەڕێگەی کارەکانیانەوە، لەخودا نزیک ببنەوە، هەروەها داوای ئاوەدانکردنەوەی زەوی دەکات بە تایبەتی مەزهەبی کالڤین. ئەمەش لەگەڵ ڕۆحی سیستەمی سەرمایەداریدا دەگونجێت، چونکە لای سیستەمی سەرمایەداری، کارکردن سەرچاوەی داهات و سوودە.
ڤیبەر پێی وایە، مەزهەبی پرۆتستانتی زیاتر مەزهەبێکی دونیاییە و داوا لەمرۆڤ دەکات، کە خۆشی لەژیانی ئێستا ببینن ئەوەش لەڕێگەی کارکردنەوە، بە پێچەوانەی مەزهەبی کاتۆلیکییەوە، کە زیاتر داوا دەکات، مرۆڤەکان خۆشی ژیان هەڵیانەخەڵەتێنێت و زیاتر کار بۆ خوداپەرستی و ئەودونیا بکەن.
هەربۆیە ڤیبەر پێی وایە، گەر مەزهەبی پرۆتستانتی و ریفۆرمی ئایینی لە ئەوروپادا دروست نەبوایە، ئەوا سیستەمی سەرمایەداریش سەرنەدەکەوت، بگرە ریفۆرمی ئایینی بە پێویستی ریشەیی سیستەمی سەرمایەداری دادەنێت.
بۆچی مارتین لۆتەر توانی سەرکەوتن بەدەستبهێنێت؟!
دیارە وەکو پێشتر ئاماژەم پێکرد پێش مارتین لۆتەریش چەندین بزووتنەوەی تر لە ئەوروپادا هەوڵی ریفۆرمخوازیان لەبواری ئایینیدا دەدا، بەڵام سەرکەوتوو نەبوون. بەلام ئەوەی کەوایکرد مارتین لۆتەر سەرکەوێت، کۆمەڵێک فاکتەری سیاسیی و ئابووری و کۆمەڵایەتی و تەکنیکی بوون.
پێش هەموو شتێک دەتوانین بڵێین ،دۆزینەوەی ئامێری چاپ ، گەورەترین سوودی بە بزووتنەوە ریفۆرمخوازییەکەی لۆتەر گەیاند، چونکە توانی کتێبەکانی بەڕێژەیەکی زیاتر چاپ و بڵاوبکاتەوە، چونکە پێشتر کتێب بەشێوەی دەستنووس هەبوو.
لەلایەکی ترەوە زۆرێک لەمیر و میرزادەکانی ئەوروپا ، لەناخیاندا دژی دەسەڵاتی ڕەهای پاپا بوون، ئەوانیش زۆریان نەیاندەویست بەئەوەی ببنە مەلیک بگەڕێنەوە بۆ ڕۆما، بگرە دەیانویست هەموو دەسەڵاتەکان لەلای خۆیان بێت، کاتێک پیاوێکی ئایینیش لەناو دەزگای ئایینی مەسیحیدا دەربکەوێت و بیەوێت کۆتایی بەدەسەڵاتی پاپا بهێنێت، ئەمە تاڕادەیەکی باش وەکو بیتاقە وابوو بۆیان دەرچووبێت، هەربۆیە لەژێر شوێندا ، میرەکان و پیاوە ئایینەکانی سەر بەمەزهەبی پرۆتستانتی بەرژەوەندی یەکی دەگرتەوە و دژی پاپا ڕاپەڕین.

لەلایەکی ترەوە لەو کاتدا کیشوەری ئەوروپا بەهۆی سیاسەتی کۆڵنیالیستی و بەتایبەتی تاڵانکردنی کیشوەری ئەمریکا بەهەردوو بەشەکەیەوە وایکرد، سامانێکی زۆر بکەوێتە ئەوروپاوە، ئەمەش چینێکی بازرگانی گەورەی لێدروستبوو، زۆربەشیان پێشوازیان لە بۆچوونەکانی لۆتەر کرد، چونکە خزمەتی بەرژەوەندی ئەوانی دەکرد.
لەرووی کۆمەڵایەتییشەوە، کۆمەڵگەی ئەوروپا بەتایبەتی چینی هەژاران و جووتیاران، زۆر لەحاڵەتێکی خراپدا دەژیان، بۆچوونەکانی لۆتەریان بەکارهێنا، تاوەکو کۆتایی بەو وەزعە خراپەی خۆیان بیهێنن و ش□رش و راپەرین لەدژی دەسەڵاتی کڵێساو میرەکان بکەن، هەرچەندە لە جەنگی جووتیاراندا، لۆتەر دژیان وەستایەوە، چونکە ئەو لەگەڵ خوێن ڕشتندا نەبوو.
هەموو ئەمانە بوونەی هۆی ئەوەی کە سوود بە بزووتنەوەی مارتین لۆتەر و مەزهەبی پرۆتستانی بگەینن.
کاریگەری بەسەر کۆمەڵگەی ئەڵمانیاوە
ئەمڕۆ تەواوی ئەڵمانییەکان بەچاوی رێزو حورمەتەوە سەیری ئەم پیاوە دەکەن و بەیەکێک لەپیاوە گەورەکانی ئەڵمانیا دایدەنێن.
مارتین لۆتەر لە دوولاوە سوودی گەورەی گەیاندە ئەڵمانیا، یەکەم لەرووی زمانەوە، چونکە ئەو یەکەمین کەس بووە کەکتێبی بەزمانی ئەڵمانی نوسیوە، لێرەوە ئیتر ئەڵمانەکان توانیان بەزمانی خۆیان بنووسن،چونکە پێشتر نوخبەی رۆشنفکری ئەڵمانی، بەچاوی کەمەوە سەیری زمانەکەیان خۆیان دەکردو هەر بەلاتینی دەیانووسی.
دووەم شتیش لەرووی فکریەوە، مارتین لۆتەر بە دژایەتیکردنی دەسەڵاتی پاپا، جارێکی تر دەسەڵاتی ناوچەیی بۆ میرەکانی ئەڵمانیا زیادکرد، هەروەها لەرووی فکریشەوە، لۆتەر توانی بۆچوونی رەخنەگرانە لەناو مێشکی ئەڵمانەکان بچێنێت و بەچاوێکی رەخنەگرانەوە سەیری ژیان بکەن، ئەمەش سەرەتایەکی باشبوو بۆ لەدایکبوونی سەدان فەیلەسووفی ئەڵمانی.

دەرئەنجام:
بەدڵنیایی□وە مارتین لۆتەر تەنها زانایەکی ئایینی نەبوو، هەروەها تەنها رابەرێتی ریفۆرمی ئایینی نەکردووە، بگرە کاریگەری گەورەی بەسەر فکر و سیاسەت و فەلسەفەی ئەوروپا و جیهان هەبووە، به واتایەکی تر دەتوانین بڵێین، مارتین لۆتەر شۆرشگێرێکی گەورەبووە لە بەرگی ریفۆرمخوازێکدا، چونکە ئەو کارانەی کەئەو لەوکاتەدا کردوویەتی، شۆرشێکی گەورەبووە. هەرلەبەرئەمەشە هەموو جیهان ، بەچاوی رێزەو سەیری ئەم پیاوە دەکەن.

-

سەرچاوە:

1- Barbara Beuys.Luthers Glaube und seine Erben.Rowohlt Verlag. Hamburg.1982

2/ مارتن لوثر، الإصلاحي. سایتی . www.deutschland.de/ar

3/ Luther der Große. /www.faz.net

4/ 500 سنة على انشقاق مارتن لوثر عن الكنيسة الكاثوليكية . رۆژنامەی النهاری لوبنانی: newspaper.annahar.com

5/ /www.zeno.org/Soziologie/M/max weber

6/ هاشم صالح . من الإصلاح الديني إلى التنوير الفلسفي. رۆژنامەی " شرق الاوسط" الجمعة – 15 ذو الحجة 1435 هـ – 10 أكتوبر 2014 مـ رقم العدد [13100]

تیودۆر Adorno ,Theodor ئادۆرنۆ … نووسینی : حەیدەر هەمەوەند

تیۆدۆر ئادۆرنۆ فەیلەسووف و کۆمەڵناسێکی ئەڵمانی بوو کە لە ساڵانی نێوان (1903-1969) دا ژیاوە . ئادۆرنۆ یەکێک بوو لە پێشڕەوانی قوتابخانەی فراکنفۆرت Frankfurt School .

کارەکانی / بۆچونەکانی

ئادۆرنۆ لەگەڵ ماکس هۆرکهایمەر Max Horkheimer خاوەنی ئاراستەیەکی تایبەت بوون لە قوتابخانەی فراکفۆرت .

ئادۆرنۆ لە کتێبی دیالێکتیکی رۆشنگەریدا Dialectic of Enlightenment کە بەهاوبەشی لەگەڵ ماکس هۆرکهایمەردا نووسیویەتی رەخنە دەگرێت لە فاشیزم Fascism و پیشەسازی کولتوری (یان پیشەسازی رۆشنبیری) Culture industry . ئادۆرنۆ پێیوایە کە ئازادبوونی عەقڵ لە ئەفسانە لە سەردەمی رۆشنگەریدا مەرج نییە هەمیشە ئاکامی باشی لێکەوتبێتەوە چونکە خودی عەقڵ بۆتە هێزێکی ناعەقڵانی کە بەردەوام هەوڵی کۆنترۆڵی سروشت و مرۆڤ دەکات کە ئەمەش بۆتە هۆکاری ئازار چێشتن و مەینەتی .

ئادۆرنۆ بە پێچەوانەی بەچونی باوی کۆمەڵناسانەدا فاشیزم بە ئەنجامێکی سروشتی سیستەمی سەرمایەداری دەبینێت .

لە چەمکی پیشەسازی کولتوردا ئادۆرنۆ رەخنە لە راگەیاندنی گشتی و کولتوری جەماوەری دەگرێت و پێیوایە کە رۆڵی چەواشەکارانەی دەستەجەمعی پیادە دەکەن لە کۆمەڵگەدا چونکە کولتوری جەماوەری وەکو سینەما و بەرنامە تەلەفزیۆنیەکان و گۆڤارەکان و هتد کاڵای کولتوری بەرهەم دەهێنن کە مەبەستیان یاریکردنە بە کۆمەڵگە و راکێشانیەتی بەرەو سلبیەت . لە روانگەی ئادۆرنۆوە ئەم جۆرە کولتورە یان رۆشنبیرییە جەماوەرییە پێداویستییە دەروونیەکان تێر ناکات بەڵکو هەڕەشەیە بۆ سەر هونەری بەرزی خاوەن جەوهەرێکی هزری و لە راستیدا پێداویستییە دەروونیە راستەقینەکان بریتین لە ئازادی ، داهێنان و بەختەوەری راستەقینە .

ئادۆرنۆ لە کتێبی دیالێکتیکە نێگەتیڤەکان Negative Dialectics بۆچونەکانی خۆی سەبارەت بە مرۆڤ و گەردوون و چاخی نوێ دەردەبڕێت و لە ژێر کاریگەری دیالێکتیکی هیگلی باسی ناکۆکیە دیالێکتیەکان دەکات بەڵام لای ئادۆرنۆ تێز و ئەنتی تێز هەرگیز ئاشتی ناکەن بە پێکهێنانی سینتێز . ئادۆرنۆ رەهاگەرایی رەت دەکردەوە و ئەگەرچی بیردۆزەکانی لەسەر بنەمای ماددیەت و دیالێکتیک دامەزرابوون بەڵام بیردۆزەکانی مارکسی سەبارەت بە ناکۆکی چینایەتی و ئابووری رەت دەکردەوە .
کتێبێکی دیکەی ئادۆرنۆ بریتییە لە تیۆری جوانیناسی Aesthetic Theory کە تێیدا باسی کارکردەکانی Functions جوانی دەکات لە هونەردا هەروەها پەیوەندیەکانی نێوان هونەر و کۆمەڵگە پێیوایە کە پێویستە هونەر سەربەخۆ بێت و بەرگری لە حەق بکات .
ئادۆرنۆ چەندین کتێبی دیکەی هەیە .

دنیابینیی چینایەتی لە چیرۆکی ” تەنها حەوت هەنگاو” ی

عەبدوڵا ئەحمەد سادقدا

دەق و ڕەخنە.....

نووسینی : عەبدوڵا سەڵمان (مەشخەڵ)
کەنەدا ٢٠١٦...

تەنها حەوت هەنگاو

هەرچەند تیغی هەنگاوەکانم ملی ئەو شەقامە بە چەند هەنگاو دەبڕێت ئارەزووی ژماردنی هەنگاوەکان لە مێشکمدا گینگڵە دەدات " یەک، دوو، سێ، ....، ....، ....، حەوت" سەرجەمی هەنگاوەکان لە شۆستەی ئەمبەر تا ئەوبەر حەوتە. تەنها حەوت هەنگاو، ئارەزووی سەدان جار ژماردنەوەی ئەوان بەهێزترە لە بێزاربوون و ماندووبوونی لەشە لاوازەکەم.
حەزی کەم کردنەوەی ژمارەی هەنگاوەکان مەلێکە و بەرەو گۆڕستانی ڕەحیم ئاوە باڵەفڕە دەکەن. ئەم حەزەم تەنها جارێک هاتە دی کاتێک فراوان کردنەوەیان هەست پێ کرابوو، ژمارەی هەنگاوە گەورەکان تەنها چوار هەنگاو بوو. چواری گەورە و حەوتی ئاسایی بەهەشت و دۆزەخ لێک دادەبڕێنێ. لەگەڵ ماڵ ئاوایی کردنی دوا هەنگاو تیشکی ڕوناکی لەدەرگای تاریکی دەدات و خۆی دەکوتێتە ژوورەوە، جیهانی بەهەشت بەخێر هاتن لە تەماشاکەرانی پێشانگای شەقامە پاکەکانی دەکات. لە تابلۆکانی ئەوە دا وێنەی ئۆتۆمبێلی نایاب و خانووی جوان و شەقامی پاک و کچی ناسک و نازدار بەرچاوی تەماشاکەرانی دەکەوێ کە حەزی هونەرمەندی تابلۆکان لەچەند ڕەنگێکی نامۆ جیهانێکی وای هێناوەتە کایەوە، تەنها حەوت هەنگاو پێشانگای ئەو تابلۆ ڕێک و پێکانە لە جیهانی ئازار و تێکۆشان و جەنگە چەپاوی گەورەتر لە خۆی خاسە لەیەک جوێ دەکاتەوە.

هەست کردنی دووریم لە حەوت هەنگاو لە بەختیاری هەتا هەتایی یەوە شتێکی ئاسایی یە. لام وایە گەر بەتو جارێکی تر چەقۆ لە ملی ئەو ڕەش مارە بنێم و بە ڕەق و کینەوە بیکەمە دوو لەتەوە ئەوا هەموو شتێکی کۆن کۆتایی دێت و هی تازەش دەست پێ دەکات. بەڵام ئاخ هەزار جار وەک تینووی چاو لە ئاو بە تاسەوە ئەو شەقامەم بڕی و لە ناسۆری و هەست بە نامرادی کردن بەولاوە هیچی ترم لە هەگبەی ئەم

گەشتە سەختەمدا نەبینی یەوە. ئەوبەری شەقامەکە مۆسیقایە، بەزمە، خۆشی یە ئاهەنگە، برسیەتی و هەژاری لە فەرھەنگی ئەوێ دا ووشەی نامۆن و مانایان نی یە. " ئاخۆ دووری نێوان بەهەشت و دۆزەخ حەوت هەنگاو نی یە!؟" بێ گومانم لەوەی کە کەمتریشە گەر بێتو ڕاستە و ڕاست ملی ڕێگای ئەو بەر بگریتە بەر، کاتی بڕینی ئەم ماو□ی ل□ پێنج چرکە تێ ناپەڕێ هەر چوار چرکە دەبێت بە دوور لێ ڕامان و سەیرکردنی سەدەیەکی وێڵی پێویستە بۆ پەڕینەوە، سەیرە حەوت هەنگاو تەنها حەوت هەنگاو سەدەیەکی پێویستە.

*

چاوپێکەوتنی یەکەم ڕۆژمان، ئەوان هەموو پێکەوە بوون تەنها من نەبێت کە لە جیهانە نامۆکەوە بە نوێنەری ڕاستەقینە هەڵبژێرابووم، پێکەوە دەدان. ئازاری هەستی بریندارم لە جیهانی خەیاڵی بێ پایاندا بەرەو دەریایەکی ڕەش ڕای دەماڵیم. ئارەزووی دەست لەنێو دەست نانیان مەلێکی سپی بوو لە قەفەزی تەلبەندی شاپەڕەکانی قەلەڕەشەیەکدا فڕەفڕی بوو. ڕۆژی دووەم لە جیهانەکەی خۆمەوە پیرۆسکۆبی غەواسەی خۆم لێ خستەکار بەرەو چوار جیهانی تازە کە بە چوار مر□ق نوێنرابوون سێ کوڕ و کچێ. دوو کوڕی ئەسمەر ویەکێکی سپی کچەکەش هەر سپی بوو، بەڕاستی جوانی یەکی ڕوخێنەری هەبوو چاوم بڕی یە چاوی هەستی ڕوخانی کۆنە قەڵایەک لە ناخەوەمدا دەستی پێ کرد. ئاوێنەی دەروون وورد و خاش بوو. بینین تێ ی دا بوو بە ستەم ڕۆژی دوایی دەرگا شەق و پۆق بووەکەی کۆنە جیهانەکەم کردەوە و بەرەو پچڕاندنی تەوقی دوورە پەرێزی کەوتمەڕێ.
هەستانە پێوەیەکی دەوویست تا نوێنەری بەڕێز دەست بە کارەکانی بکات و سەرەتا بکەوێتە دووان. ڕارایی و دوودڵی تەنگیان بە ناخەوەی جەنابی هێنابوو بۆ ڕزگاربوون لەو دێوەزمانە یەکسەر ڕووم کردە کوڕە پێست سپی یەکە و ووتم :- (تاکەی ئێمە وا بین؟ با یەک بناسین.) وەڵامێکی هێمن بۆ ئەم پرسیارە چەکەرەی دا " من ناوم فریادە…ئەویش کاروان…ڕزگار ئەمیش خوشکە گزنگە"

گزنگ بەیانێکی ڕوونە. هیوایە، دەست پێ کردنی کاری جیهانی ئەمبەرە و مژدەی ڕۆژێکی تازەی لەژێر باخەڵی دا شاردۆتەوە، بەیان حەزی کارکردن لەمبەر دەبزوێنێ کە هێشتا نووستن باڵی هێمنی بەسەر ئەوبەردا کێشاوە. کارکردنی ئەمبەر بەردەوامە تا ئێوارە و ئێوارەش نامرادی و بێ بەشی میوانی ڕەش و ڕووتەکە دەکات و مژدەی دەست پێ کردنی ڕابواردن بۆ وورگ زلەکانی ئەو بەر دەبات. لغاوی ئەسپی خەیاڵی گزنگم شل کردبوو، پەنجەی ه□□□ش ب□رەو چاوی ناخەوەم دەچوو، دەیقیژاند " تۆ مافی بیرکردنەوەی وات نی یە…شتی ئەوبەر بۆ

ئەمبەر یاساغە پێویستە گومرگ بدرێت، بەتۆش نادرێت نەکەی کوڕە نەکەی بیر لە شتی وا بکەیتەوە، گزنگ ئەو بەرەو تۆش ئەمبەر ئەو ئەوە و تۆش تۆ". هەستی وێڵی بال□ی □□شی ماتەمی بەسەر شانۆی دەرووندا کێشا، بێ دەنگیەکی قووڵ وەکو قۆناغی سڕ بوونی ژیانی بۆق ڕایەخی خۆی ڕاخست.

بۆم دەرکەوت کە ڕزگار خەڵکی ئەمبەرە و حەزی نزیک بوونەوەم چەکەرەی دا، بەڵام ئەویش ئارەزووەکانی خۆی لەوبەر تۆو کردبوو، چەکەرەیان دابوو، رەگ و ڕیشەیان بە زەوی دا چوو بووە خوارەوە و جیاوازی لەگەڵ ئەواندا نەبوو.

تێبینی : فریاد حەزی لە گۆرانی ڕۆژئاوایی دەکات گوێ لە ڕۆژهەڵاتی ناگرێت. بەپێچەوانەی منەوە ئەوەی ئەمەگی ڕۆژهەڵاتی پێوە نەبێ حەزی لێ ناکەم" " حەوت هەنگاو، تەنها حەوت هەنگاو ب□□□ و ب□رە گەشت کەرێکی نامۆی ئەو جیهانە..بڕۆ..بڕۆ مل بنێ و حەوت هەنگاو ب□□□ و □یزە ماڵێکی ڕێک و پێک ببینە کە گەڵای دارەکانیان لەسەر دیواری حەوشەکانیانەوە پێش وازی لە گەشت کەران دەکات، هێمنی یەکی تەواو، تەنانەت دەنگی پشیلەکانیشیان نایەت."

وەکو باسیان دەکرد ئەوە ماڵی کاروانە ئەوەش ماڵی گزنگە پاش چەند هەنگاوێکی تر ئەوەش ماڵی فریادە بەڕاستی کە تیشکی ئاراستەکراوی خانووەکە لەچاومدا جێگیر بوو لەناخەوە قاقا پێکەنیم بزەیەک کەوتە سەر لێوم بەرەبەرە قاقاکە نزم دەبووەوە تا بوو بە کوڵی گریانێکی بێ فرمێسک بۆ خەڵکە ڕەش و ڕووتەکە، لە دڵی خۆمدا ووتم " هەقی یەتی گۆرانی ڕۆژئاوایی نەبێت حەزی لێ نەکات چونکە ئەم خانووە لە ئیستگەی تەلەفیزیۆن دەچێت هەر بۆ ئەوە کراوە تیپە ڕۆژئاوایی یەکان ئاهەنگی تیا بگێڕن،"

*

چاوێکم بە خۆمدا گێڕا و گەڕامەوە پێستی خۆم تەنها ئەوەندەم لەو ژیان□ □□ایە بۆ مایەوە لە کوێوە هاتووم ڕووی گەڕانەوەم ئاراستەی ئەوێ بکەمەوە.

تەنها حەوت هەنگاو بکێشم و بگەڕێمەوە پێش سەد□ یەک. حەوت هەنگاو ئەمگەیەنێتەوە سادەیی سروشت و سادەیی مر□ق و ژیانی پڕ چەرمەسەری و تێ کۆشان، ئەو ژیانەی کە لە سەرەتاوە بۆم دانراوە و لێ ی ڕاهاتووم، ژیانی ڕەش و ڕووتایەتی. " بە بێ ترس حەوت هەنگاوەکەت بکێشە."

لەسەر شۆستەکە ڕاوەستام، ئاوڕێکی دواوە دەدەم بینینی گزنگ ئارەزوویەکی بەدی نەهاتووە بێ پەشیمانی و ترس پێ یەکانت هەڵبێنەوە،

” ئەوە یەک، دوو، سێ، چوار، پێنج، شەش، ئەوەش هەر حەوتی،”
هەموو شتێ گۆڕایەوە جگەی خۆی، سادەیی و ئازار، هەرگیز لە کێشانی ئەو حەوت هەنگاوە پەشیمان نابمەوە بۆ دوا جاریشە کە کێشام ئەو چەند ڕۆژەش بوو بە ڕابردوویەکی لەیادچووی تۆمارنەکراو لە دەفتەری یادەکانمدا.

ئەیلوولی ١٩٨١
کەرکوک

تێبینی : لە کاتی تایپکردنی چیرۆکەکەدا دەستکاری خاڵبەند و ڕێنووسم نەکردووە و وەکو خۆی چۆن لە گۆڤارەکە بڵاو کراوەتەوە، ئاوام نووسیوەتەوە.

گەڕانێک بە نێو سەرزەمینی دەق

“تەنها حەوت هەنگاو” (١) ئەو کورتەچیرۆکەیە کە لەزمانی کەسی یەکەمەوە (من) یان منی چیرۆکنووس بەسەرهات و ئازار و خەون و ئومێدی جیهانێک دەنەخشێنێ کە ڕەنگە ڕۆژێ لە ڕۆژان بەسەرهات و خەون و ئومێدی هەر هەموومان بووبێت. خەون و ئومێدی گەیشتن بە جیهانێکی خۆش و پاک و پڕ لە ژیان. جیهانێکی خاڵی لە هەژاری و ستەم. ئەم خەونە هەرچەند ڕەوایە، لەگەڵ ئەوەشدا پەرجوویەک نایەت بیکاتەوە و خەونەکە بگۆڕی بە ڕاستی. گرێی ئەم خەونەش لە سیاقی مەنەڵۆگی نووسەر لەگەڵ خۆی و بە پشت بەستن بە فەنتازیا دەمانباتە کەنارەکانی مەبەست. نووسەر بە پشت بەشتن بە خەیاڵ و ڕەگەزەکانی تری تەکنیکی چیرۆک بەتایبەتیش شەپۆڵی هۆش ویستوویەتی دەرگایەک لەنێوان سنوورەکانی ئاگایی و نائاگاییدا بکاتەوە. واتە تەواوی ئەو واقیعەی کە لە سەر ئەرزی واقیعدا بوونی هەیە، خراوەتە نێو بەدەقەی خەیاڵ و ئاگایانە خوێنەری بە کەمەندکێش کردووە. هەرچەندە لەسەر ڕووبەری هەندێ پەرەگراف و دەری چیرۆکەکە خوێنەر لەمسی پنتکی جوگرافیا و دیمەنێ جۆراوجۆرەکانی ناو چیرۆکەکە دەکات، بەڵام گەر خوێنەر دەست بە لێوارەکانی ئاگاییەوە نەگرێ، زۆر بە ئاسانی دەخزێتە ناو خەیاڵی نووسەر. ئەم ستایلە لە نووسین نەک هەر پەسندکراوە، بەڵکو جێگای ستایشە. بە وشەیەکی تر نووسەر هاتووە تەواوی هێزی هونەریی خۆی خستۆتە گەڕ لەپێناو ئامانجێکی دیاریکراو، ئەویش نیشاندانی دنیابینی چینایەتی و ناردنی پەیامی سیاسی هونەرە بۆ ئەو لەشکرە لە خوێنەر، کە لە سەرەتای دەیەی هەشتاکانی سەدەی ڕابردوو بەهۆی هەلومەرجی سەرکوتی سیاسیی و نەبوونی ئازادی و بەکارکەوتنی ماشێنەکانی زیندان و گرتن و کوشتن

و تەرحیل و تەبعیس و قەدەغەکردنی کلتوور و بۆنەکان و..تاد و زۆر بە تایبەتیش لە شاری کەرکووک کە شوێنی لەدایکبوون و نمایشی دەقەیەکە، تینووانە چاوەڕوانی پەیامی شۆڕشگێرانە بوون لە ئەدەب و هونەر. دەیەی هەشتاکان دەیەی نووسین و بڵاوکردنەوەی چەندین دەقی سیاسیی بووین لە مێژوودا کە جارێکی تر مەحاڵە دووبارە ببنەوە. (٢)

عەبدوڵا ئەحمەد سادق لەڕێگەی ئەم چیرۆکەوە لەیەککاتدا هەم نمایشی توانایی چیرۆکنووسی خۆیمان نیشان دەدات و هەمیش بۆچوون و تێڕوانینی چینایەتی خۆیمان پێ دەناسێنێ. تێڕوانینی نووسەر لەسەر بنەمای جیاوازی چینایەتی و هەژاری و دەوڵەمەندی یان دروستتر بڵێین لەسەر بنەمای هەبوون ونەبوون بنیادنراوە. ئەم نمایشەی دنیابینی نووسەر دەتوانین لە چەند گۆشەیەکی جیاجیاوە لێی بڕوانین و ڕەهەندە سیاسی و چینایەتییەکەی دەست نیشان بکەین. سەرزەمینی ئەم دەقە و بەپیتییەکەی لە هەڵبژاردنی ناو□□ک□وە سەرچاوە دەگرن. نووسەر دەستی بۆ مەسەلەیەک بردووە کە بە یەکێک لە مەسەلە گرنگەکانی ژیان ئەژمارد دەکرێ. چیرۆکنووس هاتووە جیاوازی چینایەتی نێوان ئینسانەکانی خستۆتە ژێر پرسیارەوە. ئەمە ئەو پەساپۆرتەیە کە چیرۆکی “تەنها حەوت هەنگاو”ی لە ئاستی پەسندەوە بۆ ئاستی دڵخواز بەرز کردۆتەوە و ک□رقی کرێدتی شۆڕشگێڕێتی نووسەری بردۆتە سەر. بەڵام ئایا نووسەر هاتووە لە سەنگەری خەباتی کرێکارانەوە، یان باشتر بڵێین لەسەر بنەمای ململانێێ نێوان کار و سەرمایەوە ئەو جیاوازیانە بخاتە ژێر پرسیارەوە؟ بەدڵنیاییەوە نەخێر. بەڵگەشمان ئەوەیە کە لە سەرتاپای چیرۆکەکە شتێک نییە ناوی خەباتی چینایەتی بێت و ئاسۆیەک نییە کە ئاسۆی سۆشیالیزم بێت. ئەم لەمپەرە بۆ پەڕینەوە بەرەو شۆڕشگێڕێتی کە بە بۆچوونی من لە نائاگاییەوە سەرچاوەی گرتووە، خاڵی لاوازی ئەو دنیا بینییەیە کە هەوڵ ئەدەم لە هەنگاوی داهاتوودا خەسڵەتەکانی بخەمەڕوو.

خەسڵەتەکانی دنیابینیی نووسەر

عەبدوڵا ئەحمەد سادقی چیرۆکنووس لە سەرەتای دەیەی هەشتاکانی سەدەی ڕابڕدوو وەک هەر گەنجێکی ئەو سەردەمە مەیلی فیکریی چەپ و لێکدانەوەی چینایەتی بۆ ژیان و کۆمەڵگە و دیاردەکانی هەبووە. ئەو لە ڕوانگەیەکی شۆڕشگێرانەو□ ه□□□ دراماییەکانی نێو چیرۆکەکەی داڕشتووە و هەوڵیشی داوە لە هەر لەو سۆنگەیەوە پەیامی سیاسی – چینایەتی خۆی بگەێنێ. نووسەر جوان ئیشی لەسەر ماتریاڵەکانی دەوروبەر کردووە و هەر لەڕێگەی ئەو ماتریا□□انەوە نووسەر

لەپرسیارە گەورە و گرنگەکان نزیک دەبێتەوە. پرسیاری ئەوەی بۆ ئەمبەر ناڕێک و ناشرینە؟ بۆ ئەوبەر پاک و جوانە؟ ئەمبەر بۆ دۆزەخە و ئەوبەر بۆ بەهەشتە؟ کچانی ئەمبەر بۆ لەناو زەحمەتییەکانی ژیان تووشی فەلاکەتباری بوون و کچانی ئەوبەر ناسک و نازدارن؟ ئەم جیاوازییە بۆ هەیە؟ کێ خوڵقاندویەتی و کێ بەرپرسە لێی؟ بەڵام ئاشکرایە هونەر نایەت وەڵامی سیاسی ئەم پرسیارانە بداتەوە. هونەر تەنها ئاماژەکان نیشان دەدات و خوێنەر بەتایبەتی خوێنەری زیرەک دەبێ خۆی لە دووتوێی دێڕ و ڕستەکان و پەرەگرافەکان هەم پرسیارەکان و هەم وەڵامەکانیش بدۆزێتەوە.

کات سەرەتای دەیەی هەشتاکانی سەدەی ڕابردووە، چەند مانگێکە جەنگی کۆنەپەرستانەی نێوان عێراق و ئێران هەڵگیرساوە، خەڵک بە لەشاو بەرەو بەرەکانی جەنگ بەڕێ دەخرێن. جگە لە ژنان و منداڵان و قووتابیان و کارمەندی دەزگاکانی خزمەتگوزاری و پەروەردە، ئیتر تەواوی کۆمەڵگە سەربازە و خراوەتە ئامادەباشییەوە. شوێن لە ڕووبەری چیرۆکی تەنها حەوت هەنگاو گەڕەکی ڕەحیم ئاوا ی شاری کەرکووکە و بە تایبەتیش جادەی گشتی کەرکووک – هەولێر. ئەم جادەیە ئەم گەڕەکەی کردۆتە دوو بەشەوە. بەشی باکووری جادەکە لە ڕەحیم ئاوای کۆن و عەرەسەکە و تا دەگاتە گۆڕستانەکەی ڕەحیم ئاوا درێژ دەبێتەوە و بەشی باشووریشی لە خانووەکانی شەریکەی نەوت و مامۆستایان تا دەکات بە گردەکەی تەپە شەر بەتەوە. لەڕووی هونەری تەلارسازییەوە بەشی باشوور خانووەکان جوانتر و گەڕەکان پاکتر بوون، چونکە لانی کەم زۆربەی ئەوانەی لەو گەڕەکانە دەژیان خوێندەوار بوون و ئاگایی کۆمەڵایەتی و ئابووری و سیاسییان لە ئاستێکی باشدا بوو بە بەراورد بە بەشی باکوور.(٣) "ژمارەی هەنگاوە گەورەکان تەنها چوار هەنگاو بوو چواری گەورە و حەوتی ئاسایی بەهەشت و دۆزەخ لێک دادەبڕێنە. لەگەڵ ماڵ ئاوایی کردنی دوا هەنگاو تیشکی ڕوناکی لە دەرگای تاریکی دەدات و خۆی دەکوتێتە ژوورەوە جیهانی بەهەشت بەخێر هاتن لە تەماشاکەرانی پێشانگای شەقامە پاکەکانی دەکات، لە تابلۆکانی ئەوە دا وێنەی ئۆتۆمبیلی نایاب و خانووی جوان و شەقامی پاک و کچی ناسک و نازدار بەرچاوی تەماشاکەرانی دەکەوێ کە حەزی هونەرمەندی تابلۆکان لەچەند ڕەنگێکی نامۆ جیهانێکی وای هێناوەتە کایەوە، تەنها حەوت هەنگاو پێشانگای ئەو تابلۆ ڕێک و پێکانە لە جیهانی ئازار و تێکۆشان و جەگە چەپاوی گەورەتر لە خۆی خاسە لە یەک جوێ دەکاتەوە."(٤) لەم دیمەنەوە
یەک: نووسەر یان چیرۆکنووس لەم دەقە ئەدەبییەدا هەڵگەی تێڕوانینێکی چەپ بووە و هەر لەو دیدگا و دنیابینییەوە تەماشای

ژیان و دیاردەکان و کۆمەڵگە و ئینسانی کردووە. بەڵام ئەمە بەو مانایە نییە کە چیرۆکنووس حەتمەن دەبێ کەسێکی مارکسیست یان سۆشیالیستخواز بووبێ، نەخێر. ڕەنگە هەڵگری تێڕوانینی ناسیونال – چەپ بووبێ. ئەمە کێشەی ئەمە و خوێنەریش نییە. ئەمە تەنها لە فەزا و ئەتمەسفیری چیرۆکەکەوە هەڵوەست و تێڕوانینی نووسەر دیاری دەکەین

دوو : خودی جیهانبینییەکە دنیابینییەکی شۆڕشگێڕانە نییە و ڕوانگەی سۆشیالیتی یان مارکسیستی زاڵ نییە بەسەریدا، بەڵکو دنیابینییەکەی زیاتر پۆپۆلیستییە. چونکە نووسەر پێی وایە خەبات و تێکۆشان تەنها لەنێو کوخ و خانووە نزمەکاندا بوونیان هەیە. ” تەنها حەوت هەنگاو بکێشم و بگەڕێمەوە پێش سەدەیەک حەوت هەنگاو ئەمگەیەنێتە سادەیی سروشت و سادەیی مرۆڤ و ژیانی پڕ چەرمەسەری و تێکۆشان، ئەو ژیانەی کە لە سەرەتاوە بۆم دانراوە و لەی ڕافاتووم، ژیانی ڕەش و ڕووتایەتی.”(٥) نووسەر پێی وایە خانووەکانی سەر شەقامە پاکەکان، کچانی ناسک و نازدار، خوێندەوار و ڕۆشنبیر و مامۆستا و تەنانەت کرێکارانی کۆمپانیای نەوتیش، شۆڕشگێڕێتی و کار و چالاکی شۆڕشگێڕانەیان لە ناوەشێتەوە. لەکاتێکدا کرێکارانی کۆمپانیای نەوت بەپێی مەوقیعییەتی کارکردنیان کە شادەماری ئابووری وڵات بەڕێوە دەبەن، نەک هەر کاری شۆڕشگێڕانەیان لێ دەوەشێتەوە، بەڵکو گەر ئیرادە بکەن و بیانەوێ دەتوانن چەرخی نیزامی سەرمایەداری لە عێراق ڕابگرن. وەک لە ساڵی ١٩٤٦دا مێژووی خەباتی چینایەتی عێراقیان بۆ مانگرتنی گاورباغی نەخشاند. لە لایەکی تریشەوە ڕابەری خەباتی چینایەتی جیهانی و ڕەمزتی خەباتی کۆمۆنیزم (کارڵ مارکس) خۆی کرێکار نەبووە و هەرگیز ڕۆژێک بە جلی کۆن و کرێکارییەوە نەچووە بۆ ئیشکردن و چەند پاوەندە بە جینی هاوسەری و منداڵەکانی بەدەست بهێنێت. بەڵکو مارکس ڕۆشنفکرێکی سەردەمەکەی خۆی بووە بەڵام لە مەوقیعییەتی چینایەتی کرێکاراندا بووە. بۆیە چیرۆکنووس نەیتوانیوە قامکی بخاتە سەر دەرد و مەینەتەکان و دەستنیشانکردنی ڕێگاچارەی گونجاو و عەمەلی بۆ ئەو نەهامەتییانە. ئەویش نەک لەبەر ئەوەی چیرۆکنووس لەو سەردەمە قووتابی زانکۆ بووە، بەڵکو لەبەر ئەوەی ئەو هۆشیارییە چینایەتییەی کە دەبوو لەبەردەستی بێ، لەبەر دەستی نەبوو.

سێ : چیرۆکنووس کێشەکان و واقیعەکان دەبینێ بەڵام بە ناڕۆشنی لە هێزەکان و سەنگەرە چینایەتییەکان دەڕوانێ. ئەو هێزەکان و

ململانێکانیان لەسەر بنچینەی دابەشبوونی جوگرافیا دابەش دەکات، نەک لەسەر بنچینەی پەیوەندی نێوان کار و سەرمایە. چیرۆکنووس لە ڕاستیدا نە هێزە واقیعییەکان و نە سەنگەرە چینایەتییەکانی نەبینیوە. هەر بۆیە بەشێک لە هێزی واقیعی چینایەتی کرێکارانی عێراق و کوردستان بە بەرەکەی ئەوبەر دەزانێ. ئەم ئاحاڵیبوونە بە دەستی ئەنقەست نەخراوەتە ڕوو، تا خەڵک بکاتە چاوی خوێنەر و خەڵکی زەحمەتکێشی کوردستان، بەڵکو لە ڕێژەیی ئاستی تێگەیشتنی نووسەرەوە سەرچاوەی گرتووە.

چوار : نووسەر بچووکترین دژەکردار لە ئاست ئەو واقیعە نانوێنە و ئەمەش بەڵگەی ناشۆڕشگێڕبوونی تێڕوانینەکەیە. واتە نووسەر و حیکایەتخوان کە هەردووکیان یەکن جگە لە گێڕانەوە و نیشاندانی دۆخێکی تایبەت بەئەوەی بچووکترین هەنگاو بنێ بە دەستکاریکردنی، کۆتایی بە چیرۆکەکە دەنێ بەوەی کە دەگێڕێتەوە ئەمبەر و دەچێتەوە ناو هەلومەرجە دژوارەکەی ڕەش و ڕووتەکان. ئەمە جۆرێکە لە تەسلیمبوون بە واقیع. تەسلیمبوون بە بێئیرادەیی و تەبلیغات و پڕوپاگەندەی چینی بورژوازی لەوەی کە دەڵێ هەژاری و دەوڵەمەندی هەر لە ئەزەلەوە بوونیان هەبووە و هەیە. لێرەوە پەنا نەبردن بە کردار و یاخیبوون، هەوڵنەدان بە گۆڕینی ئەو واقیعە، نووسەر دەخاتە خانەی پاسیفیستبوونەوە. لەکاتێکدا نووسەر بە جیددی هەوڵی داوە پاسیفیست نەبێ و لە ئاستی ڕووداوەکان بێت.
لێرەوە دیسانەوە دەگەینە سەر ئەو شاڕێیەی کە بەڕێین جیهانبینی چیرۆکنووس لە هەوڵدان بە نیشاندانی جیاوازی چینایەتی نێوان ئینسانەکان جێی پشتیوانییە و لەهەمان کاتیشدا لە هەڵبژاردنی ماتریاڵەکانی ئەو نیشاندانە نەیتوانیوە ئامانج بپێکێ و بگات بەو مەبەستەی کە خۆی دەیەوێ.

ئەدەب و پەیامی سیاسیی

ئەدەب وەک چالاکییەکی فیکریی ئینسان هەمیشە لە گۆشەنیگای بەرژەوەندی جیاوازەوە دەتە نمایش کردن. لەوەتەی کۆمەڵگەی مرۆڤایەتی دابەش بووە بەسەر دوو چینی دژ بە یەک، شوناسی ئەدەبیش لەسەر بنەمای ململانەی نێوان ئەو دوو چینە دەتە پێناسەکردن. بە واتایەکی تر ئەدەبێک نییە غەیرە چینایەتی بێت. چونکە لە کۆمەڵگەیەکدا کە ئێستا ئێمە بە ناچاری ژیانی تێدا بەسەر ئەبەین و لەسەر ناکۆکی چینایەتی و دەسەڵاتی چینایەتی بنیاتنراوە، توانای دەربڕینی هەستە پەتییە مرۆییەکان سەبارەت بە پەیوەندییەکانی خۆمان بە کەسانی دیکەوە بەڕادەیەکی یەکجار کەمە.(٦). بۆیە لەم

سەردەمی سەرمایەدارییەی کە ئەمڕۆ مۆرکی خۆی بە هەموو شتێکەوە ناوە (بەسەردەمی نووسینی چیرۆکەکەشەوە)، ئەدەب و هونەر یان سەرمایەداریی(بۆرژوازی) یان کرێکارییە. بۆیە ئەو ئەدەبەی کە گوزارشت لە واقیعی خەبات و ململانێی چینایەتی کرێکاران دەکات لە دژی سەرمایەداران بە ئەدەبێکی شۆڕشگێڕانە دێتە ئەژمار. ماهیەتی ئەم ئەدەبە شۆڕشگێڕە هەڵگری جۆرێکە لە پەیام کە تێدەکۆشی هۆشیاری چینایەتی خوێنەر یان کرێکاران و زەحمەتکێشان بەرێتە سەر. لە چیرۆکی (تەنها حەوت هەنگاو) چیرۆکنووس هەوڵیداوە پەیامی ئەدەب بە شێوەیەکی هونەریانە بگەێنێ، بەڵام گرفتەکەی لەوەدایە نەیتوانیوە ئەو ئەنجامە بپێکێ. چونکە " ئەدەبی کرێکاریی پارێزەری بەرژەوەندی کرێکارە هەوڵیش دەدات لەژێر سێبەری خەباتی کرێکاری لەسەر ئەو ئایکۆنانە کار بکات کە ڕۆڵیان هەیە ل□ب□ردنەپێشەوەی خەباتی چینایەتی."(٧). چیرۆکنووس ویستوویی□تی بەشدار بوونی کارای خۆی ل□ ب□زووتنەوەی ڕادیکاڵیزمی کۆمەڵگەی کوردستان لەڕێگەی نووسینەوە بباتە پێشەوە. ئەم دەقەش جوانترین گەواهییە لەسەر ئەو بەشدارییەی عەبدوڵا ئەحمەد سادقی چیرۆکنووس. (٨)

چیرۆکنووس تێکۆشاوە باسی نا دادپەروەری بکات، باسی جیاوازی نێوان ئینسانەکان بکات، باسی دوو دنیای تاریک و ڕووناک بکات کە هەردووکیان لەسەر یەک سەرزەمین بوونیان هەیە. بەڵام جێی داخە چیرۆکنووس بێئەوەی لە ماناکانی دادپەروەری و خەبات و تێکۆشان و شۆڕش لە تێڕوانینی چینایەتی کرێکارانەوە گەیشتبێ، ئەو کارەی کردووە. ئەمەش ئەو ئاریشەیەیە کە لە گەیاندنی پەیامی سیاسیی دەقەکە هەست پێدەکرێت.

ئەم چیرۆکە لەڕاستای هەڵسەنگاندنێکی بابەتییانەوە، دەتوانین بڵێین کە هەوڵێکە لەپێناو فەراهەمکردنی زەمینەی پرسیارکردن لەسەر ناعەدالەتییەکانی نێو کۆمەڵگە و ژیان. هەوڵێکە بۆ نیشاندانی ڕووی دزێوی ژیانێک کە سەرمایەداری بۆی بەرهەم هێناوین. بەڵام نەیتوانیوە بەڕۆشنی و بە قووڵی ڕۆبچێتە نێو بابەتەکەی. بە واتایەکی تر نەیتوانیوە پەنجە بخاتە سەر ئەسڵی بابەتەکە.

دەربارەی فۆرم و زمان

لە “تەنها حەوت هەنگاو”دا، حیکایەتخوان کەسی یەکەمی تاکە (من)، کە لە ڕێگەی وتووێژ لەگەڵ خۆیدا (مۆنۆلۆگ) لە شوێنکاتی ڕووداوەکان بە هاوکاری ژمارەیەک کارەکتەر وەک (حیکایەتخوان و فریاد، کاروان، ڕزگار، گزنگ) کە بوونی ئەو کارەکتەرانە نەیتوانیوە ئیزافەیەکی گرنگ بخاتە سەر دەقەکە. فەنتازیاش

هەکارەکە کە حیکایەتخوان بە هەیوەی دەچێتە دەرەوەی جوغزی خەیاڵی و دەتە ژوورەوە. واتە خەیاڵ ڕۆڵێکی گرنگ و بایەخدار دەگێڕێ لە چیرۆکەکە. چونکە چنینی ڕووداوەکان بەجۆرێکە بواری کەمی بە خوێنەر هێشتەتەوە بەشداری ڕووداوەکان بکات. هەرچی زمانیشە کە ئەو چیرۆکەی پێنووسراوە، زمانێکی ڕەوان و کوردییەکی پەتیی سادە و جوانە. لەڕووی ڕێنووسیشەوە، هەرچەندە گۆڤاری کاروان (خوولی یەکەم) تا ئاستێک پەیڕەوی لە ڕێنووسی کۆڕی زانیاری کورد دەکرد، بەڵام بە وردبوونەوە لە ڕێنووسی ئەم چیرۆکە دەبینی هەڵەی ڕێنووسی زۆر کەم تێدایە و بە بەراورد بەو سەردەمە(سەرەتای هەشتاکانی سەدەی ڕابردوو) زۆر لە پێش بووە و تەنانەت دەتوانم بڵێم کە ڕێنووسی چیرۆکی "تەنها حەوت هەنگاو" لە ڕێنووسی زۆربەی نووسەرانی ئەمڕۆ دروستتر و چنینی زمانەکەشی ڕەوان ترە.

ئەنجام

چیرۆکی "تەنها حەوت هەنگاو" هەوڵێکی جوان و سەرکەوتووی چیرۆکنووسی کۆچکردوو عەبدوڵا ئەحمەد سادقە، کە لەنێو واقیعی ژیانی ئابووری و کۆمەڵایەتی شارێکی پیشەسازی وەکو کەرکووک ویستوویەتی بە تێڕوانینێکی چینایەتییەوە، لە کێشەی گەورەی جیاوازی چینایەتی بدوێ و لە ڕێگەی تەوزیفی شوێنەوە و بە هونەرێکی جوانەوە، لە پایەکانی هەڵکشان بەرەو داهێنان نزیک بێتەوە. چیرۆکنووس ورد لەسەر پەیامی سیاسی – چینایەتی چیرۆکەکەی ئیشی کردووە گەرچی بەهۆی ناڕۆشنی و نەبوونی ئاگایی تەواو لەسەر بنەماکانی خەباتی چینایەتی نێوان کرێکاران و بۆرژوازی و تێنەگەیشتنی ورد لە نیزامی سەرمایەداری، نەیتوانیوە پەیامەکی ڕۆشن بگەیەنێ، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا بە هەوڵێکی سەرکەوتوو دادەنرێ لە پانتایی ئەو بزووتنەوە ئەدەبییەی سەرەتای هەشتاکانی سەدەی ڕابردوو، کە بە گەڕان بەنێو ئەو بزووتنەوەیە و مێژووەکەیدا ڕەنگە ئەو بەرهەمانەی لەئاست ئەم چیرۆکەن، لە پەنجەکانی دەست تێپەڕ نەکەن.

-________

سەرچاوە و پەراوێزەکان

١- تەنها حەوت هەنگاو نووسینی عەبدوڵا ئەحمەد سادق گۆڤاری کاروان ژمارە ١٦ کانوونی دووەم ساڵی دووەم ١٩٨٣ لاپەڕە ٥٦ و ٥٧.
٢- نموونەش بۆ ئەو دەقانە چیرۆکی "ئامەردەکان" ی چیرۆکنووسی

کۆچکردوو محەمەد موکری و هەروەها چیرۆکی "دووربین"ی حەمەفەریق حەسەن و شیعری "دوا نامە"ی هەڤاڵ کوێستانی و زۆری تر کە ئەو سەردەمە لە سەر ڕووپەڕەی ڕۆژنامە و گۆڤارەکان بڵاو دەبوونەوە.

٣- هەیەکەشی دەگەڕێتەوە بۆ دزاین و شێوەی ڕۆژئاوایی خانووەکانی شەریکەی نەوت کە ئینگلیزەکان(دەسەڵاتی ئەو سەردەمەی نەوتی ئینگلیز) لەسەرەتای حەفتاکانی سەدەی ڕابردوو بۆ کرێکارانی کۆمپانیای نەوت دروستیان کرد. دیارە کە ئەمبەر و ئەوبەر بەو جیاوازییە وەسف دەکەین لە واقیعدا خودی ئەو جیاوازییە زۆر بەرچاویی نییە، چونکە لە بەشی باکوریش گەلێ خوێندەوار و سیاسەتمەدار و هونەرمەند و ئەدیب و نووسەری تیا هەڵکەوتووە و ڕەنگە لە بەشی باشووریش هەبن نەخوێندەوار یان ئاستی ئاگایی لە ئاستی پێویستدا نەبووبێ. ئەوەی زیاتر مەبەستە گەشەنیگای نووسەرە کە لەسەر بنەمایەکی دروست بنیاد نەنراوە.

٤- تەنها حەوت هەنگاو نووسینی عەبدوڵا ئەحمەد سادق گۆڤاری کاروان ژمارە ١٦ کانوونی دووەم ساڵی دووەم ١٩٨٣ لاپەڕە ٥٦. بە دەستکاری وەک خۆی ڕێنووس کراوەتەوە.

٥- تەنها حەوت هەنگاو نووسینی عەبدوڵا ئەحمەد سادق گۆڤاری کاروان ژمارە ١٦ کانوونی دووەم ساڵی دووەم ١٩٨٣ لاپەڕە ٥٦ و ٥٧.

٦- لودڤیگ دەیەرباخ و کۆتایی فەلسەفەی کلاسیکی ئەڵمانی فریدریک ئەنگڵس وەرگێڕانی سالار ڕەشید لە بڵاوکراوەکانی مەکتەبی بیر و هۆشیاری ی ن ک ٢٠٠٥ لاپەڕە ٤٩.

٧- شیعری شەشگۆشەکانە و پەرجووی هەمیشە زیندووبوون عەبدوڵا سەڵمان(مەشخەڵ) گۆڤاری هانا ژمارە ١ خووڵی دووەم ٢٠١٦ لاپەڕە

٨- چیرۆکنووس عەبدوڵا ئەحمەد سادق لە ١/١/١٩٥٨ لە شاری کەرکووک لەدایکبووە. خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی و ئامادەیی هەر لەشاری کەرکووک تەواو دەکات و پاشان لە زانکۆی موستەنسریەی لە شاری بەغدا وەردەگیرێ. ساڵی ١٩٨٦- ١٩٨٧ خوێندنی زانکۆ تەواو دەکات. ژمارەیەک کورتەچیرۆکی نووسیوە و کۆژمارەیان لە بیست کورتەچیرۆک زیاترە. ماوەیەک لە ڕادیۆی ئازادی حیزبی شیوعی کوردستان چەند بەرنامەیەکی پێشکەش کردووە و هەروەها چەند ساڵێکیش مامۆستا بووە لە پەیمانگای لە هەولێر. دواجار لە ڕێکەوتی ١/١٠/٢٠١٢ ئەم چیرۆکنووسە لە تەمەنی پەنجا و چوار ساڵیدا ماڵئاوایی لە ژیان و ئەدەب و چیرۆک و داهێنان دەکات.

گەڕانەوە بۆ دەستورێکی کات بەسەرچوو ئومەدێکی بێهودەیە! ... هیوا ئەحمەد

ئەوە باڵادەستی و براوەی مەیدانی شەڕ و هێزهاوسەنگی سیاسی وسەربازی و ئابوری تازەی نێوان لایەنە سیاسیەکانە کە چۆنیەتی و جۆری ئەو دەستورو ڕێکەوتنە لە نێوانیاندا دیاریدەکات نەک بە پێچەوانەوە!
لە دوای ڕوداوەکانی ڕیفراندۆم و ئاشبەتاڵی ١٦ی ئۆکتۆبەر و تەسلیمکردنەوەی کەرکوک و سەرجەم ناوچە جێناکۆکەکان بە سوپای عێراق و حەشدی شەعبی و شکستی سەربازی و سیاسی هێزە کوردیەکان، لە لایەن حکومەتی هەرێم و حیزبە کوردیەکانەوە بەدەسەڵاتدارو بەناو ئۆپۆزیسیۆنیانەوە باس باسی گەڕانەوەیە بۆ دەستوری عێراق.

بەڵام گەڕانەوە بۆ کام دەستور؟! دەستورێک کە ئەکسپایەر بوە و بە کردەوە چیتر کار بە بەندە هەستیارەکانی ناکرێت! ئەوەی گفتوگۆ و مەرجەکانی دانوستاندن و شێوە و بنەمای پەیوەندی تازەی نێوان دەسەڵاتدارانی هەرێمی کوردستان و حکومەتی ناوەندی دیاریدەکاتەوە ئەو هێزهاوسەنگی و لاسەنگی هێزەی ئێستا وئەمرۆیە کە لەمەیدانی شەڕ و بواری سەربازی و جیۆپلەتیکی و ئابوری و ناوچەیدا بە قازانجی حکومەتی ناوەند و زیانی هەرێم شکاوەتەوە نەک دەستورێک کە لەسەردەمێکی تر وهێزهاوسەنگیەکی جیاوازتری نێوان ناوەند وهەرێم داڕێژراوە و ڕێکەوتنی لەسەر کراوە.

هەرچەندە دەستورە کۆنەپەرستەکەی عێراق لە ڕۆژی داڕشتن وبڕیاردان لەسەری تا ئەمڕۆ هەرچی پرسە گرنگ و هەستیارەکانی ناو ئەم دەستورەهەیە تەنانەت یەک بەندیشیان لەجێبەجێ نەکراوە؛ وەک ماددەی ١٤٠، ناوچە جێناکۆکەکان، بودجەی پێشمەرگە و یاسای نەوت وگاز .. بەڵام ئەمە دەستوری سەردەم و هەلومەرجێکی سیاسی دیاریکراوە لە هێزهاوسەنگی نێوان هێزە ئیسلامیە شیعی و سونیەکان و ناسیونالیزمی کورد و عەرەب بە باڵادەستی ئەمریکا لە ناوچەکە وعێراقی دوای ڕوخاندنی ڕژێمی بەعس و سەدام. ئەو کات عێراق لە لایەن سوپای

ئەمریکاوە داگیر کرابوو، حکومەتێکی ناوەندی بەهێزی پڕچەک وسوپایەکی بەهێز بونی نەبوو، ناسیونالیزمی قەومی عەرەبی و ڕژێمی بەعسەکەی ڕوخێنرابوو، هێزە ئیسلامیە شیعی و سونیەکانیش تازە پێیان دەخستە ناو دەسەڵاتەوە لە عێراق و دەسەڵاتێکی ئەوتۆیان نەبوو، ئێرانیش هەشتا کاریگەریەکی ئەوتۆی نەبوو لە عێراقدا، لە بەرامبەریشدا تەنها هێزێک کە یەک دەستترو جەنگەو ڕێگەیەکی باڵادەستری هەبوو لەچاو ئەوانی تردا ناسیونالیزمی کورد وحیزبەکانی کوردایەتی بوو کە چەپڵەلێدەرو دەستی سیاسەتەکانی ئەمریکا بون و بە یەک دەیە زیاتر بوو، سەرەڕای شەڕی ناوخۆکەیان و ناکۆکیەکانیان، لە هەرێمی کوردستان دەسەڵاتدار بوون.

لەم هەلومەرجە سیاسی و هێزهاوسەنگیەدا بوو کە دەستوری عێراق بەسەرپەرشتی پۆل برێمەر حاکمی سەربازی ئەمریکا لە عێراق و مەجلیسی حوکم داڕێژرا. هەر بەهۆی ئەم فاکتەرانەوە بوو کە ناسیونالیزمی کورد بە پشتیوانی ئەوکاتی ئەمریکا توانی دەسکەوتێکی زیاتر بە بەشداری لە دەسەڵاتی سیاسی عێراقدا بەخۆی بپچڕێت، وەک فیدڕاڵیەت لە جیاتی ئۆتۆنۆمی، بەشە بودجەی ١٧%، پۆستە سیادیەکان، مادەی ١٤٠ و ناوچە جێناکۆکەکان وبودجەی پێشمەرگە و دەسیەی نەوت و… بەڵام ئەمرۆ ئەو هەلومەرجە سیاسی و هێزهاوسەنگیەی ئەو کاتە کە بە قازانجی حیزبە کوردیەکان بوو گۆڕاوە و ئەمڕۆ هاوکێشەکە بەقازانجی حکومەتی ناوەندی و ئیسلامی سیاسی شیعی شکاوەتەوە. ئەمریکا بەڕەسمی لە عێراق و ناوچەکەدا شکستی سیاسی و سەربازی خوارد و زۆر پاشەکشەی کردوە و بڕیاردەری یەکلا کەرەوە نییە لە ناوچەکەدا و ڕەقیبگەلێکی تری وەک ڕوسیا و ئەوروپای لەبەرامبەردا بۆ پەیدا بووە، ناسیونالیزمی کورد وحیزبەکانی بزوتنەوەی کوردایەتی لەوپەڕی پەرتەوازەیی و دابەشبوندان و نوقمی قەیرانی سیاسی و حوکمڕانی و ئابوری بون، لە بەرامبەریشدا حکومەتی ناوەندی و هێزە ئیسلامیە شیعیەکان و سوپا و میلیشیا چەکداریەکانی وەک حەشدی شەعبی لەڕوی سەربازی و چەک و جبەخانە و توانای شەڕکردنیانەوە بەهێزتر بون، بە تایبەتیش دوای کۆتایهاتنی شەڕی دژی داعش و کۆتایهێنان بەدەسەڵاتی داعش و ئیسلامی سیاسی سونی لە ناوچەکانی عێراق و سوریا و پەلاماری سوپای عێراق و حەشدی شەعبی بەسەر کوردستان و داگیرکردنەوەی کەرکوک وهەموو ناوچە جێناکۆکەکان بەپشتیوانیەکی بەهێزی ئێران، هاوسەنگی هێزی بە قازانجی حکومەتی ناوەندی و ئیسلامی شیعی شکاندەتەوە، ئێستا بەپشتیوانی ئێران و تا ڕادەیەکیش ئەمریکا هەم لەڕوی سیاسی و سەربازیەوە باڵادەسترن و خۆیان بە براوەی شەڕ دەزانن و دەیانەوێ تەواوی هەلومەرجەکە و

دەستورو یاساکانی وڵات بەقازانجی خۆیان بگۆڕن کە ڕەنگدانەوەی ئەم باڵانسە نوێیە بێت. هەروەها دەیانەوێت لەڕوی یاسایی و دەستوریشەوە پاشەکشەی زیاتر بەسەر دەسەڵاتی کوردیدا بسەپێنن. هەر بۆیە ئەم دەستورەی ئێستا وەک خۆی نامێنێتەوە و گۆڕانی ڕیشەیی بەسەردا دەهێنن و بنەمایەک نابێت بۆ گفتوگۆ و ڕێکەوتنەوە لەگەڵ هەرێمی کوردستاندا هەرچەندە حیزبە کوردییەکان لە ئاکامی شکستی خۆیاندا جەختی لەسەر دەکەنەوە.

هێزە سیاسیە شیعیەکان هەر لە ئیستاوە پەیڕەوی لەبەندەکانی ئەم دەستورە ناکەن کە خۆی لە خۆیدا ڕەنگدانەوەی ئەم ئاڵوگۆڕوهێزهاوسەنگیە سیاسیە تازەیەی ئێستایە لە قەڵەمڕەوی حوکمڕانی و سیاسی و سەربازییدا. هەوڵە سەربازییەکان بۆ گەڕاندنەوەی کوردستان بۆ پێش ساڵی ٩١ و کۆنترۆڵکردنەوەی سەرجەم دەروازە سنوریەکان، کەمکردنەوەی بەشە بودجەی کوردستان لە ١٧% بۆ ١٢% ، دەنگۆی مامەڵەکردن لەگەڵ پارێزگاکان لە جیاتی هەرێمی کوردستان و پەیوەندیەکی فیدراڵی، دەنگۆی باسکردن لەهەموارکردنەوەی دەستور لە لایەن چەند لایەنێکی ئیسلامی شیعیەوە، هەڵبەت گۆڕینی دەستور تەنها لە پەیوەند بە کوردستانەوە نابێت بەڵکو تایبەت دەبێت بەسەرجەم پرسەکانی تری عێراقەوە هەر خودی هێنانەوە پێشەوەی قانونی جەعفەری لەپەرلەمانی عێراق سەبارەت بە یاسای باری کەسێتی و بەیاسایکردنی بە شودانی کچانی تەمەن ٩ ساڵ لە راستای ئەم هەوڵانەدایە و نیشاندەری ئەوەیە کە دەستور بەمشێوەیەی ئێستای نامێنێتەوە.

بەڵام ئەوەی کە چەندێک دەتوانن لەم هەوڵانەدا سەرکەوتوبن ئەوە پەیوەندی هەیە بە زۆر فاکتەری سیاسی و سەربازی و بلۆکبەندی هێزە سیاسیەکانی جیهان و بەتایبەتیش ئەمریکا و ڕوسیا و وڵاتانی ناوچەکە و ململانێ ناوخۆییەکانی ناو هێزە شیعیەکان و خودی ناڕەزایەتی خەڵک بەگشتی لە بەرامبەریاندا. بەلەبەرچاوگرتنی ئەم فاکتەرانە من پێم وانییە بتوانن ئەوەی کە دەیانەوێت بەیان بچێتە سەر.

هیوا ئەحمەد
11/11/2017

عەبادی یەکەم چەخماخەی مل ملانێ بۆ ڕکابەرەکەی دادەگیرسێنێت…. حامی ئەحمەد عەلی

عەبادی لەووتاری هەفتانەی خۆیدا دوپاتی کردەوە کەسورە لەسەر هەڵدانەوەی پەراوی لێکۆڵینەوە بۆ ئەو کەسانەی تۆمەتبارن بەهاوردەکردنی داعش بۆ ناو موسڵ، عێراق سەرباری کێشە ناوخۆیەکان و ماڵی لێکترازاوی شیعە کەزەقترینیان کێشەی نێوان مالکی و عەبادیە لەسەر کەوتنی موسڵ، بەڵام لەپرۆسەی بەناو جێبەجێکردنی یاسادا بۆ خنکاندن و لەباربردنی سیستەمی حکومڕانی هەرێمی کوردستان زۆر وریانەو پێکەوە کاردەکەن بۆ بەنیشانە گرتنی کورد، شەڕی داهاتویان لەگەڵ هەرێمی کوردستان شەڕێکی دیبلۆماسیانەیەو شەڕێکە لەڕێوی سیستەمی کارگێریەوە بەردەوامی پێ دەدەن و بەچەکوشی یاسا لەبەرژەوەندی و سەروەری میللەتەکەمان دەدەن، بەوەی بەنیازن لەپڕۆژە یاسای بودجەی ساڵی(2018)دا لەسەر ئاستی پارێزگا مامەڵە لەگەڵ کوردستاندا بکەن، نەك پێدانی بەشە بودجە بەڕێژەی لە(17%)، لەسەروبەندی نزیك بونەوە لەکۆتایی پرۆسەی جێبەجێکردنی یاسا و سەرکەوتنی عێراق لەشەڕی داعش و هاتنە دەرەوەی هەرێمی کوردستان بەدۆڕاوی شەر بێگومان مەرجەکانی عەبادی زۆرتر دەبن و بەزیوی شەڕ لەدانوستانیشدا هەمیشە لاواز دەردەکەوێت، تائێستاش هیچ ئاماژەیەك نیە بۆ ئەوەی هەرێمی کوردستان لەپڕۆژە یاسای بودجەی (2018) لەسەر پشکی هەرێمی کوردستان شاندی دەبێت یاخود لەداهاتودا پەرلەمانی کوردستان ئەو بڕیارە دەدات.

چەند مانگێك پێش کۆتایی هاتنی ئەم کابینەیە عەبادی یەکەم چەخماخەی مل ملانێ بۆ ڕکابەرەکەی مالکی دادەگیرسێنێت، لەئێستادا عەبادی شانازیەکی گەورە بەخۆیەوە دەکات بەوەی بەناوی پرۆسەی جێبەجێکردنی یاساوە دەستی بەسەر زۆربەی ناوچە جێناکۆکەکاندا گرتووە بەگوتەی خۆی پرۆسەکەش تاکۆنترۆڵی سەرجەم کێڵگە نەوتیەکان و خاڵە سنوریەکان و سەرچاوە داراییەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان بەردەوام دەبێت، ئەم پیاوە دەرگای لێدوانە ئاگرینەکانی دژی ئەو کەسایەتیە سیاسیانە کردۆتەوە کەتۆمەتباری کردون بەکەوتنی موسڵ

لەسەر دەستی داعش لەناوەڕاستی ساڵی (2014)دا، چاودێرە سیاسیەکان پێیان وایە لێدانی زەنگی دەستپێکردنەوەی لێکۆڵینەوە لەڕوداوەکانی موسڵ لەلایەن عەبادیەوە بانگەشەی خۆسازدانە بۆ هەڵبژاردنەکانی ئایاری ساڵی داهاتوو بەو پێیەی تائێستا لەئەنجومەنی باڵای دادوەری دۆسیەی کەوتنی موسڵ یەکلایی نەکراوەتەوە بەڵکو لەژێر فشاری سیاسیدا وەك ڕێفراندۆمەکەی کوردستان سڕکراوە، لەکاتێکدا بەپێیی دۆسیەکانی دادکای باڵای تاوانەکان تۆمەتباری سەرەکی کەوتنی موسڵ مالکی و کۆمەڵێك ئەفسەری پلە باڵای سەربازین، هەروەها ئەندامانی لیژنەی بەرگری و ئاسایش لەئەنجومەنی نوێنەرانی عێراق زۆرێك لەبەڵگەی هۆکاری کەوتنی موسڵیان لایە کەنەدراوەتە دادگا، چونکە زۆربەیان لایەنگری (مالیکی)ین دەیانەوێت ئەو دۆسیەیە بەتەواوی دابخەن، لەهاوینی ئەمساڵدا لەلایەن (موقتەدا سەدر)ەوە هەڵمەتی کۆکردنەوەی ملیۆنێك واژۆ بۆ دادگایکردنی تۆمەتباری سەرەکی موسڵ و سپایکەر ڕاگەیەندراو سەرۆکی ڕەوتی سەدر خۆی یەکەم کەس بوو بەواژۆکەی هەڵمەتەکەی ڕاگەیاند، ئاماژەکانیش لەدادگاوە وای بۆ دەچن ئەو دۆسیە لەماوەیەکی نزیکدا بجوڵێنرێت تۆمەتبارەکانیش بەپێی مادەی (4)ی تیرۆر مامەڵەیان لەگەڵدا دەکرێت.

بۆیە دەبێت ئەرکی سەرەکی پەرلەمانی کوردستان لەنزیکترین کاتدا ڕوو بەڕوو بونەوەی ئەو هەڕەشانە بێت کەحکومەتەکەی عەبادی دەیەوێت لەڕێگای ئەنجومەنی نوێنەرانەوە بمانکاتە نیشانەی مەرامەکانی خۆیان بەناو یەکپارچەی خاکی عێراق و سەروەری یاساوە هەرێمی کوردستان بگێڕێتەوە بۆ سەردەمی دەسەڵاتی ڕژێمەکەی سەدام حوسێن.

پێویستبونی سەربەخۆیی کوردستان لەپێناو قرتاندنی هیلالەکەی شیعەدا … عیماد عەلی

دیارە هەموو هەوڵێکی ئەمریکا و هاوپەیمانەکانی بۆ دوارۆژێکی دوور لە ناوچەکەی خۆمان و کەنداو دا، لە نەهێشتنی سەقامگیربونی هیلالی

شیعە (ئەگەر وەك تەكتیكیش بواری بدەن دروست بێت) و دروستنەبونی ئیمبراتۆریەتی فارسە، بەو حەدەی بواری نەدەن بە رەهایی زاڵ نەبێت بەسەر سەرجەم موقەدەراتی ناوچەكەو نەوتەكەیدا، بەڵكو مەبەستی سەرەكی رۆژئاوا راگرتنی هاوسنگی هێزە.

گرنگترین و گەورەترین هەنگاوی ئەمریكا لە مەر عیراق و پشتگیری كردنی دەسەڵاتەكەی ئەمرۆی و پشت كردنە كورد یان لەمپەر خستنە بەردەم سەربەخۆیی كوردستان، لە پێناو مانەوەی عیراق و تەنانەت بەهێزكردنیەتی بەو نیازەی عیراقێكی بەتوانا و پر قودرەت و خاوەن سەركردایەتیەكی دوور لە ئێران دروست بێت و رێگە لە تەشەنەكردنی هێزی ئیران و زاڵبونی بگرێت لە عیراق و ناوچەكە و، بەو هیوایەی سەركردایەتی سیاسی عیراقی جیاواز بەو ئەركە هەڵدەسێت و لەو بارەشەوە چی لە خۆفەرزكردنی مالكی بە سەر كورسی دا سەپاند، بە یارمەتی رۆژئاوا بوو كەچی دواتر گەرایەوە بۆ باوەشی ئیران، ئەم ئامانجەی بۆ نەهاتەدی و ئەمرۆش عەبادی بەهەمان رێرەودا دەروات و ئەمریكا بە نیازە نەهێلێت ئەو كارە دووبارە بێتەوە و، عەبادی میلیشاكانی حەشد لە چوارچێوەی سوپا لە لایەك رێكبخات و بەشێكی تریان هەڵوەشێنێتەوە و كلك وگوێ بكات و توانای سرینەوەی دەسترۆیشویی ئیران هەبێت، یان هەر هیچ نەبێت رێگەی كەم كردنەوەی خۆسەپاندنی ئەو دەسەڵاتە لە عیراق بگرێتەبەر. لەو پێناوەشدا ئەوەی لە ئەمریكا چاوەروان نەكرا كردی و، كوردی لەو بارەوە پشتگوێ خست و ئەگەر بۆی بچێتە سەر سبەیش دەسەڵاتێكی تر یان ئەڵتەرناتیڤێكی دەستكەوێت پشت لە خواستەكانی هەسەدە لە كوردستانی رۆژئاواش دەكات.

ئەمریكا لەم ناوچەیە كۆمەڵێك كردەوە لەسەر ئەرز پیادە دەكات كە هەر هەموو تەنها بۆ مانەوەی رێگەكراوەیی رۆیشتنی نەوت و پاراستنی بەرژەوەندیەكانی ترە لەم ناوچەیەوە و لەو رێگانەش كە دیگرێتەبەر:
*هەوڵدان بۆ مانەوەی هێزی عەسكەری ئەمریكی بۆ كاتێكی نادیار و یارمەتیدانی عیراق، بۆ مەیسەركردنی سەقامگیریەك كە دوور بێت لە پشێوی و گێژاو، ئەگەر لەسەر حیسابی ئامانجەكانی زۆرێك لە پێكهاتەكانیش بێت و لە پێشەوەیان كوردیش.
*هەوڵدان بۆ دەستەبەركردنی ئاسایشی زۆر وڵاتی ناوچەكە و لە وانەش ئەردەن و تارادەیەك میسر و سعودیە و وڵاتانی كەنداو بە گشتی لە پێناو دیاری كردنی سنوری ئێران و نزیككردنەوەی عەرەبەكان لە عیراق لە لایەكی ترەوە.
*تەمێ كردنی توركیا بە پاراستنی هێزی هەسەدە تا ماوەیەكی

دیاریکراو و تارادەیەکی باش یارمەتیدانی عەسکەری و سیاسیان تا ئەو کاتەی تورکیا بگەرێتەوە تولە رێگای خۆی، وەك ئەندامێکی ناتۆ و ملکەچ بێت بۆ رۆژئاوا و، ئەگەر بکرێت دەسەڵاتێکی نیمچە سەربەخۆش بە باکوری سوریا بە گشتی ببەخشێت نەك کورد بە تەنها لە کوردستانی رۆژئاوادا.

ئەگەر ترامپ ئەو هەڵەیە بکات کە ناوەخۆی ئەمریکا و وڵاتانی ئەرۆپاش نارازین و، رێککەوتنە ناوەکیەکە لەگەڵ ئێران هەڵوەشێنێتەوە، قازانجێکی زۆری دەبێت بۆ هەندێك لایەن و، لەو ناوەشدا پاش ئەوەی ماڵیکردنی عەبادی بۆ ئێران یەکلادەبێتەوە کە بە هەمان شێوەی مالکی تا ئێستا لەسەر هەردوو حەبلەکە یاری دەکات بۆ ئەمریکا، بەڵام لە دواجار بە باشی دەردەکەوێت، کورد یەکەم لایەنە قازانج دەکات و ئەوسا هەموو هاوکێشەکان یەکلایی دەبنەوە و تەرازووی هێز بە رەهایی دەگۆرێت . ئەمرۆش وا بەرەو کۆتاییهاتن بە داعش دەرۆین و هیچ پاساوێك لەبەردەم عەبادی دا نامێنێت بۆ بە کراوەیی هێشتنەوەی عیراق وەك باخچەی پشتەوەی ئیران تەراتێنی تێدا بکات و، دەسترۆیشویی و هاتن و رۆیشتنی قاسمی سولەیمانی و پێکهێنانی هێزی میلیشیای سەر بە ئێران و هەرەشەکردن لە ئێسرائیل هەموو شتەکان لەناودەبەن، بۆیە رێگەکان تادێن روونتر دەبنەوە و، هەموو ئامانجی ئەمریکا فەرزکردنی ئاشتەواییە لە عیراقێکی بەهێز بێ لەبەرچاوگرتنی نیازی مەڵاسدراوی شیعە و هاوپەیمانێتی عەقیدی و مەزهەبیان، سەرەرای دانانی سەرۆك وەزیرانێك بە هەوڵی دەزگا موخابەراتیەکانی بەریتانیا و رازیبونی ئەمریکا و بەرژەوەندیە هاوبەشەکانیان، کەچی تا ئێستا شکستیان هێناوە لەوبارەوە و ئامانجە تایبەتیەکانیان نەپێکاوە.
بۆیە قورسایی وەزعی کوردستان لەمەر ئەم هاوکێشانە بە دوو شت بەستراوەتەوە:
*خۆرێکخستنەوە و دۆزینەوەی رێگەی هاوکاری و هاوپەیمانێتی نێوان لایەنەکانی کوردستان و فەرزکردنی سەقامگیری وتەبایی و وەلاتانی ناکۆکیەکان وەك ئەولەویاتی گرنگ، سەرەرای شکستەکان تا ئێستاش هەر لایەك لە ئاوازێك دەخوێنێت و جگە لە بەرژەوەندی تەسکی حزبی هیچ شتێکیان لەبەر چاو نیە.

* سەبر گرتن و ملنەدان بۆ داوکاریە ناماقوڵەکانی عەبادی و هیشتنەوەی پشکۆی ریفراندۆم و سەربەخۆیی بە گەشاوەیی بۆ هەر گۆرانکاریەکی چاورەوانکراو کە لە چەند مانگی داهاتوودا روودەدات و، بە تایبەتی لەدوای هەڵبژاردنەکانی عیراق یەکلایی دەبێتەوە و

کارە نهێنی و هاوپەیوەندیەکانی ئێران و عیراق و پیلانەکانی بۆ ئەمریکا و هەمولایەك روون دەبێتەوە، نەك خۆبەدەستەوەدان و تانەلەیك دان و هۆکاری شکستی کاتی خستنە پاڵ یەکتر و هەوڵی تۆڵەسەندنەوەی حزبی و کەسی .

گرنگترین شت و خاڵی یەکلاییکەرەوە ئەوەیە کە مەیلی عەبادی بۆ ئێران دەردەکەوێت، نەك تەنها ئەوە بەڵکو لە ناوچەکەش ئەوە روون دەبێتەوە کە دەسەڵاتی شیعە خۆی لەم هیلالەدا فەرز دەکات. لەوێشدا جگە لە هەوڵی برین و قرتاندنی هیلالەکە نەبێت هیچ شتێکی تر لەبەردەم ئەمریکا و وڵاتانی کەنداو و تەنانەت تورکیاش دا نامێنێتەوە. هەر لەوێشدا ناخ و بیر و حەقیقەتی دەسەڵاتی عیراقیش بۆ هەمووان دەردەکەوێت، کە جارێکی تر ناگەرێتەوە باوەشی عەرەب و لەوێشدا دیسان جگە لە هەوڵی نەهێشتنی فەرزکردنی ستراتیجیەتی ئیمبراتێریەتی فارس هیچ رێگایەکیان لەبەردەمدا نامێنێتەوە. ئا لەو کاتەشدا هەمووهەلەکان مەیسەر دەبن بۆ هەموو بریارێکی کورد.

ئەگەر ئەم نامەیەی تیلەرسون لە کاتی بریارە ئازایانە و راست و رەواکەی ریفراندۆمدا وەرگیرابا، ئەوا رێگاکەی ئێمەش زیاتر ئاسانتر و رۆشنتر دەبوو. لە نێو ئەم هیلالەدا جگە لە ئێمە هیچ پێگەیەکی ئاسانتر نامێنێتەوە بۆ هیلال برین و نەهێشتنی بەردەوامی و بەربەست دروستکردن لە پێش بەرژوەندیە گەورەکانی زلهێزەکانی جیهان و ناوچەکەش .

ئیستاش نەچووە بچێت، بەرگەگرتن بەم وەزعەوە دەمانگەیەنێتە ئەو رێگە فراوان و دەرگا کراوەیەی کەلە ئاسۆی نزیکماندا دیارە . بێمنەتی ئێرانیش لەم کاتەدا لە دەرئەنجامی هەڵە و کەموکورتیەکانی ئەمریکا و یەکگرتنەوەی بەرژوەندیەکانیانە لەم کاتەدا. کاری کتوپری و خێرای پێویست بە تاکتیکی وڵاتان و ئامانج خوێندنەوەیان لە ئەستۆی کورد و عەقڵمەندانی کوردستانە نەك ئاڵودەبوانی کاری حزبی تەسك و کێبرکێی نابەجێی ناوچەیی و حزبی، بۆ بونی خەتی سوور و بنەمای جێگیری نەتەوەیی و نیشتمانی . بۆیە هیلالی شیعە بە کوردستان نەبێت ناپچرێت و هیچ هۆکارێك و بەربەستێکی گەورەشنیە کە نەهێڵیت دروست بێت، مەگەر لێدانی ئێران لەلایەن ئیسرائیلەوە کە ئەوەش بەدیهێنانی ئامانجەگانی کورد ئاسانتر و نزیکتر دەکاتەوە .

س□د□ي□ك□ ش□□ش□□كم لە نێوخۆمدا هەڵگرتووە! … عەبدوڵڵا سلێمان- (مەشخەڵ)

بەيادى سەد ساڵەى بەرپابوونى شۆڕشى ئۆكتۆبەرى مەزن ….

سەدەيەكە ئەگێڕمەوە چيرۆكى كەوتن و هەستانم
سەدەيەكە لەنێو زەرياى تەنيايیدا هاوپشتيم و
كانياوم بۆ وزەى خەبات و كەستانم
سەدەيەكە هاوارى بەرزم لەسەرزار
هێزى ئەژنۆم بۆ هەنگاوى چارەنووسسازى كرێكار
سەدەيەكە من ميلۆدى گۆرانييەكم بەسەر لێوى زنارەوە
گڤەيەكم لەسەر سينەو بەربەرۆكى كەنارەوە
لە پێدەشت بێ يان لەسەر چيا
ئاڵايەكم لەسەر دووندى خەباتى سوور دەڕوانمە چوارگۆشەى تاريكى دنيا
ورد دەبمەوە لەو پەرجووەى كۆيلەتى كرد بە ئەفسانە
لەو تێكشانە جوانانەى سينەى سەردەم كە هەناسەى تيا تاسانە
سەربردەم باڵندەيەكە لە ئاسمانى ژيانى چەوساوە نەبێ لێك نادا باڵ
من ئەو دۆسييە دانەخراوەم
هيچ خەونێكم نانێمە چاڵ
سەدەيەكە برينێكم سەردەكێشم بە حەوشە و ناوماڵى يەك يەكى كارگەران
دەبمە باسى سەر سفرە و نان
ئەو مۆتيق□م هەر دەچمەوە لاى لينين و دەبمە كتێبێ لە خەندە
دەبمە ئاوێنەى هەتاو و ئەو ئاسۆيەى كە ڕزگارى پێوە بەندە
سەدەيەكە من بەپێوەم بازووم وەك جاران بەگوڕە
بۆ تينوێتى دەمى ژيان
ڕوحم ل□□زمە بارانێكە و زۆر بەخوڕە
سەدەيەكە مژدەى پێچراوم لە هيوا
تروسكەى ئەو چلچرايەم تاريكى تار دەكا لە لووتكە و لەشيوا
سەدەيەكە پەنجەرەى هيچ تاسەيەكم نەبينيوە
ئاونگى ڕزگاربوون نەنێتە سەر ديدە
سەدەيەكە شيعرێكى ئەزبەركراوم

وشەکانم هەتوانن بۆ زامی ژیانی ئینسانی ستەمدیدە
کە گوڵێک لە ئینجانەی هەوێنی خەباتی چینایەتی کرێکاران دێتە
وەرین
من تووڕەییم سەردەکا و دەبێتە لافاوی ڕق و
نەعرەتەم دەنگ دەداتەوە بە پانتایی دونیای بەرین
سەدەیەکە بوومە بە چاو
بوومە بە خەون
بە کتێب و
بەهەتاو و
تروسکەی هیوام بەخشی□وە تاوەکو ژیان جوانتر بێ
تا زاری ئازادی بێ ترس ڕەوانتر بێ
سەدەیەکە دەریایەک فرمێسکی چاوەڕوانی و بێکەسیی
حەمامێک لە خوێنی جەنگ و
شارێک لە گۆڕستان بوون بە ناسنامەی سەفەرم
ڕێگاکانیان لێ قفل دام تروسکەی چاوانیان بردم
خۆزگەکانی دڵیان دزیم
دایان بەدەم ڕەشەبای ڕەشی خۆیان و قەت نەمردم
سەدەیەکە پەرجووی بوونم بەهارێکی نوێیە بۆ ژین
هەرچی ڕۆژە دادەگیرسێم گڕم بەردەبم لە تاوان
هەتا ئینسان هەموو یەکسان وەک یەک بژین
سەدەیەکە جریوەی باڵندەی ئومێدێکم گەورە
سێبەری ژێر کەپری هاوینم بۆ بازووی کرێکارانی جەربەزە
سەدەیەکە سەدای سروود و
هاواری یاخیبوونم لەلا بەرزە
لەهەناوی ڕۆژەکان تەمی سەر شۆستە و
کاژێڕی کارخانەی لێوار شارانم
لێزمەی بەهێزی بارانم
سەدەیەکە من لە بۆتەی باو□□کدا دەتوێمەوە
کە بەر لەوەی بەرپا ببم
نەبوو هێندە دەنگوباسی
لە ژینێکدا چاوم پشکوت
کە ئاسمانی لێوان□و□ لە غەدر و زوڵم و کەساسی
ئەمێستاکەش پەپوولەی پێکەنینی خۆم لەسەر گوڵی لێوی مناڵی کرێکار
ناگۆڕمەوە بە لێشاوێک قاقا و کێوێک لە زەردەخەنەی ژێردەستی
ماچی نەشمیلێکی ئاڵای سوور بەدەستی سەر جادەکان
دەکەم بە تابلۆی پڕ عەشقی شاری جوانی و خۆشەویستی
سەدەیەکە پەڵەی هەورم دووند و سەر لووتکەی خەباتی چەوساوەکانم

گرتووە
لە ئاسمانە بەرزەکانی تێکۆشانا بە سەدان خۆزگەی جوان جوانم
بۆ نێو باخچەی دڵی ئینسان داگرتووە
بە پردی مەحاڵا سەرکەوتم و نەکەوتم
بووم بە دار و بووم بە ئاو و بووم بە لافاو
بووم بە خەون و دڵنیایی
وەکو ڕووبار لرفەم دەهات ڕام دەماڵی ستەم و غەدر و تەنیایی
شەقامەکانم ماڵی کرد شەپۆڵی هەستانێکی مەزنم دایە شان
هەر بۆ وەی ئازاد و یەکسان بین تەمەن و ژیانم بەخشییە خەبات و تێکۆشان

ئەیلوولی ٢٠١٧

شیلاقه … سەردار جاف

له کام کونجی
مەینەتەوە هەڵاتووی و
لە سۆراغی چی نوقم بووی ….!!
خەم بەرەو کام ئەپارتیمانی سەوزی بردووی ..؟
باڵەکانت با بە زنەی
چاوەکانم تەڕتەڕ بن و
هیچ قانگ نەدرێ
لە کام زەنوێرئاوای نامۆ سەرهەڵگرتووی
دیيەکانت ئێستا ئاشنای سەوزی درەخت و سروشته
کەچی ئازیز تۆ لە خەزان
خۆت دەرخست و درەنگ هاتی
ژاڵە سەر زاری تەنیوم
خورپەیەکی کەللەسەر و تیلمی پلانی ئەو دڵەی
لە سارایا رووتبوومەوە
ئەوکی وشکم ………. تینوو ..تینوو …
لە خۆرئاوا هەڵهاتیت و
لە دەمما تەڕ وەك نەباتی
ئەی شیلاقە جوانەکەی من

زۆر دەمێکە چاوەنواڕم
لە بەهاران جوان دەبیت و
پاییزانیش باڵەکانت دەقرتێنی
دەزانی سەهۆڵبەندانی ئەم گەرمایە ......
چ ئاشوب و وەیشوومێکە
لە گەڵ شەپۆلی دەریادا ، مت مت دەبی و لرفەت کپە
بە هەنسك و هەستەکانما روحی جوانت دەچرپێنی

2017 / 11 / 12
ئەڵمانیا

کاریگەریەکانی شۆڕشی ئۆکتۆبەر لەسەر ڕۆژهەڵاتی نێوین ... گۆران هەڵەبجەیی

هەر ڕووداوێکی مەزن لە هەر کوێی گۆی زەوی ڕووبدات ، بێگومان لە کایە جۆرواجۆرەکاندا گۆڕانکاری بەدووی خۆیدا دەهێنیت ، ئیدی چ لە خودی ژینگەی ڕوداوەکە یا لە دەرەوی ئەو ژینگەی□ بێت . زۆر جار ئەم کاریگەریە پەلی هاوێشتوە بۆ نیو نەتەوەو خەڵک و د□ق□ر□کانی جیهان .

شۆڕشی ئۆکتۆبەری مەزنی ڕوسی کە بەلشەفیەکان هەڵیانگیرسان و لینین داینەمۆ و سەرکردەی بوو، حکومەتی کاتی و ڕژێمی قەیسەری بنەماڵەی ڕۆمانۆفی لەبن هەڵتەکاند و بۆ هەتاهەتایە لەسەر شانۆی دەسەڵات دووری خستنەوە ،وە حیزبی بەلشەفی دەسەڵاتی گرتە دەست و حکومەتی شوراکان دەستبەکار بوو .

وەک چۆن [جۆن ڕید] نووسەری ئەمریکی لە کتێبە بەناوبانگەکەیدا بە نێوی {10 ڕۆژ جیهان لەرزی} ،لە ڕاستیشدا هەروابوو ،ئەو شۆڕشە جیهانی هەژاند و سەرمایەداری جیهانی خستە ترس و لەرزەوە ،هاوکات نەتەوە و چینە ژێردەستەکانی هۆشیار کردوەو بووە داینەمۆی تێکۆشان و ئاراستەی کردنیان، بەتایبەتی چینی کرێکارو جوتیاران.

ئەوەی گرنگە ئاماژەی پێبکەم ، ئەوەیە کە لە ماوەیەکی کەمدا هەواڵ و کاریگەری ئەم ڕوداوە مەزنە گەشتە زۆربەی دەڤەرەکانی جیهان.

هەر بۆیەش زۆری نەخایاند لە ژێر کاریگەری ئەو شۆڕشەدا لە کیشەرەکانی جیهاندا ئەحزاب و بزافی مارکسی وچەپ درووست بوون.

بێگومان نزیکترین دەڤەر کە کاریگەری ڕاستەوخۆی ئەو شۆڕشەی لەسەر بوو کیشوەری ئەوروپا بوو ، کە بە هۆیەوە لەزۆربەی وڵاتاندا حیزبی کۆمۆنیستی هاتنە دامەزراندن، یا خود ئەوانەی کە هەبوون لە ژێر ئەو کاریگەریەدا گەشەیان کرد و ڕۆڵیان لەسەر شانۆی سیاسی زیادی کرد .

گەرەکمە لێرەدا زیاتر تیشک بخەمە سەر کاریگەریەکانی شۆرشی ئۆکتۆبەر لەسەر گەلانی ڕۆژهەڵاتی نێوین ، کە بێگومان بەدەر نەبووە لە گەشتنی پریشکی ئەو ڕووداوە مەزنە پێی..

دەمێک ئەو شۆرشە ڕوویدا زۆربەی جیهانی ڕۆژهەڵاتی نێوین لە ژێر دەسەڵاتی دەوڵەتی عوسمانیدا بوو . بەهۆی جەنگی جیهانی یەکەم و قەیرانە هەمەلایەنەکانی خودی دەوڵەتی عوسمانی ، ئەو دەوڵەتە لە دوا ساتەکانی تەمەنیدا دەژیا .

لەولاشەوە ئێران و بەشێکی بەرفراوانی خاکی دیکەی دەورووبەری ئێران لەژیر دەسەڵاتی دەوڵەتی قاجاریەکاندا بوو.

نابی ئەوە لە یاد بکەین کە لە سەرتای سەدەی ڕابردووەوە ، ئەفکاری تەنویری لەرەحمی دەسەڵاتی دەوڵەتی عوسمانی ئاینی و گەندەڵەوە لە هەندێک شوێن چەکەرەی کردبوو ، ئەوەیش بە هۆی چەوساندەوە و جۆرەها قەیرانەوە.
بەڵام ئەمانە زیاتر لە هەوڵدانی تاکەکەسی و گرووپی بچوکدابوون و نەبوونە بزافی ڕێکخراوەیی کاریگەر .

ئەمانەش چەند نمونەیەکن لەو هەوڵ و شۆڕش و سەرهەڵدانانە:
* شۆڕشی مەشروتیە لە تورکیا دژی سوڵتان عەبدولحمید 1909
* شۆڕشی دەستوری ئیران کە ساڵی 1912 دژی دەسەڵاتی قاجەریەکان
* پەیدابوونی حیزبی [ئیتحاد و تەرەقی] لە تورکیا 1912کە هەر هەمان حیزب پێشتر بە ناوی مەشروتیەکانەوە هەوڵی لادانی سوڵتان عەبدولحمیدیان دا.
پاشان ئەم حیزبە لە دوای کۆتایی هاتنی جەنگی جیهانی یەکەم ، بە تەواوەتی دەسەلاتی عوسمانی لاداو لە جیگەی دەسەڵاتێکی مەدەنی لە

خاکی تورکیادا دامەزراند ،کەمال ئەتاتورکیش وەک سەرکردەیەکی دیاری ئەو حیزبە دەسەڵاتی گرتە دەست.

دیارە ئەم بزافە مەدەنییەی تورکیا تا ڕادەیەک لای لینینیش قەبووڵکراو بوو، بەوەی کە دەسەڵاتەکی ئاینی دواکەوتووی وەک دەسەڵاتی عوسمانی لەناوبردو لە جێگەی دەسەلاتیکی مەدەنی دامەزراند . بەڵام لە ئاکامدا خودی ئەم دەسەڵاتەش بووە دەسەڵاتەکی سەرکووتکەرو دیکتاتۆر و چەوسێنەر.

* شۆڕشی عبدلرحمان کەواکبی 1902 مسر
* شۆڕش یا بزافی محمەد عەبدە 1905 مسر

*سعد زغلول مسر 1918-1919 سەرتا دژی عوسمانییەکان وپاشان دژی ئینگلیزەکان خەباتی کرد.
سەعد زەغلول جگە لەوەی بەشداری لە شۆڕشی عرابی کرد ،هەروەها جەمعیەی [تۆڵەی] یشی دامەزراند و پاشان حیزبی وەفد .

شۆڕش و ڕاپەڕینەکانی دژبە ئینگلیزو فەرەنسیەکان

* شۆڕشی شێخ مەحمود لە کوردستان و نامەکەی شێخ محمود بۆ لینین ،لە ڕێگەی کونسەی ڕوسیەوە لە تەبرێز ساڵی 1922.
*شۆڕشی 20 لە عێراق[ثورة العشرين] و هەوڵدانی بەشێک لە ڕووناکبیرەکانیان بۆ پەیوەندیکردن بە شۆڕشی ئۆکتۆبەرەوە. لە ڕێگەی بەسرەوە.
* شۆڕشی پاشای ئەترەش لە سوریاو لبنان دژ بە فەرەنسیەکان1925 .
دیارە ئەم شۆڕش و ڕاپەڕینانە بە ئیلهام و کاریگەری شۆڕشی ئۆکتۆبەر سەریانهەڵنەدا ،بەڵام نکولی لەوە ناکرێت کە شۆڕشی ئۆکتۆبەر هاندەریان بووە لە بەردەوام بوون لەسەر شۆڕشەکانیان.

کاریگەری تاک و گروپە ڕووناکبیرەکانی دەڤەرەکە بە شۆڕشی ئۆکتۆبەر

دەتوانین کاریگەری ڕاستەوخۆی شۆڕشی ئۆکتۆبەر لە پەیدابوون و و بەرجەستە بوونی چەندین بزاف و گروپ و حیزبی چەپ و مارکسیدا هەست پێبکەین ،کە لە دوای شۆڕشەکەوە بە چەند ساڵێک لە دەڤەرە جیا جیاکانی ڕۆژهەڵاتی نیویندا سەریان هەڵدا.

*ئەم کەسە ڕوناکبیرانە کە پاشان بوونە نەواتی زۆرێک لە حیزبە شوعیەکانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست، ئەمانە متابعەکی بەردەوامی ئەو شۆڕشە بوون ، بەوەی ئەدەبیاتی شۆڕشەکەیان وەردەگێڕایە سەر

زمانەکانی خۆیان،هاوکات خۆیان بەو ئەدەبیاتانە ڕۆشنبیر دەکرد.
دەمێک هەنگاوی یەکەمیان بەرو ڕێکخراوبوون لە حیزبێکی مارکسیدا نا، تا ڕادەیەکی لە ڕووی هزرو ڕێکخستنەوە ئەزموونیان پەیدا کردبوو.

چەند نموونەیەک

1. عێراق

چۆنیەتی درووست بوونی شانەی مارکسیەکان لە عێراق بە کاریگەری شۆڕشی ئۆکتۆبەرەوە

* سەرەتا لە بەسرە چەند ڕوناکبیرێک لەژێر کاریگەری شۆڕشی ئۆکتۆبەردا شانەیەکی مارکسیان پێک هێنا ، لەوانە{عەبدولوەهاب محمود، سامی نادر، زکریا الیاس}

* هەر لەو دەمەدا لە بەغداش چەند ڕوناکبیرێک هەمان هەنگاویان نا ، کەسە ناودارەکانیان بریتی بوون لە حسین رحال، مستەفا علی، محەمەد ئەحمەد مدرس،

* لە ناسریەش چەند گەنجێک پەیدابوون کە بە شۆڕشی ئۆکتۆبەر سەرسام بوون، وەک [یوسف سلمان یوسف-فهد، ئەحمەد جمالدین، و زوبید ناوەک] ئەم گرووپە دەستنووسێکیان دەردەکرد بە نیوی [الصحیفە] کە ناو بە ناو بڵاویان دەکردەوە .زیاتر هاوڕێ فهد سەرپەرشتی ئەم دەستنووسەی دەکرد .بۆ یەکەم جار درووشمی {ئەی کریکارانی جیهان یەکگرن} یان لەسەر ئەم بڵاوکراوەیە نووسی.

* ئەم حەڵقانە توانیان جۆرەها بلاو کراوە و کتێب و ڕۆژنامەی تایبەت بە شۆڕشی ئۆکتۆبەر بەدەست بهێنن ،بەتایبەتی بە زمانی فەرنسی و ئینگلیزی
.سەرچاوەی ئەم ئەدەبیاتە شوعیانە بەندەری بەسرە بوو کە بەردەوام کەشتیەکانی ئەوروپی و وڵاتانی دیکە لەوێ لەنگەریان دەگرت و هەندیک لەو کەشتیەوانانەش هەواڵی شۆرش و ئەدەبیاتەکانیان بەو ڕوناکبیرە عیراقیانە دەدا ،بەتیابەتی بەسراویەکان .

* هەروەها سەربازە هیندیەکانیش ئەوانەی کە لە نێو سوپای ئینگلیزدا بوون،
سەرچاوەیەکی باش بوون بۆ پیدانی زانیاری دەربارەی شۆرشی ئۆکتۆبەر .

* هاوکات لە سوریاشەوە بەقاچاخ ئەدەبیاتی مارکسیان

پیـدەگەشت،ک□ پێشتر لەلایەن مارکسیە سوریەکـا نەوە لە فەرنسیەوە کرابوونە عەرەبی.

* ئەو خەلیانەی ،بەغداد بەسرە ناسریە لە31.03.1934 دا لە قەوارەیەکی سیاسیدا بە نێوی[لیژنەی لە ناو بردنی ئیستعمارو ئیستثمار] یەکیان گرت. کە عاسم فلیح بووە سکرتێری ئەو قەوارە سیاسیە. ئەوەبوو پاش ساڵێک ناوەکەی گۆڕدار بۆ [حیزبی شیوعی عێراق].

2. سوریاو لبنان

سەبارەت بە پەیدابوونی حیزبی شیوعی سوری و لبنانی، ناسر الحدەی مێژوونووس دەڵیت: [بەهۆی کاریگەری شۆڕشی ئۆکتۆبەری پرۆلیتاریای ڕووسیەوە ،بیرۆکەیەک لە ناو ڕووناکبیرانی لوبنانیدا پەیدا بوو کە قەوارەیەکی مارکسی درووست بکەن . ئەوەبو ئەو قەوارەیان درووست کردو ناویان نا {دیموکراتە شۆڕشگێرەکان} کە نمونەکەیان فرح انطوان، شبلی شمیل بوون.

* هەر لە لوبنان ساڵی ١٩١٩ ئەرمەنیەکانی ئەوێ بەتایبەتی ئەوانەی لە بەیروت دەژیان ،هاوبەندیەکیان پێک هێنا بە نیوی [عصبەسپارتاک] . هەڵبژاردنی ئەم ناوە بۆڕێزو خۆشەویستیان بوو بۆشۆرشی کۆیلەکان لەسەردەمی ئیمپراتۆریەتی ڕۆمدا ،بەسەرۆکایەتی سپارتاکۆس ،ئەمانە شوعی بوون و ئیلهامیان لە شۆڕشی ئۆکتۆبەرەوە وەرگرتبوو . پاشان کە حیزبی شیوعی سوریاو لبنان درووست بوو ئەم عەسبەیەش بوو بە بەشێک لەو حیزبە.

* لە هەمان سەردەمدا بڕێک لە شۆڕشگێرانی عەرەب لە دمشق کە خۆیان بەچەپ دەناسان،گۆڤارێکیان دەردەکەرد بە نیوی[الاشتراکیە} ساڵی 1912 .حلمی فتیانی سەرنووسەرو خاوەن ئیمتیازی بوو.

*هەر لەو دەمەدا هەندێک خوینکاری سوری و لبنانی لە فەرنسا دەیانخوێند ئەمانە لەڕێگەی حیزبی شوعیی فەرنسیەوە کە ئەویش بەدەوری خۆی پەیوندی بە شۆڕشی ئۆکتۆبەرەوە هەبوو ،ئەو خوێندکارانە بەفکری مارکسی و بە شۆڕشی ئۆکتۆبەر ئاشان بوون و ئەم فکرەیان هێنایەوە بۆ لبنان و سوریاو لە کۆتادا ئەم گەنجانەش بوونە بەشیک لە حیزبی شیوعی سوریاو لبنان.

* بەر لە دامەزراندنی حیزبی شیوعی لبنانی و سوری، سالی 1919 سەندیکایەکی کرێکاران لە لبنان درووست بوو ، بە نێوی[یەکیتی گشتی

کرێکاران] ڕۆژنامەیەکیان دەردەکرد بە نیوی [ڕۆژنامەی کرێکار]
.هەر ئەم پێکهاتە کرێکاریە لە پاشاندا بووە بناغەی حیزبی شیوعی لبنانی و سوری کە لەگەڵ بزافە مارکسیەکانی دیکەدا یەکیان گرت .

* لە سوریاش سلیم خەیاط وەک مفکرێکی مارکسی، لەو کاتەدا چەندین بابەت و لیکۆڵینەوەی سەبارەت بە شۆڕشی ئۆکتۆبەر و مارکسیەت نووسیوە.

* بەر لەوەی حیزبی شیوعی سوری و لبنانی دابمەزرێت.
بەر لەوەی حیزبی شیوعی سوری و لبنانی دابمەزرێت، خالید بەگداش یەکەم مارکسی بوو لە ڕۆژهەڵاتی نوەن کە [بەیانی شیوعی} لە فەرنسیەوە وەرگێرایە سەر عەرەبی .

*ئەوە بوو لە ئاکامی یەکگرتنی ئەو گروپ و سەندیکاو کۆساتیە مارکسیانەدا حیزبی شوعی سوری و لبنانی سالی 1924 دامەزرا .
کەسە ناودارەکانی ئەم حیزبە بریتی بوون لە {چالاکوانی سەندیکا ،فوئاد شمالی،ڕووناکبیر یوسف ئیبراهیم، ، وە لەسوریاش ناسر حدە ،فوزی زعیم،سلیم خیاط،خالد بەگداش، }
* لە کۆنگرەی 6 ی کۆمنترندا [الاممیە الشوعیە] سالەی 1928 فوئاد شمالی کە ئەمین عامی حیزبی شیوعی لبنانی بوو، وەک یەکەم شیوعی لە ولاتانی عەرەبیەوە بەشداری کرد .

3. مسر

* شاری ئەسکەندەریەی میسر کە هاوکات بەندەریکی بازرگانی جیهانیەو تاڕۆژی ئەمڕۆش هەر وا ماوەتەوە . کۆمەڵێک گەنجی ڕووناکبیر تامەزرۆی زانیاری بوون دەربارەی شۆڕشی ئۆکتۆبەر ، بەڵێ زۆر جار دەچوونە بەندەرەکەو قسەیان لەگەڵ ئەو کەشتیەوانەن دەکرد کە لە روسیا یافەرنسا یا بەریتانیەوە دەهاتن ئەوانیش هەرچی زانیاری یا کتێب و ڕۆژنامەرو نامیلکە هەبوو بەزمانە جیاجیاکان نووسرابوون،دەیانبەخشیە ئەو گەنجانە .

*ئەوە بوو لە سالەی 1922 حیزبی شیوعی مسری لە ئەسکەندەریە لەو گەنجانە درووست بوو کە کەسە دیارەکانی لەوسەردەمەدا بریتی بوون لە {جوزیف روزنتاڵ،حسنی الاعرابی،انطوان مارون، پاشان تەنزیماتەکانی قاهرە وبازێرەکانی دیکەی میسری گرتەوە.

4. تورکیا
دامەزراندنی حیزبی شیوعی لە تورکیا 1921

* مستەفا سوبحی بە دامەزرێنەر و سەرکردەو شۆڕشگێری حیزبی شیوعی تورکی هەژماردەکرێت.
ئەم کەسە سەرەتا کاری ڕۆژنامەگەری کردوە ، پەیامنەری چەندین ڕۆژنامەی تورکی بووە بەتایبەت دەمیک لە پایس بووە ،کەسەکی ڕوناکبیر و ئابوریناس بووە .

*ساڵی 1913 بەوە تاونبار دەکرێت کە ئەو محمود شقیق پاشای کووشتوە .
بۆیە بە 15 ساڵ زیندانی حکوم دەدرێت .
لە زیندان ڕادەکات بەرەو ڕوسیا هەڵدێت .
* لەوێ سالی 1915 دەبێتە ئەندامی حیزبی بەلشەفیک .
*هەر لەوێ پەیوەندی لەگەڵ سەربازە تورکە یەخسیرەکاندا پەیدا دەکات بەڕێکیان بە فکری مارکسیەت ئاشانا دەکات .
* دامەزرێنەری ڕێکخراوی سۆشیالستی چەپی تورک بوو ساڵی 1918

* ساڵی 1919 بەیانی شیوعی لە ڕوسیەوە وەرگێراوەتە سەر تورکی

* ساڵی 1919 بەشداری لە یەکەم کۆنگرەی کۆمنترن کرد لە مۆسکۆ.

* ساڵی 1920 لە باکۆ لەگەڵ کۆمەڵێک تورکی نیشتەجێیی ڕوسیا و ئازربایجان حیزبی شیوعی تورکی دادەمەزرێنن ،کە جگە لە مستەفا سوبحی کە دەبێتە سکرتێری حیزبەکە ،کەسە دیارەکانیان بریتی بوون لە [ئەتهەم نەجات و ئیسماعیل هاکی]

* هەر دوای ئەوە لە باکەوە 15 شیوعی تورک دەگەڕێنەوە بۆ تورکیا بە بەشداری لە جەنگی ڕزگاریدا کە ئەودەمە کەمال ئەتاتورک دەستی پێکردبوو.
* بەڵام لەوە لە لایەن ئەتاتورکەوە محارەبە دەکرێن و ژیانیان دەکەوێتە مەترسیەوە ، بۆیە ناچار دەبن بەرەو باکۆ بە باخرە بگەڕێنەوە ،لە ڕێگا بە پلانی ئەتاتورک هەر هەموو 15 کەسەکە کە لە کەشتیەکدا بوون نغرۆ دەکرێن کە سەرکردە دیارکانی ئەو حیزبە بوون.
*ئەتاتورک بە ئەو مەسەلەیە وتبووی ئیمە پەیوەستمان بە حیزبی کۆمەنیست نیە ،گەر پیوستمان بێت خۆمان درووستی دەکەین . جا هەر واشی کرد ،حیزبێکی شیوعی ئەتاتورکی دروست کرد.

5. ئیران
دامەزراندنی حیزبی تودەی ئێران

حیزبی توودەی ئێران ڕێکخراوەی سەرەکیی چەپ بوو لە مێژووی

هاوچەرخی ئێراندا. ئەم حیزبە لە ساڵی1920 لە تاران دامەزرا.
بناغەدانەرانی بریتی بوون لە کۆمەڵەیەکی 53 کەسی لە چالاکوانانی چەپخواز و ناسیونالیستی ئێرانی وەکوو: سلێمان میرزا ئەسکەندەری، ئیرەج ئەسکەندەری، بۆزۆرگ عەلەوی، ئەحسان تەبەری، خەلیل مەلەکی، فەرەیدوون کەشاوەرز، عەبدولحوسەین نووشین و ڕەزا ڕادمەنەش.
ئەمانە زۆربەیان لە سەردەمی دەسەڵاتی قاجەرییەکان و پاشانیش ڕژێمی شاهەنشاهی ئێرانیەوە ، لە زیندان بوون یا لەژێر چاودێریدا بوون.
هاوکات نووسەر وەرگێڕی کوردیش محەمەد قازی یەکێک لە ئەندامانی حیزبی توودە بوو.
پەیدابوونی ئەم حیزبەش دیسان پەیوەستە بە ئەو هەلومەرجەی کە شۆڕشی ئۆکتۆبەری تێدا ڕوویدا.
لەو دەمەدا و بە یەک دووساڵ هەواڵی ئەو شۆڕشە بە چەند جۆرێک گەشتە نەو بڕێک لە ڕووناکبیرانی ئیران ،بەتایبەتی خوێنەوارەکانی زانگۆی تاران. هەواڵەکان لە ڕێگەی ئازربایجانەوە دزەیان دەکرد بۆ تاران ، ئەو هەواڵانە زیاتر دەمی یا نامیلکەی بچوک بوون کە پێشتر وەرگێڕابوونە سەر زمانی ئازەری و پاشان دەکران بە فارسی .
*سەربازە ڕووسەکانیش کە لە بەشێک لە خاکی ئێراندا بوون ، ئەمانە بەر لەوەی بەفەرمانی لینین لە ئێران بکشێنەوە، هەواڵی شۆرشی ئۆکتۆبەریان پیدەگەشت . ئەوانیش لە ڕێگەی خۆیانەوە دەیانگەیاندە ئەو ئیرانیانەی کە تامەزرۆی ئەو جۆرە هەواڵانە بوون.

کاریگەری شۆڕشی ئۆکتۆبەر لەسەر کورد ،بەتایبەت کوردانی باشوور

دکتۆر کمال مەزهەر لە کتێبەکەیدا بە ناوی[کوردستان پاش جەنگی جیهانی یەکەم] لە بڕگەیەکدا ئاماژە بە نامەیەکی {مێجەر سۆن} دەکات کە حاکمی سەربازی ئینگلیز بووە لە سلیمانی .نامەکە ساڵی 1919 نووسراوە ،بۆ مندوبی سامی بەریتانی ناردووە لە بەغدا کە تێدا دەڵێت[لێرە لە سلیمانی زۆرێک لە گەنجەکان بە ئاشکرا پرۆپاگەندە بۆ شۆڕشی ئۆکتۆبەر دەکەن].

هەروەها ئەحمەد خەجە لە کتێبەکەیدا بە نیوی {چیم دی} ،دەڵێت.
چەند منەوەرێک لە سلیمانی پەیدا بوون کە کاریگەرن بە شۆڕشی ئۆکتۆبەر ،وە بڵاوکراوەیە دەردەکەن بە ناوی[پریسک یا پروشک] کە وەرگێڕاوی وشەی ڕوسیەکەیە بە ناوی { ئیسکرا}.
ئەم قسانەی ئەحمەد خەجە تا ئێستا لە هیچ سەرچاوەیەکەوە ڕاستی و دروستی نەسەلمینراوە .بەڵام ئەوەی دکتۆر کەمال مەزهەر کە ئاماژەی بە نامەکەی میجەر سۆن کردوە ، ئەو نامەیە لە ئەرشیفی بەریتانیدا بوونی هەیە.

لەمەدا بەمان دەردەکەوێت کە کوردیش کاریگەر بووە بە شۆڕشی ئۆکتۆبەر، بەڵام ئەو کاریگەرییە نەبووەتە بناغە بۆ پەیدابوونی بزافێکی مارکسی، وەک ئەوەی لە بەشێک لە وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی نێوەندا ڕوویدا.

(شیعر و فەلسەفە) یان (فەلسەفە و شیعر) ... ناڵە حەسەن

شیعر و فەلسەفە دوو چەمکن پەیوەندی بەهێز و توندوتۆڵیان لەگەڵ یەکدا هەیە، زۆرجاران وەک دوو هێڵی تەریب هەندێکجاریش پێچەوانە و دژ، پەیوەندییەکە تا ئاستی ئەوەی، هەندێکجار شاعیران بیرۆکەی فەلسەفی لە نێو شیعرەکانییان بەرجەستە دەکەن، یان هەندێک لە فەیلەسوفەکان بە زمانی شیعر بابەت و فەلسەفەکانییان دەنووسنەوە، هەندێک لە نووسەران و ڕەخنەگران هاوڕانین لەگەڵ ئەم پەیوەندییەدا و پێیانوایە، شیعر و فەلسەفە لە دوو کایەی تەواو جیاواز ئیش دەکەن و نابێت تێکەڵاوی یەکتریان بکەین، بە مانایەک، لەگەڵ بە (شیعرکردنی فەلسەفە) و یان (بە فەلسەفەکردنی شیعردا) نین.
ئەمە لەم وتارەماندا، هەوڵدەدەین لە ڕووبەرێکی فراوان باس لە شیعر و زمانی شیعر و پەیوەندییەکانی فەلسەفە و شیعردا بکەین، لەم ڕاستایەش، وەڵام بە زۆرێک لە پرسیار و ناڕۆشنییەکان بدەینەوە. بەر لە هەرشتێک، شیعر مێژوویەکی دووردرێژی هەیە، لە سەردەمی (سۆمەرییەکان) دا، (داستانی گلگامێش)، وەک دەقێکی زۆر کۆنی شیعری بە فۆڕمی ئیپیک نووسراوە، دەگەڕێتەوە بۆ سەدەی سێیەمی پێش زایین، بەڵام بە بڕوای من، مێژووی شیعر لەم بەروارەش کۆنتر و دێرینترە، مێژووی شیعر / دەگەڕێتەوە بۆ مێژووی مرۆڤ، پێش پەیدابوونی نووسین، لەوکاتەی مرۆڤ توانای بیرکردنەوەی پەیدا کرد، توانای ئەوەی پەیدا کرد، لە ئاکامی بیرکردنەوە بە نێو خەیاڵدا ڕۆبچێ، یان قسەبکات و گۆرانی بڵێ، لەوکاتەدا شیعر پەیدا بووە.. بەڵام، لەم وتارەماندا کاری ئێمە ساغکردنەوەی مێژووی شیعر نییە، لێرەدا واز لەم مێژووە کۆنە دەهێنین و لە یۆنانی کۆنەوە دەست پێدەکەین.. لە سەردەمی یۆنانی کۆن، شیعر دوو جۆر بووە،

یەکەم / شیعری ئیپیک
دووەم / شیعری لیریک

ئەم دوو جۆرە شیعرەش ، دوو جۆر لە فۆرمی شیعرین ، (ئیپیک) فۆرمێکە بەم جۆرە شیعرە درێژانە گوتراوە ، کە چیرۆک و ئەفسانە و داستان و بەسەرهاتە تراژیدییاکان و مێژوویەکانی پێنووسراوەتەوە ، پێشەنگی ئەم فۆرمە شیعرییەش (هۆمیرۆس) بووە ، کە لە سەردەمی (سەرەتای سەدەی هەشتەم و تا ناوەڕاستی سەدەی نۆیەمی پێش زایین ژیاوە) باشترین دوو دەقی هۆمیرۆس (ئەلیادە و ئۆدیسە) ن کە بە فۆرمی ئیپیک نووسراون .. هەروەها (لیریک) / بەمجۆرە شیعرانە دەگوترێن ، کە مامەڵە لەگەڵ هەستەکان و غەریزەکانی مرۆڤ دەکەن . بە شێوازێکی ڕۆمانسییانە و بە زمانێکی سادە و لەزەتبەخش و ئیرۆسییانە ، بە هارمۆنی و مۆسیقایەکی هەست بزوێن .

پێشەنگی شیعری لیریکیش (ئارکیلۆکۆس و سافۆ و ئالکمان و ئالسیۆس) بوون ، (سافۆ) ژنە شاعیرێکی نەوداری شیعری لیریکە و لە مێژووی شیعردا ، بە یەکەمین شاعیری (مێ) دەژمێردرێ . دەتوانین بڵێین لەم سەردەمەی یۆنانی کۆن ، سەردەمی زێڕینی شیعر بووە . زمانی شیعر لەم سەردەمەدا ، زمانی فەلسەفە و مەعریفە و زمانی ئایین و بە کورتییەکەی / زمانی دەربڕین بووە .. لەم سەردەمەدا ، شانۆگەری بە هەردوو جۆرەکانییەوە ، واتە (کۆمەدی و تراژیدییەوە) لە هەناوی شیعردا پەیدا بوون .

ئەوەتا هەردوو فەیلەسوفی ناودار (ئیپمادۆکلیس و پارمەنیدس) ، لە سەدەی پێنجەمی پ ز ، بە شیعر بۆچوونە فەلسەفییەکانییان دەربڕیوە و کاریگەرییان لەسەر شاعیراندا هەبوو ، بەڵام هەردووکییان لە بنەڕەتدا ، فەیلەسوف بوون نەک شاعیر ، هەروەها دوو کەسایەتی دیاری نێو فەلسەفەی کۆنی یونانی بوون ، بە نموونە ، (ئیپمادۆکلیس) فەلسەفەکەی دەربارەی چوار پێکهاتەی سەرەکی گەردوونی بوون وەک (زەوی ، هەوا ، ئاو ، ئاگر) / لە هەمانکاتیش ، شیعرەکانی (هۆمیرۆس و سۆفۆکلێس) ناوەڕۆکی فەلسەفییانەیان هەبوو ، هەر لەم سەردەمەدا ، زۆرێک لە فەیلەسوفان قسەیان لەسەر شیعردا کردووە ، (ئەفلاتوون) لە ڕاستای بۆچوونە میتافیزیکی و ڕامیارییەکانیدا لە جەوهەر و چۆنییەتی هونەر و شیعری کۆڵیوەتەوە و قسەی لەسەر کردوون ، شیعری بەکردەیەکی لاساییکرنەوە پێناسە کردووە ، بە بڕوای ئەو / هەر هونەرێک مامەڵە لەگەڵ هەست و سۆزدا بکات ، مامەڵە لەگەڵ فیکر و عەقلدا نەکات ، بە هونەرێکی ئاست نزم پێناسەی دەکات ..! بەڵام (ئەرستۆ) بیرکردنەوە و تێڕوانینەکانی

ب شیعر جیاواز بوون ، هروک ل کتبی شیعر باسی دکات ، ئرست
پیوانیی کوا شیعر ، لاسایکرو و کتومت کپی جیهانی درو
بت ، ئگر نا هیچ جیاوازییک ل نوان شاعیران و مژوونووسان
ندبوو ، مژوونووس ئوان دنووستو ک وویانداو ، مام
لگ ابردوودا دکات ، بام شاعیر ئو شتان دنووستو ک
هشتا وویان نداو یان دکر ووبدن ، بمانای / وداوکانی
شاعیر بیریان لدکاتو یان دیو قسی ل باریان بکات ،
پیوندی ب کات و شونو نیی ، ئمش جیاوازییکی تر لگ
مژوونووس ، دربارى ئم توانینى (ئفلاتوون) کوا ، شیعری
ل ئاستکی نزم بینیو و ب کردیکی لاسایکردنوى داناو ، ب
جیا لم جیاوازییانى (ئرست) ک باسی کردوون ، شیعر بم
شوی نیی ک ئفلاتوون باسی کردوو ، خنگرتن لم جر
بیرکردنو ئفلاتوونیی ب ژیان و شیعر ، دمانخات برم دوو
هندی جیاواز ، یککییان / هندی (ئپلن) یی ، ک
تعبیر ل خودای هورکرو و منتیقییت و ب سیستماتیککردنی
شتکان ، ک ئفلاتوون و زرک ل فیلسوفیتر ، لاینگریان لم
هند کردوو ، ئویترییان هندی (داینسیزم) یی ، واتا
خودای هونر و لزت و خشی و بیخندان ب عقل ، ئم هندش
(فردریک نچ) و زرک ل فیلسووفانی دوای نچ ، لاینگریان
لم هند کردوو .

ب نموون / نچ پاراستنی زات ب خراپترین شوى ویست دزان ،
ئم زیاتر خوازیاری مرقی سوپرمانی و یاخی و خودان ویستی هز
.. تنانت ل وانگى (زردشت) یش ، گى ژیان بسربردن
لاینگری ل چوارچوى منتیقی و ژیران و عقل نیی ، بکو
کسکان ئازادن ب هبژاردنی گى ژیانی خیان ، ئمش ب
مانایک / هوشاندنوى پاورکان و سنوورکانی عقل و
سیستماتیک .

(شیعر و داهنان) پویستییان ب کرانو و پچاندنی هموو کت
و زنجیرکانی بها و نریت میراتییکان ، ب ئوى ببی ب
کسکی داهنر ، دبت خت بها و نریت و فتار ب خت بتاشی
ک پچوانى ئوانى پش خت بن …! هروها لم وتارمان وردتر
باسی ئم فاکتان دکین ک ئم بیرکردنوی نا دروستانى
ئفلاتوون تدکنو ، ب نموون باس لو دکین کوا ، شیعریش
وک فلسف لسر بنمای بیرکردنو ئیش دکات و هندی فیکری
و مریفی ل پشت . زرن ئو فیلسوفانى کاریگریان لسر

شیعردا هەبووە ، یان قسەیان لەسەر شیعر کردووە و باسی گرنگی و پەیوەندییەکانی فەلسەفە و شیعریان کردووە ، یان زمانی شیعریان بەکارهێناوە بۆ دەربڕینی فەلسەفەکانییان ، ئەم فەیلەسوفانەش بە (فەیلەسوفی شاعیر) ناویبراون . یەکێک لەوانە (فرێدریک نیچە) یە . لەگەڵ جیاوازە نیچە تایبەتمەندی ، شیعرەوە بە پەیوەند لە فەیلەسوفەکانی تر ، چونکە هەندێک لە فەیلەسوفەکان هەم شاعیریش بوون هەم فەیلەسوف ، واتە لەپاڵ فەلسەفە شیعریشیان نووسیوە یان سەرەتا بە شیعر دەستییان پێکردووە ، لەوانە (مارکس ، جان جاک ڕۆسۆ ، ساموێل تەیلەر کۆلیریج ...) بەڵام نیجە ، لەگەڵ ئەوەی شیعریشی نووسیوە بەڵکو کتێبە فەلسەفییەکانیشی بە زمانی شیعر نووسیون ، بۆیە بە بڕوای هەندێک کەس (نیچە لە زکماکەوە شاعیر بووە) واتە ، هەر بە شاعیری لە دایک بووە .

شیعر گەورەترین بەشی نووسینەکانی و تەنانەت فەلسەفەکەشی داگیرکردووە . نیچە زۆر بە ڕۆشنی درکی بەوە کردووە کە ، زمان چ سیعرێک و هێزێکی تیایە بە تایبەت زمانی شیعری ، بۆیە لە شوێنێک دەربارەی زمانی شیعری دەڵێ ، (زمان گەمەیەکی گەمژانەیە ، بەهۆی زمانەوە مرۆق دەتوانێ سەما بەسەر هەموو شتێکەوە بکات) نیچە فەیلەسوفێکە ، ئامانجی بەرهەمهێنانی مرۆڤی باڵا بووە لە ڕێگەی ئیرادە و ویستی هێزەوە ، بۆیە لە زۆر شوێن پێ لەسەر ئەوە دادەگرێ و دەڵێ ، (من هاتووم هەواڵی مرۆڤی باڵاتان پێڕابگەیەنم ، مرۆڤی باڵا ئەو کەسەیە لە نەریتی باو یاخی دەبێت و خودان ئیرادە و هێزی کارای خۆی دەبێ ..) ئەمە ڕۆشن بووە لای نیچە کەوا داهێنان بە کەسی لاواز و بێ ئیرادە ناکرێت ، کەسەکانی دیلی بەندی کەلتوور و ئایین و دیلی مرۆڤەکانی تر بن .. لای نیچە بۆ ئەوەی ببی بە کەسێکی داهێنەر وا پێویست دەکات هەموو کۆت و زنجیرەکان بپچڕێنیت ، ببی بە خۆت و تەعبیر لە ویستی خۆت بکەی ، هەموو شتێکی میراتی تووڕ هەڵبدەی ، خۆت بەها و نەریت و ڕەفتار بۆ خۆت دیاری بکەی ، خۆت هێزی جوولێنەری خۆت بی ، جووڵە و ڕەفتارەکانی خۆت پێچەوانەی ئەوانەی پێش خۆت بن ، بەمانایەک هەروەک دروشمەکەی هەبوو کەوا (تەنها خۆت بیت و ئەویتر نەبیت ...!) چونکە / داهێنان وا دەخوازێ کە دنیاو جیهانێکی نوێ بخولقێنی .

نیچە لە کتێبی (ئا ئەمەیە مرۆڤ) دا دەڵێ ، (من لە هیچ شتێک لاسایی کەس ناکەمەوە ، گاڵتە بە هەموو ئەو مامۆستایانە دەکەم کە هەشتا فێرنەبوونە گاڵتە بە خۆیان بکەن ، لەسەر دەرگای ماڵەکەم ئەمە نووسراوە ...!) . نەجە وەک (شوبنهاوەر) ، کاری بە (

فەلسەفەی ویست) کردووە بە تایبەت ویستی هێز .. چونکە (شوپنهاوەر) کتێبێکی هەیە بە ناوی ، (جیهان وەک ویست فیکرە) ، لەم کتێبەیدا پوختەی فەلسەفەکەی خۆی تیا باسکردووە ، باوەڕەی وایە / کە عەقل ئامرازێکە بە دەستی ویستەوە ، لای ئەو / بوون لەسەر بنەمای حیکمەت و ئەزموون و مەبەستەک وەستاوە …!) ، بۆیە نیچەش پێ لەسەر ئەم بیرۆکەی ویستە دادەگرێ و ئامانجیەتی ، تاکەکان خودان هێز و ئیرادەی خۆیان بن ، کە ناوی ناون (مرۆڤی سوپەرمانی) یان (مرۆڤی باڵا) ، بۆیە پێیوابوو ، دەسپێک و سەرچاوەی ویست و هێز لەسەر ویژدان و فیکردا شتێکی بنەڕەتی و جەوهەری شتەکانە .. یان بە بڕوای نیچە (گرنکترین دەرکەوتەی ژیان ، لە تیۆری داڕشتن لە ڕەگەی هێزی عەقڵ نییە ، بەڵکو (ویستە) ، ناوەڕۆکی ژیان ویستە ، ئەم ویستەش ویستی هێزە …!) نیچە پاراستنی زات بە خراپترین شێوەی ویست دەزانێ ، ئەو پێیوایە ، کەسێک بڕوای پاراستنی زات بێ ، خۆی لە قۆڕەی مەترسییەکان نادات و ژیانی پارێزگارانە هەڵدەبژێرێت ، بە مانایەک / ئەو کەسانەی کە ، ناتوانن زنجیری کۆت و بەندەکان تێکبشکێنن و بەهاکانی ئایین و کەلتوور و ئەو بەهایانەی بەزۆر سەپێندراون بەسەریاندا ڕابماڵن ، لە هەمانکاتیش ناتوانن وەک مرۆڤێکی باڵا خودان ویست و هێزی خۆیان بن …! بە کورتی پوختەی فەلسەفەکەی نیچە ئەوەیە کە ، (فەلسەفەی عەقڵێکی ئازادە ، فەلسەفەی ئاوەژووکردنەوەی بەهاکانە ، ئازادکردنی مرۆڤە لە هەموو کۆتوبەند و ئەخلاق و ئایین و مەعریفەی دەستاودەست ، فەلسەفەی نیچە بە دەنگێکی بەرز بانگەوازی ڕزگاربوون دەکات …!) ، ئەمانەشی هەمووی بە زمانی شیعر لە نێو شیعرەکان و کتێبە فەلسەفییەکانی دەربڕیوە ، بۆیە نیچە (فەیلەسوفی شاعیران و شاعیری فەیلەسوفان بووە …!) .

کتێبی (وەهای گوت زەردەشت) یەکێکە لە بەناوبانگترین کتێبی نیچە ، کە لە ساڵی ١٨٨٣ چاپکراوە ، کتێبەکە بە شێوەیەکی ئەدەبی ڕەخنەیی نووسراوە ، بە زمانێکی شیعری ناسک و پاراو ، لەم کتێبەدا چەندین بیرۆکەی گرنگی داڕشتووە ، کە وێنەی مرۆڤی باڵا و هەڵکشاوی کێشاوە ، ئەو مرۆڤەی لە دەستی کۆت و زنجیری کۆمەڵایەتی و کەلتووری و ئەخلاقی ڕزگاری بووە ، کتێبەکە نیچەی پێ دەناسرێتەوە ، نیچە لەم کتێبەیدا هەروەک سەرچاوەکان دەڵێن ، خۆی وەک شاعیرێکی مەزن دەبینێت نەک وەک فەیلەسوفێک ، دەربارەی کتێبی (وەهای گوت زەردەشت) ، ئەدیبی گەورەی ئەڵمانیا (تۆماس مان) دەڵێ ، (ئەم کتێبە باشترین کتێبە کە بە زمانی ئەڵمانی نووسراوە) ، نەک تەنها کتێبەکانی بەڵکو شیعرەکانیشی پڕن لە بیرۆکەی فەلسەفی و

ئاوێنەیەکن بۆ ڕەنگدانەوەی تێز و بیرکردنەوەکانی خۆی ، بەڵام شتێکی گرینگ هەیە ، نێچە پرسیارە فەلسەفییەکان و ئایدیا و بیرۆکە شیعرییەکانی ، لە قووڵایی و هەناوی ژیان دەردێنێت و پەیوەستیان دەکاتەوە بە مر□ق و خۆشبەختی و بەختەوەرییەکانییەوە . دیارە نەک هەر لەلای نێچە بەڵکو ، لای زۆربەی فەیلەسوفەکانی سەردەمی مۆدێرنە ، مر□ق د□بێتە ناوەندی گرنگیدان ، هەوڵدانێکە بۆ بە بەرھەمھێنانی سەربەخۆیی بیرکردنەوە و عەقلی مر□ق .

دەرکێشانی لەژێر هەموو کاریگەرە دەرەکییەکان ، دەکرێ ئەمەش بە یەکێک لە خاڵە هاوبەشەکانی نێوان شیعر و فەلسەفە حیساب بکەین ، کە دوایی دێینە سەر خاڵە هاوبەش و جیاوازییەکان ، لێرەدا چەند نموونەیەکی شیعری نێجە دەخەینە ڕوو و قسەی لەسەر دەکەین ، هەروەک لە کتێبی (نێچە فەیلەسوفێکی بەرزەفڕ) دا ، لە بەشی (پێنجەم) ، بە ناوی (نێتجە ، شاعیرێکی جیاواز دا) .. کە لە سەرەتا باسی شاعیربوونی نێجە و دواتر چەند نموونەیەکی شیعری هێناوەتەوە و ئێمە لێرەدا قسە لەسەر هەندێکیان دەکەین . هەر لەوێدا باسی ئەوە کراوە کە ، نێجە شاعیرێکی جیاواز بووە و بە ستایلێکی جیاواز نووسیویەتی ، هەروەک مێژوونووسی فەڕەنسی (ئەلیکسیس ڤیلۆنینکۆ) پێیوایە (نێچە ئیستاتیکای ڕووکەشی دەقی پێش وردیی مانا خستووە ، چونکە نێتجە بەرلەوەی فەیلەسوف بێت ، بە پلەی یەکەم شاعیر بووە ، لە نێو نووسینە پەخشانی و شیعرییەکانی داھێنانی سوریالیانەی کردووە ، بە تایبەت لە کتێبی (وەهای گووت زەردەشت) هێندە دوور دەڕوات ئەستەمە تێی بگەیت …! نێچە کەسێک بووە زۆر قووڵ بیری کردۆتەوە ، هەمیشەش بە زمانی ڕەخنەیەکی توند نووسیویەتی ، تا ئاستی ئەوەی مەرگ بۆ خوداوەند دەخوازێ و ئەخلاق و ئایین و کەلتوورە دواکەوتووەکان ڕەتدەکاتەوە ، تا مردن لە نووسین ناکەوێت ، نێچە بە درێژایی ژیانی هەمیشە ئەوەی دووبارە کردۆتەوە کەوا (هێشتا پێویستە بژیم ، چونکە هێشتا گەرەکمە بیربکەمەوە …!) ، نێچە بیری لە هەموو سەکۆ و گۆشە و کەلێنەکانی ژیان و مر□ق کردۆتەوە ، ئەوەی بە فەلسەفە دەرەقەتی نەهاتووە بە شیعر قسەی لەسەر کردوون ، بۆیە شیعر و فەلسەفەکەی بە یەک ئاراستە ڕۆیشتوون . نێچە لە شیعری (مرۆڤە بەرزەکان) دا دەڵێت .

ئەوەی ڕاد□ پەڕێ ، پێویستە پێیدا هەڵدەین !
وەڵێ ئەو لە بەرزاییەوە ئەمە پەسەند دەکات ،
تاکو لە سەرووی پەسەندگرەوە بژیت ،
ئەو لە بەرزی دایە ئەو لەسەر دەرگای ماڵی منە ،

ئەو لە ماڵی من نیشتەجێیە ،
هەرگیز بە دوای کەس نەکەوتووم
لە سەرووی ئەمانەش ، قۆشمەم بە هەموو مامۆستایەک کرد .

ئەم شیعرە تا بڵێی شیعرێکی ناسکە ، نێچە بە زمانێکی شیعری ناسک و پڕ لە هارمۆنیا و ئیستاتیکایەکی جوان ، کرۆک و ئامانجی بیرکردنەوە و فەلسەفەکەی خۆی دەخاتە روو ، لێرەدا نێچە باس لە مرۆڤی باڵا دەکا ، ئەوانەی خودان هێز و ئیرادەی خۆیانن ، دەیانەوێت ڕاپەڕین بکەن و زنجیری دیلیەتی و ستەم بپسێنن ، ئەو پێی وایە ئەوانە لە شوێنێکی بەرزی ژیان وەستاون ، ئەوانە هێندە بەرز و خۆشەویستن ، بەشێکن لە ڕۆحی ئەو لە ماڵەکەی ئەو نیشتەجێن . ئەمان ئەو مرۆڤە بەرز و خودان هێز و سەربەخۆیی و بیرکردنەوەی خۆیانن ، کە دوای هیچ کەسێک ناکەون و بەس خۆیانن و بەس ، ئەمان ئەوکەسانەن لە مامۆستاکانییان فێردەبن ، سنوور و تخوبەکان دەبەزێنن و لە ئاستێکی بەرز لە مرۆڤایی□تی و ژیان دەڕوانن .

هەروەها لە شیعری (جەسوور) دا دەڵێ ..
لە هەر کوێیەک بیت ، قووڵ هەڵکۆڵە
بنەوان لە ژێرەوەیە ،
وازبێنە لە پیاوانی ڕەشبین با بچریکێنن
" دۆزەخ بەردەوام لە ژێرەوەیە " …!
لێرەشدا وێنەی مرۆڤێکی جەسوور و خاوەن هێز و توانایەکی لەبن نەهاتوومان . بۆ دەکێشێ ، ئەو مرۆڤانەی لە پێناو ئامانجە پیرۆزەکان مرۆڤی تێکۆشەر و کۆڵنەدەرن ، ئەوانەی هەمیشە بە ورەیەکی پۆڵایین و بە دید و بەرچاو ڕۆشنییەوە بەرەو لوتکەی ئاسۆ و ئامانجەکانییان دەکەونە ڕێ ، بێوچان و نەسرەوتن ، نێچە ڕقی لە مرۆڤی لاواز و ڕەشبینە ، ڕقی لەو کەسانەیە کە هەمیشە بۆ پاروە نانێک دەکڕوزن□وە ، نێچە لە شوێنێک دەڵێ (مرۆڤە لاوازەکان ، ئەوانەن بۆ مردن باشن ، شایستە بە ژیان نین) بۆیە لەم شیعرەشدا دەڵێ (واز بێنە لە پیاوانی ڕەشبین با بچریکێنن) . دۆزەخ بەردەوام لە ژێرەوەیە ، مەبەستییەتی گەیشتن بە لوتکە و ئامانج ڕەنج و قوربانی دەوێت ، ئاگر و ڕووناکییەکان ، لە بنی بنەوەن ، قووڵن دەبێ لە هەڵکۆڵین بەردەوام بین ، دیارە وشەی دۆزەخ لێرەدا میتافۆرێکە یان هێمایەکە بۆ ئاگر ، لە ئەفسانە و داستانەکانیش گەیشتن بە ئاگر هێمایە بۆ گەیشتن بە ئامانج و سەرکەوتن …!

نێچە لە شیعری (ئەوەیە مر□ق) دا دەڵێ …
بەڵێ ، دەزانم لە چ بنەچەیەکم ،

وەک بڵێسە تێنووم ،
هەڵپە دەکەم و خامۆش دەبمەوە ،
هەرچییەک دەستی بۆ دەبەم دەبێتە نوور ،
هەرچییەک جێی دەهێڵم پشکۆیە :
بێ یەکودوو من بڵێسەم …!

بێگومان ، لە نێو بیری نێچە مرۆڤەکان دەبێ مرۆڤی بەرز و دیار بن ، خودان بنەچە و شوهرەتێک و ناوێکی پایەدار و بەرزییان هەبێ ، ئەمەش ئەو مرۆڤانــەن هەمیشە هەڵپەی ژیــانێکی بەرز و پڕاوپڕ لە بەختەوەری و دەستگەیشتن بە خۆزگە و ئومێدەکانییانن ، وەک بڵێسە تێنوون بۆ ئەم جۆرە ژیانە ، وەک عاشق شەیدای ژیانێکی شایستە بە مرۆڤــن ، ئەو مرۆڤــانەی کە لەم شــوێنە بەرزە بۆ ژیــان و ئومێــدە گەشەکان و ئارەزووە جوانەکانییان دەڕوانن ، ئەوانە دەست بۆ هەر چییەک دەبن دەبێتە نوور ، هەرچییەک جێدەهێڵن دەبێتە پشکۆ ، ژیان و دەوروبەر دەدرەشێننەوە ، چونکە وەک بڵێسە خاوەن نیگا و ڕوانین و دیدگایەکی ڕۆشنن بۆ ژیان . لێرەدا ، لە نێو بەرهەمە شیعری و فەلســەفییەکانی نێچە ، هاوئــاهەنگییەک و ئــاوێزانبوونێکی گرنگــی نێوان فەلسەفە و شیعر دەبینین ، کە هەردووك بە یەک ئاراستە تا ئەندازی□ی تێکەڵاوبوون ، فەلسەفە بە بەرگ و ڕوخساری شیعرییەوە ، شیعریش بە ناوەڕۆکی فەلسەفییەوە ، وەک ئەوەی گیانێک بن لە دوو جەستەدا . نێچە بەم هەوڵانەی توانی شیعر و فەلسەفە زێتر لێک نزیک بکاتەوە .

(مــارتن هایــدگەر) یــش یەکێکە لەو فەیلەسووفــانەی ، قســەی زۆری لەسەر شیعر کردووە و گرنگی زۆری بە شیعر داوە . بایەخدانی (مارتن هایدگەر) بە شیعر و چاولێکردنی شیعر لەم ئاستە بەرزەدا ، لە ڕوانگە و تێڕوانینە بــوونگەراییەکەی بــووە بۆ بــوونی مــرۆڤ . چونکە لای (هایدگەر) ، شیعر / تەنها لایەن و پێکهاتەیەکی ئەدەبی و هونەری نییە بەڵکو ، شیعر ڕاستەوخۆ پەیوەندی هەیە بە بوونی مــرۆڤەوە . ئەمەش بۆ هایــدگەر گرینگییەکــی زۆری هەبــووە ، شیعــر هونەرێکە زێتر مامەڵە لەگەڵ بوون و ناوەوەی مرۆڤ دەکات ، هایدگەر بۆ پڕۆژە فەلســەفی و ئەنتۆلۆژییەکەی خۆی لە زۆر شــوێن هانــای بۆ شیعر بردووە بە تایبەت شیعرەکانی (هۆڵدەرلین) .. تا ئەو ئاستەی پێیوابــووە کە شیعــر دەتــوانێ ڕاستــی بــوون دەربخــات . پڕۆژە ئۆنتۆلۆژییەکەی هایــدگەریش هەروەک د. محەمەد کەمــال لە کتێــبی (هایدگەر و ئۆنتۆلۆجی شیعر) دا دەڵێ (پڕۆژەی ئۆنتۆلۆژی بنەڕەتی ، گەورەترین پڕۆژەی فەلسەفی هایدگەرە ، لە پەرتووکی (بوون و کات

) دا ، کە بەدرێژایی تەمەنی ئیشی لەسەر کردووە . ئەم پ□ژ□یە لە شیکردنەوەی بوونگەرانەی مرۆڤەوە بە میتۆدێکی فینۆمینۆلۆجیانەی هێرمینیۆتیک دەستپێدەکات ، تاکو لەوێوە لە تێگەیشتن لە بوونی مرۆڤەوە (بوون) بە گشتی بگات .

شیعر ڕەنگدانەوەی یان ئاوێنەیەکە بۆ دەرخستنی ناوەوەی مرۆڤ .. شیعر لەنێو پانتایی خەیاڵی مرۆڤ لە ژێر کاریگەری غەریزەکان و هەستەکان و خەونەکان دێتە بوون ، غەریزەکان و هەستەکان و خەونەکانیش ، ڕەنگ و شێوەی مرۆڤ ڕەسم دەکەن ، مرۆڤێکی تێکشکاو یان بەرزەفڕ ، یان ڕووخاو ، واتە مرۆڤ خۆی لە چوارچێوەی زەمەنێکی دیاریکراو ، هەموو خەون و هەست و ئارەزووەکانی مرۆڤ ، پەیوەستن بە زەمەنێکی دیاریکراوەوە ، ئەم هاوکێشەیەش بۆ هایدگەر زۆر گرنگ بووە ، واتە مرۆڤ خۆی لەگەڵ کات ، یان بوون و کات . بۆیە لای هایدگەر شیعر لە ڕیزبەندی هونەرەکان دا لە ئاستی هەرە سەرەوە بووە . چونکە لە توانای هەبووە ڕاستی بوون دەربخات . بۆیە پێیوابووە ، شیعر وەک فەلسەفە بیرکردنەوەیەکی داهێنەرانەیە چونکە ، هەموو بیرکردنەوەیەکی فەلسەفی بەتایبەت بیرکردنەوە قووڵەکان ، لە نێوخۆیاندا شیعرین ، هەروەها بەرهەمە شیعرییەکانی پڕن لە داهێنان ، بەتایبەت سروودەکانی هۆڵدەرلین و شیعرەکانی دانتی و گۆتە و زۆرێک لە شاعیرانی تر ، خاوەنی ڕوانین و هزری بەرزن بەڵام فەلسەفە نین . هەموو ئەمانەش لە ڕێگەی زمانەوە دێنە بوون ، بۆیە هایدگەر دەیگوت (زمان ماڵی بوونە) .هەرچەندە لەسەردەمی مۆدێرنە و لە بەرئەنجامی گەشە و پێشکەوتنی تەکنەلۆژیادا ، مرۆڤ تووشی نامۆبوون دەبێت ، نامۆبوونێک تا ئاستی ئەوەی مرۆڤ ڕەسەنایەتی خۆی لەدەست بدات ، بۆ ئەم نامۆبوونەی مرۆڤ هایدگەر کۆپلە شیعرێکی هۆڵدەرلین دەهێنێتەوە کە دەڵێ ..

ئێمە هەموو هێمایەکی نەخوێندراوەین
لە خاڵێکی بێگانەدا
زمانەکەی خۆشمان بیرچۆتەوە

دیارە هەر لەسەدەمی تەکنەلۆژیاوە مرۆڤ لە بەرئەنجای ئەم نامۆییە تووشی قەیران دەبێت ، قەیرانی فکر و داهێنان و کوشتنی پرسیار .. لەگەڵ هەموو ئەم قەیران و نامۆبوونەش هایدگەر پێیوایە (مرۆڤ شاعیرانە نیشتە جێ دەبێ) ، هایدگەر لەگەڵ ئەوە دایە ، هەموو کەس شاعیرانە بژی ، چونکە شیعر چاوساغی و ڕۆشنایی‌مان دەداتێ بۆ ناسین و ڕاستی بوون ، هەروەها ژیانی شاعیرانە ، تێکەڵبوونە بە ڕووبەری گەردوونییەت و مانەوەیە بۆ تاهەتا ، چونکە زمانی شیعر هێزی ئەوەی

تیایە بۆ ناسینی بوون و سروشتی مر□ق . ه□ربۆیە لای هایدگەر و لای زۆرێک لە کەسانی بیرمەند شاعیران وەک مر□قی گەورە یان وەک خوداوەندێک دەیان بینن ، بەڵام خودایەک لەسەر زەوی کە بیردەکەنەوە و بوونیان هەیە .

کاتێک هایدگەر پێیوابووە کە ، شیعر بەرهەمی بیرکردنەوەی داهێنەرانەیە دیارە ئەمە لەخۆڕانەبووە ، شیعر زمانی خواداکان و پەیامبەرەکانیش بووە ، زۆربەی کتێبە ئاسمانییەکان بە زمانی شیعر نووسراون ، یان زۆرێک لە حەدیس و وتەی بیرمەندەکان شیعری بوون . هەر لە پەیوەند نزیکایەتی شیعر و فەلسەفەوە ، شیعر پێکهاتەیەکە لە هەست و سۆز ، هەست و سۆزیش ڕەهەندێکی دەروونیان هەیە ، بۆیە دەروونزانی چی وەک فەلسەفە یان زانست ، پەیوەندییەکی بەهێزی لەگەڵ شیعردا هەیە ، ئەدەب و شیعر لای (سیگمۆند فر□ید) بەرهەمی هەستی بێئاگایین . بۆیە لای وا بووە / شاعیران وەک منداڵ وان چونکە ، بەشە گرنگەکەی مێشکیان لەژێر کاریگەری نائاگاییدایە ، (فر□ید) م□شکی مر□قی دابەشکردووە بۆ سێ بەش (من ، منی باڵا ، ئێد) ، (ئێد) ئەو بەشەیە ، تەواو لە ژێر کاریگەری بێئاگاییدایە ، جلەو بۆ ئارەزوو و غەریزەکانی شل دەکات ، بە بێ گوێدانە زروف و باری مەوزوعی و دەرەوە ، لەگەڵ خەون و ئارەزووەکان و دنیای خۆیدا ڕووبەڕووە ، مێشکی منداڵیش تەواو لەژێر کاریگەری ئەو بەشەدایە ، شاعیرانیش بەهۆی گرنگیدان و ئیشکردنیان لەسەر هەست و غەریزەکانیان تەواوی دەکەونە ژێر کەریگەری ئەو بەشەی مێشک ، لە کاتی نووسینی هەر دەقێک ، باری دەروونی نووسەر ، لە ڕێگەی زمان و هێما و میتافۆرەکاندا ، سایە دەکێشێ بەسەر ڕووبەری دەقەکەدا ، بۆ خوێند□ن□وەی هەر دەقێک سایکۆلۆژییەتی دەق پێکهاتەیەکی گرینگە ، هاوکات سایکۆلۆژییەتی خوێنەریش لەم نێوەدا گاریگەری دەبێت ، بە مانای / هەر دەقێک دەبێتە پردێک لە نێوان ساکۆلۆژییەتی نووسەر و سایکۆلۆژییەتی وەرگر ، بۆیە هەندێک لە دەقەکان بۆ ماوەیەکی درێژتر لای خوێنەران دەمێننەوە و ئارامی و لەزەت و چەشەیەکی تایبەتییان پێد□ بەخشن ، هەندێجاریش پڕیان دەکەن لە گومان و نیگەرانی و پرسیار .

هەروەها (جولیا کریستیقا) ش لە پێناو هەوڵەکانی بۆ (شیکردنەوە سیمۆلۆجییەکەی) گرنگی زۆری بە شیکردنەوەی دەروونی داوە ، بۆ ئەم مەبەستەش ئیشی زۆری لەسەر شیعرەکانی (مالارمێ) و چەند شاعیرێکی تر کردووە ، ئەمەش لە کتێبەکانی (لە پێناو ش□ش□ک بۆ زمانی شیعری) و (خۆری ڕەش و) و حیکایەتەکانی خۆشەویستی) و چەند

کتێبێکی تری ، بە ئاشکرا و بە ڕوونی دەبیندرێن . لێرەدا بۆمان دەردەکەوێت کە ، شیعر و فەلسەفە چەند لە یەکەوە نزیکن ، وەک دوو توخمی هاوتەبا لەگەڵدا یەکدا زۆربەی کات تەریب دەڕۆن ، دوای پێشانـدانی ئەم ڕووبەرە نزیکـایەتییە هەوڵـدەدەین ، لێـرە بەدوا ڕاستـەوخۆ قسـە لەسـەر خـاڵە هاوبەشەکـانی نێوانییـان بکەیـن لە هەمانکات ، خاڵە دژ و ناتەباکانیش .. بۆ نموونە / چی شیعر چی فەلسـەفە ، هەردووک بـوونێکی گەردوونییـان هەیە و نـاتوانین پێناسـەیان بکەیـن . نـاتوانین بازنەیـان بە دەوردا بکێشیـن و لە چوارچێوەیان بدەین . هۆکارەکەش ئەوەیە ، هەردووکیان لە ڕووبەرێکی هێندە فراوان ئیش دەکەن ، ناتوانین لە یەک گۆشەوە بیان بینین و خو□نندنەوەیان بۆ بکەین .

هەروەک لە کتێبی (سەرەتاکانی فەلسەفەی هاوچەرخ) دا هاتووە و دەڵێ .. (ناتوانین فەلسەفە پێناسە بکەین ، ئەمەش هێمای بە کەمال گەیشتنی فەلسەفەیە ، یان دەڵێ / دیاریکردنی پێناسەیەک بۆ فەلسەفە ، ئەمە سـنووردارکردنی فەلسـەفە دەگەیەنێـت …!) . ئەم قسانە بۆ شیعر و بۆ مۆسیقا و بۆ عەشق و بۆ هەموو چەمکە گەردوونییەکان هەر ڕاستە و لە ڕووی پێکهاتەییەوە هەمان بنیاد و بوونیان هەیە . خاڵێکی تر ، دەبینین زمان ئەو توخمە هاوبەشەی نێوان شیعر و فەلسەفەیە . زمان ئەو ڕووبەرە بەرین و فراوانەیە کە تیایدا ، شیعر و فەلسەفە یان مەعریفە و ئەدەب بە گشتی تیایدا گەشە دەکەن ، لە نێو ئەم رووبەرە ئەفسووناوییە ، گەڕانەکان و داهێنانەکان و گەمە زمانەوانییەکان و پرسیارەکان دێنە بوون و گەشە دەکەن . زمان ئەم بنیادە بنەڕەتییەیە ، کە پێکهاتەیەکی سەرەکییە بۆ مەعریفە و کلتووری هەر نەتەوە و کۆمەڵگایەک .

دەتوانین ئاستی وشیاری و پێشکەوتنی هەر نەتەوە و کۆمەڵگایەک لە زمانەکەیەوە ببینین . زمـان تـوخمێکی سـەرەکییە بۆ دەرخستن و کرانەوەی دیوە شاراوەکان و پێکهاتە ئاڵۆزەکانی مر□ق ، ه□روەها پردێکە بۆ پەیوەندی غەریزە و بارە دەروونییەکانی ناوەوەی مر□ق ب□ جیهانی دەرەوەی خۆی ، یان ناوەوەی دەق بە دنیای دەرەوە . لێرەدا دەبینین ، شیعریش وەک فەلسەفە ئیش لەسەر مر□ق د□کات ، یان پەیوەندییەکانی مر□ق ب□ شتەکان و هەبووەکانی دەرەوە وەک ، خودا ، سروشت ، کۆمەڵگە ، کەلتوور ، ئایین ، هەتادوایی .. ! خاڵێکی تر / پرسیار توخمێکی تری هەوبەشی نێوان شیعر و فەلسەفەیە . شیعر یەکێک لە ئامانجەکانی دروستکردنی گومان و پرسیارە لای خوێنەر ، یان زۆرجاران ، لە ڕێگای پرسیارەوە مەبەست و ئامانجەکانی خۆی قووڵتر

پێشان دەدات .

فەلسەفەش بە هەمان شێوە ، ئیش لەسەر پرسیار دەکات . هەر لە هەمان کتێب لە(سەرەتاکانی فەلسەفەدا) هاتووە و دەڵێ (فەلسەفە مانای بەردەوامبوون لە پرسیار دایە .. ، فەلسەفە لە بنەڕەتەوە لە ڕێگای پرسیارەوە دەبێ بە فەلسەفە ، یان لە شوێنێکی تردا دەڵێ / فەلسەفە بیرکردنەوەیە و بیرکردنەوەش وەوژاندنی پرسیارە … ، کەواتە فەلسەفە پرسی مرۆڤەکانە لەسەر بابەت یان دۆخێک تەنانەت ڕووداوێکیش …!) . هەروەک فەلسەفە ، پرسیار لە نێو ڕووبەری دەق و زمانی شیعردا ، جێگا و شوێنێکی گرنگی هەیە بە تایبەت ، لای قوتابخانە ئەدەبییەکانی سەردەمی مۆدێرنەتە ، بە نموونە / لە ستایلی شیعری پۆستمۆدێرنی ، پرسیار پێکهاتەیەکی گرینگە لە پاڵ / پارادۆکس و گەمەکردن بە وشە و تەواوی پێکهاتە و تەکنیکە شیعرییەکانی تر ، هەروەها لە شیعر و فەلسەفە دا ، مرۆڤ چەقی ئیشکردن و ناوەندی ئامانجە ، چی شیعر چی فەلسەفە ، لە پێناو مرۆڤ هاتوونەتە بوون .

لەگەڵ هەموو ئەم خاڵە نزیک و هاوبەشییانەدا ، دەبینین لە هەندێ شوێن / فەلسەفە و شیعر ، دژ و ناتەبا دێنەوە ، یان بە دوو ڕێگای جیاوازدا دەڕۆن . بە نموونە شیعر ئاماژە بە بوون دەکات بەڵام ، شڕۆڤەی ناکات ..! یان لە توانایدا نییە شڕۆڤەی بکات . شیعر وەک فەلسەفە ناتوانێ لە بوون بکۆڵێتەوە و قسە لەسەر دیوە شاراوەکانی بکات . هەروەک بە پێی بیرکردنەوەکانی (مارتن هایدگەر) شیعر وەکو فەلسەفە بیرکردنەوەیەکی داهێنەرانەیە ، شیعر پەیوەندییەکی ڕاستەوخۆی بە زمانەوە هەیە ، کە شێوازێکی سەرەکی و گرنگە بە دەربڕینی ڕاستی بوون ، لێرەدا زۆرتر ئێوە دەبینین کە شیعر تەنها ئاماژە بە بوون دەکات ، بەدوای شڕۆڤە و سەلماندنی ڕاستییەکاندا ناگەڕێت ، زۆرتر ئەمە کاری فەلسەفە و زانستەکانە .. ئەمە گوتمان زمان ڕووبەر و توخمێکی هاوبەشە لە نێوان شیعر و فەلسەفەدا ، لە هەمانکات / ناوەندی دەربڕین و داهێنانەکانە . بەڵام ڕوونکرنەوە و شڕۆڤە کردن و دەربڕینی ڕاستییەکان لە فەلسەفەدا ڕاستەوخۆیە ، واتە فەلسەفە دوور لە کۆد و هێماکان بە زمانێکی ڕووت و ڕەوان لە شتەکان دەدوێت ، بەڵام شیعر لەسەر میتافۆر و ئاماژە و هێماکان ئیش دەکات ، بە دیوێکی تر / دەتوانین بڵێین لە شیعردا دەربڕینی مەبەست و ئامانجەکان ناڕاستەوخۆن . ئەمە یەکێکە لەو جیاوازییە سەرەکییانەی نێوان شیعر و فەلسەفە ، بۆیە ناتوانین هەردووک بکەین بە خاوەنی یەک شوناس . پرسیاریش ئەم توخمەیە جگە لە بوونی خاڵی

هاوبەش لەنێوانیاندا بەڵام ، بەدیوێکدا دەتوانین هەر لەنێو ڕووبەری پرسیاردا ، جیاوازی لە نێوان شیعر و فەلسەفەدا ببینین چونکە ، شیعر وەکو فەلسەفە لەسەر پرسیار ئیش دەکات و پرسیار دەوڕژێنێ ، بەڵام / بە دوای وەڵام بە پرسیارەکاندا ناگەڕێت …!

تەمووزی ٢٠١٧

____

_ سەرچاوەکان :

١/ کتێبی (سەرەتاکانی فەلسەفەی هاوچەرخ)
نووسینی / پرۆفیسۆر مەحمود خاتەمی .. وەرگێڕانی / سەعید کاکی
٢/ کتێبی (نێچە فەیلەسووفێکی بەرزەفڕ)
نووسینی / حەیدەر عەبدوڵا
٣/ کتێبی (شیعر و ئەرستۆ) .. وەرگێڕانی / د. محەمەد کەمال
٤/ وتاری (هایدگەر و ئۆنتۆلۆگی شیعر) .. د. محەمەد کەمال
گۆقاری شیعر ژمارە ١ ساڵی ٢٠١٦
٥/ دیمانەی ڕۆژنامەی (هاوڵاتی) لەگەڵ د. محەمەد کەمال / بەشی پێنجەم
٦/ کتێـــــبی (philosophical classics) Editor By: James M. Russell
٧/ کتێبی (prominent Greeks of Antquity their Live and works)
٨/ کتێبی (Greek mythology and Religion)
٩ / چەند سەرچاوەیەکیتری ئەنتەرنێت دەربارەی شیعر و فەلسەفە .

ئایا مەسعوود بەرزانی پێشمەرگەیە؟ … کارا فاتیح

زۆر جار و لە بۆنەی جیاجیادا مەسعوود بەرزانی دەڵێت من پێشمەرگەم و هەمیشە جەخت لەوە دەکاتەوە کە خۆی بە پێشمەرگە دەزانێت، ئەمەیش زۆر کەس وەك سیاسەتێکی دیماگۆجی تێی دەگەن، کە دەیەوێت لە ڕێی فریـودان و جووڵانــدنی هەستوســۆزی خەڵکییەوە، هێــزی ئیقنــاع و ڕەزامەندی و خۆشەویستی لە پانتاییەکی زۆر و لە ئاستێکی میللیدا

بە خۆی ڕابكێشێ و بەهێز و مسۆگەری بكات، هاوكات دەبێ ئەو ئینسانەیش خۆش و بە ڕێگەكەی كە پێشمەرگایەتییە بەجێشتر بكات كە سەرەكەكەی وەلائە و هەستی شانازیكردنی وا بە لای ئەوەوە، بەڵام پێی وایە ئەرك و لەپرسراوەتی و هەوڵ و خزمەتە زۆرەكانی بواری پێ نادەن شەو لەگەڵ ئەم لە سەنگەردا ڕۆژ بكاتەوە و، گەرماوسەرما بچێژێت و پاسەوان بێت و شەڕ بكات، دەنا كردوونی و دەیانكات.

ئەم وتە هەمیشەییەی سەر زاری مەسعوود بەرزانی (من پێشمەرگەم و هەر پێشمەرگە بووم و هەتا مردن هەر پێشمەرگە دەبم.) لەوەوە وەك سیاسەتێكی دیماگۆجی لێی دەڕوانرێت، كە زۆر كەس بە حەقیقەتی نازانێت و، جیاوازیی بەرزانی و پێشمەرگە وا لێك دەدەنەوە، پێشمەرگە ژیانی خۆی دەكات بە قوربانی، بەڵام بەرزانی هەموو شتێك دەكات بە قوربانیی خۆی، پێشمەرگە بە هۆی پێشمەرگایەتییەوە بەشێكی زۆر یان هەموو خۆشیی ژیانی لێ حەرام بوە، بەڵام بەرزانی كە دەڵێ پێشمەرگەم، هەموو خۆشییەكی ژیانیشی بە حەڵاڵە.
گەر پشتی ئەم وتەیەی مەسعوود بەرزانی (من پێشمەرگەم و هەر پێشمەرگە بووم و هەتا مردن هەر پێشمەرگە دەبم.) بپشكنین، تێ دەگەین كە هەندێیش فریودەرانە نییە و بەڵك حەقیقەتی تێدایە، واتە بەڵێ ڕاستە بەرزانی پێشمەرگەیە، ئەویش بە بەڵگەگەلی وەك:

1- ئایدیۆلۆژیا: مەسعوود بەرزانی و پێشمەرگە خاوەنی ئایدیۆلۆژیایەكن بە قەولی ماركس بریتییە لە هۆشیارییەكی هەڵە، ماركس لێرەدا میتافۆڕی ئاوەژووكردنەوەی ئایدیاكانی دەوروبەر بە كار دەهێنێت، بە پێی ئەم تەفسیرە ئەوەی لە دونیادا ڕوو دەدات لە ڕێی هەڵسەنگاندن و تەسەورێكی خەیاڵییەوە دەشێوێنرێن بە خراپی و هەڵە دەدرێنەوە بە دەرەوە، واتە ئایدیۆلۆژیای بەرزانی و پێشمەرگە، هێزی مسۆگەركردنی ڕەزامەندیی كۆمەڵایەتیی نییە بە ڕێكخستنی تاك و پتەوكردنی پایەكانی سیاسەت و كۆمەڵگا و بەهێزكردنی مەعنەویەتی نەتەوە.

2- فیكر: مەسعوود بەرزانی و پێشمەرگە مرۆڤگەلێكی سیاسیی بێ فیكرن، فیكر لای ئەمان لە كایەی سیاسەت كراوەتە دەرەوە یان هەر ئامادە نەبوە، بۆیە دەبینین تا ئێستا هیچ تێز و هزرێكی سیاسییان نییە و ناتوانین بڵێین ئەمانە كە سیاسین لە سەر ئەم فیكرە كار دەكەن و وەك زانستێك كاریان لەگەڵ سیاسەتدا كردوە، بۆیە لە مێژووی دوورودرێژی كار و بەرزكردنەوەی دروشمی جیاجیادا لە بارەی كوردایەتی و ناسیۆنالیزم و هەوڵدان بۆ ئازادكردنی كوردستان و دامەزراندنی دەوڵەتی سەربەخۆی كوردستان، دەبینین شتێكی ئەوتۆیان

نەکردوە و لە ناو بازنەیەکدا خولاونەتەوە، ئەوەیشی بە دەستیان هێناوە، هەموو ساتێك ئەگەری هاتنەوەیان بۆ سەر خاڵی سفر هەبوە و هەیە.

3- زمان: کە فیکر نەبوو یان لاواز بوو، بێ گومان زمانیش توانای تەعبیری نامێنێت، زمان دەتوانێت لە سەر بنەمای فیکرێکی پتەو، لە واقیعدا ڕەنگدانەوەی هەبێت، گەر تێبینی بکەین مەسعوود بەرزانی کەم قسە دەکات، کە قسەیش دەکات، هیچی گرینگ نالێت و لە سەر ئاستی زمان توانای فەنتازیا و ئیستاتیکای نییە و ئەوەیشی دەیڵێت تەعبیر نییە لە فیکرێکی قووڵ، بۆیە قسەکانی جیا لە گوتنێکی بێ بەرهەم، زۆر جار لە ئاستی موخاتەبەدا خەریکی موجامەلەیە، بۆ نموونە لە کاتی بۆنە نیشتیمانییەکان و کەسوکاری شەهیداندا، لە ئاستی دەرەوەیشدا سەرقاڵی سازشە و بە داواکارییە ڕەواکانی خەڵك بە بەڵێنی ناڕاست و چەواشەکاری و بە نەیارانیشی بە هەڕەشە دێتە گۆ، هەموو ئەمانەیش تێکڕا بەکارهێنانی زمانن لە سەر بنەمایەك کە فیکر تێیدا ئامادە نییە، بە هەمان شێوە پێشمەرگەیش توانای تەعبیر لە موعانات، بەرنامە و خەون و کاری خۆی نییە، زمان بۆ پێشمەرگە هەندێك جار لە ئاستی کارەساتدا دەبێتە گریان و لە خۆشییشدا دەبێتە تەقەی خۆشی، لە دەربڕینی داواکاری و مافەکانیشدا بە هۆی بەکارهێنانی زمانەوە بەهای مرۆیی ڕێزی کەسێتیی خۆی بە بادا دەدات، لە سەر تەلەفزیۆن دەست دەکات بە گیرفانیدا و دەڵێت هیچ پارەم پێ نییە و منداڵەکانیشم لە سەر جادەن.

4- تەقدیسکردن و بوون بە باوك: مەسعوود بەرزانی لە ڕێی بوونی بە سەرۆکێکی نەری بێ بەدیلەوە بە هۆی ئەو خەرمانەی تەقدیسکردنەی بەدەوریدا دەکێشرێت، دەبێت هەڵگری سیفەتی باوك وەك بەها و شوناس بە تایبەت بۆ شوێنکەوتوانی، پێشمەرگەیش وەك چەکدارێکی شۆڕشگێڕی نەر، بە هۆی کوشتنی خەسڵەتی شۆڕشگێڕی لە ناو توێژە مەدەنییەکانی تری کۆمەڵگا و تواندنەوەی لە ناو خۆیدا، دیسان لە ڕووی بنەما و شوناسەوە سیفەتی باوکێکی پارێزگار بۆ کۆی توێژەکان وەردەگرێت، ئەو توێژانە هەموو ئەکتێکی شۆڕشگێڕییان لە هەر ساتێکدا وەك ڕەفتارێکی پێشمەرگانە لێك دەدرێتەوە، شۆڕشگێڕی و نەبەزیی پێشمەرگە، بەهایەکی بە شۆڕشگێڕیی گەنجان و خەباتی مەدەنیی قوتابییان و فیمینیستان و کرێکاران و…هتد نەهێشتوەتەوە، هەر وەك چۆن عەقڵ و بڕیاری مەسعوود بەرزانییش هیچ بەهایەکی بە بیرکردنەوەی ئەوانی تر لە سەرکردایەتیی سیاسیی کورد نەهێشتوەتەوە، بەڵام ئەم باوکانە (بەرزانی و پێشمەرگە) باوکی

وەهمی و ساختەن، پەیوەندیی سونبولی و ڕۆحی و مەعنەوییان بە ڕایەڵێکی فشەڵ و کوێرانە بەوانی ترەوە بەستوونیەتییەوە و بەها و شوناسیان ناجێگیرن، بۆیە بڕیاری بەرزانی و شەڕەکانی پێشمەرگە، خۆشگوزەرانی و ئازادیی هەمیشەیی ناهێنن و لە بازنەی شکست و دۆڕان و قوربانیداندا دەخولێنەوە.

5- مەعریفە: پێشمەرگە شتێکی ئەوتۆ لەبارەی تەکنیکە نوێیەکانی شەڕ و ئاستی پێشکەوتنی پیشەسازیی جەنگ و توانا و گەشەی چەکە نوێیەکان و بەکارهێنانیان نازانێت، ئەمە جگە لەوەی توانای داهێنانی چەکێ هەرە سەرەتاییەکانیشی نییە، بۆیە لە سەردەمێك و شوێنێکی ترەوە هاتووە و تووشی واقیعێکی تازە بووە، ئێستایش بە هۆی پێداهەڵگوتن و ئەفسانەسازی و باوەشکردن بە مێژوەکەیدا کە وەهمییە، نایەوێت مەیدانەکە چۆڵ بکات، ئەگەر چی دەزانێت بەو پلانانەی فێری بووە و فێر دەکرێت، بەو تەکنیکەی هەیەتی و ئەو تەکنەلۆژیایەی لە بەر دەستییەتی، مۆدیلی ئەو شەڕانە بە سەر چووە کە بەنیازە بیانکات، مەسعوود بەرزانییش هەرگیز پەیوەندییە دیبلۆماسییەکان و تێگەیشتن لە واقیعی دەرەوە لە بەر ڕۆشنایی زانستی سیاسی ناخوێنێتەوە و، ئاڵۆزییەکانی جیهانی هاوچەرخ بە دونیابینییە سادەکانی خۆی لێك دەداتەوە، بۆیە لێرەدا بەرزانی و پێشمەرگە لە جۆرێك لە نەزانی بە سیاسەت و جەنگ لە ڕووی مەعریفییەوە هاوبەشن.

6- نەخوێندەواری: لای ڕۆشنبیر و ئەکادیمی و نووسەر و ڕۆژنامەنووسان نەخوێندەواری وەك جنێوێك بۆ لێدان لە ئاستی نزمی مەعریفی و دونیابینی و تێگەیشتنی کەسێك بە کار دەهێنرێت، بەڵام بۆ مەسعوود بەرزانی و پێشمەرگە نەخوێندەواری ئێجگار هێندە سیفەتێکی خراپ و نزم نییە. نەخوێندەوارانی کۆمەڵگا، ئەوانەی هەرگیز بە ڕاستی نەخراونەتە بەردەم دەزگاکانی فێربوونی خوێندن پەراوێز خراون، بەڵام بەرزانی و پێشمەرگە نەك پەراوێز نەخراون، بەڵکو لە لوتکەی هەرەمی گرینگیپێداندان، کە بەرزانی و پێشمەرگە بە پلەی دەزگاکانی دەوڵەتدا بە خوێندن سەر ناکەون، ئەوا بەم هۆیەوە بە کوێر حساب ناکرێن، وەك کۆمەڵگا بە خەڵکانی تری نەخوێندەواری دەڵێت، بەڵکو ئەو توانست و بەهرە و بەها ڕۆحیانەی هەر بە سروشتی لە مرۆڤدا هەن، لای ئەمان دەتەقنەوە و ناکەونە بەر دەستاڵی دەزگاکانی خوێندن، بۆیە هەر دووکیان وێڕای نەخوێندەواریان دەبنە سەرچاوەی حیکمەت، توانست و بەهرەی خۆڕسکی ئەوان دەبنە هەوێنی سوپەرمان، نەخوێندەواری لای ئەمان ئەو قەناعەتە هەڵدەوەشێنێتەوە کە عەقڵ تەنها لە ناو ڕووبەری

خوێندەواریدا کار دەکات، هەر بۆیە ئەوانەی دەچنە ڕیزەکانی پێشمەرگەوە ئەوانەن کە هەرگیز نەخراونەتە بەردەم خوێندن، یاخود تاکتاک و دەستەدەستە قوتابخانەکان بە جێ دەهێڵن.

7- کاریزما: بە هۆی ئەفسانەسازی و تەقدیسکردنەوە لە زەینی تاکی کورددا، هەر دووکیان (مەسعوود بەرزانی و پێشمەرگە) جۆرێك لە کاریزمایان بۆ دروست کراوە، ئەو زیادەڕەوییانەی بە قودرەتی کاریان کراوە نەك توانای بیرکردنەوە و هزراندنیان، ئەو کاریزمایەی پێی بەخشیون، کە کاریزمایەکی پراکتیکی بوە، نەك کاریزمایەکی تیۆری، بۆیە بە هۆی بێبنەمایی و ناپتەوییەوە لە هەندێ دۆخدا ئەم کاریزمایە دەکەوێت و ناتوانێت ببێتە فریادڕەس بە ئەوانەی ئومێدیان پێی هەیە، هەر وەك چۆن مەسعوود بەرزانی زۆر جار دەکەوێتە بەر لێشاوی جنێو و سووکایەتیپێکردنەوە، پێشمەرگە وەك پیشەیەك هەندێ جار لە ڕووی کۆمەڵایەتییەوە لە خوار زۆر پیشەی وەك دکتۆری، ئەندازیاری، بازرگان … هتد حسابی بۆ دەکرێت و تەنانەت زۆر جار دەبنە سەرچاوەی نوکتە.

8- وەلائی خێڵەکی: ئەگەرچی ئەمیان (مەسعوود بەرزانی) بانگەشەی سەرۆکەکی نەتەوەیی و ئەویان (پێشمەرگە) بانگەشەی فیداکار و قارەمانەکی نەتەوەییان کردوە، بەڵام هەردووکیان بە ڕەفتار خێڵەکین، سەرۆك سەرۆکی پارتەکە و لەوێشەوە هەر لە ناوەکەیەوە وەلائی بۆ خێڵە خۆی هەیە، پێشمەرگەیش پێشمەرگەی حیزبە، حیزبیش وەڵای ئەوەی کورد وەك ڕێکخراوەکی مەدەرن بە کاری نەهێناوە، هاوکات لە ناو حزبیشدا پێشمەرگە بە چەند دەستە و تاقم و شەخسیەتێك بە شێوەیەکی هەڕەمەکی خۆی ڕێك خستوە، بۆیە دونیابینی و سیاسەتەکانی سەرۆك هەرگیز لە ئاستەکی نەتەوەییدا مژدە و خۆشگوزەرانییان پێ نەبوە و خوێنی ڕژاو و فیداکارییەکانی پێشمەرگەیش لە ئاست خەونی نەتەوەدا بە فیڕۆ چوە، زۆر جار پێچەوانەی عەقیدە و پرەنسیپەکانی خۆیان کاریان کردوە، کە بە وتەی خۆیان کە لایەکیان ئەوی تریانی پێ تۆمەتبار دەکات، لە خیانەتدا بەرجەستە بوە.

9- مێژووی ڕاستەقینە: پێشمەرگە و مەسعوود بەرزانی هەر دووکیان لە مێژووی ڕاستەقینە بێ بەشن، چونکە هیچیان خاوەنی تۆمارێکی ساف و بێگەرد نیین، هەر دووکیان ئەوەی هەیانە و ئەوەی لێیانەوە باس دەکرێت، سیخناخە بە زیادەڕەوی و پڕپە لە موبالەغە، بۆیە ئەوەی هەیانە لە ئەفسانەوە نزیکە نەك مێژوویەکی ڕاستەقینە کە ببێتە ئاوێنە بۆ لەخۆڕوانین، ئیتر دەبینین هەمیشە لەگەڵ قۆرغکردنی

سیفەتەکانی دانا بۆ بەرزانی و ئازا بۆ پێشمەرگە، پیاوی پڕ حیکمەت بۆ بەرزانی و نەبەرد و چەلەنگ و تێکۆشەر بۆ پێشمەرگە، دڵسۆز بۆ بەرزانی و سەربەرز بۆ پێشمەرگە، هەمیشە ئەو سیفەتانەیان بە هێڵی سوور تەنیوە کە هەرگیز نەك قابیلی ڕەخنە نەبێت، بەڵکو قابیلی بیر لێ کردنەوەیش نەبێت و وەك حەقیقەتێکی ئەزەلی و ئەبەدی سەیری بکرێت، بۆیە هەر کات لە ڕووی پراکتیکییشەوە لە ژیانی خۆماندا بە پێچەوانەی سەدلەسەدی ئەم سیفەتانەوە لەگەڵ پێشمەرگە و بەرزانی ژیاین، هیچ کار لە پێگە و کەسایەتییان لە زەینی تاکی کورددا نەکات، چونکە ئەوە کار و کردەوەی ئەوان لە ناو مێژووی ڕاستەقینەدا نییە ئەو هێزەی بۆ دروست کردبن، بەڵکو بەپێچەوانەوە هێزێکی وەهمی و ئەفسانەیی کۆمەڵێك کردار و سیفەتی ئایدیاڵی بۆ جێگیر و لە زەینی تاکەکان پتەو کردوە، وات□ ل□□□دا کردار سەرچاوەی هێز نییە، بەڵکو هێزێکی وەهمی بوەتە بنەمای کردار.

10- خاکێتی و لێبوردەیی: سیفەتگەلێکی مرۆیی ئەگەر وەك بنەما و پرەنسیپ لە ناوەوەی مرۆڤدا جێگیر نەبووبن و نەبووبنە بەشێك لە خەیاڵ و بیرکردنەوە و لە ناوی نەستی ئینساندا پتەو نەبووبن و دواتر لە کارەکتەر و کەسێتیدا ڕەنگ نەدەنەوە، ئەو سیفەتگەلە مرۆییە تەنها دەبنە کۆمەڵێك دروشم و لە واقیعدا بە شێوەی سلبی هەڵدەگەڕێنەوە، بۆ نموونە خاکێتی و لێبوردەیی لای پێشمەرگە دەبنە سیفەگەلێکی ناچاری و لای بەرزانی دەبنە نموونە بۆ مرۆڤێك کە ژیان و مردنی خەڵکانی تری بە دەستە، بۆ پێشمەرگە دەبنە واقیعێکی داسەپاو و بۆ بەرزانییش هۆکارێك بۆ فریودان و سیاسەتی دیماگۆجی، ئەمەیش تەنانەت نەك لە پێوەندیی کۆمەڵایەتی، بۆ نموونە سەردانی پرسە و ماڵە شەهیدەکان، تەنانەت لە جللەبەرکردن (جلی کوردی و جامانە) ڕەنگ دەدەنەوە.
دەکرێت سیفەتەکانی لەیەکچوون و تەنانەت جیاوازییش درێژ بکرێنەوە و چەندین خاڵی تریش ڕێز بکرێن، بەڵام وەك بنەما قەناعەتم وایە ئەو وتەیەی مەسعوود بەرزانی (من پێشمەرگەم و هەر پێشمەرگە بووم و هەتا مردن هەر پێشمەرگە دەبم.) بڕێکی زۆر حەقیقەتی هەڵگرتوە و ڕاستگۆیە، بڕ نا زۆریش.

ئەو کەسەی دەستبەرداری ئازادیەکانی دەبێت لە پێناوی سەلامەتیدا؛ ئەوە لە کۆتایەکەیدا هەردووکی دەدۆرێنێت

ئەو کەسەی دەستبەرداری ئازادیەکانی دەبێت لە پێناوی سەلامەتیدا؛
ئەوە لە کۆتایەکەیدا هەردووکی دەدۆرێنێت
بنیامین فرانکلین .....

جوتیار

ئەوانەی کە گاڵتە بە دەنگی خەڵك دەکەن بۆ سەربەخۆیی؛ بێهودەترین کەسەکانی ناو دنیای سیاسەتن، کەسانێك کە لە پەنجەی دەست تێپەڕناکەن خەریکە دەنگی ملیۆنان ئینسان بخەنە ژێر پرسیار و گاڵتەجاڕیەوە؛ ئەوانە کەسانێکن کە ناخی لێوانلێویان لە حیقدو ڕقی ئیدۆلۆژی بەرامبەر نەیارە سیاسیەکانیان خەریکە وایان لێبکات دەنگی ئازادی و پڕ لە ئیرادەی کۆمەڵگایەك بۆ سەربەخۆیی لە وەدا بچوکبکەنەوە کە پرۆسەی ڕیفراندۆم چۆتە خزمەتی تاکە حیزبو تاکە‌ کەسەوەو بۆ سەربەخۆیی خەڵکی کوردستان نەبووە، من دڵنیام ئەگەر ڕیفراندۆم وەکو پرۆسەکە لە ئەسڵدا پاشەکشەی پێکرابایە هەر ئەو خەڵکە بە هەمان شێوەی ئێستایان و بەهەمان دیدگاو زمانیان جۆرێکیتر دەکەوتنە خاڵیکردنەوەی ڕقوو هەڵچونە سیاسیەکانیان، ئەوانە ئەوندە لاوازن لە ئاست خوێندنەوەیان بۆ ڕیفراندۆم و چەمکەکانی و ئایندەی سەربەخۆیی ئەو کۆمەڵگایە تەنانەت ناتوانن بڕوا بەوەش بکەن کە ئەو پرۆسەیە ئەنجامیش درابێ، بە هەموو تێگەیشتنیان پێیان وایە دەنگی خەڵك وەك نانی ناو تەندور سوتاوە؛ پێیان وایە دەنگی خەڵك بۆ سەربەخۆیی یەکسانبێتەوە بە سفر، ناتوانن لەو هاوکێشەیە تێبگەن کە خەلکی کوردستان دەنگی خۆی بە دیکۆمێنت کردوو تا ئەوکاتەی سەربەخۆیی ڕادەگەیەندرێت ئیتر ئەوە بەهێزترین بەڵگەی شەرعی دەستی ئەو کۆمەڵگایەیە کە دەنگیان دا بۆ ئازادی و بۆ دەرچونیان لە ناو

تاریکایی شۆڤێنیزم و قەومچیەکانی ئیسلام .

16.10 با تەنها لە دوو وێنەدا بەراورد بکەین،

یەکەم وێنە:

تۆ سەرکردەیەکی سیاسی ناپاك و ترسنۆك و خیانەتکار دەبینی کە لە سێبەری ملیۆنان دۆلاردا پشوو دەدات و دەخەوێت، سەڕەڕای ئەوەش پێش زرێپۆشەکانی دوژمن دەکەوێت وجەلادەکان بە شمشێرەوە دەخاتە سەر ملی دایك و خوشك وبراکانی خۆی.

دووەم وێنە:

تۆ کوڕە هەژارێك دەبینی کە تا ڕۆژێك بەر لە مەرگیشی خەونی بەوەوە بینیوە منداڵەکانی بۆ نان نەبن بۆ سبەی، بەڵام لە سەنگەری بەرگریکردندا دەکەوێتە ژێر زنجیری زرێپۆشەکان و دەبێت بە سەدان پارچەو لە کۆتایشدا دەبێت لاشەکەی پشکنینی DNA ی بۆ بکرێت تا ناسنامەکەی بناسرێتەوە.
ئەوە ئەو دوو وێنەیە بوو کە ئینسان دەتوانێت زۆر بە ئاسانی لە بەراوردکاریەکی ویژدانی و مۆڕاڵیدا لە یەکیان جیا بکاتەوە؛ ئەوکاتە مرۆڤ دەتوانێت زۆر بە ئاسانی بڕوا بەوە بکات کە ئیرادەی خەڵك و تامەزرۆیی ئەو کۆمەڵگایە بۆ سەربەخۆیی هیچ هاوتایەکی نییە لە گەڵ خواستە کەسی و حیزبی و ئیدۆلۆژیکیەکان.

خەڵکی کوردستان پڕاوپڕبوون لە ئیرادە بۆیە سەلامەتی خۆیان کردە قوربانی ژیانێکی سەربەخۆو پڕ لە کەرامەت. ڕیفراندۆم پەیامی ئیرادەیەکی زیندوو بوو بۆیە دەکرێت مرۆڤ قوربانیشی بۆ بدات.. هەڵپەساردن و هەڵوەشاندنەوەی ئاکامی ڕیفراندۆم و ئەو جۆرە مەفاهیمانە لە قسەی هیچ وپوچی سیاسیە کڵۆڵ و داماوەکان شتێکیتر زیاتر نییە. ئەو خواستە تەنها دەتوانێت گوزارشت لە ئیرادەی وێرانی بزوتنەوەی کوردایەتی بکات نەك ئیرادەی سەرپێکەوتووی خەڵکی کوردستان بۆ سەربەخۆیی و ئازادی.

دەربارەی زەبروزەنگ لە دوونیایی ئێمەدا … هەژارقانع

زەبروزەنگ: لەسادەترین مانادا بریتیە لەهەر پشێوی و بەریەك کەوتنێك ، کە دەکرێت لە ناو تاکەکانی کۆمەڵگادا دوروست ببێت، ئیشی بنەڕەتی حکومەت و دام و دەزگا نیشتیمانیەکان ئەوەیە ڕێگری بکات لە دروستبوون و تەشەنەکردنی ئەم زەبروزەنگانە. بەڵام کاتێك دام و دەزگاکان نیشتیمانی نین و حکومەت کۆمەڵێك بازرکان و جۆرێك مافیا و سەرۆك خێلەکان بەڕێوەی دەبەن، ئەمە ئەو چرکەساتەیە ، کە دەزگا نیشتیمانی و نۆرمەکانی حکومەت، دەچنە خزمەتی سەرهەڵدانی زەبر و زەنگەوە.

شایەنی باسە لە دۆخێکی وەهادا، حەیاتی ئینسان دەکەوێتە ژێر پرسیاری گەورەوە و مرۆڤ هەست دەکات کە زۆر بێ پشتوپەناو بێ کەسە. واتە لە غیابی نەبوونی حکومەتی نیشتیمانی و دەزگای نیشتیمانی و هیزی ئەمنی نیشتیمانیدا ، مرۆڤ بۆ دڵنیابوون لە ژیانی داهاتوی، ناتوانێت بۆ پشتوو پەنا بمێنێتەوە، بۆیە بەناچاری پەنا بۆ حیزبوو خێڵ و عەشیرەتەکان دەبات، بێ گومان ئەمەیش گەڕانەوەی یەکجارییە بۆ دۆخی هێز ویاسای دارستان.

من پێم وایە ئەمە دۆخی ئیستایی هەرێمی کوردستانە و لەڕابردوویشدا هەر هەمان شێوەبووە.

بەواتایەکی تر هەرگیز هەرێمی کوردستان نەیتوانیوە بە دۆخی ڕاگواستندا تێپەڕێت، واتە لە دۆخی حکومەتی خێڵ و هێزی دارستانەوە بگوازێتەوە بۆ حکومەتی هاوڵاتی و لە دەزگای شەخسی و حیزبیەوە بگۆڕێت بۆ دەزگای مەدەنی ونیشتیمانی.

ئینسان لەدوونیادا، لەهەر شتێك زیارت پێویستی بە حکومەتێکە، توانای مۆنۆپۆڵ و کۆنترۆڵی زەبر و زەنگی نا شەرعی هەبێت، لە پێناوی دابینکردنی ئاشتی کۆمەڵایەتی و ئازادی تاکەکەسی و سەلامەتی سەر و ماڵی هاوڵاتیاندا. بەڵام لەشەنسی هاوڵاتیانی کوردستاندا و لە سایەی یەکێتی و پارتیدا حکومەتی هەرێمی کوردستان، لەماوەی بیست و چوارساڵی تەمەنی خۆیدا، نەك نەیتوانیوە ڕێگربێت لە زەبر و زەنگی کۆمەڵایەتی و سیاسی ناشەرعی، بەڵکو خودی ئەو کەسانەی کە حکومەتیشیان بەڕێوە بردووە، بۆخۆیان بەشێك بوون لە دروستکردنی پشێوی و شەرعاندنی زەبروزەنگ لەڕێگەی حکومەتەوە.

دەربارەی زەبروزەنگی سیاسی

ڕەنگە تاکەشتێك لەدوونیای ئێمەی نەتوەی کورددا بەدرێژایی مێژووی نەتوەکەمان هەزارانجار توشی نەهامەتی و دەربەردەری کردبین بریتیبێت لە زەبروزەنگی سیاسی.
سیاسەت لەدونیایی ئێمەدا جگە لە زەبروزەنگی ڕووت، هیچ شتێکی تری بەرهەم نەهێناوە. ئێمە بەدەرەجەی یەك بەرهەمی زەبروزەنگی سیاسین، بێگومان نابێت ئەوەیشمان بیر بچێت، هەموو ئەوانەی نوێنەرایەتی سیاسەتی کوردییان کردووە بەدرێژایی مێژوو سەرێك خێڵەکان بوون یان هیچ نەبێت خاوەنی تێڕوانینێکی خێڵەکی بوون، لەسەردەستی ئەم سیاسیە خێڵە کیانە، لەکۆنەوە تاکو ئێستا دونیای ئێمەیان پڕکردووە لە هەزاران جۆر زەبروو زەنگی سیاسی ترسناك.

زەبروزەنگی سیاسی لەنەوەدەکاندا میلەتی ئێمەی گەیاندە شەڕی نەگریسی ناوخۆ، بەوهۆیەوە هەزارانمان لەیەکتری کوشت و سەدانمان لەیەکتری بێسەروشوێنکرد، ئێستایش هەندێك لەکەس و کارمان لەناو زیندانەکانی یەکێتی وپارتیدا دەناڵێنن،
سەرەڕای ئەو هەموو مەینەتیە گەورەیەیی کە شەڕی ناوخۆ بەسەرگەلەکەماندا هێنای، بەرگەمان گرت و ماینەوە پیمان وابوو کە شەڕی ناخۆ دەکێرت لەتکەی زەبروزەنگی سیاسی بێت ، بەڵام دیسان بەداخەوە ، سەرێك خێلەکانی کورد لێنەگەڕان ئەم میلەتە بڕێك بحەسێتەوە، شەڕی گەورەترین هیزی تیرۆرستی دونیایان پێکردین کە ئەویش(داعش) بوو لە بەرامبەردا ، گەورەترین دەزگای شەرعییان وەستان کە پەرلەمانی کوردستانە.

زەبروزەنگی سیاسی ئێمەی گەیاندە ڕۆژێ، نیوەی نیشتیمانێك بفرۆشین کە هێشتا بۆنی خوێنی شەهیدەکانی لێدێت، بۆ مێژوو دەڵێم ئێمە نەوەی میلەتێکین هێشتا پرسەی شەهیدەکانمان هەڵنەگیرابوو، هێشتا جلەکانی بەرمان ڕەش بوون، هێشتا فرمێسك لەچاومان دەچۆڕا، زەبروزەنگی سیاسی وایکرد ، سەرێك خیڵەکانمان لەسەدا پەنجای نیشتیمانەکەمان بفرۆشن .

ئۆتیزمی سیاسی و موچەی فەرمانبەران .... حامی ئەحمەد عەلی

نزیکەی چوار ساڵە فەرمانبەرانی هەرێم دەبن بەقوربانی مل نەدانی پارتە سیاسیەکان بۆ مەرج و داواکاریەکانی حکومەتی ناوەند، فەرمانبەران لەنێوان بەرداشی لێدوانە بێکردارەکانی بەرپرسەکان و بەڵێنی هەردوو حکومەتی هەرێم و ناوەنددا بێ چارەسەر ماونەتەوەو هێندەی تر بارودۆخی ژیانیان بەرەو خراپتر ڕۆشتوە، چاوەڕوانی ئەم بارودۆخە بەم شێوەیە مەرگەساتەو کاتکوشتن مایەی شەرمەزاری دەسەڵاتی سیاسی و بۆگەنکردنی سیستەمی حکومڕانی چارەکە سەدەیەکی سیاسەتی حیزبی دەسەڵاتدارە، بەخولقاندنی کێشە ئەفسانەیەکان و تاودانی یەکە کارگێریە خاوەن بڕیارەکان شەرعیەت بەپاوانخوازی و ناداد پەروەری کۆمەڵایەتی دەدەن، بەخوێندنەوەی ئەو شانامانەی لە دیوە خانەکانی حیزبەوە تەرجومە دەکرێن بۆ زمانی فەرمی حکومەت گەندەڵیەکانیان بەیاسایی دەکەن.

حکومەتی عێراق هەنگاوی جدیانەو سیاسیانەی نا بۆ پەرتەوازەکردن و لێکهەڵوەشانی کۆی بونیادی کولتوری و سیاسی کوردستان دەستپێکی ئەم هەنگاوەیان بەبڕینی بودجەی هەرێم دەستی پێکرد، حکومەتی هەرێم دەبو بەهەرشێوەیەك بێت لەپێناو خەمی هاوڵاتیان هەوڵی جدی بدات بۆ ڕێکەوتن بەڵام نەك هەر ئەم هەنگاوەیان نەنا بەڵکو بەهاش و هوشی وەبەرەێنان و گرێبەستی نەوت خەیاڵی هاوڵاتیانی کوردستانیان گەیاندە کەشکەڵانی فەلەك، بەڵام ئەم قسانە بێکردەو بێ بنەما بون زۆری نەبرد بەناوی قەیرانی دارایی و دابەزینی نرخی نەوتەوە هێرشی ئابوریان بەدەستی خۆیان بۆسەر گیرفان و بژێوی گەورەترین توێژ کە فەرمانبەران بوو دەست پێکردوو ئەم جارەشیان خەڵکیان بەوە فریودا کە گوایە ئەم قەیرانە کاتیەوەو هەرزوو کۆتایی دێت، ئەمەشیان بەستەوە بەبەرزبونەوەی نرخی نەوت لەبازاڕەکانی جیهان.

بەڕاگەیاندنی لیژنەی ڕوبەڕووبونەوەی قەیرانەکان و بانگەشەی چاکسازی لەبری هەنگاوی کرداری درێژەیان بەقەیرانەکەدا، تەنها بەلێدوانی بێکردار وەڵامی خەڵکیان دەدایەوەو چەندین جار دووپاتیان دەکردەوە کەسیستەمی پاشەکەوتی موچە کاتیە، بەڵام نەك هەرکاتی نەبوو بەڵکو بوو بەنەخۆشی درێژخایەن، لێرەوە پلانی

داگیرکەران کەوتەر سەر سکەی خۆی لەناوخۆشدا هیچ بایەخێك
بەناڕەزایی خەڵك نەدراو ئەو بەشداریە جەماوەریەی هاوڵاتیان و
سەرجەم چین وتوێژەکان و ڕێکخراوە پیشەیەکان کەلەڕاستیدا
بەکوالیتی پەرەسەندن و پێشکەوتنەکانی ئەوروپا بەڕێوە دەچون هێندە
دیمۆکراسی و مەدەنیانە بون گومانت هەبوو لەژینگەی ڕۆژهەڵاتی
ناوەند بێت، لەبری ئەوەی نمونەی ئەو عەقڵە پێشکەوتوەی خەڵك ببنە
ناوەندی بڕیاردانەوە کەچی بەقسەی نەستەق و نوکتە ئاماژ وەڵام
دەدرانەوە، بەهەند وەرنەگرتنی کۆیی ئەو چالاکیە مەدەنی پیشەیانەو
ئیفلیج بوون لەچارەسەر و ئیدارەدانی کێشەکان بەمل ملانێی حیزبی و
چەندەها تەفسیری تر بارودۆخەکەیان وەرگێڕا بۆ سەر زمانی
بەرژەوەندی حیزبی و تایبەتی سەرباری ئەمەش ئامادە نەبوون
گۆڕانکاری لەسیستەمی حکومڕانیدا بکەن، دەستیان برد بۆ پیرۆزترین
دەسەڵاتی خۆماڵی کوردی کەدەسەڵاتی یاسادانان بوو کەبەبڕوای
چاودێرە سیاسیەکان گەورەترین گورزە لەشکۆیی میللەتی کورد بەدەستی
خۆی، تەشەنەسەندنی ئەم کۆبێکۆ ناشەریفانەی حیزب و مل نەدان بۆ
یەکترو لوتکە گرتن لەیەك فاکتەری سەرەکی تەشەنەسەندن و گۆگێتنی
ئەم بارودۆخە بوو، سەرێکی هەرێم لەدووەم پەیامی دوای هێرشەکان
بۆسەر ناوچە جێناکۆکەکان داوای خۆپیشاندان لەهاوڵاتیانی کوردی
تاراوگە دەکات ئێمە دەپرسین خەڵك بەچ ڕویەکەوە لەباخچەکانی
دیمۆکراسی و شارستانیانەی ڕۆژئاوا بڕژێنە سەرشەقامەکان لەکاتێکدا
ئەوان خوشك براکانیان لەژێر سەپاندنی پاشەکەوتی موچەو
سەرکوتکردنی خۆپیشاندانەکاندا لەسەر زێدی خۆیان دەچەوسێنرێنەوە،
بەراستی لەگەڵ هەموو لێدوانێکی ئەم حکومەتە بێپلانەدا بیرۆکەی
نوسینی ڕۆمانێکی سیاسی سەرهەڵدەدات، چارەسەری بنەڕەتی دۆخی
کوردستان تەنها حکومەتێکی نیشتمانیە کەدوور بێت لەدەستێوەردانی
حیزب وخاوەنی دەستورێکی نیشتمانی بەهێز بێت کەزامنی چەند بارە
نەبونەوەی شانزەی ئۆکتۆبەرو ڕوداوی هاوشێوەی ئەو کارەساتە
جەرگبڕە بێت، کەکۆمەڵێك سزاو بەندی تەشریعی وەهای تیادابێت کەشەڕی
ناوخۆ و تێکدانی ئارامی و ئاسایشی تاك بەهەموو ڕەگەزەکانیەوە
حەرام بکات، لێرەوە کاتی ئاشکراکردنی دواکاردی فریاد ڕەسی خەڵك
وادەکەی زۆر نزیك بوەتەوە تەنها ماوە لەمانشێتی دەزگاکانی
ڕاگەیاندندا وەك هەواڵێکی بەپەلە خۆی نمایش بکات، باپێکەوە
هاوکاربین بۆ ڕزگاری نیشتمانی بۆ کۆتایی هێنان بەسیستەمی خێرو
پیاوەتی ئەو پیاوانەی بەباکگراوندی شۆڕش وهێز کۆنترۆڵی سەرجەم
کایە سیاسی و ئابوری و ئیداریەکانیان کردوە، تکایە با ئێمە
قەبارەی شەڕەکانی میدیاو هێرشی ڕاگەیاندن دژی یەکتر بچوك
بکەینەوەو نەبینە هاوکاری ئەو مەرامانەی لەپشت تێکدانی ئاسایشی

دەرونی و کۆمەڵایەتی خەڵکەوەن.

دوو شیعری سامی شۆڕش

باوەشم دە
دێ ئەشکەوتی دەرگا بزر.
باوەشم دە..
لەچاومایە فرمێسکی کەو.
لەگیانمایە سۆزی کۆتر.
باوەشم دە..
تاڤگەی قژت بڕژێنە ڕووم.
با خەرمانەی نەرمی بەفر
لە شەودا بۆم بێ بە پێخەف.
باوەشم دە..
بێ قەندیلەی فتیل کزر.
بێ ئاسمانی دەم پڕ لە کەف.
منم هەتاو. منم ئاگر
باوەشم دە..
منم ئاگر
منم ئاگر.

- ڕۆژنامەی هاوکاری، ژمارە (52) 2/1/1970.

لە دەفتەری عاشقێکی هەتاوەوە

1
برسی برسیتی تربێ.
ئەوەند عەشقی گوڵەگەنم و باران دەبێ،
شەوگار هەر چەند درێژتربێ.
ئەوەند غەریب شەیدای خۆری ئاسمان دەبێ،
منیش هەر چەند کوشتن بە گیانم فێر دەکەن
بەری هەتاوم لێ دەگرن.
ئەوەند عەشقی ژیان دەبم.
ئەوەند هەتاوم خۆش دەوێ.

2
ئەی ئەو بنجە گوڵەی لەبەر
جۆگەی خەمباری برینی مندا دەڕوێی.
لەسای مەرگی مندا شکۆفە دەردەکەی
تاکەی نەتوانم بلبلی عەشقخوانی دەنگی خوێنم
بێنمە سەر چڵت بێنم.
پڕ بە دەنووکی ئارەزووم
بۆ هێلانەی خۆر بخوێنم.
3
– ڕێگا .. تەور
* گیانە درەخت چەند لق و پۆپی ببڕن.
ئەوەند ڕەگ و ڕیشەی بەرەو قووڵتر دەڕوا،
– دنیا شەوە و دنیا بەفرە.
* شەوان خۆر خۆشەویست دەبێ.
بەفرە ڕۆژیش.
برین دەبێتە ئاگردان
– گیانە ڕێگا چاڵە و نزمە
* خۆشەویستم
ئاشقی خۆر .. هەردەم دەڕوانێتە ئاسمان.

• ڕۆژنامەی هاوکاری، ژمارە(176) 20/7/1973.

تێبینی:
ساڵی 2004 دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئاراس. کۆشیعری: (هەڵسانەوە)ی سامی شۆڕشی چاپ کرد. (12) شیعری گرتبووە خۆ، سەرەتای گەنجیم شیعرەکانی سامی شۆڕشم لە دەفتەرێکدا بۆ خۆم نووسیبووەوە، هەروەها شیعری شاعیرانی تری وەك: جەلالی میرزا کەریم و ئەحمەد تاقانە و محەمەد حەمەباقی و فازیل شەوڕۆ و جەلال بەرزنجی و شاعیرانی تریش، کە کۆشیعرە چاپکراوەکەیم بینی هەستم بە کەموکورتییەکانی کرد. تەنیا شیعری: (بووکی ئاو)م لانەبوو، ئەم باسەم لەگەڵ: (لوتفی شۆڕش) کردەوە. ئەمیش شیعری: (بووکی ئاو)ی بۆ هێنام.
داوام لە بەڕێوەبەری دەزگای ئاراس: (بەدران ئەحمەد حەبیب) کرد. بەلێزیادکردنی (8) شیعری تر چاپی دووەمی بکاتەوە. لە ساڵی 2012 چاپی دووەمی کردەوە.
دوای چاپی دووەم بە ماوەیەکی کورت، دوو شیعری تریشیم دۆزییەوە. ئەوەی وایکرد ئەو دوو شیعرەش بڵاوبکەمەوە. ئەوەیە، برادەرێك لە

ژمارە (4)ی گۆڤاری (باران)دا، شیعرێکی بەناونیشانی: (تیری ئایرۆس) (ئامادە) کردووە و بڵاوکردووەتەوە.
سەرەتای شیعرەکەی لە سەرەتای شیعری: (هەڵسانەوە)ی سامی شۆڕش وەرگرتووە. (7) پەراوێزیشی بۆ نووسیوە. هەر (7) پەراوێز زیادن و شتی زاندراو و باون. یەك پەراوێز پێویست بوو. ئەمیشی نەنووسیوە. پێویست بوو ئاماژە بدات، کە سەرەتای شیعرەکەی لە سەرەتای شیعری: (هەڵسانەوە)ی سامی شۆڕش وەرگرتووە، دەی جا چی بووە. ئەگەر ویستی جارێکی تر لە (ئاگایی بێگەرد)دا شیعرەکەی بڵاوبکاتەوە، ئەم ئاماژەیە یارمەتی (خۆبوونی) و (چییەتی) نووسینی دەدات، (خۆبوونی) و (چییەتی)، تۆوی بەبێشتن بۆ بەخشش و وەرگرتنەوەی هاوسەنگی لەدەست دراو و ئاست پێدنەوەی.

سەباح ڕەنجدەر
8/11/2017 هەولێر

کوردە وریا بە، "روسیا" چاڵ هەڵدەکەنێت!؟ … ئاشتی ئیبراهیم ئەفەندی

روسیا، بە پێکانی ئامانجە ئابووریی، سیاسیی و سەربازییەکانی لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا مەبەستییەتی ببێت بە تاکە هێز کە هەموو دژەکان لە ژێر چەتری خۆیدا کۆبکاتەوە. چاودێرانی سیاسیی پێیان وایە هەنوکە "روسیا"، پەیوەندییە دیبلوماسییەکانی بە شێوەیەك پیادە کردوە کە خەریکە دەبێتە تاکە زلهێز لە ناوچەکەدا کە سەرۆکی وڵاتانی ئەو ناوچەیەی لە فەلەکیی خۆیدا دەخولێنێتەوە و بە ئاسانی دەستی "روسیا" لە هەموو رووداوەکان، ڕێککەوتنەکان و گرفتەکاندا دەبینرێت.
سەرکەوتنی پەیوەندییە دیبلوماسییەکانی "روسیا" لەگەڵ سەرۆکی ئەو وڵاتانە بە خۆڕایی نییە، بەڵکو،"روسیا" خوێندنەوەی بۆ بارودۆخەکە کردوە و میدیا و هێزی ئابووریی و سەربازیی روسی بۆ ئەو مەبەستە خستەت گەڕ بۆ ئەوەی کاردانەوەی زیاتری هەبێت لەسەر

دەستەکانی لە رۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا. لە دەرئەنجامدا هەنووکە تەبینی دەکرێت کە پەیوەندیی "روسیا" لەگەڵ ئیران، تورکیا و ئیسرائیل و سوریا و چەند وڵاتێکی تر باشە وە "روسیا"، دوور نییە لە داهاتویەکی نزیکدا ببێت بە ناوبژیوان لە نێوان سوریا و ئیسرائیل!

لە سەرتای هەڵگیرساندنی جەنگ تا هەنوکە کە بە شەش ساڵ دەچێت، سووریا کاول بوو بە ملیۆنان خەڵکی بێتاوان بوون بە قوربانی و دەربەدەر بوون بەڵام "روسیا" نەیهێشت هاورێ دێرینەکەی کە "ئەسەد"ە بروخێت. پلە یەکی خوازەکانی روسیا مانەوەی "ئەسەد" بوو لە دەسەڵات، وەک کەسێک کە دەسەڵاتەکانی بەکاردەهێنێت بۆ پارێزگاری کردن لە بەرژەوەندییەکانی "روسیا" لە ناوچەکە.

پاراستنی "ئەسەد" تەنیا پێویستی بەوە نەبوو کە "رووسیا" دژ بە "ئەمریکا" بوەستێت، بەڵکو پێکانی ئەو مەرامە پێویستی بەوەش هەبوو کە رووسیا ڕووبەڕووی چەند گروپێکی تر ببێت وەکو "ئەلنوسرە و ئەلقاعیدە وە ئەو گروپە چەکدارە میانەوانە کە ئەمریکا یارمەتی دەدان و مەشقی سەربازیی پێ دەکردن". ئەوە لە کاتێکدا بوو کە لە سەرتای جەنگی دژ بە "داعش" "ئەسەد" تەنیا ٢٠% تا ٢٥% لە خاکی سوریای لە ژێر دەسەڵاتدا بوو. روسیا روخانی "ئەسەد"ی پێش تەواو بوونی جەنگی دژ بە "داعش" قبوڵ نەبوو بەهۆی ئەوەی لە سەرەتای جەنگەوە "روسیا" لە رێگەی پاراستنی "ئەسەد" هێز و هەیمەنەی خۆی پیشانی دەوروبەر دا و بە رووخانی "ئەسەد" غروری "روسیا" دەڕوشا، لەگەڵ ئەوەی کە روونە خەونی "روسیا" زۆر لەوە گەورترە کە تەنیا پارێزگاری لە مانەوەی "ئەسەد" بکات و تەنیا چاوی بڕیبێتە "سوریا"!

روسیا، بە درێژایی مێژوو پلانی داڕشتووە بۆ بەرژەوەندییە سیاسیی، ئابووریی و سەربازییەکانی لە دنیای سێیەمدا. بۆ ئەو مەبەستە لەسەر دوو ئاست کاری کردوە، یەکەم، لەسەر ئاستی بەکارهێنانی نەتەوەکان لە رێگەی کۆنترۆڵ کردنی جوڵانەوە سیاسییەکانیان بۆ رێگەی سەرکردەکانیان. دووەم، لە رێگەی پروپاگەندە کردن بۆ "ئایدۆلۆژیایەکی فکری سیاسیی فەلسەفی" تایبەت بە پشتبەستن بە فکر و ئەزمونی "مارکس و لینین"ی، بە گروپ کردنی خەڵک و کۆکردنەوەیان و دروست کردنی ئەحزابی وەکو "ئەحزابی شیوعی" وەک پارتێکی عەقائیدی و ناساندنی بە نێو پێکهاتەکانی نێو کۆمەڵگەی دنیای سێیەم و گرتنی جڵەوەکە بە دەستی خۆی لە رێگەی کۆنترۆڵ کردنی سکرتێر و کەسایەتی یەکەمی ئەحزابی شیوعی لە جیهانی سێیەمدا.

گومانی تیادا نییە “روسیا” لە وڵاتانی سەرمایەداریشدا هەوڵیداوە بە دامەزراندنی ئەحزابی شیوعی بەڵام بەهۆی بارودۆخی سیاسیی و ئابووریی ئەو وڵاتانە و بوونی دەسەڵات و سیستەمی دیموکراتی سەقامگیر، “روسیا” نەیتوانیوە سەرکەوتوو بێت لە بەکارهێنانی ئەو پارتانە بۆ بەرژەوەندیی خۆی تا ئاستی پێویست وەکو وڵاتانی " ئەمریکا، ئوسترالیا، بریتانیا" و دەیان وڵاتی تر. هەروها “روسیا” سەرکەوتوو نەبووە لە دەستتێوەردان لە کاروباری ناوخۆی ئەو وڵاتانەی کە توانیویانە لەسەر پێی خۆیان ڕابووەستن و خاوەن دەسەڵاتی سیاسیی ئابووریی سەقامگیر بن نموونە وەک “چین” و “یابان”.

مەسکۆ، لە جیهانی سێیەمدا تا رادیەکی باش توانیویەتی بە مەرامە سیاسیی و ئابوورییەکانی بگات، بەهۆی باری نالەباری ئەو میللەتانە و هەژاری و جەنگ و بوونی حاکمی دیکتاتۆر و ناجێگیری سیستەمی دەسەڵات، زەمینە زیاتر لەبار بووە بۆ “روسیا” کە بتوانیت خۆی لە کاروباری ئەو میللەتانە هەڵقورتێنێت و سوومەند بێت لە سامانە سەروشتییەکانی ئەو وڵاتانە و بەکاریانبهێنێت بۆ بەرژەوەندییەکانیان نموونەی زیندو وەک “ئەفریقا” و “ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست”.

روسیا، بەهۆی شوێنی جوگرافیا و هاوسنووری لەگەڵ ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا و بوونی ناسەقامگیری سیاسیی و ئابووریی و بوونی شەڕی مەدەنیی و دەسەڵاتداری دیکتاتۆر لەو ناوچەیەدا زەمینەیەکی لەباری ڕەخساندووە بۆ روسیا کە بە خۆونە ئابووریی، سیاسیی و سەربازییەکانی لەو ناوچەیەدا کاربکات و هەوڵبدات دەستی بگات بە خاڵە ستراتیژییە جوگرافییەکانی ئەو ناوچەیە بۆ نموونە “دەریای ڕەش”.

بە زیاتر لە سەدەیەک دەچێت “روسیا” لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا بە بەرژەوەندییەکانی یاریکەرێکی باش بووە و دەستێکی باڵای هەبووە لە چاو هەڵکەندن بە میللەتانی ناوچەکە، تا دەگات بە هەموو ئەحزابە شیوعییەکانی ئەو ناوچەیە کە دەست و لایەنگری سۆڤیەت بوون و متمانەی خۆیان پێ بەخشیبوو بەوەی کە “روسیا” دژی ئیسرائیلە، دژی ئیستعمارە، دژی نەتەوە پەرستییە، دژی ئایین و خورافیاتە، دژی سەرۆکە دیکتاتۆرەکانی ناوچەکەیە وە بە هەڵگرتنی دروشمی بریقەداری وەک بەرەو “سۆشیالیزمی و کۆمەنیستی و بونیاتنانی دیکتاتۆرییەتی پرولیتریا” و دژ بە سەرمایەداری دا فڕیوی دابوون و ئەوانیش بە گژ سەرۆک و دەسەڵاتدارە دیکتاتۆرەکاندا دەچوون، کە لە دەرئەنجامدا بە هەزارانیان لە ژێر ئەو دروشمەدا لە سێدارە دران و “روسیا”،

ئاوەکیی لێنەداوە!
مۆسکۆ، لە پێناو بەرژەوەندییەکانی، لە دنیای سێیەمدا دەستەکی باڵای هەبووە لە دروست کردن و بە قەبە کردن و بە جەماوەر کردنی” ئەحزابی شیوعی” بە تایبەتی لە ناوچەی رۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا. دواتریش وەک فشار ئەو هەزە جەماوەرییەی بەکارهێناوە بەرامبەر بە دژەکانی بە سەپاندنی مەرجە ئابووریی، سەربازیی و سیاسییەکانی، ئینجا کە ئەمەی بە چەتە سەر پشتی لەو هەزە جەماوەرییە کردوەو بە دەستی هەمان دیکتاتۆرەکانی ناوچەکە بە قەلاچۆ کردنیانی داوە، وەک “حزبی شیوعی عیراقی، حزبی شیوعی میسری، حزبی شیوعی سودانی، حزبی شیوعی لیبی، حزبی تودەی ئیرانی، حزبی شیوعی لیبی حیزبی کۆمەنیستی تورکی” بە دەیان ئەحزابی شیوعی تری وڵاتانی ناوچەکە!

روسیا، یاری بە چارەنووسی وڵات و نەتەوەکانی تریش کردوە لە ناوچەی رۆژهەڵاتی ناوەڕاست نمونە “کوردستان”ی داگیرکراویش یەکێک بووە لەو وڵاتانەی کە “روسیا” قسوری پێنەکردووە لە یاریکردن بە چارەنووسی بزوتنەوە سیاسییەکانی و خواستە نیشتمانیی نەتەوەییەکانی، دامرکاندن و بەرەو هەڵدێر بردنی شۆڕشەکانی. ئەزمون و مێژوو پێمان دەڵێن ڕێککەوتوە کە “روسیا” هۆکاری سەرەکی بووە لە دامرکاندنی بزوتنەوەی رزگاری خوازی کورد نمونە “کۆماری مهاباد” و “ڕێککەوتنی ١١ی ئازاری ١٩٧٠”.
هەنوکە، چاودێرانی سیاسیی لە سەر ئاستی جیهان، شێکرەوە سیاسییەکان پێیان وایە کە “روسیا” توانیویەتی لە رۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا پەیوەندیە دیبلوماسییەکانی بەرەو پێشەوە ببات کە لە ئەنجامدا پێگەی بەهێز بووەو وە دوای تەواو بوونی جەنگی دژ بە “داعش” هەوڵدەدا مەرجی خۆی بسەپێنێت. کە بێگومان کوردیش یەکێکە لەو نەتەوانەی کە لە ناوچەکە کە چارەنووسی دەکەوێتە ژیر دەستی “روسیا”! وە پێش وەخت “روسیا” لەگەڵ نەیارانی “پرسی کورد” دەستە!

لە دەرئەنجامدا دەردەکەوێت کە بەکارهێنانی کارتی ” روسیا” و ئاماژەدان بە “ئەمریکا” لە هەڵبژاردنی ئەو بەرەیە وەکو فشارێک بە دەستکەوت و سەپاندنی مەرج بەسەر “ئەمریکا”دا هەنوکە ئەو خوازە لە قەبارە و ئەندازەی پارتە کوردییەکاندا نییە بە تایبەتی لە باشووری وڵات، وە ئاشکرایە کە “روسیا” هەنوکە و لە ئایندەش بەرژەوەندییە ئابووریی و سەربازییەکانی لە چاوی عەبادی، ئەسەد، روحانی و ئەردوغان دا دەبینێت.

سەرچاوە:

http://iiss.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/05679327908457338#.WgOYX0lrzs0/
The Soviet union in the international system of the 1980s
Foreign relations of Russia
http://www.businessinsider.com/russia-middle-east-strategy-explained-2017-10?IR=T
https://www.bloomberg.com/news/articles/2017-10-03/putin-is-now-mr-middle-east-a-job-no-one-ever-succeeds-at
http://crhsgg-studentresources.wikispaces.umb.edu/file/view/Alzaabi%2C+NouraDemocracy+in+MENA_NouraAlzaabi.pdf
http://www.theisraelproject.org/episode_46_a_cold_war_in_a_simmering_middle_east?gclid=EAIaIQobChMIo_-X0q2w1wIVVyQrCh3iGwHUEAAYASAAEgKM-PD_BwE

میدیایەکی سەیرە گوڵم…!!! … جوتیار

بۆچونێك هەیە پێی وایە کە نەوەی پێش دەیەی نەوەدەکان دەبوایە خۆی لە گەڵ میدیاو هەژموونەکەیدا بگونجاندبایە، بەڵام لە زەمەنی ئێستاماندا ڕێك پێچەوانەکەی ڕاستە؛ پێویستە میدیا خۆی لەگەڵ هەژموونی گێنێراسیۆنی (IT) هونەری زانیاری و نەوەی نوێدا بگونجێنێت ، هەرچەندە لە کوردستاندا ئاستی پێگەیشتنی ئاراستەی میدیایی و فەزای سەربەخۆبوون و گەشەکردنی؛ پەیوەستە بە خۆ دابڕاندن لە هێڵە سیاسیەکان و ئاراستەی دەستەڵاتی باو ، بەڵام ئەوەی کە میدیا و ڕۆشنبیری کوردی ناتوانێت لێی دەرباز بێت ئەو ئاستە دۆگماو بەجێماوەیەی کە لە پانتایی هێڵەکانی ئیدۆلۆژیا و کاریگەری ئەودیو تێڕوانینە سیاسیەکاندا جێدەگرێت، ئەو بونیادەی کە ڕێگە دەدات بە میدیا و ڕۆشنبیر بۆ ئەوەی ببێت بە ئالیەتی دروستکەری ڕایگشتی و باوەڕپێکراو لە ناو کۆمەڵگادا تەنها پرۆفێشناڵبوون لە ڕووی تەکنیکەوە نییە یاخود گووتار نوسین و قسەکردن نییە، بەڵکو خۆ ساخکردنەوەو دەربازبوونە لەناو هەموو ئەو پارادۆکسیزمە ئاڵۆزە (پۆلیسۆسیاڵ)ەدا

1. ئەو ڕەوشە سیاسی و لەناکاوەی کوردستانی باشور لە دوای 16.10 وە دەرخەری ناواخنی ڕاستەقینەی تێگەیشتن و توانای ئەقلی میدیاکارو ڕۆشنبیرانە کە نەیانتوانی تێگەیشتنیان بۆ ئەو قەیرانە سەرتاپاگیرە کە کۆمەڵگای کوردستان ڕووبەروی بۆتەوە بسەلمێنن، بە پێچەوانەوە ڕۆشنبیران و میدیاکاران بە دیاریکراوی دوای ئەو پێشهاتە ئاڵۆزە وەك هەر تاکێکی توڕەو بێزار لە ناکامبوونی ئەو قۆناخە؛ هاتنە ناو ڕۆژنامەو بەردەم مایکەکان و ناو تۆڕەکانی سۆشیالمیدیا بۆ خۆ خاڵیکردنەوەو دامرکانەوەی ڕقە هەڵاوساو و پەنگخواردوەکەیان بەرامبەر نەیارە سیاسی و ڕکبەرەکانیان و خراپترین جۆری خوێندنەوەو هەڵسەنگاندنیان بۆ دۆخەکە هەبوو، کە بە ڕای من کاریگەریەکی زۆر نێگاتیڤیان خستە سەر قەیرانەکە و تا ئاستی داخستن و بێهەناسەیان برد ، من ناچمە سەر ئەوەی کە بەشێکی ڕۆژنامەو کەناڵ و پەیجە ئینتەرنتیەکان تا ژێرزەوی توشی هەرەس و داڕمانی دەروونی هاتن و لە بێ پلانی و بێ رەهەندی خۆیاندا بوون بە بەشێك لەو ململانێیە تازەیە کە لە هەناوی شکست و خیانەتێکی سیاسی کوشندەدا لە دایك بوو و وەکوو هەر قۆناخێکی تری تێکشکانی بزوتنەوەی ناسیۆنالیزمی کوردی فەرزکرا بەسەر کۆمەڵگاو خەڵکی کوردستاندا .

ئەرکی ڕۆشنبیر یاخود میدیای ئازاد دەبێت بەر لەهەر شتێك ئەرکێکی ویژدانی و ڕاستگۆیانە بێت؛ هەڵگری پەیام و ڕەهەندێکی ڕۆشنبێت کە ئەویش بونیادنانی ئیرادەو دروستکردنی ووشیاری سیاسی و ڕووبەڕوبونەوەی دەستەڵاتی ستەمکار و گەندەڵ ؛ هەروەها خوێندنەوەو هەڵسەنگاندن بۆ ڕەوشە ئاوارتەو قەیراناویەکان بەبێ مەیلگەرایی سیاسی نەوەکوو ئەوەی کە دەیبینین قوڵکردنەوەو شێواندن و بە هەستیاریکردنی پەیوەندیە سیاسی و کۆمەڵایەتیەکان لە نێوان چینە جیاوازەکاندا ، میدیاکانی لای ئێمە تا ئەو ئاستە سەرلشێواو و بێ ئامانجن کە ئامادەن بۆ گەرمکردنی بازاڕی بەناو پڕۆفێشناڵبوون و بەناو سەربەخۆبونیان دەستی هەموو کەسێك بگرن، پەنا بۆ هەر جیهەتێك ببەن کە لە بەرامبەر دژەکەیدا خیتابی حەماسی و هەجوی ئیستیفزازکەر بدات.

ئەگەر تەماشای فەلسەفەی جەدەلیەتی میدیای کوردی بکەیت زۆر ئاسان دەبینی چەندە بۆ بونیادو بۆ مەعریفەی ململانێ باڵاکانی کولتورین ؛چەندە هەموارن بە عەقلیەتی یەکترشکاندن و ڕکاوڕێك نمونەیەکی ڕاستەقینەی بزوتنەوە سیاسیەکەی ناسیۆنالیزمی کوردین.
لەو ڕەوشە بێئامانە سیاسیەدا بەشێکیان باسی پلانە نێودەوڵەتی و

هەرێمایەتیەکان دەکەن کە چۆن دیسان کورد خەنجەری خیانەتی لێدرا ودەیانەوێت پاکانەو ئەستۆپاکی بۆ بزوتنەوەی کوردایەتی بکەن ؛ بەشێکیشی وەك ئەوەی هیچ ئاڵوگۆڕێك نەبوبێت و ڕوینەدابێت بۆمان باسی هاوردەکردنی خەیارو تەماتەی ئیندۆنێسی دەکەن؛ باسی بەرهەمی ماسی و سودەکانی دەکەن؛ یاخود باسی ڕۆناڵدۆ و یاریەکانی بەرشەو ڕیاڵ؛ ئاخر ئەوە چ پەرتبوون و چ وێرانەیەکە کە میدیاو ڕۆژنامەنوسان و ڕۆشنبیرانی کوردستان تیایدا گوزەر دەکەن؛ میدیا و ڕۆشنبیران ئەوەی کە ناتوانن درکی پێبکەن تەنها حەقیقەتەو هیچیتر؛ تەنها خوێندنەوەیەکی دروستوو لۆژیکیانەیە بۆ ڕوداوەکان؛ ئەرکی هەستکردن بە حەقیقەت تەنها لەوەدا خۆی نابینێتەوە کە مرۆڤ قسە بکات، بەڵکو دەبێت مرۆڤ ڕاستیەکان بە قسە بێنێ ؛ قسەی نوسەرێکی ئەڵمانی هەیە دەڵێت(هەندێك کەس خۆر تەنها لەو کاتەدا دەبینن کە لە ژێر سێبەرێکدا دادەنیشن و پشوودەدەن) ئەوە ئەو وێنە ڕاستەقینەیە کە کوردستان نیشانمان دەدات لەسەر دەستی پلاتفۆرم و پارادایمە شێواوەکەی میدیای کوردی ؛ ئەو وێنەیە ئەوەمان پێدەڵێت کە ڕۆحیەت و دیدگای میدیایی لە کوردستان پێیەتی لە دەمارگیری سیاسی و دەرنەچوون لە لۆکاڵیزمی حیزبی و ئیرادەیەك کە ناتوانێت بگات بە سێبەری قەیدە جیهانیەکانیش نەوەکوو ئەوەی بتوانێت تێیانبپەڕێنێت.

2 . سۆشیال میدیاش کە دەتوانم وەکو گروپی هێرشبەری میدیایی لە کۆمەڵگای کوردستاندا پناسەی بکەم، لە ئێستادا دەتوانین بڵێین یەکێك لە کاریگەرترین و خێراترین هۆکارە خۆسەپێنەکانی تەکنەلۆژیای میدیاییە بە سەر زیهنیەتی تاك و تا ئاستێك کۆی گشتی خەڵکدا؛ خەریکە بەڕ شێوەیەك لە شێوەکان چۆگایەك بۆ میدیا بیستراو و بیندراوەکان لەو پانتایەدا ناهێڵێتەوە، بەڵام ئەویش بە شێوە هەرە سکانداڵ و شێواوەکەی لە ناو ئەو فەزا ئانارخیست و ناجێگیرەی کە حیزب و سیاسی و ڕۆششنبیرەکان خوڵقاندویانە .

کراوەیی و بەرفراوانی ئەو تۆڕە جاڵجاڵوکەیانە تا ئاستێك وای لە خەڵك کردوە پێویستیان بە میدیا ئاراستەکراوەکان کەمتر بێت و وەك سەرچاوەی سەرەکی زانیاریش پشت ببەستن پێی ئەویش بە هۆکاری ئەوەی کە خێراو بەردەست و فراوان و کراوەترە ،
هەرچەندە ئەو بەشەش لە میدیا بە شوەیەکی گشتی وای لە مرۆڤ کردوە بە بەهانەی ئازادی و کراوەیی سنورەکەی خۆی گۆشەگیرو زیندانیبکات، وای کردوە کە مرۆڤ هەست بکات لە نێو پەیوەندیەکی بەرفراوان و بە هێزی کۆمەڵایەتی و کولتوری دایە کەچی لە ڕاستیدا تەنهایەو لە ناو

فەزایەکی دابراو و دەستبەسەرکراودایە، ئەو تەوژمە کە نەیتوانی بەشێك لە مرۆڤەکان بە شێوە ڕاستەقینەکەی لەگەڵ خۆیدا ڕابێنێت؛ بە قورسایی خۆی و بە هەژمونێکی شارەوە توانی مرۆڤ لە گروپە کۆمەڵایەتیە وابەستەکانەوە‌ بگەیەنێت بە ترۆپکی خودگەرایی(indivdual) ێکی کوشندە بە بێ ئەوەی خوێندنەوەیەکی دروست و تەندروستی بۆ ئەو ئامرازەی تەکنەلۆژیا هەبێت ، کۆمەڵگای ئێمەش بەشێکی هەرە ناوازەی ئەو پارادۆکسیەتەیە لە تێکنۆلۆژیای میدیایی کە لەژێر هەژمونی سیستێمی بە جیهانیکردن ڕوبەڕوی کراوەتەوە، بەڵام بە ستایلە هەرە خراپەکەی و بە لیبڕاڵیزمێکی پاشقە□□ و دۆنکیشۆتانە؛ کە بە کەمترین تێچوو لە ڕێگایەوە دەستی بەسەر سەرتاپای بیرکردنەوەو ئاکتیڤیتێتی تاکەکانیدا گرتووە.

لەو ڕۆژگارەدا مرۆڤ بۆ ئەوەی بتوانێت بوونی کۆیلەیەك پێناسە بکات پێویستی بەوە نییە خاوەندارێتیە بیۆلۆژی و جەستەیەکەی ببینێت ؛ بۆ ناسینەوەی کۆیلەیەك لە ئێستادا پێویستیمان بەوە نیە بگەڕێینەوە بۆ یادوەری پەیوەندیە کۆمەڵایەتیەکانی سیستێم و قۆناخی کۆیلایەتی ، چونکە لە ئێستادا سەرمایەداری سیستێم و تێکنۆلۆژیایەکی پەیوەندی وەها گیرۆدەی بۆ بەرهەم هێناوین کە هەمووومان لە ژێر کاریگەریەکەیدا بووین بە پێشکەووتوترین و گوێڕایەڵترین کۆیلە تا ئەو ئاستەی هەست بە بوونی کەسوکارو هاوڕێکانیشمان نەکەین لە دەورمان و دنیای واقیعدا.

کوردایەتی ئایندەی لە عێراقدا ... چالاک ئاغجەلەری

وەک چۆن ژیان کۆکراوەی ساتەکانە ،ئەوەی دەبێتە ئەکتەر و دەق داڕێژەری ئەو ساتە یەک لە دوای یەکانە بە تەنها مرۆڤەکانە نەخشە ڕێگای بۆ دەکێشن و دەکرێتە داینەمۆی بەردەوامی ژیان ، هەر ساتێکی مێژوویش دەبێتە بەشێک لە ژمارەیەکی گەورەتر لەوانی پێش خۆی، هەروەها بۆ خۆشی بەهەمان مەنتیقەوە ئەو ژمار□ن□ی ب□دوایدا دێن لە پەیوەند بە بەردەوامی ژیان هەمان فۆرم دەگرن، کەواتە ئەم حەتمیەتە قابیلی گۆڕان نیە و هەڵە وەرناگرێت ، وەک ئ□□رک□کی

داسەپاوی سروشتی دەبێت بە دونیابینییەکی کراوە و لە هەنگاوەکانی سبەی بەوانین مەزنی ئەمڕۆمان لە نەبێتە دۆگما چونکە بەم گەوجاندە جیا لەوەی بەر بەشەپۆلە بەردەوامەکانی ژیان ناگرین هاوکات ئەمەکی بچوک کەشکۆڵەی ساتەکەمان بەتاڵ بەتاڵ دەبێت لە عیبرەت بە دوای خۆمان.

لە بەرکەوتەی ژیانی سیاسی میللەتانەوە بەلای کەمەوە سەرو ١٦٠ نەتەوە بە ناسنامەی جیاوازە ئیلهامی فیکری هیگڵ لە دروست بوونی دەوڵەتی نەتەوەدا بە کەی ئەو ئیفرازاتانەی بەدوای خۆیدا هێنای ئاسمانی جوگرافی سیاسیانی بە ڕۆشنکردوە و بوون بە بەشێک لە کۆمەڵگای گەلانی خاوەن ئاڵا ئەمە لا کاتێکدا ١٩٦ وڵات خاوەن کورسین لە نەتەوە یەکگرتوەکان هەرچەندە لەم ڕێکخراوە ١٩٣یان ئەندامی هەمیشەین و مافی دەنگدانیان هەیە ، هەروەها ٣ وڵاتی وەکو(کۆسۆڤۆ ، فەلەستین و ڤاتیکان) لە دەرەوەی ئەو مافەن و تا ئێستا بەشێک نین لەو گروپە.
لێرەدا ئەوەی جێی مەبەست و وەستانە لەسەری میللەتێکی وەکو ئێمەی کورد ئەو هۆکارگەلی ئاستەنگانە چی بوون کە نەمانتوانی لە دوای ئەو هەموو کەشمەکەشە سیاسیەی سەدەی بیست ئەم خواستە میللیە فەراهەم بکەین ، هەرچەندە هەلەکان بە گەیشتن بەو مافە ئامادەییان تێدابوو بەڵام نەکرا!! ، دیارە بە دورخستنەوەی پەنجە لە دیرەکی سیاسیمان هەندەی نەیارەکان بە هۆکار دەزانین، ئامادەنەبوونی پێگەی سیاسی کوردی لەچوارچێوەی غیابی ناوەندی فیکرلە ئاراستەکردنەکی تەندروست بە ئەم پرسە کەمتر پەنجەی تاوانی ئاراستەکراوە، ئەمەش بەهۆی هەژموونی تەنەپەڕاندنی شکەی باوکایەتی بەسەر نەوەکان و خەڵ بەسەر گروپ و تاکەکان ، هەروەها هەزمکردنی پرسەکە لە چوارچێوەی سەز و دوور لە تەفکرینی وورد لە گرتنەبەری هەنگاوەکانی هەوەدان و خەبات، خاڵیی لە ستراتیژیەکی تەکمە و نەبوونی بوێری بە داشتنەوەی کاری سیاسی بە گونجان لەگەڵ سەردەمدا ئەو ئەنجامەی داوە بەدەستەوە کە ئەمڕۆ دەبینرێت.
.
هێز و پارتە سیاسیەکان بە گشتی و `قەومیەکان بەتایبەتی لە کوردستانی عێراقدا بەلای کەمەوە لە شەستەکان بەدواوە روئیای سیاسی خوێندنەوەکانیان لەو ئاستەدا کورتی هێنا ، ئەویش بە هۆکاری نەبوونی سەرکردەی بە فکر بە دەرچون لەو خەباتە تەقلیدیە(شۆڕشی چەکداری خاوەن ستراتیژی داخراو و تەعمیمی خەباتی گەلان و چواندنیان بە پرسی میللەتی کورد)ی ئەو ڕۆژگارە ، ئەم جۆرە لە خەبات و تەکەشان وەک بەشێک لە دەرهاویشتەکانی دوو جەنگی جیهانی

یەکەم و دووهەم دەبینم، چونکە بە خۆی ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوین هێڵی گەرمی ململانێی جیهانیەکان بوون. بەردەوامی ئەم خەباتە لە حەفتاکان و هەشتاکان بەهەمان باکگراوندی تێکۆشانی شەستەکانەوە درێژەی کێشا لەگەڵ هەندێ گۆڕانکاری ڕووکەشی کە تەنها بە تەژاڵەکی تەنک فیکر و فەلسەفەی شەستەکانی داپۆشی بوو بەڵام لە بنەڕەتدا وەک درێژکراوەی هەمان میتۆد هەر بۆیە نەیتوانی ئەو قۆناغە بەجێبهێڵێت و دیدگایەکی تر لە دونیابینی بە دەستکەوتنی مافی گەل بجوڵێنێت. کارەسات و نەهامەتیەکانی ئەو ساتە مێژوویە بەجیا لە دڕندەی دەوڵەتی ناوەند کە بە نەخۆشی فاشیست بوونەوە گلابوو بە وێنەی نازیەکانی ئەڵمانی و کەمالیستەکانی تورکیا ، ئەوەی کەسەرە هێزی کوردی وەکو پەرچەکردار شوێن پێی دوژمن کەوت ئاراستەیەکی لەوی باشتر نەگرت نە ئەوکات و نە ئێستاش چونکە دیدگایەک لە بنەچەدا سەرچاوەکەی هاوخوێنی نەتەوە ئاراستەی بکات ڕق و سڕینەوەی بەرامبەر بەرجەستە دەکات (ئەمە تۆمەت بەخشینەوە نیە، مێژووی ناشیونالیزمی نەتەوەیی لەمە زیاتری لە بەرهەم نایەت لەکاتێکدا کورد بەخۆی نموونەیەکە لە تاوان کە دەرهەقی کراوە) ، بۆیە ئەم هاوکێشەیە لە نێوان ئەم دوو بەردە ئاشەدا میللەتی کردە ئەو خوانە بە تێر بوونی ئارەزووە سیاسیە بە هزرەکانیان چونکە براوەی ئەم فۆرمە بەتەنها کەمەڵێکی بچوکن لە دەمراستی سیاسی دیکتاتۆرخواز و بەخشینەوەی ترس لە ئامانجی پێکراوی ئەو نوخبە پۆپۆلیستەیە.

بۆ ئەوەی دوور نەکەوینەوە لە دوای ڕاپەڕینی ١٩٩١ەوە دروست بوونی جۆرێک لە ئیدارەدانی سەربەخۆ ، دواتر کۆتایی هاتن بە دەسەڵاتی سەدام ، هەڵسوکەوتی هێزەکانی دەسەڵاتدار (پارتی و یەکێتی) چی دەسکەوت و فەرهەنگی سیاسی و ئیدارو ئابوریان جێکەوتەکرد تاوەکو خەڵک دەست خۆشی لە ماندوبوونەکەیان بکات!!، لەمەڕ بەدوا دەبێت دووجار هەڵوەستە بکەین یەکەم لە دەسەڵاتی ناوەند و دووهەم لە دەسەڵاتی هەرێم ، دیارە گومانی تێدا نیە هەردوو بەرە خاوەن یەک میتۆدی سیاسین ئەوەی مەبەست نەبێت لایان خۆشگوزەرانی خەڵکە، ئەم خواستە پەیوەندی بەو هاوکێشەیەوە هەیە لە بوون و فەراهەمی ژینگەیەکی ئارام و ڕەفاهدا هوشیاری تاک گەشە دەکات ، لەگەیشتن بەم ئاستە ئاسایشی ئەم نوخبە سیاسیە دەکەوێتە مەترسیەوە و پێگەیان لەق دەکات، باشترین بژاردە بۆ ئەوان تەسلیم بوونی ئیرادەی خەڵکە بە حزب وەکو ئەوەی کە ئێستا بۆتە واقیعی ڕۆژ.

بە گەڕان بەدوای چارەسەردا دەبێت میتۆدی سیاسی تەواوی هێز سیاسیەکان لە عێراقدا بە تایبەتی ئەو هێزانەی فیکری قەومی و

مەزهەبی ئاراستەدەکەن بکرێنە ژێر پرسیاری جدییەوە بە فۆرمێکی تر لە سیاسەت وەڵام بدرێنەوە بە هەرچی گەیشتن بە ئارامی هاونیشتمانیان لە ووڵاتدا ، چونکە لە مێژووی دروست بوونی عێراقەوە بە شێواندنی ناسنامەی هاونیشتمانیانەوە کەوتە سەرخۆت، ئەمەش بەهۆی بەزۆر لکاندنی چەندین نەتەوە و ئاین و مەزهەب لە قەوارەیەکی دەوڵەتیدا فەرمیان بە کێشا جیاواز لەهەر خواستێکی ئارەزوومەندانە. بەڵێ ناسیونالیزمی قەومی وەک میتۆدی سیاسی و بە تەبەنیکردنی ناسنامەی حزب خۆیناساند بە خەڵک ، دیارە بە خۆی ئەم ئاراستەیە لە سیاسەت ڕێگە و دەرفەتەکان باشتر دەڕەخسێنێت بە دژایەتیکردنی بەرامبەر ، ڕق و نەخوێندنەوەی دەرەوەی خۆی بەردەوام چالاکە و کاری پێدەکرێت، ئەم فەرهەنگە لە کێششی بەردەوامدایە بە دەستەمۆ کردنی ئەوانی دی بە جۆرێک هەیمەنەو باڵادەستی خۆی خاڵی کەتایە بە یەکلاکردنەوەی کێشەکان ، هەربۆیە عێراقی نوێی بیستەکانی سەدەی ڕابردوو ئەم جۆرە ناسیونالیزمەی لە ناو کۆی پێکهاتەکانی ووڵات بووە فەرهەنگی سیاسیان ، ماڵوێرانی ئەو خەڵکەش زادەی ئەو دیدگا بە بەشتەیە کە دەکرێت بەجێبهێڵدرێت.

لە جێگەی ئەم ڕەوتە سیاسیە مەرگ هێنە ئیدی کاتی ئەوەیە پێش خۆمان ببینین ، لێرەدا دوو ڕێگە لەبەردەم ئەم خەڵکانەدایە یان بەردەوامیدان بەم روئیا سیاسیە خوێناوییەی کە هەیە لە کاتێکدا مێژووی عێراق پێمان دەڵێت خاوەنی هەموو شتێکین بەجگە لە ئاشتی و یەکتر قوبڵ کردن، لەبەرامبەر ئەم ڕەوتەدا دەکرێت ناسیۆنالیزمی (میللی یان لیبرالی)،(سڤیک ناشیونالیزم)جێگەی بگرێتەوە ، کۆنسێپتی ئەم جۆرە بژاردە سیاسیە لە سەربنەمای هاونیشتیمانی بوون و سیستەمێکی دیموکرات پێگەی خۆی مەحکەم دەکات، ئەم بەدیلە هەوێنک دەبێت بە ئەو شیرەی خەڵکی عێراق بە تەواویپێکهاتەکانیەوە مەبەستیانە ببێت بەماست(مەبەستم خەڵکی سڤیلە).هەزمکردنی ئەم فۆرمە وەک بنتێک بە سەرلەنەی ئاشتەوایەکی کۆمەڵایەتی ، وەلائە بە نیشتمان و پەیوەندیە سیاسی و کۆمەڵایەتیەکان جیاواز لە تێڕوانینی بە دوژمنناسی بەرامبەر و دروستکردنی شەبەحی ڕەقیب . ئەرکی خوێندەوارەکانە بە هاوکاری شەقام فشار ی مەدەنی بکەنە سەر کایەیە سیاسیەکان ئەم فەرهەنگە سەربخەن، ڕاستە ئەرکەکە پەیوەستی بە ماندوبوون و لەخۆ بووردەییە بەڵام گرنگ گەیشتنە بە ئامانج کەخۆی لە بەختەوەری خەڵکدا دەبینێتەوە .

ئاکامی ئەم پرسە دەبێت سنوری فیکری سائید ببەزێنێت موخاتبەی سەرجەم پێکهاتەکانی عێراقی پێبکرێت ، دەست پێکی ئەم فۆرمە نوێیە

لە سیاسەت لەسەر دەستی ڕۆشنفیکران دەکەوێتە جوڵە ، نابێت چاوەڕوانی هێزە قەومی و مەزهەبییەکان بکرێت چونکە ناسۆنالیزمی قەومی بۆ خۆی هێناوی بازاری سیاسەتیانە بۆ تێپەڕبوونی ئەم فەلسەفەیە و بازدان بەسەریدا ئەوانیش کارکەنار دەکەون، ئیدی کوردایەتی بۆ پاراستنی تاکی کورد سەرهەڵدەکەوێت بە هاوبەشی لەگەڵ کۆی پێکهاتەکان لە ئەرک و مافەکانی ووڵاتدا هاوبەش دەبن و لەسەر هەموویانەوە خۆشەویستی جێگە بە قین لەق دەکات.

کورد و هیلالی شیعی ... دڵشاد تاقانه

هاوکێشەیەکی نابەرابەر و پڕ مەترسی، تاڵەموێکە لەنێوان ژیان و مردن، تای تەرازوو هەرگیز پای ناداتەوە! لەوانەیە لەنوسینەکەم سەرسامیەک گرتبی ئەوە چیە و چی ڕوودەدا؟ نوسەرانە هەندەک دەتهینم و دەتبەم ئەوجا لەکۆتایی کارکی باسەکەت دەدەمێ.

شیعە..

جۆر یا شێوازێکی ئاینگەرا لەناو ئاینی ئیسلام حەشاردراوە، قوماتێکی ئیسلامیانەی هەیە بەڵام لەڕاستیدا سەربەخۆیە، پێڕەو و ناوەندی بڕیاری هەیە، دەکرێ بڵێی فارسەکان دژی ئیسلامی عەرەبی دایان هێناوە خۆیان ناوەندی بڕیارەکەن.

فتوحاتی ئیسلامی..

کەڕووی لەوڵاتی فارس کرد لەبەرئەوەی لێ گەیشتن نزیکە، زێڕ و خشڵی زۆرە کیسڕا بۆ دەوڵەمەند بوون، ئاینەکەیان زەردەشتی سروشتپارێز و جوتیارانەیە خواستی گرتن و ڕاو ڕوتیان نیە بەخاکەوە بەندن! لەولایە ڕۆمانەکان دیانی شەڕکار و بەرز و بەهێزن پێیان ناوێرین، لەولا ئەفریکای لەبرسان مردی و ژن ناشیرینە بەحۆریە بەڵێنیەکانی بەهەشت ناچن لەکاتی دەسکەوتی شەڕ!

کورد لەفتوحات..

لەسەرەتاوە تێتۆی چونکە پارچە پارچە و نەهاتن بەهانای یەکترەوە. ئاسان شکێندران یەک لەدوای یەک چونکە هەرئاغە و میرە لەئاشەکی لێ دەکا وەکو ئێستا یەک زۆرینە چاوحیز و کەمینە ئاسان لەناو دەبرێن.

فارس لەفتوحاتەکە..

بەعەرەبیان دەگۆت: ئەسپێ خۆرەکانی بیابان. سەرڕای شکان و خۆبەدەستەوەدان لەبەر خیانەتی ناوەخۆ بەڵام بڕیاریان دا هەربەئاینەکەی خۆیان عەرەبەکان بشکێنن شکانەکی مێژووی دووکەرت و چەند کەرتیان بکەن، وابوو ئاینگەرای شیعەیان داهێنا و پەرەپێدا.

کورد و شیعە..

ئەوڕۆ کورد لەهەرچوار پارچەکەی لەبەردەستی ئێرانی شیعە، وەک سونیەکی گەمژە تەراتێنی پێدەکرێ، لەڕۆژهەڵات دەمێکە خەساوە تەنانەت جووتیشی پێناکرێ. لەباشور و ڕۆژئاوا سەرەتاتکەیانە بەڵام ئاسان قڕەیان لێ دەبڕێ چونکە بەشەکیان دەستەمۆ و بەشەکیان نەزان و ئاغاچین دەکرێ ببیە ئاغایان. لەڕۆژئاوا ئازا و دڕن بەڵام ئەسەد لەخوارەوە و تورکیا لەسەرەوە، حەشدیش لەعێڕاقەوە دەیانخنکێنن.

شەڕ چەک دەیکا..

ئەو سەردەمەی تەقەمەنی پەیدا بوو واتە تفەنگ و دەمانچە یاسای شێمشێربازیان شکاند، مەرجی قارەمانی و مەردەکوژی، یاساکانی شەڕ گۆڕا بوو بەشێوازی حیزەکوژی لەدوورەوە و لەناکاو بێ ئاگاداری سوارانە. ئینجا ئێستا کورد بەچەکە کۆنەکانی ڕوسی وەک کلاشینکۆف و دۆشکا بەرامبەر بەچەکە نوێکانی شیعە کە لەئەمریکای وەردەگری لەڕێی عەبادی وەک تانکی ئەبڕامز و فڕۆکەی 16 بێگومان دۆڕاوە!

کوردی سونە..

نازانم کورد بۆ سونەیە؟ خێرەکەی لەچ دایە؟ لۆمە بەکر و عومەر و عوسمان و جیاوازی چیە؟ وەک برێی: حەرەس قەومی و بەعسی و داعش یان عەلی کەدەکاتە حەشدی شەعبی! هەرهەمووی جاشکی یەک ماکەرن، جا ئەگەر شیعەباین لەوانەیە باشتربا.

پاشایەتی کورد..

هەمیشە کورد ڕۆڵی پاشایەتی لەفارسستاندیە لەبەر بیرنەکردنەوە و ئازایەتی بەڵام هەمیشەییش لەڕووی سیاسی دۆڕاوە چونکە یەکگیر و خودان ناوەندی بڕیار و خاوەن پەیام نیە زیاتر ڕەدووکەوتەی ئاغاخوازە تا بەرێوەی ببا و خۆشی جوتیارەکی شەکەتی بێ پلان و بەرنامەی کاتە، هەروەک ئێستا زۆردەڵێ بەڵام کەم دەکا!

شیعەی پاشا بەزێن..

سەردەمی گەشەکردنی زانستی ئەسفەهان شیعە ئاخوندەکان پلانیان گێڕا بەهاوکاری سەلجووقە تورکەکان پاشایەتی فارسیان ڕووخاند دەروازەکانی قەڵای شاریان لۆ کردنەوە کاتێک پاشا لەدەرەوە خەریکی بەرگری و شەڕ بوو. تا مێژوو خۆی چەندبارە کردەوە لەسەدەی بیستیش پاشای ئێرانیان ڕوخاند و جمهوری ئیسلامی شیعەیان ڕاگەیاند.

تورک و کورد..

دوو نەتەوەی دژانگیر بەڵام چونکە تورک هاش و هوژی زۆرە و

کەرمیللەتە دەکر کورد پی بوری بەام ساویلکەیی کورد و ئاینگەرای سونەیی جارەکی دی ژردەستی دەکاتەوە، شەی ئەرمانیان پکردن ئستاش شەی داعش لەدواقناغ کوردی باشوریان هەرپەسارد، بەشرە مل چرە بەزیوەکەی سوریاش ژئاوا کاول دەکەن بەسەر کوردا بەهاوکاری ورچە سپیەکەی وسیا ئستا حیزەبخیی هاتیتە پت.

ئیسلامی ئران و کورد..

دوژمنایەتیەکی دووتایە لەلایەک وەک فارسک کابەر و خاپنەرە لەلایەکیش شیعەی کورد بەزن و سونی تنە. هەردووکیشی ل کورد هکاری قان هنە، هەموو میرنشین و دەوەتکی کوردی فارس وخاندیتی یا ل تورکانی بەج هشتیە بیوخنن.

هیلالی شیعی..

بریتیە لەکەوانەی ئران ـ سوریا ـ لوبنان بەدەوری ئیسائیل دا. واتە گواستنەوەی مەیدانی شە لەناو ئرانی فارسی ل واتانی عەرەبی کەرخاسیەت. لەو نوە کورد پخوستی ئەو هیلالەیە کە نەدەبتە مانگی تابان و نەئاوادەبی!

مرروولەو کرمەلوولپچەکە … نوسینی/وجدان عبدالعباس

وەرگانی لەعەرەبییەوە{فەرهادئەحمەدبەرزنجی} ….

نم نم باران دەباری،مرروولەیەك نایلنکی پلەشەکروگەنمی دابووبەکیدا،لەپەنادارکدا وەستاو

چاوەوانیکردباران خشبکاتەوە.لەوکاتەداکرمەلوولپچەکەبەسواری ماترسکیلەئاگراوییەکەیەوە بەوداتپەی،وەستاولیپرسی بکو دەچیت؟؟؟

مرروولەکە ووی تکردو وتی”دەگەمەوە بمامەوە ،گەشم دوورە”

کرمەلوولپچەکە پکەنی و وتی:بەم بارە قورسەوشتنە خاوەتەوە بسبەین یان دووسبەی دەگەیتەوە مامەوە،پاشان مرروولەکەی

سوارکردولەگەڵ نایلۆنە پڕلەشەکروگەنمەکەی،زۆربەخێرایی گەیاندییەوە ماڵەکەی،مێروولەکەش زۆرسوپاسیکرد.

ئینجاکرمەکە هەستی بەدڵگرانی کرد،چونکەلەسەرەتاداگاڵتەی بەمێروولەکەکردبوو بەوەی کەباری قورسەوخاووخلیچکە،لەدڵی خۆیداوتی:دەبوایەگاڵتەم پێنەکردایە بەڵکوئارام ولەسەرخ□ بوومایە، چونکە(ئەگەرچاکەلەگەڵ هەرکەسێك بکەیت،واباشەسەرکۆنەی نەکەیت).

ئەم چیرۆکەلەژمارە(84)ی گۆڤاری {گوڵەکان} بڵاوکراوەتەوە.

چۆن سیاسەتی سیاسەتجۆکەری زەبری شکۆشکێنی لە کورد وەشاند… نیگار نادر

لە دوای داگیرکردنەوەی کوردستان زۆر گرنگە پەنجەبخرێتە سەر کرۆکی ئەو شکەست و هەڵانەی کە بوونەتە هۆی جۆرێک لەسیاسەتکردن و ڕسکانی سیاسەتجۆکەری ، ئەو شۆک بوون و تێکھەژانە سیاسیەی ھەرێمیش ئەوەمان نیشاندەدات کە لە ڕابردوودا ئەزموونی دەسەڵاتداری و سەرکردایەتی سیاسی کورد لەسەر بنەمای سیاسەتجۆکەری هەڵچنراوە ، هەروەها بەدریژایی ئەو ئەزموونە نەخشەی بەرژەوەندی و پەیوەندیەکانی خۆی لەگەڵ دەوڵەتانی زلھێزو هاوپەیمانەکانی جەنگیش دا لەسەر هەمان بنەما داڕشتوە ،هەر لەسەر ئەو بنەمایەو بەو شێوازیش چۆوەتە ناو بەرژەوەندی و هاوکێشە نێودەوڵەتی و ناوچەییەکانی ووڵاتانی دەورروبەر ،ل□ ناوخۆی هەرێمێشدا لەسەر هەمان بنەمای سیاسەتجۆکەری پارتەکان ڕێککەوتن و باڵانسی هێزیان ڕاگرتوەو بونەتە ئۆپۆزسێۆن و لەدژی یەکتر وەستاونەتەوە!..

لەناوەراستی ئۆکتۆبەری شومدا کە جەنگ ئاسایشی دەروونی هاووڵاتیانی هەرێمی خستۆتە لەرزین و هەموو ئاماژە سیاسی و ئەمنی وسایکۆلۆژیەکان وا نیشاندەدەن کە بوونی نەتەوەی کورد لە ژێر هەڕەشەی مەترسیەکی گەورەدایە، کە مەترسی هەڵبڕینەوەی هەرێمی کوردستانە بۆ سەر عێراق و کەوتنی هەولێرە، بەڵام ئەوەی کوێرکەرو شەرمهێنەوە، ئەو مەترسی و هەڕەشەو ترسە لەلایەن دژەدەسەڵاتەکانی

هـەرێمەوە بە خۆشحاڵيەکی پرۆ ئێرانی و عەرەبسەروەريەوە پێشوازی لێدەکرێ!
ک□م□گ□ک□ش ک□ ک□م□گ□يەکی دابەشکراوی حيزبيە هەر بەودا بەشکراويە شپـرزەو سـەرلێشێواوەو بەشێـوەيەکی لاوەکـی وحەپەسـاو پەرچەکـردای بەرامبەر ئەو جەنگە نيشانـــدەدا،دووبەرەکيەکی ترســـناک لەنـــاخی هاونيشتيمانيياندا شەپۆل دەدا،ناپاکی پەروەريەکی کوشندە بەپاساو دادەپۆشرێ،سايکۆلۆژيەتی کينەسازی بەجۆرەها شێواز سرەوەی جەنگێکی تری ناوخۆی لێ چاوەڕواندەکرێ..

ک□م□گ□ی سياسی کوردی لەڕووی سياسی و ژياريەوە گەلێک چەقبەستوە بەڵام لە ڕووکەشدا هاوشێوەی نيۆرک و نەمسا خۆی نەمايشدەکا، لە سوشياڵ ميديا و ميديا□کانيدا بەلەشکر سياسەتکاريجۆکەرو مر□قی سواغکراو بە مۆديرن بوونێکی ساختە بانگەشەی ئازادی تێدادەکەن و پۆزی پرۆفيشيناڵی تێدالێدەدەن، بەلەشکر کەسانی نا شارەزا ولاواز لە پێگەو پۆستی گرنگدا وەک ياساناس و ديپلۆمات و ئەندام پەرلەمان ساويلکانەو جۆکەرانە سياسەتيان پێسپێردراوە دەرئەنجاميش بونەتە هۆی چەوبەستووی سياسی و زەرەری کوشندەيان لە ناوبانگی کورد دا..

جەنگێکـــی گەورە بە پيلانگەلێکـــی نـــاوچەيی تـــژی لە تونـــدڕەوی و داگيرکاری لەدژی کورد هەڵاياساوە بەڵام لەو جەنگەدا تا ئيستا حاڵەتی ئامادنباشی جەنگ بە فەرمی لەلايەن حکوومەتەوە بۆ ک□م□گ□ □انەگەێنراوە ؟! دەرزەنێک مێديای ناکامڵی بيرکورت و دەستکورت سياســەتی بەرگـری جەنگـی ڕاستـەقينەيان پێوەديــارنيە، هــاوشێوەی دەڵــاڵێک وێنە و هەواڵــی پڕتـرس بەگەرەلاوژەێــی دەگــوازنەوە، کە کاريگەريەکی نەرێنی لەسەر سايکۆلۆژيەتی هاونيشتيمانيان دروستدەکا ، ناکـــارن هەربەچەنـــد ســـرودێکی بەرگـــری نيشتيمـــانی وەرەی هاونيشتيمانيان نەبەز راگڕن !

مێـديای نـاوزەدکراو بە ميـديای ئـازاد، راسـتەوخۆ و ناڕاستـەوخۆ دژايەتی ئەزمووني حکوومەت دەکا لەو کاتە هەستيارەی جەنگدا کار بۆ داروخاندني چوارچێوەی هەرێمی کوردستان دەکا!! چ کارەساتە سۆشياڵ مێديا ومێدياگەلێکی وەها قەبە بەڵام خاڵی لە پرينسێپی پاراستنی ئاسايشی نيشتيمانی! کە بەداخەوە لەسەتاسەری هەرێمدا تا ئێستا کە نەتـوانراوە سـتراتيژيەکی نيشتيمـانی بۆ بەرگـری و ورەراگرتنـی هاونيشتيمانيان لەکاتی جەنگدا دابرێژرێت ، بەڵام پێويستە ميديا هۆشيـارانە مـامەڵە لەگەڵ پاراسـتن و تێکنەدانـی سـايکۆلۆژيەتی هاونيشتيمانيان بکات و بە هەرنرخێک بێت خزمەت بە دوژمنانی کورد نەکات..

د□ بینین لەوجەنگەدا تاقوتەرا هێزی پێشمەرگە لە بەرگری دایە ،حکوومەت لە پلانی چاوەڕوانی چونە بەغدا زیاتر هیچ پلانێکی بەرەنگاری و ئەمنی بڵاونەکردۆتەوە، هێزو لایەنەکانی دەرەوەی حکوومەت تەنها ئەجێندای تێکشکاندنی دەسەڵاتی حکوومەت و دەستخستنی دەسەڵاتداری هەرێمیان بۆخۆیان پێیە! لە هەڵپەی دەسەڵاتپەروەریدا گوتارەکانیان وا دیاردەدات هەتا مەیلی سازش لەگەڵ دوژمنانیشدا دەکەن .
ووزەو هێزی بەرگری بە سەرتاسەری کۆمەڵگەوە دیارنیە؟! ئەگەر وردتر سەرنج بدەین بە لەشکر کۆنە وەزیری خانەنشینکراو سوپانشینکراو و رۆشەنبیرنشینکراو سەدان ناوبانگنشینکراوی تری ئەو کۆمەڵگەیە لەماڵەکانیاندا حەپەساون ،لەو جەنگەدا نەک هەرئەو خێرمەندانەی لەسەرەوە ئاماژە پێدراون، بەڵکو نەمامۆستایەکانی زانکۆ نە دوکتۆر نە رۆناکبیر نە هیچ یەک لە چینەکانی تری کۆمەڵگە خواستی بەرگری لەو خاکەیان سڕو مەدەنیانە رێکنەخراون! لەکاتێکدا دەبێت کومەڵگە بە تێکڕایی هێزی بەرگری نیشانی دوژمنانی بدات!

بەهەزاران بۆیمباغلەمل خۆیان لەپشت لاپتۆپەکانیاندا حەشارداوە! بە لێشاو نەخوێندەواری زمانپیسی دەروون شێواو لەو تاروا□گ□یەڕا لەپشتی پەیج و ئەو سمارتفۆنانەوە هێرشدەکەن لەرێگەی لایق□کی نەدیبدیانەی کینەسازدا گەورەترین کە خزمەت بە دوژمنانی کورد دەکەن ،لێرە دەبێت بپرسین ئایا ئەگەر جەنگێک بەو سایکۆلۆژیەت و ستراتیژیەتەوە بەڕێوەبچێ دەبێت ئەنجامی چ دەرچێت؟! چارەنووسی ئەو نەتەوەیە چ کارەساتێکی تر بێت؟!
سیاسەتی سیاسەتجۆکەری لە قۆناغی ئەو شکەستەدا پێویستە وەک تێرمێکی نوێ ئاوێتەی ئەزموون وپێناسەی سیاسەتی کوردی بکرێ ، چونکە لەلایەک ئەوە بنەمایەک بووە بۆ سیاسەتکردن لەگەڵ بەناو هاوپەیمانانی رۆژئاواو لەگەڵ دەوڵەتانی دراوسێ ، لەلایەکی ترەوە بنەمای کارکردنی هێزەکان بووە لەناوخۆی هەرێمی کوردستاندا ،هەروەها بەهەمان سیاسەتیش لەگەل دەوڵەتانی دراوسێ مامەڵەیان کردوەو بونەتە هاوپەیمانیان! هەرلەبەرئەوەش هێزێکی یەکگرتووی بەئیرادەیەکی خۆکردی کوردانە نەڕسکاوە ،بەهەرەمەکی و کلاسیکیانە بەرژەوەندیە حیزبی و کەسیەکانیان کردۆتە پێشینەو بەسیاسەتێکی جۆکەر شێواز سیاسەتیان کردوە. ..

سیاسەتجۆکەری وەک پیشەسازیەک بووە کە سەدان سیاسەتکارجۆکەر، پەرلەمانتارجۆکەر، وەزیرجۆکەر و ئەکادیمجۆکەرو بازرگانجۆکەرو ناوبانگجۆکەری تری بەرهەمهێنان تا لە ئەنجامدا گەورەترین زەبری

نەتەوەیی و سیاسیان لە هەرێمی کوردستان دا ..
ئەو کوردقڕانەی ئیستا دەبینین دەرەئەنجامی ئەو عەرەبسەروەرییە دەت کە دەسەڵاتدارانی کورد بەدرێژایی میژووی شۆرشگێری وحوکمداریان بانگەشەی بۆ دەکەن بەناوی (برایەتی کوردو عەرەب) کە لەراستیدا برایەتیەکی ساختەیە و لە مینتاڵیەتی عەرەبدا شتێک نیە بەناوی برایەتی لەگەڵ کورد ، تەنها کورد ساویلکانە ئەو خەیاڵپڵاوە سیاسیە لەرزۆکەی هەبووە، گەواهیش بۆ ئەوە کورد لە ئەزموونی چەندین ساڵەی حکوومەتی هەرێمدا کە ئەزمونێکی تەواو نیمچە سەربەخۆیی بوو نەیتوانیوە سیاسەتێک دابرێژێت بۆ کۆتایی هێنان بە کوولتوری عەرەبسەروەری ..

ئەو دەسەڵاتە بێباکانە ئەو زمانەی بەگەلێک شێواز لە فەرهەنگی خۆیدا هێشتەوە! بۆنموونە تا ئیستاش تاکی کورد شانازی بە وەدەستهێنانی بڕوانامەیەک دەکا کە لە زانکۆیەکی عەرەبی پێبەخشراوە ، ئەو زمانە لە تابلۆی شارەکاندا پرشنگ دەداتەوە، لەوەش کارەساتتر دەبینین ئێستا لە کاتی ئەو کوردقڕانەدا زۆربەی سیاسەتبازە هەلبازەکان بەناوی دژەدەسەڵات و تەڵەکەی ترەوە رۆژانە سازش بۆ عەرەبەکان دەکەن، لەکەناڵە شۆڤینیوەشینە عەرەبیەکان چاوپێکەوتن دەکەن و تەمەنایی خۆیان پێشاندەدەن کە بە سواڵکردن بۆ بەغدا پرسی کورد چارەسەردەکەن..

ئەو جەنگەی کورد لە سەردەمی ئەو هەڵکشانە ترسناکەی تەکنەلۆژیادا ڕویداوە لەبەرئەوە وەک ڤێرژنێکی ترسناکی لەجەنگی سایکۆلۆژی لەڕێگەی سۆشیال میدیاوە تۆوی خۆی دەچێنێت، هەروەها توندوتیژیەکی دەروونی ترسناک و لە بەدیجیتاڵبونی دووبەرەکی و جوێنفرۆشی بەدئاکاری زێدەتر و قووڵتر لەوکۆمەڵگەیەدا بڵاودەکاتەوە ، بەتایبەت کۆمەڵگەی سیاسی کە دەبینین لە پەناو دەسەڵاتسەروەری و دەسەڵاتپەروەریدا تۆوی چ کینەسازیەکی کۆمەڵایەتی دەچێنن ، تائیستا هیچ دوژمنێک ئەوەندە سوکایەتی بەکورد نەکردوە کە کورد لەوجەنگەدا بەناوبانگی یەکتریان کردوەو شکۆی یەکتریان تەدازاند..
هەموو دەبێ بزانین ئەو جەنگە تەنها جەنگی قسەنوسەکانی فەیسبووک نیە ئەو جەنگە جەنگی بەرگری لە دەسەڵاتەکی شاستایل نیە کە هاوڵاتیەکانی برسین و قەیرانەکان دایانهەزاندوون ، ئەو جەنگە جەنگی پشتڕاستکردنەوەی هێزیک و بنەماڵەیەک نیە ،ئەو جەنگە جەنگی پەرلەمان و کورسی ئەو ئەو نیە، ئەو جەنگە جەنگی پرکینەپەروەی کوردان نیە، بەڵکو ئەو جەنگە جەنگی مان و نەمانی نەخشەی هەرێمی

کوردستانە ، ئەو جەنگە جەنگی پاراستنی خاک و شکۆی کوردە ، ئەگەر ه□م□وان وەک یەک بەشدارنەبن تێیدا، ئەوا باهۆزێکی فاشیانە بەڕێوەیەو هەموومان پێکەوە لولدەدەا..

ئەمەریکا کە سەروەری قازانجپەرستانە لە جیهاندا ، سەلماندی چۆن قازانجگۆڕکێ لەژیر ناوی سیاسەت دا گەمە پێدەکا و بەرژەوەندیەکانی بە شێوەیەکی تر درێژە پێدەدا، بەڵام لەئیستادا هەرێم بەبەردەوامیدان بە سیاسەتجۆکەری سیاسەتێکی لێکهنڵوەشاوەوە سەختە بەرگری لەشکۆی خۆی بکاتەوە و کارگێریەکی پتەوە بینابکاتەوە، ئۆپۆزسێۆن کە لەسەرەتاوە سیاسەتێکی تەمومژاویان هەیە ناراستەوخۆ سەرقال□ی (کۆپیپێستی) ئەزموونی دیمۆکراسی وسیاسەتی ووڵاتانی رۆژئاوان تا لەهەرێم پیادەی بکەن، تائێستاش پرۆژەیەکی تۆکمەی یەکگرتنی ئیرادەی نەتەو□یان نەخستۆتە ڕوو، بەسازشکاریەوە لەنێوان هاوکێشە سیاسەکانی ناوخۆ و دەرەوە بێنەوبەرەدەکا، لەبەرئەوە ئەستەمە چاوەڕوانی گۆرانکاری و بەرگریەکی خۆکردی نەتەوەیی لێ بەدیبکرێ..

هێرشێکی شوڤێنی بەرەو هەرێم جمەی دێت هیرشێک کە پێکهاتوە لە دەجۆر میلیشیاو توندڕەوی ئێرانی ساخت ب□ئ□ای هەمەجۆرەوە بەبەرچاوی جیهانەوە ، خوێنی پێشمەرگە دەڕێژن، جۆرەها توندوتیژی دەرونی و فیزیکی ئەنجامدەدەن، بەڵام ئەوەی دوژمن هاندەرە لە کۆی ئەو هەموو ئەندام پەرلەمانانە کە هەندێکیان پاش ئەو شکەستە دەبێت ناوزەدبکرێن بە پەرلەمانتارجۆکەر، هەروەها زۆریتر لە خاوەن پێگەو پلەی بەغدانشینەکان ،کە چەندین ساڵە دەسەڵات دایبەستوون بەناوی جیاوازو پۆستی جیاواز هەتا بەرگری لەکورد بکەن ! هەڵوێستێکی مەردانە نەبیسترا، تاکە کەسێک دەستلەکارکێشانەوەی ڕانەگەیاند؟! بەبیانووی ئەوەی ئەوان دەکارن دووبارە دەستکەوت لە عێراق بۆ کوردستان پەیدابکەن!

خاکێکی زۆری کوردستان هەڵبڕدراوەتەوە سەر عێراق ، بەهەزارن کەس ئاوارەو لێقەوماوبوون،خۆ دەبێت دژەدەسەڵاتداران کە ل□ بەرگی ئۆپۆزسێۆن وتایتڵی تردا سەرەتاتکەدەکەن پرۆژەی نیشتیمانیان ڕابگەیاندبا؟! کە بریتی با لە گەڕاندنەوەی شکۆی کوردو شکۆی دانوساندنی کورد لەگەڵ بەغدا، هەروەهاتروسکایی چارەسەری قەیرانەکانی شکۆمەندانەترو زیرەکانەتر لەپرۆژەی حکوومەتی هەرێم تێدابا؟!
بەخەسار مامەڵە پێوەکردن و نەزانی و ساویلکەیی لەسیاسەتەکانی نەوت فرۆشتنی هەرێمدا تا سەرئێسقان ئازاردەرن ، نموونەش

لـۆگۆیەکەی (کەی ئار جی) یە بە ئینگلیزی کە لەشکرێک سیاسەتبازی تاراوگەنشین و وەزیرجۆکەر تا دوێنێ بازرگانیان پێوەدەکرد ئەوڕۆ خۆیان بنسەنگەر کردوە و پاشەکشەی تا بزانن چ بەسەر حکوومەتەکەی کوردستاندا□ت ! ئەوەش گەواهیدەرە بۆ ئەوەی ئەو سیستەمە چ جۆرە سیاسیەکی جۆکەری بەرهـەمهێناون بەتایبەت لە کەرتی نەوت دا.

ئەگەر لە دوورڕا لە هەرێمی کوردستان دەڕوانی، دەبینی دروست هاوشێوەی زۆنگاوێکی داوەستاوی سیاسەتە کە ئەوجەنگە تێکی شڵەقاندوە ،ئەوجوگرافیایە لەناوەڕاستڕا بەسەردوو بەشدا دابەشکراوە ،بەسەر دوو هێزی جیاوازو دوو کوولتوری جیاواز بەسەر دەسەڵاتپەروەران و دەسەڵاتڕەتکەران دا ، بەسەر چینێک هەرز□ بۆرژوای نەوت و بەسەر هاوڵاتیانی برسی و کەمدەرامەتدا ، بەسەر هێزی بێهێز بەرامبەر دەوڵەتانی ناوچەکەو جیهاندا، بەسەرهـێزی دژبەیەکی کورد لەناوخۆدا ،بەسەر دووبازاڕی جیاوازی ئابووری و سیاسی دا ، بەسەر ملێۆنان تاکی بێزارو بێ دڵبەستەیی و بێ خۆشەویستی بۆ نیشتیماندا ، کە کۆی ئەو دابەشبوون و کین□ پەروەریەش مەترسیەکی گەورەن و بنەمان بۆ لێکهـەڵوەشاندنەوەو شکاندنی کۆدەکانی ئاسایشی نەتەوەیین لە هەرێمدا و هۆکارن بۆ چاندنی خواستی دوژمنان..

ترۆپکی مەترسی لەئیستادائەو دەسەڵاتپەروەریە تژی لە دووبەرەکیەیە کە هۆکارە بۆ دووبارە داسەپاندنی عەرەبسەروەری لە هەرێمدا ،ئەگەر پاش ئەو شکەستە هەموو ئەو ئاماژەو دیاردانە زۆر زانیانە بەخێرایی چارەسەرنەکرێن و یەکگرتوویەک و هاوبەرگریەکی سیاسی و کۆمەڵایەتی دروست نەکرێت، ئەگەر ژیرانە سەرکردەیەکی شارەزا ئەو بۆشایانەی ناو ژیانی کۆمەڵایەتی و سیاسی پێکەوەگرێنەداتەوە دەرئەنجام ئەو دەسەڵاتپەروەی و سیاسەتجۆکەریە بەشێوازی جیاواز و لەئایندەدا ئەگەری شکەستی گەورەتریشی لێدەکرێت ، ئەگەر هاتوو هاوباڵانسی هێزی زلـهێزەکانیش بگۆردرێ لەو ناوچەدا ئەوا کورد بەو سیاسەتجۆکەریە ناتوانێ پێداگریی لەسەر دروستکردنی دەوڵەتی سەربەخۆیی خۆی بکات ..

---

*سیاسەتجۆکەری| فرزێکی نوێیە کە تایبەت بەو قۆناغەی کورد و بۆ ئەو نوسینە دروستمکردوە ،مەبەستیش لەسیاسەجۆکەری ئەوەیە کە تائێستا کورد نەیتوانیوە سیاسەتێکی خۆسازی کوردانەی تایبەت بەبەرژەوەندی خۆی هەبێت کە لەسەربنەمای ئیرادەیەکی بەهێز و یەکگرتووی نەتەوەییەوە سەرچاوەی گرتبێت تا ئاسایشی نەتەوەیی خۆی

پێ بپارێزێت ،بەشێوەی جێکێر ئاسان کاریکردوەو بەکارهێنراوە بۆ
کردنەوە و چارەسەری بەرژەوەندی هاوکیشەسیاسیەکانی دەسەلاتدارانی
جیهان و دەوروبەرمان ..
*هەموو ئەو وشانەی تر کە لێکدراون وەکو فریزیکی نوێ بەمەستی
قوڵتر رۆچوونە بۆ ناو ئەو پرسە هەستیاریە لەو قۆناغە سەختەی
کوردستاندا .. .
*جێکێر/ سیمبۆلێکە بۆ ئەو کارتەی دەچێتە ناو هەموو یاریەکەوە
بەبێ ئەوەی تایبەتمەندی بەخۆی پاراستبێت .

سەربڕینمان بەچەقۆی نەرم … حامی ئەحمەد عەلی

میللەتی کورد توشی مەزنترین زیان و تاڵترین ڕابوردوو بوو بەهۆی عەقڵی سیاسی و تاکڕەوانەی دەسەڵاتی کۆمەڵێك بەناو سیاسی کەخۆیان کردە کەواسووری ڕاگەیاندنی دەوڵەتی کوردستان، بەڵام حەیف یەك لەسەر سێی خاکی کوردستانیان لەماوەی بیست کاتژمێردا بۆحەشدی شەعبی جێهێشت هاوڵاتیان دڵش داماون لەو بارودوخەو ئەوانیش نقەیان لێوە نایەت، دۆڕانە گەورەکە لێرەدا تەنها ئەمە نیە بەڵکو قبوڵکردنی کاریگەریەکانیەتی ئەو کاتەی جێبەجێکردنی هێمنانەی ئەو پلانە هەرێمی و نێودەوڵەتیە دەبێتە ئەمری واقیع کەسەرکردایەتی سیاسی کوردستان بەرپرسە لێی، پێم وایە لەداهاتوشدا شوێنەوارە تاڵەکانی دەسەپێندرێنت بەسەرماندا و بەچاوی خۆمان دەیبینین.

لەدەستدان و جێهێشتنی دۆکیۆمێنتی ساڵی ناوچە داگیرکراوەکانی کوردستان لەماوەیەکی کەمدا یەکێکە لەهەڵە گەورەکان ئێستا ڕاست وایە خەڵك بپرسێت لێتان ئێوە کەنیازی ئەو خۆبەدەستەوەدانەتان هەبوو دەبوو پێشتر ئەرشیفی ئەو ناوچانەتان بپاراستایە و بە ئاشکرا بەهاوڵاتیان و هێزەکانی پێشمەرگەو ناوخۆتان بوتایە یان واباشتر بوو بەپێکهاتن ئەوەتان بکردایە کە ئەتان زانی ئەمە ئاکامەکەی بوو، زۆر لام سەیرە هەندێك هەواڵێم بیست گوایە پێشمەرگە بۆیە شەڕی نەکردوە لەتوانایدا نەبوو بەرەنگاری هێزی مرۆیی و چەك و تەقەمەنی هێزەکانی دوژمن ببێتەوە من کەسێکی

سەربازی نیم تاشیکردنەوە بۆ ئەو دۆخە بکەم، بەڵام لەوەزارەتی پێشمەرگە و بەرپرسە سەربازیەکان دەپرسم چەند کەس لەو وەزارەتە بە پلەی ڕاوێژکاری سەربازی دامەزراون باشە خۆتان بوون دەتان وت ئێمە بناغەی سوپای عێراقمان داڕشتەوە پەرلەمانتارەکانی کورد نەبون دەنکیان بەیاسای حەشدی شەعبی دا ئیتر سەیر نیە باسی ئەو هۆکارە دەکەن دەبوو ئێوە لە سەرۆکی هێزە چەکدارەکانی عێراق زیاتر زانیاریتان لەسەر هێزە چەکدارەکانی عێراق و حەشدی شەعبی هەبوایە دەمەوێ بپرسم نابێت پێش ئەوەی بڕیاری بەرگری کردن بدەن بزانن هێزی دوژمن لەچ ئاستێکی سەربازیدایە بەپێی پێوەرەکانی جەنگ نابێ لەوە دڵنیابن کەلەناوخۆی خۆتاندا یەك دەنگ و یەك هەڵویستن نابێ بزانن لەڕوی ژمارەو چەك و تەقەمەنیەوە هاوکێشەکە لەچ ئاستێکدایە یان تەنها مەتەڵێك بوو وەڵامەکەی گرنگ نەبوو لاتان.

سەد حەیف بۆ کاری سیاسی لەم وڵاتە لەهەر شوێنێکی دونیا هەر نەتەوەیەك کاتێ ڕوو بەڕووی مەترسیە دەرەکیەکان دەبێتەوە پارتە سیاسیەکان و کەسایەتیە ئەکادیمیەکان بەزووترین کات کۆدەکرێنەوە و ڕاوێژیان پێدەکرێت بۆ دەربازبون و زاڵبون بەسەر تەنگژەو خۆدورگرتن لە ئاگری شەر تا پلەی کۆتایی، بەڵام لێرە کشوماتێکی سیاسی بەکۆمەڵ و هەڵبژاردنی بێدەنگیەکی کوشندەو هەڵمەتی هەڵدانەوەی ڕابوردوی یەکترو یەکتر تاوانبارکردن و تۆراندنی ئەو کەسانەش کە ئینتیمای نەتەوەییان تۆزێك تیاماوە وهێرشکردنە سەر یەکتری دەبێتە جێگرەوەی پلانەکانی دوژمن..
یەکێك لەتێزە بەناوبانگەکانی بواری ڕووبەڕووبونەوەی سەربازی ئەوە دوپات دەکاتەوە کە دەڵێت سەرکردەی سەرکەوتوو ئەو کەسەیە کەپێش کۆنترۆڵی جەستەی دوژمن عەقڵی کۆنترۆڵ بکات لێرەدا نەك ئەوە نەکرا بەڵکو لەسەرەتای هێرشەکەوە میدیای حیزبی ئاسایشی دەروونی و سەقامگیری کۆمەڵایەتی هاوڵاتیانی لەڕەگەوە هەڵتەکاند، پاشان دەبوو دەستخۆشی لەو هێزە بکرێت نەك تانەو تەشەر کەنزیکەی چوار ساڵە لەشەڕێکی سەخت و ناسەقامگیریەکی کۆمەڵایەتی و دەروونی چڕدایە بەهۆی قەیرانی ئابوری و سیاسی و ئەو کۆبونەوە بێشومارانەی ئێوەوە بەرهەمەکەی ئەو بێئومێدیە گەورەیەی شانزەی ئۆکتۆبەری لێ کەوتەوە.

سەرۆك وەزیرانی عێراق لە ووتاری هەفتانەی خۆیدا ئاماژەی بەگورزەیەك لەئەو پلانانە داوە کەوا بەنیازی جێبەجێکردنیەتی بەووتەکانیدا ئاماژەی ئەوەیان پێوەدیارە نیازی ژێردەستەکردن و دەستەمۆکردنی هەرێمی کوردستان هەبێت، دەڵێت سوپای عێراق ئاسایش

بەسەر هەموو ناوچەکاندا جێبەجێدەکات، داوامان کرد پێکەوە بەهاوبەشی ناوچەکێشە لەسەرەکان بەڕێوە ببەین بەڵام هانی شەڕیان دژی سوپای عێراق دەدا، گەورەترین زەرەرمەندی ئەو ڕاپرسیە شوومە کورد خۆیان بون هەموو دەس کەوتەکانیان لەکیس چوو، پێشمەرگە سەلماندیان کەهاونیشتمانی عێراقن بەوەی کەڵەتیان کردەوە لەگەڵ سوپای عێراقدا بجەنگن، ناچینە ناو شەڕێکی ناوخۆییەوە کە قوربانیەکەی هاوڵاتیان بن، بەلێپرسراوانی کوردمان وتوە کەسنورەکان دەبێت لەژێر فەرمان و دەسەڵاتی دەوڵەتی فیدراڵیدا بن، دەسەڵاتی حکومەتی فیدراڵ دەبێت بگاتە هەموو عێراق بەکوردستانیشەوە، لەپارتە سیاسیەکان قبوڵ ناکەین دەست بگرن بەسەر سەروەت و سامانی ووڵاتدا، قبوڵکراو نیە دەزگاکانی ئاسایش و ناوخۆ لەسەر بنچینەی حیزبی دابەش بکرێن، ئەیان ویست سنور بەخۆیان دیاری بکەن بەڵام ئێمە بەئاشتی دیاریمان کرد، دەمانەوێ دەستوری عێراق بەتەواوی جێبەجێبکەین لەڕابوردوودا بێدەنگ بوین لەسەر هەندێ کێشەو هەڵەی مەترسیدار ئەمە جارێکی تر ڕوو ناداتەوە، جگە لەدەوڵەوت کەس بۆی نیە چەکی هەبێت، هێزە ئەمنیەکان ئەرکیان پاراستنی دەوڵەتە نەك حیزب، پێشمەرگە هاوکاریکردنی سوپای عێراقی هەڵبژارد نەك گوێڕایەڵی فەرمانەکانی سەرکردەکانی کوردستان.

باچیتر پەڕاوی یەکتر شکاندن و یەکتر تۆمەتبارکردن دابخەین باڕێژی پەلامارەکەی ناوچە کێشە لەسەرەکان بکەینە دەستپێکی گۆڕانگاری لە تەواوی سیستەمی حکومڕانی شکستخواردوی هەرێمی کوردستان لەپێناو بەرژەوەندی ئایندەی کوردستاندا دەستبەرداری کەڵەکەکردنی داهاتوو شاردنەوەی لەئەو ڕێڕانەی لەپێناو کوردستاندا ماڵ و منداڵی خۆیان بێناز کرد، چیتر کورسیەکانی فەرمانڕەوایی لەعورفە دیمۆکراسی و دەستاودەستکردنی دەسەڵات نەتۆرێنین لەمە زیاتر کات بەفیڕۆ نەدرێت و لەجێبەجێکردنی سیاسەتی تاکڕەوانە پەشیمان ببینەوە.

پێست — ڕیفراندۆم و قۆناغی نوێ

هیوا خۆشناو ...

ئیتر لەگەڵ ڕیفراندۆمەکەی ٢٥ی سێپتامبەر، سەرجەم کەڵەکەکانی ناسیۆنالیزمی کوردی کە خۆیان لە ئەفسانە و حیکایەتەکانی کوردایەتی، موقەدەساتەکانی سەرکردەی شاخ و چەکدار، پێشمەرگە، دیوەخان و تا دەگاتە خەونی دەوڵەتی کوردی کۆتاییان پێهات و چونە ناو مۆزەخانە. ئەو مێژووە زۆری لەسەر گووترا و نووسرا، با کەمێك باسی داهاتوو، قۆناغی نوێ بکەین.
ئەگەرچی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست شوێنێک نییە، پێشهات، تیۆر و پلانەکان وەک خۆیان لەسەر کاغەز جێبەجێ ببن، بەڵام سەرجەم ئاماژەکان نیشانمان ئەدەن کە لە داهاتوودا، شتێک بەناوی دیوەخانی سەرکردە نەخوێندەوارەکانی سەردەمی شاخ، ملیشیاکانی سەر بیرەنەوتەکان و سوپای "ئەم و ئەو"، موجازەفەکردن و مۆرفینکردنی کۆمەڵگەیەک لە ژێرناوی درۆ و خەونی دەوڵەتی کوردی و ....هتد لە شانەی سیاسەتی ئەمەدا جێگایان نابێتەوە.

قۆناغی پۆست-ڕیفراندۆم و پۆست-کوردایەتی

چۆن لەووتبەرزی و نائەقڵانیەتی ناسیۆنالیزمی ئەڵمانی دوێنێ لە کەسایەتی نازیەکان و ئەدۆڵف هیتلەر دا تێکشکێندرا یان تووشی شکاندن کرا، ئەمڕۆش نەتەوەپەرستی نەژادی و خێڵەکی کوردی کە ڕەگوڕیشەکەی بۆ ئاغا، شێخ و کوێخا کوردەکان و بنەماڵە خانەدانەکان دەگەڕێتەوە و بەرژەوەندیەکانیان زۆر جار لەناو باوەشی ئەو وڵاتانەدا دەبیننەوە کەلەسەر پاشخانی ئیمپراتۆریەتیەکانی ڕۆژهەڵاتی ناویندا دانیشتوون و هەرکەس دەتوانێ یاریان پێبکات، لە کەسایەتی بارزانی و کۆمەڵێک مەکتەب سیاسی پشتئەستوور بە فەلسەفەی کوردایەتی شاخ لەگۆڕ دەنرێت.

بەڵام چۆن ئەڵمانەکان وەک نەتەوەیەکی ئاقڵ، دوای کارەساتەکانی جەنگی جیهانی یەکەم و دووەم کۆتاییان پێنەهات و بەئەزموون وەرگرتن و بەلاوەنانی ناسیۆنالیزمی فاشی بوون بە یەکێک لە وڵاتە هەرە بەهێزەکانی جیهان و پێشەنگی ئارامی و یەکێتی ئەوروپای دیموکراتی، دەنیام ئەگەر گەلی کوردستانیش ئەزموون لە بێ ئەقڵییەکانی کەڵنەفامی ئیدارەی کوردی لە ماوەی ٢٦ ساڵەدا وەرگرێت، ئەوا دەبێتە پێشەنگی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست.

قۆناغی نوێ و تێکۆشانی گەلانی کوردستان

لەبەر ئەو هۆکارانەی سەرەوە، بزووتنەوەی سیاسی کوردایەتی هەروەکو سەدەی بیستەم شتێکی جیاوازتری لە “راپەڕین، دانوستانی سەرشۆڕانە و شکست”پێنەبوو. لە سەدەی ۲۱مینیشدا بەهۆی ڕزگارنەبوونی کورد بە گشتی و بزووتنەوەی سیاسی کورد لە باشوور لە ئەقڵیەتی کوردایەتی و سەرکردەی خاوەن پاشخانی چینی خانەدانەکانی کورد کە نەوەکو بەتەنیا نائەقڵانییەت، بەڵکو بەرژەوەندی بنەماڵەیی – خێڵی خۆی لە ژێردەمامکی نەتەوەیی حەشارداوە، وەک کۆتایی ئەزموونەکانی کۆماری کوردستان لە مهاباد، نسکۆی ۱۹۷۵، ئەنفال و هەڵەبجە تا دەگاتە شکستەکەی ١٦ی ئۆکتۆبەر، جارێکی دیکە بەهیوایی باڵی بەسەر ئاسمانی کوردستاندا کێشاوە. دەبێ ئەوە بزانین کە جیهانی ئەمڕۆ جیاوازە لەگەڵ سەرەتاکانی سەدەی بیستەم و شەڕی سارد. گەلانی کوردستانیش پێگە و هێزی خۆیان بە گشتی لەدەست نەداوە. لە ڕۆژئاوای کوردستاندا کورد بە هاوپەیمانی لەگەڵ بەشێکی عەرەب و پێکهاتەکانی دیکەی ناوچەکە لەوپەڕی بەهێزیدایە.

وڵاتانی قەوارەپارێزی وەک تورکیا و ئێران لە پێگەی خۆپاراستن دان و دەوڵەتی پشت ئەستوور بە ناسیۆنالیزم لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا، هەڕەشەی لەناوچوونی لەسەرە. حکوومەتی عەبادی حکوومەتی شیعە و مەزهەبی نییە، بەڵکو حکوومەتی تەکنۆکراتەکانی عێراقە. وڵاتانی خۆرئاوا لە داهاتودا بە لاوازکردنی هەژموونی ئێران و تورکیا لە عێراق سوودی لێوەردەگرن. ئەگەر ئەمە تۆزێک واقعبینانە بیرکەینەوە، هەست ئەکەین خۆرئاوا هەمان ئەو شانسەی دوای جەنگی جیهانی دووەم بە ئەڵمانیای دیموکراتی بەخشی، بەسەرکردایەتی عەبادی بە عێراقی نوێشی بەخشیووە، ئەگەر خۆیان بەشایەنی ئەو شانسە بزانن. لە هەمان کاتدا نابێ خۆشباوەڕبین، تا ئێستاش لەناو کابینەکەی عەبادیدا، گەندەڵی، مەزهەبگەرایی، شۆڤێنیزمی عەرەبی، درێژە بە هەبوونی خۆی دەدات. ئەو حکومەتە کۆمەڵێک خاڵی لاوازی دیکەی هەیە، کە لە داهاتوودا خۆرئاوا نیگەران دەکات ئەویش بەردەوامیدانە بە ئەقڵی سەنترالیزم کە لەگەڵ تەکنیکەکانی بەڕێوەبەرایەتی سەردەمی گلۆبالیزم و نەوەی نوێ و ئابووری هاوچەرخ ناگونجێت.

بەکورتی: خۆرئاوا کار بە بەرژەوەندیەکانی خۆی دەکات کە خۆی لە کۆمپانیا فرەڕەگەزیەکان و داهاتووی بازاڕی ئەوان دەبینێتەوە. دەوڵەتانی نەتەوەیی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست دکتاتۆرن و لەژێر هەڕەشەی لەناوچوون دان، کورد بە نەخۆشیەکانی ئەقڵیەتی ناسیۆنالیزمی خۆیی – خانەدان دەناڵێنە و عێراقیش وڵاتێکی نادیموکراتە لە سەنترالیزم و

مەزهەبگەرایی ڕزگاری نەبووە.

گەلی کوردستان ئەگەر لە ناسیۆنالیزمی کوردایەتی ڕزگاری بێ، دەتوانێ درک بەو ڕاستیە بکات کە ئێستا سەردەمی دامەزراندنی دەوڵەتی قەومی نیە، بەڵکو سەردەمی شەڕی ناسنامەکانە. کلتوورەکان، هەرێمەکان، زمان و زاراوەکان، ئایینەکان و… هتد، لەناو شەرێکی سەختدان بۆ بەدەستهێنانی مافی ناسنامە، کلتوور، بەشداریکردنی ڕاستەوخۆ لە سیاسەت/بڕیار وەرگرتن و مافە ئابووریەکانیان. بۆ ئەمەش سەرکردایەتی کلاسیکی سەردەمی شاخ و کادیرانیان وەڵامی ئەو قۆناغە نادەنەوە و بزاڤی سیاسی نوێ یان تەوژمی دیموکراسی و گۆڕانکاری کە توانستی شەڕی شارستانی/دیموکراسی و ناسنامەکانی هەیە، جێگای ئەوان دەگرێتەوە. لە جیاتی دیوەخان و مەکتەب سیاسیەکان، پەرلەمان ڕۆڵی یەکلاییکردنەوەی کێشەکان دەبینێت. لە جیاتی ئایدۆلۆژیای نەتەوەیی، مارکسیزم و مەزهەبگەرایی، ئەقڵیەتێک ڕۆڵی دەبێ ک□ □□گ□ر نەبێ لە بەنێودەوڵەتیکردنی سەرمایە و دیوارەکانی بازاڕی نەتەوەیی تاڵانچی ئەستورتر نەکات.

گرینگ نیە ئێستا کێ سوپای بەهێز، پارەی زۆر و کێ حاکمی جیوگرافیایەکی پان و بەرینە، ئەوەی گرینگە کام چین و توێژ ئەو تایبەتمەندیانەی سەرەوەی تێدایە، ئەو دەتوانێ ببێتە پێشەنگی عێراق و ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست.

من هەست ئەکەم، سەرباری نیگەرانیەکانی خۆرئاوا لە باشووری کوردستان، لە داهاتویەکی نزیکدا ڕۆڵی پێشەنگایەتیکردنی شەڕی دیموکراسی بە گەلانی کوردستان دەبەخشرێتەوە و ئەبێ خۆمان بۆ ئەو قۆناغە ئامادە بکەین.

نێستۆر ماخۆ گەریلایەکی ئەنارکیست* … وەرگێرانی :

هێژێن

گەریلایەکی ئەنارکیست، کەسێک کە ناوی بوو بە هاوپێچی ناوی کۆمونە کرێکاریی و جوتیارییەکانی ئۆکرانیا *

نێستۆر ماخنۆ Nestor Makhno کەسێک بوو، کە سەرپەرشتی سەربازیی لەشکری بزاڤی ئەنارکیستی ناسراو بە بزاڤی ماخنۆڤیستی Makhnovist movement – Makhnovshchina دەکرد.

ئەو بزاڤە ڕەنگدانەوەی شۆڕشی (ڕوسیە)ی ١٩١٧ بوو لە ئۆکرانیا، لەوێندەرێ شۆڕش شێوەیەکی ئازادیخوازانەی لەخۆگرت و کرێکاران و جوتیاران دژی لەشکرەکانی تزاری و دژە-شۆڕش و بۆلشەڤیکە سەرکوتگەرەکان جەنگین.

نێستۆر ئیڤانۆڤیچ ماخنۆ Nestor Ivanovich Makhno ٢٧ی ئۆکتۆبەری ١٨٨٩ لە ئۆکرانیا لەدایکبووە، ٢٥ی جولای ١٩٣٤ لە فەرەنسە مرد.

بزاڤی ماخنۆڤیست بەناوی (ماخنۆ) ئەنارکیستی ئۆکرانیایی ناونراوە، ئەوێک کە هەر لە سەرەتاوە ڕۆڵێکی سەرەکی لەنێو ئەو بزاڤەکە گێڕا. لە ڕاستیدا ماخنۆڤیستا Makhnovshchina پیت بە پیت دەکاتە بزاڤی ماخنۆ و بۆ هەمیشە ناوی ئەو لەتەک شۆڕشی هەرێمی باشووری خۆرهەڵاتی ئۆکرانیا گرێیخواردووە. ئەی ماخنۆ کێ بوو؟

نێستۆر ئیڤانۆڤیچ ماخنۆ Nestor Ivanovich Makhno – ٢٧ی ئۆکتۆبەری ١٨٨٩ لە هولیای پۆلە Hulyai Pole شارۆچکەیەکی سی هەزار ٣٠.٠٠٠ کەسیی لە باشووری خۆرهەڵاتی ئۆکرانیا لەدایکبووە، کە کۆمەڵێک فیرگە و کارگەی تێدا هەبوو.

ماخنۆ کوڕی خێزانێکی هەژاری جوتیاریی بوو. کاتێک کە ئەو تەمەنی دە (١٠) مانگ بوو، باوکی مرد، ژیانی ئەو و چوار براکەی دیکەی کەوتۆتە سەرشانی دایکیان. لەبەر هەژاری و نەداریی لە ڕادەبەدەری خێزانەکەی، ناچار ماخنۆ لە تەمەنی حەوت ساڵیی خەریکی شوانکارەیی بووە. لە تەمەنی هەشت ساڵیی لە فێرگەی سەرەتایی (هولیای پۆلە) کەوتووەتە خوێندن و بە زستانان خوێندویەتی و بە هاوینان لای دارا (زەمیندار و کارخانەدارە) نێوخۆییەکان کاری کردووە. کاتێک کە تەمەنی گەیشتووەتە دوازدە (١٢) ساڵان لە خوێندن وازیهێناوە و بە تەواو کاتیی وەک کرێکاری کشتوکاڵی لەسەر زەویوزاری خانزادە و کێڵگە داگیرکراوەکانی ژێرچەپۆکی کۆلاکەکان (جوتیارە

دەوڵەمەندەکان)ی ئاڵمانیا کاریکردووە. لەتەمەنی هەقدە ساڵیی لە (هولیای پۆلە) سەرەتا وەک شاگردی وێنەکار و پاشان وەک کرێکارێکی بێپیشە لەنێو کارخانەیەکی ئاسنگێریی کۆتووێتێ کارکردن و دواجار وەک ئاسنڕێژەر (ئاسنساز) لە هەمان ڕشتە بەردەوامبوو.

هەر ئەو کاتە، کە لە پیشەی ئاسسازی کاریدەکرد، بەشداری ڕامیاریی شۆڕشگێڕانەی کرد. ساڵانی ناجێگیری پاش شۆڕشی ساڵی ۱۹۰۵ی ڕوسیە، ماخنۆ لەتێک ڕامیاریی شۆڕشگێڕانە تێکەڵبوو. ئەو بڕیارەی ئەو بۆ ئەزموونەکانی خۆی لەبارەی ستەم لە شوێنی کار و دیتنەکانی ئەو لە تیرۆرکارریی ڕژێمی ڕوسی کاتی ڕوداوەکانی ساڵی ۱۹۰۵ دەگەڕایەوە (ئەو کاتە لە ‘هولیای پۆلە’ بارگرژییەکی ئاوا لەئارادانەبوو، سەرەڕای ئەوە ڕژێم هەژمارێکی زۆری لە هێزی پۆلیسی-دابێی بۆ سەرکوتکردنی کۆبوونەوە و کۆڕ و کۆمەڵەکان و بۆ چاوترسێنکردنی ڕێبواران و لێدانی زیندانیان بە قۆنداخە تفەنگ لەسەر شەقامەکانی شارۆچکەکە نارد). ساڵی ۱۹۰٦ ماخنۆ بڕیاریدا بە گروپێکی ئەنارکیست لە (هولیای پۆلە) پەیوەستبێت، گروپێک کە ساڵێک لەوەوپێش بە زۆری لە لاوە جوتیارە هەژارەکان پێکهاتبوو.

کۆتایی ساڵی ۱۹۰٦ و سەرەتای ساڵی ۱۹۰۷ ماخنۆ بەتۆمەتی کوشتنی ڕامیارانە دەستبەسەرکرا، بەڵام بەهۆی لەدەستدانەبوونی بەڵگە بۆ ئەو تۆمەتە، لە زیندان هاتەدەر. ساڵی ۱۹۰۸ بەتۆمەتی هەڵبەستراو لەلایەن پۆلیسێکی سیخور لەناو گروپەکە دەستبەسەرکرا و خرایە زیندان. مارچی ۱۹۱۰ ماخنۆ و سیازدە (۱۳) کەسی دیکە لەناو دادگەیەکی سەربازیی سزای لە سێدارەدانیان بۆ بڕدرایەوە. ماخنۆ بەهۆی کەمی تەمەن و هەوڵ و تێکۆشانی دایکی، سزای لە سێدارەدانەکەی گۆڕدرا بە زیندانیی هەمیشەیی لەتێک کاری سەخت. لە ماوەی زیندانیبوونەکەی لەناو زیندانی بوتیرکی Butyrki لە مۆسکۆ، بە هەموو شێوازێکی لەبەردەست و گونجاو بەرهەڵستی دەسەڵاتدارانی زیندانەکەی دەکرد، هەر بەهۆی ئەو بەرهەڵستیی-کردنەیەوە زۆربەی ماوەی زیندانییبوونەکەی بە زنجیرکراوی یان لەناو سیاچاڵە سارد و شێدارەکان بەسەربرد. ئەو ئەزموونە ڕکوکینەی لە ڕادەبەدەری ماخنۆی لە زیندانەکان زیاتر کرد (دواتر لە سەردەمی شۆڕش، یەکەمین ئەرکی ئەو لەتێک گەیشتنی بە هەر شار و شارۆچکەیەک، ئازادکردنی زیندانییەکان و وێرانکردنی زیندانەکان بوو).

ماخنۆ لە ماوەی زیندانییبوونەکەی لەناو زیندانی بوتیرکی لەتێک پیتەر ئارشینۆق Peter Arshinov هاوزیندانییەکی ئەنارکیست، کە دواتر بوو بۆ چالاک و مێژوونووسی بزاقی ماخنۆقیستی، بوون بۆ

هاوڕێی یەکدی. پیتەر ئارشینۆڤ ساڵی ١٨٨٧ لە شارۆچکەی پیشەسازیداری کاتێرینۆسڵاڤ Katerinoslavی ئۆکرانیا لەدایکبووبوو. باوکی کرێکاری کارخانە و کانەکان بوو. پیتەر ئارشینۆڤ لە بنەڕەتدا بۆڵشەڤیک بوو و ساڵی ١٩٠٦ بووبوو بە ئەنارکیست، لەنێو ڕێکخستنی کرێکاران و کاری کارخانە دژی ڕژێمی تزاریی ڕۆڵێکی ڕابەرانەی دەیگێڕا. ساڵی ١٩٠٧ دەستبەسەر کراو بە مردن سزادرا و بەرەو ئەورووپای خۆراوایی هەڵهات. ساڵی ١٩٠٩ گەڕایەوە ڕوسیە و دووبارە زیندانییکرایەوە و دیسانەوە هەڵهاتەوە. ساڵی ١٩١٠ جارێکی دیکە دەستگیرکرا و خرایە زیندانی بوتیرکی و لەوێندەرێ بوو، کە لەتەک ماخنۆ ئاشنابوو. هەر دوو ئەنارکیست هاوەڵێتییەکی کەسیی و ڕامیاریی توندوتۆڵیان پێکهێنا و ئارشینۆڤ لە پەرەدان و قوڵکردنەوەی بۆچوونە ئەنارکیستییەکان بۆ ماخنۆ کۆمەکیکرد.

ڕۆژی ٢ی مارچی ١٩١٧ پاش هەش ساڵ و هەشت مانگ مانەوە لەنێو زیندان، ماخنۆ لەتەک زیندانییە ڕامیارەکانی دیکە وەک سەرەنجامی شۆڕشی فێبریوەری ئازادبوو. پاش بەسەربردنی سێ (٣) هەفتە لە مۆسکۆ لەتەک ئەنارکیستەکانی ئەوێندەرێ، ماخنۆ گەڕایەوە بۆ هولیای پۆلە. وەک تاقە زیندانییێک کە بەهۆی شۆڕشەوە بۆ نێو خێزانەکەی گەڕایەوە، بە شێوەیەکی تایبەت لەنێو شارۆچکەکەی لێ ماخنۆ ڕێزەگیردرا. پاش ساڵانێک لە زیندانییبوون و ئەشکەنجە، ماخنۆ وەک هەرزەکارێکی چالاکی بێپێشینە نەگەڕایەوە، بەڵکو وەک ئەنارکیستێکی پەروەردەبوو و جەنگاوەر هاوڕای بیرۆکەی بەهێز لەبارەی ململانێی کۆمەڵایەتیی و ڕامیاریی شۆڕشگێڕانە گەڕایەوە، ئەو بیرۆکانەی کە دەستبەجێ بۆ پیادەکردن دەگونجان. ماخنۆ کاتێک کە لە هولیای پۆلە نیشتەجێبوو، بەزوویی خۆی بۆ کاری شۆڕشگێڕانە تەرخانکرد. ئەندامەکانی دیکەی گروپە ئەنارکیستییەکە و ژمارەیەکی زۆر لە جوتیاران چوونە سەردانی ئەو. پاش گۆڕینەوەی بۆچوون و تێڕوانین لەتەک ئەوان، پێشنیاری دەستبەجێ دەستکردن بە کاری ڕێکخراوەیی بۆ گرێدانەوەی جوتیارانی هولیای پۆلە و دەوروبەری لەتەک گروپە ئەنارکیستەکان. ڕۆژی ٢٨-٢٩ی مارچ بە سەرپەرشتکاری ماخنۆ یەکێتی جوتیاران پێکهات. پاشان لەنێو گوند و شارۆچکەکانی دیکەی ناوچەکە یەکێتی لەو چەشنەی ڕێکخست. ماخنۆ ڕۆڵێکی سەرکەوتوو و بەرچاوی لەنێو مانگرتنی کرێکارانی دارتاشی و کانەکان لەنێو کارخانەیەک، کە هی پیرە خاوەنکارە پێشوویەکەی خۆی بوو (ئەو تێکشکانە ئاوای لە خاوەنکارەکانی دیکە کرد، مل بە داخوازی کرێکارەکانیان بدەن). هەمان کات جوتیارەکان ئامادەنەبوون بە خاوەن زەمینەکان کرێ بدەن[١].

ئەنجوومەنە ناوچەییەکانی جوتیاران لە ناوچەی هولیای پۆلە و ناوچەکانی دیکە ڕاگەیەندران، هەر ئاوا ڕۆژی ٥-٧ی ئۆگوست کۆنگرەی هەرێمیی لە کاتێرینۆسلاڤ Katerinoslav بڕیاریدا، سەرلەنوێ لەنێو سۆڤییەت و کۆمۆنێکانی جوتیاران و نوێنەرانی کرێکاران یەکێتییە جوتیارییەکان ڕێکبخاتەوە.

بەو شێوەیە ماخنۆ و هاوکارەکانی "بەهیوای خێراکردنی دەستبەسەرداگرتنی داراییە گەورەکان"، پرسە ڕامیاریی و کۆمەڵایەتییەکانیان لە تێک ژیانی ڕۆژانەی خەڵکی ئامێتەکرد.[٢] لە هولیای پۆلە، بەراورد بە شوێنەکانی دیکە شێوەش خێراتر دەبزووت (بۆ نموونە، لە کاتێکدا کە سۆڤیەتی ئەلێکساندرۆڤسک Aleksandrovsk لە پیترۆگراد ڕۆژانی جولای لە کارەکانی فەرمانداریی کاتیی پشتیوانیاندەکرد، بەڵام لە هولیای پۆلە بێ هاودەنگیی و پشتیوانیکردنی سەربازانی یاخی و کرێکاران کۆبوونەوەیەک دەکرێت). جوتیاران لە گشت لایەکەوە بۆ بەدەسهێنانی ڕێنوێنی و کۆمەک لەلایەن نێوەندی بەڕێوەبەرایەتییە نزیکەکانیان (بەڕێوەبەرایەتییە سەربەخۆکان/ Volosts)ەوە بەرەو (هولیای پۆلە) دەچوون. چینی جوتیاران دەیویست دەستبەسەر زەویدارە گەورەکان و کۆلاکەکان بگرێت. ماخنۆ ئەو داخوازییەی لەنێو یەکەمین دانیشتنەکانی سۆڤیەتە هەرێمییەکان پێشکەشکرد، ئەوەی کە لە هولیای بەرزکرایەوە. مانگی ئۆگوست، ماخنۆ گشت داراکان [موڵکدارە] نێوخۆیی و جوتیارە دەوڵەمەندەکانی kulaks بانگهێشتکرد و هەموو بەڵگەنامەکانی دارایی زەوی، وڵاخ و ئامێری لێ ئەوان سەندنەوە. لیستی داراییەکان چێکراو و وەک ڕاپۆرتێک بۆ دانیشتنی سۆڤیەتی ناوچەکە و کۆبوونەوەی هەرێمیی بەرزکرایەوە. لەوێدا لەسەر ئەوە بڕیاردرا، کە هەموو زەمینەکان و وڵاخ و ئامیرەکان بەیەکسانی دادێبەشێنرێن و دابەشکردنەکەش خودی خاوەنزەوییەکانیشی دەگرتەوە. ئەوە نێوەڕۆکی پرۆگرامی کشتوکاڵیی بزووتنەوەی ماخنۆڤیستی بوو، واتە هەڵوەشاندنەوەی دارایی تایبەتی داراکان و کۆلاکەکان. هیچ کەس مافی ئەوەی نەبوو، زیاتر لەوە زەوی هەبێت، کە دەتوانێت بەخۆی لەنێو کاربکات، بەبێ ئەوەی کەسێکی دیکە بەکرێبگرێت. ئەوە هەمووی بەرهەڵستکاری بوو بەرانبەر فەرمانداریی کاتیی کە لەسەر ئەوە پێداگرییدەکرد، ئەو پرسانە گشت کاری ئەنجومەنی دامەزرێنەرانن Constituent Assembly. هەر بەو جۆرە کۆمونە ئازادەکان لەسەر زەمین و دارایی خاوەنزووەوییە کۆنەکان پێکهاتن.

بەشێوەیەکی چاوەڕواننەکراو جێبەجێکردنی ئەو بڕیارانە بەهۆی

بەرهەڵستیکردنی خاوەنزەوی و کۆلاکەکان دواخرا، کە خۆیان ڕێکخستبوو و پەیوەندییان بە دەسەڵاتدارانی کاتییەوە کردبوو. کاتێک کە جەنەراڵ کۆرنیلۆڤ Kornilov هەوڵیدا بۆ سەر پترۆگراد لەشکرکێشیبکات و دەسەڵات بەدەستەوەبگرێت، سۆڤیەتی (هولیای پۆلە) بەڕابەری ماخنۆ بە پێکهێنانی کۆمیتەیەک بۆ ڕزگارکردنی شۆڕش دەستپێشخەریکرد. ئامانجی سەرەکی چەککردنی دوژمنە ناوخۆییەکان (خاوەنزەوییەکان و سەرمایەدارەکان و کۆلاکەکان) بوو، هەر ئاوا هەڵوەشاندنەوەی دارایی ئەوان لەسەر سامانەکانی خەڵکی: زەمین و کارخانە و کێڵگەکان و کارخانەکانی چاپەمەنی و شانۆکان و هیدیکێیش. ڕۆژی ٢٥ی سێپتێمبەر کۆنگری بەڕێوەبەرایەتیی سۆڤیەتەکان و ڕێکخراوەکانی جوتیاران لە هولیای پۆلە دەستبەسەرداگرتنی زەمینی داراکان و گۆڕینی بە دارای کۆمەڵایەتی [گشتی] ڕاگەیاند. هێرش بۆ سەر دارایی داراکان و جوتیارە دەوڵەمەندەکان (لەنێوان ئەوانیش داگیرکەرە ئاڵمانەکان) دەستیپێکرد و دەستکرا بە لێسەندنەوەی دارایی داگیرکەران (زەمیندارە گەورەکان و داگیرکەرە ئاڵمانەکان).

کاتێک کە فەرمانداریی ڤلادیمیر لێنین بەهاری ساڵی دواتر ڕێکەوتننامەی برێست لیتۆڤسک Brest-Litovskی واژۆکرد، چالاکییەکانی ماخنۆ ڕاگیران. ئەو ڕێکەوتننامەیە بەشێکی گەورەی ئیمپراتۆری ڕوسی بەدیاریکراویی (ئۆکرانیا)ی لە بەرانبەر ئاشتی بە ئاڵمانیا و نەمسا بەخشی. هەر ئاوا ڕێکەوتننامەکە داگیرکردنی ئۆکرانیای لەلایەن هەژمارێکی گەورەی هێزی ئاڵمانی و نەمساوی پێسەندکردبوو، کە سەراپای وڵاتەکەی لە ماوەی کەمتر لە سێ مانگ داگیرکرد. ماخنۆ لە پێکهێنانی یەکە سەربازییەکان، کە هەزار و حەوت سەد (١٧٠٠) کەسیان دەگرتەخۆ، سەرکەوتوو بوو. بەڵام نەیتوانی بە داگیرکردنی هولیای پۆلە بەربگرێت. پاش کۆنگریسی ئەنارکیستان کۆتایی ئەپریلی هەمان ساڵ لە تاگانڕۆگ Taganrog، کۆنگرەکە بڕیاری ڕێکخستنی یەکەی جەنگاوریی بچووکی پێکهاتوو لە پێنج (٥) تاکو دە (١٠) جوتیار و کرێکار، کۆکردنەوەی چەک لە دوژمن و هەڵخرانی ڕاپەڕینی سەرتاسەریی جوتیاران دژی هێزەکانی ئاڵمانیا و نەمسا و ناردنی گروپێکی بچووک بۆ ڕوسیای سۆڤیەتی بە پلەی یەکەم بۆ ئەوەی بزانرێت، کە لەوێندەرێ شۆڕش و ئەنارکیستەکان لەژێر سایەی بۆلشەڤیکەکان لێتێک چی ڕوو بەڕوون.

ماخنۆ یەکێک بوو لە گروپەکە. مانگی جونی هەمان ساڵ ماخنۆ گەیشتە مۆسکۆ. ئەو دەستوبرد چاوی بە هەندێک لە ئەنارکیستەکانی ڕوسیە

(لەنێو ئەوان هاوەڵی دێرینی خۆی ‘پیتەر ئارشینۆڤ’) کەوت. بزاڤی ئەنارکیستی لە مۆسکۆ لاواز بووبوو، بەهۆی هێرشی (چێکا) دەزگەی ئاسایشیی بۆلشەڤیکەکان Bolshevik secret service the Cheka مانگی ئەپریل بڕبڕەی پشتی بزووتنەوەکە شکابوو، هەر بەو جۆرەش هێرشی ڕامیاریی چەپ بۆ سەر بۆلشەڤیکەکان تێکشکابوو. بۆ ماخنۆ کە لە ناوچەیەکەوە هاتبوو، ئازادی ڕادەربڕین و ڕێکخراوبوون شتێکی جێکەوتەبوو، لاوازیی ئاستی چالاکیکردن بۆ ئەو شتێکی تەکاندەربوو. بۆ ئەو مۆسکۆ وەک پایتەختی شۆڕشێکی کارتۆنیی بوو، کارخانەیەکی گەورەبوو کە لەنێو ئەو بڕیار و دروشمی نێوەڕۆک خاڵیی تاک-پارتییەکی ڕامیاریی لەوێندەرێ دەردەچوون، پارتییەک کە بەهۆی دەستبەسەرداگرتن و خۆسەپاندن خۆی گەیاندە پلەی فەرمانداریی.[٣] هەر ئاوا ماخنۆ ئەنارکیستی ناسراو ‘پیتەر کرۆپۆتکین Peter Kropotkin’ی سەردانیکرد، لەتەک ئەو لەبارەی کاری شۆڕشگێڕانە و بار و دۆخی ئۆکرانیا ڕاوێژیکرد.

کاتێک کە ماخنۆ لە مۆسکۆ بوو، هەر ئاوا لێنین Lenin دیت. ئەو دانیشتنە بە ڕێکەوت بوو. ئەو بۆ بەدەستهێنانی مۆڵەتی مانەوە و خواردنی خۆڕایی سەردانی کرێملین Kremlin دەکات، لەو سەردانە سەرۆکی کۆمیتەی سەرتاسەریی ڕوسیەی نێوەندی بەڕێوەبەرایەتی سۆڤیەتەکان ژاکۆڤ م. سڤێردلۆڤ Jakov M. Sverdlov دەبینێت، هەر ئەویش چاوپێکەوتنی ماخنۆ و لێنین دەڕەخسێنێت. لێنین لە ماخنۆ دەپرسێت “جوتیارەکانی ناوچەکەت چۆن لە دروشمی گشت دەسەڵات بۆ سۆڤیەتەکان لە دیهاتەکان تێگەیشتوون؟ “، وەک ماخنۆ خۆی دواتر دەڵێت، لێنین بە وەڵامەکی ئەو سەری سوڕدەمێنێت ” جوتیارەکان بە شێوازی تایبەتیی خۆیان لەو دروشمە تێگەیشتوون. بەگوێرەی لێکدانەوەی خۆیان. هەموو دەسەڵاتەکان لە هەموو ناوچە ژیارییەکان بۆ خودی جوتیاران و کرێکاران و چین و توێژە چەوساوەکانی دیکە دەگەرێنەوە، پێویستە هەست بە هەمان دەرکی هوشیاریی و لێهاتوویی خەڵکی کرێکار بکرێت. جوتیاران لەوە تێگەیشتوون، کە سۆڤیەتەکانی کرێکاران و جوتیارانی دێهات، وڵات و ناوچەکان، بریتین لە ئامرازەکانی ڕێکخراوی شۆڕشگێڕانە و خۆبەڕێوەبەرایەتیی ئابوورییەکانی خەڵکی جوتیار و کرێکار بۆ تێکۆشان دژی بۆرجوازی و بەکرێگیراوانی ئەو و سۆشیالیستە ڕاستڕەو و فەرمانداریە هاوبەشەکەیان”.

لێنین لە وەڵامی ئەوە دەڵێت ” دەی باشە، کەواتە جوتیارانی ناوچەکەت تووشی ئەنارکیزم بوون!”[٤] دواتر لە درێژەی گفوگۆکە،

لێنین دەڵێت "ئایا ئەنارکیستەکان لەنێو کەتواری دونیای هاوچەرخ، هەرگیز ددان بە کەمایەتیبوونی خۆیان دەنێن؟ بۆچی هیچ کاتێک بیر لێ ئەوە ناکەنەوە". ماخنۆ لە وەڵامدا دەڵێت " هاوڕێ لێنین، بەڵام پێویستە من بۆ تۆی ڕابگەیەنم، ئەو پاگاندەیەت، کە ئەنارکیستەکان لە کەتواری دونیای هاوچەرخ تێناگەن، ئەوەی کە ئەوان پەیوەندییەکی کەتوارییان لەتەک دونیای هاوچەرخ نییە و …تد، لە بنەڕەتەوە هەڵەیە. ئەنارکۆ کۆمونیستەکان لە ئۆکرانیا … ئەناکۆ-کۆمونیستەکان دەڵێم، بۆ ئەوە زۆر بەڵگەیان بەدەستەوەداوە، کە ڕیشەیان لەنێو کەتواری ئێستا داکوتاوە. سەراپای تێکۆشانی شۆڕشگێڕانە دێهاتنشینەکانی ئۆکرانیا دژی کۆبوونەوەی نێوەندیی Central Rada لەژێر ئاراستەی ئەنارکۆ کۆمونیستەکان بە زۆری و بەڕادەیەکیش سۆشیالیستە شۆڕشگێڕەکان بەڕێوەبراوە … بۆلشەڤیکەکانی تۆ بۆ دەرمانیش لەنێو دێهاتەکانی ئێمە بوونیان نییە. بە جۆرێک کە کارایییان تاکو ڕادەی نەبوون دابەزیوە. نزیکەی گشت ئەنجومەنەکانی جوتیاران و کۆمونەکان لە ئۆکرانیا بە هەڵخرانی ئەنارکۆ کۆمونیستەکان پێکهاتوون. تێکۆشانی چەکدارانە بەرانبەر دژە-شۆڕش بەگشتی و بەرانبەر بە هێرشی لەشکری نەمسا و ئاڵمانیا بەتایبەت بە ئاراستەی ڕێکخراوەیی ئەنارکۆ کۆمونسیتەکان سەریهەڵداوە و مەیسەربووە. بەدڵنیاییەوە ئەوەش بۆ پارتییەکەی تۆ هیچ گرنگ نییە، تاکو بەهای ئەو گشتەوە باوەڕ بە ئێمە بدات، بەڵام ئەوانە ڕاستین و تۆ ناتوانیت لە ئەوانە نکۆڵییبکەیت. من ئاوای بۆ دەبیم، کە تۆ ئەوە باش دەزانیت، هێزی چالاک کەیە و توانای جەنگینی هێزە خۆبەخشە شۆڕشگێڕەکانی ئۆکرانیا چییە. بەبێ هۆ نییە، کە تۆ ڕاتگەیاند بەشێوەیەکی پاڵەوانانە لە دەستکەوتە شۆڕشگێڕییە هاوبەشەکان پێداگرییانکردووە. لەنێو ئەوانە لایەنی کەم نیوەیان لەژێر ئاڵای ئەنارکیستی جەنگیون ….

گشت ئەوانە نیشانیدەدەن، کە تۆ چەندە بە هەڵە چوویت، هاوڕێ لێنین، بەگوێرەی ئەوەی کە پێی ئێمە ئەنارکۆ کۆمونیستەکان لەسەر زەوی نییە، ئەوەی کە هەڵوێستمان بۆ ئێستا خەمناکە، ئەوەی کە خەون بە داهاتووەوە دەبینین". ئەوەی کە من لەنێو ئەم چاوپێکەوتنە بۆ تۆی دەڵێم، لەبەرئەوەی کە ڕاستییە، وەڵام وەرناگرێت. ئەوەی کە من لێرەدا بۆ تۆی دەردەخەم، پێچەوانەی ئەو سەرەنجامەیە، کە تۆ لەبارەی ئێمە بەدەستهێناوە. هەموو کەس دەتوانێت، ئەوە ببینێت، کە ئێمە لەنێو کەتواری ئێستا ڕیشەماندا کوتاوە، ئەوەی کە کاردەکەین و بەدوای کەمێک ئامرازێک بۆ بەدەسیهینانی داهاتوو دەگەڕێین، لە ڕاستیدا ئێمە بە پەیگیرییەوە لەتەک ئەو گرفتە

کاردەکەین”. لێنین لە وەڵامدا دەڵێت “لەوانەیە من هەڵە ببم”. [5]

بۆلشەڤیکەکان لێ گەڕانەوەی ماخنۆ بۆ ئۆکرانیا کۆمەکدەدەن. ئەو بە دژوارییەکی زۆرەوە گەشتەکەی ئەنجامدا. جارێکیان خەریکبوو ماخنۆ بکوژرێت. لەلایەن هێزەکانی ئاڵمانیا و نەمساوە گیرا و لەو کاتەدا نامیلکە و بڵاوکراوەی ئازادیخوازانەی لێ تێک خۆی هەڵگرتبوو. دانیشتوویەکی جولەکەی هولیای پۆلە، کە ماوەیەک بوو ماخنۆی دەناسی، توانی بە پێدانی بڕەپارەیەکی زۆر بۆ هێزەکانی ئاڵمانیا و نەمسا بۆ ئازادبوونی، ماخنۆ لە مردن بیپارێزێت. کاتێک کە گەڕایەوە هولیای پۆلە، دەستیکرد بە ڕێکخراوکردنی بەرهەڵستی دژ بە هێزە داگیرکەرەکانی نەمسا و ئاڵمانیا و ڕژێمە بەکرێگیراوەکەیان بەسەرۆکایەتی هیتمان سکۆرۆپادسکی Hetman Skoropadsky. دەتوانرێت بگوترێت بزاڤی ماخنۆڤیستی بۆ دەستپێکردنی بەرهەڵستی سەریهەڵداوە. ماخنۆ جولای ١٩١٨تاکو ئۆگوستی ١٩٢١ تێکۆشانی ئازادیخوازانەی چینی کرێکاری دژ بە هەموو چەوسێنەران، چ بۆلشەڤیک و سپییەکان (دژە-شۆڕش) چ ناسیونالیستەکان سەرکردایەتیکردووە. لەنێو ڕەوتی ئەو تێکۆشانە توانی خۆی وەک “سەرکردەیەکی گەریلایی لێهاتوو و بەتوانا” بسەلمێنێت.[٦]

پاش تێکشکانی بزاڤی ماخنۆڤیستی ١٩٢١، ماخنۆ بۆ ئەوروپای خۆرئاوایی دوورخرایەوە. ساڵی ١٩٣٤ لە پاریس تەمەنی ئەو کۆتاییهات، هەر لەوێش دواسەتەکانی ژیانی خۆی بەسەربردن. هەر ئاوا لەوێدا وەک چالاکێکی بزاڤی ئەنارکیستی مایەوە و شمشێرەکەی گۆڕی بە پێنووس (بەکاربردنی دەربڕینێکی ڕەنگینی ئەلێکساندەر سکیردا Alexander Skirda). ماخنۆ بە گوتار لەنێو ڕۆژنامە ئەنارکیستییە جۆراوجۆرەکان و بەتایبەت لە دەنگی کرێکار Dielo Truda بەشداریکرد، کە بڵاوکراوەیەکی ئەنارکیست-کۆمونیست بوو و لە پاریس لەلایەن (پیتەر ئارشینۆڤ) دەردەکرا، زۆرێک لەو گوتارانە لەنێو پەرتووکێک بەناوی (تێکۆشان دژی دەوڵەت و گوتارەکانی دیکە)، بڵاوکرانەوە. ماخنۆ لەنێو بزاڤی ئەنارکیستی تاکو کۆتایی ژیانی چالاک مایەوە.

نێستەر ماخنۆ ساڵی ١٩٢٧ لە پاریس ئەنارکیستە ناسراوەکانی ئیسپانیا بوێناڤێنترا دوڕوتی Buenaventura Durruti و فرانسیسکۆ ئاسکازۆ Francisco Ascaso دیتن. ئەو لە ئەوە داکۆکیدەکرد “بار و دۆخ بۆ شۆڕشی پێکهاتە بەهێزی ئەنارکیستی لە ئیسپانیا زۆرتر لەبارترە، تاکو لە ڕوسیە”، لەبەرئەوەی نەک تەنیا لەوێندەرێ پرۆلیتاریا و جوتیاران دارای نەریتی شۆڕشگێڕانە بوون، بەڵکو

لەبەرئەوەش کە ڕێگەیینی ڕامیاریی لەنێو کاردانەوەکانی دەبینرا، ئەنارکیستەکانی ئیسپانیا دەرکی ڕێکخراوەییان هەبوو، ئەوەی کە ئێمە لە ڕوسیە نەمابوو. ڕێکخراوبوونێک، کە سەرکەوتنی لە هەناوی هەموو شۆڕشەکان مسۆگەردەکرد". ماخنۆ چالاکییەکانی گروپی ئەنارکیستی هولیای پۆلە و ڕوداوەکانی ئۆکرانیای شۆڕشگێڕی هەژمارکرد "کۆمونە کشتکارییەکانمان یەکێک بوون لە نێوەندە زیندووە ئابووریی و ڕامیارییەکانی سیستەمە کۆمەڵایەتییەکەمان. کۆمۆنەکان بە بنەمای خۆپەرستی تاکگەرایی پشتئەستوور نەبوون، بەڵکو بە سەرەتاکانی هاوپشتی نێوخۆیی و ناوچەیی و سەرتاسەری پشتیانبەستبوو. بە هەمان شێوە ئەندامانی کۆمۆنەکان هەستیان بە هاوپشتی نێوان خۆیان دەکرد، کۆمۆنەکان لێتێک یەکدی یەکییانگرتبوو. ئەوەی کە بەرانبەر سیستەمەکەمان لە ئۆکرانیا دەگوترا، ئەوەبوو، کە ناتوانێت بەردەوامبێت، لەبەرئەوەی تەنیا لە جوتیاران پێکهاتبوو. ئەوە ڕاست نەبوو. کۆمۆنەکانمان تێکەڵەیەک بوون لە کرێکارانی کشتوکاڵی (کێڵگەیی) و پیشەسازی و تەنانەت هەندێکیان تەنیا پیشەسازیی بوون. ئێمە گشت جەنگاوەر و کرێکار بووین. کۆمەڵەی گەلیی بریارەکانی دەردەکرد. لەنێو ژیانی سەربازی لە نوێنەرانی گشت دەستە گەڕیلاکان کۆمیتەی جەنگی پێکهاتوو و سەرپەرشتیدەکرد. بۆ بە ئامانجگەیاندن، هەموو کەسێک لەنێو کاری هێروێزیی بەشداریکرد، تاکو لە سەرهەڵدانی توێژی بەڕێوەبەران و ئەوانەی کە دەسەڵات پاواندەکەن، ڕێگریریکرێت. ئێمە لێ پرۆسێسی ئەنجامدانی ئەو پرسەش سەرکەتووبووین." [٧]

ساڵی ١٩٣٦ لێتێک دەستپێکی جەنگی نێوخۆ و شۆڕش لە ئیسپانیا، ژمارەیەک لە جەنگاوەرانی سوپای یاخی ماخنۆ چوون بۆ جەنگین لەنێو ستوونی دوڕوتی Durruti column. بەڵام بەداخەوە، مەرگی ماخنۆ ساڵی ١٩٣٤ لە دوا پەیامەکەی بۆ دوو ئیسپانی ڕێگربوو "ماخنۆ هەرگیز جەنگینی ڕەدنەکردۆتەوە. ئەگەر زیندووبم، کاتێک کە تێکۆشانەکەتان دەستپێدەکات، لێتێکتان دەبم". لە {Paz, Op. Cit., p. 90 } وەرگیراوە.

چالاکیی هەرە دیاری ماخنۆ لەنێو دوورخراوگە کۆمەڵەکەی بوو، هاوڕا و داکۆکی لە سەکۆی ڕێکخراوەیی کۆمونیزمی ئازادیخواز the Organisational Platform of the Libertarian Communists ناسراو بە سەکۆ Platform، دەکرد. سەکۆ هەوڵیدا هەرچی لەنێو شۆڕشی ڕوسیە هەڵەبوو، لێکبداتەوە و پێشنیاری ڕێکخراوی ئەنارکیستی پتەوتری بۆ داهاتوو کرد. ئەو بۆچوونە پاش بڵاوبوونەوەی مشتومڕێکی توندی

لێتێک زۆربەی ئەو ئەنارکیستانەی کە ڕەتیاندەکردەوە، بەڕێخست. هەرچەندە ماخنۆ تاکو کاتی مردنی ساڵی ١٩٣٤ وەک ئەنارکیستێک مایەوە، بەڵام ئێو تێڕوانین گۆڕینەوەیە بەزۆری بوو بە هۆی مشتومڕی توند و تاکو ڕادەیێک ئێوی لە هەندێک لە هاوەڵەکانی تەریکخستەوە، لەوانە ڤۆلین، کە دژی سەکۆ (پلاتفۆڕم) بوو.

بەرەبەیانی ڕۆژی ٢٥جولای ١٩٣٤ ماخنۆ مرد و سێ ڕۆژ دواتر جەستەکەی سوتێنرا و خۆڵەمێشەکەی لەنێو گۆزەیەک لە پێر لاشێیز Père Lachaise گۆڕستانی کۆمونەی پاریس خرایە ژێر خاک. پێنج سەد (٥٠٠) کەس لە هاوڕێیانی ڕوس و فەرەنسی و ئیسپانی و ئیتالی ئامادەی بەڕێکردنی تەرمەکەی ماخنۆ بوون، لەوانە ئەنارکیستی فەرەنسی پییەر بێسنارد Pierre Besnard و ڤۆلین Voline قسەیانکرد، ڤۆلین ئەو هەلەی بۆ ڕەتکردنەوەی پاگەندەی دژە سامیگەرایی anti-Semitism ماخنۆ، کە بۆلشەڤیکەکان دژی ماخنۆ هەڵیانبەستبوو، قۆستەوە. هاوسەرەکەی ماخنۆ، هالینا Halyna قسەیکرد. بەو جۆرە ژیانی یەکێک لە جەنگاوەرەکانی ئازادی چینی کرێکار کۆتاییهات.

وشەکانی دووروتی Durruti بۆ ماخنۆ سەرنجڕاکێشترین بوون " ئێمە هاتووین سڵاو لە تۆ بکەین، تۆی سیمبۆلی گشت ئەو کەسە شۆڕشگێڕانەی، کە لەپێناو کەتوارییکردنی هزرە ئەنارکیستییەکان لە ڕوسیە جەنگین و گیانیانبەختکرد. هەر ئاوا بۆ دەربڕینی ڕێزی خۆمان بەرانبەر خۆزێنێی ئەزموونی ئۆکرانیا، هاتووین ". [٨]

پەراویزەکان:

1. Michael Malet, Nestor Makhno in the Russian Civil War, p. 4
2. Michael Palij, the Anarchism of Nestor Makhno, p. 71
3. David Footman, Civil War in Russia, p. 252
4. Nestor Makhno, My Visit to the Kremlin, p. 18
5. Nestor Makhno, Op. Cit., pp. 24-5
6. David Footman, Op. Cit., p. 245
7. Quoted by Abel Paz, Durruti: The People Armed, p. 88-9
8. Quoted by Abel Paz, Op. Cit., p. 88

کۆکراوەی کارەکانی نێستۆر ماخنۆ

The ABC of the Revolutionary Anarchist. (1932).

The Anarchist Revolution

Letter to the Spanish Anarchists. (1932).

In Memory of the Kronstadt Revolt. (1926).
Mahkno’s Response to Malatesta
May Day, (1928). Dyelo Truda. No. 36, p. 2–3. 01 May 1928.
My Visit To The Kremlin
On the History of the Spanish Revolution of 1931 and the Part Played by the Left and Right-Wing Socialists and the Anarchists. (1933).
Summons: A Poem by Makhno
The Struggle against the State and Other Essays
To the Jews of All Countries. (1927).
.(Great October in the Ukraine. (1927

سەرچاوە:
http://libcom.org/history/makhno-nestor-1889-1934

* مەبەست لە وەرگێڕانی ژیاننامەی ماخنۆ، ناساندنی کەسایەتی شۆڕشگێڕانە و ئاشناکردنی خوێنەرانی کوردە بە چالاکی و نووسینەکانی ئەو، نەک پیرۆزکردن و بەتکردنی کەسایەتییەکی شۆڕشگێڕ، چونکە هاودەمی ئەو هەزاران شۆڕشگێڕی گومناو بە خوێن و تێکۆشانی خۆیان ئەو زەمینەیان لەبارکردووە، تاکو نێستۆر ماخنۆ و دەیانی وەک ئەو بتوانن خامەکانیان ئازادانە هزر و بۆچوونیان دەرببڕن؛ بەواتایەکی دیکە، ئەگەر هەوڵ و تێکۆشانی ئەو هاوڕێ گومناوانە نەبووایە، نووسینەکانی نێستۆر ماخنۆ و کەسانی دیکەش نەدەهاتنە بوون. و.ک

** هەر ئاوا، مەبەست لەم وەرگێڕانە، پەردەهەڵماڵینە لە ڕووی پاگەندە و درۆ و دەلەسەی سەرانی بەلشەفیکەکان و پاشرەوانی بەلشەفیزم، کە (نێستۆر ماخنۆ) بە چەتە و ڕێگر ناودەبەن.

*** لە چەند ساڵی ڕابوردوو چەند سریاڵی تەلەفزیۆنی و فێلم لە بارەی ژیان و دەردیسەری و چالاکی و بیرۆکەکانی ماخنۆ دروستکراون، کە ئەگەر گرفتەکانی ڕۆژگار بواربدەن، لەتەك هاوڕێیانی دیکە هەوڵی وەرگێڕانی ژێرنووسینی فیلم و سریاڵەکان دەدەین، تاکو ڕووی ڕاستەقینەی ڕامیاریی و ئابووریی و بەڕێوەبردن و دیکتاتۆریی بەلشەفیکەکان بۆ شەیدانای کۆمەڵەی سۆشیالیستی و کۆمونیستی دەربکەوێت، کە هیچ کات لە ڕیفۆرمەکانی بیسمارک و خۆماڵیکردنەکانی سەدام و بەعس واوەتر نەچوون و بەڕێوەبەرایەتیی دیکتاتۆریانەی بەلشەفیکەکان، کودەتایەک بوو بەسەر ڕاپەڕینی ئۆکتۆبەری ١٩١٧ی سەراسەری ڕوسیە و بە پارەی ئیمپراتۆریی پڕووس و

بە قەستنەوەی خۆشباوەڕیی خەڵک بە بەرزکردنەوەی کاتیی دروشمەکانی سەرەتای ڕاپەڕین و لەناوبردنی کۆمیتەکانی خۆبەڕێوەبەریی کارخانەکان لەلایەن کرێکارانی سۆشیالیست و دەستەمۆکردن و کۆوەکردنی سۆڤیەتەکان و بە سەرکوتکردن و کۆمەڵکوژیی ڕاپەڕیوانی کرۆنشتات و لە پشتەوە خەنجەردان لە ماخنۆڤیستەکانی ئۆکرانیا بە دەسەڵاتگەیشتن و مانەوە و سەپاندنی (ئیمپراتۆریی سرووشەرگرتووی خۆیان لە ئیمپراتۆریی پرووس و ڕیفۆرمەکانی بیسمارک) مسۆگەرکرد و (ڕێکەوتننامەی برێست لیتۆڤسک Brest-Litovsk) ناچاریی نەبوو، بەڵکو بەرەنجامی بەڵێن و پاداشتدانەوەی (٢٦ ملیۆن مارکەکەی ئیمپراتۆریی ئاڵمانیا) بوو و هەر ئاوا لەدان و لەناوبردنی بزووتنەوەی کۆمونەخوازی جوتیاران و کرێکارانی ئۆکرانیا بوو، (هەر وەک کۆمەڵکوأکردنی ڕاپەڕینەوەی دەریاوانان و دانیشتووانی کرۆنشتات کە زۆرینەیان کۆمونیست و تەنانەت ئەندامی بەلشەڤکی بوون و لە دژە-شۆڕشی بەلشەڤیکەکان تێگەیشتوبوون)، تاکو بەردەوامی شۆڕشی جوتیاران و کرێکارانی ئۆکرانیا و دەریاوانانی کرۆنشتات و مانگرتنی کرێکارانی پترۆگراد سەرتاسەری ڕوسیە نەگرتەوە و ئیمپراتۆریی بەلشەڤیکی لەنێونەچێت و بەلشەڤیکەکان بە دەوجامەی “دیکتاتۆریی پرۆلیتاریا” دیکتاتۆریی و ملهوڕیی پارتییەکەی خۆیان بە نووکی سەرەنێزە بەسەر ژنە-کرێکارانی ڕاپەڕیوی ڕستن و چنین و یاخیبوونی سەربازان و سۆڤیەتەکانی کرێکاران و کۆمیتەکانی کارخانەکان بسەپێنن. (و.ک)
https://www.youtube.com/watch?v=oaRrMPg7sFI

بۆ کەسانێک کە لە دوای بەڵگە مێژووییەکانی ڕووداوەکانی ١٩١٧-١٩٢٣ دەگەڕێن و دەخوازن “چەتەگەریی” نێستەر ماخنۆ) و “شۆڕشگێڕیی” بەلشەڤیکەکان و لەناو ئەوانیش (لێنین و ترۆتسکی و ستالین) بزانین، دەتوانن تەماشای ئەم دۆکومێنتەرییە بکەن و سەردان تۆمار و بەڵگەی دیکە دژی پڕۆپاگەندەی کرێملین پەیدابکەن :
https://www.youtube.com/watch?v=gIqvip1z91I

* ئەم وەرگێڕانە پێشتر لەنێو کەشکۆڵی دووەمی پەرتووکی (خوێنە یاخییەکان) بڵاوکراوەتەوە : http://bit.ly/2kZN3Kj

---

بەیت بێژ، گێڕەوەی ئەزموونی بیرەوەری ... کاوان محەمەدپوور

ڕەنگە پەژارەی لە ناو چوونی حەقایەت بێژی-بەیت بێژی- کوردستان، جیاوازتر لە نیگەرانی واڵتەر بێنیامین لە وتاری (حەقایەت بێژ: ڕامانێک لەسەر بەرهەمەکانی نیکۆلای لێسکۆف) نەبێت. « حەقایەت بێژی بەرەو لە ناو چوون دەچێت. هەر رۆژ کە تێپەڕ دەبێت لە رێژەی ئەو کەسانەی توانستی گێڕانەوەی حەقایەتەکیان بە ڕێکی هەیە کەم دەبێتەوە”. وەدی هێنانی ئەم چەشنە بزر بوونە لە ڕوانگەی بێنیامینی بە تابشتی لەمەڕ گێڕینەوەی ئەزموونە. واتە لە ناوچوون و ڕۆخانی ئەزموونە کە شێوەی زارەکی حەقایەت بێژیش بزر دەکات. لە ناو نەتەوەی کورد، هەر لەسەردەمانی زووە ، حەقایەت بێژ-بەیت بێژ- پلە و پێگەیەکی بەرچاو و بەنرخی هەبووە. کەسایەتییەک کە دیوەخان و کۆبوونەوەکانی بە سیحری گێڕانەوە دەرازاندوە و باسی لە چیرۆکێک دەکرد کە وەدەچوو–مێژووی نەنووسراوەی- ئەوانە. مێژوویەک کە تەنیا لە (ئەزموون)دا توانستی ئاڵۆگۆڕی و گێڕینەوەی هەیە و تەنیا بە بۆنەی بەیت بێژە-شێوەی زارەکی- کە مانادار دەبێتەوە. بێنیامین هەر لەو وتارەدا حەقایەت بێژ بەو کەسایەتییە پێناسە دەکات کە بەم هەیەی توانای گێڕانەوەی-ئەزموونی تاکی خۆی و ئەزموونی ئەویتری- هەیە، توانستی گێڕینی –گێڕانەوە- بە –ئەزموون- و هەناردە کردنیشی بە مێشکی ئەویتر هەیە.
واتە لە شێوەی گێڕانەوەی زارەکی ئەو دایە کە چەشنێکی تایبەت لە ئەزموون بە بەردەنگ هەناردە دەکرێت. بە ڕوانگەی بێنیامین تەنیا حەقایەت بێژ ئەو توانستەی هەیە و ڕۆمان نووس-نووسراوە- بە هۆی بێ بەهرەیی لە ڕاوێژ و ڕابێژ و گۆشەنشینی کردن، توانای هەناردەکردنی ئەم چەشنە لە ئەزموونی نییە.« بەشکەی ڕۆمان هەر ئەو کەسایەتییە گۆشە گیرەیە کە ئیتر توانایی نییە مەبەستەکانی خۆی بە هێنانەوەی نموونەگەلێگ لە گرینگترین دەخشییەکانی باس دکات. ئەو خۆی بێهرە لە ڕاوێژە و کەسەکانیش بێهرە لە ڕاوێژی ئەو».

بەیت بێژ لەو ئەزموونە زارەکییە دەدوێت کە زیندوو کەرەوەی ئیماژی کلاسیک و فەرهەنگی لە مێژینەی ئەوە- هەڵبەت نە بەشێوەی تاک بەڵکوو بە شێوەی کۆمەڵ-. کە واتە بەیت بێژ هەڵگری –بیرەوەری و ئیماژێکی کلتوورییە- کە شێوەی ئاخافتبی بەرسەر چەشنی نووسین دا ڕەسەنترە. بەیت بێژ هەڵگری ئەزموونێک لە مێژوویە کە ڕابردووی بەردەوام لە

ئەستادا مانا دەکاتەوە. بە ڕوانگەیەک ئەو لە مێژوویەک ئەدوێت کە شیاو و ژێهاتوی نووسینەوەی نییە.

ڕەنگە بە کەمێک چاو پۆشین بتوانین ئەوە بڵێن کە نووسینەوە لەم چەشنە گێڕانەوەدا- مەرگی ئەزموونە-، ئەوەش بەم هۆیە کاتێک بەیت بێژ، بەیتێک دەگێڕێتەوە، لە –پێش گێڕانەوەیەک- بە دەربڕین کەڵک وەرئەگرێت کە لە نووسینەوەدا توانستی ئەم شێوەی لە گێڕانەوەی نییە. سەر و ژوور کردنی دەنگی گێڕەوە (راوی)، مەودای نێوان وشەکان و ڕستەکان، و خەمێک کە لە کاتی گێڕانەوە دا هەیە، هێمایەک لەسەر ئەزموونی زارەکی نێوان بەیت بێژ و بەردەنگە. واتە مێژوویەک کە لە ئەزموون دا مانا دەکرێت، تەنیا کاتێک بە تواند دەگات کە بە چەشنی زارەکی و ڕاستەوخۆ و بە دەنگەکی دیاری کراو بگێڕدرێتەوە. بە ڕوانگەی بەنیامین، «ئەگەر خەو ئەوپەڕی ماندووی جەستەیە، دڵتەنگی و خەمۆکی ئەوپەڕی ماندوویی مێشکە». ئەمە هەر ئەو چەمکەیە کە کوڵت کردنەوە و بەردەوام بوون بە حەقایەت گێڕانەوە دەستەبەر دەکات و بەم هۆیەش ئاسەدانەتر لە بیر دەمێنێتەوە.

بەیت بێژەکان، کە ئەمڕۆکە لەگەڵ ڕێژەیەکی کەمیان بەروورووین، کورتە و کۆیەکی دەست نیشانکراو لە مێژوو پێناسە دەکەن کە وێنای نەنووسراوەی ڕابردوویە. لەم ڕوانگەیە دا بەیت بێژەکان تەنیا هەڵ و ئیمانەکی پەیوەندی نێوان ڕابردوو و ئێستاکەن، کە واتە لە ناو چوونی ئەم تاقمە و- شێوە گێڕانەوە-، لە ناوچوونی مێژووشە!. ڕێز لێنان و پاراستنی بەیت بێژ، ڕێز گرتن لە مێژووی وڵاتە. کەسێک کە بگێڕەوەی (راوی) ئەزموونی بیرەوەرییە. بەیتێک کە بەیت بێژ دەیگێڕێتەوە تەنیا گێڕانەوەی ئاسایی چیرۆکی دڵداری و تراژیا نییە، بەڵکوو لە شێوەی گێڕانەوەی ئەم مێژوویە- یان بەیت- چەشنێکی تایبەت لە گێڕانەوەی خۆ ئەنوێنێت کە ناوەرۆکەکی و شێوە گێڕانەوەی تایبەتی خۆی هەیە، واتە شێوەیەکی سەقامگیر لەسەر مێژووی بەشێوەی زەینی و بیرەوەی بە کۆمەڵە کە تەنیا بە چەشنی زارەکی هەناردە دەکرێت. ڕەنگە هەر بەم هۆیە بێت کە پرۆفیسۆر (ئووریش مارزۆلێف) لە کتێبی (پۆلێن بەندی حەقایەتەکانی ئێرانی)، دەڵێت:« حەقایەتە کوردییەکان ماهییەتێکی تایبەتیان هەیە کە دەبێت جیاواز لە حەقایەتی نەتەوەکانی تر باس بکرێت».

گێڕانەوەی حەقایەت کوردییەکان خۆی وەکوو قارەمانێکی تراژێدیک یان نەستەق بێژ پێناسە دەکات کە گێڕەوەی بەسەرهاتی خۆیەتی. باس لە قارەمانێک دەکات، کە لە شەڕێکی دەستەویەخە دا لەگەڵ تەقدیر هەوەی گۆڕینی – چارەنووس- بە- بەسەرهات- دەدات. بەیت بێژ، ئەزموونی

زەینی لە مەبەستی قارەمان هەیە و لە حەولی گێڕانەوەی چیرۆکی قارەمان دێت. ئەو بە گێڕانەوەی زارەکی و ڕاستەوخۆ بە چەشنێک چیرۆکەکە هەناردە دەکات کە ببێتە ئەزموونی س□□است و رێک لە مێژووی زەینی بیرەوەری.

سەرچاوە:
حەوتەنامەی سیروان

میرێکی سویدی له بیست ساڵی تەمەنیدا … شاعیری سۆدانی حاتەم ئەلئنساری

شاعیری سۆدانی حاتەم ئەلئنساری
و: نەژاد عزیز سورمێ …..

کەس لە میرێکی سویدی بیست ساڵان بەختەوەرتر نییە
ئەو لە هەموو بەرپرسیاریەتێك بە دوورە
ئەوەی لەسەریەتی بیکا ، ئەوەیە بەختەوەر بێ .

کە زەردەمسکە دەبێتەوە ،
دونیا زەردەمسکە دەبێتەوە ..
کە پێدەکەنێ ،
دونیا پێدەکەنێ ..
کە سەما دەکا ،
دونیا گۆرانی دەڵێ ..
کە ژنیش دێنێ
دونیا وێنەی ئاهەنگی زەماوەندەکەی
لە ڕیخۆڵەی تەلەفۆنە زیرەکەکەیدا دا دەکا ..

قۆزە بە گوێرەی ڕەگەزی سپییەوە

دوو چاوی شین .. قژ زەرد ..
باڵا بەرز
شووش ..
ڕووخۆش و ڕۆحساز
بە ئەدەب ، یان ئاوەها دەردەکەوێ !
ڕێکپۆش تەنانەت ئەگەر تیشێرتی
یانەی (مالمۆ ئێف ئێف) یش بپۆشێ
مەلەوانی و تێنس دەزانێ
ئەسپسواری و لامبۆرگینی سواریش دەزانێ
هەروەها چاوشین و پرچ زەرد سواریش ..
بەڵام وەك دووپشکە ڕەشە بچووکەکان .

بەشی لە تەرخانکراوی بنەماڵەی پادشایی
لە خەمی هەژاری و
شەونخوونی سامان دەیپارێزێ .

ئەگەر لە یەکئەنوایی ئاوازی بەفردا هەستی بە دڵتەنگی کرد
دەتوانێ سواری یەکەمین فڕۆکەی بەردەستی بێ و
یەکسەر بچێتە پۆیرتریکۆ
لەوێ خۆلیا سلیڤا ژەنیاری ماریمبا و
خوان ئەنتۆنیۆی فرۆشیاری ماریوانا و
پابلۆ خۆسێی فرۆشیاری هەیکەلە برۆنزییەکان و
ماریا لۆپیری فرۆشیاری بیرەوەرییە گەرمەکان
لە پێشوازیدا دەبن ..
وڵاتەکەی لە خۆشیدایە
خۆشەویست و میهرەبانە ..
نیازی نییە گۆی زەوی هەڵلووشێ
پەیوەندی لەگەڵ زۆربەی دەوڵەتاندا باشە
تا ڕادەیەك
بە سنگێکی فراوانەوە
پێشوازی لە بڕوادار و
بێ بڕوایان دەکا
هەروەها ئەو ژنانەی
لە نزمایان نائومێد بوون ..

کەواتە پێویست ناکات نیگەران بین بۆی
هەمیشە باشە
بە کوێرایی چاوی

ئەستێرەی نیبیرێ ..
کەس لە میرێکی سویدی بیست ساڵان
بەختیارتر نییە
هەموو دەیانەوێ بە شادی بیبینن
لە پێش هەمووانەوە خوا .

http://www.kikahmagazine.com/?p=5933 : سەرچاوە

شۆڕشی ئۆکتۆبەرو ڕۆڵی لینین … ئاسۆکمال

من لەسەرەتای ئاشنایەتیم لەگەڵ کۆمۆنیزمدا پراکتیکی سیاسی لینین بەم سەرنج ڕاکێش بوو. ئەم پراکتیکە خۆی لە بەرپاکردنی شۆڕشی ئۆکتۆبەردا نیشان دەدا کە نەک ڕوسیا دەگۆڕێ بەڵکو دنیای خستە ژێرکاریگەری خۆیەوە.
دوای ١٠٠ساڵ بەسەر ئەو شۆڕشەدا قسە و تێڕوانینی جۆراوجۆر لەسەر دەوری لینین دەکرێ لەو شۆڕشەدا. بەلای من لینین لە ڕێگەی تاکتیکێک یان سیاسەتێک سەبارەت بە تەنیا مەسەلەیەک لەو هەموو کێشانەی شۆڕشی ئۆکتۆبەر ڕوبەڕوی بوەوە هەڵسەنگاندنی بۆ ناکرێ ، بەڵکو مەسەلەی سەرەکی لە پراتیکی لینیندا گۆڕینی سیستەمی سەرمایەداری بۆ سیستەمێکی سۆشیالیستی و کۆمۆنیستیە. لینین لە تەواوی کارە سیاسی و ڕێکخراوەیی و تیۆریەوە دەیەوێ ئەم ئامانجە کۆمۆنیستیە بەکردەوە جێبەجێ بکا. هەربۆیە ئەگەر هەر هەڵوێستێکمان لەسەر لینین هەبێ دەبێ لەسەر ڕەوابوون یان نەبونی ئەم ئامانجە سۆشیالیستیە حوکمی بەسەردا بدەین، کە ئایا گۆڕینی سەرمایەداری بۆ سۆشیالیزم دروستە یان ناڕەوایە؟ لینین بۆ شۆڕشی ئۆکتۆبەر ڕەوایەتی ئەم خواست و پرسەی بۆ یەکەم جار لە مێژوودا بە شێوەی پراتکێکی نەخشە داڕێژراو سەلماند. هەرچەن سەلماندنی تیۆریەکانی مارکس یان هەر تیۆریەکی زانستی تر پێویستی بە بەڵگە و ئەنجامی عەمەلیە ، تیۆری شۆرشی سوشیالیستی ئۆکتۆبەریش تێزێک و تیۆریەکی لینینە کە لە ڕێگەی پراتیکی حزبی بەلشەفیک و چینی کرێکار و زەحمەتکێشی ڕوسیا دروستیان سەلماند.

ئەم ڕاستیە بەمانای پیرۆزکردن و بە هەڵەبوونی لینین وەک یەک سەرکردەیە و یەک شەخس نیە، بەڵکو لینین بەرهەمی بزوتنەوەیەکی کرێکاریە کە لە کۆمەڵگەی ڕوسیەدا ئامادەیی بە شۆڕش نیشانداوە و لینین لە ڕێگەی حزبی بەلشەفیکی کرێکاران و جوتیارانەوە ئەم ئامادەییەی ڕێکخستوە و ئاراستەی کردوە و بە پراتیکی سیاسی بەسەرکەوتنی گەیاندوە. دەوری ئیرادە و فکر و پراتیکی لینین لەم کارە کۆمەڵایەتیە چینایەتیەدا بەڕێنەرەوە و دیاریکەر بوە.

بێگومان هەلومەرجی ئامادە بە شۆڕش لەلایەن ئەم پراکتیسینە کۆمۆنیستەوە گرنگە و هەربۆیە نەخشەو سیاسەتی جۆراوجۆر لە ماوەی ٢٠ساڵەی پیش لە شۆڕشدا دەگرێتەبەر و بێگومان هەندێ سیاسەت و تاکتیکی لینین هەڵە بوون و لەکاتی شۆڕشی ئۆکتۆبەریشدا هەڵە ڕویداوە، بەڵام ئەوە واقعیەتی عەمەلی بزوتنەوە سیاسی و کۆمەڵایەتیەکانە ،کە بریتیە لە هەوڵی جۆراوجۆری ئینسانە زیندوەکان و سونەت و فکر و وەسیلەکانیانە ،کە لە چوارچێوەی ئەو مێژووە دیاریکراوەدا شکڵ دەگرێ و لەدەورانێکی تردا دەکرێ جیاوازبن . ئەوەی خاڵی گرنگە لە ئۆکتۆبەردا ئەوەیە کە ئایا ئەم ئامانجە سۆشیالیستیەی بە کوێ گەیاند؟ ئەگەر سەیری دنیای ئەمڕۆ بکەین دەبینین وەڵامی ئەو پرسیارە ئەوەیە کە لەگەڵ هەر ئەزمە و گەندەڵ بونیکی سیستەمی سەرمایەداری ئێستادا ڕوی ناڕەزایەتیەکانی ئینسانی کرێکار و زەحمەتکێش ڕوو لەم تیۆریەی شۆڕشی کۆمۆنیستی مارکس دەکەنەوە و سەیرێکی تەجروبەی لینین و شۆڕشی ئۆکتۆبەر دەکەنەوە، کە ئایا گۆڕینی ئەم سیستەمە مومکینە و دیسانەوە کۆمۆنیستەکان و خەڵکی کرێکار و ناڕازی ئازادیخواز و یەکسانی خواز وەک لینین دەڵێن؛ دەبێ چی بکرێ؟

گۆڕینی دەوڵەتی دیکتاتۆری بورژوازی و پەرلەمانی بە دەوڵەتی شورایی کرێکاری هەوڵێکی تیۆری و عەمەلی لینین بوە کە بتوانێ لەڕێگەی دەسەڵاتی سیاسی کریکارانەوە سیستەمی ئابوری سەرمایەداری بگۆڕێ بە سۆشیالیستی. ئەم هەوڵە نەخشە و سیاسەتی جیاوازی بە دادەنرێ و شۆڕشی ئۆکتۆبەر لە ژێر دروشمی هەموو دەسەڵاتێک بە شوراکان دەست پێدەکا و دواتر پەرلەمان هەڵدەوەشێنرێتەوە . بەڵام چۆنیەتی دەوڵەتی کرێکاری و جیاوازیە بنەڕەتیەکانی لەگەڵ دەوڵەتی بورژوازیدا و جیاوازی سیاسەتە ئابوریەکانی و چۆنیەتی گۆڕینی ئیدارەی بیرۆکراتی بە خۆبەڕێوەبەری و بە قەید وشەرتی هەڵسورانی سیاسی و نەهێشتنی کۆنترۆڵی حزب بەسەر دامودەزگای ڕەسمی و کەمکردنەوەی دەستی دەوڵەت و پرۆسەی هەڵوەشانەوەی بەرەبەرەی

دامودەزگای سیاسی و ناپیویستی دەوڵەتی بە گەیشتن بە کۆمەڵگەیەکی کۆمۆنیستی. ئەمانە کاری تەواونەکراوی لینین و ئۆکتۆبەر بوون.

سەرکەوتنی تێز و تیۆری شۆڕشی سۆشیالیستی و دەوڵەتی کرێکاری لە ئۆکتۆبەردا بە گۆڕینی سیستەمی سەرمایەداری بە سیستەمێکی کۆمۆنیستی ئێستا بوەتە سەرەتایەکی بیرکاری کە هەر کریکار و کۆمۆنیستێک کە بیەوێ ئامانجی لینین و ئۆکتۆبەر کە دنیای ئازاد و یەکسانە بەدی بێنێ پیویستی بەسەلماندنەوەی ئەو تێز و تیۆریە نیە هەربۆیە هەموو هەوڵی بورژوازی و بزوتنەوە جۆراوجۆرە لیبرال و ناسیونالیست و نیولیبرال و ڕاستڕەو و ریفۆرمیستەکان و هتد لەم یادەدا بە سڕینەوەی ئەم بەڵگە سەلمێنراوەیە کە بەبێ شۆڕشی سۆشیالیستی و دەسەڵاتی شورایی خەڵکی کریکار و ژێردەستە ناتوانرێ کۆتایی بە چەوسانەوە و نا یەکسانی بهێنرێ. لینین بە کرێکاران لە مێژوودا وەک سپارتاکۆس ڕەمزی ئیرادەیەکە بە گۆڕینی سیستەمی کۆیلایەتی سەرمایەداری و ئۆکتۆبەریش وەک شۆڕشی ئومێد بەدنیای باشتر هەمیشە بەرز و بەڕێزە.

ئاسۆکمال
ASO KAMAL
00447760131203
asokamal@yahoo.com

پەیوەندییە ئەرێنییەکانی نێوان مامۆستا و قوتابی ... رەزا شوان

مامۆستا و قوتابی دوو تەوەری سەرەکی و دوو کۆڵەکەی بنەڕەتین لە کۆڵەکەکانی کاری پەروەردەیی و فێرکردن.. سایکۆلۆژیای پەیوەندی نێوان قوتابی و مامۆستا، بەتە هەی بایەخ و گرنگی پێدانی بەشێکی زۆر لە پەروەردە ئاکادیمییە ناسراوەکان و پسپۆرانی دەروونناسی پەروەردەیی، پەیوەندیی ئەرێنی نێوان مامۆستا و قوتابی بە موگناتیزی کاری پەروەردەیی دەزانن.
پەیوەندیە ئەرێنییەکانی نێوان مامۆستا و قوتابی، پیرۆزترین و

راسترین و جوانترین پەیوەندی مرۆیین، تا ئەم پەیوەندییانە بەهێزتر و باشتر و دروستربن، کاری فێرکردن و پەروەردەییش بەهێزتر و سەرکەوتووتر و شیرینتر دەبن و ئەنجامەکانی باشتر دەبن.

پەیوەندی نیوان مامۆستا و قوتابی، لەسەر بنەمای خۆشەویستی و رێز و دڵسۆزی و سۆزداری و ئەمەکداری و پێزانین بنیات نراوە. مامۆستا (پیاو یا ژن) بە قوتابییەکانیان وەکو باوک و دایک و کاک و دادەن، دڵسۆز و بەسۆزن و دڵنەرمن بە قوتابییەکانیان، چون بە تەنگی جگەرگۆشەکانی خۆیانەوە دێن، بەو رادەیەش قوتابییەکانیان بە منداڵانی خۆیان دەزانن، بە ئەوپەڕی رێز و خۆشەویستی و سۆزەوە دەیان گرنە خۆیان و دەیان لاوێننەوە و بە نەرمی و شیرینی و دروستی رەفتاریان لەگەڵدا دەکەن، پردێکی رێز و خۆشەویستی سۆز و دڵسۆزی لە نێوان خۆیان و قوتابییەکانیان دروست دەکەن.. هەر ئەمەش دەبێتە هۆی ئەوەی قوتابیانیش ئەم مامۆستا رەفتار دروستانەیان خۆشبوێ و ئەوپەڕی رێز و پێزانینیان بەیان هەبێت، وەکو کاک و دادەی دڵسۆزی خۆیانیان بزانن.
بە کورتیش، مامۆستا بەردی بناغە و بڕبڕەپشتی کاری فێرکردن و پەروەردەییە، لە پەروەردەی نوێشدا، قوتابی گەڵگرە و تەوەرەی سەرەکی پەروەردەیە.

(جۆن دێوی) دەڵێ:" منداڵ ئەو خۆرەیە، کە هەموو دەزگا پەروەردەییەکان بە دەوریدا دەسوڕێنەوە"
مامۆستای سەرکەوتوو ئەو مامۆستایەیە کە، بە روویەکی خۆش و گەشەوە، بە دڵێکی پڕ لە خۆشەویستی و سۆزەوە، بە زەردەخەنەی ناسک و شیرینەوە پێشوازی لە قوتابییەکانی دەکات، بە ئەوپەڕی بڕوا و گەشبینییەوە، بە سەرکەوتووییەوە، کرداری فێرکردن و پەروەردەیی ئەنجام دەدات، بە هێنانەدی ئامانجە داڕێژراوەکانی پەروەردە و فێرکردنیش، ئاسانترین و سەرکەوتووترین رێباز و تازەترین شێوازەکانی وانەوتنەوە دەگرێتەبەر. رۆڵی مامۆستاش تەنها فێرکردن و پەروەردە نییە، بەڵکو بنیاتنانی کەسێتی دروستی قوتابییە، لەسەر بنەما دروستەکانی زانست و زانیاری و نیشتمانی. مامۆستای وریا و سەرکەوتوو، هەمیشە هیوا و گەشبینی دەخاتە دڵی قوتابییەکانییەوە، هانیان دەدات بۆ فێربوونی بەسوود، کە سوودیان بۆ خۆیان و کۆمەڵگاکەیان هەبێت.
(ئەناتۆڵ فرانس) دەڵێ:"هاندان نۆ لەسەر دەی فێرکردنە"
بۆ نموونە، کە مامۆستایەک بە قوتابییەکی دەڵێت:" هەی ئافەرین، تۆ ئازا و زیرەکی" هەرگیز یەکسان نییە بە رستەی" گەمژە تۆ بێدەنگ

بە” کە مامۆستایەک بە قوتابییەکی بڵێت.. هەردوو رستەکە کاریگەریان لەسەر دەروونی قوتابییەکان دەبێت، یەکەمیان بە ئەرێنی، دەبێتە هۆی زیاتر هاندانی، دووەمیشیان بە نەرێنی، دەبێتە هۆی رووخاندنی.

مامۆستای دڵسۆز و نیشتمان پەروەر، پێویستە هەمیشە ئەوەی لە یاد بێت، کە هەڵگری پیرۆزترین پەیامە، پیرۆزترین و هەستیارترین پیشەی هەیە.. ئەوە مامۆستایە نەوە لە دوای نەوە پەروەردە دەکات و پێیان دەگەیەنێت.

دڵنیام کە هیچ کەسێ نکووڵی، لە گرنگی پەیوەندییە ئەرێنییەکانی نێوان مامۆستا و قوتابی ناکات، کە کارتێکردنێکی گەورەیان لە سەرکەوتنی کاری پەروردەی دروست و فێرکردن دا هەیە. بەڵکو رەنگدانەوەشیان لە ژیانی ئەمڕۆ و داهاتووی قوتابیدا دەبێت.

ئێمەش قوتابی مامۆستا بووینە، زۆربەمان باش لە یادمانە، کە ئەو مامۆستایانەی سەرکەوتووبوون لە فێرکردن و لە پەیوەندی دروستیان لەگەڵمان، ئەو مامۆستایانەش کە نا بەڵەد بوون و لە وانەکانیان و لە شێوازی رەفتارکردنیان سەرنەکەوتووبوون.

زۆر لەو قوتابییانەی کە لە بوارەکانی خوێندنن دا سەرکەوتووبوون و نمرەی بەرزیان بەدەستهێنا د□گ□□ت□وە بۆ خۆشەویستی و رێز و زمان شیرینی و پەیوەندی ئەرێنی و دروستی نێوان مامۆستاکان و قوتابییەکان.. بە پێچەوانەشەوە ئەو مامۆستایانەی کە نا بەڵەد بوون، گرژ و مۆن و رووتورش بوون، دڵڕەق و توند و تیژ و رەفتار رەق بوون، شێوازی وتنەوەی وانەکانیانشیان وشک و نادروست بوون، رێزیان لە را و لە ئازادی قوتابییەکانیان ناگرتن و هەستیان بریندار دەکردن. بوونە هۆکاری ئەوەی کە قوتابیان خۆشیان نەوێن و رقیان لێیان بێتەوە و حەزیش بە وانەکانیان نەکەن. بەڵکو تا ئەو رادەیەی کە هەندێ قوتابی بە هۆی مامۆستای توڕە و دڵڕەق و توند و تیژ و رەفتار نادروستەوە وازیان لە خوێندن و لە قوتابخانە هێنا.

(ئەمەرسۆن) دەڵێ:”نهێنی لە فێرکردنی سەرکەوتوودا بریتییە لە رێزگرتن لە قوتابی” مامۆستایانی دڵسۆزمان گەوهەرێکی بێهاوتان و سامانێکی گرنگی گەلەکەمانن، ئەرک و ماندووبوونیان لە پەروەردەکردن و پێگەیاندنی دروستی رۆڵەکانی نیشتمانەکەمان بێ سنوورە.. شایەنی ئەوپەڕی رێز و پێزانین، ئەمەش گەورەترین خەڵاتە بۆیان.

هەرەیەکە لە مامۆستا و قوتابی ئەرکیان لە ئەستۆدا هەیە و مافیشیان هەیە. پێویستە لەسەر بنەمای رێز و خۆشەویسی و سۆز و

دڵسۆزی و بەخشین و وەرگرتن پڕە بۆ پەیوەندییەکانی بدەن، تا بێت پەیوەندییەکانیان فراوانتر و کراوەتر و شیرینتر بکەن.
مامۆستای دڵسۆز و سەرکەوتوو، پێویستە لە هەموو ڕوویەکەوە ببێت بە پێشەنگ و بە نموونەیەکی باش بۆ قوتابییەکانی، چونکە منداڵان لە ساڵانی یەکەمی قۆناغی تەمەنیان دا چاولێکەر و لاساییکەرن، لە گەورەکانەوە بە تایبەتیش لە ئەندامانی خێزانەکانیان و لە مامۆستاکانیانەوە بەها ڕەوشتی و کۆمەڵایەتی و ویژدانی و نیشتمانییەکان فێردەبن و کاریگەریان لەسەر ژیان و ڕەفتارەکانیان دەبێت لە ئەمڕۆ و داهاتوودا دەبێت.

ڕەزا شوان
نەرویج: ٢٠١٧

پاشەکەوتەکانم ... وەرگێڕانی لەعەرەبییەوە: فەرهاد ئەحمەد بەرزنجی

بەیانی لەجێگەکەم هەستام ودوای ئەوەی دەست ودەم وچاوم شت وهەروەها چەند ڕاهێنان وچالاکییەکی وەرزشیم بەجێهێنا،پاشان کوپێك شیرم خواردەوە.جلەکانی قوتابخانەم لەبەرکردوجانتاکەم هەڵگرت کەپێشترئامادەم کردبوو،دایکیشم زەرفێکی بچووکی داپێم کەخواردنێکی ئامادەکراوی تێدابووکەڕۆژانە جۆری ئەم خواردنانە دەگۆڕا.لەگەڵیداپارەیشی دەدامێ.
هەمووڕۆژێك پێی دەوتم،ئەوەش ڕۆژانەکەتە،لەوانەیە پێویستت پێی هەبێت،ئەگەرشتێك لەفرۆشگەی
قوتابخانە بکڕیت!
لەڕاستیدا ئەو خواردنانەی من پێویست بوولەفرۆشگە بیکڕم ،هەمووبەیانییەك لەناو جانتاکەمدا هەبوون،هەم خاوێن بوو،هەم تەندروست بوو،چونکە دایکم بەدەستەجوانەکانی بۆی ئامادە دەکردم.
بۆیە منیش بڕیارم دابووکە ڕۆژانەکەم لەناوقوتوویەکی بچوکداکەلەسەرەوە درزێکم تێکردبوو،هەڵبگرم ڕۆژانە لەگەڵ

کەلوپەلەکانی خۆم بیپارێزم ونەیکەمەوە.
ڕۆژان هات وچوو،بەڵام من هەرنەشمزانی ئەودەغیلەیە چەندی تێدایە؟؟هەتا ڕۆژێك بیرمکردەوە کەپێویستە کۆمپیوتەرێکم هەبێت وتواناکانمی پێزیادبکەم وبەرنامەکانی بەکاربهێنم بۆپاراستنی بەهرەونوسینەکانی خۆم،بۆیە باوکم ئاگادارکرد بۆئەومەبەستەوئارەزووەی کەهەمە.
باوکم لەپاش کەمێك بێدەنگی وتی:کوڕەکەم لەڕاستیدائەم مانگە کەمێك زیاتر لەمانگەکانی تر
خەرجیمان هەبوو….پێش ئەوەی قسەکانی تەواوبکات،وتم ببورە بابەگیان من پارەیەکم ئامادە کردووە لەڕۆژانەکەم کەماوەیەکی زۆرە پاشەکەوتی دەکەم.باوکم وتی:ئەی ئافەرین کوڕی شیرینم،منیش پارەی ترت بۆدەخەمەسەر،ئامێری پرینتەرەکەت بەدیاری بۆدەکڕم،لەپاداشتی ئەوجۆرە بیرکردنەوە
جوان وبەسوودانەت.

ئەم چیرۆکە لەژمارە(5) ی گۆڤاری ساڵانەی (ئاری) دا بڵاوکراوەتەوە.

لە یادی سەد ساڵەی شۆڕشی ئۆکتۆبەردا … لاوژە جەواد

ژنان و شۆڕش، پێشڕەوی و پاشەکشەکانیان…

پێشەکی

” هیچ شۆڕشێکی سۆسیالیستی بەبێ بەشداری کاریگەری و بەرفراوانی ژنانی کرێکارو زەحمەتکێش ناتوانێت سەرکەوتن بەدەست بهێنێت” لنین لە کۆنگرەی کۆمیتەی ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی ڕوسیا 19ی نۆڤەمبەری 1918.
بەدوای سەرکەوتنی شۆڕش، دەست بەجێ لە یەکەم لیژنەی کۆمسیاری بەڕێوەبردنی کۆمەڵگەی ڕوسیا، بۆ یەکەمجار لە مێژوی کۆمەڵگەی

بەشەری ژنێک دەتوانێت پۆستی وەزیر وەربگرێت. ئەلێکساندرا کۆڵۆنتاین ژنە خەباتکاری کۆمۆنیست بەدوای سەرکەوتنی شۆڕش وەزیری کاروباری کۆمەڵایەتی پێدەسپێردرێت.
هەر لە هەفتەکانی یەکەمی دوای شۆڕشدا پرۆگرامی یەکسانی و مافە ئینسانییەکانی ژنان کە زۆر لە مێژ بوو لە لای کۆمۆنیستەکان دارێژرابوو، پێی نایە سەر عەرزی واقیع و کەوتە بواری جێبەجێکردنەوە. گرنگترین و بەرچاوترینیان ئەمانە بوون:
هەڵوەشانەوەی سەرجەم یاسا کۆنەکانی دەسەڵاتی قەیسەر کە تیایدا ژنان موڵک و کۆیلەی پیاوان بون و تەنانەت پیاوان بۆیان هەبووە توندوتیژی بەرامبەر ژنان بەکاربهێنن.

هەڵوەشانەوەی هاوسەرگیری کڵێساو بە ڕەسمی نەناسینی بەهۆی ئەوەی کە بەپێی یاسا ئاینییەکان پیاوان زاڵدەبن بەسەر ژنانەوە.(بەگشتی دین لە کاروباری دەوڵەتی جیاکرایەوە). بە هاوسەرگیری فەرمانگەیەکیان دیاریکرد بۆ تۆمارکردن، دواتر بەیەکجاری هەموو جۆرە پەیوەندیەکی ئازاد و بە دڵخوازی نێوان ئینسانەکان بەڕەسمی ناسێندرا و پێویست بە تۆمارکردن نەما.
منداڵانی دەرەوەی هاوسەرگیری بە ڕەسمی ناسێندران و بەهرەمەند کران لە مافی بەرابەر.
کار بە هێنانەدەرەوەی ژنان لەچوار دیواری ماڵ، بە کۆمەڵایەتیکردنەوەی کاری ناوماڵ بۆ ئەم مەبەستەش چەند یاسایەک دەرکراو دواتر جێبەجێکران.
* کردنەوەی دایەنگاو شوێنی تایبەت بە چاودێری مندالان
* کردنەوەی جلشۆرگەو خواردنگەی گشتی بۆ هەموان
* لە هەموشی گرنگتر بۆ یەکەمجار لە مێژودا ژنان مافی لەباربردنی منداڵیان پێدراو کاری پێویست لەمبارەوە ئەنجامدرا.
لەم سەردەمەدا بەهۆی شەڕو نەهامەتیەکان ڕێژەی لەشفرۆشی یەکجار زیادیکردبوو، بەلشەفیکەکان هەوڵی جدیان دا بۆ کەمکردنەوەی ئەم دیاریدەیەو کۆششیان کرد بۆ گێڕانەوەی ئەم قوربانیانە بۆ دۆخی کۆمەڵایەتی ئاسایی.
بەجیا لەمانەش هەر بۆ یەکەمجار لە مێژودا سزا لەسەر ئەوکەسانە لابردرا کە هاوجنسگەرا بوون. بەپێی یاساکانی پێشو ئەوکەسانە دوور دەخرانەوە بۆ کۆمەڵگەکانی کاری زۆرە ملێ لە سبریا.

بەرچاوبوونی بەرهەمی شۆڕش لە پەیوەند بە رزگاری ژنانەوە زۆر جێگای شانازی لنین بووە لە هەر بۆنەیەکدا کە هەڵسەنگاندنی بە دەسکەوتەکانی شۆڕش کردبێت، وەک نمونەی پێشنگداری دەسکەوتەکان

باسی مەیدانی ژنان دەکات و ئیشارەتی بە شۆڕشە دیموکراتیەکانی وەک و ئینگلتەڕا لە ناوەڕاستی 1600 ەکان و شۆڕشی فەرەنسا کردوە وە ئەمریکای لانکەی دیموکراسی کردەتە نمونە کە نەیانتوانیوە ئەم مافانە بە ژنان دەستەبەر کەن. وتویەتی هەموو ئەم مافە دیموکراتیانە لەلایەن ئەمەوە هەوڵی دەستەبەرکردنیان دراوە. نمونەی ئەم وتانەشی لە کۆنگرەی ژنانی کرێکار ساڵی 1919، لە دانشتنێکی تایبەتی لەگەڵ کلارا زتکین کاتێک کلارا لێیدەپرسێت ئەوە نەزەریاتی مارکسیستیان بۆ ڕزگاری ژنان عەمەلیکردەتەوە؟ هەڵسەنگاندنی یادی چوارساڵەی شۆڕش (ژمارە 234 ی ڕۆژنامەی پراڤدا 18 ی ئۆکتۆبەری ساڵی 1921). بۆنەی ڕۆژی جیانی ژنانی کرێکار، وتار 4ی مارسی 1921.

بەڵام لینین هەمیشە پێیوابوە کە بەتەنها یاسا ناتوانێت کێشەکانی ژنان چارەسەربکات و بە بەدەستهاتنی گەیاندنی خەباتی یەکسانی ژنان سێ هەنگاوی کردوەتە پێشمەرج و بە زەروری داناوە.
یەکەم: یەکسانی یاسایی ژن و پیاو.
دووەم: بەشداری ژنان لەڕووی پراکتیکیەوە لە بەڕێوەبردنی کۆمەڵگە
سیهەم: ژنان کاتێک بەتەوای ڕزگاریاندەبێت کە خێزان خاسیەتی خۆی وەک یەکەی ئابوری کۆمەڵگا لەدەستبدات. (پشتبەستن بە بۆچونی ئەنگلس لە کتێبی بنەچەی خێزان.)
ئەگەر سەیرێکی ئەم دەسکەوتانە بکەین بەهەق جێگای شانازین کە سەد ساڵ پێش ئێستا هاتونەتە دی، کۆمەڵگای ڕوسیا چ جۆرە کۆمەڵگایەک بوو؟ ڕۆڵ و نەخشی ژنان لە شۆڕش چیبوو؟ ئەم دەسکەوتانە چۆن بەدەست هاتن و جیبەجێکران؟ ڕۆڵی ژنان چیبوو لەم نێوەدا؟ بۆچی دواتر پاشەکشە بە زۆربەی ئەم دەسکەوتانە کران و ژنان ڕاپێچی ماڵداری کرانەوە؟ بەدوای بەرنامەی ئابوری نوێ (نیپ) بۆچی ڕێژەی بێکاری لەنێوان ژنان یەکجار زۆربوو؟ بەگشتی شۆڕشی کرێکاری بە ئامانجی خۆی گەیشت یاخود شکستی خوارد؟ هۆکارەکانی شکست چیبوون؟
ئامانجی من لەم نوسینەدا گێرانەوەی روداوەکان نییە، دەسکەوتەکانی ژنان لەم شۆرشەدا زۆرترین قسەی لەبارەوە کراوە، بەڵام من لێرەدا دەمەوێت جەخت لەوە بکەمەوە کە زەرورە بزوتنەوەی یەکسانیخوازی ژنان بەردەوام ئەم ئەزمونانە بخاتە بەر ڕۆشنایی و هەوڵبدات بۆ بەدیهێنانی دنیایەکی باشتر، تیشکیان بخاتەسەر و دەرسیان لێوەرگرێت و بەپێی واقیعیەتی جیهانی ئەمڕۆ ژنان ئامادە بکات بۆ شۆڕشێکی تر.

دۆخی ژنانی ڕوسیا لەو سەردەمەدا

لە ساڵانی 1900 ەکاندا ڕوسیا وەک وڵاتێکی دواکەوتوی کشتوکاڵی

مابەوە هیچ گۆڕانکارییەکی بەسەردا نەهاتبوو. ژنان بارودۆخێکی یەکجار خراپیان هەبوو، لەهەموو مافێک بەبەش بوون. زۆربەی خەڵکی ڕوسیا جوتیار بون و لە لادێکان دەژیان لەوێ کەمێکیان لە کۆیللە گۆڕابوو. زۆربەیان نەخوێندەوار بوون و دەستیان بەهیچ جۆرە خزمەتگوزارییەک نەدەگەیشت. ژنانی ئەم ولاتە توندوتیژیان بەشێوەیەکی زۆر بەرچاو بەرامبەر بەکاردەهات و بەیاساش ژنان مولکی پیاوان بوون.
لە ناوەڕاستی سەدەی نۆزدەهەم چەند شەپۆلی خوازیاری ئاڵوگۆڕ ڕوسیای گرتەوەو لەم وڵاتەش چەند بزوتنەوەیەکی نیشتمانی، نیهیلیستی و ڕادیکاڵی سەریان هەڵدا، لەنێو ئەمانەشدا چەند ژنێکی خەباتکار ئەکتیڤ بوون بۆ مافی ژن، ڤیرا زاسلو یەکێک لەو ژنانە بوو کە دواتر یەکێک لە هەڵسوڕاوە بەرچاوەکانی شۆڕشی ئەکتەبەر بوو.

لە ساڵی 1903و 1905 هەوڵی شۆڕش لە روسیا شکست دەخوات. لەم شۆڕشانەشدا جارێکی تر ژنان ڕۆڵی بەرچاویان دەبێت، بەدوای بەتایبەت 1905 دەسەڵاتی قەیسەر ناچاردەبێت چەند ئاڵوگۆڕ و ڕیفۆرمێک بکات و ڕێگا بە هەڵبژاردن (دوما) بدات، کە تەنها لەسەدا سی پشکی جەمارەر بوو بە خۆ کاندیدکردن و لەسەدا حەفتای لەلایەن قەیسەرەوە دەستنیشاندەکرا.
یەکێک لە دەسکەوتەکانی ئەم شۆڕشە دەستەبەرکردنی مافی ڕێکخراوبوون و سەندیکای کرێکاری بوو. بزوتنەوەو ڕێکخراوە فیمینیستەکانیش لەم کاتەدا زیاتر دەرکەوتن و سێ گروپی سەربەخۆیان هەبوو.
* ژنانی بۆرجوازی کە داوای هەندێک مافی یاسایان دەکرد بۆ ژنان
* نیهیلستەکان کە پیانوابوو ژنان دەبێت وەک پیاوان جلوبەرگ لەبەربکەن و خۆیان نیشانبدەن و جگەرە بکێشن
* سۆسیالیستەکان کە تەرکیزیان لسەر ژنانی کرێکار بوو بە بەدیهێنانی مافی یەکسانی هەمە لایەنەی ژنان و پیاوان، جەختیان لەسەر مافی خوێندن و دەستگەیشتن هموو ژنان بوو بە خزمەتگوزارییەکان.
دیارە ژنانی ڕوسیا لە ساڵانی 1870 کانەوە مافی خوێندنیان لە هەندێک بواری وەک پەرستاری، مامۆستایی و هەندیک بواری تر کە بە کاری ژنانە دەناسران هەبوو.

بەدوای ئەو کرانەوەیە بەڕەوی ڕیکخراوبوندا، لە ساڵی 1908 یەکەم کۆنفرانسی ژنان لە روسیا بەڕێوەدەچێت و کەلێنی نێوان ژنانی پڕۆلیتاریاو بزوتنەوە فیینیستیە دەگاتە ئاستی جیابوونەوە و

ھەرکامەیان بە ڕێگای خۆیدا دەڕۆن. ھەرچەند لە ساڵی 1909 پڕۆگرامی سۆسیال دیموکراتەکان دەنوسرێت و بە کۆنکرێتی پێداگر دەبێت لە یەکسانی ھەمە لایەنەی نێوان ژنان و پیاوان. بەڵام بزوتنەوەی ژنان لە پاشەکشە دەبێت ھەتا ساڵی 1912.

بەھۆی کۆچی زۆری خەڵکانی لادێکان بەرەو شارەکان و کارکردن لە کارخانەکان ژمارەی ژنانی کرێکار لە زیادبوندا دەبێت. ئەمەش دەبێتە ھۆکارێک بۆ بەھێزبوونەوەی بزوتنەوەی کرێکارانی ژن و ھەوڵدانی ژنە سۆسیالیستەکان بۆ ڕێکخستنیان و خەباتکردن لەپێناوی مافەکانیان.

لە ساڵی 1914 نزیکەی لە سەدا بیست و پێنجی کرێکاران ژن دەبن. بەلشەفیکەکان زۆر بەجدی دەکەونە کارکردن لەناو کرێکاران و ھەوڵی ھۆشیارکردنەوەیان دەدەن بە مافەکانیان، وە ڕۆژنامەیەکیان بەناوی (ڕاپۆرتنیتسا)واتا کرێکاری ژن دەردەکرد، بەڵام بەھۆی ھەڵگیرسانی جەنگی جیھانی یەکەم تەنھا تواندرا چەند ژمارەیەکی کەمی لێدەربچێت.

لە کاتی جەنگی جیھانی یەکەمدا ڕوسیا یەکێک لەم وڵاتانەی شەڕ دەبێت کە ئەڵمانیا ھێرش دەکاتە سەری و بەشێکی لێداگیردەکات. بەھۆی ئەوەی کە بە ملیۆنھا پیاوان دەنێردرێن بۆ شەڕ ژنان ناچاردەبن بۆ دابینکردنی بژێوی ژیانیان لە کارگەکان جێگای پیاوان بگرنەوە.

ژنان لەم ساڵانەدا لەژێر بارودۆخێکی زۆر خراپ تا ڕۆژی دوانزدە سەعات بە کرێیەکی یەکجار کەم کاردەکەن، بەشێوەیەکی بەرچاویش لەلایەن خاوەنکارەوە سوکایەتیان پێدەکرێت و ڕووبەڕووی گێچەڵ و دەستدرێژی دەبنەوە، ناچارن بە ڕۆژ منداڵەکانیان بەجێبھێلن، ئەمەش دەبێتە ھۆکاری ئەوەی کە منداڵی بێ سەرپەرشت و سەر شەقامەکان زیادببن، ژمارەی ئەم منداڵانەی کە لەسەر شەقامەکان فڕێدەدران لە زیادبوندا بوو.

لەشفرۆشی بەڕێژەیەکی یەکجار زۆر زیادیکردبوو، لەم وڵاتەدا شوێنی ڕەسمی بۆ لەشفرۆشی تەرخانکرابوو و لەلایەن ئەفسەرەکانەوە دەکرایەوەو کلیساکان پیرۆزیان دەکرد.

لەو ژنانی لەشفرۆش بە فەرمی خاوەن کارتی زەرد بوون، کارتی زەرد واتا وەرەقی مۆڵەت و لە ساڵێکدا چەند جارێک پشکنینی تەندروستیشیان بۆ دەکرا. تەنھا بەوە ئەم ژنانە لە کۆیلایەتی سێکسی دەرباز دەبون ئەگەر کێشەی تەندروستاین ھەبوایە. بێجیا لەوەش لەسەر جادەو شەقامەکان ژمارەی ئەو کچە زۆر گەنجانە لە زیادبوندا بوو کە لەپێناو بژێوی ژیانیان ناچار بەم کارە ببون. ئەمەش ھۆکارێکی تربوو بۆ زیادبونی منداڵی بێ سەرپەرشت وە ھەروەھا

بڵاوبونەوەی نەخۆشی جۆراو جۆر لەناو ژناندا.
کەمی نان و درێژی سەرە بۆ دابینکردن نان یەکێک لە کێشە هەرە گەورەکانی ئەم کۆمەڵگەیە بوو.
بەهۆی جەنگی جیهانی یەکەمەوە لە ساڵی 1917 لە نێوان لەسەدا چل تا پەنجای کرێکاران ژن بوون ئەمەش وایکردبوو کە ببنە خاوەنی تارادەیەک ئازادی و باوەڕ بەخۆبوون لەبەرئەوەی ئابوری خۆیان هەبوو.

شۆڕشی شوباتی 1917

ڕۆژی 23ی شوباتی 1917 بە ڕۆژمێری کۆنی ڕوسیا کە بەرانبەرە لەگەڵ 8ی مارس ڕۆژی جیهانی ژنان، بەم بۆنەیەوە ژنانی کرێکار شان بەشانی پیاوان بەرامبەر بارودۆخی خراپی ژیانیان بە شیعاری نان بۆ هەموان دەڕژێنە سەر شەقامەکان لە پترۆگراد، سەرەتا ژمارەیان نزیکەی 350 کرێکار دەبێت، بەڵام تا دێت کرێکارانی زیاتر پییانەوە پەیوەست دەبن و سنوری داواکاریەکانیان بەرفراوانتر دەبێت، ئەم خۆپیشاندانە پێنج ڕۆژ دەخایەنێت و داوای دەستلەکارکێشانەوەی قەیسەر دەکەن، دەرئەنجام هێزی ئەمنیەکانیش ئامادە نابن بەرامبەر خۆپیشاندەران بوەستنەوە و بە خۆپیشاندەرانەوە پەیوەست دەبن، دەسەڵاتی کۆنەپەرستی پاشایەتی قەیسەر دەخەنە سەر ئەژنۆ و پاشەکشەی پێدەکەن.
حکومەتی کاتی پێکدیت و هەندێک لە حیزبە چەپ و سۆسیالستەکانی وەک و مەنشەفیەکان و سۆسیالیستە شۆڕشگێڕەکان لەگەڵ حیزبی پارێزگاران و لیبڕاڵەکان حکومەتی کاتی پێکدەهێنن. کاتێک گفتوگۆ لەبارەی بەشداری بەلشەفیەکان دێتە پێشەوە لینین توڕە دەبێت و دەڵێت ئەمە حکومەتی بەرجوازیەو نابیت بە کەمتر لە شۆڕشی کرێکاری ڕازیبین، ئەمە لە وتاری گەڕانەوەی بۆ ڕوسیا ڕۆژی 2ی ئەپریل کە لەلایەن کرێکاران و خەڵکی ناڕازیەوە لە وێستگەی شەمەندەفەر پێشوازی لێدەکرێت تەئکید لێدەکاتەوە.
لە ماوەی حوکمڕانی حکومەتی کاتیدا شەڕ هەر بەردەوام دەبێت و ڕۆژ لەدوای ڕۆژ بارودۆخی خەڵکی زەحمەتکێش خراپتر دەبێت. لەم دۆخەدا ژنە بەلشەفیکەکان بە رابەرایەتی کۆڵۆنتاین ئەنسە ئەرمەندو، کرۆپسکایا دەتوانن کارو چالاکی زۆر بەرچاو ئەنجامبدەن.
لەم سەردەمەدا ڕێکخراوی ژنانی بەرجوازیش جوڵەیان دەبێت، بەڵام بەهۆی ئەوەی کە لایەنگری لە بەردەوامی شەڕ دەکات لە پێناوی سەروەری وڵات، ناتوانێت جێگاوپێگای خۆی لەنێو زۆرینەی ژنان بکاتەوە.

لە ماوەی ئەم نۆ مانگەدا کۆڵۆنتاین دەتوانێت ڕابەری چەندین خۆپیشاندان و مانگرتن بکات، بەرچاوترینیان خۆپیشاندانی ژنانی کرێکار و خێزانی سەربازەکانی جەنگ دەبێت بۆ دابینکردنی نان و ئاشتی و پێداویستییەکان.
بەبۆنەی یەکی ئایار، ڕۆژی جیهانی چینی کرێکار، بە ڕابەری کۆڵۆنتاین چەند مانگرتنێکی کرێکاری ڕوودەدات و داوای کەمکردنەوەی سەعاتی کارو زیادکردنی کرێ و کردنەوەی دایەنگە دەکرێت بۆ منداڵانیان کە زۆربەی بەشداربوان ژنان دەبن. هەر لەم سەردەمەشدا ڕۆژنامەی ژنی کرێکار جارێکی تر دێتەوە ناو کۆمەڵگە.

لە کاتی دەسەڵاتی حکومەتی کاتیدا، بەلشەفیکەکان دەبنە ئۆپۆزیسیۆن و سەرجەم هەوڵەکانیان چڕ دەکەنەوە بۆ بەهێزکردن و بەرفراوانکردن شورا کرێکارییەکان بەتایبەت لە پترۆگراد بە دروشمی "هەموو دەسەڵاتێک بۆ شوراکان" دەسەڵاتی دولایەنە دادەمەزرێنن. ژنان هاندەدرێن کە بەشداری کاریگەریان هەبێت لە بەڕێوەبردنی شوراکان و مافی خۆ کاندیدکردن و دەنگدان بەدەست دێنن لە هەموو هەڵبژاردنێکدا، ئەمە لە کاتێکدا دەبێت کە تەنها لەسێ دەوڵەت لە جیهاندا ژنان مافی دەنگدانیان هەیە. لە فەرەنسای لانکەی دیموکراسی ژنان 50 ساڵ دوای ئەمە ئەم مافە بەدەست دەهێنن. دیارە حکومەتی کاتیش لەژێر ئەم فشارانە مافی دەنگدان دەدات بە ژنان و کاری لەشفرۆشی ڕێگاپیدراو قەدەغە دەکات، بەڵام هیچ کارێک بەعەمەلی ئەنجام نادرێت بۆ کەمکردنەوەی ئەم دیاریدەیە.
ئێوارەی ڕۆژی 24ی ئۆکتۆبەری 1917 لینین بەنامەیەک هاوڕێیانی حیزبی و شوراکان ئاگاداردەکاتەوە کە بە ڕابەری ترۆتسکی خۆیان لە سوپای سوردا چەکدارو ئامادە کردوە، دەڵێت" دوێنێ زوو بوو سبەی درەنگە بۆ شۆڕش" هەر ئەمشەو بە شیعاری (نان، ئاشتی، زەوی بۆ هەموان) پەلاماری کۆشکی زستانە دەدرێت و شۆڕشی کرێکاری سەرکەوتن بەدەست دەهێنێت.

ژنان ڕۆڵی بەرچاویاندەبێت لەم شۆڕشەو بەشێک لە شوراکان و تەنانەت سوپای سوریش دەبن.
لە دەسەڵاتی دوای شۆڕشدا، گفتوگۆو کۆبونەوەی بەرچاو لەنێوان ژنان ئەنجامدەدریت و چەندین داواکاری فەوری لەلایەن ڕابەران و هەڵسوڕاوانی ژنان دەخرێتە ڕوو، وەک و کەمکردنەوەی سەعاتی کار، یەکسانکردنی کرێ، بە کۆمەڵایەتیکردنەوەی کاری ناوماڵ ...... تاد.
زۆر بەجدی کاردەکرێت لەم پیناوەدا، هەروەک لە پیشەکییەکە ئیشارەتم پیداوە کۆمەڵێک دەسکەوت بەدەست دێن. بەڵام هەروەک لنین دەڵێت

تەنها یاسا بەس نییە بۆ گەیشتن بە ئاماجەکانمان لە مەیدانی ژنان. لەم چوارچێوەیە دەست بە کاری هۆشیاری و ڕۆشەنگەری دەبەن، بۆ نمونە کار لەسەر هۆشیاری ژنانی کرێکار، ژنانی جوتیار لە لادێکان، بەبەردەوامی کۆبونەوەیان لەگەڵ ئەنجامدەدەن و هەوڵی ئەوەیان لەگەڵ دەدرێت کە فێری خویندەواری بن.

لینین بەردەوام لە وتارەکانی لە کۆبونەوەکاندا تەکیدی دەکردەوە کە زەرورە ژنان خۆیان بێنە مەیدان و خەبات بکەن بۆ مافەکانیان بەئەوەی لە کۆتوبەندی کۆیلایەتی ڕزگاریان بێت، وە هەروەک باسمکرد بۆچونی ئەنگلس سەبارەت بە خێزانیان کردبوە بنەمای کارەکانیان و پیانوابوو کە دەبێت کاری ماڵ کۆمەڵایەتی بکرێتەوە ژن بەرهەم هێنبێت و فۆرمی خێزان بەم شێوە تەقلیدیە نەمێنێتەوە، بۆ ئەمەش کەوتنە کردنەوەی دایەنگا، خواردنگا و جلشۆرگەی گشتی. ئەوان زەرورەتی بوونی ڕێکخراوی ژنانیان ڕەتدەکردەوە، پێیان وابو ژنان و پیاوانی کرێکار لەیەک جیادەکاتەوە، هەربۆیە لە ساڵی 1919 بڕیاردرا کە لە کۆمیتەی ناوەندی حیزبەوە بەشی ژینۆتێل بۆ ئامانجی هۆشیارکردنەوەی ژنان پیکبهێنن.

ژینۆتێل کاری زۆر گرنگی ئەنجامدەدا. بۆ نمونە، دەورەی تایبەتیان دەکردەوە ژنانیان دەنارد بۆ شوێن و دامودەزگا گرنگەکان بۆ ئەوەی فێری بەڕێوەبردن و بەشداری لە بەڕێوەبردنی وڵات بکرێن. لە گرنگترین کارەکانیان، کارکردن لەسەر ژنان بوو لە ڕۆژهەڵاتی ڕوسیا کە ئاینیان ئیسلام بوو. لەوێ ژنان ڕوبەڕوی کوشتن، بەزۆر بەشودان لە تەمەنێکی زۆر منداڵی دەبونەوە.
لەڕێگای پرۆژەی ڕۆشەنگەری و کردنەوەی کافتریای تایبەت بە ژنان و حەمام و شوێنی تری گشتیەوە دەچونە ناو ژنان. ئەوان هەرگیز حیجابیان بە یاسا قەدەغە نەکرد، بەڵام بە یاسا پارێزگاریان لەو ژنانە دەکرد کە حیجابیان لادەبرد. بۆ زانیاری زیاتر لەسەر کاری ژینۆتێدیل بگەڕێوە بۆ نوسراوی شۆڕشی بەلشەفیکی و ڕزگاری ژن کە لینکەکەی لەخوارەوە دادەنێم.
لە ساڵی 1920 بە یاسا لەباربردن ئازاد کراو ئەمەش بەشێک لە کارو خەباتی ژینۆتێدیل بوو وە خەڵکیان لەمبارەوە هۆشیاردەکردەوە.

بەرنامەی ئابوری نوێ (نیپ)

ڕوسیا بەدوای شۆڕش ڕوبەڕوی جەنگی ناوخۆ بۆوەو ئەمەش جارێکی تر خەڵکی توشی نەهامەتیکردەوەو جارێکی تر کارگەو کارخانەکان داخران، بێکاری باڵی بەسەر وڵاتدا کێشا، بەڵام ئەمجارەیان ژنان و منداڵان

بەتایبەتی پارێزگاری کۆمەڵایەتیان هەبوو لەلای دەسەڵاتەوە. ڕوسیا لە قەیرانێکی ئابوری گەورەدا بوو، لەهەمو لایەکەوە گەمارۆدرابوو ئیزۆلە کرابەوە. بەشێک لە ڕابەرانی شۆڕش ئومێدیان بەوە بەستبوو کە شۆڕش لە وڵاتانی تر ڕوبدات و فریایان بکەوێت بەتایبەتی ئەڵمانیا کە لەو سەردەمەدا وڵاتێکی پیشەسازی پێشکەوتوبوو، بنەمای ئەم بۆچونەش بە ئەوە دەگەڕایەوە کە تا سەرمایەداری گەشە نەکات و پەرەنەگات ناتوانرێت سۆسیالیزم پیادە بکرێت و ڕوسیای داڕوخاو بەوخەراییە نابێتە وڵاتێکی پیشەسازی و ئەڵمانیا پیشەسازیە، وە سۆسیالیزم دەبێت سەرتاسەری بێت و لە یەک وڵات ئیمکانی سەرکەوتنی نییە. لە ئەڵمانیاو چەند وڵاتیکی تریش هەوڵی شۆڕش درا بەڵام سەرکەوتو نەبوو.
بەدوای کۆتاییهاتنی جەنگی ناوخۆو پوچەڵکردنەوەی پلانەکانی دەوڵەتە دژە شۆڕشە ئیمپریالیەکان، وڵات بەتەواوی داڕمابو وە نەهامەتیەکی زۆر ڕویتێکردبوو، بەڵشەفیکەکان بەڕابەرایەتی لنین ناچاربون بەرنامەی ئابوری نوێ دابنێنن بە سەرپێی خستنەوەی ئابوری وڵات، ڕوبەڕوی سازش و پاشەکشێ بوونەوە لەوانە بەرنامەی نیپ و سەرمایەداری دەوڵەتی.

لە کاتی نیپدا بەناوی کرێکاری ناکارامەوە ژنانێکی زۆر لەسەر کارەکانیان دەرکران. ئەمە لەکاتێکدا لە ساڵی 1918 لینین لە کۆنگرەی ژنانی کرێکار تەئکید لەوە دەکاتەوە کە ئەوان جیاوازی لەنێوان کرێکاری کارامە ونا کارامە ناهێڵن! زۆربەی خواردنگەو جلشۆرگە گشتیەکان دادەخرێن زۆر بەکەمی لە هەندێک کارگە دەمێننەوە. ئەمە لە کاتێکدا بەلشەفیکەکان تەئکید لەوە دەکەنەوە کە دەبێت کاری ناوماڵ کۆمەڵایەتی بکرێتەوەو مەشکی ژن لە چواردیواری ماڵ قەتیش نەمێنێت. واتا لەم پاشەکشانە ژنان پشکی شێریان بەرکەوت. بەڵام کاری ژینۆتێل بەردەوام بوو لە ڕاهێنانی ژنان لەسەر کارو بەکارامەکردنیان، وە هەروەها ڕەوانەکردنی ژنان بە ناوەندی بەیار بەئەوەی لە شوراکان خۆیان کاندید بکەن و بەشێک بن لە دامودەزگاکانی بەڕێوەبردنی ولات.

ئامانجەکانی شۆڕش و پاراستنی چوارچێوەی شۆڕش تا ساڵی 1924 بەردەوامدەبێت، لەمساڵەوە گفتوگۆو بەربەرەکانی توند لەنێو ڕابەری حیزبی کۆمۆنیست یان بەلشەفیکەکان ڕوودەدات و دەرئەنجام بەرەی بەسنعەتیکردن و سەرمایەداری دەوڵەتی سەرکەوتودەبێت و شۆڕش فەلەج دەبێت، دواتر دەمە سەر هۆکارەکانی. لەم نێوەشدا کاری ژینۆتێل وەک ڕێکخراوێکی NGO بە بردنە پێشەوەی پلانی پێنج ساڵە بە بە

پیشەسازیکردنی ڕوسیا دەتە بەرچاوو چیتر گوێ لە پێشنیارەکانی رابەرانی ژنان ناگیرێت.
ژینۆتێل لە ساڵی 1926 هەنگاوی بۆ نەهێشتنی لەشفرۆشی لە وڵات ناو چەند مەڵبەندێکی کردەوە بۆ چارەسەری ئەم ژنانەی کە بەهەی ئەم کارەوە کەشەی تەندروستیان بۆ هاتبوە پێش، ژنان بە لەشاو ڕویان تێدەکرد، وە هەوڵی جدیان لەگەڵ دەدرا کە ببن بە بەرهەمهێنەرو کریکاری کارامەو بگەرێنەوە نێو کۆمەڵگە بە رێزو حورمەتەوە، زۆر کاری باشیان لەمبارەیەوە کرد.(سەیری شۆڕشی بەلشەفی و ڕزگاری ژنان بکە).
بەدوای ماوەیەک زۆر توند بە لەشفرۆشەکان بەرخورد کرا بەتایبەتی پیاوان، وە جارێکی تر هاوجنسگەرایی نایاسایی کرا. بەناوی ئەوەی کە لەسۆسیالیزم بەپیی تیئۆری مارکسیستی لەشفرۆشی نامێنێت و ئەمە گەیشتوینەتە سۆسیالیزم. وە لەچەند ڕاپۆرتێکدا ئیشارەت بەوەدرابوو کە لەشفرۆشی بەتەواوی بنەبڕکراوە کە ئەمە لەڕاستیدا هیچ بنەمایەکی نەبوو، هەرچەند لەشفرۆشی کەم ببوەوە بەڵام بنەبڕ نەکرابوو.

لەسەرەتای ساڵانی سیەکان جارێکی تر قەیرانێکی گەورە ڕو لەم وڵاتە دەکات و دەبێتە هۆکاری ئەوەی کە چەندین ملیۆن گیان لەدەستبدەن.
بەم هۆیەوە ڕژێمی ستالین لە یاسای لەباربردنی منداڵ پەشیمان دەبێتەوەو بەهەموو شێوەیەک منداڵ لەباربردن قەدەغە دەکات. وە جارێکی تر خێزان پیرۆز دەکاتەوەو وە ژنان دەکاتەوە کۆیلەی کاری ناوماڵ و خوێندنگای کچان جیادەکاتەوەو وانەی ماڵداری و خێزان بە خوێندنیان زیاد دەکات و پڕوپاگەندەی ئەوە بڵاودەکاتەوە کە ژنان وەک کرێکار و دایکی کرێکار دەبێت رێزیان لێبگیریت. بەهانەی ستالین بۆ کارەکانی ئەوە دەبێت کە ئێمە پێویستمان بە خێزانی سۆسیالیستی هەیە وەک ئەوەی ئەنگلز دەڵێت و لەچەند شوێنێک بۆچونەکانی ئەنگلز بە بەرژەوەندی خۆی هەڵدەگێڕێتەوە. وە هەروەها لەوە دەگەرێتەوە بۆ وتارێکی لینین کە لەساڵی 1913 نوسرابوو بەناوی” چینی کرێکار و مالتوسیزمی نوێ” دەکاتە پاساوی کە لینین وەڵامی چەند بۆچونێکی مالتو دەداتەوە دەربارەی منداڵبون و زیادبونی ڕێژەی دانیشتوان.
ئەم پاشەکشانە بۆ؟

شۆڕشی ئۆکتۆبەر شۆرشێکی عەزیمی کرێکاری بوو، شۆڕشێک بوو کە لە دەرئەنجامی چەندین دەیەی کاری ڕێکخراوەیی و پێکهێنانی ناوەندی شوڕایی جۆراو جۆر بەدەستهات، بەڵام بەداخەوە شۆڕش لە نیوەی ڕێگا

شکستی خواردو نەیتوانی ئامانجەکانی خۆی بهێنێتەدی. زۆر بیروبۆچونی جیاجیا هەن دەربارەی شکستی شۆڕش، من لەگەڵ ئەم بۆچونەم کە هەکارەکەی بۆ بنەما چینایەتیەکان دەگەڕێنەتەوەو پێیوایە لە ڕوسیا نەتواندرا ئابوری بۆ ئابوری سۆسیالیستی بگۆڕدرێت. خەباتی چینی کرێکارو بەدیهێنانی سۆسیالیزم واتا خەبات لە بەرامبەر ئابوری بۆرجوازی و گۆڕینی بۆ ئابوری سۆسیالیستی و لەڕوانگەی چینی کرێکار و مارکسیزمەوە، شۆڕشی سۆسیالیستی لە بنەڕەتدا شۆڕشێکی ئابوورییە و تەنیا لەسەر ئەم بناغەیە ئەتوانێت شۆڕشێکی کۆمەڵایەتی بێت، هەڵوەشانەوەی موڵکایەتی تایبەت و گۆڕانیەتی بۆ موڵکی گشتی. لە ڕوسیای شوڕاییدا، تا ساڵی 1924 تواندرابوو دەسکەوتو بنەماکانی شۆڕشی کرێکاری دەستی پێوە بگیرێت سەرباری تەحەدیاتێکی زۆرو ناچار بە پاشەکشەکردن و سازش و لەدەستدانی چەند دەسکەوتێک ، بنەما چینایەتیەکانی شۆڕش بەدوای گفتوگۆو کێشمەکێشێکی گەورەی دەرون حیزبی ڕوودەدات لەنێوان ساڵانی 1924 بۆ 1926 سەبارەت بە شۆڕش لە وڵاتانی ترو بە پیشەسازیکردنی ڕوسیا بۆ بەدیهێنانی سۆسیالیزم لە یەک وڵات دەبێت و دەرئەنجام ئەم هەڵەی کە بەپیشەسازیکردنی ڕوسیاو هەڵوەشانەوەی موڵکداریەتی تایبەت و گۆڕینی بۆ مولکداریەتی دەوڵەتی کە ستالین نوێنەرایەتی دەکات سەرکەوتن بەدەست دەهێنێت و دەبێتە سەرەتایەکی مەترسیداری ئامانجی شۆڕشی کرێکاری لە ڕوسیا. هەر لە سەرەتای گفتوگۆکانەوە هەوڵدەدرێت ڕۆڵی شوڕاو ناوەندە کرێکاریەکان لاوزترو لاوازتر بکرێت و تا لە کۆتایی هەموو دەسەڵات بۆ حیزب و لەناو حیزبیش بۆ ستالین دەبێت.

ئەو گفتوگۆیانە لەخۆوە نەهاتوتە ئاراوە، بنەماکەی دەگەڕێتەوە بۆ ئینتەرناسیۆنالی دووەم، بەدوای ئەوەی هەندیک لە سۆسیال دیموکراتەکان دەبنە دوو باڵ و هەندێکیان پێیانوادەبێت کە سۆسیالیزم قۆناغ بەقۆناغ بەدەست دیت و دەبێت لایەنگری لیبراڵ و بۆرجوازیەکان بکەین بۆ بە پیشەسازیکردن وەک هەنگاوێک بۆ بەدیهێنانی سۆسیالیزم، باڵەکەی تر پێیوادەبێت کە دەتواندرێت بەنمونە لە وڵاتێکی نیمچە فیوداڵی وەک ڕوسیا شۆڕشی کریکاری بەئەنجام بگات. دەرئەنجام سۆسیال دیموکراتەکان دەبنە دوو بەش و لە ڕوسیا بە مەنشەفیەکان و بەلشەفیەکان ناودەبردرێن. بەلشەفیەکان لەلایەن لینینەوە نوێنەرایەتی دەکرێن.
واتا ئەم بۆچونە لە ڕوسیا بنەمایەکی نزیکەی سێ دەیەی هەبووە تا کاتی شکستی شۆڕش. هەر ئەم بۆچونانەش رابەرانی کرێکاری و هەڵسوڕاوانی کۆمۆنیستی و شوڕاکانی دابەشکردوە. لەسەرەتای شۆڕشی

ئۆکتۆبەری ساڵی 1917 بەشێک لە بەلشەفیکەکان پێیانوادەبێت کە پیویستە شۆڕش لە وڵاتانی تر ئەنجامبدرێت بۆ ئەوەی فریای ڕوسیا بکەون، بەتایبەتی ئەڵمانیا کە وڵاتێکی پیشەسازیە، کاتێک دونیا پلان دژی ڕوسیا دەگێرێت و دەبێتە هۆکاری جەنگی ناوخۆ، پێیانوایە ئەوان ناتوانن لەم بارودۆخە خراپە کە برسیەتی باڵی بەسەر وڵات داگرتووە بەم پەلە پەلییە ڕوسیا سەنعەتی بکەنەوە. ئەگەر بەوردی سەیربکەین دەبینین ئاراستەی ئەم باڵەی شۆڕشی ئەڵمانیای بە فریادرەس دەزانی لەگەڵ باڵی بەسنعەتکردنی ڕوسیا هەمان پڕەنسیبە، بۆ هاتنەدی سۆسیالیزم پیویستمان بە پیشەسازیکردن هەیە. هەروەک لەسەرەوە ئیشارەتم پێدا کاتێک شۆڕش بەتەواوی شکست دەخوات لە سالی 1926 ەوە پلانی پێنج ساڵە دادەندرێت بۆ زیاتر بە پیشەسازیکردنی ڕوسیا، سەرمایە لەلایەن دەوڵەتەوە مانۆپۆل دەکرێت و ڕۆڵی شوڕاو سەندیکا کرێکاریەکان لاواز دەکرێت و هەموو دەسەڵات لەجیاتی خەڵک و شوڕاکان بە حیزب دەگەڕێندرێتەوە بە ڕابەری ستالین. لەوکاتەدا هەروەک چۆن لەگەڵ شکستی کۆمۆنەی پاریس هەموو کۆمۆنارەکان قەتل و عامدەکرێن هەمان شت لە ڕوسیا ڕودەدات و بە قەتل و عامکردنی شۆڕشگێڕان و ئەوکەسانەی کە پێ لەسەر بەئامانج گەیاندنی شۆڕش دادەگرن، بەڵام ئەوەیان بەشێوەیەکی شەنەیی ڕودەدات و پرۆسەیەکی چەند ساڵە دەخایەنێت.

من لێرەدا نامەوێت بە وردی باسی هۆکاری ناکامیەکان شۆڕشی ئۆکتۆبر بکەم*، بەڵام جەخت لەوەدەکەمەوە کە ئەوەی پاشەکشەی بە دەسکەوتەکانی ژنان کرد شکستی خۆدی شۆڕشەکە بوو، ئەگەر شۆڕش بە ئامانجی خۆی بگەیشتبایەو ئابوری بگۆڕیبا بۆ ئابوری سۆسیالیستی (کۆمەڵایەتی) زۆر بەئاسانی هەموو کێشە کۆمەڵایەتی و دیموکراتیەکان چارەسەر دەبوون. بە واتایەکی تر لە ڕوسیای شوڕایدا ئابوری سەرمایەداری بەڕێوە دەچوو، بەڵام سەرمایەداری تایبەت نەبوو بەڵکو سەرمایەداری دەوڵەتی بوو، واتا چەوسانەوەی ئینسان لەلایەن ئینسان کۆتایی پینەهات و ئینسان کۆیلەی کاری کرێ بوو بۆ دەوڵەت. لەم نێوەشدا جارێکی تر ژنان کرانەوە وەسیلەیەک بەناوی کرێکاری ناکارامەو هەرگیز نەیانتوانی کرێی یەکسان وەربگرن. کۆمەڵگەی سۆسیالیستی بەدی نەهات بۆ جارێکی تر ژنان ناچارکرانەوە بە کاری ناوماڵ و مندالبونی زۆر.

سەد ساڵ بەدوای شۆڕشی ئۆکتۆبەردا

شۆڕشی عەزیمی ئۆکتۆبەر توانی زۆر دەسکەوت بە کۆمەلگە بەدەستبهێنێت و کاریگەری خۆی لەسەر جیهان دابنێت. ئەگەر بەکورتی

باسێک لەو دەسکەوتانە بکەین بەگشتی هەڵوەشاندنەوەی موڵکایەتی تایبەت و دابەشکردنی زەوی بەسەر جوتیاران، دان نان بە مافی چارەنوسی گەلان و وەستانەوە بەرامبەر ئیمپریالیزم، بەرەنگاربونەوەی ڕەگەزپەرستی و قەدەغەکردنی هەر جیاکاریەکی ڕەگەزی و ئیتنیکی، بەنمونە ئەوکاتە سیمیەکان (یەهودیەکان لەژیر فشاری زەردابون و تەنها بە کارتی تایبەت دەیانتوانی لە مەسکەو پترەگراد بژیەن) شۆڕش ئەمەی هەڵوەشاندەوەو بوون بە هاوڵاتی یەکسان، دان نان بە هەموو مافە سەرەتاییەکانی ئینسان، گرنگترینیشیان هەڵوەشانەوەی یاسای بەتاوان ناسینی هاوجنسگەرا بوو، مافی یەکسانکردنی ژن و پیاو بە یاسا و هەموارکردنی بواری یەکسان لە خوێندن و کارکردن و بەڕێوەبردنی کۆمەڵگە، هەوڵدان بە بە کۆمەڵایەتیکردنەوەی کاری ناومال و کردنەوەی دایانگاو، خانەی بەساڵاچوان و چێشتخانەو جلشۆری گشتی، بەخۆڕاییکردنی خوێندن و پیدانی مافی خوێندنی بەخۆڕایی بە هەموان. شۆڕشی ئۆکتۆبەر بەگشتی بۆ یەکەم جار کۆمەڵگەی بەرپرسکرد بەرامبەر بەتاک، جێگای باوە نەبوو بۆ هیچ کەسێک بەر لە شۆڕش کە کۆمەڵگە بەرپرسبیت بەرامبەر بە خویندن، وە ئەگەر سەیرێکی جیهان بکەین بەتایبەتی وڵاتانی پیشکەوتو وە ئەم وڵاتانەی کە ڕیفاهیاتی کۆمەڵایەتی تێیدا هەیە، دەبینین کە جێگا پەنجەی شۆرشی ئۆکتۆبەری پیوەدیارە، لە مافەکانی ژنان و منداڵان، هەقی ڕێکخراوبون و کۆمەڵێک دەسکەوتی چینی کرێکار......تاد. وە ئەوەشمان بیرنەچێت کە شۆڕشی ئۆکتۆبەر بۆ یەکەمجار لە یاسایەکدا حوکمی ئیعدامی هەڵوەشاندەوە بەڵام جێبەجێنەکراو دواتر لیی پەشیمان بونەوە.

ئەزمونی شۆڕشی ئۆکتۆبەر بە کردەوە سەلماندی بەدیهێنانی یەکسانی و مافە ڕەواکانی ژنان تەنها خەون و خەیاڵ نیە و بەڵکو ئیمکانی هەیە، گرنگ ئەوەیە چۆن هەنگاوی بۆ هەڵگیری. بەدرێژایی مێژو پێشڕەویەکانی بزوتنەوەی ژنان پەیوەست بووە بە ئاستی هۆشیاری و چۆنیەتی خەباتی بزوتنەوەی کرێکاریەوە، هەرکاتێک ئەم بزوتنەوەیە بەهێز بوبێت ژنان توانیویانە مافی زیاتر بەدەست بهێنن.

تا ئێستاش لە هیچ وڵاتێکی جیهان ژنان بە تەواوی لەگەڵ پیاوان یەکسان نین. تا ئێستاش کرێی یەکسان بە کاری هاوکێش وەرناگرن.

سەد ساڵ پیش ئێستا کاری ناوماڵ کاری ژنان بوو، لینین لە چەند وتاردا ئیشارەتی بەوەداوە کە ڕاستە ڕێژەیەکی بەرچاوی ژنان لە بازاری کارن و بەرهەم دەهێنن بەڵام ئەمە ئەرکی سەرشانیانی قورستر کردوەو ناچارن دوو بەرامبەر کاربکەن، هەم لە دەرەوە و هەم لە

ماڵەوە، بەڵام لە جیهانی ئەمڕۆماندا دنیای تەکنۆلۆجیا وەک جل شۆڕ، قاپشۆر، گسکی ڕوبۆرت، بە پیشەسازی کردن خواردن و پێداویستیەکانی تر، داینگەو شوێنی پەروەردەکردنی مۆدێرن هەیە. بەڵام ئەم ڕەفاهیات و خزمەتگوزاریانە لە بەردەست کۆمەڵگە نیە و سوسیالیسیە نەبونەتەوە وهەمومان لێی بەهرەمەند نین.

سەد ساڵ بەدوای شۆڕسی ئۆکتۆبەر

دۆخی ژنان لە جیهاند لەوپەڕی خراپیدایە، بەپیی ئامارەکانی نەتەوە یەکگرتوەکان زیاتر لە 30 ملیۆن کۆیلەی ڕەسمی لە جیهان هەیە و لە سەدا 80 ی ئەمانە لەژێر تەمەنی یاسایین و زۆربەیان لە ڕەگەزی مەن و لە بازاڕەکی گەورە بە پانتایی جیهان بازرگانی سێکسیان پیدەکرێت.
لەباربردنی منداڵ، تا ئیستاش تەنانەت لە هەندێک ولاتە پیشکەوتوەکان لەناویاندا هەندێک لەهەرێمەکانی ئەمریکا نایاساییە، لە زۆربەی وڵاتانی ئەمریکای لاتین حوکمی قورسی چەند ساڵ زیندانی هەیە بۆ ئەوکەسانەی کە منداڵ لەباردەبەن وە هەروەها لەم وڵاتانەی کە یاسای ئیسلامی بەسەریدا زاڵە هەر بەهەمان شێوەیە، ئەمەش بۆوتە هۆکاری ئەوەی کە ژنان لە کلینیکی نایاسایی ئەم کارە ئەنجامبدەن و ژیانیان بکەوێتە مەترسیەوە.
لە وڵاتانی ئیسلام زێدە بە ملیۆنها کچ و ژن لەژیر هەمان یاساو ڕێسا دەناڵێنن و هەمان دەردیان هەیەو بەهۆی کۆچ و نائارامی ئەم دیاریدەیە وڵاتانی ئەوروپاشی گرتەتەوە.
نەبونی ئەمنیەتی کارو تەحەروشو ئازاردانی سێکسی بۆ سەر ژنانی کرێکار دیاریدەیەکی تری جیهانیە.

هەمان ئەم کێشانەی کە بەلشەفیکەکان کاریان لەسەر کردوەو بەرەنگاری بونەتەوە لە سەد ساڵ پیش ئیستا هێشتا هەر بەردەوامەو بەشێوەی تر. ئەمڕۆ بازاری کارو سەرمایە جیهانی بۆتەوەو سنور بۆ سەرمایەداران نەماوە.
تەنانەت لە ڕۆژئاوای دیموکراسیش چینی کرێکار لە هەموو کاتێک زیاتر کەوتوەتە ژێر فشارەوە، لە لایەکەوە مەترسی بێکاری و لە لایەکی ترەوە لەدەستدانی ئەو ڕەفاهیات و خزمەتگوزاریانەی کە بەرهەمی خەباتی چەند دەیەی سەرجەم کۆمەڵانی خەڵکی کۆمەڵگەیە، بەدوای ڕوخانی جەمسەری سەرمایەداری دەوڵەتی سۆفیەت وەک تاکە ڕکابەری بازاڕی ئازادی ڕۆژئاوا و ڕەوانەوەی خەتەری فکرەی سۆفیەتی، دەوڵەتانی ئەوروپای ڕۆژئاوا خەیاڵیان ئاسودەتر و

دەستیان کراوەترە لە لێسەندنەوەی ڕەفاهیات و هێرش کردنە سەر مافەکانی کرێکاران و سەرجەم خزمەتگوزاریەکان.
دڵە ڕاوکێ و ترس و دڵنیا نەبوون لە داهاتوو، زۆربەی خەڵکی ڕۆژاوای توشی سترێس و نا ئەمنی کردووە، بەتایبەتی ژنان، چونکە ئەوە هەشتا ژنانن بە زۆری ئەرک و بەرپرسیاریەتی ماڵ و منداڵیان لەسەرە، ئەگەر دۆخی خەستەخانە، خوێندنگە و باخچەی ساوایان خراپ بێت، پێش هەموو کەسێک ئەوە ژنانن زەختیان دەکەوێتە سەر و وەک کاراکتەرێکی بازاڕی کار لە چۆنیەتی و چەندایەتی توانایی ئامادە بە پیشەیان دادەبەزێت و لە ئیش دەردەکرێن. و تەنانەت ئەو شوێنە خزمەتگوزاریانەی کە توشی تەقەشوف دەبنەوە و کارمەندەکانیان بێکار دەکرێن بە زۆری ئەم بوارانەن کە وەکو ئیشی ژنان ناسراون و لەوەش زۆربەی ژنانن دەکەونە ژێر زەختی زیاترە وە یان شەپۆلی بێکاریەوە.

لە یادی سەد ساڵەی شۆڕشی ئۆکتۆبەر، جیهان لە هەموو کات زیاتر پێویستی بە شۆڕشێکی تر هەیە، شۆڕشێک کە بتوانێت ئەم نیزامە هەڵگەڕێنێتەوە، بۆ ئەمەش پێویستمان بە خەباتی سەراسەری چینی کرێکار هەیە، پێویستمان بە ستراتیجیەتی نوێ و سەراسەری بە پانتایی ئاڵوگۆڕو دۆخە جیهانیەکەی ئەمڕۆمان هەیە. ئەمەش بە دەست لە ناودەستی ژنان و پیاوان و خۆڕێکخراوکردنمان لە دەوری ئاسۆی سۆسیالیستی دێتە دی.

تێبینی: من نەمویستیە وردەکاریەکانی کاری بەلشەفیکەکان و ژنە تەدل دوبارە بکەمەوە بۆ زانیاری زیاتر دەتوانن شۆڕشی بەلشەفیکی و ڕزگاری ژنان بخوێنەوە.
http://media4.hkkurdistan.org/2015/03/shorsiBlashfiWjnan.pdf
*هێڵە سەرەکییەکانی ڕەخنەی سۆسیالیستی لە ئەزموونی شۆڕشی کرێکاری
لە سەقەت/ مەنسور حیکمەت http://www.hawpshti.com/ku/?p=13644

-————————

سەرچاوەکان

ئەو دە ڕۆژەی دنیای هەژاند/ جۆن ڕید/ John Reed
مێژووی شۆڕسی ڕوسیا لە 1917 بۆ 1928/ بە زمانی دانیمارکی
E. H. Carr
https://www.autonominfoservice.net/2009/10/25/oktober-revolutionen-1917-en-venstreradikal-analyse/
http://www.marxisme.dk/arkiv/lenin/1921/03/08-kvindedag.htm

https://www.marxists.org/farsi/archive/lenin/works/1921/chaharomin-salgasht.htm
https://marxist.dk/artikler/teori/5712-kvinderne-og-den-russiske-revolution.html
http://www.hawpshti.com/ku/?p=14053

ئەم بابەتە بە دوو بەش لە ژمارە 14 و 15ی بڵاوکراوەی بۆ پێشەوە بڵاو بۆتەوە.

چۆن ئەم دۆخە تێپەڕێنین؟ … عەزیز ڕەئووف

یەکەم: هەموو دۆخێکی سیاسی بەرمەبدای کۆمەڵگە خۆیەتی. هیچ دۆخێك نیە بە چەند ڕۆژێك دروست بێت. کەڵەکەبوونی سەرجەم کەم و کوڕیەکان و بێدەنگی کوشندە و سپاردنی کۆی برین و خەمەکانمان بە نوخبەیەکی سیاسی هۆکاری کۆی ئەم دۆخە نالەبارەیە. واتە چەندە بەرپرسانی ئەم دەقەرە بەرپرسن بەرامبەر بە کۆی برینەکان هێندەش کۆی کۆمەڵگە بەرپرسە لە دورستکردنی بێدەنگی و لاموبالاتی و تەمبەڵی و بەرخۆری.
دووەم: وەك چۆن خوڵقاندنی دۆخێکی نائاسایی کارەساتە بەوەی کە لەلایەن کەسێك یان چەند کەسێکەوە بەدەستەهاتووە ئاواش کارەساتە چارەسەرەکەی بە کەسێك یان نوخبەیەك یان هێزێکی سیاسی ببەستین. هیچ نوخبە و کەس و هێزێك فریادرەس نیە بۆ چارەسەرکردنی دۆخێکی سیاسی، بەڵکو دەبێت خەمی ئێمە ببێتە خەمێکی دەستەجەمعی سپاردنی خەمەکان بە نوخبەیەکی سیاسی و داواکردنی چارەسەر لە نوخبەی سیاسی و نوسەران و ڕۆشنبیران خۆدزینەوەیە لە بەرپرسیارێتیەکی دەستەجەمعی..

سێیەم: چارەسەرنەکردنی کەیسە گەورەکانی ئێمە، پەیوەندی بە سەرقاڵبوونی ئێمەوە هەیە بە شتە بچوکەکانەوە. خەڵك هێندەی سەرگەرمی شتە بچوکەکانی ڕۆژانەیە لەمەڕ خواپەرستی و عەشق و پەیوەندی و جیاوازی ڕەگەزی، هێندە خەمی نیە لانی کەم نیوەی خاکەکەی دەکەوێتەوە دەستی دوژمنان. بەر لە هەر شت دەبێ لە شتە

بچوکەکان دەرچین و ستێپ بنێین بەرەو خەونە گەورەکان.
چوارەم: یەکێك لە سیما دیارەکانی هەر هێزێکی ستەمکار ڕوخانی پردە. کۆمەڵگەی کوردی پردی پەیوەندی لەنێو شارەکاندا لەدەست داوە، ڕاستە خەون و خەم و خولیاکانی بەشێکی زۆری نەوەی ئێمە هاوبەشە بەڵام پردی ئەم پەیوەندیە بۆ ئۆرگانیزەکردن و گواستنەوەی ئەم خەونە بۆ کۆبوونەوە و فشار و چالاکی دەستەجەمعی تەواو تێکشاوە.

پێنجەم: کوردستان پڕە لە دەسەڵاتی بچوك بچوك و مایکرۆ دیکتاتۆر. ئەم پەیکەرە بچوکانە ڕوخانی زەحمەتە. یەك پەیکەر لەئارادا نیە تا کۆبینەوە و بیڕوخێنین. دەسەڵاتی بچوك بچوك و لۆکاڵی ڕوخان و دەسکاریکردن و لێبرسینەوە لەگەڵیدا تەواو ئەرکێکی زەحمەت و ئالۆزە، یان لانی کەم ئاوابوونی دنیای لەم شێوەیە و دروستکردنی دنیایەکی تر لە دۆخی ڕوخانی پردی پەیوەندیدا کردەیەکی ئاسان نیە.
شەشەم: تێکەڵەی کۆمەڵگەی ئێمە لەنێوان شاریبوون و شایخیبووندا. تا ئێستا ئیمە پێیەکمان لەناو سروشت و پێیەکمان لەناو شارستانیەتدایە. بەمانایەکی تر نازانین دەسکاری ئەم دۆخە بە خەباتی مەدەنی بکەین یان بە یاخیبوون و توندوتیژی. بیست و شەش ساڵە لانی کەم نەمانتوانی لە گرنگی دامەزراوەکان و یاسا و ڕێساکان حاڵی بین یان بیچەسپێنین. لەئێستاشدا ناتوانین فۆرمێك بدۆزینەوە بۆ دەرباز بوون لەم دۆخە.

حەوتەم: بزوتنەوە کۆمەڵایەتیەکان و پارت و لایەنە سیاسیەکانی دەرەوەی نوخبەی دەسەڵاتدار بزوتنەوەگەلێکی تەواو لاوازن. ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی و پارتە سیاسیەکان لەوە لاوزاتردرن بتوانن دەسکاری ئەم دۆخە بکەن، ئەمەش دروست پەیوەستە بە نەبوونی ڕوئیایەکی ڕوون و پارادیمێکی نوێی سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئابووری لەدەرەوەی نوخبەی دەسەڵاتداری کوردی. لە دۆخی بەم شێوەیەدا تەنها دەنگەدەنگ و توڕەبوون دەبیستین نەك بیرکردنەوە و هەوڵ و خەبات و تێکۆشانی عەقڵانی و ڕادیکاڵ کە جیاواز بێت لەوی تر.
هەشتەم: بەشێکی ڕۆشنبیران و پیاوازی ئاینی ڕۆڵی خراپ دەگێڕن لە مانەوەی ئەو دۆخە وەك خۆی. ئەوەی لە کەمپەینی ڕیفراندۆمدا بینیمان ڕوخساری ڕاستەقینەی ڕۆشنبیران و ڕووی دزێوی بەشێکی پیاوانی ئاینی بوو کە دەیسەلماند ئەم نوخبە دەسەڵاتدارە لەخۆڕاو لە ئاسمانەوە شەرعیەتی وەرنەگرتووە بەڵکو بە ستایش و نوسین و خیتابی بەشێکی ڕۆشنبیران و پیاوانی ئاینی لەسەر پای خۆیان وەستاون.

نۆیەم: ئێمە چ جۆرە خەباتێکمان دەوێت بۆ دەربازبوون لەم دۆخە؟ شۆڕشمان دەوێ یان ڕیفۆرم؟ بە چ کەرەستەیەك؟ لە ئێستادا کۆمەڵگەی ئێمە توانای دۆزینەوەی کەرەستەیەکی تری نیە بۆ ماڵئاوایی لە دۆخی لەم شێوەیە و خوڵقاندن و بەخێرھێنانی دۆخێکی تر کە لانی کەم ماف و کەرامەت و خەونی نەوەی ئێمەی تێدا بێتەدی. ئەم ئاڵۆزیە بۆ نەدۆزینەوەی کەرەستەکانی بەرگری فەزایەکی تەواو نالەباری دروست کردووە کە لێڵیەك لە هەوڵەکان بۆ ماڵئاوایی لەم دۆخە دەبینین.

دەیەم: بچوککردنەوەی کۆی کێشەکانی کۆمەڵگەی ئێمە لە کێشەی ئابووری و موچەدا. کێشە ئابووریەکان دابڕاو نین لە کێشە سیاسی و کۆمەڵایەتی و کەلتوریەکان ئەسڵەن کێشەی ئابوری کێشەیەکی بچوکە لە بەشێك لە کێشە گەورەکانی کۆمەڵگەی ئێمە کە سەرەکی ترینیان کێشەی سیاسی و بەڕێوەبردنە. ئەم بچوککردنەوەیە وایکردووە کە هۆکاری کێشە سەرەکیەکە نەبینین و تەنها لە قیژە و هاوار و بێدادی لە نەبوونی نان و موچەدا کورتی بکەینەوە.

یازدەیەم: نەدۆزینەوەی کەرەستەیەکی تر بۆ بەرەنگاری لە دەرەوەی بۆڵەبۆڵی دووبارە و بەتاڵکردنەوەی توڕەییەکان لە میدیا و تۆڕە کۆمەڵایەتیەکان. دۆزینەوەی کەرەستەیەك بۆ کۆبوونەوەی جەماوەرەی و کارکردن لەسەر خاڵی هاوبەش و خەونی هاوبەش سەرەتایەکی گرنگە بۆ بینین و بەرچاوڕوونی و ڕۆشنی سیمای ئەو دنیایەی کە پێویستە بیخوڵقێنین.

دوازدەیەم: دەربازبوون لە دۆخی چاوەڕوانی و وەلاوەنانی لاموبالاتی و تەمەلی و کردنی سیاسیەت بە کردەیەکی ڕۆژانە و مانەوە لە ماڵ وەك حەرام و کردنی شەقام بە شوێنی سیاسەت و شوێنی لێپرسینەوە و شوێنی هاوارکردن. لە ئێستادا کۆی چین و توێژەکان لە چاوەڕوانیەکی کۆشندەدان و خۆیان بە کردەی هەر گۆڕانێکی کۆمەڵایەتی و سیاسی هەڵناسن و خویەکی قورسیان بەم چاوەڕوانیەوە گرتووە کە نە هیچی لێ شین دەبێت و نە ئاسۆیەك لەم چاوەڕوانیەدا دەبینرێت بۆ ماڵئاوایی لە دۆخێك و خوڵقاندنی دۆخێکی باشتر.

لاوازی و شکستی کورد لە چارەسەری ناوچە سنوریە کێشە لەسەرەکاندا ... شاخەوان شۆڕش

کە لە ساڵی ٢٠٠٣ دا رژێمی بەعس روخا لایەنە سەرەکیەکانی ئێراق لەسەر سیستەمی فیدرالی رێککەوتن و مۆری دەستوریان کرد. سەرانی پارتی و یەکێتی واژووی مانەوەی باشوری کوردستانیان لە چوارچێوەی ئێراقدا کرد. بەمجۆرە باشوری کوردستان دەستوریانە لە چوارچێوەی ئێراقدا مایەوە و چارەسەری کێشەکان خرانە ئەو چوارچێوەیە. ئەو ڕێکەوتنە لەگەڵ یاسا و پرەنسیپە نێونەتەوەیەکان سەبارەت بە کێشەی لەو جۆرە، تێگەیشتن و گونجاوی نێونەتەوەیی هەبوو. چارەسەری ناوچە کێشەلەسەرەکانی نێوان ئێراق و باشوری کوردستان بەپێی دەستور بڕگەیەکی تایبەتی بۆ داندرا و لەرێگەی بڕیاری ١٤٠ ەوە جۆری چارەسەرەکە بڕیاری لەسەر درا. بەپێی دەستور دەبوایە تاکو کۆتایی ساڵی ٢٠٠٧ کۆتایی بە چارەسەرەکە بهێندرێت. واتە ئاسەوارەکانی بەعەربکردن نەهێلدرێت، ئاوارەکان بگەرێنەوە، موڵکە داگیرکراوەکان بۆ خاوەنەکانیان بگەڕێندرێتەوە، دامەزراوەکان بە هاوبەشی رێکبخرێنەوە، پاشان ریفەراندەم لەسەر چارەنوسی ئەو ناوچانە بکرێت و سنور دیار بکرێت. لە دیدێکی کوردستانیانەوە ئەو بڕیارە کەموکوری هەبوو و رەخنەش زۆر گیران. هەرچۆنی بێ ماد دەی ١٤٠ گرنگی خۆی هەبووە و ب□ چارەسەری کێشەیەک داندرابوو کە بەدرێژایی تەمەنی دەوڵەتی ئێراق هەبووە و ب□ چارەسەر مابووەوە.

بۆ ئەوەی کورد بتوانێ لە ئاست جێبەجێکردنی کێشە ئاڵۆز و سەختە نەتەوەیەکانیدا بێ، دەخوازێ بەر لەهەر فاکتەرێک کورد خۆی خاوەنی نوێنەری رەوا و بەهێز بێت، لە هاوکێشە هەرێمی و نێونەتەوەیەکان بگات و لە چوارچێوەی تێگەیشتنە داپ□ندراوە نێونەتەوەیەکاندا خاوەنی ستراتیژی ناسیونالیستانەی مۆدێرن بێت.

کیشەی سنور گرنگترین کێشەی نێوان ئێراق و باشوری کوردستانە، بۆیە دەبوایە ل□ پێشترین خاڵی نوێنەرانی کورد بێت و بە کاریگەرانەترین شێوە کار بۆ جێبەجێکردنی بکرێت. ئەرکی دەسەڵاتدارانی هەرێم بوو بەگەرموگوڕی و هوشیاری زۆرەوە هەوڵی جێبەجێکردنی خاڵ بەخاڵی ماد دەی ١٤٠ بێ دواکەوتن بدەن، بێ ساردبوونەوە تواناکانیان بۆ جێبەجێکردنی ماد دەکە بخەنەگەڕ، رێگەی سستی نەدەن و هەڵوێستی

تووند بەرامبەر هەر پێشێلکارییەکی دەسەڵاتی بەغدا بنوێنن و جەخت لەسەر چارەسەرییە دەستوورییەکان بکەنەوە.

لەبەرئەوەی باشوری کوردستان نە خاوەنی نوێنەری بەهێز بوو، نە هوشیاری و تێگەیشتنی سەردەمیانە و گونجاوی بە پرسێکی ئەوها گرنگ هەبوو، بەپێچەوانەوە سەرانی دەسەڵاتی هەرێم، شەلگیرانە کاریان لەسەر جێبەجێکردنی ماددەی ١٤٠ نەکرد. کێشەی ناوخۆیی و دووبەرکی نێوان بەرەی سەوز و زەرد رێگەی لاوازکردنی گەڕا و هەوڵەکانی بەلاڕیدا برد، بەنمونە دوو بەرەیی ئاسایش و دوو ئاراستەیی لە کەرکوکدا، دابەینی ناوچەکان و بەڕێوەبردنیان بەپێی بەرژەوەندییە حزبیە زەرد و سەوزەکان لەهەر زۆنێکدا، بەمجۆرە دوورکەوتنەوە لە هەنگاو و چارەسەری ستراتیژیانەی کوردستانیانە بۆ کێشەکە. لە بەرامبەری لاوازی نوێنەرانی کوردا دەسەڵاتی بەغدا جگەلەوەی هەنگاوەکانی سست بوو، بەربەستی دروستکرد، سیاسەتی پەراوێزکردنی کورد و جار جارە بەعەربکردنیش بەردەوامیان پێدرا.

وەکو دەرکەوت چارەسەری ماددەی ١٤٠ لەکارە لەپێشەکانی دەسەڵاتدارانی هەرێم نەبوو. لەجیاتی ئەوە هەر بەرەیە لەلایەن خۆیەوە ململانەی بەدەستهێنانی پلەوپایەو پۆست لە ئاستی ئێراق و کوردستان بوو، هەروەها نایاسایانە خەریکی ئاواکردنی نەوت بە قاچاغ و هەلکەندنی چاڵی نەوت بوون، خەریکی بەستنی کۆنتراکت لەگەل کۆمپانیای تورکی و بێگانە، خەریکی هینانی بازرگانە تورک و عەرەبە گەندەڵەکان بۆ کوردستان بوون و هتد. بەکورتی هەوڵەکان لەگەلە باردا نایاسایانە بۆ بەدەستهێنانی سەرمایەی زۆرو خێرا چڕکرانەوە. سەرانی دەسەڵاتی هەرێم ئامادەبوون لەسەر نەوت دژی بەغدا بووەستنەوە و بیگەیننە کەناری شەڕ، بەڵام تەنها بۆ یەکجاریش لەسەر سستی یا سڕکردنی ماددەی ١٤٠ هەڵوەستیان وەرنەگرت و لە بەغدا یاخی نەبوون.
لە جیاتی هەروەستە و بەخۆداچوونەوە، وە چارەسەری کێشەکانیان لەگەڵ بەغدا، دەسەڵاتدارانی هەرێم پەیوەندی و بازرگانیان لەگەڵ تورکیا بەهێزتر کرد، وردە وردە لە دەسەڵاتی بەغدا دوورکەوتنەوە، ناکۆکییەکان قوڵتر و نێوانیان فراوانتر بوو. ئەوەش کە ئاماژە بوو بە کێشە و بێمتمانەیی لەنێوان یەکەی فیدرال و دەسەڵاتی ناوەندا، ئاراستەکەی روو لە ناکۆکی زیاتر و دەرئەنجامی نادیار بوو. لەراستیدا رووکردنە تورکیا و سەیرکردنی تورکیا وەکو فریادرەس لە شەوەزەنگدا گرتنەبەری کوێرەڕێیەک بوو لە هەڵدێردا. ئەوەش گەورەترین و کوشندەترین هەڵەی مێژوویی بوو کە دەسەڵاتدارانی باشور تێیکەوتن.

لە ساڵی ٢٠١٤ دا هیرشەکانی داعش بۆسەر کوردستان دەستیپێکرد، کە تاوانی گەلکوژی شەنگال و تاوانی دیکەی جەنگ و دژ بە مرۆڤایەتی لێکەوتەوە. دوای ئەوە بەهاوکاری هاوپەیمانان و لایەنە کوردستانییەکان، هێزی پێشمەرگە توانی زەربەی ناوچە کوردستانییە سنورییەکان کە گرنگترینیان شاری کەرکوک بوو ڕزگاربکات و بیانخاتە ژێر دەسەڵاتی خۆی.
ئەو سەرکەوتنە سەرکەوتنێک بوو لە باری شەردا، وە ڕێکخراوی داعش دوژمنی هاوبەشی ئێراق و باشوری کوردستان بوو. بۆیە ڕزگارکردنی ئەو ناوچانە لەچنگی تیرۆرستانی داعش، ڕزگارکردن لە دوژمنێک بوو کە وەکو یەک دژی کوردستان و ئێراق بوون. ڕزگارکردنی ناوچە سنورییە کێشەلەسەرەکان واتای ئەوە نەبوو کە ئیتر ئەو ناوچانە بە کوردستان گەڕانەوە و ئێراقیش وازیان لێدەنێن. بە پێی ڕێکەوتنە دەستورییەکە ئەوناوچانە دەکەونە ژێر دەسەڵاتی ئێراق تا ئەو کاتەی ماددەی ١٤٠ چارەسەر دەکرێت. هەموو ئەو گوتن و بۆچوونانەی کە پێیوابوو ئەو ناوچانە کوردستانین و نابێ بگەڕێندرێنەوە ژێردەستی ئێراق، یا پێیوابوو ئیتر ئەو ناوچانە جارێکیتر ناچنەوە بندەستی ئێراق، بۆچوونی سۆزدار و خۆشباوەڕانە و ناتاوتوێکراوبوون. ڕاستە لە دیدێکی کوردستانیانەوە ئەو ناوچانە کوردستانین، بەڵام لە دیدی ئێراقیانەوە بە پێچەوانەوە ئێراقین. لەو پرسەدا دوو لایەن هەن کە دوو دیدی دژ بەیەکیان هەیە، دیارە هەردوولا لەسەر چارەسەری کێشەکە ڕێکەوتنی دەستوریان کردووە. بێگومان بوونی ئەو ناوچانە لەژێر دەسەڵاتی حکومەتی هەرێمدا، پۆزیسیۆنی دەسەڵاتی هەرێمی بەهێزکرد و لە ئەگەری هەنگاوەکانی جێبەجێکردنی ماددەی ١٤٠ دا بێگومان زۆر سوود بەخش بوو، وە دەیتوانی پرسەکە زۆر پێشخات. بۆیە ئەگەر تێگەیشتنی راشیونالانە زاڵبوایە دەبوایە ئەو سەرکەوتنە بە وەگەڕخستنی چارەسەری یەکجاری ماددەی ١٤٠ بەکاربهێندرێت.

کێشەناوخۆیەکانی باشوری کوردستان و قەیرانی پرسی سەرۆکایەتی و پەرلەمان، پرسی ڕیفەراندۆمی قووتکردەوە، کە لەبنچینەدا لەلایەن سەرۆکی نایاسایی و ماوەبەسەرچوو مەسعود بارزانییەوە هێندرا و سەپێندرا. پێداگرتن لەسەر ریفەراندۆم لە ناوچە سنورییە کێشەلەسەرەکاندا، بێ گوێ پێدان و بێ هیچ ڕێکەوتنێک لەگەڵ حکومەتی بەغدا، بە پشتکردن لە ئەمەریکا و داواکارییەکانی، بە پشتکردن لە رێکەوتنە دەستورییەکە، لەکاتێکدا هەنگاوەکانی دەسەڵاتی نایاسایی هەرێم لە ئاستی ناوەوە و دەرەوەدا لەسەر ئاستی بوارە گرنگەکاندا جێگەی پرسیاری زەق بوون، هەموو ئەوانە وایکرد سەرانی باشوری کوردستان خۆیان تەواو تەریککەن و بکەونە قوژبنێکی تەنگ و

نالەبار. ئەو هەڵە کوشندانە وایانکرد بارەکە ١٨٠ پلە وەرگەڕێ و بگۆڕێ. حکومەتی ئێراق هەڵەکانی دەسەڵاتدارانی باشوری قۆزتەوە و کەوتە سەنگەری دژ، داوای هاوکاری هەرێمی و نێونەتەوەیی کرد و گەماڕۆکانی بەکردەوە دەستپێکرد، داوای دەستبەجێی چۆڵکردنی ناوچە ڕزگارکراوە کێشەلەسەرەکانی کرد. ئێران و تورکیا و ئێراق لەسەر چۆکپێدادانی کورد کەوتنەکار. گوشارە ناوخۆیی و دەرەکییەکان بوونەهۆی مۆرکردنی کشانەوە و شکست لە ١٥ ی مانگی ئۆکتۆبەردا، نەک هەر ئەوە بەڵکو پەسندی ئەوەکرا کە ئێراق کۆنترۆلی هەموو بیرە نەوتییەکان و خاڵە سنورییەکان دوای ٢٦ ساڵ دوورکەوتنەوە بکاتەوە. ناپاکی باڵێکی ناو یەکێتی دەرهاویشتەی کێشەناوخۆییەکان بوو کە دەسەڵاتداران نکۆڵیان لێ بوونی دەکرد.

وەکو گوترا کێشەی ناوچە کوردستانییە سنورییەکان لە ڕێگەی دەستورەوە چارەسەری بۆ داندراوە، پێویست بوو لە ڕێگەی دایەلۆگ و دانوستان بەپێی دەستور چارەسەری ئەو کێشەیە بکرێت. دەستبەسەرداگرتن لەژێر ناوی کوردستانی بوونی ناوچەکاندا، بێگومان دەرگەی دایەلۆگ دادەخا و ڕێگە بۆ بەرەورووبوونەوە و شەڕ خۆش دەکات. بەئەگەری زۆر بەرەوڕووبوونەوەی چەکداری و شەڕ روویان نەدەدا، ئەگەر دەسەڵاتدارانی هەرێم لەئاستی پێویستبان و دەستوریانە لەگەڵ کێشەکەدا جووڵبانانەوە. بەرەوڕووبوونەوە و شەڕ و دواتر شکست و دۆڕان دەرئەنجامی ئەو ئاراستە چەوتە بوو کە لەدەیەی ڕابردوودا پیادەکرا.

ئەگەر کوردستان کێشەی ناوخۆیشی نەبوایە، خاوەنی سوپای بەهێزی نیشتیمانیش بوایە چارەسەری ئاشتیانە باشتربوو لە شەڕ و بە کوشتدانی مرۆڤ و وێرانکردنی وڵات. بەپێچەوانەوە لە کاتێکدا دەسەڵاتی سیاسی لاوازبوو و بە کێشەی ناوخۆییەوە گیرۆدەبوو، بەمجۆرە باشوری کوردستان ئەو پێگە بەهێزەی نەبوو، دەبوایە سەرنج تەنها لای چارەسەری دەستوریانە بێت.
لە باری ئێستادا و لە دوای ئەو کەوتن و دۆڕانەی کە ڕوویدا، ئەگەر باشوری کوردستان خۆی بگرێتەوە و دەسەڵاتێکی نوێ نوێنەرایەتی بکات، پێویستە شێلگیرانە بۆ چارەسەری دەستوریانەی ماددەی ١٤٠ بگەڕێتەوە. بوونی دەسەڵاتێکی ڕەوا و دیموکراسی بێگومان کوردستان هەڵدەستنێتەوە و بەهێزی دەکات، بەپێچەوانەوە درێژەی پاشماوەی ئەو دەسەڵاتە دووبەرەییەی ئێستا کورد بە لاوازی دەهێڵێتەوە و ستاتوسی کورد لەهەر دانوستان و گفتوگۆیەکدا لاواز دەکات.

30-10-2017

ئەنــارکیزم ، مــەرگ و ژیــان ... وەرگێڕانی: هێژێن

"بۆ من ڕێگەبدەن خەیاڵبکەم،
کە لەنێو ئەو ئەستێرانە
ئەستێرەیەک هەیە و
لەنێو بومولێڵیی نامۆی ژیان
چاوساخیی من دەکا"
ڕابیندرات تاگوور

ئەنارکیستەکان لەنێو بزووتنەوەی کرۆنشتات هێزێکی فرەیان نەبوو. وێڕای ئەوەش ناکرێت لەبەرچاوینەگیردرێن، کە کۆمیتەی شۆڕشگێڕی کرۆنشتات لە دوو کەسی ئەوان [ئەنارکیستەکان] داخوازیکرد، تاکو بە بزوتنەوەکەوە پەیوەستببن. کەسی یەکەم (یارچۆک Yartchouk) دامەزرێنەری سۆڤیەتی کرۆنشتات ساڵی ١٩١٧ و ئەوی دیکە (ڤۆلین Volin) بوو. بەڵام ئەو بانگەوازە بێبێ سەرەنجام مایەوە، لەبەرئەوەی کە ئەو کات هەر ئەو دوو کەسەکە لەنێو چنگی بۆلشەڤیکەکان دەستبەسەربوون. بە گوتەی (ئیدا مێت Ida Mett) مێژونووس و نووسەری پەرتووکی ڕاپەڕینی کرۆنشتات La Revotle De Cronstad " کارایی ئەنارکیستەکان لەسەر کرۆنشتات تەنیا لەو تێڕوانینەوە دەکرێت ناوبهێنرێت، کە ئەنارکیزمیش ڕاگەیێنەری تێڕوانینی دژەکراسیی کرێکاری بوو". بە هەر بارێکدا هەرچەندە ئەنارکیستەکان دەستبەکاربوونێکی ڕاستەوخۆیان لەنێو ئەو ڕاپەڕینەکە نەبوو، بەڵام ئەوان ڕاپەڕینکەیان بۆ هی خۆیانیان زانی.

ڤۆلین دواتر نووسی " ... کرۆنشتات یەکەمین هەوڵی تەواو سەربەخۆی جەماوەریی بوو بۆ ڕزگاربوون لە کۆتی هەر جۆرە دەسەڵاتێک و هەڵخڕاندنی شۆڕشی کۆمەڵایەتیی. ئەو هەوڵە بەدەستی خودی جەماوەری زەحمەتکێش، ڕاستەوخۆ بەبێ هانابردن بۆ شوانە ڕامیارییەکان و ڕابەران و سەرپەرشتیگەران ئەنجامدرا ". هەر ئاوا ئەلێکساندەر بێرکمان گوتی " کرۆنشتات ئەفسانەی دەوڵەتی پڕۆلیتێریی کردە

نەخشەی سەر ئاو و سەلماندی، کە لەنێوان دیکتاتۆریی پارتیی کۆمونیست و شۆڕش بواری هیچ جۆرە سازشێک نییە!” …

وێڕای نەبوونی خۆتێهەڵقورتانی ڕاستەوخۆی ئەنارکیستەکان لەنێو ڕاپەڕینی کڕۆنشتات، سەرکوتکرانی ئەو ڕاپەڕینە بیانوویەکی گونجاوی بۆ دام و دەزگەکانی فەرمانداریی بەخشی، تاکو کێشەی خۆیان لەتەک ئەنارکیزم کە هێشتا ترسێکی گەورە بوو بۆ سەر دەوڵەتی بەلشەڤیکی، یەکلاییبکەنەوە! چەندە هەفتێ پێش سەرهەڵدانی یاخیبوونەکەی کڕۆنشتات، واتە ڕۆژی هەشتەمی فێبریوەری ١٩٢١، (کڕۆپۆتکین Kropotkin)ی پیر تەمەن، لە ڕوسیە مرد. بەخاکسپاردنی ئەو بەڕێکردنێکی فرە پێشکۆی لەخۆگرت. بەشداربووانێک کە تەرمی ئەویان بەخاکدەسپارد، ژمارەیان لایەنی کەم سەد هەزار کەس دەبوو. ئاڵای ڕەش و سووری گروپە ئەنارکیستەکان ئامێتەبوون. لەسەر ڕەشی ئاڵاکان بە خەتێکی سوور ئەو دەستەواژە بەرچاو دەکەوت ” لە هەر کوێ دەسەڵاتداریی هەبێت، لەوێ ئازادی بوونی نییە ” .

نووسەرانێک، کە لەبارەی کرۆپۆتکین نووسیویانە، ئەو خۆپیشاندانە وەک “دوایین خۆنواندنی گەورە لە دژی سەرکوتکاریی بەلشەڤیکەکان” ناودەبەن. بەشداربووان لەنێو ئەو خۆپیشاندانە “نەک تەنیا بۆ ڕێزلێنان لە کرۆپۆتکین، بەڵکو هەر ئاواش بۆ داخوازی جێگیرکردنی ئازادی بەشدارییاندەکرد”. پاش سەرکوتکردنی کڕۆنشتات سەدان ئەنارکیست زیندانیکران. چەند مانگ پاش ئەوە، ئازادیخوازێک بەناوی فانی بارون Fanny Baron و هەشت کەسی دیکە لە هاوەڵەکانی لەنێو سیاچاڵەکانی زیندانی (چێکا) لە مۆسکۆ گولهدبارانکران.

گولهدی بەزەیی بە مێشکی ئەنارکیستی تێکۆشەرەوە نرا. لەو بارەدا لە دەرەوەی ڕوسیە، ئەو ئەنارکیستانەی کە لە ئەزموونی ڕوسیە تێگەیشتبوون، بە فراوانی کەوتنە ڕەخنەگرتن و پێداچوونەوەی بیروبۆچوونەکانی خۆیان، تاکو بیری ئازادیخوازانە هەرچی زۆرتر بەرجەستەبکەن. سەرەتای سێپتەمبەری ١٩٢٠ کۆنگرەی یەکێتیی ئەنارکیستەکانی ئۆکرانیا نابات Nabat بەڕاشکاوی “دیکتاتۆریی پڕۆلیتاریا” کە ناچار ئەرکەکەی لە دیکتاتۆریی بەشێک لە پڕۆلیتاریا [بەشێک، کە لەنێو پارتییەک ڕێکخراوە] فەرمانبەران و مشتێک لە ڕابەران کۆتاییدێت، ڕەتکردبووەوە. (کرۆپۆتکین)یش کەمێک پێش مردنی، نیگەرانی خۆی لە پەرەسەندنی “سەروەریی تەواو” لە وڵات دەربڕیبوو “بە بۆچوونی من، هەوڵدان بۆ ڕێنانی کۆماری کۆمونیستیی لەسەر پایەکانی دەوڵەت و توندوتیژی نێوەندییانە و لەژێر زۆری یاسا ئاسنینەکانی دیکتاتۆریی تاکپارتیی، بە شکستێکی گەورە

کۆتاییدێت. ڕوسیه نیشانیدایین، بۆچی نەدەبوو بە کۆمونیزم ملبدرێت ”.

ڕۆژنامەی فەرەنسیی ئازادیخواز Le Libbertaire لە ژمارە ١٤ی ڕۆژی ٧ی جێنیوەری ١٩٢١، بانگەوازێکی پڕ وڕەی ئەنارکۆسەندیکالیستەکانی ڕوسیای بۆ پڕۆلیتاریای جیهان بڵاوکردەوە “هاوڕێیان، وەک ئێمە کۆتایی بە فەرمانداریی بۆرجوازی لە وڵاتەکانتان بهێنن! بەڵام وریابن، هەڵەکانی ئێمە دووبارە نەکەنەوە! نەهێڵن کۆمونیزمی دەوڵەتیی ببێتە فەرمانداری وڵاتەکانتان”.

ئەنارکیستی ئەڵمانی-زمان (ڕودۆلف ڕۆکەر Rudolf Rocker)یش ساڵی ١٩٢٠ پەرتووکێکی بەناوی “شکستخواردنی کۆمونیزمی دەوڵەتیی” نووسی و ساڵی ١٩٢١ بڵاویکردەوە! ئەوە یەکەمین ئەزموون و لێکدانەوەی ڕامیاریی بوو لەبارەی شۆڕشی ڕوسیا. بەگوێرەی تێڕوانینی ڕۆکەر ”دیکتاتۆری پڕۆلیتێریی نەک هەر دەربڕی خواستی چینێکی کۆمەڵایەتیی نەبوو، بەڵکو دیکتاتۆری پارتیی بوو، کە پاگەندەی نوێنەرایەتی چینی کرێکاری دەکرد، بێجگە لەوەش، تاکە پشتوپەنای دەسەڵاتی ئەو دیکتاتۆرییە، سەرەنێزەکانی بوون، لەپشت دەوجامەی دیکتاتۆریەتی پڕۆلیتاریا چینێکی تازە سەریهەڵداوە و پەرەیسەندووە، چینی کۆمیسارەکان یان سەروەریی کۆمیسارەکان. ئەمڕۆژیش جەماوەری بەرینی خەڵک بە هەمان ئەندازە هەست بە سەرکوتگەریی چینی سەروەر دەکەن، کە دوێنێ لە سایەی سەرکوتگەریی ڕژێمی ڕوخاوی [تزار] هەستیاندەکرد”.

کاتێک کە گشت لایەنەکانی ژیانی کۆمەڵایەتیی بە تەواوی بکێشرێنە ژێر دەسەڵاتی فەرمانداریی سەرتاپاگیر، ئەنجامەکەی “شتێک واوەتر لە زنجیرەیەک پلەوپایەی فەرمانبەریی نابێت و ئەوە چارەنووسی بەگەڕانەوەی شۆڕشی ڕوسیا بووە”. “بۆلشەڤیکەکان هەر تەنیا دەزگەی دەوڵەتی سەروەریان لە کۆمەڵەی پێشووتر بە پوختی وەرنەگرت، بەڵکو ئاوا دەسەڵاتێکیشیان بۆ ئەو بەخشی، کە هیچ فەرمانداریێکی دیکە لەو وڵاتە ئەوەی لەتوانا نەبوو”!

مانگی جون ١٩٩٢ گروپێک لە ئەنارکیستە پەنابەرەکان لە ئەڵمانیا، پەرتووکێکی گچکە و ئاشکراکەرانەیان بەناوی “سەرکوتی ئەنارکیزمی ڕوسیەی سۆڤیەتیی” بڵاوکردەوە، کە بە خامەی ئا. گۆریێلیک A . Gorielik و ئا. کۆمۆڤ A.Komoff و گ.پ. ماکسیمۆڤ G.P. Maximoff ڤۆلین Volin نووسرابوو! ڤۆلین بەخۆی ساڵی ١٩٢٣ ئەو پەرتووکەی وەرگێڕایە سەر زمانی فەرەنسی. ئەو پەرتووکە لیستی ناوی

گیانبەختکردووانی ئەنارکیستی بۆگۆڕی ئەلف و بێ تێدابوو. ئەلێکساندەر بێرکمان ساڵی ١٩٢٠ و ١٩٢٢، ئێما گۆڵدمان ساڵی ١٩٢٢ و ١٩٢٣ لەبارەی ئەو ڕوداوە ناخۆشانەی کە لە ڕوسیە دیتبوویان، کۆمەڵێک نامیلکەیان بڵاوکردنەوە!

ئەو (ماخنۆڤیست)انەش کە گیانیان دەربازکردبوو و پەنایان بۆ ڕۆژاوا هێنابوو، لەوانە پیر ئارشینۆڤ و خودی نێستۆر ماخنۆ، هەر کەسە و ئەوەی دیتبووی بڵاویکردەوە. پاش ماوەیەکی زۆر، سەردەمی جەنگی دووەمی جیهانی، دوو بەرهەمی گەورە و سەرەکی ئازادبیران لەبارەی " شۆڕشی ڕوسیە" لەلایەن گ. پ. ماکسیمۆڤ G.P. Maximoff و ڤۆلین Volinەوە نووسران و چاپکران. ئەو دوو بەرهەمە بەخۆیان گەواهییەک بوون لەسەر تێپەڕینی ساڵانێکی درێژخایەن و بەئەزموونی هزرەکان لای ئەنارکیستەکان.

ماکسیمۆڤ گەواهینامەی خۆی بەزمانی ئینگلیزی بڵاوکردەوە؛ ئەو بڕوای ئاوا بوو، کە وانەکانی ڕابوردوو، مسۆگەرکەری داهاتوویەکی باشترن. "چینی فەرمانداری تازە لە سۆڤیەت ناتوانێت و نابێت بۆ هەمیشە درێژە بەژیانی خۆی بدات و سەرەنجام سۆشیالیزمی ئازادیخوازانە بەسەر ئەو سەردەکەوێت! هەڵ و مەرجی خۆیی ئاوا گۆڕانێک دەکەنە شتێکی بێگەڕانەوە ". ئایا شیاوی ملپێدانە (…) کە کرێکاران خوازیاری گەڕانەوەی سەرمایەداران بۆ نێو کارخانەکان بن؟ هەرگیز! لەبەرئەوەی کە بە ڕۆشنی یاخیبوونی ئەوان لە دژی بەهرەکێشیی دەوڵەت و سەروەرییە. "ئەوەی کرێکاران دەیخوازن، ئەوەیە لەجێی سیستەمی بەڕێوەبردنی زۆرەملێیانەی بەرهەمهێنان، ڕێکخراوی سۆڤیەتیی کارخانەکانی خۆیان، کە لە نێو فێدراسیۆنی بەربڵاو و فراوان یەکدەگرن، دابنێن. ئەوەی کرێکاران دەیانەوێت، خۆبەڕێوەبەری کرێکارییە. بەو جۆرە جوتیارانیش تەواو هوشیارن، کە ئەم ڕۆژ پرسی گەڕانەوە بۆ ئابووری تاکەکەسیی لە بنەڕەتدا گونجاو نییە و تەنیا چارەسەرێ هەرەوەزیی کشتوکا و گەلکاریی گوندنشینانە لەتەک سۆڤیەتەکانی کارخانە و سەندیکاکان و بەکورتی پەرەدانە بە بەرنامەی شۆڕشی ئۆکتۆبەر لە نێو بارێکی ئازادیخوازانە".

بۆگۆڕی تێڕوانینی ڤۆلین، هەر هەوڵێک کە بە سروشەرگرتن لە نموونەی [ئەلگوی] ڕوسیە سەربگرێت، بەرهەمەکەی بێجگە لە "سەرمایەداری دەوڵەتی لەسەر بنەمای بەهرەکێشیی جەماوەر"، شتێکی دیکە نابێت. هەر ئاوا ئەوە گەندەڵترین جۆری سەرمایەدارییە و هیچ پەیوەندییەکی لەتەک "بزووتنەوەی مرۆڤایەتی بەرەو کۆمەڵەی سۆشیالیستیی" نییە. ئاوا نموونەگیرییەک ناتوانێت بێجگە لە

”دیکتاتۆری تاکپارتیی، کە ئەنجامی سەپاندنێکی لەناوچوونی هەر جۆرە ئازادییەکی ڕادەربڕین و چاپەمەنی و ڕێکخراوبوون و تەنانەت پشتیوانی جوڵانەوە شۆڕشگێڕەکان و هەر ئاواش پاراستنی بەرتەریی بۆ تەنیا بۆ پارتیی فەرماندار” و بێجگە لە “کۆنترۆڵکردنی بیر و بۆچوونی کۆمەڵایەتییەکان و بەربەستکردنی هەڵچوونی شۆڕش” ناتوانێت ئەنجامێکی دیکەی هەبێت.

ڤۆلین بڕوای ئاوایە، کە ستالین ” لە ئاسمانەوە نەباری بوو”، ستالین و ستالینیزم بەرەنجامی لۆجیکیانەی سیستەمێکی سەرکوتگەرانەن، کە ساڵانی ١٩١٨- ١٩٢١ پایەڕێژیی و جێگیرکرا. “ئەوەیە وانەی جیهانیی ئەزموونێکی گەورە و دیاریکەری بۆلشەڤیزم. وانەیەک کە لەبەر ڕۆشنایی ڕوداوەکانی داهاتوو، بەزوویی بۆ گشت ئەوانەی کە لێنێو ئازار دەتلێنەوە و دەچەوسێنەوە؛ ئەوانەی کە بیردەکەنەوە و تێدەکۆشن، دەردەکەوێت.

سەرچاوەی لێ وەرگیراوە : http://anarchi.persianblog.com

* ئەم وەرگێڕانە پێشتر لە نێو کۆشکێڕی دووەمی (خەونە یاخییەکان) بڵاوکراوەتەوە : http://bit.ly/2kZN3Kj

---

سێوەلاسەرە و فرمێسکەکانی منداڵیم ... عەبدولڕەحمان فەرهادی

کە سبەینان لە خەو ڕادەبووم، بالیفەکەم تەڕاییی فرمێسکەکانی شەوەمی بەسەرەوە دەما، تەڕاییەکی نم و کزر، شەوان کە لەبیرکردنەوەکانم ڕادەچووم، فرمێسکم جۆگەلەی دەبەست، بیرم نایە شەوێکی منداڵیمم بێ گریان بەسەر بردبێت، بەدەست خۆم نەبوو من لە منداڵیمەوە هەر گرینۆك بووم. زۆر شەوانیش ئەوەندەی یەك کوندە، میزم بەخۆمدا دەکرد، بۆیە جۆباڵینگانیشم گەلێکجاران بۆ تەڕی

دەمایەوە. من کە بە نازی دایکە قەشەنگە جوانەمەرگەکەم (دایە بەسێ) گەورە بووبووم کەچی دوای مەرگی لەناکاوی، لە هەموو نازێکی منداڵی بێبەش مامەوە و ڕۆژانە دوای ئەوەی بابم دەڕۆیشتە دەرەوە ئیتر زەبروزەنگە دەروونی و جەستەیی□کانم ل□□□□ی دایکە تازەکەمەوە سەریان هەڵدەدا، قەت لەبیرم ناچێتەوە کە لە باوەشی دایکی خۆم خەو دەیبردمەوە، ئەو یادگارییانە خۆشترین سۆزی ڕابردوومن، بۆنی سینگ و بەرۆك و مێخەکەکانی گەردنی کێلی، بەرامەی ڕەشە ڕەیحانەکانی گیرفانی، کراس و کورتەکە بە باقوبریقە سیمدارەکەی، تا ئەو ڕۆژەی شۆڕی ناو قەبرێم دەکەنەوە لە خەیاڵدانمدا ناسڕێنەوە، هیچ ئیسراحەتێك ناگاتە ئیسراحەتی ئەوەی کە سەرم بە کۆشی ئەو دەکرد، باڵای شەنگی پڕ بوو لە زڕیوپۆلی، قەت کڵاوە هەورییە پڕ لە کۆترۆکەکەیم لە دیدەدا ناسڕێتەوە. کۆچی ناوادەی دایەم منی لە هەموو جوانییەکانی منداڵی دابڕی. بابم دەمێك بوو هەستی کردبوو ئەو زڕدایکە مەلعوونەم کە لای خۆم بە مەلعوونخانم ناوزەدم دەکرد، لێم ڕقەستوورە و گەر بۆی بلوێ دەست لە خنخنۆکم دەنێ و تا حەیاتم لێ دەبڕێ لێم نا□ب□تەوە.

بابە مستۆ کە لە دایەرەی ئەشغال نۆبەتداری کۆگا بوو، سبەینان لەگەڵ شیڕەی نێرەکەر لە دەرگای حەوشە ئاودیو دەبوو و تا دوای عەسرێکی درەنگ چاومان پێی نەدەکەوتەوە، تا دایە بەسێم مابوو، ئاگام لەو نەبوو، نەمدەزانی کەی لە ماڵ دەچێتە دەرەوە و کەی دەگەڕێتەوە، خۆ ئەو نەیدەزانی ژنە تازەکەی کە وەرمدەگەڕایێ، جەستەی خنجیلانەمی لە ختوخۆڕا بە قەمپاران هەنجن بە هەنجن دەکرد، بەڵام دەیزانی کە منی مێردمنداڵی حەوت ساڵان ل□□ی هەراسانم، نیگەرانی ئۆقرەی لێ بڕیبووم و دەیزانی نەك تۆزقاڵێ مێریقانیم بەرانبەری نییە، بەڵکوو ڕقی دونیام لێیەتی، ئەمە بابمی زۆر نیگەران کردبوو، من تەواو هەستم بەوە دەکرد، بۆ ئەوەی لەو کەشە مەرگەمووشاوییەم بێنێتە دەرەوە، ڕۆژێکیان بانگی کردم تێری ماچ کردم و پێنج فلسی زیادەشی دامێ و پێی گوتم: کوڕێ من واچاکە لێرەوە، لەو تەمەنەوە خۆت بە کار و کەسابەت ئاشنا بکەی، من تێی نەگەیشتم تا پێشنیازی بۆ کردم کە دەیهەوێ بمخاتە بەردەست دوکاندارێکی هاوڕێی کە وەستای دروستکردنی کورسی و تەختەی دار بوو، با بڵێین دارتاش بوو.

بەیانییەکەی بردمییە لای وەستا عەزیزی ن□جاڕ کە پێشتر لەمبارەوە قسەی لەگەڵ کردبوو، دوکانەکەی وەستا عەزیز بەرانبەر مەکتەبی بۆتان بوو، لە ڕیزی چایخانەی ئاغا دزەیییەکان. بەیانیی ڕۆژی

دووەم سبەینێ زوو بۆ یەكەمجار، بووم بە شاگردی وەستایەكی كەچەڵی سەر رووتاوە، وەستا عەزیز بەردەستیی پێ دەكردم، سەرباری وردە كاری دارتاشی، دەیناردم وردە كەلوپەلی ڕۆژانەی ماڵەوەشی پێ دەكڕیم، دەیناردم چای لە چایخانەكەی مام ڕەحمان بۆ خۆی و میوانەكانی بۆ بێنم، درەنگانی پاش نیوەڕۆیان دە فلووسی دەدامێ و بەڕێی دەكردم، كە دەگەییمەوە ماڵەوە دەبووا دە فلووسەكە لە مستی زڕدایكەكەم بنێم، ئەو وای ڕاهێنابووم، خۆ نەدەوێرام ڕۆژێ پێنج فلووس خەرج بكەم. وەستا عەزیز پیاوێكی غەدداری چاو حیزی بەد ڕەوشتی جەمال سەوان بوو، یەكجار زۆر لێی بە هەستوخوست بووم، كە ئەو لە دوكانێ بە تەنیا دەمایەوە، من نەدەوێرام لە ژوورەوە بم، بەڵكوو لە بەر دەرگا هەڵدەترووشكام و چەندی بانگ بكردبام قەت لای نەدەمامەوە.

دە ڕۆژێك لەم كارەم بەردەوام بووم. بیرمە سبەینێیەكی ڕۆژی هەینی، بابم دەیبردمە لای ناسیح حەللاق كە دوكانەكەی بە تەنیشت حەمام عەسرییەوە بوو لە كۆڵانی عارەبان تا سەروپێتەلاكم چاككات، بە بابمم گوت چیتر من ناچمەوە لای وەستا عەزیز چونكە پیاوێكی ڕەوشتسزە و من لەوانە نیم مل بۆ داخوازییە پۆخڵەكانی بدەم، من دەمەوێ ئیشێكیترم بۆ بدۆزییەوە، دامنابوو گەر بەقسەم نەكا، سەری خۆم بەرەو چارەنووسێكی نادیار هەڵگرم. بابم لە وەزعەكەم تێگەیشت و ڕۆژی شەممەم بە ئیشوكار لەگەڵ منداڵانی كۆڵان بەسەر برد، ئەو منداڵانەی كە بەنازی دایك و بابیان لە كۆڵان كەیفساز بوون و منیش دڵ و دەروونم پڕ بوو لەو گرێیانەی كە ژیانی نالەبار و چارەنووسم تێی چاندبووم. ئێوارەی شەممە بابم بانگی كردم و گوتی واچاكە بۆخۆت ئیشی سەربەخۆ بكەی و بە ئازادی خۆت پێبگەیێنی و كەس وەك چاودێر و وەستا بەسەرتەوە نەبێ و پێمباشە دەسگێڕی بكەی و من سەبەتەیەكی بچووكی تریانی نووردییە نانت دەدەمێ و یەكەم ڕۆژ دەتبەمە لای محێدینی دوكاندار لای شێخی چڵی و چەند كیلۆیەك سێوە لاسوورەت بۆ دەكڕم و بڕۆ بۆخۆت لە كووچە و كۆلانەكان بگێڕی و تاك تاكە بیانفرۆشە منداڵان، مام محێدین باوكی شوانی هاوڕێم بوو كە ئێستا كاربەدەستێكی گەورەی میرییە و پیاوێكی خانەدان و هەژاردەست و هاوكاری بابم بوو. یەكەم ڕۆژی ئەم كارە تازەیەم لە كووچە و كۆڵانە تەنگەبەر و ناڕێكەكانی تەیراوە بە ئاسوودەیی بردە سەر،دوو دانە سێوە لاسوورەم بە پێنج فلووس دەدا، بیرمە بە هەموو گەرووی خۆم لە نێو كووچەكانی دەوروبەری چایەخانەی بایز بەولاوە هاوارم دەكرد: (سێوە لاسۆرە سێوە لاسۆرە، سێوە سۆرەی مزر و خۆش، دەی وەرن دووی بە پێنج فلووس).

هەموو دەوروبەری نیوەڕۆیانیش دەچوومە سەر عەرەبانەکەی مام نەجمەدین و یەك سەندەویجی تەواوی توورشیم دەخوارد. ئێوارە کە دەگەڕامەوە دەنگم دەنووسا ئەوەندەم هاوار کردبوو، لەڕێی گەڕانەوەم ئێوارەی یەکەم ڕۆژم تەواوی پارەکەمم ژمارد، بەم دەرکەوت کە درهەمەکم قازانج کردووە، ئەمەش بەگوێرەی کاری پێشووم بڕێ پارەیەکی زۆرتر بوو، ئەم دەسگەڕۆییەم جگە لە سەربەخۆیی و دەروونئاسوودەیی وابەستە نەبوونم بە کەسەکی دیاریکراوەوە، قازانجەکی تریشی بۆم هەبوو کە ئەوە بوو دەمتوانی ڕۆژانە شتێك بەخۆم خەرج بکەم بەبێ ئەوەی مەلعوونخانم پێی بزانێ. تا دەهات زۆتر شارەزای سەوفرۆشی دەبووم و قازانجم ڕووی لە زیادی دەکرد.

ئێوارەیەکیان لە قەڵا نزیك کەوتمەوە و حەزی چوونە سەر قەڵا و سەوفرۆشییەکەم هانیدام بە دەرگاکای ئەودیو وردە وردە سەرکەوم، دەرگای دیوی بازاڕی قەیسەری، کە تازە لای شەخی چەلییەوە دەهاتمە ئەوناوە، بە هانکەهانك سەرکەوتمە سەر قەڵا کە یەکەمجارم بوو سەری دەکەوتم، ڕێگا پێپیلکەکەی یەکجار ڕێك و قوڕاوی بوو، بەهەر جۆرە بوو، سەرکەوتم و ئەوەم زۆر بەلاوە نامۆ بوو و وەك ئەوەی چووبمە شارەکی دیکەی دەرەوەی هەولێر، لەوە زۆرم سەوەلاسەرە فرۆشت، دەمەو نیوەڕۆ داهات و نیوەی سەبەتەکەم لە سەو بەتاڵ ببوو، بەڵکم پێی پارە بوو و لە دەرگای ئەودیو نزیك دەکەوتمەوە کە منداڵە قەڵاتی خەریکی شەڕ پێفرۆشتنم بوون، ناچار هەنگاوەکانم خێراتر کرد و کە گەیشتمە دەرگای دیوی مەحکەمە، پشووەکی پڕ لە فەرامۆشیم وەرگرت و هەوای ساف و فێنکی ئەوناوە، ئارامییەك و دەروونئاسوودەییەکی دامێ، خەریکی هەنگاونان بووم بە خوارەوە بە ئەوەی بەرەو ماڵە ببمەوە، لە ناوەندی ڕێگاکە کە ڕێیەکی زۆر ڕێك و قوڕاوی بوو، هەستم کرد لە خوارەوە غەڵبەغەڵبەکی زۆرە و کە تەواو دیقەتمدا، هەستم کرد کە گەلەکەمەی منداڵە وردکە و هەرزەکارانە بە هێرش و هەڵکوتانە سەر قەڵا، بەرد هاوێشتنێك بوو نەبەتەوە، هەر گاشە بوو لە تەنیشتمەوە گڤڤەی دەهات بە عارد دەکەوت، بە پەلە بەرەو چوونەوە ناو قەڵا تا هێزم تێدا بوو ڕامکرد، زانیم شەڕەبەردی نێوان قەڵا و تەیراوەیە، هەمووجار شاکر ی مامم بۆی باس دەکردم کە چۆن بەشداریی قارەمانانەی لەو شەڕانەدا کردووە، مامە شاکر وەك چۆن فیلم دەگێڕێتەوە، ئاوا داستانی قارەمانەتیی خۆی و هاوڕێکانی تەیراوەی بۆ باس دەکردم.

باسی ئەوەی بۆ دەکردم کە چۆن بەهێرشی ئازایانەیان، منداڵە قەڵاتییان ڕاوناوە و لەناو قەڵایان پەستوونەتەوە و دواتر چۆن تا

کەشی دایکیان سەریان لەدوو ناون. هەنگاوەکانم خێراتر کردن و لەسەرەوەی قەڵاش لە لێوارەکەیەوە هێرشبەرانی قەڵا تا هێزیان تێدا بوو گاشەبەردەکانیان دەهاوێشتە تەیراوەییەکان، لەوناوە گاشەیەك بەر شانی چەپم کەوت، شەقاوە هێرشبەرەکانی تەیراوە منیان بە هێرشبەر و سەردەستەی قەڵاتییەکان دەزانی و ئەوانەی قەڵاتیش تا هێزیان تێدا بوو هێرشیان بە سەر من زیاد دەکرد، ناچار ڕوو لە خوارەوە بکەم و تا هێزم تێدابوو لاتەریکانە هەنگاوم نا، لەپێ هەڵخلیسکام و خراپ بەربوومەوە، تاکە پێڵاوە لاستیکە شینکەلەکەم و سەبەتە سێوەکەم لەدەست چوو و غلۆر بوونەوە و هەر سێوەی بەلایەکدا چوو، بەهۆی ئازارەکەی شانم ئاگام لە سەبەتە و سێو نەما، کە گەیشتمە دامەنی قەڵا، هەندە لە تەیراوەییەکان بەهۆی هوروژمیان بۆ سەرکەوتنە سەر قەڵا، خۆیان و بەردەقانییەکانی دەستیان هەنگاویان دەنا و ئاگایان لەمن نەما، منیش خۆمم دابووە لایەك، کەچی چەندانێکیشیان بەدوامەوە بوون تا گرتمیان، خەریك بووم خۆمیان لەدەست ڕاپسکێنم، کەچی ئەوان بەهێزتر بوون و تا تێمگەیاندن کە من شەکەراتفرۆشم و قەڵاتی نیم و لە کەڵانی عارەبانەوە هاتووم و پێوەندییەکم بەو شەڕانەوە نییە و هەر بۆ فرۆشیاری چوومەتە ئەوێ، چەندانێکیان دەمولێویان پڕ خوێن کردم، پارەکەی گیرفانمیان دەرهێنا و بەرەڵڵایان کردم.

کە گەیشتمە دەوروبەری ماڵەوە، یەکسەر خۆم کوتایە ناو مزگەوتی حاجی حوسەن و نەمهێشت دەروێشی مزگەوت بمبینێ، سەروسەکوتی خۆمم بەو سەرمایە دایەبەر شەرەی ئاوەکە و نەمهێشت ئاسەواری تێهەڵدانەکەم بە ڕوخسارمەوە بمێنێ، دواتر لەترسی مەلعوونخانم نەوێرام بچمەوە ماڵەوە، بۆیە ناچارمام خۆم تا دەمەو مەغریب دوابخەم تا باوکم دێتەوە و بەسەرهاتەکەمی بە وردی بۆ باس بکەم، ڕووەو ژێر پەپلیکەکانی مزگەوت هەنگاوم نا کە پڕی بوو لە تاتەشێر و دارەبازە، جەستەی وردمم لەنێو دارەمەیت و تاتەشێرە شەقوشلەقەکان بزر کرد و خەوێکی خۆش بردمیەوە، لەخەوما پێ بە بنار و دامەنی قەڵا زۆ بەلاحەکە سێوەلاسەر دەژانە خوارەوە و نەمدەزانی باوەش بە چەندانێکیاندا بکەم. کە باگا هاتم مەغریب بانگی دەدا و ئازاری شانم زیادی کردبوو و ناشزانم لەترسان بوو یان بەهۆی خەوە قووڵەکەمەوە بوو، بایی یەك کوندە، میزم کردبوو بەخۆمدا.

هەولێر ٩/٩/٢٠١٧

کتێبە خوێناوییەکـــانی نێــــو
دەلاقەی نیشتیمان ... ناڵە حەسەن

– کتێبی یەکەم

نیشتیمانم
تۆ کتێبی حیکایەتێکی درێژی
من هەموودەم دەتخوێنمەوە
بەدەم خەیاڵ و بیرکردنەوەکانم
بەدەم گەڕان و پیاسەکانم
بەدەم ڕاکشان و خەوەکانم
تەنانەت ل□ نێو خەون و
هەستە لاشعورییەکانیشم
هەر دەتخوێنمەوە
ئێستا / پە□ ب□ پەڕ و
پیت بە پیتی وشەکانت خوێنییان ل□ بەر دەڕوا
ئێستا / خەیاڵ و بیرکردنەوە و
گەڕان و پیاسە و
ڕاکشان و خەوەکان و
تەنانەت / خەون و هەستە لاشعورییەکانی منیش
پ□ بوون لە خوێن
هەر خوێن و هەر خوێن و هەر خوێن
نیشتیمانم
من ئێستا وەک تۆ تەنیام
وەک ئاگر بێهوودەم
وەک گەردەلوول و بروسکەش نا ئارام
وەک مێژووشم پڕم لە زام

– کتێبی دووەم

نیشتیمانم
لە تاریک و ڕوونی
بەرەبەیانی شانزەی ئۆکتۆبەردا

لە پڕێکدا
زەمەن هاتە هاوار و
زەوی هاتە هەژان
خۆرەتاو بە خەرەندان و
بە کێوان کەوت
کەڵەشێرەکان / لەنێو کۆریتەکان خۆیان مەڵاسدا
زارۆکەکانی ناو بێشکە
بە ڕوخسارێکی فۆبیای□وە
لە جەستە بەفرینییە گرمۆڵەبوویەکەی
دایک و باوکیان دەڕوانی
منیش هەر لەوکاتە
جەنگێک لەنێو جەستەم هەڵگیرسا
بە دەستەکانی خۆم
لە دووچاو / چاوێک و
نیوەی پەنجەکان و
دوو ژووری دڵ و
دەستی ڕاست و
قاچی چەپە و
گورچیلەیەک و
نیوەی پەراسووەکانم / لەدەستدا
من ئێستا
کەسێکی پەککەوتە و نیوە مر□قم
منیش ئێستا
دەمار بە دەمار و
شانە بە شانەی جەستەم
خوێنییان ل□ بەردەڕوا
نیشتیمانم
منیش ئێستا
وەک تۆ تەنیام
وەک ئاگر بێهوودەم
وەک گەردەلوول و بروسکە نا ئارام
وەک مێژووشم پڕم لە زام

— کتێبی سێیەم

نیشتیمانم
ڕۆبۆت و داهۆڵە بێگیانەکان

کۆیلە و کەڵەپووچەکان
بەسەر لاشەی ئازادیدا دەڕۆن و
سروودیش بۆ ئازادی دەچڕن
بەسەر لاشەی مافی تاکدا دەڕۆن و
هوتافیش /
بۆ مافی تاک و کەرامەتی تاک لێدەدەن
بەسەر لاشەی خودادا دەڕۆن و
دەست بۆ ئاسمان بەرز دەکەنەوە و
باس لە بەها و پیرۆزییەکان و
ئاگریش لەهەمووشتێک بەردەدەن
نیشتیمانم چ قەدەرێکی ناڕوون و ڕەشە
هەر دەڵێی ل□ نێو منداڵدانی مردنەوە
سواری کەشتی درۆ بووین و
هاتووینە نێو بیابانێکی چۆڵ و هۆڵەوە
بەڵام پڕ لەخوێن و پڕ لە درۆ
هەر درۆ و هەر درۆ و هەر درۆ
بیابانێکی خاڵی لە فیکر و خاڵی لە بەهاکانی مرۆ
دەزانم نیشتیمانم
ئێستا تۆش
وەک من تەنیای
وەک ئاگر بێهوودەی
وەک گەردەلوول و بروسکە نا ئارام
وەک مێژووشم پڕی لە زام

کۆتایی ئۆکتۆبەری ٢٠١٧

—

یەکێتیی ل□ بۆشایی یەکێتیی دا … ئەرسەلان مەحمود

سیاسەت بەمانا فەلسەفی و زانستییەیەکەی، دەمێك ساڵە لەفەزای

کوردی و ئەحزابی کوردیدا، کەوتووەتە دەرەوەی بازنەی پەیوەند ب□ ئەخلاقی سیاسییەوەو لەژێر پرسیاردا دەناڵێنێت، دەمێك ساڵە لەغیابی وەها حەقیقەتێکدا ئەوەی بووە بەجێگرەوەو پێڕۆ دەکرێت سیاسەتی ڕۆژە لەواقیعدا.

بنەماو بونیادی وەها سیاسەتێکیش، بەندو پەیوەستە بەهەڵچوون و داچوونە هەنوکەییە جیاکانەوە، واتا ناسنامە ون و دەرئەنجامەکانی وەك هەمیشە پەرت و پەرش و داشۆراوە، ڕێك وەك بەهای دراو لەبازاڕدا، ڕۆژانە هەڵکشەو داکشەیەتی، هەندێکجار بەناوی هەڵکردنەوەو هەندێکباریش بەبیانووی گونجاندنەوە، سازش لەسەر پرەنسیپ و بەها مرۆییەکان دەکات، یانی لەبری ئەوەی مر□ق تیایدا بەئامانج بگیرێت، وەك ئامراز تیایدا بەکار دەبردرێت!

لەبەر ئەوە، سیاسەتی ڕۆژ نەك هەر ناتوانێ ببێت بەحەقیقەت، ناتوانێ جێگرو ناتوانێ ڕونیش دەرکەوێت، هەر وەك چۆن ناکارێ نزیکیش بکەوێتەوە لەحەقیقەت، سیاسەتی ڕۆژ هەردەم لەبری ئەوەی خودی سیاسەت وەك ئامراز بەکار ببات، سیاسەت تیایدا بکەر ئەداو بڕیاردەرانە ڕەفتار دەکات، واتا لەبری سیاسەت ئامراز بێت، یەکە پێکهـێنەرەکان دەبنە ئامراز بەدەست سیاسەتەوە، مەسەلەن: دەمێك ساڵە شەقام و پێشمەرگەو مر□ق و□ك تاك لەکوردەواریدا، لەبری ئەوەی ئامانجی سیاسەت بن، وەك ئامرازی سیاسەت ئاڕاستەو بەکار براون، بێگومان بەئێستایشەوە.

یەکێتیی، وەك یەکێك لەدیارترین ئەم حزبە سیاسەت تیادا ترازاوو تەزیووانەی گۆڕەپانەکە لەکوردەواریدا، سەرکردایەتیەکەی هەڵگری بەرپرسیارێتییە هەرە گەورەکەن و، ئێستا لەهەر کات زیاتر واجبیانە وەها بێماناییەك بەمانا بکەنەوە لەخۆیان و لەحزبەکەیشیاندا، ئەمە بووە بەبابەت و مەسەلەیەکی حەتمی و نکۆڵیهەنگر، گەر نەتوانن ئەم بەستەڵك و سەخت□□کییە ببڕن و تێپەڕێنن، بەر لەهەر شتێك خودی خۆیان دەبڕێ و دەیانکات بەڕابردویەکی خامۆش و فەرامۆشکراو !

تێکۆشەرو جەنگاوەری ڕاستەقینە گەر چیتر نەیتوانێ وەك ئەوەی لەڕابردوی دورو نزیکدا نواندویەتی، بەردەوامی بداتە هزرین و گیانبازی لەپێناو حزبەکەی و میللەتەکەیدا، شەرمنانەو هەلپەرستانە دەست بەمانەوەی خۆیەوە نەگرێ و نەبێتە بەربەست، دەست لەکار بکێشێتەوەو داوای لێبوردن بکات باشە، بەڵای هەرە گەورە لەسیاسەت و ڕێبەرایەتی کردندا ئەوەیە: مرۆ بکەوێتە ژێر باری بەرژەوەندی تایبەت و بەر کاریگەری بیرو بۆچوونە تایبەتە بچوك و پووچەکانی

خۆیەوە، ئەوەی کردتان، کردتان، ئیتر درەنگیکردوە سەبارەت بەوەی هێشتا پێتان وایە دەتوانن بیکەن، زۆرینەی هەرە زۆرتان کەوتوونەتە ژێر بارەوەو بەم نزیك و زوانە ناتوانن دەربازتان بێت، لەبەر ئەوە نە حەقیقەت□ جفاتی و نە واقیعە سیاسیەکە قبوڵتان ناکات چیتر، تێگەیشتن لەمە نیعمەتێکی گەورەیەو باش دەتوانێ کۆمەك بەشکۆمەندیتان بکات، ئەوەی دەچێتە ئەبەدییەتەوە شکۆمەندییە نەك خۆ وێناکردنەوەو خۆ دوبارە کردنەوەو خود زومکردنەوە!

سەرکردەیەك گەر لەڕابردودا، دەیانجار لەپێناو ڕزگارکردنی میللەتەکەی و دەربازکردنی حزبەکەی لەئاریشەو تەنگژەدا، ئامادەی شەهادەت بوو بێت، ئەمڕۆ بەدەست لەکارکێشانەوەیەك بتوانێ هەم خۆی و هەم میللەتەکەی و هەم حزبەکەی لەمەرگ ڕزگارو دەرباز بکات، تەمای چییەتی؟! چاوەڕوانی چیدەکات؟! ئایا ئەوەی بەحزوری” مام جەلال ” هاوخەبات و هاوڕێیانە بیناکرا، دەخوازرێ پەرەی پێبدرێ یا وەك تۆزی بانان پەرت بکرێ و بڕوخێندرێت؟!

ئەقڵانیەت لێرەدا، لەم چرکە ساتی□ ه□ستیارانەدا تەنهاو تەنها ئەمەیە: مرۆ میراتگری شۆرەت و شکۆی خۆی بێت باشە، نەك شکێنەرو ڕوشێنەری، ئێوەی سەرکردە دیارەکان و سەرکردایەتی یەکێتیی، زۆرتان بەخشییە یەکێتیی و میللەتەکەتان، زۆرتان کرد، ئەمە نکۆڵیهەنەگرە، بەڵام “مام”و یەکێتیی، کەمی نەبەخشیووەتە هیچتان، گەر بتوانەوێ لەسەر چەپکە گوڵەکانی ئەم کردارو بەخشینەتان بۆ هەمیشە پا□□د□نەوە، دەبێ بۆ خۆتان و بۆ یەکێتیش بیر لەئەلتەرناتیڤ و دۆزینەوەی فۆڕمێکی ترو نوێ بکەنەوە، دەی گەر دەتانەوێ کۆنگرە ب□”یەکێتیی”بکەن، بفەرموون ئەم زەمان و زەمینەیە لەگۆڕانکارییە بچوکەکانەوە دەست بەڕەخساندن و سازاندنیانەوە بکەن، ئەمە هیچ تەرەدودو ترسێکی ناوێ، ترس و تەرەدود لەڕاستیدا ئەوەیە: کۆنگرە ب□”یەکێتیی”بکەن، بەڵام بۆ”یەکێتیی” نەکەن!! لوتف بکەن کەش و هەوای ئارام و عەقڵانی لەبار بۆ دەستپێکردنی دیالۆگ و نزیکبوونەوە لەیەکتری و هێنانە ئاراوەی حەقیقەت بخوڵقێنن لەناو خۆتاندا، هەمووان لەژیانی خۆیاندا ڕۆژێکیان هەیە هەرە درەوشاوە، ئێوە خاوەنی سەتەها ڕۆژی وەهان، دەی کۆنگرەیش بکەنە ڕۆژانە هەرە درەوشاوەکەی یەکێتییەکەتان. سازش لەسەر بەرژەوەندییە منە منییەکانتان بکەن و، پرەنسیپە حزبیەکانتان بەپێوەر بگرن بەسە، وردبینانەو هاوسەنگ ڕەفتار بکەن بەسە، بەزمانی سازان و هێز نا، بەلێکتێگەیشتن و، دۆزینەوەی فۆڕمی نوێ و هاوچەرخ بگەنە یەقین بەسە، گەورەیی بنوێنن لەبەرامبەر یەکتریدا بەسە.

ڕۆشنبیری دووڕویی …. ئاسۆکمال

هێرشی حەشدی شەعبی بۆسەر کوردستان لەگەڵ خۆیدا ڕۆشنبیریەکی دووڕی هێنایە سەر شانۆ. لەشکرێک لە سیاسەتمەدار و ڕۆشنبیر نەک هەر بێدەنگن لە داگیرکاری حکومەتی میلیشیا شیعەکان و پێش لەشکری بنەماڵەی تاڵەبانی بەڵکو بونەتە پاساوچی ئەم بنەماڵەیە و تەنانەت حکومەتی میلیشیا شیعەکانی عێراقیش بەڵام لە بەرامبەر بنەماڵەی بارزانی و حکومەتی میلیشیایی پارتی و یەکێتیدا توندن و دەیانەوێ بیگۆڕن. ئەم ئەنتی پارتی بون و ئەنتی بنەماڵەی بارزانی بونە و لەهەمان کاتدا پرۆ بنەماڵەی تاڵەبانی بون و بانگەوازی عەبادی و حەشدی شەعبی و قاسم سلێمانی کە هەرێمی سلێمانیان بۆ ڕزگاربکا نیشانەی بونی ڕۆشنبیریەکی دووڕویانە و داڕمانێکی سەرتاپاگیری ئەخلاقی و ڕۆشنبیریە.

مەریوانی وریا قانع وەک یەکێک لە ڕۆشنبیرەکانی گۆڕان نوێنەری ئەم ڕۆشنبیریە دووڕویی□ یە. لە دوو نوسینیدا کە لە دوای ١٦ ئۆکتۆبەرەوە نوسیویەتی ، ئەوەی لەم ڕوداوانەدا بەیەک وشەش باسی ئەم ٣١ ئابەی یەکێتی و بنەماڵەی تاڵەبانی لە ١٦ ئۆکتۆبەری ٢١٠٧ ناکا و وەک پاساوچیەک دەڵێ" ئەم شکانە بەوە تەفسیر ناکرێت کە ئەم یان ئەو یەکەی سەربازی شەڕی نەکردوە و خیانەتی لە هاوسەنگەرەکانی کردوە." ئایا مەریوان لە ٣١ئابی ١٩٩٦یشدا هەمان شتی وتوە بەرامبەر بە پارتی کە هێنانی بەعس تەفسیری هیچ ناکا!
مەریوان باس لە شەرمی سیاسی دەسەڵات و شەرمی ڕۆشنبیری بەیعەتەکانی دەسەڵات دەکا بەبێ ئەوەی باسی بنەماڵەی تاڵەبانی و پشکی شێری هاوپەیمانەکەی گۆڕان لەم شەرمە سیاسیەدا بکا. ئەم دووڕوییە ئەرکێکی سیاسیە کە ئەم ڕۆشنبیرە ستراتیژیستەیە بۆ بزوتنەوەی گۆڕان جێبەجێی دەکا تا لەسەرئەم خەتە بیهێڵێتەوە لە پێناو پاراستنی هاوپەیمانێتیەکەی لەگەڵ باڵی بنەماڵەی تاڵەبانی یەکێتیدا.

بزانن ئەم نوسەرە چۆن پاساوی تەسلیمکردنی کەرکوک دەداتەوە و دەڵێ " بڕیاری بەرگریکردن و شەڕکردن لەگەڵ سوپای عێراق و حەشدی شەعبیدا هەڵەیەکی ستراتیژیی تر بوو… ئەم شکانە بەوە تەفسیر ناکرێت کە ئەم یان ئەو یەکەی سەربازی شەڕی نەکردوە و خیانەتی لە

هاوسەنگەرەکانی کردوە." کەواتە بەرگری کردن و شەڕ کردن لەگەڵ سوپایەکی داگیرکەر لە بنەڕەتەوە هەڵەیە لای مەریوان و تەسلیمکردنەوە هەڵوێستێکی ستراتیژ ڕاست بوە و هەربۆیە ئەو "خیانەتە"ی بنەماڵەی تاڵەبانیش هیچ نیە و بگرە بەشێک لەو ستراتیژە دروستەی تەسلیمکردنی کوردستان بوە.
دیارە مەسەلەکە تەنیا پاساوچێتی و داپۆشینی ٣١ ئابی یەکێتی نیە بەلای ئەم ڕۆشنبیرانەی بەیعەتی ئەمبەر دەگەڕێوە بەڵکو هاوڕابون و هاوبەرژەوەندی بونە لەگەڵ ئەم ٣١ ئابەی یەکێتیدا. لەمەش زیاتر هاوئاوازی ئەم ڕۆشنبیرانەیە کە بونەتە پاساوچی لەشکرکێشی عەبادیش و ڕایدەگەیەنن خەتای ٣،٥ملیۆن ئینسانە کە لە کوردستان رفراندۆمیان کردوە و هەڵەی ستراتیژی و گەمژەیەتیان کردوە کەوا عەبادیان توڕە کردوە و میلیشیا شیعەکانیان هانداوە بێنە سەرکوردستان. ئەمە نیشانی دەدا کە لە کوردستان لەشکرێک لە سیاسەتمەدار و ڕۆشنبیر هەن کە بەهیوان لە سایەی سەرکەوتنەکانی عەبادی لەکوردستاندا پلەوپۆستێکیان دەست بکەوێ و بگەڕێنەوە پەرلەمان و حکومەت و حکومەتی مەدەنی ئینتدابی عەبادی و ئێران دروست بکەن.

ئەمە ناوەرۆکی پەیامی ئەم ڕۆشنبیرە دووڕویی یەیە، کە داگیرکاری میلیشیا شیعەکان و تەسلیم بون پێیان ستراتیژی بزوتنەوەی گۆڕان و هەموو ئەو "نەوە نوێ"یانەیە کە دەیانەوێ لەسایەی دەستور و حکومەتی شیعەکاندا حکومەتی پارتی و یەکێتی بگۆڕن. واتە گۆڕینی دەسەڵاتی میلیشیایی پارتی و یەکێتی لەڕێگای چونەوە ژێرباڵی حکومەتی میلیشیا شیعەکانی عێراق.
لەڕاستیدا مەریوان ڕۆشنبیرێکی نوێی دانەهێناوە بەم جۆرە لە ڕۆشنبیری دووڕوویی بەڵکو تەنیا ئەو سیاسەتەی یەکێتی و پارتی خستەتە قالبێکی ڕۆشنبیریەوە کە لە نیوسەدەی ڕابردوودا لە ململانێی نێوان خۆیاندا ناوچەکانیان بە سۆران و بادینان بەش کردوە و هەرکامەیان بە سەپاندنی دەسەڵاتی خۆی پەنای بە بەعس یان عەبادی بردوە. تێگەیشتن لەم ڕۆشنبیرە دووڕوییەی لە سەنگەری پاساوچی بنەماڵەی تاڵەبانیەوە باسی گۆڕینی دەسەڵاتی میلیشیایی پارتی دەکەن کارێکی سەخت نیە. ئەم ڕۆشنبیرە پاساوچیانەی ٣١ ئابی یەکێتی هەمان هێندەی ڕۆشنبیرەکانی ٣١ ئابی پارتی ڕۆشنبیرێکی "بێ فکر" و "مناڵبازاڕ"ن.

ئەمە بە تێگەیشتن لەم ستراتیژە نوێیەی ئەم ڕۆشنبیرە دووڕووییە دەبێ کەمێک بگەڕێینەوە بۆ ئەو هەنگاوە ستراتیژە دروستانەی ئەم

ڕۆشنبیرانە تا بزانین چۆن ئەمانە هەمیشە بەشوێن هێزە چەراوجەرە ناسیونالیست و ئیسلامیەکانەوەن کە یەتەپیای دەسەڵاتێکی دیموکراسی لە کوردستان بە دروست بکا؟
سەرەتا دروستبونی بزوتنەوەی گۆڕانیان بە لەدایک بونی یەتەپیای دیموکراسیەکەیان ناساند و هەرئەم ڕۆشنبیرانە گەیشتنی گۆڕانیان بە کورسیەکانی پەرلەمان ناونا قەناغی گواستنەوە بە دیموکراسی و لە کاتەکدا گۆڕان مامەڵەی ٤ساڵە دەمداخستنی شەقامی لەگەڵ بارزانیدا کرد، ئەم ڕۆشنبیرانە وەک ئەستا بەرامبەر بە ٣١ی ئابی یەکێتی بەدەنگن ئاوا بەرامبەر بە گۆڕان بەدەنگ بوون واتە ڕازیبون. دواتر کە پارتی گۆڕانی دەرکرد لە پەرلەمان و حکومەت ئەمان بونەوە ئەنتی پارتی. بەڵام بەمەش نەوەستان کاتێک گۆڕان ڕێکەوتنامەی هاوپەیمانی لەگەڵ یەکێتی کرد، ئەم ڕۆشنبیرانە ستراتیژی دروستکردنی هەرێمی سلێمانی یان بەرزکردەوە و داوایان کرد بچنەوە ژێر باڵی بەغداد.

لێرەوە دەردەکەوێ کە ئەم هەڵوەستی پاساوچێتی و دووڕوویی ئەم ڕۆشنبیرانە لە ئیستادا پێشینەیەکی هەیە و ئەم ستراتیژەی چونە ژێر دەستی حکومەتی میلیشیا شیعەکانی عێراق جێبەجێ بونی بەدیلی هەرێمی سلێمانیە کە پێشتر ئەمان داوایان کردوە. هەربۆیە ڕەق و دژایەتی مەریوان و بزوتنەوە ڕۆشنبیریە دووڕوییەکەی لە ڕفراندوم و سەربەخۆیی خەڵکی کوردستانە نەک لە حەشدی شەعبی و بنەماڵەی یەکێتی و دەسەڵاتی میلیشیایی یەکێتی.
ڕفراندوم و سەربەخۆیی کوردستان ستراتیژێکی پێچەوانە و دژ بە ستراتیژی هەرێمی سلێمانی سەربە بەغدادی مەریوان و هاوڕێکانی بوو.
هەربۆیە مەریوان خەتای خەڵکی کوردستان دەگرێ کە " خورافەتێکی گەورەیان (ڕفراندوم)خستبووە شوێنی سادەترین لێکدانەوەی عەقڵانیی سارد و سڕی پەیوەندییەکان و هاوکێشەکان “. ئەو پەیوەندی و هاوکێشانەی ئەم نوسەرە وا موقەدەس باسی دەکا “یەکپارچەیی خاکی عێراقە”. ڕاستە خەڵک بە ڕفراندوم دەیویست ئەم خورافەیە تێک بشکێنێ بەڵام تەسلیم خوازی یەکێتی و پارتی ئەم هەنگاوەی خەڵکی کوردستانی توشی شکست کرد.
بەڵام مەریوان دەیەوێ چیمان پێ بڵێ ؟ دوای سەدەیەک لە تەجروبە لەگەڵ حکومەتە شۆڤینیست و ئیسلامیەکانی عێراق و دوای ١٤ ساڵ دانیشتن بەدیار فیدرالیزمی قەومی ومەزهەبی شکستخواردوی عێراقەوە ئایا دەبوایە خەڵک دوای خورافەی سەربەخۆیی نەکەوتایە و بەپێی ئامۆژگاریەکانی مەریوان خەڵک بەدیار پەیوەندی و هاوکێشەی ساردوسڕی بەدیلی دروستکردنی هەرێمی سلێمانی گۆڕان و یەکێتی بەسەرپەرشتی قاسم سلێمانی دانیشتایە؟

بەدیلی هەرێمی سلێمانی پڕۆژەی مەریوان و ڕۆشنبیرەکانی گۆڕان بوو پێش رفراندوم. ئێستا بۆ هاتنی عەبادی خەریکە بەپارێزگاکردنی هەرێمی کوردستان ئەم پڕۆژەیە سەردەگرێ، هەربۆیە ئەم ڕۆشنبیرانە بەشێوەیەکی دوڕویانە باسی ڕوداوی لەشکرکێشی حەشدی شەعبی دەکەن و هیچ وشەیەک سەبارەت بە سکانداڵی فرۆشتن و تەسلیمکردنی کەرکوک ناڵێن. لە بەرئەوەی ئەمانە هەموو لەگەڵ ئەجێندای بەهەرێمکردنی سلێمانی لەسایەی حکومەتی میلیشیا شیعەکاندا دێتەوە و ئەمەش ناوەڕۆکی هاوپەیمانیەتیەکەی گۆڕان و یەکێتیە کە لەبەرامبەر پارتیدا ناوچەی دەسەڵات دروست بکەن.
ئەم ئەنتی پارتی بونەی ئەم جۆرە ڕۆشنبیر و سیاسیانە بەبێ ئەوەی ئەنتی یەکێتی بن، ئەوا لە کردەوەدا هاوپەیمانی یەکێتین. هاوپەیمانەتی یەکێتیش بەمانای هاوپەیمانی باڵی تاڵەبانیە کە هێزی دەسەڵاتداری سلێمانی و پێشتر کەرکوکیش بوو. ئەم هاوپەیمانەتیەش ئەمڕۆ کێشەی لەگەڵ لەشکرکێشی عەبادیدا نیە و لە بەغداد لەسایەی پەرلەمان و حکومەتی میلیشیا شیعەکاندا کە هەموو خەڵکی کوردستان بەتاوانباردانراوە و پلانی ژێردەستەکردنەوەی کوردستان هەنگاوبەهەنگاو دەبەنە پێش کیشەی ئەم هاوپەیمانەتیەی گۆڕان و یەکێتی نیە و بەڵکو لەسایەی ئەم هەرشانەدا ئەوان گرنگ ئەوەیە کە بەشێ دەسەڵاتی خۆیان لە کوردستان دەست دەکەوێ.

سەیری ئەو لەشکرە سیاسی و ڕۆشنبیرە ببینن کە ئارام شێخ محمد،جێگری سەرۆکی پەرلەمانەکەی عێراقیان داوا لە عەبادی دەکا “هێزێکی تایبەتی سوپای عێراق بخاتە جێگای حەشدی شەعبی لە دوزخورماتوو” و ” سوپاس بۆ برادەرانی حەشدیش قبوڵیانە”، وەک ئەوەی کوشتار و سوتانی ماڵ و بازاڕی خەڵکی کورد لەو شارەدا بەدەست و بەیاری عەبادی نەبوبێ؟ گوێ لە قسەی وشیار عبداللە پەرلەمانتاری عێراقیان بگرە کە لەسەر کەمکردنەوەی بودجەی کوردستان دەڵێ ” بەهیوای ئەوەبوین کە عەبادی ئەوەبوو کە جدی بێت لە جێبەجێکردنی دەستوردا دوای ئامۆژگاریەکانی سیستانی “، دیارە سیستانی دژی رفراندوم ئامۆژگاری دابوو بە عەبادی دەستور جێبەجێ بکا و ئەویش بە لەشکرکێشی بۆ سەرکوردستان دەستوری جێبەجێ کرد و بەڵام سەیر لەوەدایە داوای وشیار عبداللە ش هەمان داوای سیستانیە کە دەیەوێ عەبادی دەستور جێبەجێ بکا! ئایا ئەم پەرلەمانتارانەی گۆڕان جگە لە سایەی سیستانی و عەبادی شتێکی تریان هەیە چاوەڕێی دادپەروەری لێ بکەن؟ ئەمە هەمان قسەی مەسعود بارزانی دوای ۳۱ی ئابی ١٩٩٦ ە کە وتی سەدام حەکەمە نەک ڕەقیب! بەڕاستی ئەمانە قوتابی یەک قوتابخانەی ۳۱ ئابن!. ئەوەتا سروە عبدالواحیدی سەرۆکی

فراکسیۆنەکەی عێراقیان داوای هەڵوەست لە عەبادی دەکا بە کارە سەرکوتگەریەکانی پارتی لە پەرلەمانی کوردستاندا کردی. لە هاوشانی ئەم گۆرانخوازانەشدا سەیری سەرۆکی "لیستی نەوەی نوێ" بکەن داوا لە عەبادی دەکا با سزاکانی کوردستان بەپێی یاسا و دەستور بێت. ئەوە باسی ئێستا تالەبانی ناکرێ کە لە پاپ کاسولیک تر بوو بە بەڕەسمی ناسینی حەشدی شەعبی لە پەرلەمانی عێراقدا. ئەمە ئەو "بەڵکە مێژووییە" کە مەریوان باسی دەکا کە دەبێ دروست ببێ لەم سیاسەتمەدار و ڕۆشنبیرانەی بە ستراتیژی بەرگری نەکردن لەگەڵ حەشدی شەعبی و بێدەنگی لە بنەماڵەی کەرکوک فرۆش بتوانن گۆڕانی گەورە دروست بکەن و لە جیاتی گۆڕینی سیستەمی میلیشیایی و بنەماڵەیی بارزانی و تاڵەبانی ،کوردستان بخەنە ژیر دەستی عەبادی تا بەجدی دەستوری عێراق جێبەجێ بکا و سلێمانی تەسلیمی بنەماڵەی تاڵەبانی- قاسمی سلێمانی بکەن.

ئایا ئەم پڕۆژەیە وەک پڕۆژەی یەکێتی و پارتی مایەی شەرمی سیاسی و ڕۆشنبیری نیە. ئایا لە شکستی ناسیونالیزمی کوردی یەکێتی و پارتیدا ئەم دیاردەی ڕۆشنبیری دووڕوییە زیاتر داڕمانی ئەخلاقی و سیاسی دروست نەکردوە. ئەم ڕۆشنبیرییە هەرچەند لەناوەرۆکدا پاشکۆی سیاسەتی ململانەی دەسەڵاتی لەمێژینەی یەکێتی و پارتیە، بەڵام چیتر تەنیا ئەم دوو حزبە هەڵگری ئەم ڕۆشنبیرییە کۆنتراییە نین. مەریوان و ڕۆشنبیرانی گۆڕان و نەوەی نوێ هێزی نوێی ئەم ڕۆشنبیرییە کۆنتراییەن. ئەمانە ڕۆشنبیرانێکی دووڕوو و دیماگۆگین بەوەی لەلایەن دژی دەسەڵات و بنەماڵەیەکی کوردی شەڕدەکەن و لەلایەکی ترەوە دەستەمۆی میلیشیا شیعەکان و دەستور و پەرلەمان و حکومەتەکەیان و هاوپەیمانی بنەماڵەی تاڵەبانی-قاسمی سلێمانیشن. ئەمە زەلکاوی ڕۆشنبیری دووڕووە کە چوەتە سەر زەلکاوی ڕۆشنبیری ناسیونالیستی یەکێتی و پارتی.
کۆمەڵگەی کوردستان لەپاش کێشەی سیاسی گەورەی بەرگری دژی داگیرکاری میلیشیا شیعەکان و لابردنی دەسەڵاتی میلیشیاکانی بنەماڵەی بارزانی و تاڵەبانی و پارتی و یەکێتی ، ئەمڕۆ پێویستە ئەم ڕۆشنبیرییە دووڕوییەش لەمەیداندا دەربکا و لەجێگایدا ڕۆشنبیرێکی شۆڕشگێڕانە جێگای بگرێتەوە کە باوەڕو ئیرادەی لە خەڵکی کریکار و زەحمەتکێش و خەباتی ئەوان بە گۆڕینی ئەم دۆخەی کوردستان جێگای ئەم داڕوخانە فکری و سیاسی و ڕۆشنبیرییە بگرێتەوە.

ڕوداوی شکستی گەیشتن بەسەربەخۆیی لە دوای رفراندۆمەوە بەرئەنجامی مانەوەی هێزی پێشمەرگە و داهاتی کوردستانە لەدەست دوو میلیشیا کە

لە پێناو پێست و نەوت و داهاتدا ئامادەن هەمیشە ۳۱ ئابەکان بەسەر کوردستاندا بهێنن و مامەڵە بە ئێستا وئایندەی خەڵکی کوردستانەوە بکەن. هەر ڕۆشنبیریەک و هەر سیاسەت و ستراتیژێک ئەگەر بەرامبەر بە هەردوو بنەماڵە تالەبانی و بارزانی و میلیشیای دەسەڵاتداریان و بەرامبەر بە داگیرکاری حکومەتی میلیشیا شیعەکان نەوەستێتەوە ئەوا خەڵکی کوردستانەوە بە ناوێکی ترەوە توشی هەمان شکست و تەسلیم کردنەوە دەکا. ڕۆشنبیری دووڕوویی دەیەوێ لە دۆخی شکست و بێ ئومێدیدا دەیەوێ ستراتیژی ژێردەستەکردنی خەڵکی کوردستان بە حکومەتی مەزهەبی و شەڤینیستی عێراق و بنەماڵەی تاڵەبانی هاوپەیمانی گۆڕان جێگیربکا. "کوتلەی مێژوویی" کۆنەپەرستانە دژ بە کوتلەی کۆنەپەرستانەی مێژوویی پارتی ئامادە دەکا. هەر ڕۆشنبیری و سیاسەت و ستراتیژیەکی شۆڕشگێڕانە دژی دەسەڵاتی بنەماڵەیی و میلیشیایی پارتی و یەکێتی بێت، دەبێ ئەم کوتلەیەی ڕۆشنبیری دووڕوویی و بزوتنەوە سیاسیەکەشی وەک کوتلەی بەیعەتی عەبادی و بنەماڵەی تاڵەبانی – سلێمانی بخاتە ژیر ڕەخنەوە.

ئاسۆکمال

١*

http://www.speemedia.com/drejaWtar.aspx?NusarID=153&Jmare=3919

٢*

http://www.shafaaq.com/ar/Ar_NewsReader/cc1058ef-0120-47a2-8ef8-7514697ee1c6

کێ شکستی بە ریفراندۆم هێنا ؟ … عیماد عەلی

بەکورتیەکەی دەپرسین؛ پرسی ریفراندۆم بریارێکی واقعیانە بوو لە لایەن سەرکردایەتی کوردەوە یان ناچاری و پاڵنانی خودی بوو دەبوایە بدرێت؟ بارودۆخە نێوخۆیی و ناوچەییەکە لەبار بوو یان سەرکێشی و قومارێك بوو بۆ خوێندنەوەی ئەگەرەکان و زانینی دەرئەنجامەکەی؟ ئایا هەمووان دوای جێبەجێکردنی ئالیەت و پیادەکردنی پرسێکی چارەنوسسازی ئاوها، هەست دەکەن کە هەڵە کراوە و پەندی

لێوەردەگیرێت یان تەنها وەکو پێشتر لە لایەکەوە ملهوری دەکرێت و لە لایەکی ترەوە تەنها دژایەتی دەکرێت و هەرکەسێك ئەستێ پاکی خۆی دەردەخات و هەموو شتێك دەخرێتە سەر بەرامبەر بە خەڵکانی خاوەن رای بەڵێ و نەخێریشەوە؟ لێکەوتەکانی ریفراندۆم لە رووی سیاسی یان عەسکەری زیانەکانی دەرکەوتن، بەڵام کەس دەزانێت قازانجەکانی چی دەبێت و کەی دەردەکەون؟ بە گفتوگۆ لەگەڵ بەغدا قەرەبووی ئەو زیانانە دەکرێتەوە یان کات بەرێکردنە بۆ یەکلاییکردنەوەی پرسی کورد بە کردەوەی عەسکەری لە کاتێکی تردا، وەك پاش شۆرشی ئیسلامی ئێران و بە هەمان ریتم و رەفتار و بیرەوە کە لە نیازەکانیانەوە دیارە؟ ناکۆکییەکان چەند کاریگەریی راستەوخۆیان هەبوو لەسەر پرسەکە و ئەو کەسە ناخاڵانەی نێو بەرێوەچونی پرسەکە و دەستێوەردانی دەرەکی چەند پەرتبونی گەلی کوردستانی سەپاند و بەلاریدانی دروست کرد؟ ئەوەی زیانی بە کۆی پرسەکە داوە، لەم کاتەدا سزا بدرێت یان بهێڵرێتەوە بۆ کاتی ئاسایی خۆی، یان میلەت کەفیلی سزادانی هەموو کەسێکە کە بە دڵۆپەیەکیش زیانی بە پرسە پیرۆزەکە گەیاندبێت و تاماوە ویژدانی ئازاری دەدات؟ ناوچە دابرێنراوەکان لەدەستچوو یان بۆتە ناوچە داگیرکراوەکان و خاوەنی راستەقینەی خۆی قەت وازی لێناهێنێت و لە هەلێکی گونجاودا دەگەرێنەوە دەستی گەل و خاوەنە راستەقینەکەی خۆی؟

جارێك ئەوەی گرنگە بیلێین، کە خەون و ئاواتی تۆزلێنیشتووی سەربەخۆیی بوژایەوە و تەنانەت وەك لەسەری راهاتبوین ترس لە باسکردنی نەما و دونیا لەوە ئاگادار کرایەوە کە نە خودموختاری و نەش فیدراڵی دادی گەلی کورد نادات و رازیبوونی بەم وەزعە روکەشیانەیە و کەفی دلی منداڵێکی کوردستانیش نامرکێنێتەوە. ئینجا؛ ریفراندم بریارێك بوو کە هۆکارگەلێکی کەسی و حزبی و سۆزی نیشتمانی و نەتەوەیی لە پشتەوەبوو یان کردەوەیەکی بۆ بنەما. بەڵێ سەرکێشیەك بوو کە دەبوا ئەمرۆ بێت یان سبەی بکرێت، بۆیە ئەوەی دڵخۆشیە کە تەنها لێکەوتەی سەلبیی نەبوو وەك زۆرێك لەوبارەوە قسەیان کرد، بەڵکو ئەرێنیەکانی وردە وردە دەردەکەون و، بریاری ریفراندۆم وەکو خودی بریارەکە نەك ئالیەتی جێبەجێکردنەکەی ئەگەر لە کاتی خۆیدا نەبوبێت دیارە بۆ ئەو ماوەیە دونیای هەژاند، دوای ئەوە ئەتوانرێت باسی هەڵە یان راستی قبوڵ نەکردنی هەندێك پێشنیار بکرێت وەکو نامەکەی تیلەرسون بە وردی هەڵسەنگێنرێت. بە خۆم لەو بارەوە رای تایبەتیم هەیە و لە کاتی خۆیدا باسم کردووە و دواتر لەکاتی گونجاودا بە وردتر باسی دەکەم، کەنوسینم لەسەر هەیە و بڵاوم کردۆتەوە و لای چەند کەسێك شتە تایبەتیەکانیم درکاندوە و

لێرەدا دووبارەی ناکەمەوە و باسکردنی لەم کاتەدا بە شێوەیکی تر لێکدەدرێتەوە.

بە گشتی لە مەودا مێژوویەکەی و درەوشانەوەی ئەم پرس وبریارە وەك پشکۆی نەکوژاوەی کانووی گردان لە ئان و ساتی خۆیدا گرەکەی دەبوژێتەوە . بۆ لایەنە یاسایەکانیشی هەرچیك بێت، بۆ هەرێمی کوردستان هیچ ئەرزشێکی نیە، لەبەر ئەوەی بریاردانی سەربەخۆیی واتە جیابونەوە لە وڵاتێك کە دواتر یاساکانی هیچ واتایەك بۆ تۆ نابەخشێت(هەرچەند ئێستا تەنانەت داداگاکانی ناوەندی عیراقیش ناڵین پرسی ریفراندۆم نادەستوریە) . کاردانەوەکان دەریانخست کە سەرکێشی بووە و شکستێکی کاتیەو ئەگەرێکی دەرەنجامەکان هاتەدی و زیانی گەورەش لە وەزعە مادیەکانی گەلی کوردستان لە مەودایەکی کورت دەگەیەنێت، لەبەرامبەردا قازانجی گەورەی لە فرێدانی فیدرالیزم و حوکمی زاتی و پینەوپەرۆکانی تر دا دەرەدەکەوێت و هیچ کەس و لایەنێك لەمرۆ بەدواوە ناوێرێت و وژدانی خۆی و گەلی کوردستانیش رێگەی پێنادات تەپڵی ئەو جۆرە شیعارانە لێبدات، کە بە پیادەکردنی ریفراندۆم و پرسی سەربەخۆیی ئێکسپایەر بوون. واتە بە هەموو شێوەیەك و لەهەموو بارەکانیاوە، پەرینەوە بۆ قۆناغی پۆست فیدراڵی هاتەدی و ریفراندۆم ئەڵقەی پێکەوە لکاندنی گەلانی عیراقی پچراند.

بە دەست لەکار کیشانەوەی بارزانی خەونی سەربەخۆیی نامرێت و بگرە لە پەیوەستبوون بە کەسەوە رزگاری دەبێت و وەك تاکە ئامانجی گەورەی گەلی کوردستان دەمێنێتەوە و ئەوانەی کە تەنها لەبەر ئەوەی بارزانی عەرابی بوو، هەڵوێستی نارازی کاتیان هەبوو، ئەمرۆ زیاتر بە خۆیاندا دەچنەوە و هەموو شتێك لە پێناو سەربەخۆییدا دەکەن و ئەوانەش کە بە خوێندنەوەی بارودۆخەکە و ئەوەی هەیە هەڵوێستیان نواند ئەمرۆ چاوەرێی هەلی گونجاو دەکەن بۆ ئەوەی قۆناغی لەبار بۆ جێبەجێکردنی پرسەکە دیاری بکەن و بە ناراستەوخۆش بێت لە لاشعوری خۆیاندا فیدرالیزمیان توورداوە.
ئەوەی گرەو لەسەر ئاساییبونەوەی وەزعی عیراق بکات، بۆ نەهێشتنی هەلی دووبارە بوژانەوەی وەزعی کوردستان و دووبارە کەوتنە سەر رێرەوی راستی خۆی" لە ئێستاوە دێراوە" بەڵکو گرفتەکانی عیراق لەم ناوچە داگیرکراوانەدا، ململانێیەکی سەختر لە نێوان خۆیندا دروست دەکات و بەو هۆیەوە ئێران و تورکیاش دەگەرێنەوە سەر ناکۆکیەکانی جاراینان و جگە لە کێشەی حەشدی شەعبی وەك پرسێکی خەتەرناکی ناوچەکە و جیهان لە ماوەیەکی کورتدا پاش دەرکەوتنی ئاسۆکانی

سوریا، تەنانەت هاوکێشەکان یەکتردەبرن و بە پشێویەکی گەورەتر و هەیەجانێك کۆتایی دێت کە لە هەناویدا گۆرانکاریە چاوەروانکراوەکە بێتەدی و کوردیش قازانجی لێدەبینێت .

وەزعی ناوخۆی کوردستان لەم بارەوە بە دەوری خۆیدا خولدەخواتەوە و هیچ ئەڵتەرناتیڤێکی واقعی لەئارادا نیە ولایەنەکان تاوێك کۆك و تاوێك ناکۆك بەردەوام دەبێت و تاوەکو کۆی گشتی گۆشارەی فکر و بیری خەڵك وابێت هەر ئەم حزبانە خاوەن دەنگی میلەت دەبن و گۆرانکاری ناوخۆیی و زۆر کەم نەبێت هیچ ئاڵوگۆرێکی ریشەیی نابینین و ئەم حزبانە بەم شێوەیە بە تۆزێك لەرزینەوە لە جێگەی خۆیان دەتەپن . مەگەر لە رووی ئابووریەوە گۆرانێکی جۆری ببینین و حزبەکان ناچاربن لە کاری رۆژانەی خۆیاندا پیداچونەوە بکەن.
بۆ گفتوگۆش لەگەڵ بەغدا" ئەوەی دەیبینم ئەوان تا ئێستا ئامادەی هیچ نین جگە لە کات کوشتن و هەوڵدان بۆ زەلیلکردنی گەلی کوردستان پێش دسەڵاتەکەی، ئەگەر تاسەر بۆیان بچێتە سەر و لەم ماوەیەی کە هەڵبژاردنەکانیان لە پێشە، هەموو ئەگەرێك لە ئارادایە بۆ فرتوفێڵ کردن و هەڵخەڵەتاندنی یەکتر و موزایەدە لەگەڵ یەکتردا . بۆیە هەموو ئەوانەش لەسەر حسابی بەرژەوەندیەکانی گەلی کوردستان دەبێت و، لەولاشەوە نوێنەرانی کورد بەم کەرەسە و کارەکتەرانەوە لە بەغدا، جگە لە ملکەچی و زەقکردنی ناکۆکیەکانیان و نەخویندنەوەی یەکتر و گواستنەوەی ناتەبایی ناوخۆیی کوردستان بۆ بەغدا هیچ بەرهەمێکیان نەبوو ە و نابێت، بەڵکو بۆ ریفراندۆمەکە رەفتاری وامان بینی کە لەم کاتەدا ناکرێت ناوزەدیان بکەیت بە چی ناو ببرێن باشە.

ئەوەی زۆر گرنگە لەم پرسە و دەرکەوتە و لێکەتەکانی، بیرکردنەوە و بۆچون و رەفتار و عەقلیەت و مامەڵەی تاك و کۆی گەلی کوردستان و پلەی پابەندبون بە ئامانجە پیرۆزەکان و باوەربون بە دەستەبەرکردنی بەرژەوەندیەکانی نەوەی دوارۆژ چەند بووە لە لای ئەم لایەن و جەماوەر و کادر و ئەندام و تاکی حزبی کوردیەوە. ئەوەی زۆرتر و بەجوانی دەرکەوت و لەکاتی وادا نەبێت روون نابێتەوە" کە لایەن و کۆمەڵ و رەوتی وا بۆ خەڵك بە گشتی ئاشکرابوون کە نە خەتی سوور و نە بنەمای جێگیر؛ واتە سەوابتیان نەبوو، لەگەڵ ئەوەشدا بە هۆکاری تەسکبینیەوە دژەبەریان دەکرد، کەچی بۆ بە راست و رەوا پیشاندان و هێنانەوەی بەڵگەی قەناعەت پێهێنەر ئەڵتەرناتیڤێکیان بۆ پرسەکە و رێرەوی سیاسی کوردستان پێنەبوو، لەبەر ئەوەی کێشە واتە قەزیەیان نەبوو، تەنها بۆ هەندێك بەرژەوەندی و ئیدعای

کویرانە نەبێت هیچ بیروباوەرێکیان لادەست ناکەوێت، بۆ خۆ یەکلایی کردنەوە بۆ بریاردان لەسەر ئەم جۆرە پرسە چارەنوسسازانەش خەڵك و لایەنی رەسەن و خاوەن بیروباوەری دەوێت .

یـــارییەکی خۆش و بەســـوود … نوسینی/میس موید

وەرگێڕانی لەعەرەبییەوە … فەرهاد ئەحمەد بەرزنجی …

کوڕانی گەڕەك بڕیاریانداياری تۆپی پێ بکەن، بۆیە دەبووهەریەکەیان لەماڵەوە پێویستییەك بهێنێت کەلەیارییەکەداگرنگە، بۆنموونە، یەکێك تۆپ، یەکێکیترفیکە، یەکێك دەستکێشی گۆڵچی ویەکێکیتر هێماکانی گۆڵ وهەتا دوایـــــــــــی…
کاتێــك ویســتیان تیپەکەیــان پێکبهێنن، مشتوومڕکەوتەنێوانیــانەوە لەسەرئەوەی کێ بکرێتە سەرۆك تیپ؟
سەرئەنجام بڕیاریاندا، هەرکەسێك پێویستییەکی هێناوە لەهی هەمووان گرنگتربـێت، ئەوببێــت بــە ســەرۆك تیپ، دواجــار بەبیــانووی پێویســت نەبوونەوە کەوتنە لابردن وڕەتکردنەوەی یەکەیەکەی پێویستییەکان.
یەکەمجارلابردنی فیکەی ناوبژیوان بەبیانووی ئەوەی کەناوبژیوان دەتوانێت لەبری فیکەبەهاوار
ئاگاداریان بکاتەوە. پاشان وتیان: گۆڵچی بەبێ دەستکێش دەتوانێت تۆپ بگرێت.

ئینجــالابردنی هێڵــی گۆڕەپــان وهێمــای گۆڵ ولەجێگەیــدا دانــانی دووبەرد. بەم شێوەیە بەردەوام بوون تابڕیاریاندا کەلەبری تۆپەکەش هەرشتێکی تری وەك تۆپ خڕ بەکاربهێنن.
بەم شێوەیە دەستیانکرد بەیارییەکی پڕلەدەنگەدەنگ وپێشێلکاری یاساکانی تۆپی پێ.
لەوکاتەداپیاوێــك کەلەگــەڵ منداڵ□ەکەیــدا بەلایانــــدا ڕەتبوو، بەمنداڵ□ەکەی وت: ئەم منداڵ□انە ناتوانن بەبێ تۆپی ڕاستەقینە یــاریی بکەن! گەربــەم شێــوەیە بەردەوامبن، نــاتوانن بەشێــوەیەکی زانستیانە فێری

یاری تۆپی پێ ببن.

کەمنداڵان گوێیان لەقسەکانی پیاوەکەبوو،هەستیان کرد کەیارییەکی خۆشیان گۆڕیوە بەیارییەکی نازانستی بێبەها کەهیچ چێژێکی وەرزشی تێدانییە،بۆیە هەرزوو بڕیاریاندابـۆچوونە نابەجێکانیان بخەنەلاوەو سەرلەنوێ یارییەکە بەهەمووپێویستییەکانەوە دەستپێبکەنەوە.
تێگەیشتن ئەوکاتە یارییەکی خۆشدەبێت،بەمەرجێ بیرلەوەنەکەنەوە کێ جوان یان ناشیرین یاریی دەکات،بەڵکو بیر لەوە بکەنەوە کێ ڕێز لەیاساکانی وەرزش دەگرێت.

ئەم چیرۆکە لەژمارە(190)ی گۆڤاری{پەپولە} بڵاوکراوەتەوە.

باران لەدووەم بڕگەیدا بەفرە … بۆتان لەتیف عەبدولقادر (پایان)

یەکەم جاری باران
هەورێکە؛
بوخچەی دەستپێکی وردە پیتەکانیەتی!…
وردە پیتەکانی…
لەناخیا هەوری داهێنان هەڵدەکات و
لەچاویا فرمێسکی سپی تاو تاو دەبنە جۆگە!…
جۆگەیەک بەزەویی گۆنایدا ڕێ ئەکات!…
دووەم جاری باران
هەور ئەبێ بەتەم و مژ
لەهەناویا بەفر ئەزێت!…
بەڵی بەفر…
کراسێکە…
لەسەرمادا باران بۆخۆی دەی دوورێ!…
کراسێک…
بوک تارایی تەزووی خۆزگە ئەگوشێت!…

بۆ لەمەولا
یەکەمین زستانم ئەبێ
کەسەیوانە هەڵنەگرم!…
ئایا چی لەوە جوانترە
برژانگەکانی چاوی ئەو
لێکدی ئایێر بکەمەوە!؟…
برژانگێ گرێکانیان دڵۆپی بارانن!…
هەر بەتەنیا بیرت ئەکەم…
هەر بەتەنیا ناوت دێنم…
هەر بەتەنیا دەتنوسمەوە!…
هەر بەتەنیاش بۆت دەگریێم!…
تۆ نادیاری ومن ل□ بەرخۆم
هەموو رۆژێ ئەتبینمەوە!…
دەتۆش تەنیا وەرە!…
بەهاتنت…
ئەم زستانەم
وشە گیان مردووەکانی ژیاندەوە!…
لەم وشانەوە…
هاواری بۆ چاومەو دەڵێ:
لەگەڵ هەموو هەنگاوێکیا
سەردێرێکە لەڕێژنەی باران و
ناونیشانی بەفری دڵە!…
لەناوەڕاستیا ئازاری دەروون
ئەبێ بەتەزینی تەزرەو
کراسێکی تەرز ل□ بەفر!…
ئەزانی لەئامێزی باران
پڕ دەبین لەهەست وخۆزگە!؟…
ئیتر من لەم زستانەمدا
هەرگیز ناچمەوە ژوورەوە!…
لەگەڵیا ئەبم بەپەیکەر لەپێش بێرایی غوربەتی!…
هەر ئەوە نا
پاشێ وێکڕا
نیشتیمانێک سەرلەنوێ دروست ئەکەین!…
ئیتر من ناچمە ژوورەوە
تا ئەو شەوەی
لەسام□ی سایەقەی شەوێکیا بەڕووم هەڵدێ و
لەباڵ□اما بەرگە تریفەی مانگ ئەبڕێ و

بەداوی عیشق
بۆ باڵای نیشتیمانە تازەکەی ئەدوورێ!..
ئێستا ژیان زستانێکە
لە ئامێزیا دانیشتنێک هەیە!…
دانیشتنێک…
نیسکافە بەرمەجلیسیەتی و
بەبارانیش پێکەنینی ئازارەکان ئەشواتەوەو
بەفر ئەکاتە کراسی گوڵ!…
دڵسۆزی وتاسە
تەنیا وەرزێکی بەنازیان هەیە…
وەرزی زستان!…
بۆچی بەم ڕاددەیە پەلەمان کرد؟!…
ئەمڕۆ
سەرەتایەکی نادیارو ناڕۆشنە!…
نیگا بگۆڕە…
بەیانی کۆتایێکی ڕۆشن ودیار !…
تۆ نادیاری و
من ل□ بەرخۆم هەموو رۆژێ ئەتبینمەوە !…
ئەم زستانە
وشە گیان مردووەکانمی ژیاندەوە !…
وەرن عاشقان ببیستن!..
ئەوە پێکەنینی ئەوە
لەجۆگەی عەشق هەڵی بەستوە!…
ئەوە مەستانەیە
سەرتاپای درەوشانەوەیەو
هەستی لێ ئەڕژێ هەست!..
لەگەڵ هەموو هەنگاوێکیا
سەردێرێکە لەڕێژنەی باران و
ناونیشانی بەفری دڵە !…
بۆ لەمەولا
یەکەمین زستانم ئەبێ کەسەیوانە هەڵناگرم !…
هێشتا هەر لەژێر سێبەری چاوەڕوانی
چاوەڕێی قەدەرێ ئەکەم!…
هەر وەک خۆم دەمێنم دەم بەخەندەو بزە !…
هەرگیز ناچمەوە ژوورەوە!…
لەگەڵیا ئەبم بەپەیکەر لەپێش بێرایی غوربەتی !…

بەتان لەتیف عەبدولقادر (پایان)
کۆتایی پاییزی ١٢ ی ٢٠١٣ ئیسکەندەرییە

کورتەنامەی شیعریی ... بەشی حەوتەم ... فەتاح حەسەن

حەزدەکەم، وەك داشەهارێ..
گشت خەمەکانت بخۆم.
*
لە هەموو شتێکی ژیانمدا
دەتوانم میانڕەو بم
لە خۆشەویستیدا نەبێت،
ناتوانم..
زیادڕەو، نەبم.
*
دەم، خانمەکەم دەم
بەرەو ئەو هەوارەی
تامزرۆیم
بێگومانم، ئەو هەوارەش
هەر بەتەنها.. دڵی تۆیە.
*
هەرکات وێنەکەش، توانیی
وێنەی شنەی با.. خشەی گەڵا،
سروەی گوڵ بکێشێت
ئەوکات
دەم دەبێت بەبەرد، لە ئاستی تۆ.
*
شەو راشکاوە
خەلکی هەموو نووستون
تەنها، من بێدارم
بیر لە تۆ دەکەمەوە و بەس.
*

ئەو ساتانەی کە، دڵتەنگم
نە گوڵ جوانە لەلام،
نە بۆنی خۆشە .. رێحانە.
*
هەندێك جار بایەخدانی کەسێك
خۆشترە لەوەی، کە، پێتبڵێ:-
خۆشمدەوێی.
*
بیرلەمن دەکەیەوە
هێندەی بیردەکەمەوە ل□ تۆ؟
گیانم ئازیزە لات
هەروەکوچۆن.. گیانت،
ئازیزە لام؟
*
وەر□ بۆلام.. یان، دێم بۆ لات،
دەنا..
بەرگەی بێ تۆیی ناگرم.
*
بە هاتنت ئاواتەخوازم
هەرچۆن ئاواتەخوازی
شەق بردنی ناحەزانتم،
دەسا وەرە..
ناحەزانمان ، با شەق بەرن.

فەتاح حەسەن
دانیمارك/ ڤالبی

گەڕانەوە بۆ لای یەك … سەردار جاف

لە گوڵدانی بوغزەکانما
تۆپە لۆکەی تۆیە تیایدا چرۆ دەکەن

لە نێو سەفەر و غوربەتی یاداشتەکان
لە فڕگەخانەی چاوەکانما
باڵەکانت دەکرێنەوە
لە کەناری پەنجە شەقار بووەکانما
هەناسەی تۆن گەرمگەرم دایدەپۆشن
لە سەرانسەری لیوە رەنگ قاوەتاڵ نیشتووەکانما
دەنگی لێوی هەنگوینی تۆن بە سەریانا خڕ بۆتەوە
لە سەر سینگە چیمەنییەکەم
جوتێ بەی ناسك رۆنیشتوون
لە چەقی دڵی بیٍبەزیی و پڕ ڕکا
دڵی پەشمەکینی تۆن تواونەتەوە
لە گڵێنەی چاوە مۆڕ بووەکان
ئەشکی پەشیمانی دوێنێی تۆی گرتووە
لە قۆڵبەندی تێکئاڵانی باڵەکانما
لە ئاوێزانی ئامێزتا خۆ دەبینم
لەرەی جووتێ مەمکی سرتن
لە نێو لەپم هەر بە سانا نیشتۆتەوە

Deutschland – Limburg
3- 11 – 2017

ئاشتیمان دەوێ … ڕۆستەم خامۆش

ئێمە ئاشتیمان دەوێ
چونکە ژینمان خۆشدەوێ

با نەمێنێ شەڕو جەنگ
دەبا بێدەنگ بێ تفەنگ

ه□مموو لە ئامێزی خاک
بژین بە دەروونی پاک

بڵێین ب□ژی ت□ بایی
خۆشەویستی و برایی

چونکە هەر پێکەوە ژیان
شادییە بۆ دڵ و گیان

ڕۆستەم خامۆش / هەولێر 2017

دواشەوەکانی ژیانی قەزافی لەڕۆمانێکدا ... سەدیق سەعید ڕواندزی

تەمەنی دیکتاتۆرو ستەمکارەکان، هەرچەنددرێژبێت،هەرچەند بخایەنێت،ڕۆژگارێك دێت لەبەردەم ڕق و تووڕەیی جەماوەر خۆیان ناگرن‌وکۆتاییان پێدێت‌ودەچنە زبڵدانی مێژوو.سەردەمانێك عێراقییەکان، خەونیان بەڕووخانی بەعس‌و سەددامەوە دەبینی.سەرەنجام ئەو خەونە هاتەدی‌و چارەنووسی سەددامیمان بینی چۆن بوو؟ لە کوێ خۆی حەشاردابوو؟ لەکاتێکدا خۆی بە قارەمان‌و بەرگریکاری دەروازەی ڕۆژهەڵاتی عەرەب دەزانی.

لافی ئەوەی لێدەدا، کە کۆڵان بە کۆڵان، شەڕی دوژمنەکانی دەکات.یەکێك لە سیفەتە هاوبەشەکانی دیکتاتۆرو ستەمکارەکان ئەوەیە، کەبەرامبەر گەلەکەیان جەلادێکی گەورەن‌و کاتێکیش ڕووبەڕووی هێڕشێکی دەرەو دەبنەوە، هێندە بودەڵەو ترسنۆكولاوازو بێ دەسەڵاتن، کە مرۆڤ گومان دەکات لەوەی کە ئەوانە هەمان ئەو سەرکردانە بن کە ڕۆژگارێك بە ئاگرو ئاسن، گەلەکەیان دەکوشت‌و مرۆڤییان بەجۆرەها شێوەی هۆڤییانە ئازار دەدا. قەزافی خۆی بە پێشەوەی گەلانی ئەفریقی دەزانی.گاڵتەی بە سەرۆکوڵاتان دەکرد. لە نێو باڵەخانەی نەتەوەیەکگرتووەکان،وتاری دەداو هەڕەشەی دەکردوو کاغەزی وتارەکانی دەدڕی‌و فڕێدەدا، کەچی بینیمان لە تونێڵێکی ئاووئاوەڕۆ، وەك جورج خۆی حەشاردابوو. کاتێ دەستگیرکرا، مێردمنداڵانی لیبیا گاڵتەیان پێدەکرد.

ئەگەرچی بۆ مێژوو بە ویژدانەوە دەبێ دان بەو ڕاستییە دابنێین، کە قەزافی وەك سەددام نەبوو. ئەو تەنها لە ڕووی سیاسییەوە نەیارانی

دەکوشتودژ بە بیروباوەڕیان دەوەستایەوە. بەڵام لە ڕووی کارگێڕی ئـــابوورییەوە، خزمەتێکـــی زۆری لیبییەکـــانی کـــرد لـــە هەمـــوو ڕووێکەوە.بەدرێژایی هەزاروچوارسەد کیلۆمەتر، ئاوی لە دەریای ناوەڕاست بۆ بیابانە وشکوگەرمەکانی دوورترین ناوچەی باشووری لیبیا هێنابوو.

بۆ ئەوەی لە ڕووی کشتوکاڵیو گەشتوگوزاری، هاووڵاتییان سوودی لێ ببینن.تـا ڕادەیەکی زۆری گرفتـی بۆ کـاریو نەبـوونی شـوێنی نیشتـە جێبوونی چارە سەرکردبوو. بەڵام ئەوەی لەوانە هەمووی بەهادارترە ئازادییە. مرۆڤ باهەمووشتێکیشی هەبێت، کە ئازاد نەبوو بایەخی چییە. قەزافی،کە بۆ ماوەی چلودووساڵ(1-9-1969تاکو20-10-2011)، فەرمانڕەوایی لیبیای کرد، خەسڵەتی کەسیەتیو کۆمەڵایەتییانەی سەیری هەبوو. بۆنموونە: ئەو جلو بەرگانەی لە بەری دەکرد، هەمووی بەنەخشەی کیشوەری ئەفریقیا نەخشێنرابوون.پاسەوانەکانی هەموویان ژن بـوون.بەدرێژایی مـاوەی دەسـەڵاتی ڕازی نەبـوو پێـی بـوترێت سـەرۆك.بەڵکو هەمـو گەلـی لیبیـاو دامودەزگاکـانی وڵـات، بـە دەستەواژەی(برای سەرکردەی شۆڕش بانگییان دەکرد). ئەو لەپایتەختی لیبیا لە ژێر چادرێك دەمایەوەو دیدارەکانی ڕێکدەخست.

سەیر لەوەدابوو بۆ هەروڵاتێك سەفەری بکردایە، دەبوو ئەو چادرەی پێ بوایە بۆ دانیشتن. ئەمانەو زۆر خاسیەتی دیکەی سەیری هەبوون. بەداخەوە دوای قەزافی بارودۆخی لیبیا نەك هەر نەگۆڕا، بگرە ئێستا وێرانەیەك و گە ڕەلاوژێیەك لەو وڵاتە هەیە، کەس بە کەس نییە. ڕۆمـانی (دواهەمیـن شـەوی سـەرۆك) کـە لەنووسـینی نووسـەری جەزائیری(یاسەمین خەزرایە) باسی شۆڕشەکەی لیبیاو دوا ساتەکانی تەمەنی قەزافی دەکات. کاتێ هاووڵاتییانی لیبیادەستییان بەڕاپەڕین کرد.

ئەم ڕۆمانە کەلە دەمی کەسی یەکەمی تاکەوە ڕووداوەکان دەگێڕێتەوە پاڵەوانەکەی هەرخودی قەزافی خۆیەتی.ئەو کاتانەی لە گەڵ بەشێك لە کەسـە نزیکەکـانی کـە پێشترلـە گەڵـی لەدەسـەڵات بـوون، لـە قوتابخانەیەك، لە ترسی شۆڕشگێڕەکانو بۆردوومانەکانی هاوپەیمانان خۆیان حەشارداوە. تەنانەت نووسەری ڕۆمانەکە ناوی هەمان ئەو کەسانەی لە کارەکتەرەکانی ڕۆمانەکەی ناوە،کە بە شێك بوون لە دارودەستەی قەزافی. وەك:(ئەبوبەکریونس جابر، کە وەزیری بەرگری بوو،موعتەسـەمومەنسوور کـە کوڕەکـانی خۆی بوون،هەروەهـا ژنـە پاسەوانەکانیش،موقەدەم توريد)و گەلێك کارەکتەری تر. قەزافی کە پێشتر ئەو هەموو دەسەڵاتەی هەبووە،ئیدی ئێستا سەرۆکێکە لە هەموو

کەسەکانی دەوروبەری بەگومانە. ئەو خەیاڵ دەکاتو دەگەڕێتەوە ئەو ساتانەی مولازمی یەکەم بووەو دواتریش کودەتایەکی سەربازی لە دژی شائیدریس سەنووسی بەرپا دەکاتو دەبێتە سەرکردەی شۆڕشی لیبیا.

قەزافی لە ڕێی تەکنیکی فلاشباکەوە ئەو ساتانە دێنێتە بەرچاوی خۆی، کە تیایدا سەرکردەی لیبییەکان بووەوبە دیدی خۆی هەمیشە لە نێو دڵودەروونی لیبییەکان دابووە. بۆیە ناتوانێ باوەر بەوە بهێنێ کە ئێستا لە چ باردۆخێك دایە.چۆن لە ترس یاخی بووان خۆی حەشارداوە. ڕەنگە ئەو گەڕانەوەییەی پاڵەوانی ڕۆمانەکە بۆ ڕابردوو، هەوڵێك بێت بۆ لەیادکردنی ئێستا.ئێستایەك کە وێنەیەکی دیکەی جیاواز لە ڕابردووی هەیە. بەدەربڕ□ینێکی تر، قەزافی بۆیە دەگەِرێتەوە ڕابردوو، تا ئەو واقیعە لە یاد بکات کە ئێستا تیایدا دەژیت. ئەو چونکە بۆ ماوەی چلو دوو ساڵ بەبەردەوامی لە ڕوانگەی خۆی برای سەرکردەی شۆڕش بوو، چۆن دەبێ ئێستابە ترسێکی زۆرەوە لە ژیانی خۆی لە قوتابخانەیەك خۆی حەشاربدات.

قەزافی دەڵێت:(لیبیا بە بێ من نەگبەتیەکی بێ ناوو ئاییندەییە). دیکتاتۆرەکان چونکەنیشتمانو گەلەکەیان بچووك دەکەنەوە لە کەسیەتی خۆیان، ئیدی واهەست دەکەن، بەنەمانی ئەوان نیشتمانیش نامێنێت، چارەنووسی گەلیش نادیار دەبێت. بۆیە بەردەوام هەوڵدەدەن، ئەودیگایە لە مێشکی هاووڵاتییانی وڵاتەکەیان بچەسپێنن. ترسێك دروست دەکەن، کەهەر کاتێ ئەوان نەمان نیشتمانیش نامێنێ. لە کاتێکدا بەهۆی ئەوانەوە ساڵانێکی زۆرە شکۆی نیشتمان نەماوە. لەو ڕوانگەیەوە یەکێ لە نزیکەکانی قەزافی دەڵێت:(هەرچەند دەکەم ناتوانم لیبیایەك بهێنمە بەرچاوی خۆم تۆی تێیدا سەرۆك نەبیت) یاخود دەڵێت:(من لە ژیانی سیاسیم هەرچیم کردووە بۆتۆبوو نەك بۆ نیشتمان)ئەو شوناسە بۆ تاك، بە شێکی گەورەی شوناسی مرۆڤەکانەلە وڵاتە ستەمکارەکاندا.

شوناسێك کەهەمیشە خۆی بە بچووكو زەلیل دەبینێت لە بەرامبەر دەسەڵاتو هەیمەنەی سەرۆکدا. ئەوەش دەرەنجامی هەموو ئەوترسو سامەیە، کە لە دڵو دەروونی تاکەکان،لەکاردانەوەی ستەمکردنیان دروست دەبێت. ترس لە جەلادو ستەمکاریش کۆتایی نایەت ئەگەر وەك (جوبران خەلیل) لە کتێبی (پەیامبەر)دا دەڵێت: (سەرەتا دەبێ ترسی ناخمان بشکێنین، یاخود گەر بمانەوێ تەختی سەرۆکێکی ستەمکار بڕووخێنین، دەبێ سەرەتا دیوارەکانی ناخمان بڕوخێنین). پاوڵۆ فرێریش لەپەرتووکی(پێداگۆگی ستەملێکراوان)دەڵێت:(تراژیدیترین دۆخی ستەمکاری ئەوەیە، کە ستەملێکراوان لە ستەمکاریەکەیان ڕادێنو

خەیاڵی ئەوە دەکەن ئەوان هەر لە ئەزەلەوە بەو شێوەیە ژیاون).ئیدی کە مرۆڤ لەگەڵ جەلادەکەی ڕاهات، ئەوا دەبێتە قوربانییەکی هەمیشەیی.

کە ئەمەش دوا ترۆپکی دۆخی ستەمکارییە. بەڵام دەبێ ئەوەبزانین سەرەنجام ستەمکارەکان لە ناو دەچن. یەکێکی دیکە لە خەسڵەتی ستەمکار نەرجسیەتە. واتە خۆخۆشویستنوخودگەرایی تا ڕادەی خوایی بوون. ئەوان واهەست دەکەن، هێزێکی نادیارو ئەزەلی بۆ هەتایە، ئەو دەسەڵاتەی پێداون. یاخوود بوونی ئەوان نیعمەتێکی خودایە بۆ گەلەکەیان. بۆیە هەندێ کات خودگەراییان دەگاتە ئاستێك کەخۆیان لە سەرووی مرۆڤەکان دەبیننەوە. قەزافی لەو ڕۆمانەدا دەڵێ:(من موسابووم لە شاخەکان هاتمە خوارەوە بەڵام لە بڕی لەوحی شەریعەتەکان،کتێبی سەوزم پێ بوو!) یەکێك لەو تایبەتمەندییانەی پەیامبەرانی پێ دەناسرێنەوە لە ڕوانگەی بڕوادارانەوە، پەرچووە.کەجیایان دەکاتەوە لە مرۆڤی ئاسایی. قەزافیش خۆی بە موسا دەچوێنێتو ڕەنگە گەلەکەشی بەشوێن کەوتووانی فیرعەون زانیبێت. بەڵام قەزافی نەیتوانی وەك موسا فیرعەونەکان لەناوبەرێت. بەڵکو ئەو کۆمارەی بە خەیاڵی خۆی بۆ گەلەکەی دامەزراندبوو، هەروەهادوای هەموو ئەو دەسکەوتانە بە تێگەیشتنی خۆی،ئێستا چی دەبینێت؟ خیانەتی گەلەکەی.

هەڵگەڕانەوەی نزیکەکانی. بێگومان قەزافی ئەوکاتەی ڕێبەری لیبیاش بوو، بەردەوام خۆی وەك رزگارکەری ئەفریقییەکانو عەرەب دەبینی. ئەمە تێگەیشتنی بە شێکی زۆری سەرکردەو دیکتاتۆرەکانی عەرەب بوو. کاتێکیش کەوتنە بەر ڕقوتووڕەیی گەلەکەیان، ئیدی لە پەنهاترینوقێزەوەنترین شوێن خۆیان حەشاردەدەا. هەموومان بینیمان سەددامو قەزافی لە کوێ دۆزرانەوە.ئەو ڕۆمانە کە پاڵەوانەکەی هەرخودی قەزافی خۆیەتی،دوایین ساتەکانی ژیانی قەزافی باسدەکات کاتێ لەترسی یاخی بووان خۆی حەشارداوە. تاکو دواتر لەوشوێنە دەردەچێو لە کۆتاییشدا لەتونێلێکی تاریکو لاچەپ دەیدۆزنەوەو سەرەنجام بە شێوەیەکی زۆر کۆمیدیانە دەیکوژن.

بە بڕوای من پەیامی ئەو ڕۆمانە هەرتەنها بۆ خوێنەر نییە، بەڵکو بۆ هەموو ئەوسەرۆکە ستەمکارانەیە، کە هەرگیز کورسی فەرمانرەوایی جێ ناهێڵنو گەلەکەیان دەچەوسێننەوە.کاتێکیش ڕووبەڕووی دوژمنێکی دەرەکی دەبنەوە، هێندە ترسنۆکوبودەڵەن،شوێن نامێنێ خۆیانی لێ حەشار نەدەن. لە کۆتاییدا دەمەوێ پەیڤێك لە بارەی وەرگێڕانی کتێبەکەوە بڵێم. ئەو کتێبە بەزمانێکی کوردییانەی یەکجار ڕەوانو

پاراو وەرگێڕدراوە.وەرگێڕانێك كە یارمەتی خوێنەر دەدات بۆ گرێو گۆڵ لە ناوەڕۆكی ڕۆمانەكە بگات. دیارە ئەمەش بەهۆی وەرگێڕی كتێبەكەیە كە یەكێكە لە وەرگێڕە بەتواناو لێهاتووەكانی دنیای وەرگێڕانی ئێمەو تا ئێستا چەندین كتێبی بۆ زمانی كوردی وەرگێڕاون.

پەراوێز/ دواهەمین شەوی سەرۆك/ نووسینی یاسەمینە خەزرا/ وەرگێڕانی ئازاد بەرزنجی/ بڵاوكراوەی ئەندێشە 2017.
*لە میانەی خوێنەوەی پێشەكی ڕۆمانەكە، هەستم بەوەكرد كە ساڵی لەدایكبوونی نووسەرەكە 1995نووسراوە، هەڵەبێت. چونكە لەگەڵ بەروارەكانی دیكە یەك ناگرێتەوە..

عەبدوڵا سلێمان(مەشخەڵ) ٢٢ كتێب و نامیلكەی خۆی چاپ دەكات

عەبدوڵا سلێمان(مەشخەڵ) ، ئەو نووسەرەی لەماوەی دوانزە ساڵی ڕابردوودا زیاتر لە سیانزە كتێبی لەلایەن دەزگا ئەدەبیی و ڕۆشنبیرییەكان لە كوردستان چاپ و بڵاو كراونەتەوە، دوای خولقاندنی ئەو وەزعە بێ مانایەی كوردستان لەسەر دەستی حیزبە گەندەڵكارەكانی كوردستان و پێكهێنانی قەیرانی دارایی كە بووە مایەی گێچوون و شەلەل بوونی سەرتاپای دەزگا ئەدەبیی و ڕۆشنبیرییەكان، لە سێ مانگی ڕابردوودا، (تەمموز و ئاب و ئەیلوولی ٢٠١٧)هەستا بە چاپ كردنی ٢٢ كتێب و نامیلكەی خۆی بە تیراژی دوو دانە هەر بۆ ئەوەی نەفەوتێن، تا ئەو كاتەی ئەو دەزگایانە دەكەونەوە كار و كتێبەكانی چاپ دەكەن.
شایانی باسە ئەم بێ دەربەستییەی دەسەڵاتی كوردیی دەرهەق بە بزووتنەوەی ڕۆشنبیریی جگە لە نووسەرە كاسەلێسەكانی حیزبەكان كە هەمیشە ستایشی دەكەن، مایەی ڕق و نەفرەت و بێزاری زۆربەی هەرە زۆری نووسەرانەیە كە ستەم و بێ ماناییەكانی ئەم وەزعە ڕەت دەكەنەوە. ئەی خوارەوەش ناوی ئەو كتێبانەیە كە عەبدوڵا سلێمان(مەشخەڵ) چاپی كردوون.

ناوی کتێب بابەت تیراژ ژمارەی لاپەڕە

١-لەژێر دووکەڵێکی ڕەشدا بیرەوەری ٢ ١١٢
٢-دواجار دەبم بە نیرڤانا چیرۆک ٢ ٤٩
٣-لەپەنای خەون و سێبەری وشە کۆمەڵێ وتار ٢ ٢٧٤
٤-مانیفیستی ئەدەبی کرێکاریی نووسین ٢ ٤٣
٥-ڕازە درکێنراوەکان نووسین ٢ ٣١٥
٦-پانزە چرکە شانۆنامە – وەرگێران ٢ ١٢٢
٧-تریشقەی وشە و ل□رزمەی تووڕەیی شیعر ٢ ٢٥٠
٨-ڕۆیشتن لەژێر سێبەری جوانی ژناندا شیعر ٢ ١٦٩
٩-چۆلەکەیەک گشت سبەینان ئەجریوێنێ منداڵان- وەرگێران ٢ ٦٩
١٠-سروودە کرێکارییەکان سروود ٢ ٩٣
١١-بارانی وشە سوورەکان شیعر ٢ ٢٨٦
١٢-ڕوانینێک لە شانۆی کەنەدیی لێکۆڵینەوە ٢ ١٦١
١٣-دوو شانۆنامەی ماریا ئیرینا فۆرنێس شانۆنامە – وەرگێران ٢ ١٧٥
١٤-خوێندنەوەو نیگایەک لە دەق ڕەخنە و لێکۆڵینەوە ٢ ٤١٥
١٥-جەمیل ڕەنجبەر ئەو شاعیرەی ڕۆژێ بێ تێکۆشان نەژیا لێکۆڵینەوە ٢ ٤٥٤
١٦-پشوو لەبناری گڕکاندا چیرۆک – وەرگێران ٢ ٥٣
١٧-پرسیارەکان بەدوای وەڵامدا دەگەڕێن چاوپێکەوتن ٢ ٥٥٣
١٨-هەستە شاراوەکانی نێو دێرەکان نامە ٢ ٢٣٣
١٩-خانمەکەی نێو ئەم شیعرە شیعر – وەرگێران ٢ ٥٠٤
٢٠-چەند تێکستێکی سەر تاش□ بەردەکانی وەرکا شیعر ٢ ١٩٠
٢١-A Song foe anexile ٢١- شیعر بە ئینگلیزی ٢ ٥٥
٢٢-دیوانی مەشخەڵ دوو بەرگ شیعر ١ ١٤٣٤

خەزانی پایز یان خەزانی سیاسی کوردستان ... حامی ئەحمەد عەلی

بەسڕکردنی ئەنجامی ڕیفراندۆم و سڕکردنی سەرۆکایەتی هەرێم بەهیچ شێوەیەك دۆخی سیاسی هەرێم چارەسەر نابێت، بەڵکو ئەوەی دەرفەت □ب دەسەڵاتدارانی حکومەتی هەرێمی کوردستان دەڕەخسێنێت و چانسی ئەوەیان پێدەدات جارێکی تر لەفەرمانگە ڕەسمیەکاندا خزمەت بکەن دەست لەکارکێشانەوەی بەکۆمەڵی هەرسێ سەرۆکایەتیەکەیە نەك سڕکردن، چونکە ئەم □س دەسەڵاتە لەچارەسەرکردنی قەیرانەکاندا ئیفلیج بون، ڕاگەیاندنی حکومەتێکی ڕزگاری نیشتمانی تاکە چارەسەرە

لەئێستادا سەرکردەیەك مابێت ئەو کەشتیە لەکەناری ئارامیدا لەنگەر پێ بگرێت بەپێی بۆچونی زۆربەی کەسایەتیە نیشتمانیەکان (دکتۆر بەرهەم سالح)ە کەئێستا سەرکردایەتی قەوارەیەکی سیاسی دەکات ئەو لەتوانایدا هەیە قەرەبوی ئەو شکستە ناوخۆیی ودەرەکیەی هەرێمی کوردستان بکاتەوە، ئەو پرۆسەیەی کەبوە هۆکاری ماڵوێرانی دەیان و هەزاران خێزانی ناوچە جێناکۆکەکان و شەهید بونی چەندین پێشمەرگەی قارەمان کەچی لەماوەیەکی کورتدا پرۆسەکەیان سڕکرد بۆ ئەوەی زیندوی نەکەنەوە لەگەڵ ئەوەشدا پێشبینیەکان وای بۆ دەچن لەژێر فشاری سیاسی عێراقدا ئەنجامەکانیشی هەڵوەشێننەوە، تێکچونی دۆخی سیاسی هەرێم تەنها کاریگەری لەسەر ژیانی ئەو کەسانە هەیە کەخاوەن داینەمۆی هەموو شڵەش و ڕاپەڕینێکی جەماوەرین، ناکرێت ئەم وڵاتە بەم شێوەیە لەسوڕێکی داخراوی شەڕ و کوشتارو برسیکردن و پێشێلکردنی مافی فەرمانبەران بەنەدانی موچەکانیان و هەڵبژاردنی بێدەنگی ودرێژەدان بەحکومڕانی نایاسایی و ماوەبەسەرچوو تێپەڕێندرێت، دۆڕاوی سەرەکی ئەم بارودۆخە ئەزمونی حکومڕانی کوردستان نەتەوەکەمان بوو دوای ئەو شکستە گەورەیەش هێشتا پارتە دەسەڵاتدارەکانی هەرێم لەخەوی حکومڕانی حیزب هەڵنەساون و تاهەنوکەش دەست بەرداری گوتاری پەرش و بڵاوی و تاکڕەوانە نەبون ئەوەتا هێندە کۆبونەوەو دانوستان لەسەر ئاستی حیزبی بونی هەیەو هیچ بایەخێك بەگوتاری یەکڕیزی و گێڕانەوەی دەسەڵات بۆ سەروەری یاسا تائەم ساتەش بونی نیە، هەرسەرۆکێك گوێڕایەڵی خەم و ئازارەکانی میللەتەکەی خۆی نەبێت بەدڵنیاییەوە ناشتوانێت سەروەری مێژویی بۆخۆی تۆماربکات، بەردەوام بون لەسەر هەڵەکانی ڕابوردوو سوربون لەسەر سیاسەتی تاکڕەوانەو نابەرپرسیارانە جێگای قبوڵ کردن نیە، دەبێت بەزوترین کات تەسلیم بە ئیرادەی میللەتەکەمان ببن نەوەك لەژێر فشاری دەرەکی ونێودەوڵەتی و هەرێمیدا بەشاراوەیی و دوور لەمیکانیزم و ڕێوڕەسمی فەرمیانە دانوستان و کۆبونەوە ئەنجام بدەن، ئەو دوو حیزبە دەسەڵاتدارە سەلماندیان تەنها لەکاتی مەترسی خۆپیشاندان و داواکاری ڕەوای دەستەجەمعی هاوڵاتیانی کوردستاندا باسی یەك ڕیزی دەکەن و بەکرداری پێوەی پابەند دەبن، بۆیە چیتر نابێ مافی بەرگریکردن و پاراستنی ئاسایشی نەتەوەیی و ناوەندی بڕیاری نیشتمانی لەدەستی ئەواندا بمێنێت.

لەمێژوی حکومڕانی ئەو دوو پارتە دەسەڵاتدارەی هەرێمدا تێبینی کراوە تەنها لەساتەوەختی دروستبونی مەترسی جدی لەسەر بەرژەوەندی تایبەتی حیزبیان کۆبونەوەو لێداوان و پەیام لەسەر یەککڕیزی نیشتمانی و تەبایی کۆمەڵایەتی دەدەن و پابەندیش دەبن پێوەی،

بەپێچەوانەوە بینیومانە لەهەموو ساتەوەختەکانی پێویستی کورد بۆ یەك ڕیزی و یەك گوتاری گەڕاونەتەوە بۆ هەڵدانەوەی سەرجەم ناکۆکیەکانی ڕابوردوی نێوانیان و میدیاکانیان خستۆتەکار دژی یەکتر وەك ئەوەی لەدوای ڕوداوەکانی شانزەی ئۆکتۆبەرەوە دەیبینین، بەمەش نەك فاکتەری پاراستن و بەرگریکردن نەبون دژی ئەو هەڕەشە دەرەکیانەی ڕووبەڕووی ئاسایشی نەتەوەیمان بوەتەوە بگرە هەمیشە قوربانیدان و شەهیدبونی پێشمەرکەشیان بەفیڕۆداوە.

لەڕاستیدا ڕیفراندۆم فاکتەرێك بوو دەرگاکردنەوە لەو شەرە سەپێنراوەی نێوان هێزەکانی پێشمەرگەو حکومەتی ناوەند ئەگینا ئەجێندای ئەو شەڕە پێشتریش ئامادەکرابوو هەردەبوو بۆ لاوازکردنی پێگەی سیاسی و ئیداری کورد بکرێت، کاتێك گەل بڕیاریدا مافی گەلە چۆن بیەوێت دانوستانی لەسەر بکات (ڕیفراندۆم کراو بوو بەبڕیاری خەڵکی کوردستان) دەیان لێدوانی سەرۆکی هەرێم لەو ڕووەوە دۆکیۆمێنت کراوە کەچی واخەریکە بەتێپەربونی کات و نزیکبونەوەی پریشکی ئەنجامەکانی ئەو شەڕەو ئەو قەیرانەی کەلەدواجاردا کەلەپچەکەی لەگەردنی هاوڵاتیانەوە بەرەو گەردنی سەرکردایەتی سیاسی کورد پەل دەهاوێت، دەیانەوێت پرۆسەکە هەڵوەشێننەوە.

ئێستا پرسیاری شەقام و ڕۆشنبیران دەبێت ئەوە بێت ئەوەی وتتان جێبەجێی کەن پرسیار لەخەڵك بکەن بزانن ڕەزامەندن لەسەر ئەوەی وەك چۆن بەویستی تاکڕەوانە پرۆسەکەتان ئەنجامدا بەتاکڕەوانەش دەتانەوێت قۆناغ بەقۆناغ ئەو بڕوانامە ناوخۆییەی کۆمەڵانی خەڵك بکەنەوە بەنەبوو، هۆکارەکەشی زۆر ڕون و ئاشکرایە کەتینتان بۆ هاتوەو ئەوەش بەهۆی دواکەوتوی عەقڵی سیاسی و ئەزمونی حکومڕانیتانەوە کەنەتان توانی پێشبینی ئەم دۆخە بکەن کەهێشتا لەئەلف و بێیی شوێنەوارە مەترسیدارە کانیدایین، گەرمایی ئەو قەیرانە دروستکراوەو ئەو شەڕە نەخوازراوە زۆر نزیك بوەتەوە لەبەرژەوەندیە تایبەتیەکانی خۆتان، حکومەتی ناوەندی لەسەرەتای بڕینی موچەی فەرمانبەرانەوە بەلێدوانی ڕەسمی تەنها لەیەك کەناڵەوە کەحکومەتە خاوەنی قسەی خۆی بوەو لەیەك وشەی خۆی یەك مەرجی خۆی پەشیمان نەبوەتەوە هەروەها لەسەرەتای تەنگژەی پرۆسەی ڕاپرسیەوە تەنها مەرجی ئەوەبوو ئەم پرۆسەیە ئەنجام نەدرێت کەئەنجامیش درا تەنها مەرجی بۆ دانوستان هەڵوەشانەوەی ئەنجامەکانی ڕیفراندۆم بوو.

عەبادی لەووتەیەکیدا لەڕۆژنامەی (Wall Street Journal“)دا دەڵێت;
هەموو لایەك دڵنیادەکەینەوە بەتایبەت ئێرانی دراوسێمان و ئەمریکای

هاوپەیمانمان پێشوازی لەپشتگیری هاوکاریەکانتان دەکەین بەڵام تکایە کێشەکانتان مەگوازنەوە بۆ عێراق هەروەها ڕێگە بەهیچ کەسێك نادەین دەستێوەردان لەناوخۆی عێراقدا بکات، لەپەیامێکی توندا بەرامبەر بەکورد دەڵێت ئەگەر بەردەوام بن لەکوشتنی سەربازی عێراقی دەبێت بەرپرسیاریەتیەکەی بگرنە ئەستۆ و ناچارمان دەکەن جەنگێکی هەمەلایەنە لەدژتان ڕاگەیەنین، بەهەزارەها گرێبەستی نایاسایی نەوت و غاز دوور لەچاوی دڵسۆزان و خەمخۆران و کەسانی پسپۆڕو ئەکادیمی لەژێر نەشتەری ئەم گوتارەی عەبادیدا هەڵدەوەشێتەوە.

تەڤگەری ئازادی و نەوەی نوێ! …
تاهیر حاجی حەسەن

خەڵکی باشوری کوردستان بەگشتی و چین و توێژە زەحمەتکێشەکان بەتایبەتی،زیاد لەقۆناخێکە لەلایەن بزوتنەوە جۆراوجۆرەکانی بەرەی ناسیۆنالیزمی کوردایەتیەوە دەخەڵەتێندرێن و هەر قۆناخێک بەشێوەیەک ئەو خەڵەتاندنەیان دوبارە کردۆتەوەو ئاسۆی چین و توێژە زەحمەتکێشەکانیان بەبادا داوە، (کەلەبنەڕەتدا بزوتنەوەی سیاسی کوردی پەیوەستن بە چەوساندنەوەی چینایەتیەوە.چونکە خودی ئەو بزوتنەوانە بۆ ئەوە دروست نەبون کەکۆتای بەهەژاری و برسێتی و نەمانی چەوساندنەوەی چینایەتی بهێنن، بەڵام هەمیشە لەژێر ناوی ڕزگاری گەل و کۆتای هێنان بەستەمی نەتەوایەتی و بنەبڕ کردنی هەژاری هاتونەتە مەیدان و خەبات و بەناو شۆڕشیان کردوەو تائێستایش شانازی بەوەوە دەکەن ک□ دەریایەک لەخوێنیان داوە تاگەیشتون بەم قۆناخەی ئێستا، بەڵام قەت ناڵێن ئەو خوێنە زۆرەی ڕژا لەئەسڵدا نەوەکانی کام چینی کۆمەڵایەتی بون دایان؟ چونکە باش دەزانن زۆربەی ئەوانەی لەپێناو ڕزگاری کوردستاندا خۆیان بەکوشتدا بەشی هەرە زۆری لەکوڕانی چینە زەحمەتکێشەکەی کۆمەڵگە بون، نەک لەنەوەی شێخ و مەلاو دەرەبەگەکان و خاوەن پارەدارەکان). ئەو دەسەڵاتە ناسیۆنالیزمە ڕەنگاوڕەنگانە کەمێژوو یەکە لەنێو کایەی دەسەڵاتدان لەباشوور، بەکۆ دیسان لەژێر ناوی پاراستنی هەیبەتی کوردستان و پاراستنی دەستکەوتەکانی دوای ڕاپەڕین،چینوتوێژە

زەحمەتکێش و کرێ وەرگرەکانیان نەک ڕزگار کرد لەباری قورسی هەژاری و بێکاری، بەپێچەوانەوە سەد ئەوەندەیتر ژیان و گوزەرانی ئەو چینەیان بردە ژێر مەترسیداری گەورەوە و خۆیشیان وەک چینێکی مافیا گێری دەندە کەوتنە تاڵانی سامانی گشتی کۆمەڵگەو خۆیان پڕکردە ملیاردەر. ئەو چینە سیاسیە کورت بینە ناسیۆنالیستیە هەندە بەهەڵپە بوون بۆ تاڵانی و تێر کردنی چێژە کەسیەکانیان،وائێستا دەیان بینین چۆن نەک هەر کۆمەڵگەیان بردە ژێر قۆناخی ملەکەچ بون بە دەوڵەتی فاشیستی مەزهەبی عێراق، بەڵکو بە خۆیشیان بونە خاوەن مێژوویەکی پڕ لە شکست و پڕ لەئابڕو چون بەیان،کەچیتر ناتوانن جارێکیتر سەریان بەرز بکەنەوە لەبەرانبەر بەناو نەیارە جۆراوجۆرەکانیاندا.

خەڵکی زەحمەتکێشی هەرێم،چونکە خۆیان خاوەنی هۆشیاری سیاسی چینایەتی خۆیان نین و ئاسۆی بەردەمیان ڕۆشن نیەو لەهەمان کاتدا خاوەنی پارتی شۆڕشگێڕی سەر بەچینەکەی خۆیان نین، بۆیە لەلایەن پارتە جۆراوجۆرەکانی بۆرژوای ناسیۆنالیستی و ئاینی و مەزهەبیەکانەوە،زۆر بەئاسانی یەکێتی ئەو ڕیزە چینایەتیەی نێو ئەو چینەیان تێک داوەو بەگشت لایەکیان بەربونەتە گیانی ئەو چینە هەژار کراوەو هەر لایەو بەشێوازێک درێی قەبەی بۆ دەکات و بەرەو لای خۆی ڕای دەکێشێت. لەدوای شکستی گشت پرسیە تایبەتەکەی ٢٥/١٠/٢٠١٧ وە،کەڕابەرایەتیەکەی لەژێر پلان و مەرامی تایبەتی بارزانیدا بو،کەی ئاسۆی بزوتنەوەی کوردایەتی خستە ژێر پرسیارەوەو فەشەلی حەتمی ئەو بزوتنەوەیەی کردە ئەمری واقیع. بە پێ کردنەوەی ئەو بۆشاییە سیاسیەی کەدروست دەبێت، هەر لەئێستاوە چەند گروپێکیتر خۆیان ئامادە کردوە بۆئەوەی لەهەڵبژاردنەکانی ئایندەی پەرلەماندا بێنە مەیدان و بتوانن کورسیەکانی پەرلەمان وەچنگی خۆیان بخەن. ئەوە بێجگە لەوەی کەنەوەیەکی نوێی مەلای و جەلالیش هەر لەنێو ئەو دوو حزبەدا بەڕێوەن تاجەوی پارتەکانیان بگرنە دەست و لەمردن ڕزگاریان بکەن.

ئێمە لەکام قۆناخدا دەژین؟ ئەمە پرسیاری ترۆتسکی بوە لەسەردەمی خۆیدا. بەئەمڕێش گرنگە کەبزانین لەکام قۆناخدا دەژین. قۆناخی ئێستا تێیدا دەژین قۆناخی ئیفلاس بونی سیاسەتی نیولیبرالیزمی سەرمایەداریە لەڕوی جیهانیەوە. قۆناخێک کەتێیدا دەژین، قۆناخی ئەزمە گرتوی ئەم سیستەمە کاپیتالیزمە دەندەییە کەلەژێر ڕابەرایەتی ئیمپریالیزمی ئەمریکی و روسی و چینیدایە. لەنێو خودی ئەم سێ ئیمپریالیزمەیشدا کەگەورەترینیان ئەمریکایە،هەرلایەو خاوەنی هاوپەیمانیە لەگەڵ کۆمەڵێک دەوڵەتی تردا لەم سەر

زەمینەدا. سیاسەتی ڕەسمی نیولیبراڵیزمی سەرمایەداری سیاسەتی بەتایبەتی کردنی کەرتی تایبەت و بەرفراوان کردنی بازاڕی ئازاد و دەست وەرنەدانی دەوڵەت لەم نێوەدا. لەکاتێکی وایشدا کە قازانج لەسەرو کەی ئامانجە مرۆییەکانەوە بێت،دەبێت لەماڵ وێرانی زیاتر بە چینێکی بەرھەمھێنەرو زەحمەتکێش و یان تادەگات بەوێران کردنی کەی کۆمەڵگەیەکیش چاوەڕێی چیتر لەسیاسەتی ئەم نیولیبراڵیزمە ترسناکە دەکرێت.

کاتێک لەدوای داگیرکاری کوەیت لەلایەن ڕژێمی بەعسەوە لەساڵی ۱۹۹۰ بۆ دەوڵەتی میلیتاریزمی ئەمریکی وەک دیاریەکی پڕ لەبەرەکەت وابو. چونکە لەڕێی ئەو جەنگەی بەرپای کرد لەناوچەکەدا،ئامانج لەی رزگار کردنی خەڵکی زەحمەتکێشی عێراق نەبو،بەڵکو ئامانجی سەرەکی وەگەڕ خستنی خواستی کۆمپانیا زەبەلاحەکانی بوو کەزوو فریا بکەون و وەک گورگی برسی بکەونە خواردنی ئەو وڵاتە و کەی داموودەزگایەک کەھەبو لەوێ و پێش و لەخزمەتی گشتی کۆمەڵگەدا بو کۆتای پێبھێنن و لەجێیدا برەو بدەن بەتایبەتی کردنی کەرتە گشتیەکان.(ھەرکەس پەرتوکی عەقیدەت ئەل سەدمە،سعود رەئسمالیەت ئەل کەوارسی نعومی کلاین ی خوێندبێتەوە باش لەخواست و ئامانجەکانی ئەم نیولیبراڵیزمە دەندەیە تێ دەگات) عێراق لەدوای ڕوخانی سەدامی دیکتاتۆرو کۆنە ھاوڕێی ئەمریکا، تەواو کراوە بەوڵاتێک لەجەنگەستانی تەواو دەچێت تائەوەی لەوڵاتێکی ئارام و پێکەوە ژیانی نەو نەتەوە و مەزھەبە جیاوازەکان بچێت.
دیارە ئەم قۆناخەی تێیدا دەژین، قۆناخی بەربەریزمی نیولیبراڵیزمی سەرمایەداریەو کەی وڵاتانی جیھان لەنێو قەیراندان و ھەر وڵاتەو بەشێوەیەک،وڵاتانی ڕۆژھەڵاتی جەنگ گرتوو لەھەرە شێوازە قورسەکەی ئەو قەیرانەی بەرکەوتوە کەلەساڵی ۲۰۰۸ وە لەئەمریکاوە تەقیوە.
بەئەوەی زیاتر لەسەر بابەتەکە بڕۆم، کەبەمن جێگەی سەرنجە، ڕێکخراوی بزوتنەوەی تەڤگەری ئازادیە لەباشوور. ئەم ڕێکخراوە زیاتر لەمەدی بیروباوەڕی پەکاکاوە نزیکەو خودی پەکاکایش وەک پارتێکی خاوەن دیسپلین و خاوەن بەرنامەی تایبەتی بەخۆی ناسراوەو لەھەمان کاتیشدا پەیوەستە بەو ئەلتەرناتیڤەوە کە ئۆج ئالان لەمانیفێستەدا ئیشارەی پێداوەو پیداگیری دەکات لەسەر جێبەجی کردنی لەبواری کردارییەوە، یانی کۆمەڵگەی خۆسەری دیموکراتی و ئازادیخوازی،دەتوانم بڵێم یەکسانیخوازیش. گەرچی لەڕوی ئابوریەوە زۆر نەچوەتە قوڵاییەوە کەئەو ئەلتەرناتیڤە ھەڵگریەتی، لای من ئەو خاڵەیش جێگەی ھەڵوەستە لەسەر کردنی جیدیە. چونکە ھەر پارتێک کەدەیەوێت چینوتوێژە زەحمەتکێشەکان ڕزگار بکات لەدەستی ستەم و

چەوساندنەوەی چینایەتی،گەر بێت و نەتوانێت بەفەرمی کۆتای بەخاوەندارێتی تایبەتی سەر ئامرازەکانی بەرهەمهێنان بهینیت کەتایبەت مەندی چینە چەوسێنەرەکانە،ئەوا ناش توانێت لەژێر هەمان بەڕێوەبردنی خاوەندارێتی تایبەتدا کۆمەڵگەیەکی یەکسان و یەکسانیخواز بەرهەم بهێنێت. بۆیە بە خودی پێکاکایش هەڵوەستە لەسەر کردنی ئەو شێوازە ئابوریە زۆر بەی گرنگ دەبێت کەکام جۆر لەخاوەندارێتی دەخوازێت لەڕوی ئابوریەوە. نیولیبراڵیزمیش لەژێر ناوی ئازادی و دەست کراوەیی تاکدا،بڕوی بەبازاڕی ئازاد و کەرتی تایبەت داوەو لەم نێوەیشدا تەنها ئەوانە ئازادن کە خاوەنی سەرمایەن نەک چینێک کە بەغەیری فرۆشتنی هیزی کارەکەی خاوەنی هیچ ئازادیەکیتری نیە.

تەڤگەر لەباشووردا،خاوەنی جۆرێک لەتایبەت مەندی خۆیەتی بەوەی دەیەوێت لەتەواوی ئاحزابی مەوجود جیاوازتر بێت و لەهەمان کاتیشدا بەخۆیان خاوەنی ئەو بەرنامەیە نین کەدواجار بیانەوێت ببنە کەسی خاوەن سەرمایەو وەک ئەمانی پێشتر بن کەبەرە جۆراوجۆرەکانی ناسیۆنالیزمی کوردایەتی پێک دەنن. لەلایەکیتر بۆ تەڤگەر کاری گرنگ و ستراتیژی بۆ ئەوەی وەک ئەحزابەکانیتر نەبن و لەدوا قۆناخدا ئەمانیش کاریان لەسەر خەڵەتاندنی چینوتوێژە زەحمەتکەسەکان نەبێت، بەیان پێویستە کەخاوەن بەرنامەی ڕۆشنی ئابوری بن، تەنها بەرنامەی سیاسی و کۆمەڵایەتی و جۆرێک لەسۆزداری بەس نیە،یان ئەوەی تەنها کار ببێتە ئەوەی خاڵە نەگەتیفەکانی بەرانبەر بەدەر بخرێت، بەپێچەوانەوە چەندێک خاوەن بەرنامەیەکی ئابوری ڕۆشن بن و جێگەو ڕێگەی خۆیان دیاری بکەن لەوەی پشتگیری لەکام شێوازی ئابوری دەکەن، بەو ئەندازەیەش دەتوانن سەرکەوتنی خۆیان دیاری بکەن. وەک لەسەرەوە ئیشارەم پێداوە،خەڵکی زەحمەتکێشی باشوور تا دەگات بەعێراق و ناوچەکەیش چونکە خاوەنی خەتی چیانەیەتی ڕۆشنی خۆیان نین،لەلایەن بەرە جۆراوجۆرەکانی بەرژوازیەت و بەرە ناسیۆنالیستەکان و بەرە ئاینیەکانەوە بەکار هێنراون و لەپێناو بەرژەوەندیەکانی ئەو چینە چەوسێنەرانەدا بەکاریان دەهینن و کردونیانەتە نێو خۆراکی جەنگەکانیان و کەی ماڵ و وێرانیەکانیش تەنها بەسەر ئەو چینە هەژار کراوەیە. بۆیە ئەرکێکی ئەخلاقی و سیاسی گەورە دەکەوێتە سەر تەڤگەر کە بەڕۆشنی خەتی خۆی دیاری بکات لە بەرانبەر ئەو چینە زۆرینەیەداو بەڕۆشنی بەو زۆرینەیە بڵێن ئاخۆ ئەوان چیان دەوێت گەر دواڕۆژ توانیان بگەن بەقۆناخی سەرکەوتن و هەڵگرتنی بەرپرسیارێتی. دواجار تەنها ئەو چینە کۆمەڵایەتیەن کەدەتوانن پارتەکان سەر بخەن یان وەلایان بخەن.

نەوەی نوێ لەگەڵ تەڤگەردا دوو دنیای جیاوازن، شاسوار عەبدول واحید بەخۆی کەسێکی سەرمایەدارەو هیچ دیار نیە کەکێ لەپشتیەوەیەتی و پشتگیری لێ دەکات. چونکە ئەم کەسە لەڕووی سیاسیەوە هیچ پێشینەیەکی نەبوە هەروەک چۆن دەوڵەمەندیەکەیشی هەروەک سیاسەکان کەتادوێنێ پێڵاوی لاسیکیان لەپیدا بوو لەپڕێکدا بون بەملیاردەر، ئەمیش لەو ڕووەیشەوە هەروایە. ئەوە بەجگە لەوەی شاسوار بەشوێن بەئەنجام گەیاندنی کەرت تایبەتەوەیەو سەر بەنیولیبرالیزمی ڕوخێنەری سەرمایەداریە. لای ئەمیش بەرنامەکەی ڕوون نیەو ناشیەوێت ڕون بێت کەدواجار چی دەکەن لەگەڵ کۆمەڵگەدا. ئاخۆ گەر دەسەڵاتی گرتە دەست ئەوا کار بۆ کۆمەڵگە دەدۆزێتەوە یان کۆمەڵگە خۆی دەکات بەخاوەن ئیرادەو خاوەن کاروچیتر پێویستی بەخاوەن کارو کرێکار نەبێت. من نامەوێت دژایەتی شاسوار بکەم، بەوەی نەوەیەکی نوێی بەڕێ خستوە تابتوانن کۆتای بەم دەسەڵاتە ناسیۆنالیستە شکست خواردوە بدەن. یان بۆ نەوەی نوێیش دیار نیە ئاخۆ دواجار کام جۆری کۆمەڵگە دەخوازن، هەر ئەم کۆمەڵگەو یاساو ڕێسایەی کەنایەوێت ئاین لەدەوڵەت جیا بکرێتەوە،یان بەڕەسمی دەیانەوێت دەست ببەن بۆ جیاکردنەوەی ئاین لەدەوڵەت و گەڕاندنەوەی ئاین بۆ شوێنە ئەسڵیەکەی خۆی کەبکرێتە کاری شەخسی و دورلە کاری بزنسی،،دیارە ئەم تێگەیشتنە بۆ تەڤگەریش گرنگە کەئەوانیش دەیانەوێت کام جۆر بۆ کۆمەڵگە دیاری بکەن گەرچی ڕێی تێدەچێت تەڤگەر گەر بگەنە قۆناخێکی وا زیاتر هاوشێوەی کانتۆنەکانی ڕۆژئاوای کوردستان بن.

نووسینی ئەم بابەتە زیاتر بۆ ئەو خاڵەیە کەبڵێم، چیتر خەڵکی زەحمەتکێشی هەرێم شایانی ئەوە نین لەمە زیاتر بخەڵەتێنرێن و لەژێر دروشمی ڕەنگاوڕەنگی ناکرداریدا بچەوسێنرێنەوە و بخەڵەتێنرێنەوە. بەپێچەوانەوە ئەو خەڵکە زەحمەتکێشەی هەرێم پێویستی بەڕابەرایەتیەکی شۆڕشگێڕی بەتوانا هەیە تاپێکەوە بتوانن دەست ببەن بۆ بەرپا کردنی شۆڕشی کۆمەڵایەتی و کۆتای هێنانن بەم کە چەوساندنەوە جۆراوجۆرانەی کەتائێستا بەسەریانەوەیە. باشوور و عێراق دەوڵەمەندن لەڕووی گەلێک سەرچاوەی مادیەوە،بۆیە چاوی گشت دەسەڵاتدارانی ئەم جەنگەڵستانەیشی لەسەرەو هەر لایەو بەشێوەیەک دەیەوێت دەستی لایەنێکی ناوخۆ بگرێت تادواجار سەروەت و سامانەکەی بەتاڵان ببەن. بۆیە بۆ تەڤگەری ئازادی گرنگە نەبێتە نێچیری دەم سەرانی ئەم جەنگەڵستانەی کە نیولیبراڵیزمی سەرمایەداری قەیران گرتو ڕابەرایەتی دەکات.

تاهیر حاجی حەسەن
٣١/١٠/٢٠١٧

ئایا چوونە سەر پارلەمان دەستی ئاژەوە گێڕیی بوو یان … ؟ ….

جیهاد موحەمەد

دوێنی ئێوارە و شەوەکەشی، دوای دەست لە کارکێشانەوەی مەسعود بارزانی، کۆمەڵێک لە گەنجەکانی جەماوەری پارتی جگە لەوەی پەلاماری ڕابوون مەعروفیان دا و نەیانهێشت کۆنگرە ڕۆژنامەنووسییەکەی تەواو بکات، بەدار و چەقۆ و بەردەوە پەلاماری کۆشکی پارلەمانیان دا بە ویستی لێدان و سوکایەتیکردن بە پارلەمانتارەکانی بزووتنەوەی گۆڕان و کۆمەڵەی ئیسلامیی و مێدیاکارن کە لەوێ ئامادەبوون. بەم بابەتە وەک هاوڵاتییەک دەمەوێت ڕای خۆم و خوێندنەوەی خۆم لەسەر ئەو ڕووداوە و چەندین ڕووداوی لەو وێنەیە کە پێشتر ڕوویانداوە، لە سلێمانی و هەوڵێر و شارەکانی دیکەی کوردستان بخەمە ڕوو بۆ ئێوەی خوێنەری ئازیز.

ئەنجومەنی ئاسایشی کوردستان و بەرپرسەکانییان کە حیزبیین و نیشتیمانیی نین، بەناو بۆ ئەوە دروستبوون کە سەروماڵی خەڵکی بپارێزن و ئارامیی و ئاسایش سەقامگیربکەن، بەڵام بە پێچەوانەوە خۆیان بوون بە سەرچاوەی ئاژەوە گێڕیی و شەڕ و پێکدادان. بە نهێنی هانی جەماوەرە ناهۆشیار و کەڕ و کوێرەکەی خۆیان دەدەن بە کاری تێکدەرانە و پەلاماردانی دامودەزگاکانی حوکمیی و پارلەمان و بارەگا حیزبییەکان، لە دواجاریشدا ڕووی خۆیان بە هەندێک لەدوانی درەزنانە سپیدەکەنەوە و بەڕەتەجییەکانی خۆشیان کە خودی خۆیان گۆشیانکردوون و ڕایانهێناون لە سەر ڕق و کینە و خوێنڕشتن بە یەکالییکردنەوەی ململانە سیاسییەکانییان، یان تۆڵەکردنەوە لە یەکتری، فێریانکردوون کەی دەیان لێکردن وەک سەگەل پەلاماربدەن و بەربەرییانە دار و چەقۆ هەڵگرن و هەرچ کەسێک لە نەیارانییان کەوتنە بەردەست بیکوتن هەر لە کامێرامانەکەوە تا دەگاتە

پارلەمانتارەک کە پارێزەریی یاسایی و پارلەمانتاریی هەیە. کاتێکیش کارە بەربەرییەکەیان ئەنجامدا، لە ژێرەوە و بە نهێنی دەستخۆشیان لێدەکەن بۆ دڵسۆزییان بۆ(گەل و نیشتیمان و حیزب)، پێیان دەڵێن هەتا ئێوەمان هەبن هیچ هێزێک ناتوانێت لەشکەی سەرۆکێتیمان کەمبکاتەوە، بەڵام وەکوتریش ڕۆژنامە و شاشەی تیڤییەکانییان پڕدەکەن بە لێدوان و بەیاننامەی پڕوپوچی قێزەون و ناوی خۆپیشاندەرەکانی خۆیان دەبەن بە (ئاژاوەگێڕ) و (دەستی تێکدەر) و (تابوری پێنج).

ئەوەی دوێنێ ئێوارە و شەوی ٢٩/١٠ لە هەولێر و دهۆک و زاخۆ ڕوویدا، لە چوونە سەر پارلەمان و بارەگاسووتاندنی حیزبی هاوپەیمان و حیزبە ئۆپۆزسیۆنەکانی خۆیان، لە سلێمانی و گەرمیانیش ئەم کارە قێزەون و یارییە مناڵانە سیاسییە ڕوویداوە، ئەمە کاری یەکەمجاری ئەم حیزب و دەزگا ئەمنییانە نییە کە بەیەکتری دەکەن، هەرچ کاتێک هەستییانکردبێت بە تێکشانێک پەلاماری بەرامبەرەکەیان دەدەن. هەر بۆ نموونە ئەوەی لە کەرکووک لە ڕۆژی ١٦ی ئۆکتۆبەردا ڕوویدا و چەندین ڕووداوی دەتەزێن و ناخۆشی بە دوای خۆیدا هێنا، باڵێک لە یەکێتی نیشتیمانی هەستی بە تێکشکان و پەراوێزکەوتن کرد بۆیە ئەو کارە قێزەونەی ئەنجامدا. دیسان لە سلێمانی ـ ش یەکێتی و گۆڕان کەی هەستیان بە هەژموونی گەورەی پارتی کردبێت هەوڵیانداوە بە خەڵک تۆڵە لە پارتی بکەنەوە. هەروەها پارتی هەمان تۆڵەی لە یەکگرتووی ئیسلامیی و کۆمەڵەی ئیسلامیی و گۆڕان و یەکێتی کردەتەوە.

تا ئێستا چەندین جار ئەم کارە قێزەونە بە بەرچاوی هێزە ئەمنییەکان و حوکومەت و وەزارەتی ناوخۆوە ئەنجامدراوە. یەک هێز لەم هێزانە لە کاتی ئەم ڕووداوانەدا نەک هەر قسەناکەن بەڵکو لە ژێرەوە هانی خەڵکە بەربەرییە گۆشەکراوەکەی خۆیان دەدەن، کەی کارەکەیان تەواوکرد ئەوسا بە قسەی قۆڕ و نابەجێ دەکەونە لێدوان: “ئەوە دەستەکی تێکدەر و ئاژاوە گێڕ بوو”، “چەند کەسێکمان لەو ئاژاوەگێڕانە گرتووە و دەیاندەین بە دادگا”، حیزبە بارەگا سوتاو و هێرشکراوە سەرەکانیش شەرمنانە و بێئابڕوانە دەڵێن”ڕوونکرنەوەمان لە حیزبی دەسترۆشتووی ئەو دەڤەرە و حکومەت دەوێت” لە کاتێکدا کە خۆیان بەشێکن لە حوکومەت و خۆشیان پێشتر هەمان کاری قێزەونییان ئەنجامداوە.
هەندێک جاریش لێدوانەکانییان داواکارییی و تکایە! “هیواداریین شەڕی ناوخۆ ڕوونەدات، چونکە هەموومان دەسوتێین” ،”هیواداریین بە عەقڵ و لۆژیک مامەڵە بکەین”، وەک ئەوەی دووژمنانی گەلی کورد هێرشەکەی

کردبێت، یان وەک ئەوەی ئەو خەڵکەی هێرشیکردوەتە سەریان، خەڵکانێک بن لە دەرەوەی خۆیان. ئاشکرایە لای هەموومان کە شەڕە دژەوەکانی ناوخۆی کوردستان لە نێوان حیزبەکاندا بە فەرمانی سەرۆکی حیزبەکان و فەرماندەی یەکەمی چەکداری دەکرێت کە خودی سەرۆک حیزبەکان خۆیانن.

لە ڕاستیدا، نە بارەگاسووتاندن و نە هێرش و پەلاماری چەند بارەگایەکی حیزبیی یان دامودزگای حوکمیی و پارلەمان، خۆی لە خۆیدا هێندە ترسناک نییە، ئەوەندە کاری وا لە دنیایی سیاسەت و بە تایبەتی لە خۆپیشاندانی خۆپیشاندەراندا زۆر جار ڕوویان دابێت، بە تایبەتی ئەو خۆپشاندانە جەماوەرییانەی کە لە هەستێکی چینایەتیی و جیاکاریی و پەراوێزخستن و برسێتییەوە سەرچاوە دەگرێت، زۆر جار توندوتیژیی بەخۆیەوە دەبینێت. بەڵام ئەمەی لە کوردستاندا ڕوودەدات، لە بارەگا سووتاندن و چوونە سەر بارەگای حیزب و چوونە سەر پارلەمان و دامودەزگای حکومیی، ترسەکەی لەوەدایە، ئەو حیزبانەی خۆیان حوکمڕانن، ئەو حیزبانەی فراکسوێنی گەورەیان هەیە لە پارلەماندا، ئەو حیزبانەی هاوپەیمانن، ئەو حیزبانەی بە ناوی دیموکراتیی و سۆسیال دیموکراتییەوە دەیان ساڵە تەمەنیان هەیە و خۆیان بە خاوەنی (شۆڕش و بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی گەلی کورد) دەزانن، هەر کە دمیان کردەوە بەرامبەر بە یەکتری دەڕۆن، ئەمە خاوەنی(ڕووبارێک لە خوێنین)، هەر بەم ناوانەشەوە و بەم دروشم و پەرچەمانەوە توانییویانە جەماوەرێکی بەرینی خەڵکی کوردستان بکەن بە ئەندام و لایەنگر و هەواداری خۆیان، خۆیان ئەم کارە دڕندەیی و قێزەونە دەکەن بەرامبەر بە یەکتری، خۆیان خەڵک و جەماوەرەکەی خۆیان وا ڕاهێناوە کە حیزبی بەرامبەریان، بارەگای بەرامبەریان، ڕای جیاوازی بەرامبەریان، ئەوەی لە گەڵیان نییە، دوژمنن، لە دووژمن خراپترن و بە ناچاری هاوپەیمانن لەگەڵیاندا. ئەم پەروەردەیە ڕێک وەک ئەوە وایە لە قوتابخانەیەکدا مامۆستاکان هانی قوتابیانی پۆلە جیاوازەکان بدەن لە یەکتری و وەک دووژمن وێنایان بکەن لە بەرچاوی یەکتری.

ئەم حاڵەتی دووژمنکارییەی نێوان ئەم حیزبانە، هێندە ترسناکە کە شۆڕبۆتەوە بە ناو خێزانەکان، بە ناو قوتابخانەکان، بە ناو دامودەزگا حکومیی و وەزارەتەکان، بە ناو خودی پارلەمان و دامەزراوە یاساییەکان، بە ناو خودی ڕێکخراوە ناحکومیی و مەدەنییەکان. ئەم شۆڕبوونەوەیە وەک ئاماژەم پێدا ترسەکەی لەوەدا کورت نابێتەوە کە چەند بارەگایەک دەسوتێنرێت و تەواو، بەڵکو

ترسکەی لەوەدایە کە کۆمەڵگە لەبەریەک هەڵدەوەشێنێتەوە، دووژمنایەتی و ڕق و کینە دەچێنێت لە ناو خەڵکدا و برەو بە توندووتیژیی دەدات.
بۆیە بەڕای من پێویستە لەسەر هەموو کەسێکی بە ئاگا،لەسەر هەموو ڕۆشنبیر و نووسەر و ئەدیب و کۆمەڵگەی مەدەنی و ڕیکخراوە مەدەنییەکان زۆر بە توندی بچنەوە بە گژ ڕەفتاری بەرب□رتیی ئەم حیزبانە و ئەم دووڕوویە لە کاری سیاسییاندا. ئەوانەی بارەگای حیزبەکانییان سوتاند لە گەرمیان و سلێمانی و هەوڵێر و زاخۆ، ئەوانەی پەلاماری پارلەمانییان دا، ئەوانەی بوون بە سوتەمەنی شەڕی ناوخۆ، ئەوانەی ڕۆژنامەنووسەکان و پیاو ئازا سیاسییەکانی کوردستانیان تیرۆرکرد، ئەوانە ئاژەوە گێڕێک نین لە دەرەوەی حیزبەکانی کوردستان و بە تایبەتی لە دەرەوەی پارتی و یەکێتی نین، بەڵکو ئەوانە گۆشکراوی دەستی پارتی(دیموکراتی)کوردستان و (یەکێتی)نیشیمانی کوردستانن.

دیسان دەمەوێت ئەوەش بڵێم، هێندەی ۳۱ی ئاب و ۱٦ی ئۆکتۆبەر دوو □وداوی فروفێڵی سیاسیی قێزەونی پارتی و یەکێتین هێندە خیانەت نییە، ئەگەر ئەم کارە سیاسییانە خیانەتە، ئەی چۆن ئەم خیانەتانە قبووڵ دەکرێت، ئەی چۆن لێپرسینەوەی یاسایی و سیاسیی لەسەر ناکرێت و نادرێن بە دادگا، ئەی چۆن پێکەوە یەک حکومەت دروستدەکەن. بە بڕوای من ناوبردنی ئەم □وداوە سیاسییە قێزەونانە بە خیانەت بۆ هێورکردنەوەی باری دەروونی خەڵکی گشتیی و ئەو دروشمە”کوردایەتی”یە درۆزن و ساختەچییەیانە، تا خەڵکی ئۆخی بکەن کە یەکێتییەکان بە پارتییەکانییان گوت خیانەتیان کردووە، هەروەها پارتییەکانیش بە یەکێتییەکانییان گوت خیانەتیانردووە، خیانەت پێناسەی خۆی هەیە. ئەم مامەڵە سیاسییە قێزەونانە ستراتیژییەتی هەردوولایانە، ئەگەر بەم جۆرە سیاسەت نەکەن، ڕەنگە بچوکبن□و□، □□نگە نەتوانن یەکتری زیندووکەنەوە و بەردەوام ه□مزموونیان بەسەر خەڵکی کوردستاندا گەورەبێت و بتوانن بە ناوی کوردایەتییەوە خەڵ بخەڵ□ تێنن.

جیهاد موحەمەد
۳۰/۱۰/۲۰۱۷

کاتی بەدیلی کۆمۆنیستییە ! ...
سەردار عەبدوڵا حەمە

لەووتارێکی پێشومدا باسی سێ جۆر چەپم کردوە لە بەرانبەر ڕیفراندۆمدا لەم بەشەدا باسی بەدیلی کۆمۆنیستی دەکەم بۆ کۆمەڵگای کوردستان کە دەکرێت هەرسێ لایەنی چەپ بەشدار بن لە بە هێز کردنی ئەم بەدیلە کۆمۆنیستییەدا بە گشتی وچەپی سێ یەم (چەپی کرێکاری یا کۆمۆنیزمی کرێکاری) بە تایبەتی.

کوردایەتی لەشەرمەزاری زیاتر هیچی تری نەبووە بۆ خەڵکی کوردستان ، هیچ شتێک نەبووە لە مێژووی کوردایەتیدا جێگای شانازی تاکی کورد بێت ، مێژووی ڕەشی ئەم بزووتنەوە یە ئەوە بووە کە هەمیشە باڵێکی ناو ئەم بزووتنەوەیە پێش لەشکری کردووە بۆ دەوڵەتە کۆنەپەرستەکانی ناوچەکە بۆ لێدانی بزووتنەوەی هەقخوازنەی خەڵکی کوردستان کە نەمانی ستەمی میللیە لە هەرچوار پارچەی کوردستاندا . بەشێکی تر لە مێژووی ڕەشی ئەم بزووتنەوەیە ئەوە بووە کە شەڕی ناوخۆییان لە پێناو دەسەڵاتی پاوانخوازیدا چ لە شاخ وچ لە شار بە درێژایی نیو سەدە هەڵگیرساندووە وبە دەیان هەزارکەسیان لە خەڵکی کرێکار زەحمەتکیشی کوردستان لە ناوبردووە ، ئەوکاتانەشی کە شەڕیان نەکردووە پێکەوە شیلەی گیانی ئەم خەڵکەیان مژیوە و خەڵکیان هەژارو برسی کردووە وخۆیان دەوڵەمەندو تێر تەسەل تەسەل کردووە .

تەنها چەند فاکتێک بۆ ڕاستی ئەم قسانە لە مێژووی زیاتر لە نیو سەدەی ئەم بزووتنەوەیە لە کوردستانی عێراق(باشور) بەسە بۆ ناسینی ئەم بزووتنەوەیە ، ساڵی ١٩٦٦ تاڵەبانی هێزێکی دروست کرد بە ناوی جەلالی بووە پێش لەشکری سوپای عێراق لەولاشەوە هێزەکەی بارزانی بە ناوی مەلایییەوە بوونە داردەستی شای ئێران تابوونە هۆی ئاشبەتاڵێکی گەورە لە ساڵی ١٩٧٥. لە پاش شۆرشی ئێران لە سالی ١٩٧٩ بارزانی هێزێکی دروست کرد بە ناوی قیادە موەقتە بوونە کەوا سوری بەر لەشکری سوپای پاسدارانی خومەنی لە دژی خەڵکی کوردستانی ئێران .لە ساڵی ١٩٨٨ پارتی ویەکێتی وبزووتنەوە ئیسلامیەکان پێش لەشکریا ن کرد بە سوپای پاسدارانی جمهوری ئیسلامی ئێران بۆ داگیر کردنی هەلەبجە وهەندێ شوێنی تر ، لە ساڵی ١٩٩١ کە ڕاپەرین کرا ئەم هێزانە بوونە داردەستی ئەمەریکا وغەرب وئۆردوگا یەکیان بۆ خەڵکی کوردستان دروست کرد . ساڵی ١٩٩٦ لە ٣١ی ئابدا پارتی پێش

لەشکری کرد بە سەدام وبەعس بە داگیر کردنی هەولێروکورستان لە بەرانبەریشدا یەکێتی پێش لەشکری دەکرد بە ئێران بە شارەکانی کەرکوک وگەرمیان. لەساڵی ٢٠٠٠دا کاتێ کەمۆنیستەکان داوای سەربەخۆیان بۆ کوردستان دەکرد هێزەکانی یەکێتی پەلاماری کەمۆنیستەکانیان داو ٥ کەسیان لێ تیرۆر کردن . لە ٢٠٠٣دا کە سەدام ڕووخا ئەم حیزبانە بە زۆر کوردستانیان لکاند بە عێراقێکی قەومی ودینی و تایفیەوە کە خاوەنی ڕەشترین سیناریۆ بوون .لەو کاتەوە تا ئێستا دەسەلاتی ئەم حیزبانەی کوردایەتی نموونەی خراپترین دەسەڵاتی مافیایی بوون و خەلکی کوردستانیان برسی کردووە و ئازادیخوازانیان تیرۆر کردووە ، دوا جار ئەم هێزانە پاش دژایەتی کردنی ریفراندەم سەرەنجام ملیان دا بە خواستی خەڵکی کوردستان بۆ سەربەخۆیی لە ریفراندۆمێکدا بەڵام باڵێکی تری ئەم بزووتنەوەیە یا باشتر بڵێم باڵێکی ناو یەکێتی نیشتمانی دەستی ئێران وعێبادی گرت بۆ شکست پێ هێنانی ئەم خواستەی خەڵکی کوردستان ڕێگەیان بە لەشکرەکانیان دا لە ١٦ئەکتۆبەری ٢٠١٧ شاری کەرکوک داگیر بکەن .

ئێستاش وا خەریکە ئاگری شەڕێکی ناوخۆیی خۆش دەکەن وبە بن بەست گەیشتون ، هیچ ئومێدیک نەماوە بەم هێزانەی کوردایەتی دەبێت ڕێگایەکی تر بکرێتەوە بۆ ڕزگاری خەڵکی کوردستان ئەویش ڕێگای چەپ وکۆمۆنیزمە . تەنها بەدیلی کۆمۆنیستیە دەتوانێت خەڵکی کوردستان لە هەموو نەهامەتیەکانی دەرێربەنیت . ئەوە بەدیلی کۆمۆنیستیە ١٤ ساڵە ڕێگای بە خەڵکی کوردستان نیشانداوە بۆ ڕزگار بوون بەڵام بە هەڵ باڵادەستی ناسیونالیزم وحیزبەکانی کوردایەتیەوە نەتوانراوە ئەم ڕزگار بوونە بێتە دی، ئەوە بەدیلی کۆمۆنیستی بووە دژی مانەوەی ستەمی میللی وکێشەی خەڵکی کوردستان بووە ڕێگای ڕیفراندۆمی هەڵبژاردووە بۆ نەمانیان . ئەوە بەدیلی کۆمۆنیستی بووە دژی گەندەڵی و دزی وڕاوورووتی بەرپرسانی بزووتنەوەی کوردایەتی بووە ، بەڵام بە داخەوە ئەم بەدیلە تا ئێستا نەیتوانیوە ئامانجەکان بپێکێ وببێتە جێ ی متمانەی خەڵکی کرێکار وزەحمتکیش وتەواوی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان هەرچەند لە ساڵەکانی ١٩٩١ تا ساڵی ١٩٩٤ پاشان تا ساڵی ٢٠٠٠ وەک هیزێکی گەورە بوون وجێ متمانە بوون بەڵام لە و کاتە بە دواوە ئەم بەدیلە لە پاشەکشەدا بووە هەی ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ هەردوو فاکتەری بابەتی وخۆیی ، فاکتەرە بابەتیەکە دەگەڕێتەوە بۆ سەرکوتی هێزەکانی کوردایەتی بۆ سەر تەواوی کۆمەڵگا دیارە کۆمۆنیستەکانیش وەک بەشێکی کۆمەڵگا زیانیان پێ گەیشتووە ، فاکتەرخۆیش دەگەڕێتەوە بۆ نەبوونی پلان ونەخشەو تاکتیکی پێویست

،وکارو پراکتیکی گونجاو لەلایەک وە لە لایەکی ترەوە پرش بلاوە پێکردنی هێزەکانی ئەم چەپە و وازهێنانی زۆرێک لە کادیرەکان لە کاری حیزبی و ڕێکخراوەیی بووە .

لە ئێستادا هەردوو فاکتەرەکە خەریکە بەهێز دەبن وڤایرەسی بە هێزی کۆمۆنیزم بەرەو لە ناوچوون دەچێ لەڕووی بابەتیەوە کوردایەتی فەشەلی هێناوە لە چارەسەری کێشەکانی خەڵک دا و وەک دەورانی پێشووش یەک دەست نین بۆ داسەپاندنی سەرکوتی کۆمەڵگا بە کۆمۆنیستەکانیشەوە. لەڕووی فاکتەری خۆیشەوە هیچ کات کۆمۆنیستەکان وەک ئێستا یەک دەست نەبوون لە ڕووبەرووی بونەوەی کێشەیەکی گەورەی خەڵکی کوردستاندا جگە لە سەرجەم حیزبەکانی کۆمۆنیزمی کرێکاری لە عێراق وئێران وکوردستان هیزگەلی کۆمۆنیستی وچەپی تریش هەبون هاوڕاو هاوکار بووون لە بڕیار دانی چارەنوسی خەڵکی کوردستاندا لە ریفراندۆمەکی ئازاددا ، دەبێ ئەمە بە هەند وەرگیرێ هەوڵ بدرێ هەماهەنگی زیاتر بکرێ بۆ کارکردن بۆ بەهێز کردنی بەدیلی کۆمۆنیستی لە کوردستاندا . پێویستە هاوکاریەکان لۆجیکی ومادیی ومەعنەوی بن ، دەکرێ هاوکاری ئعلامی بن تەلەفزیۆن وکەناڵەکان و ڕۆژنامەکان بخەنە گەڕ بۆ بەهێز کردنی ئەم بەدیلە یا دەبێ هەوڵ بدەین ئەم بەدیلە لە کوردستان ببێتە خاوەن کەناڵێکی ئاسمانی خۆی ، ڕاکێشانی پشتیوانی سەندیکا کرێکاریەکان وهێزە چەپ وئازادیخوازەکانی دونیا بۆئەم بەدیلە یەکێ تر لە ئەرکەکانی کۆمۆنیستەکان بێت ، هەوڵدان بۆ ڕێکخراو کردنی کرێکاران وخەڵکی کوردستان لە ڕێکخراوی سەربەخۆی خۆیاندا وەک کاری ڕۆتینی کۆمۆنیستەکان بخرێتە دەستوری جێ بەجێ کردنەوە هەموو بۆ ئەم مەبەستە بچینە مەیدانەوە .

ئەمە کۆمۆنیستەکانی کوردستان وناوچەکە دەکرێت هەموو پێکەوە کار بکەین بۆ ئامانجە دوورو نزیکەکانی ئەم بەدیلە کۆمۆنستیە کە ئامانجی لە ئێستادا چارەسەری کیشەی خەڵکی کوردستان ودامەزراندنی دەسەڵاتێکی سکیۆلارە ولە ئایندەشدا شۆڕشی سۆشیالیستیە ودامەزراندنی کۆمەڵگایەکی ئازاد ویەکسانە .

سەردار عەبدوڵا حەمە
٢٩/١٠/٢٠١٧

کوردستانی عێراق- لەبەرامبەر مۆدێلێکی نوێی حکومڕانیدا … کاوە جەباری

قسەو باسێک لە لایەن بەڕێز کاوە جەباری سەبارەت بە:
کوردستانی عێراق- لەبەرامبەر مۆدێلێکی نوێی حکومڕانیدا…..